

ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מנורת המאור

נר ג' מכלל ז'

בלשון הקודש
ואידיש

97

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק

בעזרת השם יתברך

ספר

מנורת המאור

עם פירוש

נפש יהודה

לשון הקודש ואידיש

חברו החכם רבינו יצחק אבוהב הספרדי זצ"ל
וזה המנורה עם שבעה נרותיה כתבניתם אשר מראה בהר,
כלה זהב טהור.

עם פירוש נפש יהודה

לקטו וחברו החכם התורני מוהר"ר משה פרנקפורט דיין דק"ק
אמשטרדאם בעל המחבר וזה ינחמנו, בן להחכם המנוח מוהר"ר
שמעון פרנקפורט זצ"ל, בעל המחבר ספר החיים וספר תנוי. גם
הצגנו בו מראה מקומות הפסוקים והוגה בעיון נמרץ בהגהה
מדויקת.

ועם העתקה בלשון יהודית אשכנזית עברי טייטש כוללת באור
נכון ופירוש מספיק בלשון נקיה וקלה

חלק שני

ווילנא, שנת תרל"ה לפ"ק

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק, שנת תשל"ט לפ"ק

ספר מנורת המאור

חברו החכם רבינו יצחק אבוהב הספרדי זצ"ל

וזה מעשה המנורה עם שבעה נרותיה כתבניתם אשר מראה בהר • כלה זהב טהור •

עם פירוש

נפש יהודה

לקטו וחברו החכם התורני מהור"ר משה פרנקפורט דיין דק"ק אמשטרדם בעל המחבר
וזה ינחמנו • בן להחכם השלם המנוח מהור"ר שמעון פרנקפורט זצ"ל • בעל המחבר
ספר החיים • וספר תנוי •

ועם העתקה בלשון יהודית אשכנזית עברו מיומנש כוללת באור נכון ופירוש מספיק בלשון נקיה וקלה •

חלק שני

זוילנא

שנת תרל"ה לפ"ק

ברוקלין, ניו יארק

שנת השמ"ז לפ"ק

סימנים

החלק השני באהבה ויש בו שני פרקים
החלק השלישי בזמן הראוי ויש בו שני פרקים
הכלל הרביעי לכבוד לומדי תורה ויש בו שני חלקים

מסימן רס"ט עד סימן רע"ו

החלק הראשון לחכמים ויש בו שני פרקים
החלק השני לרבותיו ויש בו שלשה פרקים

הנר החמישי

בדרכי התשובה ונחלק לשלשה כללים
הכלל הראשון בדבר התשובה ויש בו ארבעה חלקים

מסימן רע"ו עד סימן רצ"ז

החלק הראשון בהרטה ויש בו ארבעה פרקים
החלק השני בעויבת החטא ויש בו ה' פרקים
החלק השלישי בדברי הצומות ויש בו שלשה פרקים
החלק הרביעי בשכר התשובה ויש בו שני פרקים
הכלל השני בימי התשובה ויש בו שני חלקים

מסימן רצ"ז עד סימן רצ"ח

החלק הראשון ביום הדין ויש בו חמשה פרקים
החלק השני ביום הכפרה ויש בו שלשה פרקים
הכלל השלישי ביסורין המטריקין ויש בו שני חלקים

מסימן רצ"ח עד סימן שי"ד

החלק הראשון ביסורי יחיד ויש בו ארבעה פרקים
החלק השני ביסורי רבים ויש בו י' פרקים

הנר השישי

בדרכי עלום ואהבה ונחלק לשני כללים
הכלל הראשון בדרך ארץ ויש בו שני חלקים

מסימן שי"ד עד סימן שב"ג

החלק הראשון בטה שראוי לכל אדם ובו שבעה פרקים
החלק השני בראוי לתלמיד חכם ויש בו שני פרקים
הכלל השני דברי עלום ויש בו שני חלקים

מסימן שב"ג עד סימן של"א

החלק הראשון בדריפת שלום ויש בו שלשה פרקים
החלק השני באהבת התברים ויש בו שלשה פרקים

הנר השביעי

על ענין הענה ונחלק לשני כללים
הכלל הראשון בשפלות הרוח ויש בו שני חלקים

מסימן של"א עד סימן של"ה

החלק הראשון בלב ויש בו שני פרקים
החלק השני בדבור ויש בו שני פרקים
הכלל השני בכוחות הפנים ויש בו שני חלקים

מסימן של"ה עד סוף

החלק הראשון בצניעות ויש בו שני פרקים
החלק השני בביושנות ויש בו פרק אחד

הכלל הששי לישא אשה ונחלק לששה חלקים

מסימן קס"ו עד סימן קפ"ו

החלק הראשון בזמן הראוי לזיווג ויש בו שני פרקים
החלק השני באיכות הזיווג ויש בו חמשה פרקים
החלק השלישי בימי הזיווג ויש בו שני פרקים
החלק הרביעי בהנהגתם ביחד ויש בו שני פרקים
החלק החמישי באיכות החיבור ויש בו ארבעה פרקים
החלק הששי בקדושת החיבור ויש בו חמשה פרקים
הכלל השביעי לעשות צדקה ויש בו שלשה פרקים

מסימן קפ"ו עד סימן ר"ה

החלק הראשון הכנסת אורחים ויש בו שלשה פרקים
החלק השני פרנסת עניים ויש בו ארבעה עשר פרקים
החלק השלישי בגביית הצדקה וסדר חלוקה ויש בו שני פרקים
הכלל השמיני לגמול חבד ויש בו חמשה חלקים

מסימן ר"ה עד סימן רכ"ב

החלק הראשון שכחת התנים ויש בו שני פרקים
החלק השני ביקור הולים ויש בו שני פרקים
החלק השלישי הלוי למתים והספרים ובו שבעה פרקים
החלק הרביעי לנחם אבלים ובו ארבעה פרקים
החלק החמישי גבילות חסדים עם כל אדם ובו שני פרקים
הכלל התשיעי לרון דין אמת ויש בו שלשה חלקים

מסימן רכ"ב עד סימן רל"ל

החלק הראשון בגדולת המשפט ויש בו שלשה פרקים
החלק השני באיכות המשפט ויש בו שלשה פרקים
החלק השלישי בשכר המשפט ויש בו שני פרקים
הכלל העשירי לרדוף אתר המצות ויש בו שני חלקים

מסימן רל"ל עד סימן רל"ט

החלק הראשון בהדרן ויש בו ארבעה פרקים
החלק השני בשכרן ויש בו שלשה פרקים

הנר הרביעי

על ענין הלמוד תורה ויש בו ארבעה כללים
הכלל הראשון לקבוע עתים לתורה ויש בו שלשה חלקים

מסימן רל"ט עד סימן רנ"ג

החלק הראשון בסדר לימודה ויש בו שבעה פרקים
החלק השני בגודל בעלתה ויש בו שלשה פרקים
החלק השלישי בהנהגת לומדי התורה ויש בו ארבעה פרקים
הכלל השני בגודל שכרה ויש בו שלשה חלקים

מסימן רנ"ג עד סימן רס"ב

החלק הראשון בעולם הזה ויש בו שלשה פרקים
החלק השני בעולם הבא ויש בו ארבעה פרקים
החלק השלישי בתחית המתים ויש בו שני פרקים
הכלל השלישי בפלפול ויש בו שלשה חלקים

מסימן רס"ב עד סימן רס"ט

החלק הראשון ביראה ויש בו שלשה פרקים

פרק א נר ג כלל ו חלק א

ביצרו עשויין איין יצרו מתגבר עליו לזוט :
אם יאמר מוזן יום ולא כשם אש : ער
יתחיל זרעו עד שיאש אש ויסיס אז מחלה
זרעו לאשיו אנו : תוחלת דבר סכוח מקוס
ומלסס לכשיו וזוט מחלף לכל לו מחלס לנו
וזוט מתגבר זה וכל ליד מחל :

טרם יפול ביד אויבו שסוח הילך סרע סניקס
לערו פן סכוס סכל ולין לך אויב גדול

יומר מוס : היא חפץ סיה זכר טוב ויקר לו
שלין כמותו ודוגמתו לסנינו : ואשת געוריס
כי חסאם כי מחלס כל סכוסס נגד אשת געורין
ולא מחלס דוגמאס וליך סכנווד פס ומחלס אוחס :
מחקק תקיפא סמחיה סכנה סלסו חלל עטורי מעכיל
כמילי כסאכדין עמה לרפס מיר נהליס ומעכיל
על תדוסיס : גולם כל דבר סליס נגמח מלחמו
נחלס גולם כדמין גולמי כלי ען עמאין : ואינה
כרחת ברית אלא לאישה שבוכלה עומח
ולא ליך סתקוס : שנאמר כי בוועליך עושיך
נחלס ככעל חלל עמס לנמור ככל ועל כן מחליל
סכילס סכסו ומסעו ליהרל לאכס ועסיס
ליס וחס : וזוט סחלס : סרית לחסו סכסו
כסיס ככריות וסיס סכנוד ככסוליון וכלו סכסו
לסי מוכס ס' וכלו וזוטריס למח גנדו לחסו כו
לס מחלו כו ערוס דבר סנו לסי מוכס ויעקו
לזוטו ככוס : ואבקה לחס : על מה אין
סכילס רולס לזוט ולקבל קבוסו : האם אין
עירתי בי אכס דכתיב חסס לו עור כננו :
תושיה סכוס סכסלח חסו סכילס על חס : על
ומוסיס נדה ממיר סכר לנסק ככריו כיו
ותלמודו מחסח ממנו : נקבה חסוב גבר

ראשונה שלו בנו בכורו בקדושה ואם יאחר מוסן זה יכבוש יצרו וימתין יעד יתחיל זרעו שכן
מצינו ביעקב אבינו שהיה בן פ'ד שנה כשנשא אשה ומעיד עליו הכתוב שהיה ראבן בנו בכורו
ראשית אנו לפי שהיתה מפה ראשונה שלו וגם אמרו עליו שלא ראה קרי מימיו ועל כן היה
זרעו קדוש וטוב לו לאדם שלא יהיה בין אירוסין לחופה כדי שלא יבוא באמצע לידי הרהור
כדגרסינן בפסיקתא רבי חייא בר אבא אמר (פסלי י) יתוחלת מבושכה מחלה לב זה הנושא אשה
ונטולה לאחר זמן ועץ היים תאוה באה זה המארס אשה ונטולה מיד :

קסו פרק שני

טוב לנבו כי ישא עול בנעוריו ודרשו רז"ל עול זה אשה רל מוכ לגבר שיסכול עול האשה מנעוריו
וינגל מן החטא יטרם יפול ביד אויבו וזאתה אשה שאדם נושא בנעורותו היא חפץ שאין
לה הכורה כדגרסינן במסכת סנהדרין פרק כ"ג דף כ"ב אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן
לכל יש תורה הוין מאשת נעורים שנאמר (ישעיה כד) יאשת נעורים כי תמא : מתני ליה רב יהודה
לרבי יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר (פסלי ה) יהי מקורך ברוך
ושמח באשת נעורך אמר ליה כגון מאן א"ל כגון אמך איני והא מקורי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה
(קהל י) מוצא אני מר ממות את האשה ואמר ליה כגון מאן אמך אין ימתקת תקיפא
אבל עכורי מעברא במילי אמר רב שמואל בר רב אויא משמיה דרב אשה יגולם היא יואינה כורתת
כרית אלא למי שעשאה כלי ישנאמר (ישעיה כד) כי בוועליך עושיך ואם ח"ו גרשה בלתי מצוא
בה ערות דבר הכל כוכין עליו כדאמרין התם אמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו
מוכח מוריד עליו דמעות שנאמר (מלאכי ב') יזאת שנית תעשו כמות דמעיה את מוכח ה' כבי יואנקת
וכתיב בתורה ואמרת יעל מה על כי ה' העיד בינך וכין אשת נעורך וכן אתה כנדתה בה והיא
הכרתך ואשת בריתך יקודס שישא אדם אשה אינו קרוי אדם כדגרסינן כיכמות'ל הבא על יכמתו
דף ס"ב אמר רבי הנחום בר הנליא כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא מוכח בלא שמחה בלא ברכה
בלא טובה דכתיב (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו בלא שמחה דכתיב (דברים י) ושמחת אתה
וכיתך בלא ברכה דכתיב (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך בנערכא אמרי בלא תורה בלא חומה
אין עורתי כי יתושיה נדחה ממני בלא חומה דכתיב (ירמיה לא) נקבה תמוכ נכר רבה בר עולא

בלא תורה דכתיב (איוב) יהאם
אמר אף בלא שלום דכתיב

יהודה צוא אים גזאנט ווען זיא איז וויא דיין מיכער איז פרענט די
גמרא רב יהודה האט דאך גילעדינט צו ניין זון רבי יצחק עש שטייט אין
פסק איה גיפין זאך וואס איז ביטרער פון דעם טויט דאט איז איין בייע
אשה האט רבי יצחק אים גפרענט וויא גפיקט מען אזו איין בייע אשה
האט רב יהודה צו אים גזאנט ווען זיא איז וויא דיין מיכער איז וויא גפיקט
מיד דאך דאס דאס ווייב פון רב יהודה איז געווען שלעכט און וויא זאגטו
דאס ער האט זיא גלויבט דאס זיא איז גוט ענטפערט די גמרא זיא איז
שטארק געווען אין צארן אפער מען האט איר גיקענט לייכט איבער בעטן
מיט רייד שמואל בר אויא האט גזאנט פון וועגן רב איין אשה הייבט ניט
קין פארטיגע בלי אונ שרייבט נאר איין פינד מיט דעם מאן וואס ער מאכט
איר פון איין בלי וויא דער פסק זאגט דען דיין מאן מאכט דיר פאר איין בלי
און ווען איין מענטש גט זיין ערשטע ווייב אן איין שענדליכע זאך איז ווייבן
אלע איבר אים וויא מיר זאגן אין דר גמרא ר' אלעזר זאגט דער וואס גט
זיין ערשטע ווייב וויינט אפילו דר סבת אויף אים ווי אין פסק שטייט דאס
סלאכי האט גזאנט און אויף נאך איין עבירה מיט איר דאס איר פארעקט
דעם סבת מיט גיוויין און זיכען שטייט נאך דעם אונ ווען דוא וועסט זאגן
פון וואס האב איה פארעקט דעם סבת מיט גיוויין איז דר ענטפער ווייל גאט
האט עדות גזאנט צווישן דיר און צווישן דיין ווייב פון דיין יוגנט דאס דוא
האט גפעלשט אין איר און זיא איז דאך דיין געלויבטע און האט מיט
דיר כורת ברית געווען : וקודס שישא אדם אשה און איי איין מענטש געכט
איין ווייב ווערט ער ניט גרויפן אדם וויא מיר לערנן אין מסכת יבמות רבי
המיהם בר תילאי זאגט איבעלער מענטש וואס האט קיין ווייב ניט דער
רוחט אן גופט און אן שמחה און אן פרקה : אן גופט דען עס שטייט אין
פסק עס איז ניט גוט צום מענטשן צו זיין אליין אן איין ווייב : אן שמחה
דען עס שטייט אין פסק דו זאלסט זיך פרייען דו און דיין הויז גיטריאונ אן
ברכה דען עס שטייט אין פסק צוא מאכן ווען די פרקה אין דיין הויז און
ווער עס האט ניט קיין ווייב דר האט אויך ניט קיין הויז און אין ארץ ישראל
האט מען גזאנט ער רודט אן תורה און אן שופין : אן תורה דען עס שטייט
אין פסק ווען מיין הילף איז ניט בייא מיר דאס איז דאס ווייב אזו איז מיין
תורה אויך פון שטויסן פון מיריא אן שופין דען עס שטייט אין פסק אין
נקבה ברינגלט דעם מאן אזו וויא איין מויער דאס הייבט זיא בשיצט אים
פון אלעס ביזן רובה פון עולא האט גזאנט ער רודט אויך אן שלום דען עס
שטייט

ניין צו הר רופה דען ער איז נאך יונג און דער יצר הרע איז נאך ביי אים
ניט שטארק דרום זאל ער געסן איין ווייב דאס זיין וון זאל גיבארן ווערין
פון זיין סקון ראשונה דען וועט ער זיין איין הייליגער בכור : און ווען ער
זאכט לייגן פון דר צייט זאל ער זיך שטארקן איבר דס יצר הרע און זאל
ווארפן ביי זיין עלטערער זון זאל גיבארן ווערין פון זיין ערשטער זרע דען
איז גיפיקט מיר בייא יעקב אבינו דאט ער איז אלס גיווען פיר און אכציג
יאר אז ער האט איין ווייב גינמן און דר פסק זאגט אויף אים ערות דאט
ראופן איז גיווען זיין עלטער זון דאס ערשטע פון זיין כח דען ער איז געווען
פון זיין סקון ראשונה איז אויף האבן דיא חכמים אויף יעקב אבינו גזאנט
דאט ער האט קיין כאל קיין קרי ניט געווען : אין דרום איז זיין זרע גיווען
קדוש וטהור : וטוב לו לאדם אין עם איז ניט צום מענטשן דאט ער זאל
צווישן תואים און חתונה ניט לאנג זאמן פרי ער זאל אין דר צייט ניט
קעסען צו שלעכטע מחשבות ווען עס וועט צו לאנג דויערן וויא מיר לערנן
אין דער פסיקתא רבי חניא בר אבא זאגט עס שטייט אין פסק איינע
גינעווענט האפונג איז איינע קראנקייט פון הארצין : דאט איז גיפיקט דר
וואס פאר גזאנט איין אשה און האט חתונה ערשט נאך איין לאנגע צייט
און איין ביים פון לעבן איז ווען דאס גילוסקייט וקומט פאר : דאט איז
גיפיקט דר וואס פון קנאסט איין אשה און געכט זיא פאר :

קסו טוב ליכר כי ישא עול בנעוריו ודרשו רז"ל עול זה אשה רל מוכ לגבר שיסכול עול האשה מנעוריו
וינגל מן החטא יטרם יפול ביד אויבו וזאתה אשה שאדם נושא בנעורותו היא חפץ שאין
לה הכורה כדגרסינן במסכת סנהדרין פרק כ"ג דף כ"ב אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן
לכל יש תורה הוין מאשת נעורים שנאמר (ישעיה כד) יאשת נעורים כי תמא : מתני ליה רב יהודה
לרבי יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר (פסלי ה) יהי מקורך ברוך
ושמח באשת נעורך אמר ליה כגון מאן א"ל כגון אמך איני והא מקורי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה
(קהל י) מוצא אני מר ממות את האשה ואמר ליה כגון מאן אמך אין ימתקת תקיפא
אבל עכורי מעברא במילי אמר רב שמואל בר רב אויא משמיה דרב אשה יגולם היא יואינה כורתת
כרית אלא למי שעשאה כלי ישנאמר (ישעיה כד) כי בוועליך עושיך ואם ח"ו גרשה בלתי מצוא
בה ערות דבר הכל כוכין עליו כדאמרין התם אמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו
מוכח מוריד עליו דמעות שנאמר (מלאכי ב') יזאת שנית תעשו כמות דמעיה את מוכח ה' כבי יואנקת
וכתיב בתורה ואמרת יעל מה על כי ה' העיד בינך וכין אשת נעורך וכן אתה כנדתה בה והיא
הכרתך ואשת בריתך יקודס שישא אדם אשה אינו קרוי אדם כדגרסינן כיכמות'ל הבא על יכמתו
דף ס"ב אמר רבי הנחום בר הנליא כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא מוכח בלא שמחה בלא ברכה
בלא טובה דכתיב (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו בלא שמחה דכתיב (דברים י) ושמחת אתה
וכיתך בלא ברכה דכתיב (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך בנערכא אמרי בלא תורה בלא חומה
אין עורתי כי יתושיה נדחה ממני בלא חומה דכתיב (ירמיה לא) נקבה תמוכ נכר רבה בר עולא
בלא תורה דכתיב (איוב) יהאם
אמר אף בלא שלום דכתיב

פרק ב נר ג כללו חלק א

(איוב ה) *וידעת כי שלום אהלך וגו' ואמרין נמי התם דף פ"ג אמר ר"א כל אדם שאין לו אשה אינו אדם שנאמר (בראשית ה) זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא אח *שם אדם. ואמרין נמי התם אמר ליה רבי יוסי לאלהיו כתיב (שם ב) אעשה לו עזר כנגדו במה אשה עוזרתו לאדם אמר ליה אדם מביא חטים חטים *כוסם בתמיה פשתן פשתן לוכש לא נמצאת *שמאירה עיניו ומעמידתו על גרליו * וגרסינן בפרק ע"פ דף ק"ג ת"ר ח' כמגדורין לשמים ואלו הן מי שאין לו אשה ומי שיש לו אשה ואין לו בנים ממנה ואינו מגרשה ומי שיש לו בנים ואינו מגדלן לת"ת *ומי שאין לו תפילין בראשו וכו' וכו' וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע מעלים מרגליו ו"א אף מי שאינו מיסב *בתכורת מצוה * על כן מהור ימדרנה לו לאשה בימי בחרותו קודם שיבא לירי הרהור וישב מגודה לשמים * ואם זכה לאשה מוכה ונפטרה בחייו בעונו *היה כדגרסינן התם בשבת דף ל"ב אמר רבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן *מבקשים ממנו ממון ואין לו שנאמר (משלי כב) אם אין לך שלום למה יקח משככך מתתהך ואמרין נמי במגדורין דף כ"ב תנא אין איש מת אלא לאשתו שנאמר (רות א) וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר (בראשית מח) ואני בכואי ספרך *מתה עלי וגו' ואמרין נמי התם אמר רבי יוחנן כל אדם שמתה לו אשתו ראשונה כאלו חרב בית המקדש בימיו שנאמר (יחזקאל כד) בן אדם הנני לוקח ממך *את מחמד עיניך כמגפה ולא תספוד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך וכתיב בתריה ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב ואעש בבקר כאשר צויתי וכתיב הנני מהלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם ומחלל נפשכם * אמר רבי אלכסנדראי כל אדם שמתה אשתו בחייו עולם חשך בעדו שנאמר (איוב יח) *אור חשך באהלו ונרו עליו *יידעך * רבי יוסי בר תנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנאמר (שם) *יצרו צעדי שני קשה להודווג כדאמרין עלה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קשה לזווג *כקריעת ים סוף שנאמר (תהלים סח) אלהים *מושיב יתידים ביתה *מוציא וגו' אל תקרי מוציא אלא כמוציא *איני והא אמר רב יהודה אמר רב מ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני שדה פלוני לפלוני לא קשיא האן

מניח עליו ומשכחו מטובת כחומה כמו אהלך חיל דכתיב נחשלו * וידעת כי שלום אהלך כוונתו שיש לו אהל ואין אהל אלא אשה שנאמר טובי לנפש לאסליס * שם אדם ביתך נקדתיים אדם ולא אהל נכדו * כוסם כל דבר שאינו אהל כדכר אהלך נקד * כוסם כוסם כשני * שמאירה עיניו שפועה לו נחש ומכיל מחטים ונגדים משפח * ומי שאין לו תפילין מירי טע לו ואיט מיתן ו"א נמי אפי' אין לו ים לו תמור ולכתיב עמנו לירי מיוז * תבורה של מצוה כגון מכתב של גריות מילס או גת כסן לכסן ודוק כוסם שם בני אדם מסוגים כדלמינן כזב כזר קיי דפעה שנישולס לא היו מאכין כספיהם אלא אם כן יודעים מי מסכ עמיהם * מבקשים ממנו קרנותיו מה שגד * מתה עלי עלי סיה לער מיתה * את מחמד עיניך אשור וימי סקדס נקדל סתמד * אור חשך באהלו ככיל אהלו ואין אהלו אלא אשה * ידעך נרו ואינו יקסן ודולג ממנו * יצרו צעדי איני יקלו צעדי פשיעה וכחו *תהיה כזב ותליכסו עמנו אהב פשיעה * בקריעת ים סוף שפועה לו נחש *תפילין * מושיב יתידים בימה אדם יקרי ונאכ יתירי וכו' וכו' וכו' ומשנה מהו אהרם כבושדות סוניה יסלול ממזנים כחודש כסר לא תמה ולא נחש ומקיש ויג יתידים לנחש אהרם * איני מי סוף זוג לפי רשעו ונחשו וכו' מקודם יצאתו שאין נודע רשעו ונחשו וכו' וכו' וכו' וכו' חלמל ככל גלוי לפירו וכו' ככל ירדו שמים חן מילת מתי שחלחל כחש * סוף שם כחלמי' כזב' נדח מלחך כחמיסה על סריון מועל סוף

שמיים אין פסוק דו זאלסט ווישן דאס פרידען איז אין דיין גצעלמ אונ דאס גצעלמ מיינט מען דאס ווייב דען אז ער האט איין ווייב האט ער שלום : ואמרין נמי דאס אויך זאגן מיר אין דר גמרא רבי אליעזר זאגט אימלכר וואס האט קיין ווייב ניש דער ווערט ניש גרופן אדם וויא אין פסוק שמיים זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שם אדם גאט האט בשאפן איין זכר אונ איין נקבה אונ האט זיין גיבענשט אונ האט גרופן זייער נאמן אדם אויך זאגן מיר אין דר גמרא רבי יוסי האט גואגט צו אלהו עם שמיים אין פסוק גאט האט גואגט איך וועל דעם מענטשן איין הילף געבן מיט וואס העלפט דען דאס ווייב דעם מענטשן האט אלהו צוא אים גואגט ווען איין מענטש גריינט זיין קייט ער דען די ווייץ דען מען מוז נאך פיל טרחה האבן דס מען זאל דער פון ברויט האבן אונ ווען איינר גריינט אהיים פלאקס קליידעט ער דען דאס פלאקס אן דען מען מוז דאך פיל טרחה האבן איי מען מאכט דער פון קליידר אונ די אלע זאכן טוט דאס ווייב דרום ווערט גפונן דס דאס ווייב העלפט דעם מענטשן אונ דר לייכט זיינע אויגן אונ שפעלט אים אויף זיינע פיס : וגרסינן בפרק ערבי פסחים אהיים פלאקס פירק ערבי פסחים די רבנים האבן גלעדינט אכט זיינן וויא פר טריבן פון הימל אונ דאס זיינן וויא דר וואס האט קיין ווייב ניש * אונ דר וואס האט איין ווייב אונ האט ניש קיין קינד פון איר אונ ניש איר קיין ניש * אונ דר וואס האט זין אונ איז זיין גיט מגדל לתלמוד ת"דהיאונ דר וואס לייגט קיין תפילין ניש אויף זיין קאפ אונ אויף זיין האנט * אונ דר וואס האט ניש קיין ציצית אין זיין קלייד * אונ דר וואס האט ניש קיין מזוזה אין זיין מיר * אונ דער וואס האט ניש קיין שיה אויף זיינע פיס אונ איין טייל זאגן אויף דר וואס מען רופט אים אויף איין סעורת מצוה אונ גייט ניש דרום זאל דר מענטש געמן איין ווייב אין זיין יוגנט איי ער קומט לירי הרהור אונ וועט זיין פר טריבן פון הימל : ואם זכה לאשה טובה אונ ווען דר מענטש איז זוכה איין ניש ווייב צו באקומען אונ ויא שטארבט בייא זיין לעבן * איז דאס איבער זיינע עבירות * ווי מיר לערנן אין מסכת שבת רבי יוחנן זאגט אונ איין טייל זאגן רבי אליעזר האט עם גואגט איין מענטשנס ווייב שטארבט מער ניש נאר ווען ער האט איין נדר גטאן אונ האט ניש צו בצאלן וויא אין פסוק שמיים ווען דיא האסט ניש צוא בצאלן זיינע נדרים * ווארום זאל אזעק גנומען ווערן דיין גלעגער פון אונגער דיר דאס איז דיין ווייב * אויך זאגן מיר אין מסכת סנהדרין * מיר האבן גלעגנט איין מאן שטארבט נאר פר זיין ווייב וויא אין פסוק שמיים אונ אלימלך איז גשטארבן דער מאן פון נעמי * אונ דאס ווייב שטארבט נאר אפ פר דעם מאן * וויא אין פסוק

שמיים דאס יעקב האט גואגט * רחל איז מיר אפ גשטארבן * אויך זאגן מיר אין דר גמרא רבי יוחנן זאגט אימלכר מענטש וואס זיין ערשטע ווייב שטארבט אים איז די צרה אזו גרויס וויא דר בית המקדש איז הרוב נווארן וויא אין פסוק שמיים דאס גאט האט גואגט צוא יחזקאל דוא בן אדם איך וועל פון דיר אזועק נעמן דאס גלומסקייט פון זיינע אויגן אין דער מגפה אונ דו זאלשט ניש קלאגן אונ וויינען אונ דו זאלסט קיין טרערן ניש לאגן פאלן שמיים ווייטער אין פסוק דאס יחזקאל האט גואגט אונ אויך האב עם גואגט צו דעם פאלק אין דר פריא אונ מיין ווייב איז גשטארבן אויף דר נאכט אונ אויך האב גטאן אין דר פריא אזו וויא מען האט מיר ניהיטן שמיים ווייטער אין פסוק דאס איז איין סימן דאס איך גאט וועל פאר שוועקין מיין בית המקדש וואס ער איז דאס גרוישקייט פון אייער שטארקייט אונ דאס גלומסקייט פון אייערע אויגן אונ פון אייערע לייבך * נוא גפינן מיר דאס דר פסוק גלייכט דאס שטארבן פון איין ווייב צו חורבן בית המקדש * אמר רבי אלכסנדראי רבי אלכסנדראי האט גואגט * אימליכער מענטש וואס זיין ווייב שטארבט אים פר זיין לעבן ווערט אים די וועלט פינצער וויא אין פסוק שמיים די ליכט ווערט אים פינצער איבך זיין ווייב וואס איז אים גשטארבן אונ זיין ליכט ווערט אים אזועק לשפרונגן אונ פר לאשן * רבי יוסי בר תנינא זאגט זיינע טריט ווערן אים קירצער דאס ער קאן ניש גשווינד גיין * וויא אין פסוק שמיים וויא ווערן איינע זיינע שטארקע טריט רבי אברה זאגט זיין עצה ווערט פר ווארפן וויא אין פסוק שמיים אונ זיין עצה האט אים פאר ווארפן והיווג השני אונ די אנדרע פאר פון מאן אונ בווייב זיינן שווער צו זאמן צו פארן * דען ווייל אימלכר האט שוין זיך איינגעלעבט מיט איין אנדרערע קענען זיי זיך שוין ניש פר טראגן מיט אנזייע וויא מיר זאגן אין דער גמרא רבה בר בר חנה האט גואגט פון וועגן רבי יוחנן עם איז שווער צו זאמן צו פארן מאן אונ ווייב וויא קריעת ים סוף * וויא אין פסוק שמיים גאט פועצט צווייא איינגע מענטשן איין זכר אונ איין נקבה אין איין הויז * אונ דאס איז אזו שווער וויא קריעת ים סוף וואס גאט האט דיא גבוירנע אונ גיפאנגען ישראל אויס גיזויגן פון מצרים אין חדש ניסן וואס ער איז ניש ווארים אונ ניש קאלט דריבך איז ניש דאמאלס צוא גיין אין וועג * פרעגט די גמרא מיר האבן דאך גלעדינט רב יהודה האט גואגט פון וועגן רב פערציג טעג איידר דר מענטש ווערט בשאפן אין זיין מוטרס לייב גייט איין קול ארויס אין הימל אונ זאגט דעם מענטשנס מאכט זאל נעמן דעם מענטשן אונ דאס פעלד פון דעם מענטשן זאל זיין צו דעם מענטשן זינא זעקן מיר דאס דר ויווג ווערט אין הימל אויס גירופין

פרק ב נר ג כלל ו חלק א

ביוונג ראשון הא ביוונג שני . ואף על פי שקשה אל יהא בלא אשה . כדגרסינן בפרק הבא על יבמתו דף ס"ב תניא רבי יהושע אומר נשא אשה בילדותו ונשא אשה בזקנותו . היו לו בנים בילדותו והיו לו בנים בזקנותו שנאמר . (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ילערכ אל תנה ירך וגו' רבי עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו שנאמר בבקר זרע וגו' :

חלק שני

באיכות הזיווג ויש בו חמשה פרקים :

קטח פרק ראשון

כשהאדם רוצה לזרוע וזרעונון מבקש השדה הנבחרת שהוא יכול למצוא וקונה אותה או חוכרה בדמים מרובים כדי שהגידול יהא טוב ונאה ואם זה עושה אדם על תבואה לאכול או למכור ראו מה יש לו לעשות בעבור הזרע שמוציא ממתניו להוליד בן כשר וראוי והגון לכל טוב שיש לו לבחור אישה הגונה ורצויה לו כדי שתתעבר במהרה ותשתתף השם יתברך עמו בעבור להוציא זרע כשר כדגרסינן במסכת נדה ס"פ המפלת דף ל"א תנו רבנן שלשה שותפין יש באדם זכו' כדאיאת למעלה בריש כלל כבוד אב ואם . ושתהא אשה טובה מגדלת בניה ועובדת לבעלה עבודה ראויה ומונעתו מחטא על אלו בלבד היא זכאית אפילו יהא קשה בדברו אחר כדגרסינן בפרק הבא על יבמתו דף ס"ג רבי חייה הוה מצערא ליה דביתיה יוכי הוה משכת ליה מידי צייר ליה במסדריה ומייתי לה ניהליה אמר ליה רב זהא קא מצערא ליה למר אמר ליה דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו . מן ההטא וצריך שיבחרנה משכלת ויודעת ליסר את בניה שיהיו הגונים וילמדו מטיבנה וממדותיה שבו חייבת האשה יותר מבעלה כמו שמצינו בבת שבע כדגרסינן בפרק בן סורר ומורה דף ע' (משלי לא) דברי ילמואל כלך ימשא אשר יסרתו אמו אמר רבי יוחנן משום רשב"י ילמדו משכפתו אמו ותנתנו על העמוד אמרה לו מה ברי ומה בר במטי מה בר נדרי' הכל יודעין שאביך ירא שמים היה ועכשיו יאמרו יאמו גרמה לו זכו' . ואם יזכה לקחת הגונה והיה לו עזר לכל דבר לקיים עוה"ו ולקנות העוה"ב כדגרסינן בפרק הבא על יבמתו דף ס"ג אמר ר"א מ"ד אעשה לו עזר כנגדו וזכה עזר לא זכה כנגדו . א"ד ר"א רמי כתיב (טראשית כג) כנגדו וקרינן כנגדו זכה כנגדו לא זכה כנגדו . ולפי שכרוך דומה הבת לאביה יעשה כל יכלתו וישא בת ת"ח כדגרסינן במסכת פסחים פרק אלו עוברין דף מ"ט תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה יהיו בניו ת"ח

נפש יהודה ד

שמים : ביוונג ראשון לפי כחול . זונג שני לפי מנכיו וקספ לזונג לפי שחיה כח זונג : ולערב לפת זקנותו כי לא יעד חינו זרע ויבקר ישי כגון וירא שמים וחקיקים : וכי הוה כשחב דבר כחלו לפי היה קונס לה : מן החטא הכרוכ ענינה : למאיל למו ענינה הוה כמו ידי שמת למו פי : בשא אשר יסרתו אמו פרישת מוחסה שהוכחתו אמו : שכפתו על העמוד להקיותו יסרתו לטון מלקות דתק ויסרו אותו זה מלקות ומשני סהיס רוחה שהוה בעל סהלא ומרסה כסעודתו סהיס מוכחתו : אמו גרמה לו להיות רשע שהרי כחכך לא יתלו סהנסה והיינו ומס בני להם מגרס לכן אחריך שחיה בני ולא קולטין בר בעני נרמה לקליהם בעל זוכה ובעל כח שדחתי ונכסתי לתשום סהוס וספ לולד שמתן כך יא הולד מלוגן ומורו : כנגדו מלקות עליו וספתו דכניו : כתיב כנגדו מללל כתיב וי"ד לטון נגידה

קנינר און ויינן אונן מציל פון זינד . וצריך שיבחרנה משכלת און איין מענטש דארף אויס דר וויילן איין קליג ווייב . און דאס זיא זאל וויסן אירע קנינר צו שטרופן דאס וויא זאלין פרום זיין . און זאלן זיך אפ לערנן פון איר נאשור און פון אירע גוטע מדות רען דאס מ"ד דאס ווייב מער טאן וויא דר טאן . וויא מיר גפינן בייא פת שבע דיא מופר פון שלמה המלך וויא מיר לערנן אין פרק בן סורר ומורה עם שמיית אין פסוק דאס זיינן די רייד פון שלמה המלך צו נאט ווען זיין מופר האט אים גיטראפט . ואנט רבי יוחנן פון וועגן רבי שמעון פון יחזאי דער פסיק לערנט אונן דאס זיין מופר האט אים צו נבונדן צו איין זייל און האט אים מלקות גישלאנגן . און האט גיאנט צו אים וואס איז דאס סיין זון מיין קינד דאס דו פיהרסט זיך ניש אויף אוו גוט אלע ווייסן דאך דאס דיין פאטער איז איין צדיק גווען וועט דאך די גאנצע וועלט זאגן דאס די מופר האט אים גיבראכט שלעכטעס צו טאן : ואם יזכה לקחת הגונה און ווען דר מענטש איז זוכה צו נעמן אווייב וואס פאסט פר אים . אזו וועט זי אים זיין איין הילף צו האבן דיא וועלט און יענע וועלט . וויא מיר לערנן אין פרק הבא על יבמתו רבי אלעזר האט גיאנט וואס מיניט דר פסוק : איך וועל דעם מענטשין מאכין איין הילף וואס איז קענין אים . איז קשה ווען זיא איז איין הילף איז זיא דאך ניש קענין אים . ניערסט עם איז אזו גמיניט ווען דער מענטש איז זוכה איין גוט ווייב צו האבן . אזו איז זיא אים איין הילף און ווען ער איז ניש זוכה און פירט זיך שלעכט ווערט די ווייב קענין אים און טוט אלץ פר קערט וויא ער פאר לאנגט איין טייל זאגן רבי אלעזר האט ווירער אנאנדער גפרענט עם שמיית אין פסיק פנגדו און איין יוד דאס איז מייטש זיא קריגט זיך מיט אים . און מיר ליעגן פנגדו דאס איז גלייך וויא עם וואלט גישטאגן מיט איין יוד דאס איז מייטש זיא איז איין הילף קענן אים .

גורפן איינר דר מענטש ווערט נאך בשאפן און וויא זאגסט עם איז אזא שווער צו זאסן צו פאקן . עיו נפש יהודה . ענטפריש די גמרא דעם ערשטן זיווג ווערט אויס גורפן פריער אין הימל און דער אנדרר זיווג איז שווער צו מונג זיין זיי : וועלס שקשה און האמשע עם איז שווער צו מונג זיין וויא פון דעסט וועגן זאל דר מענטש ניש זיין אן איין ווייב . וויא מיר לערנן אין פרק הבא על יבמתו מיר האבן גלערנט רבי יהושע זאגט ווען דר מענטש האט איין ווייב נגמסן אין דר יוגנט . זאל ער אויך איין ווייב נעמן אויף זיין עלטר . ווען ער האט קינדר נהאט אין זיין יוגנט זאל ער אויך זעהן קינדר צו האבן אויף זיין עלטר וויא אין פסוק שמיית אין דער פריא דאס איז אין דר יוגנט זאלסטו זייען דינע זוימן און אויף דר נאכט דאס איז ווען דו ביזט אלע זאלסטו אויך עם ניש פר לאנג דען דו קענסט ניש וויסן וועלכע קינדר עם וועלן בעסר זיין צו די וואס דו האסט נהאט אין דר יוגנט צוא די פון דר עלטר . רבי עקיבא זאגט אזו מיניט דער פסוק ווען דוא האסט תורה גלערנט אין דער יוגנט זאלסטו אויך תורה לערנן אויף דער עלטר : קטח כשהאדם רוצה לזרוע ורעונון ווען עיו נפש יהודה . ענטפריש די גמרא דעם ערשטן זיווג ווערט אויס גורפן פריער אין הימל און דער אנדרר זיווג איז שווער צו מונג זיין זיי : וועלס שקשה און האמשע עם איז שווער צו מונג זיין וויא פון דעסט וועגן זאל דר מענטש ניש זיין אן איין ווייב . וויא מיר לערנן אין פרק הבא על יבמתו מיר האבן גלערנט רבי יהושע זאגט ווען דר מענטש האט איין ווייב נגמסן אין דר יוגנט זאל ער אויך איין ווייב נעמן אויף זיין עלטר . ווען ער האט קינדר נהאט אין זיין יוגנט זאל ער אויך זעהן קינדר צו האבן אויף זיין עלטר וויא אין פסוק שמיית אין דער פריא דאס איז אין דר יוגנט זאלסטו זייען דינע זוימן און אויף דר נאכט דאס איז ווען דו ביזט אלע זאלסטו אויך עם ניש פר לאנג דען דו קענסט ניש וויסן וועלכע קינדר עם וועלן בעסר זיין צו די וואס דו האסט נהאט אין דר יוגנט צוא די פון דר עלטר . רבי עקיבא זאגט אזו מיניט דער פסוק ווען דוא האסט תורה גלערנט אין דער יוגנט זאלסטו אויך תורה לערנן אויף דער עלטר : זוכט ער דאך דאס בעשטע פעלד וואס ער קען גיפינען און קויפט עם אדער דינעט עם פאר פיל געלט כדי גוטע תבואה זאל דרויף וואקסן . נוא ווען דר מענטש טוט עם פון וועגן צו האבן גוטע תבואה צו עסן אדר צו פר קויפן . זעהט וואס ער דארף שוין טאן פון וועגן זיינע זוימן וואס נייט ארויס פון זיינע לענדן צו האבן איין רעכט פארטיגן זון וואס ער זאל טויגן און פאסן צוא אלעם גוטן דריבער דארף ער זיך אויס קלייבן איינע ארענמליכע פרוי וואס זאל פר אים פאסן כדי זיא זאל טראגנידיג ווערן בקרושה און נאט וואל זיך משתתף זיין בייא דעם קינד . דאס עם זאל זיין איין ניש קינד וויא מיר לערנען אין מסכת נדה דאס נאט האט איין חלק אין דעם קינד . וויא מיר האבן אויבן גשריבן אין כלל כבוד אב ואם און דאס זיא זאל זיין איין גוט ווייב וואס זיא איז מגדל אירע קינדר . און פארדינט דעם מאן מיט דר דינסט וואס זיא דארף און זאל דעם מאן אפ האלטן פון זינד דען דורך די זאכן אליין הייסט זיא איין פרומע אשה אפילו ווען זיא איז שלעכט אין אנדרע זאכן . וויא מיר לערנן אין מסכת יבמות . רבי חייה האט אים דאס ווייב פיל צער אן גטאן . פון דעסט וועגן ווען ער האט גפיס נפונן צו קויפן וואס איז ראוי צו איר האט ער גקויפט און האט איין נבונדן אין זיין קלייד און האט עם איר גיבראכט . האט רב צו אים גיאנט זיא טוט דיר דאך אזו פיל צער אן און ווארום ביסטו זיא אזו מבכר האט רבי חייה צוא אים גיאנט עם איז נגונ דאס זיין מגדל אונזרע זיא

פרק א נר ג כלל ו חלק ב

ולא ישא בת ע"ה שאם מת או גולה יהיו בניו ע"ה ולעולם ישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם משל ילענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל ואל ישיא בתו לעם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואין מתקבל. ואם לא ימצא בת תלמיד חכם ישיא בת איש הגון רגיל במדות טובות כדאמרין עלה שם תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בת תלמיד חכם לא מצא בת תלמיד חכם ישיא בת גדולי הדור לא מצא יבת גדולי הדור ישיא בת ראשי כנסיות לא מצא ישיא יבת נכאי צדקה לא מצא ישיא בת מלמדי תינוקות ולא ישיא בת ע"ה ואם נשא בת תלמיד חכם מוכמח לו שלא יפסוק תורה מורעו. כדגרסינן במסכת יומא פרק בא לו כ"ג דף ע"א. אמר רבי ברכיה אם רואה אדם שתורה פוסקת מורעו ישיא בת תלמיד חכם שנאמר (איוב יד) אם יוקן בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו ימריח מים יפריח ועשה קציר כמו נטע:

המקום סוף ומגדלו: לענבי הגפן הגדלים בגפן ומתה לענבי כנסן על שם אשכך כנסן: בת גדולי הדור: חכמי מעשה נזיקים: בת נכאי צדקה שאין ממין רוחם אלא אש כן טובים ונחמנים: מריח מים בני מורס ועשה קציר פון כמו נטע אש כעושה פון קצירה ג"כ פון:
מכה ובוכל ולתנו פסיס נטעול אלו מכה וזאת אש לינה מרזס וכוכל: רפאים כל יקומו במסרס ענמו מדכני מוכה ועוכד כוכיס ומולוח: כצאתי להם תקנה ותנו מהסוכס לפ"ח: העושה פרקסמי' מתעסקין כממון מ"חכדי לכניע לידס ככר פון וסס פניס לעסוק כחורס על ידיכס וכתוב חיס כלכס חיס פ"י דמוק של פ"ח יוט לחיס:

קסמ פרק שני

כשם שמוזרר אדם שלא ישיא בת ע"ה כך הוא מוזרר שלא ישיא בתו לע"ה כדי שלא תלמוד מדרכיו. ואמר רב אלעזר ר"מ תניא אמר ר"ס כל המשיא את בתו לע"ה כאלו כופתה ומניחה לפני כדגרסינן בסוף מסכת כתובות דף ק"א אמר רבי אלעזר עמי הארץ אינם חיים שנאמר (ישעיה כו) מתים בל יחיו ירפאים בל יקומו לכן פקדת ותשמרים ותאבד כל זכר למו. תניא נמי הכי מתים בל יחיו וכול לכל תלמוד לומר רפאים בל יקומו במרפה עצמו מידת הכתוב מדבר. אמר ליה רבי יוחנן לא ניהא למרייהו דאמרת להו הכי אגן במרפה עצמו לעבודת כוכבים ומזלות מוקמינן לה אמר ליה רבי מקרא אני דורש שנאמר (שם) כי של אורות טלך כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו כיון דחוייה דקא מצמער אמר ליה ר' ימצאתי להם מנוחה ממקום אחר (והיי"ט) ואתם הדבקים בה אלהיכם חיים כלכם היום וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר (שם ל) לארבה את ה' אלהיך וגו' וכי אפשר לו לאדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר (שם ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא לומר לך כל המשיא בתו לתלמיד חכם כאלו נדבק בשכינה וגרסינן במסכת ברכות דף ל"ד ובפרק חלק

ז"א ויין עמי הארצים אינו אייביג ואל דר מענטש מאכן נעמן ויין טאכטער צו איין תלמיד חכם דאס איז גלייך צו צווייגן פון וויין טרויבן וואס בהעפטן זיך צו צווייגן פון וויין טרויבן קומט ארויס שיינע און איין אן גינטענע פרוקט און ער זאל נישט מאכן נעמן ויין טאכטער צו צווייגן פון וויין טרויבן וואס בהעפטן זיך צו צווייגן פון דערנר קומט ארויס מייאסע און נישט קיין אן גינטענע פרוקט און ווען ער גפינט נישט איין בת תלמיד חכם זאל ער נעמן איין טאכטער פון לייט וואס האבן אשיינעס נאמן וויא מיר זאגן אין דר גמרא די רבנים האבן גלערנט אייביג זאל איין מענטש פאר קויפן וואס ער האט און זאל נעמן און אין בת תלמיד חכם און ווען ער גפינט נישט קיין בת תלמיד חכם זאל ער נעמן איין טאכטער פון דיא תשובים פון דעם דור און ווען ער גפינט אועלכע אויף נישט. זאל ער נעמן איין טאכטער פון דיא ראשי פנסיות און ווען ער גפינט אועלכע אויף נישט. זאל ער נעמן איין טאכטער פון איין נכאי צדקה דען מען זעצט נישט קיין נכאי צדקה סיידן איין ארענטליכן מענטשן און ווען ער גפינט אועלכע אויף נישט. זאל ער נעמן איין טאכטער פון איין מלמד תינוקות אפר ער זאל נישט נעמן קיין בת עם הארץ וואס נשא בת תלמיד חכם און ווען ער נעמט איין בת תלמיד חכם איז ער פיר יבקר דאס די תורה וועט נישט אויף הערן פון זיינע קינדר. וויא מיר לערנן אין מסכת יומא רבי ברכיה זאגט ווען איין מענטש ועדת דאס דיא תורה הערט אויף פון זיינע קינדר זאל ער נעמן איין בת תלמיד חכם וויא אין פסוק שמיט ווען דר מענטש ועדת דאס זיין שורש ווערט פיר עלמרט אין דר ערד און אין דר ערד שטארבט זיין ווארציל זאל ער נישט וואשר אונטער דעם בוים וועט ער ווירר בליען און איין גוטע שניט וועט קומן נאך דעם גיטפלאנצונג נאך דאס איז גמינט ווען דר מענטש ועדת דאס די תורה הערט אויף פון זיינע קינדר זאל ער זיך בהעפטן צו די תלמידי תכמים דאס ער זאל זיך מיט זייא משהך זיין דען וועט דיא תורה נישט אויף הערן פון זיינע קינדר און וועט ווירר בליען און שפראצן:

איין עם הארץ שלאנט דאס ווייב און ליגט פאלד מיט איר און שעמט זיך נישט: והמשיא בתו לתלמיד חכם און ווער עם מאכט נעמן ויין טאכטער צו איין תלמיד חכם איז עם גלייך וויא ער בהעפט זיך אין דר שכינה וויא מיר לערנען אין מסכת בתובות רבי אליעזר זאגט דיא עמי הארצים וועלן נישט לעבדיג ווערן צו תתיית הסתים וויא אין פסוק שמיט די מתים וואס זייגן שוואך פון דר תורה דאס הייסט זייא טוען נישט וואס דיא תורה באפעלט צו טאן די וועלן נישט לעבדיג ווערן און זייער גרעכנט וועט פיר לארן ווערן זאגט די גמרא מיר האבן אויף אזו גלערנט עם שמיט אין פסוק די מתים וועלן נישט לעבדיג ווערן וועסטו וועלן זייגן אלע מתים דרום שמיט ווייב נאר די וואס זיינען שוואך פון תורה און דיטען נישט דיא תורה און מצות האט רבי יוחנן זאגט עם איז נישט ניהא צו זייער גאט דו זאלסט אויף זייא אזו זאגן. און מיר האבן דעם פסוק נעצט פייא די לייט וואס זייגן שוואך און גיבן זיך אונטער פוכבים ומזלות צו דיגן. האט רבי אליעזר צו אים זאגט רבי איך קען איין אנדר פסוק דרשנן דען עם שמיט אין פסוק דיא טויה פון דר תורה איז נאמט טויה וואס וועט לעבדיג מאכן די טויער. ועדת מען ווער עם פאנוצט דיא ליכט פון דער תורה מאכט אים די ליכט פון דר תורה לעבדיג אפר דר וואס ניצט נישט מיט דר ליכט פון דר תורה דעם וועט די ליכט פון דער תורה נישט לעבדיג מאכן. האט רבי אליעזר געהרן דאס רבי יוחנן דאט צער פון די רייד האט ער צו אים זאגט רבי איך האב גפינט צו זייא איין תקנה פון איין אנדר פסוק דען עם שמיט אין פסוק און איר ישראל וואס איר זייט בהעפט אין גאט וועט איר אלע לעבן איז קשה וויא קען זיך דען דר מענטש בהעפטן אין דר שכינה נייערט עם איז אזו גמינט אישלכר וואס מאכט זיין טאכטער נעמן צו איין תלמיד חכם און דר וואס האנדילט מיט דאס געלט פון איין תלמיד חכם כרי דר תלמיד חכם זאל האבן פון וואס צווא לעבן און זאל קענן זיצן און לערנן. און דער וואס איז מהנה תלמידי תכמים פון זיין געלט איז גלייך וויא ער בהעפט זיך אין דער שכינה: כיוצא בדבר אויף גפינט מיר אזו איין גלייכנט אין פסוק דוא זאלשט ליב האבן גאט דיין גאט און זאלשט זיך בהעפטן אין אים. איז קשה וויא קען זיך דען איין מענטש בהעפטן אין דער שכינה. עם שמיט דאך אין פסוק גאט דיין גאט איז פייער וואס פאר ברענט אלע פייערן. נייערט עם איז אזו גמינט דער וואס נישט זיין טאכטער צו איין תלמיד חכם איז גלייך וויא ער פארפט זיך אין דער שכינה. אויך לערנען מיר אין מסכת ברכות און אין פרק חלק. רבי חייא בר אבא זאגט פון ווען רבי יוחנן אלע נביאים האבן זייערע נביאות פון גיטס נאר גיזאנט

פרק ג נר ג כלל ו חלק ב

נאה במעשיה ואל ישתדל אדם על היופי שבעורה כדכתיב (משלי לא) שקר החן והבל היופי וגו' ונרסין בסוף מסכת תענית דף ל"א תנו רבנן ד' משפחות היו בירושלים יפיפות שבהן אומרות תנו עיניכם ביופי שאין אשה אלא לזנין * עשירות שבהן אומרות תנו עיניכם כמסון * בינוניות שבהן אומרות קחו מקחכם לשם שמים ובלבד * שתעטרנו בכספים וזהבים * והנושא אשה לשם שמים ומדריכה כדרך * ישרה מעד"כ כאלו ילדה כדגרוסין בפרק קמא דמוטה דף י"ב אמר ר' יוחנן כל הנושא אשה לשם שמים וכי * והיופי המשובח שבאשה שתהא צנועה ובעלת מדות טובות כדגרוסין בכראשית רבה ויבן ה' אלהים את הצלע וגו' רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר * יובן כתיב התבונן מהיכן נבראת אמר לא אברא אותה מן הראש שלא תהא * ימוקפת את ראשה ולא מן העין שלא תהא * יסקנית ולא מן האזן שלא תהא * יצייתנית ולא מן הפה שלא תהא דברנית ולא מן הלב שלא תהא * יקנאית ולא מן היד שלא תהא * כמשמשנית ולא מן הרגל שלא תהא יצאנית * אלא כמקום צנוע שנאדם שאפילו כשהוא ערום * אותו מקום טכוסה ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה היה אומר אשה צנועה ואף על פי כן (משלי א) ותפרעו כל עצתי ותוכחתי לא אבייתם לא בראתיה מן הראש שלא תהא זקנית ורבי היא מוקפת ראשה שנאמר (ישעיה ג) ותלכנה נמויות גרון * ולא מן העין שלא תהא סקרנית ורבי היא סקרנית שנאמר ומשקרות עינים * ולא מן האזן שלא תהא צייתנית ורבי היא צייתנית שנאמר (בראשית י"ח) ושרה שומעת * ולא מן הלב שלא תהא קנאית ורבי היא קנאית שנאמר (שם ל) ותקנא רחל באהורה * ולא מן היד שלא תהא ממשמשנית ורבי היא ממשמשנית שנאמר (שם לא) ותגנוב רחל את התרפים * ולא מן הרגל שלא תהא יצאנית ורבי היא יצאנית שנאמר (שם לד) ותצא דינה בת לאה * נמצא שהאשה צנועה המוזהרת ממדות הללו * משלמת כונת יצירתה והיא האשה אשר בחר בה בוראה היא הגונה ליראי אלהים ומשניהם יצא זרע כשר והגון כדגרוסין כמדבר רבה (חללים ט"ז) אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אשה הגונה לו הקדוש ב"ה עושה אותם בתים יואין יחיד אלא לשון גדולה שנאמר (בראשית כ"ג) כמעט שכב אחד העם ואיבר (שמואל ב' ז') ומי כעמד כישראל נוי אחד והוא מוציא מהם בנים בעלי תורה אסורים ומכשירים היו אומר * אסורים בכשרות * אבל מי שנושא אשה שאינה הגונה לו יוצאים מהן בנים עמי הארץ הה"ד שכנו צחיחה ואין צחיחה אלא לשון צמא כדכתיב צחה צמא שהן צמאין לדברי תורה כד"א (ע"פ ט"ז) לא רעב ללחם

פנחס כלל חמשים ולא סני דמניס לזינין לו * שאין אשה אלא לבנים הוסיף אשה סלויס הונת לו סולל את דעו וחס נכד יסיו מיתוסין סכל קופיין עליו כין זכרים כין נקבות: שהעטרנו בכספים לאח: כזאין חמתי לנו חכמינו ומלחא צלמח הוא דלמין כלומר זולגרי סתמו לנו מלבושים נאים: ויבן כתיב ולא כתיב ויבנה שסיס לטון ננין ע"כ פירש לטון הנני: מוקפת את ראשה נגלוה ונילוה: סקרנית מביט ומקנא לראות הכל: צייתנית שומעת ומקנא לשמוע כל דבר: קנאית לטון ק"לס וכנא: משמששנית לנטע ולתפס כל דבר: אחר מקום טכוסה נכבר וביט לטפוח למחן דלמח עלמח וזכילו למחן דלמח וזכ סיה כקיס לטע סיקר מטוס נכרס: כישלמת או סיה משלמת כליחת נטוב כמו טכוסה כקיס: ואין יחיד כיונו מוסך ימדיס: אסורים בכשרות לטון

וענין זאנטי נאמ' איר האט פ'ר שטערט אלע מיניע נעצות אונ מיין שטראף האט איר ניט גיוואלט אן נעמן * דען איך האב זיא ניט בשאפין פון קאפ פ'די זיא זאל ניט גיין מיט איין אויף גישטעלטין קאפ * אונ זיא שטעלט דאך אויף דעם קאפ * וזיא אין פסוק שטייט אונ זיי זייגן גנאנגן מיט איין אויס גישטערקט האלן * אונ איך האב זיא ניט בשאפן פון די אויגן אונ זיא טוט דאך אלץ קוקן * וזיא אין פסוק שטייט אונ זיי קוקן מיט זייערע אויגן * אונ איך האב זיא ניט בשאפן פון די אויערן אונ זיא וויל דאך אלץ הערין * וזיא אין פסוק שטייט שרה האט זיך גישטעלט הערין וואס אברהם האט גירעט מיט די מלאכים * אונ איך האב זיא ניט בשאפן פון דעם הארץ * אונ זיא האט דאך קנאה * וזיא אין פסוק שטייט רחל האט זיך פקגא גווען אין איר שוועסטער לאה * אונ איך האב זיא ניט בשאפין פון די הענט אונ זיא איז דאך איין רירין * וזיא אין פסוק שטייט אונ רחל האט גינומען דיא בילדער פון איר פאטער לבן * אונ איך האב זיא ניט בשאפין פון די פיס אונ זיא איז דאך איין לויפערין וזיא אין פסוק שטייט אונ דינה בת לאה איז ארויס גנאנגן * נמצא גיפנין מיר דאס איין אשה וואס זיא איז איין צנועה אונ היט זיך פון די בייזע זאכן וואס מיר האבן דא גיטריבן די מאכט גאנץ די פוננה פון גאט איר בשעפר אונ זיא איז די אשה וואס גאט האט אין איר אויס דער וויילט * אונ זיא פאסט צו איין גאטס פארקטמן מאן אונ פון זיי בייזע וועט ארויסקיין איין זרע פשר והגון וזיא מיר לערנן אין במדבר רבה עם שטייט אין פסוק אלהים מושיב יחידים ביתה גאט בויעט איינציגע מענטשן אין איין הויז דאס איז גימינט ווען דער מענטש נעמט און איין ווייב וואס זיא איז ראוי צו אים מאכט גאט פון זיין אייגענטע נעמע פאמיליע דען דאס ווארט יחיד איז מיינט חשובר מאן * וזיא אין פסוק שטייט דאס אבימלך האט גיקאנט צו יצחק כעט שכב אחר העם את אשרך דאס איז מיינט דו יצחק האסט גיקענט מאכן דאס איין חשובר מאן וואלט גלעגן מיט דיין ווייב אויך שטייט אין פסוק ומי כעמד כישראל גוי אחד בארץ ווער איז און וזיא דיין פאלק ישראל איין איינציג אונ איין חשובר פאלק אויף דער ערד * אונ גאט ציהט אויש פון זיי קינד בעלי תורה וואס ווייסן צו פסקן וואס אסור אדער מותר איז * וזיא אין פסוק שטייט סוציא אסורים בכשרות גאט ציהט פון זיין ארויס קינדער וואס פסקן וואס מותר אדער אסור איז * אבער ווען איין מענטש נעמט איין ווייב וואס זיא איז ניט ראוי צו אים האט ער קינד עמי הארצים * וזיא אין פסוק שטייט שכנו צחיחה זיי רוען אין דארשט * דאס איז גימינט זיי זייגען דארשטיג תורה צו לערנן * וזיא אין פסוק שטייט * אונ עם וועט ניט זיין קיין היגגר צו פרויס אונ קיין דארשט צו וואסר * זייערש צו הערן גאטס רייד תורה צו לערנן * וגרוסין נמי במדרש תהליט אויף לערנן

אונ דיא אשה וואס זיא איז גלויבט מיט גוטע מדות אונ איז איין נאמש פארקטיגע און איז איין אשה זאל דער מענטש אויס דער וויילן וואס זיא איז שייין מיט אירע מעשים אונ ער זאל ניט קוקן אויף דער שיינקייט פון איר הויט * וזיא אין פסוק שטייט פאלש איז דער חן פון איין אשה אונ עם איז נאריש דאס שיינקייט זייערע איין גאטס פארקטיגע אשה די ווערט גלויבט * אויך לערנן מיר אין מסכת תענית פיר משפחות זייגען גיווען אין ירושלים אונ דאס זייגן זיי שיינע אונ מיהוסות * אונ עשירות * אונ גימינע * די שיינע האבן גאט ניט אייערע אויגן אין שיינקייט דען מען נעמט ניט קיין ווייב נאר פון שיינקייט ווען די מיוחסות האבן גאט גיט אייערע אויגן אין דער משפחה דען מען נעמט ניט קיין ווייב נאר פון קינדער ווען אונ פון אנומע משפחה קומען ארויס גוטע קינדער * דיא עשירות האבן גאט גיט אייערע אויגן אין געלט * די גימינע האבן גאט נעמט איין ווייב לשם שמים נאר איר זאלט אונ בקרייגען מיט גאלד אונ זילבער בלומר איר זאלט אונ שיינע קליידר מאכן והנושא אשה לשם שמים אונ דער וואס נעמט איין ווייב לשם שמים אונ פירט איר אין גומן ווען רעכינט אים דער פסקי גלייך וזיא ער האט זיא גיוואונען וזיא רבי יוחנן האט גאט אין מסכת סוטה * והיופי המשובח שבאשה אונ דאס בעסטע שיינקייט פון איין אשה צו לויבן זיא דער מיט איז דס זיא זאל זיין אצנועה אונ זאל האבן גוטע מדות * וזיא מיר לערנן אין בראשית רבה עם שטייט אין פסוק ויבן ה' אלהים את הצלע זאנט רבי יהושע פון דער שטאט סכנין פון ווען רבי לוי דאס ווארט ויבן איז מיינט באמטראכטען פון וועלכן אבר פון דעם מענטשן גאט זאל זיא באשאפן דען ער האט גאט אויך וועל זיא ניט באשאפן פון דעם קאפ פ'די זיא זאל ניט אויף שטעלן איר קאפ צווא גיין מיט גאנה * אונ איך וועל זיא ניט באשאפן פון די אויגן * פ'די זיא זאל ניט זאל וועלן אלץ ווערן * אונ איך וועל זיא ניט בשאפן פון דעם מויל פ'די זיא זאל ניט צו פול ריידן * אונ איך וועל זיא ניט בשאפן פון דעם הארץ פ'די זיא זאל ניט פקנא זיין לייטן דען די קנאה קומט פון הארץ * אונ איך וועל זיא ניט בשאפן פון די הענט * פ'די זיא זאל ניט אלץ וועלן רירין * אונ איך וועל זיא ניט בשאפן פון די פיס * פ'די זיא זאל ניט זיין קיין לויפערן פון איר הויז זייערע איך וועל זיא בשאפן פון איין פאר בארגין ארט וואס אין דעם מענטשן דאס איז פון איין ריפ * דאס אפילו ווען דר מענטש איז גאטס איך דאך דאס ארט פאר בארגין * אונ אויף איסליכן גליד וואס גאט האט אין דער אשה בשאפן האט ער גיאגט אשה צנועה * אונ פון דעסט

פרק ג' ג' כללו חלק ב

אוסר ויחזר : איסורין שקבין וטובין לזמני
 בעל כרחן מוזנין וזה מולא אסורין : בבושרות
 וטובין כפי זכרות וזי כחשה טובה סור לא
 זכר כפי : אלא כמוצא קבא לזונס כליעת
 מרים : והנושא בת אחותו נעטויה חס כנס
 על אחותו ויזכר מחלו ומתוך כך נמלא מתכחזת
 לבני : אז תקרא לעיל חס כי קבאל עולם
 ובספרו היינו דוחק כפי ונמסך אל תעולם
 כינוי כפיין סבן קרוביו סלמל טוב שכן קרוב
 מלא דמיון וכן אחרת בכלל מקרב את קרוביו :
כאלו חרשו וזרעו מלא סכל לאסור ומלא
 סלחן כמלך קן לא יכלו להגיד יומס
 ופוסל פסולס פסולס ופסולס מסלחן : חרשא
 לפין מירב : שאינה מהוגנת פסולס לו :
 כופתו הלוקה כפי כופתין ספי ידיו על הפסול
 ספשו קפשו רוצו מלקו כפוטס : ועל כולם
 כרעס לויס וישראלים : אליהו כותב מלי דקלח
 ואולי או לו ופוסל דעו ופוסל את מכתבו כפי
 כפאל אפי סלני טובס לו : ערות לישראל
 לזרע כפר כפיסלל כול מניד כפי יס כפון
 כפולני פסמטו : בניס רויס מלא ספול
 ומזס ממון כנסה כרמסין קול יאלס חודס
 אל מלקיס ממון סכאל לפמו יאלס כחוס
 אחר : ממון פלט סכאל לפן מה מהמון :
 חלקו כפי זלן כול ולא חלק כפי מלוג

ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר ה' . וגרסינן נמי במדרש תהלים כושיב וגו' קשה הזווג
 לפני ה' כקריעת ים סוף דכתב מוציא אסירים זו יציאת מצרים וקריעת ים סוף דאי אלהים
 מושיב וגו' יושב ודן אותם ומביא זה ממקומות וזה ממקומות ומושיבן בבית אחד מוציא אסירים וגו'
 שהוא מוציאן מבתיהן . אמרוין בעל כרחן ומוזנין . ככושרות אם אינן זוכין בזכים ואם זוכין משכחין .
 וגרסינן נמי בריש פרק קמא דסוטה אמר רב בר בר חנה אומר רבי יוחנן קשה לזונן כקריעת
 ים סוף שנאמר אלהים וגו' אל תקרי מוציא . אלא כמוציא ואם קרובתו של אדם הנונה היא קורמת
 לפי שהיא בת זוגו ותור מתרחקה דכאלו בתור אבותינו הצדיקים ולזה רמז המשורר (תהלים קלב)
 הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד . וגרסינן במסכת סנהדרין פרק הנשרפין דף ע"ו ובפרק
 הבא על יבמתו דף ס"ג תנן רבנן האותב את שכניו והמקרב את קרוביו . והנושא את בת אחותו
 והמלוה כלע לעני בשעת הדקו עליו הכתוב אומר (ישעיה נח) "אז תקרא ות' יענה וגו' . והמדרין
 בניו וכו' ובהדרך ישרה ומשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך וגו' :

קעא פרק רביעי

מאד מאד יודר האדם שלא יכשל באשה שאינה הוגנת לו כדי שלא תהא לגופו כצורת ממארת
 וזוהי שלא יהיו לו בנים ממנה שאינן הוגנים כדגרסינן בקדושין פרק י' ויהסין דף ע' אמר
 רבה בר רב הונא כל הנושא אשה שאינה הוגנה לו מערוב כאלו חרשו וזרעו מלא
 שנאמר (עירובי) ואלהי העולים מתל מלא תל . וחרשא כרוב רב ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם
 וזרעם אם מישראלים : ואמר' נמי התם אמר רב רב אדא ואמר לה אמר רב סלא אמר
 רב המנוא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו יכופתו והקדוש ב"ה רוצעו . ותניא יועל
 כלם יאליהו כותב והקב"ה הותם אוי למי שפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו ונושא אשה שאינה הוגנת לו . ואמרין נמי דתם אמר
 רבין בר רב אדא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה מעיד על השכמים אינו מעיד עליו שנאמר (תהלים קכ) ששם עלו שכמים
 ישכמי יה וגו' . ואע"פ שיתנו לו עמה ממון רב אלישות רעו שהממון כלה וישאר עם תרפתו כדאמרין התם אמר רבה בר רב הונא כל
 הנושא אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינם מהוגנין שנאמר (הושע ה) כה' כנדו כי . בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם שבא
 תאמר ימזונין פלט ת"ל עתה יאכלם חדש ושמא תאמר חלקו ולא חלקה ת"ל חלקיהם . ושמא תאמר לזמן מרובה ת"ל עתה יאכלם חדש מאי
 משמע אמר רב נחמן בר יצחק חדש נכנס והדש יוצא וממנוס אבר וגם מצינו במדרש (צפניה ב') כי עזה עזובה הדיה ואשקלון לשכמה אשרוד

דארכט די גאנצע וועלט וויא אין פסוק שמיים דאס זיינען די לייט וואס
 זיינען אויף גאנגן פון דעם גלות מחל כלה תל חרשא דאס איז טיימש וויא
 האבין צו אקירט דיא וועלט אונ האבין זיא פר זיינעט מיט זאלץ . ווייל זיי
 האבין ניט גקענט זאגן זייער ירוס אונ דעם ירוס פון זייערע קינדער אויב
 זיי זיינען פון ישראל אויף זאגט דיא גמרא רבה בר רב אדא האט גזאגט .
 אונ איין טייל לייט זאגין רב סלא האט גזאגט פון וועגין רב המנוא דער
 וואס נעמט איין ווייב וואס זיא פאכט ניט פאר אים דאס זיא איז פון איין
 משפחה פסולה דאן ביניט אים אליהו אונ גאט שלאגט אים מלקות . אויך
 האבין מיר גילערניט דאס אויף אעלכע לויט שרייבט אליהו אן אונ גאט
 התאבן עם דאס ווייא איז דעם וואס פסלת זיינע קינדער אונ איז פוגם זיין
 משפחה דאס ער נעמט איין ווייב וואס פאכט ניט פר אים . אויך זאגן מיר
 אין דר גמרא רבין בר רב אדא זאגט דר וואס נעמט איין ווייב וואס פאכט
 ניט פר אים ווען גאט זאגט ערות אויף אלע שבטים דאס זיי זיינען מירע
 כשר זאגט ער אויף אים קיין ערות ניט וויא אין פסוק שמיים . דאס גאט
 זאגט ערות אויף די שבטים מיט דעם שם יה דאס זיא זיינען זרע כשר .
 ואע"פ אונ תאמשע מען ניט אים פיל געלט מיט דיא ווייב וואס זיא איז פון
 איין משפחה פסולה זאל ער עם דאך ניט מאן . דען דאס געלט וועט אוועק
 אונ די דרפה פון איר משפחה וועט אים איבער בלייבן . וויא מיר זאגן אין
 דער גמרא רבה בר רב הונא האט גזאגט ווער עם נעמט איין ווייב פון
 געלט וועגין האט ער קינדער וואס זיי זייגן ניט גוט . וויא אין פסוק שמיים
 זיא האבין אין גאט גיפעלשט אונ שלעכטע קינדער גיוואונען ווייל זיי האבן
 גינעמען ווייבער וואס עם פאכט ניט פאר זיי אונ איצט וועט דער חודש
 אויף עסין זייערע חלקים . וועסנו וועלן מיין דס געלט וועט איבך בלייבן
 ביי אים דרום שמיים אין פסוק דס זייערע חלקים דאס איז זייער געלד וועט
 אין איין חודש אויף גינעסין ווערין וועסנו וועלן מיין דאס נאר זיין חלק
 געלט וועט אוועק גיין אונ די ווייבס געלט וועט אים איבער בלייבן . דרום
 שמיים ווייטר אין פסוק חלקים דאס זייערע ביינע חלקים וועלן אוועק
 גיין . וועסנו וועלן מיין דאס וועט ערשט זיין אין איין לאנגע צייט
 ארום . דרום זאגט דר פסוק חודש זאגט רב נחמן בר יצחק עם איז גמיינט
 דאס איין חודש גייט אריין אונ איין חודש גייט ארויס וועט זייער געלט אוועק
 גיין : וגם מצינו במדרש אונ אויך גיפינן מיר אין מדרש אויף דעם פסוק כי
 עזה עזובה תהיה דאס איז גמיינט דער וואס נעמט אויב ווייל אירע קרובים
 זיינען

מיר אין מדרש תהלים עם שמיים אין פסוק גאט ועצם מאן אונ ווייב צוא
 זאמען אין איין הויז דאס עם איז שווער זיי צו מווג זיין וויא קריעת ים סוף
 וויא אין פסוק שמיים מוציא אסירים בכושרות עם איז שווער זיי מווג צו זיין
 וויא יציאת מצרים אונ קריעת ים סוף אדר עם איז גימיינט גאט פריינגט
 דעם מא פון איין ארט אונ דאס ווייב פון דעם אנדערן ארט . אונ ועצם
 זיי צו זאמען אין איין הויז מוציא אסירים ער צירקט זיי ארויס מיט גוואלד פון
 זייערע גלעטערס הייזער אונ פינדעט זיי צו זאמען ווען זיי זיינען ניט זוכה
 אונ פאכין ניט איינער צום אנדערן ווערט צווישן זיי כפי גיוויין אבר ווען
 זיא זיינען זוכה אונ פאכין זיך צו זאמען ווערט צווישן זיי שירות גיוואג אונ
 פרייד . דען בכושרות איז צוויי צו זאמען גינעצטע ווערטר כפי ושירות גיוויין
 אונ גיוואג . אויך לערנען מיר אין מסכת סוטה . רבה בר בר חנה האט
 גזאגט פון וועגן רבי יוחנן עם איז שווער זיי מווג צו זיין ווי קריעת ים סוף .
 וויא מיר האבין אויבין גישריבן : ואם קרובתו של אדם הנונה אונ ווען דעם
 מענטשניגט קרובה איז ראוי צו אים . איז זיא פריער פאר פרעכדער דען זיא
 איז זיין רעכטע בת זוג מער פון פרעמדע אונ אז האבן אויט דער וויילט
 אונזערע גלעטערן די צדיקים . אונ דר צו האט דור המלך מרמס גיווען דאס
 ער האט גזאגט הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וויא גוט אונ זיס איז
 ווען פריינט זיצין צוא זאמען פלאר זיא זיינען זיך משדך אויף האבין מיר
 גילערייגט אין מסכת סנהדרין אונ אין פרק הבא על יבמתו די רבנים האבן
 גילערייגט דער וואס ליבט זיינע שבנים אונ איז מקרב זיינע קרובים אונ
 דער וואס נעמט זיין שוועסטערס טאכטער פאר איין ווייב אונ דער וואס
 ליינט געלד איין ארוסאן ווען עם איז אים אייג אויף אים זאגט דר פסוק
 דו וועסט גאט רופין אונ ער וועט דיר ענטפערן אונ דער וואס פירט זיינע
 קינדער אין גומין ווען אונ מאכט זיא חתונה נאהענט צו זייער רעכטער צייט
 אויף אים זאגט דער פסוק דו וועסט וויסן דאס שלום איז אין דיין גינעלסט :
 קעא מאד סאר יודר הארם דר מענטש זאל זייער גיהיט זיין ניט גשטויכילט
 צו ווערן מיט אזו איין ווייב וואס זיא פאכט ניט פר אים כרי זיא
 זאל ניט זיין צו זיין גוף אזו ווי פר פלוקטע קרעץ אונ כרי ער זאל ניט האבין
 קינדער זון ארט ווינען ניט גוט דען מיר לערנן אין מסכת קדושין רבה
 בר רב הונא האט גזאגט גיטליכער וואס נעמט איין ווייב וואס זיא פאכט
 ניט פר אים דאס זיא איז פון איין משפחה פסולה איז גלייך וויא ער האט
 צו אקערט די גאנצע וועלט אונ האט זיא פאר זיינעט מיט זאלץ וואס פאר

פרק ד נר ג כלל ו חלק ב

בצהרים יגרשוה עקרון תעקר עזה מלשון עז ר"ל הנושא אשה י שקרובה עזים וחוקים וכונתו להתקרב להן לסוף יסתלקו ממנו וגם הוא יסתלק מן האשה שנאמר עובה תהיה ואשקלון מלשון שקלים ר"ל הנושא אשה לשם חשק סופו בא לידי עוני שנאמר לשממה תהיה אשדוד מלשון אשדודים ר"ל הנושא אשה לשם חשק סופו שבע ממנת זקן בה ומגרשה בחצי ימיו שנאמר בצהרים יגרשוה ועקרון ר"ל הנושא אשה עקרה עובר זרעו גם מעשה אמנו ותמר יוכיח שנשאה לשם חשק אך נהפכה אהבתם לשנאה גם יסתכל אדם בגזרות שבאו על הנשים העוות הארורות שהיו מתפארות ב"פין וכתוב עליהו (ישעיה ג') ותלכנה נטויות גרון כדאמרין בפ' במה אשה יוצאה דף ס"א דרש רב עולא בריה דרב עילאי מ"ד ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון שהיו כהלמות בקופה זקופה ותלכנה נטויות גרון וכי' כדאיתא התם על כן יברח אדם מלהזדווג עם נשים כאלו וישים כוונתו לשם שמים ויסייעוהו מן השמים :

ד"ר לוי לא יאמר ענה מחזיק ליבא למוחס : שקרובה עזים וחוקים כעל הגרף וחומסים וגו' ויחלס מס' לחונסם לרין : אשדודים מלשן פשע כמו ואשדוד מתעבה נה ערול : לעת מצוא וגו' ט"ס מני לו אשה טובה לעת כסוף : צרתה בצדה אשה לחתם יקח אלה : בחברתה מקבלת טיחה וחלימה לבעל מלכות נחתה שומכנה בטלה יותר מלכות דבר זה מועיל יותר מהכסף : ב"ס לתא קוליס : כיום סגרי יוס ב"ר רוח : דלף טורד כסס שגמס סדוף כתיב רעע וטורד בני בית כן אשה רעה אשת מדנים מריבס ותחלוק כהכוס זמין וזה האש לדף : אי בגוה קא משתעי קרא בלשה עמיה משנתה טעוס ה"ל : ואי טוב נלחמ על הסורס שקראש עוב והאשה נחלת כס : כר ממות זס טריהוס : שהכתוב מגנה ונקלח

קעב פרק המישי

כשם שמתפלל האדם לאלהיו שיכין לו כל צרכו וינצל מכל צרה כך הוא טוב לו להתחנן אל אלהיו שימין לו אשה טובה בכשרות ובשלים : כדגרסינן בפ' דברכות דף ח' (תהלים לב) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא וגו' מאי לעת מצוא א"ר חנינא זו אשה שנאמר מצא אשה מצא טוב : במערכא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה מצא או מוצא : מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה : ואמרין נמי האי עובדא כפ' הבא על יכמתו דף ס"ג : ואמרין עלה הצדא אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה : דכתיב (משלי כב) גרש לץ ויצא מדון וגו' : ואמר רבא אשה רעה וכתובתה מרובה אינסיב : צרתה בצדה דאמרי אינשי יבחרתה ולא יבסילתא ואמר רבא קשה אשה רעה : כיום סגרי שנאמר (שם כא) *דלף טורד ביום סגרי ואשת מדנים מנתוה ואמר רבא בא וראה כמה טובה אשה טובה וכמה רעה אשה רעה : כמה טובה אשה טובה דכתיב מצא אשה מצא טוב *אי בנות קא משתעי קרא ה"ק כמה טובה אשה טובה שהכתוב משבחה *אי בתורה קא משתעי קרא ה"ק כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה : כמה רעה אשה רעה דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה אי בגוה קא משתעי קרא ה"ק כמה רעה אשה רעה ישהכתוב מגנה : ואי בגויה קא משתעי קרא הכי קאמר כמה רעה אשה רעה שניהם נמשלה בה (י"מיה י"א) הנני מכיב עליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו זו אשה רעה וכתובתה מרובה (איכה א) נתנני ה' בידי לא אוכל קום אמר רב חסדא אמר מר עוקבא זו אשה רעה וכתובתה מרובה וגרסינן בפרק חלק דף קי ובפ' מי שמת דף קמ"ח אמר רבי חנינא (משלי טו) כל ימי עמי רעים זה מי שיש לו אשה רעה ומוב לב משהת תמיד זה מי שיש לו אשה טובה וגרסינן במדרש תהלים (תהלים טו) למנצח אל תשחת לרוד מכתם וגו'

ויינען מעכטיג און שטארק און זיין פונגה איז זיך צו גינערהן צו זיי וועט דר סוף זיין דאס זיי וועלן זיך פון אים אפ טאן און ער וועט זיך אפ טאן פון דעם ווייב און זיא וועט זיין פון לאזין פון איר טאן : שטייט ווייטער אין פסקו ואשקלון לשממה דאס איז טייטש דר וואס געמט אין ווייב איבער אירע טאלער דען אשקלון איז לשון שקלים וועט פון וויסט און ארום ווערן שטייט ווייטער אין פסקו אשדוד בצהרים יגרשוה דאס איז טייטש דער וואס געמט אין ווייב פון גלוסטטיקייט ווערן וועט דער סוף זיין דאס ער וועט זיך אן זעטיגן פון איר און דער נאך איר ממאס זיין און גט געבן אין מיטן זיינע מעג דרום שטייט בצהרים יגרשוה אין מיטן זיינע מעג וועט ער איר געבן : שטייט ווייטער אין פסקו ועדו תעקר דאס איז טייטש דער וואס געמט אין ווייב וואס זיא איז אין עקרה דער רייסט אויף זיינע קינדער : גם מעשה אמנו ותמר יוכיח אויך דיא מעשה פון אמנו ותמר ווייזט דאס ער האט זיא גינזקען פון ווערן גילוסטיגקייט און דער נאך איז פאר קערט גינארין זיין ליבשאפט צו איין פיינטשאפט : אויך זאל דר מענטש קוקן אין די גיורות וואס זיינען גיקומן אויף די פר שייטע פאר שאלטנע ווייבר וואס זיי האבן זיך בארימט מיט זייער שיינקייט : און עם שטייט ביי זייא גישריבן זיי זיינן גנאנגען מיט איין אויס גיטרעקט האלז : וויא מיר האבן אין אן הויב ספר גישריבן : דרום זאל דר מענטש אנטלויפן פון צו בהעפטן זיך אין ווייבר און מיינן נאר לשם שמים וועט מען אים פון הימל העלפן : קעב כשם שכתפל הארם לאלהיו אזו וואול וויא איין מענטש מוט תפלה צוא גאט דאס ער זאל אים אן פרייטן גאר זיין בדרעפנעש און זאל אים מציל זיין פון אלע צרות : אזו איז אויך גוט דאס ער זאל בעמין גאט ער זאל אים צוא שיקן איין גוט ווייב איינע ארענטליכע פרוי וואס זאל לעבן מיט אים אין פרידן : וויא מיר לערנן אין מסכת ברכות ע"ש שטייט אין פסקו אויך דר ואך טוט איטליכר חסיד צוא דיר גאט בעמין לעת מצוא זאגט רבי תנינא דאס איז גימיינט ווען די צייט קומט דאס ער זאל איין ווייב זעצן טוט ער בעטן איין גוט ווייב צוא גיפיען וויא אין פסקו שטייט מצא אשה מצא טוב ווען ער גיפיעט איין גוט ווייב גיפיעט ער גוטש : אין ארץ ישראל וועט איין מענטש האט גינזקען איין ווייב האט מען אים גפרענט מצא או מצא : מצא איז גימיינט צי האשמו איין גוט ווייב באקומן וויא אין פסקו שטייט מצא אשה מצא טוב ארר מצא דו האכט אין שלעכטע ווייב בקימן וויא אין פסקו שטייט ומוצא אני מר ממות את האשה יוכיח

ואך וואס איז ביטור פון דעם מו"ט דס איז איין שלעכטע ווייב : אויך זאגט די גמרא רבא זאגט איין שלעכטע ווייב איז איין מצוה איר צו גמין וויא אין פסקו שטייט פאר מריב דעם שפעטר און לאז ארום גיין דר קרינדער דס איז גימיינט אשלקטע ווייב אויך זאגט רבא ווען א מענטש הט אשלקטע ווייב און זיא האט אגרוישע פתובה אזו קען ער פון איר גיט פטור ווערן זאל ער נעמן נאך אנוייב אזו וועט זיגוט ווערן דען לויט זאגן אשפרוקווארס נאך אנוייב צו נעמען איז ערנער פון איר מער וויא מען וואלט זיא מיט דערנר גיטלאגן : אויך זאגט רבא איין שלעכטע ווייב איז אזו שלעכט וויא איין פראקטיגער און רענענדיג טאג וויא אין פסקו שטייט איין שטארק רענן אין איין פראקטיגען מאג : און איין קריגנדיג אשה איז גלייך דר צו : אויך זאגט רבא קום זעה ווי זייער גוט איז אנומע אשה און ווי זייער שלעכט איז אשלקטע אשה : ווי זייער גוט איז אנומע אשה דען ע"ש שטייט אין פסקו מצא אשה מצא טוב : מיינט עם דער פסקו איין גוטע אשה אזו זיא דאך געוויס זייער גוט דס דר פסקו לויבט זי : מיינט אנדרש דר פסקו אשה איז דיא תורה : איז אויך די גוטע אשה זייער גוט דאס דער פסקו גלייכט דיא תורה צו איר : און זעה וויא זייער שלעכט איז אבייזע אשה : דען עם שטייט אין פסקו ומוצא אני מר ממות את האשה מיינט עם דער פסקו אשלקטע אשה אזו איז זיא זייער שלעכט דאס דר פסקו שענט זיא : מיינט אנדרש דר פסקו דעם גיהנם : איז אויך אשלקטע אשה זייער שלעכט דאס דער גיהנם איז צו איר גינליכן : עם שטייט אין פסקו נון איך וועל אויף זייא פריינגן אזו אבייז וואס זיי וועלן גיט קענן ארום גיין דער פון זאגט רב נחמן פון ווערן רבא בר אבהו דאס איז גימיינט ווען מען האט אשלקטע ווייב און זיא האט אגרויסע פתובה דען מען קען גיט פטור ווערן פון איר : אויך שטייט אין פסקו גאט האט מיר גיגעבן אין אזעלכע הענט וואס איך קאן גיט אויף שטיין : זאגט רב חסדא פון ווערן מר עקבא דאס איז גימיינט אשלקטע אשה וואס האט אגרויסע פתובה : אויך לערנען מיר אין פרק חלק און אין פרק מי שמת רבי חנינא זאגט עם שטייט אין פסקו כל ימי עמי רעים מעג פון דעם ארומאן זיינן שלעכט : דאס איז גימיינט דר וואס האט אשלקטע ווייב דר האט אלע זיינע מעג שלעכטע וטוב לב משהת תמיד און אנוט הארץ האט אלע צייט אסעודה : דאס איז גימיינט דר וואס האט אנומע ווייב דר איז שפענדיג פריילאך : גרסינן במדרש תהלים אויך לערנען מיר אין מדרש תהלים אין דעם מפור למנצח אל תשחת לרוד מכתם זאגט דר פסקו מצא אשה

פרק ה נר ג כלל ו חלק ב

ז"ה מצא אשה מצא טוב כיון שאדם מוצא אשה מצא טוב וכתב אחד אומר ומצא אני מר כמות את האשה היאך יתקיימו שני מקראות הללו אם תהיה טוב אין סוף לטובתה ואם תהיה רעה אין סוף לרעתה עד שלא נבראת האשה לא טוב היות האדם לבדו ומעט נבראת כתיב יוהנה טוב מאד ד"א מצא אשה מצא טוב כשהאשה טובה מצא בעלה הפץ טוב וכשהיה רעה מוצא טוב כמו (שופטים ו) וימין מל מן הגזה ר"ל שהיא ימננה כל טובו ומאחר שזאת המתנה טובה באה מהשם יתברך ויכה כרחמים עליה כדגרוסין במסכת כועד קמן פ ואלו מנלוזין דף י"ה אמר ליה רב מן התורה מן הנביאים וכן הנביאים וכן הנביאים מה' אשה לאיש מן התורה דכתיב (בראשית כד) מה' יצא הדבר מן הנביאים דכתיב (שופטים יד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היתה לו וכן הכתובים דכתיב (משלי ט) בית והון נחלת אבות וגו' ואף על פי שאמרו כי כשהולך במעי אמו הקדוש ב"ה מזווג לו את זוגו מ"ל מאברהם דכתיב (בראשית כב) ובתואל ילד את רבקה ודרשו בו מלמד ישתבשר יצחק על בת זוגו וגו' ונרסין נמי בפרק קמא דסוטה אמר רב יהודה אמר רב מ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני דכתיב מצא אשה וגו' וכתב מה' יצא הדבר וכתיב היא האשה אשר הוכיח ה' ועב"ז אל ימנע עצמו מלבקש רחמים שמה יגרום החטא אמר רב כפי מעשיו כמו שאמרו במסכת סוטה ריש פרק קמא אמר רבי שמואל בר רבי יצחק כי פתח רשב"ל בסוטה אמר רבי יאין נותנין לאדם אשה אלא כפי מעשיו שנאמר (תהלים קכד) ילד ינוח שכמ הרשע וגו' ואם יש צדיק שנכשל באשה מורדת זהו מהסורין הכאים לצדיקים בעוה"ז כדי שינחלו העוה"ב וברוך הוודע:

הלך שלישי

בימי הזווג ויש בו שני פרקים :

קעג פרק ראשון ימי הזווג הם ראויים למשתה ולשתה לחתן ולכלה ולקרובים ולא נתנו למלאת כריסם אלא ליתן שבת והודאה לשם יתברך שהגיעם לזווג ולתת כהם פתגות לאביזנים ולשמח בהן לשמחתו של מצוה והשמחה של ז' ימי המשתה יש לה סגך מן התורה כדגרוסין בפרק רבי אליעזר רבי יוסי אומר שנבעת ימי הקשתה מנין לנו מיעקב אבינו שעשה משתה ז' ימים ולקח את רחל שנאמר (בראשית כט) ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה אחר הקדוש ב"ה אתם נמלהם הסד עם יעקב עבדי אני אתן שכרם לבניכם כדי שלא יהא שכר טוב לרשעים בעולם הבא שנאמר (מלכים ב) יבי בו נתן ה' תשועה לארם שכעת ימי המשתה ממי אנו למדין משמשון נזיר אלהים כשריד לארץ פלשתים ולקח אשה ועשה ז' ימי משתה ושמחה שנאמר (שופטים יד) ויהי כראותם אותו ויקחו שלשים מרעים ויהיו אתומה היו עושין אותו היו אוכלין ושותין ושמתין שנאמר ויאמר להם שמשון אזודרה נא לכם חידה וכתב ולא

מצא טוב און אין אפסוק שמיים ומצא אני מר כמות את האשה אין און גמ' נמ ווען דאם ווייב אין גוט אין קיין סוף ניש צו איר גוטסקייט און ווען דאם ווייב אין שלעכט אין קיין סוף ניש צו איר שלעכטקייט איי די אשה אין באשאפן גיווארין שמיים עם און ניש גוט דאם דער מענטש זאל זיין אליין און ווייב איז באשאפן גווארן שמיים און גון עם און ווייב ניש גוט אדער עם און און ווייב ניש גוט און ווען דאם ווייב אין גוט האט דר מאן גיפונען אין גוטע זאך און ווען זיא אין שלעכט הייסט עם מוצא טוב זי ציהט אים און קוועטשט אים דאם גוטס פון דעם מאן וויא אין פסוק שמיים ביי גרען וימין מל מן הגזה ער האט אים גיקוועטשט מואי פון דעם גיטארעכט וואל און קוועטשט די שלעכטע ווייב אים נאר דעם מאנס גוטס וכאחר יזאת המתנה טובה באה מהש' און וייל די דא יגע נוסע מתנה קומט פון גאט דרום זאל דער מענטש פיל תפלה טאן דאם ער זאל אנטע ווייב באקומען וויא מיר לערנן אין מסכת כועד קמן רב זאגט פון דער תורה און פון נביאים און פון פתובים קען מען זעהן דאם פון גאט ווערט דעם מענטשין צו גיטיקט זיין ווייב פון דער תורה דען עם שמיים ביי רבקה פון גאט אין ארום גאנגן די זאך דאם יצחק זאל נעמן רבקה און פון נביאים דען עם שמיים ביי שמשון דאם זיין פאטער און מוטר האבין ניש גיוואוסט דאם פון גאט אין גיווען דיא זאך דאם ער זאל נעמען איין ווייב פון דיא טעכטער פון דיא פלשתים און פון פתובים דען עם שמיים איין הויו און גוטס קאן מען רישן פון איין פאטער אבער אקניע ווייב ווערט פון גאט צו גיטיקט ווע"ל און האמשע דיא חכמים האבין גאנגט דאם ווען דער מענטש אין נאך אין דיא גידערים פון זיין מוטער שיקט אים גאט צו זיין זיווג און דאם לערנן מיר אפ פון אברהם דען עם שמיים ער האט גיהערט דאם פתואל האט גימאכט גיווינען רבקה האבין דיא חכמים דרויף גדרשת דאם מען האט אים איין בשורה גיוואנט דאם יצחק וועט נעמען רבקה אויף לערנען מיר אין כסכת סוטה רב יהודה האט גיוואנט פון וועגן רב פערציג טעג איי דאם קינד ווערט בשאפין ווערט אויף דעם הימל אים גרופן דעם מענטשנים סאכטער זאל זיין צו דעם מענטשנים זון אויף שמיים אין פיל פסוקים דאם גאט שיקט צו דעם מענטשן איין ווייב פון דעם וועגן זאל דר מענטש זיך ניש פר מידיון פון תפלה צו טאן דרויף דען סאמער האבין דיא עב יזות גזרם גיווען דאם מען וועט אים געבין איין ווייב נאך ויגע

מעשים נאך וויא מיר לערנן אין מסכת סוטה רבי שמואל בר רב יצחק זאגט ווען ריש לקיש האט אן גיהויבן צוויא דרשנן אין דער פרשה פון סוטה האט ער און גאנט מען ניש קיין מענטשין קיין ווייב ניש נאר נאך ויגע מעשים נאך וויא אין פסוק שמיים גאט לאוט ניש דאם דיא שלעכטע רות דאם אין איין שלעכטע ווייב זאל רוען אויף דעם טייל פון די צדיקים און ווען עם טרעפט זיך דאם איין צדיק ווערט גיטרויכילט מיט אשלעכטע ווייב דאם אין פון די יסורים וואס גאט שיקט צו די צדיקים אויף דער וועלט פרי זיי זאלין אפ קענען דער מיט און זאלין ירשנן עולם הבא בשלמות און גילויבת אין גאט וואס ער ווייס צווא טאן דעם מענטשין אלץ למוצה קעג ימי הזווג הם ראויים למשתה ולשמחה לחתן ולכלה ולקרובים אין די מען וואס מען מאכט חתונה דארף מען מאכן איין סעודה אין וויא און עס זאל זיין איין שמחה צו דעם חתן און צו דר פלה און צו די קרובים אבר דיא שמחה אין ניש גימינט מען זאל דעם בויף אן פילן מיט עסין נייערט מען זאל געבין צו גאט איין שבת והודאה וואס ער האט וויא צווא זאמען גיפארט און מען זאל דיא אריבע לייט מקמה געבין אין די מעג און מען זאל זיך פרייען אין זיי איין שבתה של מצוה און די שמחה פון שבעת ימי המשתה שמיים אין דער תורה וויא מיר לערנן אין פרק רבי אליעזר רבי יוסי זאגט די שבעת ימי המשתה לערנען מיר אפ פון יעקב אבינו דאם ער האט גימאכט שבעת ימי המשתה און האט גינימען רחל וויא אין פסוק שמיים און לבן האט איין גיוואמלט אלע לייט פון דער שטאט און האט גימאכט איין סעודה זיבין טעג האט גאט גיוואנט איר האט גומל חסד גווען מיט מין קנעכט יעקב וועל איך צו אייערע קינדער אייער שכר בצאלין כדי דיא רשעים זאלין ניש האבין קיין עולם הבא דרום אין פון זיין ארום גיקומען נעמן דאם עם שמיים ביי אים גישריבן גאט האט דרוף אים גטאן איין הילף צו ארם דאם ער האט גיהרגת אחאב מלך ישראל אויף לערנן מיר אפ די שבעת ימי המשתה פון שמשון דאם ווען ער האט גיגידערים אין לאנד פלשתים און האט דארטן איין ווייב גינימען האט ער גימאכט זיבין טעג משתה ושמחה וויא אין פסוק שמיים און וויא דיא פלשתים האבן אים גיעהן און האבן זיין גינימען דרייסיג זעלן און זיי וינגן גיווען מיט אים און האבין געעסן און גיטרוינען און האבין זיך גיפרייט און עם שמיים דאם שמשון האט זיין איין רעמענט גיפרענט און זיין האבין עם

פרק א נר ג כלל ו חלק ג

יכלו להגיד החידה שלש ימים . החתן דומה למלך מה המלך הכל מקלסין אותו כך החתן הכל מקלסין אותו . מה המלך לובש כבוד כך חתן לובש כבוד כבוד . מה המלך משה ושמחה לפניו כל הימים כך החתן משה ושמחה לפניו כל ז' ימי המשתה . מה המלך אינו יוצא לחוץ לבדו אף חתן אינו יוצא לשוק לבדו . מה המלך פניו מאירות . כאור החמה . כך חתן פניו מאירות כאור החמה שנאמר (תהלים יט) והוא כחתן יוצא מתופתו . והימים שכתרו רבותינו לזווג הם בתולה בד' ואלמנה ב' וה' ואף על פי שאמרנו לפי שאם היה לו מענת בתולים ישכים לבד וגם אמרו 'שקדו חכמינו על תקנת בנות ישראל שהיא מורה בסעודה שלשה ימים אחד בשבת וב' בשבת וב' בשבת וב' בנשמה הטעם המיוחד הוא האמור בפרק קמא דכתובות דף ה' תנא בר קפרא בתולה נשאת בד' ונבעלת בה' הואיל ונאמר בו 'ברכה לדגים' אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' הואיל ונאמר בו 'ברכה לאדם' רמז לברכת חתנים מן התורה שנאמר (בראשית כז) ויברכו את רבקה ותקנו לומר שבע כרכות הא' ברכת היין 'שהיא תדירה וקודמת לכל דבר' הב' הכאות אחריה פותחות בברוך לפי שכל אחת שבאדם בשכל ובחן וזהו בצלם באלם דמות ותבניתו ומהו התקין בנין עדי עד שזהו הנשמה הנשאת לעד . ומרוכ טובה האריכו בה יותר מבשניה . ועל פותחת בברוך וחותמת בברוך ששלשתן נתקנו על הסדר שאמר הנביא (ישעיה כ) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו . שהכל ברא לכבודו כנגד בראתו' יוצר האדם כנגד יצרו כנגד אף עשיתו שהוא התקן הראוי והנצחי . ולפי שחיובין אנו להעלות את ירושלים על ראש שפחתם סמכו לה שוש תשיש יולפי שהיא סמוכה אינה פותחת כבוד . ולפי שהכל חיובין לשמה חתן וכלה ולהפיל על שפחתם סמכו לה שמתה ששחח רעים האהובים ר'ל חתן וכלה ואמרים כשמהך יצרך כגן עדן מקדם הוא שאמרו שקלעה וקשטה והביאה אל האדם ונעשה לו שושבין ואחר ז' וברכות אלו תקנו ברכה ז' כוללת כל עניני בריאת השמחה ויצירת היוג וזכר ירושלים שבוכה זו מברכין אותה לברכה בכל יום מימי השמחה כשהיו שם ז' יואין שם פנים חדשות ועל כן נתקנה כללית ופותחת בברוך וחותמת בברוך וכל זה ללמדנו איך כל השמחות בעזר השם יתברך ועל כלם אנו חיובין להודות לו ולברכו :

כד ידחון פניו מאירות כלוה נמשלה הכתוב לפתח חתן סיב נמשל גם חתן לעזר הכתוב : שקדו חכמו לעשות ספיקו לחתונה יסאל : ברכה לרגים צד וכו' ומ'לוח חתנים : ברכה לאדם פרו ורבו ומ'לוח חתן : שהיא תדירה כלומר ככל יום אירע שמברכין על היין : שברא הכל יס מאין ז' ולפי שהיא סמוכה לברכה שלמים סמוחה ככרו וכ' ענין אותה נרמז : ואין שם פנים חדשות כלל חתן כלל חתנים כסודות כפי אדם מחדש כלל חתן עדיין אוללים כסודות חתן וחותמים נרמז חתנים אלו בני אדם סביר כיו אולקין נרכו סב כרכות אלו חתן מברכין כמס' חתים עוד נלבו עס אלו כרכה חתנים :

קעד פרק שני

התורה המשילה השמחה שעתידי הקב"ה לשמח את ישראל בזמן הנחמה לשמחת החתן עם הכלה כמו שאמר הנביא (ישעיה כב) ומשוחו חתן עס גים נקעמם ונאין דריא מען ערשט אין זיבעמין סאג האבין וייא עס אים ניואגמ החתן דומה למלך איין חתן איז גלייך צוא איין האר דען אזו וויא איין האר לויבן אלע לייט אזו לויבין אלע לייט דעם חתן אונ אזו וויא איין האר גייט אין שיינע קליידער אזו גייט אויך איין חתן אין שיינע קליידר . און אזו וויא איין האר האט משתה ושמחה אזו איז אויך בייא איין חתן איין משתה ושמחה אלע שבעת ימי המשתה . און אזו וויא איין האר גייט גיט אליין אויף דער גאט . אזו גייט אויך איין חתן גיט אליין אויף דר גאט . און אזו וויא איין האר לייכט זיין פנים וויא די זון אזו לייכט אויך דר פנים פון איין חתן וויא די זון וויא אין פסוק שמיים און די זון אזו וויא איין חתן וואס גייט ארויס פון זיין חופה אזו גיפין מיר דאס דער חתן איז גיליבן צו דער זון : והימים שכתרו רבותינו לזווג און דיא מען וואס אונזערע רבנים האבין אויס דר וויילט חתונה צו סאבין אין וייא איז דאס איין בתולה זאל חתונה האבין אום מיטוואך . און איין אלמנה אום דאנערשטאג . און האטמט דאס דיא חתנים האבן ניואגט דעם מען . דאס איין בתולה זאל חתונה האבין אום מיטוואך כדי ווען ער וועט האבין מענת בתולים זאל ער גיין דאנערשטאג צום בית דין דען דאס בית דין זייגן זעעמין סאנאגא און דאנערשטאג . אויך האבין זיי ניואגט דעם מען דאס די חתמים האבן ניואגט פאר די תקנה פון דיא בנות ישראל דאס מען זאל קענן און נרייטיין אויף דר סעודה דריי מען זען און און און . און סאנאגא . און דינשטאג . אבר דר רעכט מעם איז וויא מיר לערנן אין מסכת כתובות בר קפרא האט גלעגט איין בתולה האט דרום חתונה אום מיטוואך און ער איז זיא בויעל אום דאנערשטאג ווייל אום דאנערשטאג איז ווארין ניואגט איין ברכה צוא די פיש דאס זייערע קינדן זאלן זיך מערן אזו וויא פיש און איין אלמנה האט חתונה אום דאנערשטאג און ער איז זיא בויעל אום פרייטאג ווייל אום פרייטאג איז ווארין ניואגט איין ברכה צו אדם הראשון וואס ער איז ווארין בשאפין אום פרייטאג אויך שמיים ברכת חתנים מרובו אין דער תורה וויא אין פסוק שמיים און זיי האבין גיבענמישט צו רבקה : וחקנו יסר און דיא חתמים האבן מתקן גיווען מען זאל זאגין שבע ברכות דיא ערשטע ברכה איז בורא פרי הנפן ווייל די ברכה איז זייער אפש דרייבר איז זי פריער פון אנדערע ברכות . און די אנדערע צוויי ברכות הייבן זיך אן מיט ברוך ווייל איטליכע ברכה איז איין בונדער ברכה דיא ערשטע ברכה איז גאט צוא לויבן וואס ער האט אלץ פון נישט בשאפין אלץ וואס מען דארף צו דער חופה וואס די אנדערע ברכה וואש נאך איר איז . איז גאט צו לויבן דאס ער האט דעם קעגנמיש גוף בשאפין . און די דריטע ברכה איז גאט צוא

לויבן אויף דעם נאנצקייט פון דעם מענשן בעשאפונג מיט שכל און מיט ארדנונג און דאס זאגט מען בעלמו בעלם דמות תבניתו דאס איז אין גאטם פארט און גיטמאלט דאס הייסט שכל און ארדנונג און דורך דעם האט גאט דעם מענשטן אן גבריית איין בנין וואס בלייבט ביו אייביג דאס איז די נשמה וואס זיא בלייבט ביו אייביג . און ווייל אין דר ברכה שמייען פיל גוטע זאכן דרום איז די ברכה ליינגר פון דר אנדרר ברכה און דרום הייבט זיא זיך אויך אן מיט ברוך און לאזט זיך אויס מיט ברוך און די דריי ברכות האט מען גיטמאלט נאך אנדרר אזו וויא דער נביא האט ניואגט אין פסוק כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתו דאס גאט זאגט אלץ וואס עס ווערט גרופין אויף מין נאמען און צו מין כבוד . האב איך עס אלץ בשאפין און אן גיבריית אזו איז דיא ברכה פון שהכל ברא לכבוד קענין בראתו און די ברכה יוצר האדם קענין יצרתו און די ברכה אשר יצר את האדם בעלמו קענין אף עשיתו וואס דאס איז דאס רעכטע בשאפונג און דאס אייבנ בשמאנד פון דר נשמה : ולפי שחיובין אנו און ווייל מיר מוזין גריינקן ירושלים ביי אלע אונזערע שמחות . דרום זאגט מען נאך די דריי ברכות שוש תשיש דאס גאט וועט ווייר ירושלים דר פרייען און ווייל זיא איז נאך די ערשטע ברכות דרום הייבט זיא זיך גיט אן מיט ברוך . און ווייל אלע מוזין משמחיין חתן וכלה און צו בעמין דאס גאט זאל משמחיין . דרום זאגט מען דר נאך די ברכה שחח תשחח רעים האהובים דוא גאט זאלסט דער פרייען די גיליבטע גיוועלן דאס איז חתן וכלה . כשמת יצרך כגן עדן מקדם ווי דוואס האט משמחי גיווען אדם ותוה אין גן עדן . וויא אונזערע חתמים האבן ניואגט דאס גאט אויס גילאכטין חוה און האט זיא אויס גצירט און האט זיא גיבראכט צו אדם און גאט אליין איז גיווען איין אונטר פירער ביי וייא . און נאך די נעקס ברכות האט מען מתקן גיווען די זיבעטע ברכה וואס זי איז פולל אלע זאכן פון די ערשטע ברכות דאס גאט די שמחה בשאפין און האט מאן און ווייב בשאפין און דאס גידעכגש פון ירושלים דאס זיא וועט גיבוים ווערין . און דיא ברכה אליין סאכט מען אלע מען פון שבעת ימי המשתה ווען צעהן מענשין זיינען דא און צווישין וייא זייגן גיט דא קיין זייע מענשן און דרום האט מען אין איר איין גיטמאלט אלע זאכן פון דיא פריערדיגע ברכות . און אויך דרום הייבט זיא זיך אן מיט דעם ווארט ברוך און לאזט זיך אויס מיט דעם ווארט ברוך . און די אלע זאכן קיבן צו לערנן אונז וויא אלע שמחות קיבן דורך נאמש הילף און דאס מיר מוזין אויף דיא אלע זאכן גאט לויבן און באקען :

ובט

פרק ב נר ג כלל ו חלק ג

על כלה ישיש עליך אלהיך * והעריכה לשמחה זאת לפי שלא מצא שמחה גדולה מזה שיש לחתן ביום חתונתו וזו שמתח לבו והוא שמחה של כבוד ושל הנאה ושל מצוה של כבוד שהכל מכבדים אותו כדאיתא למעלה ונרמינו נמי בסוף מ"ק דף כ"ח. אמר רבי חנינא מנין לחתן שמיכבד בראש שנאמר (שם סא) כחתן יכה פאר מה כהן בראש אף חתן בראש וכהן גופיה מ"ל אמר ליה דתנא דבי רבי ישמעאל (ויקרא יא) וקרשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון * ושל הנאה שאין לך הנאה גדולה מזה הכל רצים אחריה מנערותם בית חדש ואשה חדשה ועבדים לשמשו * וכל הנאות שבעולם ושל מצוה מקיים מצות נשואין ומצות פריה ורביה ומצות ורע כשר אשריו ואשרי חלקו מה נעים גורלו מה יזכה לקחת אשה צנועה יראת ה' אשר יבא ממנה ורע כשר אשריו ואשרי חלקו מה נעים גורלו מה יפה מאוד ירושתו עליו נאמר ה' אשרי כל ירא ה' כי לפי שהיה ירא השם יתברך והולך בדרךיו זכה לבית שיאכל בה יגיע כפיו ולא יצטרך לירי מתנת בשר ודם אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא אשתך כנפן למה נמשלה אשה לנפן לומר לך מה גפן פריהו לברכה אף אשה כשרה פריה לברכה שנאמר (ישעיה סד) כי אצק מים על צמא ונוזלים על יבשה * אצוק רוחי וגו' בירכתי ביהך שתהא צנועה ולא ותהא יצאנית וזו שבת האשה שנאמר (תהלים נה) כל בכודה בת מלך פנימה בניך כשתילי יזיתים למה נמשלו אף הכנים לזיתים לומר לך מה זיתים בתולה כרים ומתוך מורה גדול ומחוינה וכתשיה ימתקו ויצא פנים יצור מכבד אלהים ואנשים אף הבנים כרים מתחלתם שנאמר (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעוריו ומתוך רע מנעוריו ומהתוך רע מנעוריו יצא פנים יצור מכבד אלהים ומתוקים שנאמר (תהלים יט) ומתוקים מדבש גופת צופים * סביב לשלחן שלא יהיו צריכין לבריות אלא סומכין על שלחן אביהם וגם כן שלא יהא ברם שכול אלא יהיו כמו שתילי יזיתים שאין נושרים עליהן בכל השנה ויהיו סביב לשלחן * הנה כי כן וגו' זאת ברכה שלמה שהקב"ה מכרך את יראיו וברכך ה' * מציון לעולם יהא מבורך מהשם יתברך המשרה שכינתו בציון * וראה כמוב ירושלים וגו' שלא יחרב הבית בימיו או אם הוא בגלות שיראה בנחמה * וראה בניס לבניך שיראה בניס לבניו שיגדלם בדרך הזה * שלום על ישראל שלום לו ולכל ישראל בימיו וביבותו. כדי שלא יקבל צער עמהם והו פשוטו של מקרא * ורבותינו דרשו מכאן בפרק קמא דברכות אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דאלו בירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה' וגו' ואלו בנהנה מיגיעו כתיב אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא * ואל יהשוב אדם שהיתה כוונתם בנהנה מיגיעו ואינו ירא שמים אבל זה זה דם ירא שמים ואמרו שגדול הירא שמים שהוא מתפרנס מיגיעו כפו מאותו ירא שמים שמטיל פרנסתו על הצבור וכתפרנס בשכיל תורתו אע"פ

והעריכה שמעך והסוה שמחת יקבלים לכתחלה חתן : כל האמת שבעולם הכל כל לו מן הכלים גדולים וסכנוס : ובונה בנין כומר נשואת כלם בגל' כס וכן ס' אלהים את ה'לע' ללכס' ללכס פריה ורבים : לקיום המין להוליד נשים : אצוק רוחי על ורעד כנפס שמגלל מרעיס יגדל רוח ס' על פנים כשמים : שלא יהא בהם שכול שאין מפלה בפלים ואין מוקים כתיבי כלם שאין לה נשים נקדחת שכול : יותר בירא שמים שיושב ועוסק בתורה ונפתלים ונלך לבריות וכן מתקיים

וועט דינו פרייען דיא ישראל או ער וועט זיין אויס לייזן צוא דער שמחה פון חתן וכלה * ווי דר נביא זאגט ויבא אהרן ויהי משך דר פלה אזי וועט ייך פרייען דיין גאט אויף דיר ישראל * אונ מען האט דרום גלייכן די גאולה צו דר שמחה פון חתן וכלה ווייל מען האט קיין גרעשרע שמחה ניש גיפונ פון דער שמחה וואס דער חתן האט אין דעם טאג פון זיין חופה און אין זיין הערצליכע פריידע * און דאס איז איין שמחה פון פבור און פערנעניגן און פון אמצוה פון פבור דען אלע וויינען אים מכבד * וויא מיר האבן אויבן גשריבן * און אויך לערנן מיר אין מסכת מועד קטן רבי חנינא זאגט פון זאגען ווייסן מיר דאס אהרן ויצט אויבן אן * דען עס שטייט אין פסוק פרשת יכהן פאר גלייכט דער פסוק אהרן צוא אהרן * וויא אהרן ויצט אויבן אן * אזי ויצט אהרן אויך אויבן אן * פרעגט די גמרא פון וואגן לערנן מיר אפ דאס אהרן ויצט אויבן אן ענטפרט די גמרא די ישיבה לייט פון רבי ישמעאל האבן גלערינט עס שטייט בייא דעם כהן וקדשתו דוא זאלקט אים הייליגן צו אלע הייליגע זאכן דאס ער זאל צום ערשטן אן הייבן און זאל צום ערשטן אהרן מאכן און זאל צום ערשטן אנטשן חלק געמען עדה מען דאס ער איז דער ערשטער * אויך איז די שמחה פון איין חתונה איין שמחה פון פרייניגן דען עס איז ניש דא קיין גרעסערער פרייניגען וויא דאס אלע מענטשן לויפן נאך דעם פון זייער יוגנט אן * און ער באקומט דורך דעם איין נייע דויו * און איין נייע ווייב * און קענט צו פרייניגן אים * און אלע פרייניגן פון דער וועלט * אויך איז די חתונה איין שמחה של מצוה דען ער איז מקיים מצות נשואין * און מצוה פריה ורביה * און מצות עונה און בויב איין פגון דאס ער האט קינדער צו דר האלטן די וועלט * ואם יזכה לקחת אשה צנועה און ווען איין מענטש איז זוכה צו נעמן איין אשה צנועה און איין גאטש פארקמיגע וואש פון איר קעגן ארויס קומן נוסע קינדער * איז וואול צו אים און וואול צו זיין חלק * וויא זיס איז זיין גורל און וויא זייער שייין איז זיין ערפטיגהיל און אויף אים איז גיזאגט דער פסוק וואול איז צו דעם מענטשן וואס פירקטעט גאט און איז גיזאגט אין גאטש וועגן דאס ער האט דורך דעם זוכה גיזוען אנטשע ווייב צו האבן וואס ער וועט דורך איר עסין דאס פאר דינסט פון זייער ענד * און וועט ניש דארפן צו דער גאב פון מענטשן * וואול איז אים בעולם הזה * און ניש אים בעולם הבא שטייט זייסר אן פסוק אשתך כנפן פריה ורביה גלייכט דר פסוק איין גומע ווייב צו איין שטאק דען וויא אשתך וויין שטאק בריינגט פירות צו איין ברכה און אויך וויין אשה שפרה זיינען אירע קינדער זיך צו בענטשן וויא אין פסוק שטייט דס גאט זאגט אז וויא אויך גיט וואס אויף איין דארשטיגע לאנד און רייענדיגע וואס אויף מריקענעס אז וועל אויך גיסן מיין נבואה

אויף דייע קינדער : בירכתי ביתך דיין ווייב וועט זייען אין דיא זייטן פון דיין הויז דאס זיא וועט זיין איין צנועה און ניש קיין לויפערין און דאס איז דיא לויב פון איין אשה * וויא אין פסוק שטייט נאך דער פבור פון דר טאקטער פון דעם מלך איז * וואש זיא זייעט אין דויו : בניך כשתילי יזיתים גלייכט ער די קינדער צו איילבירטין דען אזו וויא איילבירטין זיינן פרייער פיכר און דורך גרויש ארבייט דאס מען צו טאלט זיי און מען צו שטייט זייא ווערן זיי זיס און עס גייט פון זיי ארויש בוימל וואס איז מכבד גאט און לייטן * אז אויך די קינדער זיינן פרייער בייטער וויא אין פסוק שטייט דיא מחשבות פון דעם מענטשן זיינען פרייער בייטער וויא אין פסוק שטייט דיא צווינג איז צוואר וואס מען וועט זיי אן טאן וועלן זיי לערנן תורה * און וועלן טאן מצות וואס זייא זיינן זיס * אז וויא אין פסוק שטייט די רייד פון דער תורה זיינן יוסר פון האניק * סביב לשלחן דייע קינדער וועלן זיין ארום דיין טיש און וועלן ניש דארפן צו לייטן * און אויך וועט דיין ווייב ניש מפיל זיין דאס די קינדער זאלן גבארין ווערן פרי זייער צייט * און זיי וועלן אויך ניש שטארבן פאר זייער צייט * זייערע זיי וועלן זיין וויא די אייל בירט בויכר וואס זייא ווארפן ניש אראפ זייערע בלעטר אנאנץ יאר * הנה כי כן יכוד גבר ירא ה' נון דאס איז די גאנצע ברכה וואס גאט בענטשט מיט איר זיינע פארקמיגע ירכד ה' מציון אייביג וועט ער זיין גבענטשט פון גאט וואס ער מאכט רוען זיין שכינה אין ציון וראה כמוב ירושלים און ער וועט זעהען דאס גוטס פון ירושלים דען דאס בית המקדש וועט ניש חרוב ווערן אין זיינע צייטן און ווען ער איז אין גלות וועט ער זוכה זיין צו זעהן בנתכות ירושלים וראה כנים לבניך און ער וועט זוכה זיין צו זעהן קינדס קינדער וואס ער וועט זיי מגדל זיין אין דעם גומין וועט שלום על ישראל פרידין וועט זיין צו אים און צוא בל ישראל אין זיינע מעג דורך זיין זכות פרי ער זאל קיין צער ניש האבן פון זיי דאס איז דאס פשוטה מייענג פון דעם מכור און אינזערע חכמים האבן אים גידרשט אין מסכת ברכות רבי חייא בר אמי האט גיזאגט פון ווערן עולא גרעסער איז דער וואס האט הגאה פון זיינע ארבייט וויא אין קרא שמים דען ביי ארץ שמים שטייט אשרי איש ירא את ה' און בייא דיא וואס האבן הגאה פון זייער ארבייט שטייט אשרי וטוב לך וואול איז צו דיר אויך דער וועלט * און ניש איז צו דיר לעולם הבא : ואל ישוב אים און איין מענטש זאל זיך ניש מייענען דאס איז גיזאגט ביי אזו אקענטשן וואס איז זיך ספרנס מייענע פסא און איז ניש קיין ירא שמים זייערע עס איז גימינט דאס בייידע זיינן גאטש פארקמיגע און איינר פון זיי איז זיך ספרנס מייענע פסא און איינר ניש איז בעסר דר וואס אט זיך ספרנס מייענע פסא פון דעם וואס ווארפט זיין פרינסה אויף דעם קהל און ווערט גישפייט

פרק ב נר ג כלל ו חלק ג

שהוא ירא שמים * וגם דרשו על פסוק וראה בנים וגו' פרק נערה שנתפתחה אמר ריב"ל כיון שכנים לבניך שלום על ישראל דלא אתו לירי חליצה ויבוס * רב שמואל בר נחמני אמר כיון שכנים לבניך שלום על דיני ישראל דלא אתו לאנצויי :

הלך רביעי

בהנהגתם יחד ויש בו שני פרקים

קעה פרק ראשון

אם האשה נוהגת כראוי מצוה על בעלה לכבדה ולשמחה ושלא יכניענה יותר מדאי והוא טוב לו כדגרוסינן במסכת מציעא זרק הזהב דף נ"ט אמר (בראשית י"ב) ולאחרם היטיב בעבורה אמר רבא 'אוקורו נשייכו כי היכי דתתעתרו * וגרוסינן בפרק הבא על יבמתה דף ס"ב תנו רבנן האוהב את אשתו כעופו 'המכבדה יותר מנופו והמדריך בניה ובנותיו בדרך ישרה ומשיאן סמוך לפרקן עליו התוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו' ועוד אמרו במסכת חולין פרק כסו' הדם דף פ"ד דרש רבי עזירא אמר לה משמיה דרב אמי וזמנין אמר לה במה שיש לו וילבש ויכסה כמו שיש לו ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו 'ישקן תלון בו והוא תלוי כמו שאמר והיה העולם * גם יזהר שלא יאנה אותה באונאות שלא כדון או באונאת דברים כדגרוסינן בפרק הזהב דף נ"ט אמר רב לעולם יהא אדם זהיר 'באונאת אשתו שכתוב דמעתה מצויה אונאתה קרובה עליו * אמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שעריו תפלה שנאמר (תהלים ל"ב) ישמעה תפלתי וגו' אל

דמעותי אל תחרש * ויהא זהיר בתבואה בתוך ביתו כדי שלא יבואו למריבה על זה כדאמרינן שם עלה אמר רב יהודה אמר רב לעולם יהא אדם רב פלא היינו דאמרי אתני כד משלם שערי מריבה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר (שם קמ"ו) 'השם גבוך שלום בעדם כדגרוסינן במסכת סוטה פרק היה מביא דף י"ז דרש רבי עקיבא איש ואשה זכו 'שכינה ביניהם לא זכו אם אוכלתם גם מצונו בפרקי רבי אליעזר פרק י"ג רבי יהושע בן קרחה אומר על שם 'בשר ודם נקרא שמו איש והוא אישה מה עשה הקדוש ברוך הוא נתן שמו ביניהם יוד דלא * אם הולכים בדרך ושומרים מצותי הרי שמו נקרא שמו איש והוא אישה צרה וצוקה ואם לאו הריני נוטלם מכיניהם ודם עושינן איש ואיש והאש אוכלת איש שנאמר (איו"ב לא) כי אש היא עד אבדון תאכל * גשפייט איבדער זיין תורה * האשעך דר איו אוף איין ירא שמים * אוף דרשען מיר אויף דעם פסוק וראה בנים אין פרק נערה שנתפתחה * רבי יהושע בן לוי זאגט ווען דיינע קינדער וועלן קינדער האבן און וועט זיין שלום אויף ישראל * דאס זיי וועלן גיט קומען צו חליצה און יבוס * רבי שמואל בר נחמני זאגט ווען דיינע קינדער וועלן קינדער האבן און וועט זיין שלום צו די דינים פון ישראל דען זיי וועלן זיך גיט קומען קריגן פאר זיי איבך דער ירושה :

קעה אם האשה נוהגת כראוי ווען דאס ווייב פירט זיך ווי רעכט איו איו איין מצוה אויף דעם מאן דאס ער זאל זיך איר זען האבן און איר דר פרייען און גיט פיל פרייען איר מוט * און דאס איו גוט צו אים וויא מיר לערנען אין מסכת בבא מציעא * רבי חנינא זאגט אייביג זאל דער מענטש זיין גיהס אין דעם גבור פון זיין ווייב דען די ברכה גפינט זיך נאר צו איו מענטשין און פון ווענין זיין ווייב * וויא אין פסוק שמיים און צו אכרהם האט ער נאמט גיטאן פון ווענין שרה * רבא האט גיזאגט צו די לייט פון דר שטאט מחוזא האלט ערליך איינערע ווייב פרי איר זאלט רייך ווערן * אויף לערנן מיר אין פרק הבא על יבמתה דיא רבנים האבן גילערנט דער וואס האט ליב זיין ווייב וויא זיך אליין און האלט זיך אירליך מער וויא זיך אליין און דער וואס איו מגדל זיינע זין און מעקטער אין רעכט פארטיגן וועג און מאכט זיי תתונה ווען די צייט איו * אויף אים איו גיזאגט דר פסוק און דוא וועסט וויסן דאס שלום עטמ זיין אין דיין גיזעלט : ועוד אמרו במסכת חילין און נאך האבן דיא חכמים גיזאגט אין מסכת חולין רב עזירא האט גידרשה * אמאל האט ער עם גיזאגט רב אמי * און אמאל האט ער עם גיזאגט פון ווענין רב אמי וואס מינצט דער פסוק עם איו גוט צום מענטשין וואס לימזעלענט ארומע לייט און לייעט זייא געלט * און פירט זינע גישעפטין מיט רעכט * דאס איו גיפיינט דאס אמענטש זאל עסן און דרינגן ווייניגער פון זיין פאר מעגן און זאל זיך קליירן נאך זיין פר מענין נאך איו זאל זיין ווייב און קינדער ערליך האלטן מער פון זיין פר מענין דען זיי האפן אויף אים און ער האפט אויף נאם יתברך : גם יזהר אויף זאל דר מענטש גיהיס זיין אע צו נארן זיין ווייב גיט מיט רעכט אדער נאר נארין מיט רייד וויא מיר לערנן אין פרק הזהב רב זאגט אייביג זאל דער מענטש גיהיס זיין זיין ווייב גיט צו נארין דען ווייל אירע מרעהרין זיין ויא קעגן אים : אם יאהכנה כטמו און ווען איו מענטש ליבט זיין ווייב וויא

אחת : לאנצויי מי קודם לירוס ומהל : אוקירו כדו גמחותיכו כי סיכו בינה לנס כרבה ועוד : והמכבדה יותר מנופו דיוולות דלחתה קשה יותר מדגדה : טוב איש חנון דלים ומלוה חסד ומזן סתם כל דבריו כחשש לפי סיבות הוא טוב עוד על זכיו ולא כלה הוא לבו : פחות מכה שיש לו פחות מכדי סיבות הוא טוב על זכיו לאיכל ולבם וימכס לפי סיבות שלא ימצינן וכבר אשתו יותר מיכלתו : שהם תלון מנוסם למסדו וכו' מנסה לתמו לו : באונאת אשתו לנערה אפילו כדברים סלונתה קרובה הקריס מעבר לפירו לוי שחלק לפי סוף טובה לפיו : שמעה תפלתי נקם סקקלי קבל ספלין אל דמתי אל החסד ולא אמר רב אל פחדים כי כפר קול דמתי : השם גבוך שלום אומה כהכל חסידים טעונת כהם חסידם בנין : מברא כיון סכלין פליס יכל לטון ליתו בו כעושים כלומר סכלין סכלין יכל לטון לחשתי כל לזכר שלב סוף גמחותי נקם ואני מינה מתחלה לרוב עם כלה כמו סדר אל חן זו מתקן וימנע קול כלה כמאמר עליו : בשר דם לנפ שלום : שכינה ביניהם עם על יס * יוד דאס * ו' נלכס נלכת קמט ככלר אל וכל ויבוסם סוף אל אובלת אל גבופקן (איכה ג) גם כי אועקו ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערך דמעה לא ננעלו שנאמר (תהלים ל"ב) ישמעה תפלתי וגו' אל אדם זהיר בתבואה שיהיה לו בתוך ביתו כדו לא יבואו למריבה על זה כדאמרינן שם עלה אמר רב יהודה אמר רב לעולם יהא אדם רב פלא היינו דאמרי אתני כד משלם שערי מריבה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר (שם קמ"ו) 'השם גבוך שלום בעדם כדגרוסינן במסכת סוטה פרק היה מביא דף י"ז דרש רבי עקיבא איש ואשה זכו 'שכינה ביניהם לא זכו אם אוכלתם גם מצונו בפרקי רבי אליעזר פרק י"ג רבי יהושע בן קרחה אומר על שם 'בשר ודם נקרא שמו איש והוא אישה מה עשה הקדוש ברוך הוא נתן שמו ביניהם יוד דלא * אם הולכים בדרך ושומרים מצותי הרי שמו נקרא שמו איש והוא אישה צרה וצוקה ואם לאו הריני נוטלם מכיניהם ודם עושינן איש ואיש והאש אוכלת איש שנאמר (איו"ב לא) כי אש היא עד אבדון תאכל * גשפייט איבדער זיין תורה * האשעך דר איו אוף איין ירא שמים * אוף דרשען מיר אויף דעם פסוק וראה בנים אין פרק נערה שנתפתחה * רבי יהושע בן לוי זאגט ווען דיינע קינדער וועלן קינדער האבן און וועט זיין שלום אויף ישראל * דאס זיי וועלן גיט קומען צו חליצה און יבוס * רבי שמואל בר נחמני זאגט ווען דיינע קינדער וועלן קינדער האבן און וועט זיין שלום צו די דינים פון ישראל דען זיי וועלן זיך גיט קומען קריגן פאר זיי איבך דער ירושה :

פרק אנרג כלל וחלק ד

ואמרני נמי התם אם זכה עזר ואם לא זכה כנגדו . ואם יאהבנה כנופן מקיים את התורה דכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד שהיא צלע מצלעתיו ודרכו לחזור אחריה ולפייסה בכל דבר כדאמרנין במסכת נדה סוף הכפלת דף ל"א שאלו תלמידיו את רבי דוסתאי בר ינאי מפני מה איש ימחור על האשה ואין אשה מחזרת על האיש אמר להם משל לאדם שאבדה לו אבדה מי מחזר על מי בעל אבדה מחזר על אבדתו . מפני מה איש ימקבל פיוס ואין אשה מקבלת פיוס יזה ממקום שנברא וזו ממקום שנברא . מפני מה אשה קולה ערב ואין איש קולו ערב יזו ממקום ושנברא וזה ממקום שנברא שנאמר (שיר ב) כי קולך ערב וכראיך נאות . וגם יזהר שלא ירבה רעים בתוך ביתו שיפתחו לונות כדגרסינן בסוף פרק הוואה דף ס"ג תנאי רבי מאיר אומר אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנאמר (משלי יח) איש רעים ידהרועע . תנאי רבי מאיר אומר אל ימנה אדם אפוטרופוס בתוך ביתו (משלי יח) איש רעים ידהרועע . וגם לא ירגילנה ביין שיביאנה לונות כדגרסינן התם תנאי רבי אומר למה נמסכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין . וגרסינן נמי במסכת כתובות פרק אף על פי דף ס"ה תנאי כוס א' יפה לאשה . ב' ינוול הוא לה . ג' תובעת כפה . ד' אפילו הכור תובעתה אינה מואנת . על כן יש לו להנהיג עמה כסדר ולהרריכה בדרך ישרה ותהא הגונת לו :

מחזר על האשה אלס פניו מחזר ומתקן עד שיכא : זה ממקום שנברא ומתקן כלאשה שזר ממנו ויהי משהל' זו ענוה ממנו : מקבל פיוס נוח לנאות : זה ממקום שנברא אדמה פטר החמץ וטח לגלל ויהי עש סבוה קסא : זו אלס ממנו ובעש כבעשן עליו קולו כשעל הכל קרקע כשמתן בו אין קולו כשע : להתרועע להתעין שעל ידיהם יכל לו לסוף פלסא : אפוטרופוס מקים ומניח כסיו ולכה גם בו : נוול הוא לה שמולת ענה כפילות וכדברי נבול סס : אפי' חסור אלס סבוה ממך וטולד אלס ככל סוף שאלתו ככך :

ותהא בעיניו כחותו כמו שאר הנשים וילתך לחותי ס' : עבדי לפני המלך לומר סבו בעל כללו סוף מלך וזהו סבו : בין חבריו כדי שוכל ליתן בין חבריו כגדלים של ומקובלים וסוף סבו ל' : אכסנאי לומר סבו קרוב לנפשו : ותוציא להם יותר סרתי מנכנס

קעו פרק שני

אע"פ שהאשה היא בת זוגו של אדם אל תחשוב בעיניה לבעלה כחבר אלא כאדון ועל זה אמר המשורר (תהלים סה) כי הוא אדוניך והשתתו לו והאשה תארה לבעלה והוא ימשל בה שנאמר (בראשית ג) ואל אישך תשוקתך וגו' ואם ידא בעיניה כאדון יאהבנה יתהא בעיניו כאחותו . כי מצינו לשרה שקראה לאברהם אדון שנאמר (ש"ה) ואדוני זקן ואם תמעת הדבור אלא לצורך תהא חביבה יותר עד בעלה . אם תדבר לפניו כהן ובעונה ויהיו עיניה תלוין לו בעיני שפחה אל יד גברתה אז תיקר ותכבד מאד בעיניו . אמר במדרש שזוהר הכמה ארת לכתה כשהיתה מוליכתה לבית בעלה אמרה לה בתי יעמדי לפני כלפני המלך ותשרתה ואם תהי לו אברה הוא יהיה לך עבד ויכבדך כגבירה . ואם תתגדלי עליו יהיה לך לאדון בעל כרדך ואז תהי בעיניו נקלה כאחת השפחות . ותקשטנה ותיפהו יבין חבריו ואם יבוא לו יאכסנאי מקרוביו או מאוהביו תקבלם בכבוד פנים יפות ותוציא להם יותר מדאי כדי שיתכבדו

נקיטען וייל ויא האם פיל ויין גפרנקען האם זיא מנה גייען דער וועט זיך אפ שידן פון ויין . כדי ער זאל קיין עבירה נישט זאן . אויף לערנען מיר אין מסכת כתובות . מיר האבן גלערניגט אין בעכער ויין איז גוט פאר איין אשה . צווייא איז שענדליך פיר איר יאני ווען זיא טרינקט דרייא בעכער ויין ווערט זיא צו לאזן אונ בענט מיט דעם טויל מען זאל בייא איר ליגן . ווען זיא טרינקט פיר בעכער ויין ווערט זיא צוא לאזן דאס דעם גראבסטן מענטשן זאגט זיא נישט אפ . דרום זאל איין מענטש גוואונן ויין נוייב וויא רעכט איז אונ זאל זיא פירען אין רעכטן ווען דען וועט זיא ראוי ויין צוא אים :

קעו אע"פ שהאשה היא בת זוגו של אדם האמשע איין אשה איז דעם מענטשנים בת זוג זאל זיא דאך דעם מאן נישט האלטן אין אירע אויגן וויא איין חבר . נאר וויא איין האר יאונ דרויף האם דוד המלך גאנט ער איז דוין האר אונ בוק דרך . אונ די אשה זאל איר מאן ליבן . אונ ער זאל איבער איר גוועלטיגן וויא אין פסקי שמיים צו דיין מאן זאל ויין דיין גלוסטן אונ ער זאל איבער דיר גוועלטיגן . אונ ווען זיא וועט איר מאן האלטן פאר איין האר . וועט ער זיא ליב האבן . אונ זיא וועט ויין אין וייעע אויגן וויא איין שוועסטער . וויא מיר גפינן בייא שרה דאס זיא האם איר מאן גרופן האר וויא אין פסקי שמיים דאס שרה האם גאנט אונ מיין האר איז אלט . אונ ער האם גאנט אין מצרים זיא איז מיין שוועסטער . אונ ווען זיא וועט ווייניג ריידן נאר וואס זיא דארף . וועט זיא נאך מער גליבט ויין אויף איר מאן אונ ווען זיא וועט פאר אים ריידן מיט חן אונ מיט פרוקטיט אונ זיא וועט איר בעדערפעיגט בעטן פון אים מיט שפלות וויא איין דיגסט פון איר הארניטע . וועט זי וייער טייער אונ ערליך ויין אין וייעע אויגן . אויף זאגן מיר אין מדרש דאס איין קלוגע אשה האם גיהייסן איר טאכטער דו זאלשט שטיין פאר דיין מאן הויז . האם זיא גאנט צו איר מיין טאכטער דו זאלשט שטיין פאר דיין מאן ווי פיר אכלה אונ באדין אים . אונ ווען דו וועשט ויין צו אים ווי איין דיגשט וועט ער ויין צו דיר וויא איין קנעכט . אונ וועט דיר פבור אן מאן וויא צו איין הארניטע . אבר ווען דו וועסט יוד גרויש האלטן איבער אים . וועט ער מיט גוואלד ויין צו דיר פיר איין האר . אונ דו וועשט ויין פארקאכטעט אין וייעע אויגן וויא איין דיגשט אונ דו זאלשט דיין מאן שייין צירן אונ זאלשט אים בשיינן צווישן וייעע חברים אונ ווען עס וועט קומן צו אים איין גאשט פון וייעע קרובים ארר פון וייעע ליב האבר . זאלשטו זיי אן נעמן מיט איין שייין פרייעך פנים . אונ זאלשט אים געפן געלט וזיא סבבד צוא ויין מער וויא

זיך אליין איז ער מקנים וואס אין דער תורה שטייט זיי זאלן זיין איין גוף . דען זיא איז איין ריפ פון וייעע ריפן אונ ער דארף נאך וועקן איר צו בקימן אונ זיא איבער צו פעטן אין אלע זאכן וויא מיר לערנן אין מסכת נדה די תלמידים האבן גפרענט צו רבי דוסתאי בר ינאי ווארום זוכט דער מאן צו בקימען איין נוייב אונ נישט דאס נוייב זוכט דעם מאן האם ער צו וייא גאנט גס איז איין משל צו איין מענטשין וואס האם עפעס פאר לארין זוכט ער ויין אברה אבער די אברה זוכט אים נישט איז אויף דער מאן האם זיין ריפ ביי דעם נוייב פאר לארין . דרום גייט ער זיא זוכן . האבן דיא תלמידים אים ווידר גיפרענט ווארום לאזט זיך איין מאנזביל גרינג איבער פעטן אונ איין אשה איז שווער איבער צו בעטן . האם ער צו ווי גיאנט איין מאנזביל איז בשאפן פון דער ערד וואס זיא איז גרינג ווייף צו מאכן דרום קאן מען אים גרינג איבער פעטן . אבער איין אשה איז בשאפן פון איין ריפ וואס זיא איז בייין דאס קאן מען נישט גרינג ווייף מאכן דרום קאן מען איין אשה נישט גרינג איבער פעטן האבן זיי אים ווידר גיפרענט ווארום האם איין אשה איין זיס קול אונ איין מאנזביל האם נישט קיין זיס קול . האם ער צו ווי גיאנט איין מאנזביל איז בשאפן פון דער ערד אונ ווען מען קלאפט אן דער ערד קלינגט עס נישט אבר איין אשה איז בשאפן פון איין בייין אונ ווען מען קלאפט אן איין בייין קלינגט עס וויא אין פסקי שמיים דיין קול איז זיס אונ דיין גשטאלט איז שייין . גם יזה סאר שלא ירבה רעים בהד . הו אויף זאל דער מענטש ויין גהיט נישט צוא מערן חברים אין ויין הויז . ווען זיי וועלן ויין נוייב איבער ריידן צוא גות . וויא מיר לערנן אין פרק הוואה מיר האבן גלערניגט רבי מאיר זאגט אייביג זאל דר מענטש נישט טייען קיין חברים אין ויין הויז . דען עס שטייט אין פסוק דער וואס האם קיל חברים נ דער ווערט צו בראבן דען זיי ריידן אן ויין נוייב צוא גות . אויף האבן מיר גלערניגט רבי זאגט איין מענטש זאל נישט מאכן קיין מענטשן פאר איין אפוטרופוס אין ויין הויז דאס ער זאל צו זעהן אלע זאכן דען ווייב וועט בעקעט ווערן מיט אים וועט זיא מנה ויין מיט אים אונ דאס לערנן מיר אפ פון יוסף דאס פוטיפר האם אים ניאמכט פאר איין אפוטרופוס אין ויין הויז . האם זיא גיוואלט מיט אים ליגן . וגם לא ירגילנה ביין אונ אויך זאל ער זי נישט גוואונן פיל ויין צו טרינקען דען ויין בריינגט צו גינת . וויא מיר זאגן אין דער גמרא רבי זאגט ווארום שטיים אין דער תורה די פרשה פון סוטה לעפן דער פרשה פון נזיר וואס ער שייד זיך אפ פון ויין טרינקען צו ויין דאס דער וואס וועט די שאנדע פון איין סוטה וויא מען האם איר גיגעבין מיט הסאררים צוא טרינקן אונ דאס איז איר

פרק בנרג כלל וחלק ד

בעלך בעיניהם ותשמור את ביתו וכל אשר לו ובוזה תשא חן בעיניו ותהיה עמרת בעלך הה' (משלי י
 אשת חיל עמרת בעלה • ולעולם תשתדל האשה לעשות מלאכה בתוך ביתה לפי שלא תשב במלה
 שהבטלה מביאה ילידי שעמום ובוזה משוכחת אשת חיל כדכתיב (שם לא) דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ
 כפיה • וגרסינן במס' כתובות פרק אף על פי במשנה דף נ"ט אלו מלאכות שאשה עושה לבעלה מוחנת
 ואופה ומבכסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר והכניסה לו שפתה אחת
 לא מוחנת ולא אופה ולא מבכסת שתיים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אין מצעת לו את
 המטה ואינה עושה בצמר ד' יושבת בקתדרא ר"א אומר אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר
 ישהבטלה מביאה לירי זמה • וגם יוהר שלא תקללנו כדי שלא יבאו לידי עניות כדגרסינן במס' שבת פרק
 במה אשה דף ס"ב אמר רבי אמי ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הן • המשתין מים
 בפני ממתו ערום • והמזלזל בנמילת ידים • ושואשתו מקללתו בפניו • המשתין מים בפני ממתו
 ערום • אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לכראי לית לן בה • וכי מהדר אפיה
 לפוריא נמי לא אמרן אלא אארעא אבל אמנא לית לן בה • והמזלזל בנמילת ידים לא
 מלא הפני מבוטא • ושואשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה וה"מ דאית ליה ולא עביד לה • גם תוהר להיות צנועה
 בתוך ביתה מאד אפילו מבעלה כדי שלא תהגנה בעיניו כדגרסינן במסכת שבת פרק רבי אליעזר התולין דף ק"ט אמר רב חסדא
 לבנתיה ליצנעיתון באפי גברייכו ולא תיכלון יוקא כליליא לא תיכלון תמיר כליליא ולא תשתנו ישיכרא
 כליליא ולא תיפנון יהיבא דקא מפנו גברייכו וכי קרי רבא אינש אבכא לא תמרון • ימנו אלא מני וחיותן כמה חכיב כמן דצניע ואשרי
 האי שוכה להיות בחלקו כבודה צנועה ויראת שמים :

כסולאם מוכס נדכרס תשניס : לירי שעמום
 שגנון : הכניסה לו שפחה אחת כדוניה :
 בקתדרא כסא תשוב מוכן לשרים ולא תשת
 כבילו לילן כשיחית לכיף מנית לעניס :
 שהבטלה מביאה לירי זמה וכו' כדאיתא בפי' ק"ט :
 רעס : המשתין מים וכו' כדאיתא בפי' ק"ט :
 באפי גברייכו פתמיס פאל : הכנס ותתנס
 עליו : יוקא כליליא מפי ליה כספה : היבא
 ותמיר • מכללן ומניחין ליה כספה : שיכרא
 דמפני גברייכו נגלוי כספיקס כבדות וחסילו
 שלל צפניסס מתמיר מקומו ומתנס ומתנס לו
 כוכו : מנו לא סדנילו (מוכס להכנס עם זכרים
 כי מנו כסא לטון זכר מתן כסא : אלא מני ל'
 ק"ט מלן כ"ט :

קשה לאשה וקשה לולד משני שכולד זכ

הלך המישי

בדרך חבור ויש בו ד' פרקים :

קצו פרק ראשון האל יתברך צוה על מצות פריה ורביה שתי פעמים • האחד לאדם ולאשתו • והשני לנח • ואחר מתן תורה הוזהר ג"כ שלא יגרע מעונתה • המשמש ממתו לכוננת מצוה זו ולא לתאוה זו הבוונה המוכה שבכלן • והכוונה הב' היא לתיקון הולד כשהיא מעוכרת כדי שיצא הולד מזורז כמו שאמרנו במסכת נדה פרק המפלת ת"ר שלשה חדשים הראשונים תשמיש יקשה לאשה וקשה

דאם ער איז אום ציכטיג אונ אפ גילאן • אונ ווען ער איז מולול אין נמילת ידים קומט ער צו עניות דאס איז נאר גזאגט ווען ער וואשט זיך נאר ניט • אבר ווען ער וואשט זיך נאר ניט רעכט קומט ער דורך דעם ניט צו קיין עניות • אבר די נאך איז ניט אזוי • נייערט מען סווי זיך רעכט וואשין • דען רב חסדא האט גזאגט און האב סוף גוואשן מייע הענט פול מיט וואסר האט מיר נאט גיגעבן פלע הענט מיט גוטש • אונ ווען דאס ווייב שילט אים פאר זיינע אויגן קומט ער צו עניות זאגט רבא עס איז גמיינט ווען זיא שילט אים דאס זיא וויל קליידר אונ צירונג פון אים האבן • אונ ער האט געלט אונ וויל איר ניט מאכן • גם חוהר להיות צנועה אויך זאל זיא זייער גרויט זיין צוא זיין איין צנועה אין איר הויז אפילו פאר איר מאן כדי זיא זאל ניט נמאס ווערן אין זייערע אויגן וויא מיר לערנן אין מסכת שבת רב חסדא האט גזאגט צו זיינע מעכמד האלט אויך בצניעות פו אייערע מאנען איר זאלט ניט עסן קיין מרוקענע ברויט פאר אייערע מאנן ווייל דאס ווייזט אויף גראבקיט אונ איר זאלט ניט עסן קיין ירקות בייא נאכט דען עס קומט דער פון אין טויל איין שלעכמד ריח אונ איר זאלט ניט עסן קיין שייטלן בייא נאכט אונ זאלט ניט מרינקן קיין ביר פון שייטלן בייא נאכט דען דאס איז משלשל אונ איר זאלט אייער צורף ניט טאן וואו אייערע מאנן שוען צורף אונ ווען אייער קלאפט אין דער מיר זאלט איר ניט פרעגן ווער איז ער וויא מען פרעגט צוא איין זכר • נייערט איר זאלט זאגן ווער איז זיא וויא מען זאגט צוא איין נקבה • זעהט וויא זייער גליבט איר דער וואס פירט זיך בצניעות • אונ וואול דעם מענטשן וואס ער איז זוכה אין גוטע ווייב אין זיין חלק צוא האבן וואס זיא איז גערליכט אונ איז איין אשה צנועה אונ איין יראת שמים :

וויא מען דארף כדי דאס דיין מאן זאל גערליכט ווערן אין זייערע אויגן אונ די זאלשט היטן זיין הויז אונ אלץ וואס ער האט • אונ דורך דעם וועלסטו חן האבן אין זיינע אויגן • אונ וועסט זיין דיא קרוין פון דיין מאן • וויא אין פסקו שמיים איין אשת חיל איז די קרוין פון איר מאן • ולעולם תשתדל האשה אונ אייביג זאל זיך דיא אשה במירן צוא טאן איין מלאכה אין איר הויז • כדי זיא זאל ניט זיין ליידג דען דאס ליידקייט בריינגט צוא איינע צוא מישונג אין קאפ אונ מיט דעם ווערט איין אשת חיל גלויבט • וויא אין פסקו שמיים זיא זוכט נאך נאך וואל אונ פלאקס • אונ ארבייט מיט קונסט פון אירע הענט • אויך לערנן מיר אין מסכת כתובות דאס זיינן די מלאכות וואס איין ווייב דארף טאן צו איר מאן • זיא סווי מאלן מיט איין האנט מיל אונ ברויט באקן אונ וואשן אונ קאכן אונ דאס קינד זייגן אונ דאס בעט פו בעטן אונ וואל שפינגן • אונ ווען זיא האט אים אבר פיל געלט גבראכט גרן דאס ער קאן האלטן איין דינשט • דארף זיא ניט מאלן אונ ניט באקן אונ ניט וואשן אונ ווען זיא האט אים אבר אזוי פיל געלט גבראכט דאס ער קען צוויי דינשטן האלטן דארף זיא גיט קאכן אונ דארף דאס קינד גיט זייגן אונ ווען ער קאן דריי דינשטן האלטן פון איר געלט דארף זיא דאס בעט אויך גיט פאר בעטן • אונ דארף גיט שפינגען קיין וואל • אונ ווען ער קאן פיר דינשטן האלטן פאר איר געלט מעג זיא זיין אויף איין שטול • רבי אליעזר זאגט אפילו ווען זיא האט אים אזוי פיל געלט גבראכט דאס ער קען הונדערט דינשטן האלטן קאן ער זיא דאך גייטן זיא זאל שפינגען וואל אונ זאל גיט ליידג ארום גיין דען דאס ליידג גיין בריינגט צו צולאזענהייט • וגם יוהר שלא תקללנו אויך זאל דער מענטש געדימ זיין ער זאל איר ניט בריינגן דס זיא זאל אים שילטן כדי זייער זאלן גיט קומען צוא עניות וויא מיר לערנן אין מסכת שבת רבי אמי זאגט דרייא זאכן בריינגן דעם מענטשן צו עניות אונ דאס זייגן זיי • דער וואס איז משתין פאר זיין געט נאקסטר היידראגן דר וואס איז מולול אין נמילת ידים • דען דאס ווייזט דאס ער איז שמוסציג אונ אפ גילאן אונ זארגט ניט פאר זיך אונ ווען דאס ווייב שילט אים פאר זיינע אויגן • ווען ער איז משתין פאר זיין געט זאגט רבא עס איז נאר גזאגט ווען ער שמיים מיט דעם פנים צום בעט איז עס מיאס אבער ווען ער שמיים גיט מיט דעם פנים צום בעט דארט סוף גיט אונ אפילו ווען ער שמיים מיט דעם פנים צום בעט איז סעך גיט גזאגט נאר ווען ער איז משתין אויף דר ערד • אבר ווען ער איז משתין אין איין פלי הארט סוף גיט דען אין די אופנים זעהט מען נאך גיט

פרק א נר ג כלל ו חלק ה

נפש יהודה

בלודי סתהמון: שמתוך כך כוונת מלך אל כולו
 מניעו: מורד חוק וכו'. ליום צ' נלוי' מיס
 כל עיבור סיו חיותו טבל מות לולד וקס' לו אל
 סתמיים: מא ידע שרמק מת: מיס כל אל לול
 לית מעברל: שומר פתאים לחמו כפתויס ול
 ידע' אל נשבו ויסו סוכין וקכ'ס שומר לחמו
 ויילגו חוק: ואינו פוקד כסמיס כעס סתו: כי
 כי שלום אהלך שלום יבילח שמיס: כשעה
 שיצא לדרך מוס סתחלוס לו כחוטו פס
 יום: תשוקתך חלוף: אלא סמוך לוסתה
 לחמו רכנ חייב אלס לבוס מלחמו שני
 לחת קודם וספ' וס' הכי כפי' לדרך יספדקס:
 עונה אל תילוח לילוח כוס אכוס כל סוס
 ולס נילוח לילוח לילוח אכוס כל סילוח:
 וחי סילי נס' יספד' כי אל לוכר הכוס אל
 לוכר מוס אל מוס דעדי כחוס אל ימי
 מיעד כסמיס ויכיל מלוח: לוכר מוס
 לסמיס: ככוסים מנין דכ חוק דכ: ואלו
 ככוסים לא כתיב על מל מל נעיס: וכדי לאה
 סכסכ' לוסק לוכר מוס שומר וסלח' אל
 מוס כי ככ' סמיס: צער עיבור מוס סוכוס
 חלוס סן: ככשמוע' על ידס: משתוקק
 מלוח לסמיס: והוא ימשל כך כחוס מוס
 כ' לומ' כס' מלוח לבו וסלח' כל וסס' ללוח
 כס' ול' לוכ' סוכוס כס' מרה סוכ' דכ
 יושע סוכוס כל כ' סיו סתקסע' לסיו
 ומלח' לו חכס: כי סיו אמרי' ומל' כי
 לחוק סוכוס כולו וקיס' ול' כס' כני
 לס' סלח' לקחמו קיס' וסלח' אל סלח'

לולד. אמצעות קשה לאשה ויפה לולד. אחרונים יפה לאשה ויפה לולד. שמתוך כך
 נמצא יוצא הולד מלובן ומוזון. תנא המשמש מטתו ליום תשעים כאלו שופך דמים.
 ימא ידע אלא אמר אביו ישומר פתאים ה'. וגם זאת הכוונה נראה שהיא מסייעת למצות
 פניה ורביה. והשלישי אפילו בלא זה וזה אלא שהיא משתוקקת אליו ומכיר בה שמתרצה
 בדבר ויזא מתקשמת לפניו כדי שיתן דעתו בה או בעת צאתו לדרך או כבואו מן הדרך
 שמשתוקקת אליו גם זה מתן שכר יש בו והוא צורך האשה והנאתה וכלל במצות עונתה. כדגרסינן
 בפרק הבא על יבמתו דף ס"ב כל היודע כאשתו שהיא יראת שמים יואינו פוקדה נקרא חוטא
 שנאמר (וי"ה) וידעת כי שלום אהלך וכו'. ואמר ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה
 שיוצא לדרך שנאמר וידעת כי שלום אהלך וכו'. והא מהכא נפקא מהתם נפקא (בראשית ג) ואל אישך
 יתשוקך למד שהאשה משתוקקת אל בעלה כשיוצא לדרך לא נצרכה אלא ללמוד סמוך לוסתה
 וכמה אמר רבא עינה יודע לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מטריד. ואם מה שהאשה משתוקקת היא
 לדבר כצוה ולחבת בעלה יוצאים ממנה בניס הגונים. כדגרסינן במס' עירובין פ' המוציא תפילין דף
 ק"א א"ר ישואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל אשה שתביעת את בעלה ילדבר מצוה הויין לה בניס זכרים
 שאפילו כדורו של משה לא היו כמותן דאלו כדורו של משה כתיב (דברים א) הבו לכם אנשים חכמים
 יזכונם ויודעים. וכתיב ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים ויודעים. יואלו נכונים לא כתיב
 יואלו נכ' לאה כתיב ותצא לאה לקראתו וכתיב (יה א י) ומבני בניו יודעו בילג לעתים. איני
 הוא אמר רבי יצחק עשר קללות נתקללה הזה דכתיב (בראשית ג) ואל האשה אמר הרבה ארכה
 עצבונך והרונך אלו שני טיפי דמים אחד דם נדה ואחד דם בתולים שהאשה מצווה עליהם.
 עצבונך זה צער גידול בניס והרונך זה צער העבורי בעצב תלדי בניס כמשמעו ואל אישך תשוקתך
 מלמד שהאשה משתוקקת אל בעלה בשעה שיוצא לדרך. יהוא ימשל כך מלמד שהאשה תובעת
 בלב והיא תובע בפה. וזו היא מרה טובה שבנשים כי קא אמדינן דארצי ארצוי קמיה
 ומצינו דרך אחרת אף שאין בה א"מ' כוונות שהם מצוה אבל הוא רשות והוא מאחר שנברה עליו

מיט דר מצוה או ער פטור דר פון: ואם מה שהאשה משתוקקת או ווען די
 אשה גלובט צום מאן פון מצוה וועגן דאס זיאןאל גלובט זיין אויף איר
 מאן גייען פון איר ארויס פרויע קינד ווי מיר לערנן אין מסכת עירובין
 רבי שמואל בר נחמני האט גאנגט פון וועגן רבי יונתן אימלבע אשה וואס
 מאנט איר מאן צו איין דבר מצוה או זיא זוכה צו האבן קינד זכרים דס
 אפילו אין דעם דור פון משה רבינו זייען אוועלבע ניט גיווען. דען פייא
 דעם דור פון משה שטייט פרייט אייך אן מענטשן קלוגע און פר שטאנדדיע
 און וואס ווייסן אלץ אבער קיין פארשטאנדדיע מענטשן האט משה ניט
 געפונן. מער ניט וויא קלוגע און די וואס ווייסן אלץ. אבער פייא לאה
 גפינן מיר דאס ווייל זיא האט גאנט איר מאן יעקב לוכר מצוה וויא אין
 פסוק שטייט און לאה איז ארויס גאנגן קעגן יעקב און האט גאנגט צו אים
 צוא מיר זאלסטו קומען אוי פון איר ארויס קומען שבט יששכר דאס זייא
 זייען גווען קלוגע און פאר שטאנדדיע וויא ארויס קומען שבט שטייט ומכני יששכר
 יודעי בינה לעמים און פון דיא קינד פון יששכר זייען גווען וואס ווייסן
 פאר שטאנד צו די צייטן פון יאר. תקופות און מועות. פרענט די גמרא
 ר' יצחק האט דאך גיאנגט מיט צעהען קללות אוי חוה נשאלטן גווארן.
 וויא אין פסוק שטייט און צו חוה האט גאנגט איך וועל שטארק מערן
 דיין טרויערקייט דס וויינט אויפרעס צער פון דס נדה און אויפרעס צער פון
 דס בתולים וואס ד' אשה איז דרויף גבאטן גווארן. עענינד דאס אוי דאס
 צער וואס איין אשה האט די קינד אויף צו ציהן והרוד דאס אוי דר צער
 וואס איין אשה האט אין איר טראגן. בעצב תלדי בניס מיט טרויערקייט
 וועסטו גווינן קינד דאס אוי דער צער וואס די אשה האט ווען זיא גייט
 צוא קינד. ואל איש משוקד און צוא דיין מאן וועט זיין דיין גלובטן דאס
 לערנינט אונד דאס איין אשה גלובט צו איר מאן ווען ער וויל גיין אין וועג.
 והוא ימשל כן און דער מאן וועט אין דיר גוועלטיגן. דאס לערנינט אונד
 דאס איין אשה מאנט פון דעם מאן נאר אין גראנקען. אבר דער מאן
 מאנט מיט דעם מויל און דאס אוי איין גומע מדה צווישן די ווייבר דאס
 זי מאגן ניט מיט דעם מויל. גוא זעהן מיר דאס איין אשה סאר ניט מאגן
 פון דעם מאן מיט דעם מויל און וויא זאנסמו דאס איין אשה האט שכר
 דער פאר ווען זיא מאנט פון דעם מאן. ענטפערט די גמרא עס איז ניט
 גמינט דאס זיא זאל מאגן מיט דעם מויל. ניערמט עס אוי גמינט זיא
 זאל זיך צירן פאר אים פדי ער זאל חשק קריגן צו איר און דער פאר האט
 זיא שכר. און לאה האט זיך נאר געצירט פאר יעקב דאס ער זאל צוא
 איר קומען אבער זיא האט ניט גיבעטן מיט דעם מויל. ומצינו דרך אחרת
 און מיר גפינן איין ארט דאס ער איז משמש המטה האמשע ויין פוונה אוי
 ניט

די מטיילטע דרייא חדשים איז שערלף צו דר אשה און צום ולד און די
 לעצטע דרייא חדשים איז גומ צו דער אשה און גומ צום ולד דען דורך
 דעם גייט דאס קינד ארויס קלאר און פריש מיר האבן גלערנט דער וואס
 ליגט פייא זיין ווייב דעם גיינציגן מאן וואס זיא איז מעוברת גווארן אוי
 גייד וויא ער פאר גיסט מענטשן פלוס דען דאס קינד קען דענסט מאל
 שטארקן דר פון פרענט די גמרא פון וואגן ווייט ער ווען דער גיינציגער
 מאן איז פון דעם טאג ווען זיא איז מעוברת גווארן האט אביי גענטפרט
 דער פסק זאנט גאט היט די וואס ווייסן ניט און ער וועט שוין אלעמען
 הימן. אן אויך די פוונה כדי דאס קינד זאל זיין קלאר און פריש אוי דאך
 אויך גוט דען דורך דעם העלפט ער צו דר מצוה פון פריה ורביה. און די
 דריטע פוונה איז ווען ער טוט עס אפילו גיט פון די ערשטע זאכן וועגן.
 ניערמט ווייל זי גלובט צו אים און ער דר קענט אין איר דס זי פר לאנגט דס
 און זיא גירט זיך פאר אים פדי ער זאל געבן זיין מחשבה אויף איר.
 אדר ווען ער וויל אוועק גיין אין וועג אדער ווען ער קומט פון ווען דאס
 דענטש מאל גלובט זיא צוא אים. אזוא האט ער אויך איין גומן שכר
 דרויף. און דאס איז צוא דעם בדרעפנש פון דר אשה און פון איר הנאה
 וועגן. און דאס גיהערט צו דר מצות עונה וויא מיר לערנן אין פרק הבא
 על יבמתו אימליכר וואס ווייס דאס זיין ווייב איז איין גאמט פארקטע
 און ער גזוכט איר ניט ווערמט ער גרופן איין חוטא. וויא אין פסוק שטייט
 און די וועסט ווייסן דאס שום אוי אין דיין גצעלט זאלסטו בוונן דיין ווייב
 וועסטו ניט זינדיגן אויך האט רבי יהושע בן לוי גאנגט איין מענטש מוז
 באזוכן זיין ווייב ווען ער וויל גיין אין וועג וויא אין פסוק שטייט. דוא
 זאלסט ווייסן דס שלום אוי אין דיין גצעלט און זאלסט בוונן דיין ווייב דען
 דאס ווייב גלובט צו דעם מאן ווען ער גייט אוועק אין וועג. פרענט דיא
 גמרא דאס לערנען מיר דאך אפ פון דעם פסוק דען עס שטייט אין פסוק
 און צו דיין מאן וועט זיין דיין גלובטן לערנן מיר אפ דר פון דאס דיא אשה
 גלובט צום מאן ווען ער וויל גיין אין וועג ענטפערט דיא גמרא רבי יהושע
 בן לוי לאזט מיר הערן ווען עס איז אפילו סמך לוסתה איז דאך דענסט
 קאל אסיר צוא משמש זיין אבער ווען ער וויל גיין אין וועג זאל ער דאך
 משמש זיין. פרענט די גמרא וויא פיל מוז זיך דר מענטש פורש זיין פון זיין
 חייב סכנה לוסתה זאנט רבא איין צייט דרייט ווען זיא האט איר צייט פייא
 מאג א' אסור איין נאנצן מאג און ווען זיא האט איר צייט פייא נאכט אוי
 אסור איין נאנצע נאכט. און דאס וואס מיר זאגן דאס איין מענטש מוז
 באזוכן זיין ווייב ווען ער וויל גיין אין וועג דאס איז נאר גזאנט ווען ער גייט
 אין זייען גשעפמן אבער ווען ער גייט נאך איין דבר מצוה און איז טרויר

פרק א נר ג כללו חלק ה

תאותו וגודר עצמו באשתו שהיא מותרת לו כדי שלא יתאוה לאיסור וכיון שפורש מן האיסור אל ההיתר עושה טוב אבל יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולשכר תאותו כלי זה ויסצא סמך לשכר תאותו מכמה טעמים : הא' כשיסתכל כמה שאמרו בפרק ג' מאכות עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בני דברים וכו' מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד וכו' ואם על יראת דיון בשר ודם שאינו יודע הנעלמות *אין אדם משלים תאותו מה לעשות מיראת מי שהוא דיון על כל העולם והוא יודע כל הנעלמות : הב' אפילו בלא חטא יזכור מה שאמר החכם (משלי לא) *אל תתן לנשים חילך ודרכיך ילמחות מלכין : הג' כשיחשוב במהות יופי האשה כדגרסינן במסכת שבת כפרק השואל דף ק"ב תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל ירצין אחריה : הד' יקרא מה שאמרו חכמי הרופאים אחר מאלף מתים משאר חולאים והאלף מרוב תשמיש :

ואמרו כל השמוץ בבועילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועינו כחות וריח רע נודף מפיו ושערו נושר ושנינו נופלות והרבה כתבים היו מאלו באין עליו ואולי אם יביט באי מכל אלו הדברים ישכר תאותו : אבל עכ"ז כיון שאינו מקשה עצמו לדעת אלא עם אונס התאות מתכוין לגדור עצמו שלא יבא לידי איסור ומסתפק מן ההיתר כאחר שאינו יכול לכבוש את יצרו יש לו שכר כמי שבא לידי דבר עברה ופירש ממנה : וע"ז אמרו ישב ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה : והטעם הוא כי מאחר ששוכר יצרו כעוסק במצוה הוא : ויש לך סבה אחרת בענין זה שהיא כרשות ודומה לו למצוה והוא כשארם מוצא כבוד בגופו ממתניו ולמטה ורואה שהוא רפואה לו ומתכוין להיות גופו בריא לעבוד השם יתברך גם זאת תחשוב לו כעושה מצוה רק לא כראשונות אבל מי שאינו צריך לזה בשום ענין מכל אלו וגם לא היה יצרו גובר עליו מאליו אלא הוא מעורר תאותו ומשסה את יצרו ומביא עצמו ליד קושי ותאוה לדעת כדי לרדוף אחר התאוה בחמתו להתעסק בהן : על זה אמרו במסכת גדה פרק כל היר דף י"ג אמר רבי יהודה המקשה עצמו לדעת יהא בנדריו וכו' כדאיאת למעלה בנ"א כ"ב ח"ג פ"ב : וגם אמרו בסמ' כלה בפרק רבי יהודה המקשה עצמו חייב מיתה : והתמירו בזה אפילו עם אשתו כי מן ההיתר ימשכנו אל האיסור וכשישבענו הוא יותר רעב : כדאמרין בסמ' סוכה פרק החליל דף ג"ב אמר רבי יוחנן *אבר קמן יש באדם *משביעו רעב *מרעובו שבע וזה אינו דומה אלא למי ששבע ואוכל ושותה מדעת יותר מדאי עד שמשתכר ומקיא ונשאר מלוכלך ומטונף ויש פעמים שבא לידי חולי בסבה זאת והוא בזה כסיל ומוזיק גופו יותר מבהמה שכיון שהיא שבעה אינה מבקשת יותר : אבל הנאות והטוב לאדם שרוצה להיות אדם לשמש ממתו בעתים הנזכרים לשם מצוה : ובשיראה שהוא צריך לרפואת גופו וירחיק עצמו מן המפסיד לגופו או לנפשו :

על שטילט די תאוה מיט זיין ווייב וואס וויא איז אים מותר פדי ער זאל ניש קומען צו קיין איסור ווייל ער קען ניש איין האלפן זיין יצר הרע האט ער דאך איין ש"כר דרויף גלייך ווי עס איז אים איין עבירה צו דאנד גקומען און ער האט זיך אפ גשייד פון איר און דרויף האבן אונזרע חכמים גזאגט ווען דר מענטש יצט אונ טוט קיין עבירה ניש ניש מען אים איין ש"כר גלייך וויא ער טוט איין מצוה און דער טעם איז ווייל ער ברעכט זיין יצר הרע איז גלייך וויא ער טוט איין מצוה : ויש לך סבה אחרת און עס איז דא נאך איין ארט צו בעוונען זיין ווייב : וואס דאס איז איין רשות און עס ווערט אים דאך גרעכניג פאר איין מצוה : און דאס איז ווען ער פילט איין שווערטיג איין זיין גוף פון זיינע לענדן און אראפ צו און ער זעהט דאס דער תשמיש וועט אים זיין ארפואה און ער איז זיך מרובן דאס זיין גוף זאל שטארק זיין צו דינן נאט יתברך ווערט עס אים אויך גרעכניג גלייך וויא ער טוט איין מצוה זיינערט עס איז ניש אזו גוט וויא די ערשטע וואס מיר האבן פריער גרעכניג : אבר דער וואס דארף עס ניש פון איינס פון די זאכן וועגן און דער יצר הרע שטארקט זיך ניש בייא אים פון זיך אליין נאר ער וועקט אויף זיין תאוה און רייצט אן אין זיך דעם יצר הרע און ער פריינט זיך אליין דר צו מיט זיין ווילן פדי ער זאל נאך יאגן נאך תאוות ווייל ער גלסט זייא צו מאן דרויף האבן אונזרע חכמים גזאגט אין מסכת גדה : המקשה עצמו לדעת יהא בנדריו וויא מיר האבן אויפן אין גר א' גשריבן : וגם אמרו במסכת כלה אויך האבן דיא חכמים גזאגט אין מסכת פלה רבי יהודה זאגט המקשה עצמו לדעת חייב מיתה : וויא האבן אין דר נאך מחמיר גזען דאס עס איז איסור אפילו מיט זיין אייגן ווייב דען פון דעם היתר וועט אים ציהן צו איין איסור : און וואס ער זעמיגט זיך מער דער פון איז ער אלץ מער הונגערדיג : וויא מיר זאגן אין מסכת סוכה רבי יוחנן זאגט איין קליין אבר איז דא אין דעם מענטשן ווער עס זעמיגט אים איז שטענדיג הונגערדיג און ווער עס הונגערט אים איז זאט : ויה אינו רומה און די זאך איז נאר גלייך צו איינס וואס איז זאט און עסט און טרינקט מיט זיין ווילן מער וויא גיגו ביו ער ווערט שפור און איז מקיא דאס עסקן און טרינקן און ווערט איין גריכט און שמוציג אויף צו צייטן קומט ער צו איין קראנקייט דורך דעם : און ער איז אין דר זאך איין נאר און שארעט זיך מער פון איין בהמה : דען איין בהמה ווען זיא איז זאט וויל זיא שוין מער ניש עסקן : אבל הנאות וטוב לאדם אבר דאס שענטשטע און דס בעסטע איז צו דעם מענטשן וואס וויל זיין איין רעכטר מענטש דאס ער זאל משמש מטתו זיין אין די צייטן וואס אויבן שטייען דר מאנט פון מצוה וועגן אויך ווען ער זעהט דאס ער דארף עס האבן פאר איין רפואה צו זיין גוף : און ער

ניש אזו גוט וויא די ערשטע דריי פונות וואס פריער שטייען דען זיי זיינען איין מצוה און דאס איז נאר איין רשות דאס איז ווען ער זעהט דאס זיין גלוסטן שטארקט זיך בייא אים און ער האלט זיך אפ זיך מיט זיין ווייב וואס זיא איז מותר פדי ער זאל ניש גלוסטן צו איין אשה וואס זיא איז אסור : און ווייל דורך דעם שטייט ער זיך אפ פון איין איסור צו איין היתר דרום טוט ער אויך גוט דער מיט : אבער בעסר וואלט עס גיווען ווען ער וואלט נאר דוחה זיין דעם יצר הרע און וואלט זיין תאוה צו בראבען : און ער קען פיל זאכן נגינן דאס ער זאל מיט זייא זיין תאוה צו ברעכן איינס איז ווען ער וועט בטרראכטן וואס די חכמים האבן גזאגט אין מסכת אבות עקביא בן מהללאל זאגט באטראכט די דרייא זאכן וועשטו ניש קומן צו קיין עבירה : קוק פון וואגן דוא קומסט ארויס דהיינו מטפה סרוחה און וואו הין דר דארפט זיין דהיינו צו איין ארט פון ערד און ווערים : און פאר וועמן די וועסט דארפן השבון געבן דהיינו פר מלך מלכי המלכים הקב"ה : דען ווען פאר דער פארקט פון איין דין בשר ודם וואס ווייס ניש זיינע באהאלטע גידאנקען טוט דר מענטש ניש זיינע גלוסטניקייט מפל שכן דס דער מענטש דארף זיין גלוסטן ניש מאן פון וועגן דער מורא פון דעם דין וואס ער גוועלטיגט אויף דער גאנצער וועלט און ווייס אלע פאר בארגנס דארף ער גשיטא כובש זיין דעם יצר הרע דס אנדערע איז ווען אפילו עס איז ניש קיין עבירה זאל ער דאך גריינקן וואס די מוטר פון שלמה המלך האט גזאגט צו שלמה די זאלסט ניש געבן צו די ווייבר דיין קראפט : דען פון פיל תשמיש גייט אנוועק זיין פת און זיין לויכט פון דיא אויגן און ווערט אלט גאנץ פריא דאס דרישטע איז דאס ער זאל בטרראכטן וואס איז דיא שיינקייט פון איין אשה וויא אונזרע חכמים האבן גזאגט אין מסכת שבת מיר האבין גלערנט איין אשה איז איין ל אניל פול מיט צואה און איר אויס פלוס איז בלוט און פון דעסט וועגן לויפן איר אלע נאך דאס פערטע איז דאס דער מענטש זאל גריינקן וואס די חכמי הרופאים האבן גזאגט איינר פון צווישין מויונט שטארקט פון אנדערע קראנקייט און די איבריגע שטארבן איבער פיל תשמיש : אויך האבן זייא גזאגט דר וואס לויפט נאך שטארק נאך דעם דר ווערט אלט פון זיין צייט און זיין פת ווערט שוואך און די לויכט פון זיינע אויגן ווערט שוואך און איין ריח רע שלאגט פון זיין מויל און זיינע האר און זיינע ציין פאלן אים ארויס און נאך אנדערע פיל ווייטיגען קומען אויף אים : און ווען דער מענטש וועט איין זעהן אין איינעם פון די זאכן וועט ער אפשר קעגן צו ברעכן זיין גלוסטניקייט אבער פון דעסט וועגן ווען אפילו ער קאן ניש צו ברעכן זיין גלוסטניקייט אבער וויא באלד ער רייצט ניש אין זיין ווילן די תאוה נאר ער איז גצוואונגען דער צו פון זיין גאטור און

פרק א נר ג כלל ו חלק ה

נפש יהודה יא

הנשואים שנת וכו' טלס וכו' : או מן הדג
הסוסי ימכנו לנכר כלומר על ידי : יצר תאוות
אל תחזיקו ממנו לגמרי ממעט ויבנת בעולם
אל תמקדו לגמרי כל לידו אויב שאינו יכול
לכבוש יצרו מדבר עניני : מינוק ואלה דעתן קלס
ואם תהיה אוהב תמדת מן העולם :

שנואה כלנו על אחרת כענת השמים ואמרו
כשנא עליה לאו בואה גמורה סוף
כואל וכל כך שואה חלה כמות בעלתה סוף :
בני המורה סוף לו ב' נסיו וכסודו כל על זה
וכא על זה : ל"א בני המורה שבו סבור לנא על
אלה אחרת ונאלח כסוף אשמו וקריבו למחלות
סוף נחמין לניוף : בני מריבה משמש
במריבה : בני שברות משמש בכבודו לביאשו
לאו בואה גמורה חלה כמילא וזה סוף שאלו
מתקין חלה לנשוא נעלמא : בני ערבוניא כנא
סוף אשח חמת מנין הכסיו וזין ידוע על חשו
מין כל ל"א שבו עליה אלוס הכסו וזין ידוע
סוף מי סוף ל"א בני ערבוניא סוף כן ע' ללחון
או כענת ללחון : וכינו נסיו סוף כמורסו
וכסופים אלו בני פשע מלות סלסו סוף כל
ענינות בנינו כענינות סוף מורסין וסופין :
כני אלוס משמש לגמרי : בני נדוי סוף עליה
כסופים מורסו ומורה אסור כמסופים בני מריבה
עליו שאינו שואה חלה כמילא מריבה כמילא
לפי ששני בני מריבה סוף סלסו לרסו בני חלופה
עמות מריבה מוכעטו כסו : כל אדם שאשמו
תוכעטו כלאו וכו' : אפילו לדבר היינו משמש
שבו מות סוף וכו' להוליד כניס : כלא רע
נפש כל דעת אשמו נעל כמילא משמש :
לדעת אשמו יעטל ויפסו לנשוא כסופים מריבה :
יעשה חפצי שמים לעשות וקדושה : ישמחה
כדבר המשמש כענינה : כוננת שנייה כמילא
סוף כוננת לא וכוונה לו : אל ישחה אדם
כבוס זה כענת סוף עס אשמו יתן סוף עט

או מן המושבו לדבר אחר . ועל דא גרסינן בפרק חלק דף ק"ז תניא ר"ש בן אלעזר אומר יציר תינוק
ואשה לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ר"ל שידחה ממנו מה שהוא קרוי שמאל דברי כסילות
ויקרב מה שהוא קרוי ימין שהוא מה שהשכל מחייב כדכתיב (קהלת יג) לב חכם לימינו ולב כסיל
לשמאלו . ולא שידחנו מכל וכל אלא מה שנראה שהוא ראוי לדחות אבל יקרב הצריך לקיום
מצוה ולקיום המין :

קעה פרק שני

כשהאיש והאשה אוהבים זה את זה ונשמשים בפיו ומכוונין שיצא מהם זרע הנון הקדוש ברוך הוא
ימלא משאלותם ויוציא מהם בנים הגונים . אבל אם יש ביניהם מחשבות נכריות מפסידות
את המעשה ופונמות את הוועי הוציא מהם כדגרסינן בנדרים פרק ואלו מותרין דף כ' (יחזקאל כ) וברותי
מכם המורדים והפושעים בי מארץ מנוריהם אוציא אותם אל ארצת ישראל לא יבואו וידעתם כי אני ה'
(שמים דף כ) כלנו על בני הגלות כסופי וזין סוף שמשמש קודם נדוה) אמר רבי לוי אלו בני מ' מדות . בני אנוסה .
בני שנואה . בני נדוי . בני תמורה . בני מריבה . בני שברות . בני גרושת הלב . בני ערבוניא .
בני הצופה . אינו והא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן יכל אדם שאשתו תובעתו הויין
לו בנים וכו' כדאיתא בפרק הקודם . ולפי שצריך שיהא הדבר בפיוסה ולרצינה . ההויר באנוסה
אפילו באשתו כדגרסינן נמי בפרק המוציא תפילין דף ק' אמר רבי בר הכהא אסור לאדם שיוכף את
אשתו אפילו לדבר מצוה שנאמר (משלי יט) יואין כרנלים חומא . ואמר ריב"ל כל הכופה את אשתו
יאפילו לדבר מצוה הויין לו בנים שאינם הגונים אמר רב איקא מאי קרא גם יבלא דעת נפש לא
טוב . תנינא נמי הכי גם בלא דעת זה הכופה את אשתו לדבר מצוה וגרסינן במסכת כלה פרק רבי
יהודה סוף יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו ואמרין עלה
בגמרא אלו הן חפצי אשתו רבי אלעזר אומר יפתנה . רבי יהודה אומר ישמחנה כדבר מצוה
שנאמר (קהלת ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע . ולפי שצריך שתהא כוננת שניהם שוה ישמור
שתהא כוננתו אצללה ולא באשה אחרת . כדגרסינן התם פרק ואלו מותרין דף כ' ולא תתורו אחרי
לכבכם ואחרי עיניכם מכאן אמר רבי נתן לא ישתה אדם כבוס זה ויתן עיניו בכבוס אחר ואמר
רבינא לא נצרכה אלא אפילו לשתי נשוי . וכשמחשבת שניהם היא טובה ולשם מצוה ועובדין
מאתה ונחנין כדת ובהלכה הקדוש ב"ה ישלח כרכה בוועי הגולד להם ככרכה שברכו לבריה דרבי

ער ואל יזך דר ויישרן פון זאבן וואס שארן זיין גוף אדר זיין נשמה אדר
פון זאבן וואס ציהן אים צוא איין עבירה פון זנות . און דרויף לערנן מיר
אין פרק חלק רבי שמעון בן אלעזר זאגט דעם יצר הרע און איין קינד
און איין אשה זאל מען זיי מיט דער לינקער האנט דאס איז ווען זיין פירען
צו איין אום גרעכטע זאך אונזעק שטויסן און מיט דר רעכטער האנט דאס
איז צו איינע גרעכטע זאכן זאל מען זיין מקרב זיין . וויא אין פסוק שמיים
דאס הארץ פון איין חכם פירט אים צו דר רעכטער זייט און דאס הארץ פון
איין זאך פירט אים צוא דער לינקער זייט אזוי אויף זאל מען טאן מיט דעם
יצר הרע מען זאל אים נאר אפ שטויסן וואו מען דארף אים אפ שטויסן
אבער ער זאל אים מקרב זיין ווען ער דארף אים האבן צו איין מצוה נייערס
ער זאל מקרב זיין דאס וואס ער דארף האבן דיא מצוה צו מקיים זיין . און
דאס ער זאל קינד האבן :

קעה כשראיש והאשה אוהבים זה את זה ווען טאן און ווייב האבן זיך ליב
איינע די אנדערע און בריינגן זיך מיט ליבשאפט און זיין
זיינען ככון דאס עס זאל פון זיין ארויס זיין פרומע קינד און וועט נאט
דער פילן זייער בנער און וועט פון זיין אויס ציהן פרומע קינד . אבער
ווען עס איז דא צוויי זיי פרעמדע מחשבות און פאר דארבן זיין דיא זאך
און זיין פונם די זרע וואס גייט פון זיין ארויס וויא מיר לערנן אין מסכת
נדרים עס שטייט אין פסוק און איך וועל אים קלייבן פון אייך די וויידער
שפענינע און דיא זינדליגע דאס איך וועל זיין אויס ציהן פון דעם לאנד
וואס זיי האבן דרינגן גוואונט און צוא דר ערד פון ישראל וועלן זיין ניש
קריין . און איר וועט וויסן דאס איך בין גאט . זאגט רבי לוי דאס זיינן די
ניין ערלייא קינד וואס זיינן ניש גוט . און דאס זיינן זיין בני אנוסה ווען ער
ליגט בייא זיין ווייב מיט גוואלד אן איר ווילן . בני שנואה קינדער פון איין
ווייב וואס ער האט איר פיינד . בני נדוי ווען ער ארער זיא זיינען אין איין
צייט וואס פאר זיי איז אסור בתשמיש המטה . בני מריבה ווען ער טראכט
פון איין אנדערע בשעת ער ליגט ביי דער ווייב . בני מריבה קינדער וואס
קומען ארויס פון איין ווייב וואס ער לעבט שפענדיג מיט איר אין קרייג .
בני שברות ווען ער אדר זיא זיין שבור אין ליגט ביי איר . בני גרושת הלב
ווען ער האט אין זיין מחשבה גט צו געבן צו זיין ווייב און ליגט ביי איר
בני ערבוניא קינדער וואס בייא דעם ליגן מיט איר האט ער אליין ניש

ניוואוסט ביי וועמן ער ליגט . בני חצופה קינדער פון פר שיימע פרויען .
פון דיא אלע זיינען די קינדער ניש קיין גוטע . ולפי שצריך און ווייל דיא
זאך דארף זיין דאס ער זאל זיא פריער איבר בעטן און מיט איר ווילען .
דרום האבן אונזרע חכמים אן גוואנט דאס אפילו זיין ווייב זאל מען אויף
ניש זייטן דער צו . וויא מיר לערנן אין פרק המוציא תפילין דף כ' בר הכהא
האט גוואנט איין מענטש פאר ניש זייטן זיין ווייב אפילו צו איין דבר מצוה
וויא אין פסיק שמיים דער וואס איילט צו ליגן ביי זיין ווייב איז ער בעט
זיא איבר דר זינגינט . רבי יהושע בן לוי זאגט דער וואס ניש זיין ווייב
אפילו צו דער דבר מצוה האט ער ניש קיין פרומע קינד . האט רב איקא
גוואנט עס שטייט אזוי אין פסיק אן די ווייבס ווילן זיינן די קינד ניש גוט .
זאגט די גמרא מיר האבן אויף איז גלערינט עס שטייט אין פסוק גם בלא
דעת נפש לא טוב דאס איז גמיינט ווען ער ניש זיין ווייב לדבר מצוה האט
ער ניש קיין גוטע קינד . אויף לערנן מיר אין מסכת כלה וואס זאל דער
מענטש טאן דאס ער זאל האבן קינד זכרים זאל ער טאן נאטש ווילען
דאס ער זאל זיך האלטן בצניעות ובקדושה און זאל טאן דיא ווייבש
ווילין . פרענט די גמרא וואס איז גמיינט דיא ווייבש ווילן . זאגט רבי
אלעזר ער זאל זיא איבר בעטן בשעת תשמיש דאס זיא זאל מרצה ווערן
דער צורבי יהודה זאגט ער זאל זיא משבח זיין מיט דער ענה וואס איז
איין דבר מצוה וויא אין פסוק שמיים . דער וואס היט די מצוה דער
ווייס ניש פון קיין בייז : ולפי שצריך און ווייל ביידיענס גראנקען כזען
זיין גלייך מן זיין מחשבה זיין צו איר און איר מחשבה צו אים דרום
זאל זיך דער מענטש היטן דאס ער זאל זיין פונה צו איר האבן און ניש
צו קיין אנדערע . וויא מיר לערנן אין פרק ואלו מותרין עס שטייט אין
פסוק און איר זאלט ניש אויס זעהן נאך דער מחשבה פון אייער הארצן
און נאך אייערע אויגן . לערינט דער פון רבי נתן אפ דאס דער מענטש
זאל ניש טרינקן אין איין בעכר און זאל זיין מחשבה האבן אויף איין
אנדער בעכער דאס איז גמיינט ער זאל ניש ליגן ביי זיין ווייב און זאל
ניש טראכטן אויף איין אנדערע . זאגט רבינא אפילו ביידיע זיינן זיינע
ווייבר זאל ער דאך זיין מחשבה ניש האבן אויף דער אנדערע ווען ער ליגט
ביי איינע : וכשמחשבת שניהם היא טובה און ווען ביידיענס מחשבה איז גוט
און זייער פונה איז לשם מצוה און דינגן נאט פון וועגן ליבשאפט . און
זיין

פרק ג נר ג כללו חלק ה

נפש יהודה יב

מסדרש יהננו נא ידעתי כי אשה יפת מראה את... בה עד יום מותה... אחר שנשא אשה יגדמת ולא הכיר כה עד יום מותה אמר ר' בוא וראה כמה צנועה אשה זו שלא...

מסדרש יהננו נא ידעתי כי אשה יפת מראה את... בה עד יום מותה... אחר שנשא אשה יגדמת ולא הכיר כה עד יום מותה אמר ר' בוא וראה כמה צנועה אשה זו שלא...

רב פפא תלמיד חכם מאפיל במליתו ומשמש... שיהא המקום אפל או יאפיל במליתו שנאמר (מיכה ז) כי אשב בחושך ה' אור לי... הראשון כי מפני רוב צניעות מאפיל כל צרכו מה שלא יעשה אדם אחר...

אנדרר טיט עם נים... אונ נאך איין פעם איז ווייל ער האט קיין אנדר צייט... נים דער צו ווייל ער לערניט תורה שטארק דרום האט מען עם אים מתיר גיוען... וגם אמרו אויף האבין די חכמים גזאגט דאס מען מאר נים משמש המטה ויין ווען איין ליכט ברענט וויא מיר לערנן אין מסכת פלה ווער עם איז משמש המטה ווען איין ליכט ברענט האט ער קינדער וואס זייא האבין חולי הנכפה אויף האבן די חכמים מהיר גיוען דאס מען זאל נים משמש המטה ויין אין איין בעט וואס איין קינד שלאפט דרויף... וויא מיר לערנן אין פרק ערבי פסחים דיא רבנים האבין גילערניט ווער עם איז משמש המטה אין איין בעט וואו איין קינד שלאפט קיניט דאס קינד חולי הנכפה אונ דאס איז נאר גזאגט ווען דאס קינד איז נים אלט קיין יאר אבער ווען דאס קינד איז אלט איין יאר מאכט נים אויס און אפילו ווען עם איז נים אלט קיין יאר איז אויף נאר גזאגט ווען דאס קינד שלאפט אבר ווען עם איז וואכערדיג מאכט נים אויס און אפילו ווען ער שלאפט איז אויף נאר גזאגט ווען ער שלאפט צו פוסין... אבר ווען ער שלאפט צו קאפן מאכט נים אויס... און אפילו ווען ער שלאפט צו פוסין איז אויף נאר גזאגט ווען ער לייגט נים זיין האנט אויף דעם קינד אבעה ווען ער לייגט זיין האנט אויף דעם קינד מאכט נים אויס... וגם הזהירו בדברים אחרים און אויף האבין די חכמים אן גזאגט אויף אנדערע זאכן וואס שארין צום מענטשין און זייגע קינד... וויא מיר לערנען אין מסכת פלה ווען ער גייט ארויס פון איין בית הבסא און איז משמש המטה האט ער קינד וואס זיי האבן חולי הנכפה דען דר שר פון דעם בית הבסא גייט מיט אים... ניערט ער מוז ווארשן אזוי לאנג וויא מען קען איין גיין... איין האלבן תרום שבת... ווען ער האט זיך איין אדר גישלאגן און איז משמש ממתו האט ער קינד וואס זיי האבין לנגן קראנקייט... ווען זייא ביינע האבין זיך אדר גישלאגן און האבן משמש המטה גיוען האבן זייא קינד וואס בלוט פליסט פון זיי און דאס איז נאר גזאגט ווען זיי האבן נאך דעם אדר לאזן נים געסין... אבר ווען זיי גסין עפים נאך דעם אדר לאזן שארעט עם נים... ווען ער איז שכור און איז משמש המטה ווערט ער איין עקר און הערט אויף באלד קינדער צוא האבן... ווען זייא זייגען ביינע שכור און זיינען משמש המטה הערין זייא ביינע אויף קינד צו האבן... ווען ער איז משמש המטה שטייענדיג האפן אים אן איין ציטערניש... און נאך אועלבע זאכן און זייער גלייכעש שטייען און פרק כל הוד און אין מסכת פתובות און אין מסכת גיטין אויף האבין די חכמים גזאגט עם איז אסור משמש המטה צו זיין אין אהינגער יאר כדי ער זאל זיך נודע זיין בצער... וויא מיר לערנען אין מסכת תענית יוש

און מיר גיפין די רבנים האבן גלויבט צו אברהם אבינו מיט דער זאך פון צניעות און האבין עם גדרשת פון דעם פסוק וואס אברהם האט גיזאגט צו שרה אין מצרים היינט ווייס איך וואו דאס דו ביסט אשיינע אשה דען ביו דר צייט האט ער אויף איר נים נקבם... וגם שבו אויף האבן די חכמים גלויבט דאס צניעות פון אמענטשין וואס ער האט גינמען אויב מיט איין אפניהאקמע... אנט אונער האט דר פון נים גיזאגט ביו זיא איז גשטארבן ווי מיר לערנן אין מסכת שבת די רבנים האבן גילערניט עם איז נוען איין מעשה דאס אמענטש האט גינמן אויב מיט איין אפ גיהאקמע האנט און ער האט עם נים גיזאגט ביו זיא איז גישטארבין... האט רבי גזאגט קום און זעה וואס פר אצניעה דיא אשה איז נוען דאס דער מאן האט דאס אין איר נים דער קענט... האט רבי הייא צו אים גזאגט פון איר איז דאס קיין חידוש נים דען זיא דארף בהאלטן פון אים אירע פעלערין ניערט פון אים איז אחרוש וואס ער האט זיך אזו בצניעות בהאלטן און האט אין איר נים דר קענט ביו זיא איז גישטארבן... גם מצינו אויף גפינען מיר דאס מען האט איינם סלקות גישלאגן ווייל ער איז גילעגן בייא זיין ווייב בפריצות ווי מיר האבן אין אן זייב ספר גישריבן אויף האבין מיר אויבן גישריבן דאס נאט האט פינגט זי לייט וואס זיינן משמש המטה בפריצות ווי מיר לערנן אויף אין דר נמרא רב חסדא זאגט עם איז אסור צו איין מענטשין משמש המטה צו זיין ביי טאג... דען עם שטייט אין פסוק דו זאלסט ליבין דעם אנדערן ווי זיך אליין... פרענט די נמרא וויא אזוא איז דאס גידרונגן פון דעם פסוק... האט אבי גיזאגט מאמר וועט ער אין איר זעהן איין מיאוסע זאך וועט זיא אויף אים מיאוס ווערן אזו וועט ער איר נים ליבן ווי זיך אליין... אויף זאגט רב הונא דיא ישראל זיינען הייליג און זיינען נים משמש המטה בייא טאג... רבא זאגט ווען עם איז איין פינגסטער הודו איז מותר... אויף זאגט רבא און איין טייל זאגין רב פפא האט עם גזאגט איין תלמיד חכם מען פינגסטער מאכין מיט זיין קלייד און זאל משמש המטה ויין... און דאס איז נאר גזאגט ווען ער מוז קנייט זיין דיא מצות עונה אדר ער וויל גיין אין ווען און וועט נים בלייבן ביו נאכט אין דר היים... מען ער ווען ער איז אין איין פינגסטער ארט אדער ער זאל רעכט פינגסטער מאכין מיט זיין קלייד... וויא אין פסוק שטייט ווען איך זיין איין דר פינגסטער מען ווען זאגט איז מיר אליכט דאס הייסט ווען ער מיינט פון נאכט וועגין און דאס וואס די חכמים האבן גזאגט דאס נאר איין תלמיד חכם מען פינגסטער מאכן מיט זיין קלייד און נים קיין אנדר מענטש... דאס איז אויב צוויי מעמים איינס איז ווייל איין תלמיד חכם ערטר זיך זייער בצניעות מאכט ער רעכט פינגסטער וואס איין

פרק ג נרג כלל ו חלקה

שנאמר (בראשית ט"א) וליוסף יולד שני בנים במרס וגו' הנא יחשוכי בנים משמשים סמוליהן כשני רעבון למדנו ככאן שאמור ליהנות בעדון בזמן שהצבור שרוין בצער וכשהחבור יהא לשם שמם יזכו לשלום ולבנים :

קפ פרק רביעי

בימים הקדמונים היו הנדות מרוחקות מאד מבני אדם כי כן שמם מעולם נדות כדי שלא יקרו אל אדם ולא ידברו עמו . כי ידעו הקדמונים בחכמתם שהבלן מוידק יונם מכטן מוליד גנאי ועושה רושם רע כאשר בארו חכמי הפילוסופים והיו יושבות כרד באהל לא יכנסו בו אדם ולכן אמרה רחל ללבן ראויה הייתי לקום מפני אבי לנשק ידיו אבל דרך נשים לי ולא אוכל להתקרב אליו וגם לא ללכת באהל ישאל תדרוך על עפר רגלי והוא החריש ולא ענה אותה דבר נראה שלא היו מספרים עמהן כלל מפני שאפילו דבורם טמא . ולפי שברכות התאוות ובהתמעט הדעות והיו כל כך שמופין העובדי כוכבים ומזלות בזמה עד שנשכחה מלבם רעה זאת באתה תורתנו הקדושה לקדש את ישראל ולהבדילם מן העובדי כוכבים ומזלות ולהרחיקן מזהביתן ולשמרן מן הנזק הגדול הזה ושילודו ורעם בקדושה . וע"כ בדעת קודש התולדות והנזק והרתקן והטומאה והמותר צותה תורה לשמור ימי גדה וימי זיבה שהם יותר חמורים מימי הגדה להצריך ו' ימים נקיים וימיזולדת ואחר כך טבילה במ' סאה וזכריך יודע כל נכתרות שהיה חסדו להיות רופא ישראל שסדרו בחכמתו כפי הצורך הידוע לו . וחכמי ישראל שהשיגו סוד ריחוקה אמרו בכריתא במסכת גדה תלמיד חכם אמר לשאול בשלומה של גדה . רבי נחמיה אמר אפילו הדבור מפייה טמא . אמר רבי יוחנן אמור לאדם להלך אחר הגדה ולדרום עפרה שהיא טמא כמת כך עפרה של גדה טמא . ואמור ליהנות ממעשה ידיה ואם אמרו רז"ל כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה גדה עושה לבעלה חוץ כהצעת המטה וממזיגת כוס והרצת פניו ידיו ורגליו היה לפי שראו את העם שלא יסבלו יותר מזה "בחסרון שפחות אבל המחמיר שומר מצוות נפשו . ועל כלם צריך שישמור עצמו שלא יגע בה אפילו באצבע קמנה אפילו בימי ליבונה עד לאחר טבילתה . ואפילו לישן הוא בכגדו והיא בכגדה שעל דבר זה נפטר בחצי ימיו אדם גדול . כדגרסינן בפ"ק שבת דף י"ג יתנא דבי אליהו מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש וכוונתו על כל בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרת להם כתוב בתורה (יברס ל) כי הוא חייך ואורך ימך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה כפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהחזירה דבר פעם אחת ינתארתי אצלה אמרתי לה "בימי נדותיך מהו אצלך אמרה

חשוכי בנים מחו כר בנים שאין לו בנים : כי כן שמם מעולם נדות פי' כחוקה שזכרה לכתחלה מבני אדם : שהבלן כיוצא מסיס חזיק למי שנה עליו הכלל : וגם מכטן לשון דבור כמו כי ינקה נפשוים שגם הדבור שלהם מוידק ועושה רושם רע שלא תדרוך על עפר רגלי שרגלם מטמא שמה תהלך כעטר נדמה : בחסרון שפחות שאין לכל ה' שפה לשמו : תנא דבי אליהו ככ"מ של אליהו הנביא : בתארתיו אליהו כנניא אמר כן : בימי נדותיך כל ימיו לאשויים לראיית נדמה ולכנס שלובשת נגדים לבנים לספור שבעה נקיים כמו זכב שפורה ו' נקיים שפסקה וזיכה ליות לונכס לבנים לנדיק שמה מלאה ומספור ספיקתה

ריש לקיש זאגט עם איו אסור צו איין מענטשין ער זאל משמש המטה ויין אין איין הונגער יאר וויא אין פסוק שטייט אונ צו יוסף איו גיבארין גיווארין צוויי זין איי רער הונגער איו גיקומן . מיר האבין גילערניט דער וואס האט קיין קינד נישט מענטש המטה ויין אין די הונגער יארין דר פון לערנן מיר אפ דאס דר מענטש זאל זיך קיין תענג נישט אן מאן ווען די וועלט איו אין צער . אונזוען זיך מיט זיין ווייב לשם שמם וועט ער זוכה זיין צו שלום אונ צו קינדער :

האבין טבילה אין פערציג סאה וואשר . אונ גילויבט איו נאט וואס ווייטש אלע פאר בארענע זאכן דאש זיין חסד איו גיווען צו ישראל צו זיין זייער היילער אונ ער האט אלץ מסדר גיווען מיט זיין חכמה וויא עם איו גייטיג גיווען נאך זיין וויסן נאך : וחכמי ישראל אונ די חכמי ישראל וואס זיי האבן פרשטאנען דעם סוד פון איר דער ווייטערונג . האבין זיי דרום גיאגט אין מסכת גדה אין תלמיד חכם טאר נישט פארענין צוא אין אשה גדה וואס זיא מאכט רבי נחמיה זאגט אפילו די רייד פון איר מויל זייגן טמא . רבי יוחנן זאגט מען טאר נישט זיין היגטר איין אשה גדה . אונ צוא מרעטין וואו זיא האט גיטראמין דען זיא איו טמא וויא איה סת דרום איו די ערד וואס זיא האט גיטראמין אויך טמא . אונ מיטאר נישט הגאה האבן פון די ארבייט פון אירע הענט . אונ האטשע די חכמים האבין גיאגט דאס אלע מלאכות וואס איו ווייב מוז טאן צואגאר מאן דארף איו אשה גדה אויך מאן צום מאן נאר זיין בעט טאר זיא נישט אויף בעטין . אונ זאל קיין כוס דעם מאן נישט אן ניסין איו זאל אים דאס פנים אונ די הענט אונ פיס נישט וואשין . אבר אלע מלאכות מעג זיא מאן . דאס האבן זיי מתייר גיווען ווייל זיי האבן גיווען דאס דאס פאלק וועט נישט קענען דר טראגן ווען מען וועט זיי צו פיל פר באטן ווייל זיי האבן נישט קיין דינשטן דאס זיי זאלן זיי די מלאכות מאן אבר דר וואס איו מחמיר אונ היט זיך דר פון דער היט פון צרות זיין לייב : ועל כולם אונ איבך אלע זאכן זאל זיך דער מענטש היטן פון זיין ווייב ווען זיא איו איו גדה דאס ער זאל נישט אן רירן איו איר אפילו איו איר קליינס פינגר . אפילו זיא האט שוין אן גיקלייד וויישע קליידר . פיו זיא איו זיך טובל אונ אפילו צו שלאפן ער איו זיין קלייד אונ זיא איו איר קלייד איו אויך אסור . דען איבך דעם איו גישטארבן איו גרוישר מאן איו העלפט פון זיינע יארין . וויא מיר לערנן אין מסכת שבת די תלמידים פון אליהו האבין גילערניט עספאיו גיווען איו מעשה דאס איינער האט פיל פסוק אונ פיל משניות גילערניט אונ האט פיל תלמידי חכמים משמש גיווען אונ איו גישטארבן איו העלפט פון זיינע יארן . האט זיין ווייב גינגען זיינע תפילין אונ איו מיט זיין ארויס גנאנגען איו די בתי פנסיות אונ דיא בתי מדרשים אונ האט גיאגט עם שטייט איו דער תורה דאס זיא איו דיין לעבין אונ דער ליינגרט דיר דייע מעג . אונ מיין מאן האט דאך פיל פסוק אונ משניות גילערניט אונ האט פיל תלמידי חכמים משמש גיווען אונ ווארום איו ער גישטארבן איו העלפט פון זיינע יארין . איו קיינער נישט גיווען ווער עם זאל איר קעגן ענטפערין האט אליהו גיאגט אפאל בין איה ביי איר איו גישטאנען דאב איה צוא איר גיאגט וויא האט זיך דיין מאן מיט

קפ בימים הקדמונים היו הנדות מרוחקות מאד מבני אדם כי כן שמם מעולם נדות כדי שלא יקרו אל אדם ולא ידברו עמו . כי ידעו הקדמונים בחכמתם שהבלן מוידק יונם מכטן מוליד גנאי ועושה רושם רע כאשר בארו חכמי הפילוסופים והיו יושבות כרד באהל לא יכנסו בו אדם ולכן אמרה רחל ללבן ראויה הייתי לקום מפני אבי לנשק ידיו אבל דרך נשים לי ולא אוכל להתקרב אליו וגם לא ללכת באהל ישאל תדרוך על עפר רגלי והוא החריש ולא ענה אותה דבר נראה שלא היו מספרים עמהן כלל מפני שאפילו דבורם טמא . ולפי שברכות התאוות ובהתמעט הדעות והיו כל כך שמופין העובדי כוכבים ומזלות בזמה עד שנשכחה מלבם רעה זאת באתה תורתנו הקדושה לקדש את ישראל ולהבדילם מן העובדי כוכבים ומזלות ולהרחיקן מזהביתן ולשמרן מן הנזק הגדול הזה ושילודו ורעם בקדושה . וע"כ בדעת קודש התולדות והנזק והרתקן והטומאה והמותר צותה תורה לשמור ימי גדה וימי זיבה שהם יותר חמורים מימי הגדה להצריך ו' ימים נקיים וימיזולדת ואחר כך טבילה במ' סאה וזכריך יודע כל נכתרות שהיה חסדו להיות רופא ישראל שסדרו בחכמתו כפי הצורך הידוע לו . וחכמי ישראל שהשיגו סוד ריחוקה אמרו בכריתא במסכת גדה תלמיד חכם אמר לשאול בשלומה של גדה . רבי נחמיה אמר אפילו הדבור מפייה טמא . אמר רבי יוחנן אמור לאדם להלך אחר הגדה ולדרום עפרה שהיא טמא כמת כך עפרה של גדה טמא . ואמור ליהנות ממעשה ידיה ואם אמרו רז"ל כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה גדה עושה לבעלה חוץ כהצעת המטה וממזיגת כוס והרצת פניו ידיו ורגליו היה לפי שראו את העם שלא יסבלו יותר מזה "בחסרון שפחות אבל המחמיר שומר מצוות נפשו . ועל כלם צריך שישמור עצמו שלא יגע בה אפילו באצבע קמנה אפילו בימי ליבונה עד לאחר טבילתה . ואפילו לישן הוא בכגדו והיא בכגדה שעל דבר זה נפטר בחצי ימיו אדם גדול . כדגרסינן בפ"ק שבת דף י"ג יתנא דבי אליהו מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש וכוונתו על כל בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרת להם כתוב בתורה (יברס ל) כי הוא חייך ואורך ימך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה כפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהחזירה דבר פעם אחת ינתארתי אצלה אמרתי לה "בימי נדותיך מהו אצלך אמרה ריש לקיש זאגט עם איו אסור צו איין מענטשין ער זאל משמש המטה ויין אין איין הונגער יאר וויא אין פסוק שטייט אונ צו יוסף איו גיבארין גיווארין צוויי זין איי רער הונגער איו גיקומן . מיר האבין גילערניט דער וואס האט קיין קינד נישט מענטש המטה ויין אין די הונגער יארין דר פון לערנן מיר אפ דאס דר מענטש זאל זיך קיין תענג נישט אן מאן ווען די וועלט איו אין צער . אונזוען זיך מיט זיין ווייב לשם שמם וועט ער זוכה זיין צו שלום אונ צו קינדער :

פרק ד נר ג כלל ו חלק ה

ויצין לחזור ולספור : לדבר אחר להשמיט : ולא נשא פנים לתורה אל"ס שהיה נעל מוסר כגדלו : בנדרת טומאתה ועד כהנה מוסר לטעלה הוא נכדחה בטומאת הויהיה כדחה : כשה רחבה ולא היה קרוב כשי וסכו דשי כשי : סבה תורה שחובטין ממחית ומניע למטה : וימי זוכה כחילוק בין זכה לנדס כהנה כיון שחלקה דס מניח מיד כשה מוס ועובלת כליל שמיני בין שחלקה רק יוס א' בין שחלקה ו' ימים לטוין רק שספק יוס אחד כליל חלקה עובלת כליל ח' וסכורה וסילי שחלקה כיוס ו' קודם כשחזרו וספוק עובלת כליל ח' חוה דין נדס ודין זכה חוה מתחיל אחר ימי כהנה עד י"א ימים אחר נדס זו או מחזור לדין כיוס וכסוף י"א ימים אחר נדס דס חוה דס יוס אחד כשיית טעולת כליל וסכורה חלקה כליל עובלת כשהית הכל זכה חלקה ג' ימים לטוין כסוף י"א ימים נקבלת זכה וצ"ל לספור ו' ימים מיום שספק וכדי שלא יעשו בין דין זכה לנדס כחמירו לספור כשה מיום שספק לא חלקה נדס חלקה כשה מיום שספק : והורחם וספדשם כמו ונינו : עונה או יוס או לילס כדחילה לעולם כשימן קע"ו : להבדיל וגו' כהנדיל בין עומה לטהרס חלק אשה זכר ולהבדיל וגו' ולהורות כשיניא כשהיו יוס כשי להבדיל בין הקדש ובין סחול ובין סחול ובין סחול ובין סחול ולכוחות אה בני וסכ"ל : ובש ברת וסמך ליה כי יהיה כך חוה אש לא יהיה עבוד מקדס לילס וקדש מודי : לבסור שלא יעל לידו כחמורה ע"י שפוק כס רוחס ומצין אלוהים כס ומצין :

לי הם ושלום אפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי לבוניך מהו אצ"ל אמרה לי אוכל ושותה עמי וישן עמי בקרוב כשר ולא עלתה דעתו ילדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו יולא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה (ויקרא יח) ואל אשה בנדרת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר : ימיה רחבה הואי כמערכא אמרי אמר רבי יצחק בר יוסף : סינר מפסיק בינו לבונה הואי ואחר כך בראות בנות ישראל שלא היו יכולות לכפור ימי נדה לבד יומי זוכה לכד נמלו חומרא שבשניהם כדי לעשות הרחקה יתירה והחמירו על עצמן שאפילו רואות מפת דם כחדלל וישובות ז' נקיים : נשאר לבנות ישראל חומרא זאת כאיסור של תורה וגם החמירו בכל כהם ובכל גזון כראיית דם טמא והרחיקו ז"ל שלא ישמש עמה סמוך לוסתה כדגורסינן במסכת שבועות פרק ידיעות הטומאה דף י"ח תנו רבנן (ויקרא טו) יהוהרתם את בני ישראל מטומאתם אמר רבי יאשיה מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא : עונה אמר רבי יוחנן משום רשב"י כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתיים דכתיב והורתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו מטומאתם וסמך ליה והודה בנדרתה וסמך ליה אחרי מות שני בני אהרן : אמר רב הויה בר אבא אמר רבי יוחנן כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים דכתיב ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמך ליה אשה כי תזרוע וילדה זכר : ריב"ל אמר הויין לו בנים שראויין להוראה דכתיב ולהבדיל וגו' ולהורות יאת בני ישראל והפרישות מביאה את האדם לידי טהרה וקדושה כדגורסינן בסוף מסכת טהרות ובסוף פ"ק יעבודת כוכבים דף כ' ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי עבירה כליליה : מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר : תורה מביאה לידי מעשה : מעשה מביאה לידי זהירות : זהירות מביאה לידי זריוות : זריוות מביאה לידי נקיות : נקיות מביאה לידי פרישות : פרישות מביאה לידי טהרה : טהרה מביאה לידי קדושה : קדושה מביאה לידי יראת חטא : יראת חטא מביאה לידי ענוה : ענוה מביאה לידי חסידות : חסידות מביאה לידי רוח הקודש : יוחסידות גדולה מכלם שנאמר (חזקיה טז) : אז דברת בחזון הסידך ותאמר וגו' : ופליגא דריב"ל דאמר ריב"ל ענוה גדולה מכלם שנאמר (ישעיה סא) רוח ה' אלהים עלי

זהירות זיו וסמך קודם לכן כלל מלא ענינה לידו כי כהה דלית מהיכר לכל לידו עומה : וזויות מביאה לידי זכר ומשמר שלא יבטל כהנקיות ק"ו בלון חטא : פרישות כשהיה מודכר מותר פוסק להחמיר ע"י נצטו : סחור למ ומצוין ועלפי מנ"י : לידו רוח הקודש להסרום עליו כשינס : וחסידות כשהיה לפניו משום הדיון חוט מוסר וסמך חטא : או דברת בחזון להסידך

כך יוחאי דר וואס איז זיך גיט פורש פון זיין ווייב סמוך לוסתה אפילו ווען ער האט פרויע קינדער וויא די קינדער פון אהרן רבהן שטארבן זיין דאך : וויא אין פסוק שטייט און זיין אלן אפ שיידין די קינדער ישראל פון זייער אום רייניקייט דאס איז ווען דאס ווייב איז סמוך לוסתה שטייט ווייטער דאס די צוויי קינדער פון אהרן זייגן גישטארבן צו ווייוון אינז דאס דער וואס איז זיך גיט פורש סמוך לוסתה שטארבן אים זיינע קינדער : רבי הויה בר אבא זאגט פון ווענין רבי יוחנן אימליכר וואס איז זיך פורש פון זיין ווייב סמוך לוסתה איז ער זוכה צו האבן קינדער זכרים : וויא אין פסוק שטייט צו מאכן איין צווישן שידד צווישן טמא און צווישן טהור שטייט ווייטער און איין אשה וואס וועט גיוויגען איין זכר צו ווייוון אונז דאס דר וואס איז זיך פורש פון זיין ווייב סמוך לוסתה האט ער קינדער זכרים : רבי יהושע בן לוי זאגט ער איז זוכה צו האבן קינדער וואס זייגען ראוי להוראה : וויא אין פסוק שטייט ולהבדיל וכו' ולהורות את בני ישראל דס איז גימיינט דר וואס איז זיך פורש פון זיין ווייב סמוך לוסתה האט ער קינדער וואס קענן פסקען דינים צו די קינדער ישראל : והפרישות מביאה את האדם לידי טהרה און דאך אפ שיידינג פון איבעריגע זאכן בריינגען דעם מענשן צו טהרה און קדושה וויא מיר לערנן אין סוטה און אין מסכת עבודת כוכבים ע"ש שטייט אין פסוק דו זאלסט גיהיט זיין פון אלע ביינע זאכן : דאס איז גימיינט דער מענטש זאל גיט טראכטן פון איין אשה בייא טאג כרי ער זאל גיט קומען לידי טימאה בייא נאכט : דער פון האט רבי פנחס בן יאיר גזאגט תורה לערנען בריינגט דעם מענטשן צו א טאן מצות און בריינגט דעם מענטשן אפ גיהיט צו זיין פון עבירות און אפגיהיטקייט בריינגט דעם מענשן זיך צו בעאילן מצות צו טאן און די בעאילונג בריינגט דעם מענטשן צו נקיות דאס ער איז ריין פון עבירות : און נקיות בריינגט דעם מענטשן אפגיהיט צו זיין פון איבעריגע זאכן און אפגיהיטקייט בריינגט דעם מענשן צו רייניקייט און רייניקייט בריינגט צו הייליגקייט און הייליגקייט בריינגט צו יראת חטא דאס ער האט מורא איין עבירה צו טאן און יראת חטא בריינגט צו ענוה דאס דר מענטש האלט פון זיך גיט און ענוה בריינגט צו חסידות דאס ער טוט אלע זאכן לפניו משורת הרין און חסידות בריינגט אים צו רוח הקודש דאס די שכינה רועט אויף אים : און חסידות איז דא גרעסטע מעלה פון אלע מעלות וויא אין פסוק שטייט דו גאט האסט גירעט מיט דר נביאה צו דייע חסידים און די זאך קרינט אויף רבי יהושע בן לוי דען רבי יהושע בן לוי האט גיזאגט ענוה איז דר גרעסטע מעלה פון אלע מעלות וויא ישעיה

מיט דיר נהג גווען אז דו בישט איין נדה גיווען האט זיא גיאגט חס ושלום ער האט גיט אן גידימט אפילו אין מיין קליינס פינגער : האב איה זי גפרענט וויא האט ער זיך מיט דיר נהג גווען אין די טעג וואס דוא האסט ווייסע קליידר אן גיטאן : האט זיא גיזאגט ער האט מיט מיר גגעסין און גיטראנגן און מיט מיר גישלאפן בייא מיין לייב אפער ער האט קיין פחשבה גיט גיהאט צו איין אנדר זאך : האב איה צו איר גיזאגט גלויבט איה גאט וואס ער האט אים גיהרגת און האט גיט נישא פנים גיווען צווא דר תורה וואס ער האט גילערנט דען די תורה האט דאך גיזאגט דו זאלסט גיט גינענהן צו איין אשה אין דא טעג וואס זיא איז טמא פון איר נדה ביו זיא איז זיך טובל : זיא רב דימי איז גיקומען קיין בבל האט ער גזאגט עס איז איין ברייטע בעט גווען האט ער גימיינט עס איז אזו מותר צו קניין און עס איז אסור דרום איה ער גישטארבן איין ארץ ישראל האט מען גיזאגט רב יצחק בר יוסף וואס גיזאגט איין פארטוף האט פון אנדער גישידט צווישן און צווישן איר דרום האט ער גימיינט דאש אזו איז מותר : אונס איז אסור : ואחר כך בראות בני ישראל און דער נאך אז ריא מעכטר פון ישראל האבן גיזעהן דאס זיי קענן גיט ציילן די טעג פון נדה בזוגער און די טעג פון זיכר : בזוגער האבן זיין אויף זיך גינמען די חומרא פון ביידע פרי זיי זאלן זיך דר ווייטערין פון איין עבירה און האבן אויף זיך מחמיר גווען דאס אפילו ווען זיי זעהן איין משה רם גרויס וויא איין חרדל : ציילן זיי אויף שבעה נקיים : און די חומרא איז ביי די מעכטר פון ישראל גיבליבן אזו הארב גלייך וויא איין איסור וואס שטייט אין דר תורה : אויך האבן זיי מחמיר גיזעהן ווען זיי זיין זעהן איין פלעק חאמשע ער איז גיט גאנץ רויט ציילן זיי דאך זיבין ריינע טעג גלייך וויא זיין וואלפין גיזעהן דס טמא : והרחיקו ז"ל און די חכמים האבן דער ווייטערט פון דער עבירה און האבן גיבאמין וואס ער זאל גיט משמש זיין סמוך לוסתה אזו וויא מיר לערנן אין מסכת שבועות : דיא רבנים האבן גילערנט עס שטייט אין פסוק איר זאלט אפ שיידין דיא קינדער ישראל פון זייער אום רייניקייט : זאגט רבי יאשיה דער פון איין אן זאג צווא דיא קינדער ישראל דאס זיי זאלן זיך פורש זיין זון זייערע ווייבר ווען עס איז נאדינט זיי זאלן קריין זייער צייט : זאגט רבא איין צייט פריער זאלן זיי זיך אפ שיידין דהיינו ווען זיין זיינען גיוואונטליך צו זעהן בייא טאג איז אסור דעם גאנצין טאג : און ווען זיין זיינען גיוואונטליך צו זעהן ביי נאכט איז אסור די גאנצע נאכט : אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי רבי יוחנן האט גיזאגט פון ווען רבי שמעון

פרק ד נר ג כלל ו חלק ה

יען משה ה' אותי לבשר ענוים שלחני *לחבשו לנשכרי לב לקרוא לשכונים דודו ולאמורים פקח כוח לבשר הסידים וצדיקים לא נאמר אלא לבשר ענוים הא לקדת שעונה גדולה מכלם * ונס אמור לו לאדם להקל ראשו לשחוק עם אשתו בימי נדתה ונס היא שלא תחקשט * זה הכלל כל הדברים המביאים לידי קירוב דעת אכורין כדי שלא יבאו לידי עבירה והרחיקה כאשת איש לכל דבריה וזלתי שלא אכרוה ביחוד שכיון שעתידי לכה לה זמן היתר ימתין דחוקה היא דלא שניק היתרא ואכיל איסורא ומצינו במדרש כי ברזם נצטווה אדם הראשון על הנדה בניכטריא תיבת כנגדו דכתיב אעשה לו עזר כנגדו ר"ל רעיו ימים כמנין עזר רם ימי מדרת האשה * ופ"ג ימים כמנין כנגדו רם ימי נדתה ר"ל ימנין עזר תהיה לו ומנין יכנגדו תהיה כנגדו * ואם ח"ו עבר ובא עליה בימי נדתה או בימי ליבונה תולד כמזר והאות שלו הוא עז פנים * כדגרסינן במסכת כלה ריש פרק רבי יהודה אומר עז פנים לניהנם בושת פנים לניע עז פנים רבי אליעזר אומר כמזר בן הנדה ר"ע אומר כמזר וכן הנדה * והוריו בדבר זרעו יהיה קרוש :

וגל נאמר ליחיד ולעמוד : לחבשו לנשכר כגלות הנחומים כמו שנותים חבשו ונס על סתם ולאמורים כגלות פקח קוח לבחור ולפקח פקוחם ונסים : מנין עזר כנסה י"ב חודשים וכמוהו ל' יום ונס פ"ג ימים לא מנן מסל חודש ז' ימים שכל ל' יום כס ונס חבשו ויבא לך סמטון : כנגדו לנחמיו כמו מנגד כרחס לח סלון :

אדם מקדש וכו' כהנא לטבר מטייעין לו : בתכונת המזג כמו שטוב מנין ומזג

חלק ששי

בקדושת החבור ייש בו חמשה פרקים :

קפא פרק ראשון לפי שאומה ישראל היא סגולה שהבדילה הקדוש ב"ה מכל העמים מיוחדת לאל יתברך בחר בישראל להיות עם קדוש * ועל כן נאמר (ויקרא כ) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שהבדילם להיות קדושים כמו שהוא קדוש וידמו לדרכיו כמו שדרשו על פסוק והלכת בדרכיו מה הוא קדוש אף אתה חנון אף אתה הנון וכו' למדנו שהבדיל הקדוש ב"ה את ישראל להיות נודנים במדותיו שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים וורשו ע"ז במסכת יומא בסוף פרק אבר להם דממונה דף ל"ט תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' יאדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה אדם מקדש עצמו בעולם הזה כקדשין אותו בעולם הבא וכיון שכן הוא נמצא שכל זמן שאנחנו עושין הטוב והישר אנו מקדשין שמו הגדול ואם ח"ו נודנין בהפך מהללין שמו לרעתנו וכל הכעור והפשע והחלול נשאר על עצמנו ולפי שהוא סיוע גדול להיות האדם טוב או רע * יתכוננת המזג כפי המפה שזכמנה נהוהה נמצא חבור האדם סבת קדושת השם או חלולו כפי הבנים שמוליד כשהבנים צדיקים מקדשין את השם ורשעים כהיפך וכאמר שדרכו כן נצטרך לדעת היתר יקדש אדם עצמו בשעת תשמיש וקדושה זו נחלקה לחמשה חלקים * הדרך האחד במהות החבור * הדרך הב' בזמן החבור * הדרך הג' בזמן הראוי לחבור * הדרך הד' בכוננת החבור * הדרך הו' באיכות החבור * הדרך האחד בכחותו יש לנו לידע שמהות החבור זה כשהוא ראוי ובכוננה ראוייה הוא דבר טהור ונקי מטייע להוית העולם

ישעיה הנביא האם גזאגמ די נבואה פון גאמ דעם האר האם גירועם אויף מיר אין גאמ האם מיד גיאולבט אן צו זאגין צוא די ענוים און דאס אויף זאל היילין די צוא בראבנע הערצער פון ישראל און צוא רופין צו דיא גיפאנגע ישראל דאס זייא זאלין פרייא ארויש גיין און צו דיא גיבונדענע עפינט אויף אייער בגודי שטייט גיט דיא חסידים אדר צדיקים גייערע ענוים לערן אויף דער פון אפ דאס ענוה אוי די גרעסטע מעלה פון אלע מעלות : גם אמור לו לאדם אונזאויך טאר דער קעניש גיט מיט קלות ראש צו שפעטן מיט זיין ווייב אין די טעג וואס זיא איז גיין גדה * און זיא זאל זיך אויך גיט צירין * און דר כלל איז אלע זאכן וואס בריינגן דעם מענטשן צו ליבשאפט מיט זיין ווייב איז דאס אסור ווען זיא איז גיין גדה כדי זיי זאלין גיט קומען אין עבירה צו טאן * און די חכמים האבן זיא דר ווייטערט פון איד טאן אין אלע זאכן און וויא איין אשת איש נאר ער טעג זיך מיתר זיין מיט איר אין איין חדר דען ווייל עס וועט קומן איין צייט דאס זיא וועט צו אים מותר זיין דרום וועט ער ווארטין און וועט גיט טאן קיין עבירה * און מיר גיפנין אין מדרש דאס גאט האט געזען צו ארם הראשון די זאך פון גדה דען עס שטייט אין פסוק אעשה לו עזר כנגדו דאס איז גימניט וויא פיל עזר בפרעפט און פיל טעג אין יאר איז זיא גיין און איז מותר צום טאן און וויא פיל כנגדו במרעפט און פיל טעג אין יאר איז זיא אומריין און אסור צום טאן און ווען ער איז רם ושלום עובר און גינט זיין ווייב ווען זיא איז איין גדה * אדר אפילו ווען זיא מוט אן ווייסע קליידר פאר דר מביילה איז דאס קינד איין כבוד * און דר סימן פון קינד איז דאס ער איז איין עזות פנים * וויא מיר לערנען אין מסכת פלה רבי יהודה זאגט איין עזות פנים קומט אין גיהנם און איין בושת פנים קומט אין גן עדן זאגט רבי אליעזר איין עזות פנים איז איין כבוד און רבי יהושע זאגט ער איז איין בן הנדה * רבי עקיבא זאגט ער איז איין ממזר און איין בן הנדה און דער וואס איז נודה אין דער זאך וועלן זיינע קינד זיין הייליג :

האבן גדרשית אויף דעם פסוק והלכת בדרכיו דו זאלעט גיין אין זיינע וועגן דאס איז גימניט וויא ער איז הייליג און זאלסטו אויך זיין הייליג * און וויא ער איז גינעדיג און זאלסטו אויך זיין גינעדיג לערנן מיר דער פון אפ דאס גאט דאס דיא ישראל אפ גשייר זיי זאלן זיך נודה זיין און וויא זיינע סודות וויא אין פסוק שטייט און איר זאלט זיך הייליג און זאלט זיין הייליג דען אויך גאט בין הייליג און די חכמים האבן דרויף גדרשית אין מסכת יומא די רבנים האבן גלערינט עס שטייט אין פסוק והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' דאס הייסט מאכט אויך הייליג וועט גאט אויך אויך הייליגען דען ווער עס הייליגט זיך אויף דער עדר הייליגט מען אים פון הימל און ווען דער מענטש הייליגט זיך בעולם הזה הייליגט מען אים בעולם הבא גאט ווערט גפונן דאס אלע צייט ווען מיר טוען וואס גוט און רעכט איז הייליגן מיר דעם הייליגן נאמן פון גאט יתברך און ווען מיר טוען רם ושלום פאר קערט פאר שוועקן מיר גאטס נאמן צו אונד אייניגס אונזליק און נאר די שענדלויכקייט און די זינד און די פר שוועבונג בלייבט נאר אויף אונז * ולפי שהוא סיוע גדול און ווייל דאס איז איין רזישע הילף דאס דער מענטש זאל זיין גוט אדער שלעכט נאך דעם וויא זיין פאטער און מוטער פירן זיך בשעת תשמיש וואס דער פון ווערט דער מענטש גבאין * נמצא בריינגט די זאך ענטוועדער צו קידוש השם אדר צו חילול השם נאך די קינדער נאך וואס ווערן דער פון גבארן * ווען זיי זיינען צדיקים זיינן די פאטער און מוטער מקדש השם און ווען זיי זיינן רשעים און זיינן די פאטער און מוטער מחלל השם און ווייל עס ווענט זיך דריינין פון מיר ווישן וויא און דער מענטש זאל זיך הייליגן בשעת תשמיש * וקריבה זו און די הייליגקייט ווערט איין גימנילם אויף פינף חלקים דער ערשטער חלק איז מהות החבור * וואס די בהעפמאנג זאל זיין דער אנדער חלק איז זמן החבור די צייט פון בהעפמאנג דער דריטער חלק איז זמן הראוי לחבור די צייט וועלכע עס איז בעסער צו דער בהעפמאנג דער פערטער חלק איז כוננת החבור וואס פאר איין פוננה מען דארף האבן בשעת חבור * דער פינפטער חלק איז באיכות החבור די ארם וויא זייא זאלין זיך בהעפמן דער ערשטער חלק איז וויא די בהעפמאנג זאל זיין דאס איז מען מוז וויסען דאס ווען די זאך פון דעם חבור איז וויא רעכט איז און מיט דער רעכטין פוננה איז עס איין ריינע און איין קלארע זאך וואס העלפט די וועלט צו און בעצן און אין און זיינע ריינע בהעפמאנג איז גיט דא קיין שאנד און קיין

פרק א נר ג בללו חלקו

לפני שמתאס מנתו כולד כן יסוּס גוף סולד
 וטכנו זמון לזון מעורב כמו מניחם היין אם
 כזה סוד כן אם עת סודע מונג שכל מחלבים
 סגורים ומחכס כונס יסוּס סכנול מנתו גוף
 כדור וטוב ובעל מעשים טובים: אין זה גנאי
 אין מוסר או גנאי נכסמים זה כי כולו לזון
 קבצים וקבל ידעת כי לזון קבצים לקיים מלות
 פרו וכו': סרליק ביתו אשור וס נשס
 אם זלם של גיטס: כוספון: חלילה לאל פרשע
 סכנול אכרי סכנול לכוין לזון: או ליסוף ולסולד
 כניס זום ומלואת חרס כרסעים: כשישה
 החרס לסולד כניס וכונס ככונס החרס סדנן
 חרס נלשאו לכוין לו כניס ידועים כלין סכנול:
 חשב יסוּס סכנול קלס מנתו כניס סול כניס סכנול
 כלסו סלויס מונגוס: והכניס קבצים כלין של

חכור נזחר כזה יאין בו גנאי וכעור וכבושה אבל נקרא ידיעה כמו שנאמר (שמואל א) וידע אלקנה את חנה וגו' ונקרא ידיעה מכי פנים הא' לפי שטפה זו באה שרשה סמקום הרעת שהוא המוחי והכ' כי באו כזאת היא בידיעה מכוננת וקדושה לשם שמים וא"א שלא יצא ממנה בן דעת ולכוונה כזאת נברא באדם כלי המשגל ואסו הוא משחית דרכו והופך כוונת בריאותו וחוזר החבור לצורך הגאון ולמלא תאוותו אז ימליק ביתו ומחריב זרעו ונמצא הבער והשחזה בא מצד פעולתו וכוונתו ולא מצד כוראו שברא בו האבר החלילה לאל מרשע ושדי מעול שכל האברים שברא באדם היו לצורך קיום הגוף והמין ולהוציא שכלו מן הבת אל הפועל יכשיטה האדם אל הכוונה הראויה ועל זה אמרו במדרש קהלת על פסוק (קהלת ב') אשר כבר עשוהו מלמד שהוא ובית דינו נמנו על כל אבר ואבר והושכחוהו על כנו ומאחר שהאדם הוא כלול בסוד חכמה ותבונה ודעת הוא סוד הרעת וכשהחבור הוא בידיעה כראוי הוא גדול והשכינה שהיתה ביניהם והקדוש ב"ה שותף עמו והוא שותף להקדוש ב"ה כמעשה בראשית * רוצה לומר להשלים כוונת בריאת העולם ולה

רמוז באדם בסמכת סופה פרק היה מכיא דף י"ז איש ואשה זכו שכינה ביניהם לא זכו אש אוכלתם * ונס באדם ג' שותפין יש בו באדם אביו ואמו והקדוש ברוך הוא וכו' כראיתא לעיל בכלל זה * נמצא כי כשהיה החבור לשם שמים משתתף בו הקב"ה ונקרא על שמו שאין דבר קדוש ונקי למעלה הימנו וכן מציונו שנקרא הריזון הצדיקים על שמו של מקום כדכתיב באברהם (בראשית טז) ברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן ועל ענין רבקה (שם כז) ויעתר לו ה' ותורד רבקה אשתו ובענין לאה ורהל (שם כט) ויפתח את רחמה ובענין חנה (שמואל א א) וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה' ובענין תמר אמרו במדרש בב"ר על פסוק (בראשית לח) ויש אליה אל הדרך בקש יהודה לעבור ורמוז הקב"ה למלאך הממונה על התאוה וכו' בא להודיע שלא יחשוב עינם אדם שכוונת יהודה לזנות היתה חלילה וחס לצדיק נמור כיהודה מ"ב שבמי שהיה שבתו בו הקדוש ברוך הוא להיות זרעו ראשון לדגלים ולכבוש את הארץ ולכל מלחמת מצוה שיעלה על לבו דבר כזה אבל בראותו כי בני בת שוע אשתו מתו בחטאם * יחשב שהקלקלה באה להם מצד עצמן וכראותו לתמר שהיא יושבת ומסתנת לו מכוסה פניה בצנעא נכנס בו דעת עליון וחשב שאף על פי שנראית קדשה שלא היתה כוננתה אלא לבוא אצלו לחמות תחת כנפי השכינה והכין כונתו לשם שמים ולהוליד בנים הגונים ולא כראשונים וגם היה סיוע מאתו יתבר' וידע כל נסתרות שכוונת תמר היתה למוטב ידהנים בלבו לקרב אליה ובעזר האל יתברך אשר הוא צופה עתידות נתן לה הריזון שני צדיקים

אויף וואס זיין האבן גואנט דאס דרייא שוהתים איז דא אין דעם קענטשן
 גאט און פאטער און מיטער * וויא מיר האבן אויפן גשריפן * נכצא ווערט
 גפונן דאס ווען דער חבור איז לשם שמים איז זיך גאט אין אים ס'ש'תתף *
 און עס ווערט גרופן אויף גאטס נאמן * דען עס איז גיט דא קיין הייליגערע
 און ריינער זאך דער פון דרייבן גפונן מיר דס דאס מראנן פון דיא צדיקים
 ווערט גרופן אויף גאטס נאמען וויא עס שטייט בייא אברהם דאס גאט
 האט צוא אים גינאנט איך האב ערה געפענטשט און האב דיר אויך
 גיגעבן איין זון פון איר * און בייא רבקה שטייט * און גאט איז איבער
 געעטן גווארן צוא אים * און זיין ווייב רבקה איז פראגנינג גווארן *
 און בייא דעם ענין פון לאה ורחל שטייט און גאט האט געפינט איר
 מראכט * און בייא דעם ענין פון חנה שטייט דאס איר סאן אלקנה
 האט זיא באשלאפן * און גאט האט זיא גדיינקט און זיא איז
 ס'פראגנינג גווארן * און בייא דעם ענין פון תמר שטייט און מרדכי
 בראשית רבה אויף דעם פסוק יס אליה אל הדרך דאס יהודה האט גוואלט
 אנועק גיין האט גאט איין וואינק גטאן צוא דעם מ'אך וואס איז מכונה
 איבער דר תאוה דאס ער זאל יהודה צו פירען צו תמר דאס קיבט אונן צוא
 מאכן ווישן * דאס קיין מענטש זאל זיך גיט טראכטן דאס דיא פוננה פון
 יהודה איז גווען צוא זנות * חלילה וחס דאס איזא איין רעכטער צדיק וויא
 יהודה וואס ער איז גווען איינער פון די צוועלף שבטים פון ישראל וואס גאט
 האט אויס דר וויילט אין אים דאס זיינע קינדן זאלן זיין די ערשטע פון די
 דגלים אין דער מדבר * און ארץ ישראל איין צוא נעמן און אויך בייא אלע
 מלחמות פון איין מצוה איז שבט יהודה גווען צום ערשטן און וויא קען דס
 זיין דאס ער זאל וועלן אז איין זאך זייערט וויא יהודה האט געהן דס דיא
 קינדן וואס ער האט גהאט מיט זיין ווייב בת שוע זיינן געטארן איבער
 זייערע זינד * האט יהודה גמיינט דאס אום גליק איז נאר גיקיפן איבער תמר
 דורך דעם ווייל זיא איז גיט פרום * און וויא ער האט גווען דס תמר זיצט
 און ווארט אויף אים * און איר פנים איז צוא גרעקט מיט איין עלייגער פון
 צניעות וועגן אז איז אין אים אים דינה גקומען פון גאט * און ער האט
 געזאגט צו אים און זיך פ'שיצן אונטער די פ'לגל פון דר שכניה * אזו האט ער
 זיין פוננה אן גבריים לשם שמים דאס ער זאל האבן גוטע און פרויע
 קינדן גיט וויא די ערשטע קינדן זיינן גווען * און איין הילף פון גאט יתברך
 איז גווען צו אים וואס ער ווייס אלע פר בארגנע זאכן און ער האט גוואוסט
 דאס די כוונה פון תמר איז גווען צו גוטן * דרום האט ער צוא יהודה אין
 הארצן געגעבן ראש ער זאל קיפן צו איר * און מיט דר הילף פון גאט יתברך

קיין מיואסקייט איז קיין בושף דען ער טוט דעם ווילן. פון גאט יתברך
 וואס ער האט דעם מענטשן געמאכט דרויף און און איין חבור ווערט גרופן
 ידיעה וויסענשאפט וויא אין פסוק שטייט וידע אלקנה את חנה אשתו און ער
 ווערט גרופן ידיעה פון צווייא מעשים ערסטנס ווייל זרע קומט פון איין ארם
 וואס דער פאר שפאנד און וויסענשאפט איז דארטן דאס איז דר סוף און
 צווייטנס ווייל אזו איין ביאה קומט מיט איין ריכטיגן וויסן און הייליגקייט
 פון גאטס וועגן דרום איז אום מיגליך דאס עס זאל דער פון גיט ארויס גיין
 איין קינד וואס האט וויסן שאפט * און פון דר פוננה וועגן האט גאט אין
 דעם מענטשן דעם אבר בשאפן דאס ער זאל זיך פירן בקדושה ובצניעות
 און קינד צו האבן אבער ווען דר מענטש פאר דארטן זיין וועג * און פר
 קערט וויא פוננה צו וואס דאס איז בשאפן גווארן און טוט דעם חבור פון
 זיין דגאה וועגן צו דר פילן זיין גלוסטין * צינט ער אן זיין הויז דאס הייסט
 די תאוה ברענט אן אים וויא איין פייער און ער פאר וויסט זיינע קינדן *
 דרייבן ווערט גפונן דס דאס מיואסקייט און דאס פאר דארט פונג קומט נאר
 דורך זיינע מעשים און דורך זיין פוננה * און גיט פון גאט זיין בשעפר וואס
 האט אין אים די תאוה בשאפן * חלילה דאס גאט זאל גרום זיין דאס דער
 מענטש זאל שלעכטשט מאן * און דאס ער זאל אין אים איין זאך בשאפן
 וואס ער זאל דורך דעם זינדן דען אלע גלידער וואס גאט האט אין דעם
 מענטשן בשאפן * איז נאר וואס דר מענטש דארף צוא דר האלטן זיין גוף
 און דעם מין פון מענטשן אויף דער וועלט און דאס ער זאל ארויס בריינגן
 זיין גידינקען וואס ער האט אין זיין קראפט דאס ער זאל מאן ווען דער
 מענטש זיינט אלץ צוא דער געהעריגען פוננה און דרויף האבן אינגערע
 חכמים גזאנט אין מדרש קהלת אויף דעם פסוק אשר כבר עשוהו דער פון
 לערנן מיר אף דאס גאט מיט זיין בית רין האבן זיך בקלערט אויף אים לכן
 גליד און האט אים געעצט צו וואס ער פאסט און האבן אים לכן אבר געעצט
 אויף זיין ארם: ומאחר שהאדם הוא כלול בסוד חכמה ותבונה ודעת. און ווייל
 דר מענטש איז אין גאנצן בשאפן גווארן מיט קלוגקייט און פר שפאנד און
 ווישן שאפט * און דאס איז דר רעכטער סוד פון די ווישן שאפט * און ווען
 דר מענטש טוט דעם חבור מיט ווישן שאפט וויא רעכט איז * איז עס איין
 הויכע זאך * און די שכניה רוקם צווישן זייא * און גאט איז אין שותף צו
 אים * און ער איז איין שותף צו גאט אין מעשה בראשית * דס איז גמיינט
 ער דר פילט און מאכט גאנץ די פוננה פון גאט צו וואס ער האט די וועלט
 בשאפן * און דרויף האבן די חכמים מרמו גווען אין סמכת סופה מיט דעם
 וואס ווייא האבן גזאנט דאס ווען מאן און ווייב זיינן זוכה רוקם די שכניה
 צווישן זייא * און ווען וויא זיינען גיט זוכה פר ברענט זייא איין פייער און

פרק א נר ג כלל ו חלק ו

תאומים שניהם טהורים כרוגמת שמש וירח הם פרץ ורחק ימהאחד יצאו מלכים ומתב' נביאים
נולדו בצורות סדרי עולם וברוך היורע אשר בחר בהם * למדרגות אלו והסכים בדבר ונא מתאו *
וגם בענין רות נאמר (רות ד) ויתן ה' לה ריוון ותלד בן * וגם נאמר על ירמיה הנביא (ירמיה א)
במסע אצרך כבטן ידעתוך * גם אמרו כפרק קמא דתענית דף ב' * * ג' מפתחות ליד נמפרו ביד שליח
והאחד מהן הריון של עקרה שנאמר (בראשית כג) ויפתח את רחמה * וכל זה וכיוצא בזה נאמר
בחבור הצדיקים שכוונתם היא לשם שמים אבל הרשע הפריץ שכוונתו למלאת תאוותו והוא משחית
דרכו מכלה גופו וזרעו כמי שנומץ אשרה ומפסם עגלים לעבודת כוכבים אין לשם יתברך חלק בו
ועליו נאמר (תהלים נח) זורו רשעים מרחם תעו מבטן דוברי כזב * אבל החבור אשר הוא כראוי בכל
דבר הוא דומה לבריאת שמים וארץ שהוא דבר קיים עם הנשמה שזרק בו השם יתברך * אשר
תשאר הנשמה לעד ויוצאת אל הפועל בהגות המושב אשר ישיבה בו ויוצא הורע קדוש ועליו נאמר
(ויקרא כ') והייתם לי קדושים כי קדוש אני :

קפב פרק שני

זמן החבור הוא תלוי בשעות כמו בימים ועונה האמורה בתורה פירושו רבותינו כפי סדר כל בני
אדם ולאותם שהם מעמידו עולם הם התלמידים חכמים פסקו מליולי שבת לילי שבת * ועל זה דרשו
במסכת קמא פרק טרובה דף פ"ב על פסוק (ההלים א) אשר פרוו יתן בעהו זו היא עונת תלמידי
חכמים ולפי שאין ראוי להיות מצוי אצל אשתו כתרנגול כי אז יהיה כחו תשש ואור עיניו מתמעט
וכל חלקי אבריו הולכים ודלים קבעו חבורם פעם אחת לשבוע שלא יזיקנו ורשמותו בלילי שבתות
לפי שיש כאדם נשמה יתירה מצד השפעת הכורא יתברך יאפילו כפי הטבע מפני שהוא סוד
חורת הגלגלו פנים ואחור כשבעת ימי השבוע ואז יכול להשפיע כחו בזולתו והוא לא יחסר דבר
כשהיה נחלש חולשה נראית לפי שכבר קבל כחו שיכול להשפיע ממנו וגם קבעוהו ביום שכלי

לא כן אין נחירה וחס סתתהו ספ לרבע ולמס חלק לא כן כפי ששם חזקו עונה משמתי וגרם לו לזקנה וכל כיו שמים חזן מיראל שמים שאין הקב"ה בורא דבר המכריע זה
לזקנה זה לרבעוהו כשם שאין חילוק בברייתו ואזרח בשרם הולכים לאדם שסם ביום גנוף וחסה וסכמה נחן הקב"ה של ידה ישליו ויבין
כי טוב וכו' והוא משלנו יבחנו טובו והנה ופי' דקב"ה יודע עמידות מי שיבחר עובד מי שיבחר ברע אין זה מכריע לזקנה ולרבעוהו רק הוא נעלה בסכמתו בירו וחס נעמו לעולם שר ועונם
ואו כשרותו טוב לרבות לזיק יוכה לנשמה הרוח מעולם כוונתו עולמו בעליו וחס עליו ועל ז' ולפי משעור יוכה לנשמה יתירה של ידה ישליו ויבין נפלאות ה' ואזין
בשמות מעולם היצירה נקראים חכה כי כל מינות הקודם ובעולם האילנות עולם העולמות וכוונתו מעולם האילנות וכוונתו מעולם האילנות וכוונתו מעולם האילנות וכוונתו מעולם האילנות וכוונתו מעולם האילנות
הקדושים הם למעלה בדרגותם מעליו וכולם להם מה פעל אל לני בזה ועל כן נקראים בני עלייה שהם מעולם העולמות והבטיג כשמותם הם ממדרגה הסתתורה לעולמות אלה כאל
ישליו כטוב וחס נשמתו רוח יוכה לנשמה מיה ויוסף קדושה עד שישג לנשמת יתורה שיהיה תמיד בעולמה ואין סם נכרח אחר וסוף של אדם יכול לקבל כמה כמות וגם נשמת כמה בליה ומשיבין
גנוף האדם בין לקבל טוב עם הגוף המדוכא ומעוטה בין לקבל שר טוב גנוף בלזיק ולא לבד בסכמה שהיא לעובד שבהם כאלא אשילובו כמי וכמותו וכוונתם זה אלכן מקיר חושן וכתמיהם
חמיהם היא חסר לגוף שיהיה כש נפש אמו ואין לה רק גנוף הולנד עמו ואין ניהתה טוב גנוף רק נוספת בו כדי לקבל שר ונחת ס' כ' אז להבטיג בעולם שגור לגוף וכמה סכ"א יתרו
וכך סתתרה כוח מועלת לגוף כן גנוף מועלת לנשמה של ידי הגוף הם שוליים שפלות הטובה שישיגו לנשמות יתרות ויוסף כשמת דעת ותוכנה על ידי השמחה לעולמות כי כשם שהגוף
כוח מלבנו לנשמת כן כמות השפעות לעולמות וחס חיים בליה אלא לזרדי כי אין לנשמה אלא חזרה ועלה ואין כיה לקבל עונם כמו נשמת רוח כי לא נחם גנוף כשהוא חסר שאלמ שדיון
לשמים ואין שפיעים קיימים שעי השמחה שהיא נחת יתור ויחיה גנוף :

ואפילו כפי הטבע האדם הוא כן כשזרע זרע טוב נחין ינחה ינחה טוב כן טיפת הורע מחד * ועצם האדם הוא יותר ככה נליל שנת מלגה הנשמה יתירה כמו כנגללים שמה שהוא כשנת
למעלה כנגלל כשמים וכוונתו למעלה חזון לחזון עד שנת ככה חזון למעלה כן חסר אדם שנראה בעיני כשג שזיה נשמת למעלה והוא כוח ככה ויכול להשפיע כח נפשו לחזו
ש' ונשג ממנו והוא לא יחסר מכהו חף כשמים ומ' חולשה נראה ודך כשמים להחליט כמו של חיים מ' אין מוקיו ומחליטו כי כבר הוא נכחו ויכול לעמוד כנגדו מכל שכן שיש לו סיה

וואם ער קקמ אעל זאכן וואם זיינן אן גברייט צוא זיין איז צוא איר געגען
גווארן איין מראגן פון צווייא צדיקים איין צווייליג וואם ביידע זיינן גווען
היין וויא די זון און דיא לבנה דאס זיינן פרץ און זרח פון פרץ איז ארויש
גקוין מלכות בית דוד וואס איז גגליכן צו דר לבנה און פון זרח זיינן ארויש
גקוין נביאים און דיא ביידע זיינען פשאפן גיווארן אין גשטאלט וויא דר
סדר פון דר ועלש דארף זיין : ויכיר היורע און גלויבט אין נאמ וואס ער ווייס
אלין וואס ער האט אין זייא אויש דר וויילט צו די מדרגות און האט אין
געשטימט אין דר ואף און עם איז דררף אים גקומן * אויף שטייט בייא דר
ענין פון רות דאס נאמ האט איר גגעבן איין מראגן * און זיא האט גוואונן
אין זון * אויף האט נאמ גואגט צוא ירמיה הנביא איידר איה האב דיה
פשאפן אין ריין מוסרש בויה האב איה דיה גקענט דוא זאלסט זיין איין
נביא * אויף האבן די חכמים גואגט אין מסכת תענית דרייא שליסלן זיינן
ניט איבר גיגעבן אין דר האנט פון איין שליח און איינש פון זייא איז דער
שליסל דאס איין עקרה ואל מראגעיג גווען דען עם שטייט אין פסוק דאס
נאמ אליין האט געפינט איר טראכט * און אעלכע זאכן און דאס גלייכן
שטייט בייא דעם חבור פון די צדיקים וואס זייער פונה איז לשם שמים *
אבר דר רשע דר צו לאענר וואס מיינט נאר צו דר פילן זיין תאוה * און
ער פאר דארבט זיין ווען און פירט איבר זיין גוף און זייער קינדר * דער
איז גלייך וויא ער פלאגט איין לינדן בוים און שטאפט קעלכר צוא דער
עבודת כוכבים ומולות * און נאמ האט אין אעלכע קינדר קיין חלק ניט *
אז אויף זייא זאמ דר פסוק זיינן פאר פראגט באלד דיא רשעים פון נאמ
פון זייער מוסרש מראכט * און פאר אירט זיינן וויא זייא זייער ארויש פון
זייער מוסרש בויה דיא וואס זיינן ליגין * אבר דער חיבור וואס איז וויא
רקמט איז * איז גלייך אין אלע זאכן צו דר בשאפונג פון הימל און ערר
וואס זייא בלייבן ביו אייביג איזא אויף דער גוף וואס ווערט באשאפן

קפב זמן החבור הוא תלוי בשעות כמו בימים ועונה האמורה בתורה פירושו רבותינו כפי סדר כל בני
אדם ולאותם שהם מעמידו עולם הם התלמידים חכמים פסקו מליולי שבת לילי שבת * ועל זה דרשו
במסכת קמא פרק טרובה דף פ"ב על פסוק (ההלים א) אשר פרוו יתן בעהו זו היא עונת תלמידי
חכמים ולפי שאין ראוי להיות מצוי אצל אשתו כתרנגול כי אז יהיה כחו תשש ואור עיניו מתמעט
וכל חלקי אבריו הולכים ודלים קבעו חבורם פעם אחת לשבוע שלא יזיקנו ורשמותו בלילי שבתות
לפי שיש כאדם נשמה יתירה מצד השפעת הכורא יתברך יאפילו כפי הטבע מפני שהוא סוד
חורת הגלגלו פנים ואחור כשבעת ימי השבוע ואז יכול להשפיע כחו בזולתו והוא לא יחסר דבר
כשהיה נחלש חולשה נראית לפי שכבר קבל כחו שיכול להשפיע ממנו וגם קבעוהו ביום שכלי

ואפילו כפי הטבע האדם הוא כן כשזרע זרע טוב נחין ינחה ינחה טוב כן טיפת הורע מחד * ועצם האדם הוא יותר ככה נליל שנת מלגה הנשמה יתירה כמו כנגללים שמה שהוא כשנת
למעלה כנגלל כשמים וכוונתו למעלה חזון לחזון עד שנת ככה חזון למעלה כן חסר אדם שנראה בעיני כשג שזיה נשמת למעלה והוא כוח ככה ויכול להשפיע כח נפשו לחזו
ש' ונשג ממנו והוא לא יחסר מכהו חף כשמים ומ' חולשה נראה ודך כשמים להחליט כמו של חיים מ' אין מוקיו ומחליטו כי כבר הוא נכחו ויכול לעמוד כנגדו מכל שכן שיש לו סיה

פרק ב נר ג כללו חלק ו

נפש יהודה מו

נשבת ודוא יסוד עולם • והוא דוגמת עולם הנפשות מטעם שבת לה • ובהיות כונת המשכילים כביאתם לנפש השגלית שהוא להוליד צורה ראויה לעבודת האל יתברך בעלת נשמה טהורה שכלית עליונה יצילה מחשבתו יוליד כמותו • ועל זה נאמר על פסוק אשר פרו יתן בעתו ועליו לא יבול שדרשונו דל בעונת תלמידי חכמים גבר הפסוק ועליו לא יבול כלומר כחו לא נהלש וזרעו יצליח כפי כוונתו זהו וכל אשר יעשה יצליח לא כן הרשעים שתשש עמה וכלה זרעם • וגם צריך לדקדק בשעות כפי מה שאמרה אשתו של רבי אליעזר שלא היה מספר עמה לא בתהלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא באמצע הלילה כדאיתא למעלה בפרק גי מחלק שקודם זה • ונוכל לומר שכונתו היתה כפי דרך זה שאלו ישמש ממתו כמון לאכילה שיעבע הנוף רוחה הדם מעורב ישחית גופו לפי שהוא שבע ואותה המפה הנמשכת ממנו עכדה ומלוכלכת סרוחה ומטונפת ונמצא הולד הנוצר מאותה מפה יסוד עכור ומטונף ועליו נאמר (תהלים ז) זורה עמל וילד שקר ואם יתין כלשמש ממתו עד הבוקר שהוא רעב יהלש כחו ולפי שהמפה חלושה יוליד חלש כמותו לכן צריך אדם לכון שעת החבור בחצי הלילה שהוא שעה שנפשו מיושבת עליו ושקמו מבעי הנוף מרתחת המזון שאכל ונודך הדם זיורדו השמרים למקום רטבתי ויסודות האדם מסודרים כסדר נכון ולא בא עדיין לידי הלישות ולהוליד הזרע קרוש וטהור וחוק ובריא היו מדיקדקים גם כן רבותינו באמנם במסכת ברכות פ"ק תני אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי וכו' ועל כמותי שתהא נתונה בין צפון לדרום כדאמר רב המא בר חנינא ואכרי לה אכר רבי יצחק כל הנותן כפתו בין צפון לדרום הויין לו כנים זכרים שנאמר (שם י"ו) כמתים ידך ה' וגו' וצפונך המלא בטנם ישבעו כנים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר אף אשה אינה כפלת נפלים כדתיב הכא תמלא בטנם וכתוב התם (בראשית כ"ו) וימלא ימיה ללדת וגו' וכפי כוונת האמת ידוע הוא שאלו תלוי בבנים זכרים ושלא יהו נפלים כנתינת המטה ואלמלי כן כל בני עולם ידעו לעשות כן ולא תהא כת בעולם ולא נפל אבל האמת שהגדה זו היא כאהרות הנאמרות במשל וכרמיהו והנה מבואר שהקור החזק לפאת צפון והחום לפאת דרום והמשמש ממתו כהיות גופו ממוצע בין הקור והחום אז יוכלו טבעיו לנוח ולא יזרע מדר ויוכל לבעול בבהון ואז האשה כדרכת לזרוע תחלה ונמצא זרע האשה בדמיון החומר זרע האיש שבא אחר כך בדמיון היוצר שנותן הצורה בחומר ויבא צורת הולד כמותו והיו סוד מה שאמרו אשה מזרעת תהלי • יולדת זכר וגם לזה כווננו באמנם בשכר שמשוהין עצמן על הבטן הויין להו בנים זכרים שנאמר (תהלים קכ"ו) הנה נהלת ה' בנים וכבר עוררתי בתהלת החבור שכל הפסוקים שהביאו רבותינו לכאור בהם דברים אלו אינם אלא אכמתא בעלמא לזכור בו הדבר שהיה ברור להם מצד אחר בקבלה או במכע או בענין אחר נמצא כי מה שאמר בין צפון לדרום הוא ר"ל ימכוני בין הקור והחום ויבא לצייר צורת זכר ולפי שכל הדברים הממוצעים הם חזקים וטובים יותר ולא יהא הולד נפל • גם

צייט איז דיא רעכטע צייט צום חבור • ולהוליד הזרע הקדוש און פרי צוא גווינן הייליגע קינדער וואס זיינען ריין און שטארק און גוט • האבן דיא חכמים אויף דרינגן מדיקדק גווען מיט דעם וואס זיי האבן גיאגט אין מסכת ברכות מיר האבן גלערניגט אבא בגימט זאגט אויף צוויי זאכן האב איך מ'ה אלע מיינע מען מצער גווען זייא צו טאן און איינס פון זייא איז • דאס מ'יין בעט זאל זיין געבן צווישן צפון און דרום • דען רב תמיא בר חנינא האט גיאגט און איין טייל זאגן רבי יצחק האט גיאגט דער וואס ניש זיין בעט צווישן צפון און דרום האט ער קינדער זכרים וויא אין פסוק שטייט דורך צפון נייט ויערט דר פילט זייער בויה מיט זכרים • רב נחמן בר יצחק זאגט זיין ווייב וועט אויף ניש מפיל זיין דען עס שטייט אין פסוק תמלא בטנם און בייא רבקה שטייט וימלא ימיה ללדת זיא האט דער פילט אירע טעג צו גווינן זעהט מען דס דר פילט ווערן מיינט מען פול אויס טראגן און ניש מפיל זיין • און דאס רעכטע מיינונג פון דער זאך איז בעוואוסט דאס צו האבן קינדער זכרים און ניש מפיל צו זיין ווענט ויך ניש אן דעם בעט שטעלין צווישן צפון און דרום • דען ווען עס וואלט אזו גווען וואלט די גאנצע וועלט גוואויסט אזו צו טאן • אזו וואלט קיינמאכט ניש גבארן גווארן • און קיין אשה וואלט קיין קאל ניש מפיל גווען • אכר דר אמת איז דס די אגדה איז נאר אזו וויא אנדרע אגדות וואס זיינן גיאגט גווארן בדרך משל אין בדרך רמי און עס שטייט אויף איין אגדה זאך • דען דאס איז גוואויסט דאס די שטארקע קעלט איז אויף צפון זייט און דאס ווארימקייט איז אויף דרום זייט • און ווען דר מענטש איז משמש הכמה ווען זיין גוף איז מיטל מעסיג ניש קאלט און ניש ווארים דאן קען זיין נאטור רוחיג זיין און דורך רוחיקייט קען ער ניקער האבן זכרים און דיא ווייב איז ניש מפיל דער פון און דאס האבן דיא חכמים גמיינט וואס זייא האבן גיאגט ווען די אשה איז פריער פרייע גווינט זיא איין זכר • ווייל דר פון זעהט מען דאס דער מאן איז רוחיג און איך האב שוין אויבן געשטעלט דאס אלע פסוקים וואס די חכמים האבן גבראכט צו דר קלערן די זאכן איז עס ניש רעכט אפ גלערניגט פון די פסוקים זייערט זייא האבן די זאך גהאט גקבלה פון זייערע רבנים אדר זיי האבן עס גוואויסט נאך דעם נאטור נאך אדר דורך אנדרע ענינים און האבן דעם פסוק נאר גבראכט פון איין סמך • נמצא וועלט געווען דאס וואס ער האט גוואלט דס דאס בעט זאל שטיין צווישן צפון און דרום דאס איז גמיינט דאס זיין נאטור זאל זיין צווישן קאלט און ווארים דען וועט ער איין זון האבן • און ווייל אלע מיטל מעסיגע זאכן זיינען שטארק און ניש דרום וועט דאס קינד אויף זיין שטארק און גוט און די אשה וועט עס ניש מפיל זיין אויף איז גוואוסט דס די אשה ווען זיא

ער וועט זעכט שלאף ווערן ווייל ער באקומט אנדערע קראפט וואס קען אים צוא זיין גייע פאר די קראפט וואס ער האט פון לארן און אויף דרום האבן די חכמים געזעט די צייט אום שבת דען שבת איז דר גרוינר פון דער וועלט און שבת איז אויף גלייך צוא דעם עולם וואס דיא הייליגע נשמות זיינן דארטן ווייל ער ווערט אויף גרויפן שבת לה • ובהיות כונת המשכילים און ווייל זיי פוננה פון די קלוגע לייט איז מיט זייער חבור צוא פסקמן איין קלוגע נשמה צו האבן קינדער וואס זיינן ראוי גאט צו דינן און פון איין רייניע נשמה און איין שכל פון גאט דרום וועט זייער פוננה בגליקן און זיי וועלן פרוקע קינדער האבן וויא זייא זיינן • און דרויף האבן די חכמים גיאגט אויף דעם פסוק איהם פרוי יתן בעתו דרשנן זייא דעם פסוק אויף עונת תלמידי חכמים דען ווייטער שטייט ועליו לא יבול איז דאס גמיינט דס זיין קראפט וועט ניש גווארן ווערן און זיינע קינדער וועלן גיראטן זיין נאך זיין גוטע מחשבה דרום שטייט ווייטער אין פסוק וכל אשר יעשה יצליח און אלץ וואס דער צדיק טוט מיט זיין גוטע מחשבה דאס וועט באגליקן לא כן הרשעים אבר די רוצים זיינן ניש אזו דען זייער פת ווערט שוואך און זייערע קינדער ווערן פון געט • וגם צריך לדקדק בשעות אויף דארף דער מענטש מדיקדק זיין אין וועלכע שעה ער זאל טאן דעם חבור • וויא דאס ווייב פון רבי אליעזר האט גיאגט דאס ער האט ניש משמש גווען מיט איר אין דיא ערשטע פיר שעות פון דר נאכט • און אויף ניש אין די לעצטע פיר שעות נאר אין די מיטלסטע פיר שעות • וויא מיר האבן עס אויבן גשריבן • און מען קען זיין דאס זיין פוננה איז גווען אין דער ארט דען ווען ער זאל משמש זיין אין אן הויב נאכט ווען ער האט זיך זאט אן געעסן • דענסט מאל איז זיין גוף נאנץ הייס און זיין בלוט צוא מיטש • וואלט ער זיין גוף פאר דארטן ווייל ער איז זאט און די פליסיקייט אין אים איז צוא מיטש וואלט דאס גיבארענע קינד דר פון אויף גווען ניש ריין און דרויף זאגט דר פסוק זיא קראגט לידען און גווינט פאלשע קינדער • און ווען ער וואלט ווארמן משמש צו זיין פון אין דר פרי וואס ער ווערט הונגריג און זיין פת ווערט שוואך וואלט זיין זרע אויף שוואך גווען און עס וואלט איין שוואך קינד דער פון גבארן גווארן דרום דארף דר מענטש מכון זיין די שעה פון דעם חבור דאס עס זאל זיין אין מיטן נאכט וואס דענסט מאל איז דר גוף פון דעם מענטשן רוחיג און די טבע פון זיין גוף איז געשטילט פון דעם הייסקייט פון דעם עסין וואס ער האט גיגעסין און דאס בלוט איז קלאר גווארן און דער אפ שטאנד פון דעם עסין איז גווארן שוין ארונטר אונטן וויא די נאטור איז און דר גרוינר פון דעם מענטשן איז איין געארדנעט אין איין גוטען ארדנונג און ער איז נאך צוא קיין שוואכקייט ניש נקמן • דיא

פרק ב גר כלל ו חלק ו

ידוע לפי זה שטבע הרוח הממונת בין קור להום היא הרה ויולדת כסדר ואם היא קרה מאד או חמה מאד לא נוצר בה ולד ולפי שהמיווג הבינוני שברחם לא היה בידו היה מדקדק במזיגת זרעו ולפי שכחצי הלילה כבר שקט הגוף מרתיחת טבע המזון שאכל ומוג הגוף עומד צח ונקי ובינוני קודם שיבא לידו קרירות היה מדקדק בחצי הלילה * כמו שהיה עושה רבי אליעזר גם בחצי הלילה ברוב שוקט רוח מערבית ומתחיל לנשב רוח צפונית כמו שאמרו על כנור של דוד בפסוק (שם ק"ט) הצות לילה אקום להודות לך על כן בחצי הלילה הוא זמן ממוזג ואולי שזה ההכנס היה מדקדק גם בהנהגות ובמאכלות וככל דבר שיהא בו ממוזג יותר לתועלת גופו ולקיום זרעו והיה מדקדק במיוזג יותר בשעת תשמיש בעבור הטעמים הנזכרים גם ידוע הוא שהאיש שנולד מטפה קרה יהיה לעולם פתי וסכל ופי שנולד מטפה חמה יהיה בעל כעס וחמה אף על פי שהוא פקח ועל כן רוב ממזרים פקחים אבל הם עזי פנים ושטופים בזמה לרוב חום הזרע אשר נולדו בה והנולד מטפה ממוצעת בין החום לקור יהיה בעל שכל. מיושב בדעת יקר רוח איש תבונה ויהא במדותיו ובדעתו מעורב עם הבריות ועל זה נאמר (שמואל א' א') ונתתה לאמתך זרע אנשים ר"ל שיהיה ממוצע ובינוני לקיוב ולשכל ועל זה אמרו במסכת ברכות פרק אין עומדין דף ל"א *לא אוכם ולא *חיוור לא *הכם ולא טפש *לא ארוך ולא גויץ כל אלו המדות נמוגות בולד בהיות מזג הזרע ממוזג בין קור להום *גם הבן הממוזג ביסודו הוא חיוני יותר בכטן אמו ובהויץ גם אם נוצר הולד מטבע ממוזג טבע הרהם ממוצע

לא תפיל כאשר בהיות הפלם כעין המשפט בקו השווה לא יטו המאזנים לאחד מן הצדדין אבל בהתעורר הרהם לאהר כהקצוות מהפלגת הרהם לחום או לקור והפלת הולד וגם כככה זאת תבוא *לידי רעבון או תאוה שלא כראוי והפלת הולד אבל הולד הממוזג נקרא צדיק שוה המזוגים מן הבטן ואינו נופל קודם זמנו *אפילו בכבות כאלו * ואינו מסכב לאמו להתאוות לדברים האסורים וגם לא אוכלים משחיתים העובר * וכבר רמזו לנו ז"ל בתרי עוברי כפרק י"ה באמרם ההיא עוברא *דאוריחה אתיא לקמיה דר"מ אמר להו זילו *להשו לה דהאידינא *יומא דכפורי הוא לחיש לה *ולחיש קרי עליה (ירמיה א') במרם אצרך בבטן ידעתוך נפק מינה רבי יוחנן * ההיא עוברא דאוריחה לחישו לה ולא לחיש קרי עליו (מהלל כח) *זורו רשעים מרחם נפק מינה שבתאי *אוצר פירי.נמצא דהא דלחישו לה ולא לחיש נטה מן הקצה האמצעי והיה קרוב להיות נפל לולי שהאכילה

דעם קינד ווען עס וועט גיבארין ווערין פון איין מיטיל מעסיגע טבע וואס זיא איז ניש צו קאלט און ניש צו ווארם : גם הבן הממוזג אויף דאס קינד וואס איז פון אמטיל מעסיגע נאטור איז שטארק אין מוטערש בויה און ווען ער גייט ארויס אויף דאס קינד וואש איז בשאפן. פון אמטיל מעסיגר טבע פון דר מוטער וועט די אשה אים ניש מפיל זיין * ווי די וואג פון די וואג שאלין ווען זיי זייגן גלייך וועלן זיין אראפ גייגן צו איין זייט * אָבֵר ווען די מיטער דער וועקט זיך און גייט זיך צו איין זייט אז ווערט זיא צוא קאלט אָבֵר צו ווארים * און קען מפיל זיין דאס קינד * אויף דורך דעם קען זיא קופן צו הגנר * אָדֵר צו איין אָבֵר תאָהר וואס ניש וויא רעקט איז און איז דורך דעם מפיל דאס קינד * אָבֵר דאס מיטיל מעסיג קינד וואס ווערט גיבארין פון איין מיטיל מעסיג נאטור ווערט גרופין צדיק דען אויף זיין נאטור איז מיטיל מעסיג פון דעם בויה אָן * און דיא אשה וועט אים ניש מפיל זיין פאר דער צייט אפילו ווען זיא וועט גלוקסין צו זאכן * אויף וועט אזו איין קינד ניש בדיינגען דאס זיין מוטער זאל גלוקסין צוא זאכן וואס זייגן אסור. איז אויף ניש צו אנעלכע שפייז וואס קעגן שאטן צום קינד און דאס האבין די חכמים מרשו גיווען מיט צווייא מעשיות וואס האט זיך מיט צוויי ווייבן גיטראפן. וויא עס שטייט אין פרק יום הכפרים דאס איין אשה האט דער שמעקט עסין אום יום כפור איז מען גיקומען פר רבי מאיר זיא פּרעגן אויב מען זאל איר געבין עסין האט ער גיטיסין איין ראבן איר אין אויער עס איז היינט יום כפור האט מען איר איין גיראקט און זיא האט אָן גינען די רייד און האט ניש געעסן האט רבי מאיר גלייענט אויף דעם קינד דעם פּסוק איז איה האב דיה בשאפן אין דיין מיטערס בויה האב איה דיה גקענט פאר איין צדיק איז פון דר אשה ארויס גיקומען רבי יוחנן * נאך איין מאל האט זיך איין מעשה גיטראפן דאס איין אשה מעיברת האט דער שמעקט עסין אום יום כפור האט מען איר איין גיראקט עס איז היינט יום כפור און זיא האט די רייד ניש אָן גינען און מען האט איר גימיוזט געבין עסין האט רבי מאיר גלייענט אויף דעם קינד דעם פּסוק די רשעים זיינען פּרעמד פון נצט פון זייער מוטערס בויה אָן איז פון איר ארויס גיקופן שבתאי אוצר פירי וואס האט אויף גיקופט די תבואה פון מארק צו סאכין איין יקרות נוא גינען מיר דאס וואס מען האט איר איין גראמט און זיא האט דיא רייד ניש אָן גינען * דאס איז גיווען ווייל זיא האט זיך אָבֵר גיניגט פון מיטיל מעסיג קיין איין עסין און האט גיקענט פאלד מפיל זיין ווען מען וואלט איר ניש גינעבין די שפייז וואש איז אסור * וואס זיא האט דער שמעקט * און האמשע דיא מיטער פון דעם גיטין קינד האט אויף דער שמעקט און האט גלוקט צו איין זאך וואס אסור איז * פון דעסס וועגן האט עס זיך ווידר אום גיקערט צוא מיטיל מעסיג קיין דאס קינד

ויסודותיו בטוס : שמויגת רחם האסע לין ביד בעל ליוסע כמזג סוס קור ומוס : אובס סמור : חיוור לכן ניוסר : חכם יותר מדלי תפיס בעני סבריות ומסוך כך מדברים זו ומלוג זו שון כעס * וכן : לא ארוך ולא גויץ קען יותר מדלי אלא גינדול ובכלל כדך בעולם : גם הבן הנכבד מורע טוב אז יסודו עיב תחלת ביחלו ותיים טובים לו בכטן ובכטול הזק וכריא : לידי רעבון אס מענטש קר או רחמס קר וכמוס זאין כח נחמס להכליס פולד וחס כוח בעטעס יותר חוס מהחוס לכל דבר וסוף גרס להפילס הולד : אפילו בסבות כאלו זייס להחיה כן כשכונע טנא ממנו כוח טוב וככח איהס מלס : דאוריחה ריח מלכל וכתחוס לחלול זמנו יום כסור ומשכחת ביסח : לחישו לה נאווס שיום כסור כיוס אזוי מכל להחפץ : ולחיש קבלס בחמסס ולא אכלס כססס סענר מתלוס : זורו רשעים מרחם נעשו זייס ונתכחו לאכריס כעכמיס : אוצר פירי קונס פירות ללזור כדי

זיא איז מיטיל מעסיג אין איר נאטור טראגט זיא און האט וויא דר סדר איז און ווען זיא איז זייער קאלט אָדער זייער ווארים וועט אין איר ניש בשאפן ווערן קיין קינד : ולפי שהמיווג הבינוני און ווייל די מיטיל מעסיג קייט פון זיין ווייב איז ניש גיווען אין זיין האנט דרום האט ער מדקדק גיווען אויף זיך צוא זיין מיטיל מעסיג * און ווייל אין מיטין דער נאכט איז דעם מענטשנים גוף גישטילט פון דעם הייסקייט פון דעם עסין וואס ער האט געעסין * און דר נאטור פון זיין גוף איז קלאר און ריין און מיטיל מעסיג און ער איז נאך ניש גיקופן צו קיין קעלט * דרום האט אָבֵר גיטין מדקדק גיווען דעם חבור אין מיטין נאכט וויא רבי אליעזר האט גיטאן : גם בחצי הלילה אויף אין מיטין דער נאכט איז צום מיניגטין גישטילט דר ווינט פון מערב זייט * און עס הויבט אָן צו ווייען דער ווינט פון צפון זייט * וויא די חכמים האבן גיזאגט אויף דר הארף פון דוד המלך דאס זיא איז גהאנגן מיט אירע לעגער קעגן צפון זייט * און וויא דער ווינט פון צפון זייט האט אָן גיהויבן צו ווייען אין איר אין מיטן נאכט האט זיא אָן גיהויבן צו שפילן וויא אין כסוק שטייט האלבע נאכט שטייא איה אויף צוא לויבן דך נאט דרום איז אין מיטין דר נאכט די מיטיל מעסיגע צייט * און עס קען זיין דאס דער חכם אָבֵר גיטין האט אויף מדקדק גיווען מיט זיין פירונג און מיט זיין עסין און מיט אלע זאכן דאס עס זאל זיין מיטיל מעסיגע צום נוסצין פר זיין גוף און צו דער האלטין זייער קינדער און נאך מער האט ער מדקדק גיווען בשעת חבור דאס עס זאל זיין איין צייט וואס דער גוף איז מיטיל מעסיג פון וועגן דיא מעמים וואס דא פריער שטייען : גם ידוע אויף איז גיוואוקט דאס דער מענטש וואס ווערט גיבארין פון איין קאלטע נאטור דער וועט אייביג זיין איין נאר און מיט ווייניג שכל און ווער עס ווערט גיבארין פון איין צו הייסע נאטור איז איין פּעסן און איין צארינדיגער מאן האמשע ער וועט זיין איין קלוגר * און דרום זיינען די כמרים צום מיניגטין קלוג * אָבֵר זייא זיינען עני פנים און זיינן שטוף בוקה פון וועגן פיל היץ וואס זיי זיינען דר פון גיבארין גיבארין * אָבֵר דער וואס ווערט גיבארן פון איין מיטיל מעסיגע נאטור דער וועט זיין איין קלוגר מענטש און רהיג אין זיין דעה און וועט האבן איין מיינער גימט און וועט זיין איין פר שטאנדיגר סאן * און וועט זיין מיט זיינע מדות און מיט זיין שכל אָן גינען צווישין לייטין און דרויף האט תנה תפלה גטאן און האט גיזאגט דו נאט זאלעט געבין צוא דיין דינט זרע אנשים דאס איז גימיינט ער זאל זיין מיטיל מעסיג און בשטאנד און פרשטאנד * און דרויף האבן די חכמים גזאגט אין כמכת ברכות דאס תנה האט געקעמט גאט ער זאל איר געבן זון וואס זאל ניש זיין צו שווארץ און ניש צו ווייס ניש צו קלוג און אויף ניש נאריש ניש צו לאנג און ניש צוא קורץ און דיא אלע מדות וועלן זיין מיטיל מעסיג אין

פרק ב נר ג כלל ו חלק ו

דבר אסור שהריחה * ואם גם כן הריחה אם הצדיק אף על פי כן חזר לפלס האמצעי לפי שדוה ממונז והריח בא אצלה * מצד הבהמות שלהן ולא מצד הולד * על כן היה מצטער אבא בנימין על דבר גדול כזה והרצוה להוליד בנים בעלי הוראה ממונזים ככל דבר ידקדק בזה :

קפג פרק שלישי

דבר כבוד וידוע כי כפי מוון כל דבר כן יהיה גוף הנוון * ולפיכך הקדוש כרוך הוא ברחם על בני נח והתיר להם בהמות וחיות ועופות ודגים אף על פי שהיו יכולים להיות נוונזים מתבואת הארץ כמו שהיה מיצירת אדם עד אותו זמן אבל בראיתו כי מוון האדם כהיותו מתבואת הארץ כמו בעלי חיים שאינם מדברים לא יהיה המוון סועד כ"כ לקיום הגוף וגם לא יהא האדם ראוי כ"כ לעורר היות הנפש להשכיל על כן התירה תורה לאדם לאכול וליוון בכ"ח האחרים נמצא שהיה רצונו שיהא כל דבר ניוון מהדבר שהוא תחתיו ונמצאו *הרכבות העולם עולות כסדר יבי המקורות שואבים *ניוונן מד' יסודות והצמחים מן המקורות ומהיסודות וכ"ח שאינם מדברים *מהצמחים והמקורות והיסודות * וחי המדבר ניוון ומשתמש בשאינן מדברים וצמחים ובמקורות וכיסודות * וגם השכל שבגוף ניוון ומשתמש ומתקיים בחי המדבר שהוא ניוון מכל דברים האחרים ובחיו ובהשגתו ובפעולתו יוצא מן הכח אל הפועל נמצא שכל הדברים נעשים למוון זולתם אותם שהם למעלה מהם עד שהולכין מעליו עד למעלה * וכשהיה רצון הבורא להבדילנו מן העמים להיות קדושים ולתת לנו תורה קדושה ומצות חזקים ומשפטים צדיקים ולטהרנו מוזהמת הנחש שהוא טנוף התאוות ולעשות עם חכם ונכון * ובראותו כי יש מוון שמוליד דם עבור ועב ובמא כמותו ויש מוון שמוליד דם זך ונקי וטהור כמותו הבדילנו בתורתו מכהה מאכלות אסורות שאשר עלינו מכהה טעמים וברוך יודע נסתרות אשר לפנינו גלוי טעמי כל דבר ודבר שלא להגם אסרם על עמו אשרי בחר בו ומן הנראה לעינים הוא שאשר חלב ודם אפילו מהטהורים בעבור *ישמאמטין את חלב ואשר החיות והעופות הדרוסים לפי שנראה שהם מעוים פניהם לזהו * כמותן ואשר ארנכת ושפן וחזיר ודומיהם שבביל שסותמים דרכי התבונה * ואשר דגים שאין להם מנפיר וקשקשת בעבור *הגדלים נוונזים במים העכורים * ואשר שרצי הארץ והמים שמולידין מיני חלאים קשים ורעים * סוף דבר לפנינו היה גלוי טעם כל דבר ועל כלם אבד *אל תשקצו את נפשותיכם בכהמה וכעוף גלה שכל הדברים אלו האסורים נתעבים ונמאסים עושים הם רע מוכן לכהמה *פורעניות ומשקצין הגוף והנפש ומאחר שדם האדם נהפך למפת הזרע שהוא יסוד ובנין לולד הנולד מאותו

נפש יהודה טז

למזר ניווקר להפיק עשרים : מצד הבהמות שלה מנכז חפץ האכילה כאלו מזר טנוף כשר ודם כמו נכבסם ולא כלה לה החלום מזה העובר *ע"כ ספק מה שאין כן כצבים שכל לה החלום גם מזה העובר ולא ספק עד שאלם :

הרכבות העולם כל מה שהוא נעול סוף מורכב זה על זה ומעורב זה בזה אף שאין יוכר המעורב רק מין אחד וכן מינין כהמה מעורבים כמו קצת זנים ומ"ח נעלמו כולם קצת ואין יוכר רק בניסוי כן הארבע יסודות אף רוח מים ועפר שהם ככלל ואינו יוכר והאחד מורכב ומצוי מחבירו כמו אף מרוח ורוח ממים ומים מעפר וזהו נלכטה דברים שיש חי ומדבר ויחיה ודומם : כי המקורות כל דבר שהוא מקור ליוצא ממנו כמו מהלך ולא נחמה ובהלך הם הד' יסודות שהוא ניוון מהם והם יסודותיהם מקור הארץ מחד' יסודותיהם ונחמה הצמחים ונקי הארץ הם כח יסודותיהם והאכל ככמותם כל כח ויעקב כל האדם : מהצמחים ניוונן בעלי חיים ככמות החיות האוכלים עשב הפרה מהמקורות ומד' יסודות שהם *ואדם ובהלך האכל ככמות האוכל ככמותו : וגם השכל שבגוף הוא שכל חיוני ככמותו כי לגופו כמו שהיה ועל ידי כמותו האכל האכל הוא ככמותו ובהלכיו ויכול לשלול כל מה שצריך לו והוא קיומו ומיניו כי האדם לו לחיות כלא מוון ונחמה כל מה הכוללים האדם : שמשמטין מהצמח סוף וניוונן לצמחם הכל : כמותם כמו שיש ענין ענין לכל דומה ומלכין :

קנה אין ניוונן פון איין מיטל מעסקע נאטור און דר ריח איו צו איר נקוון נאר פון איר פרלאנג פון גוף * אפר ניש פון וועגן דעם קנה דרום איו עס פאלד איר איבער גינאנגען * און דרום האט זיך אבא בנימין מצד ניוונן אויף איו איין גרויסע זאך * און דער וואס וויל האבן קינדער תלמידי חכמים וואס קנה סוכה הוראה זיין * און דאס זיי זאלין זיין מיטלמעסיג אין אלע זאכן וואל עד מדקדק זיין אין דיא זאכן וואס מיר האבן דא גישריבן : קפג דבר כבוד וידוע עם און קלאר און בעקאנט דאס וויא די שפייז וואס מען עסט און איין נאטור בקומט דער גוף וואס עסט עס * און דרום וויל גאט האט זיך דר בארימט איבער די קינדער פון נח האט ער זיין פתיר גינען צו עסן בהמות און חיות און עופות און פיש * האטשע זיין האבן גינענט גישפייזט ווערין פון דער תבואה פון דער ערד * וויא עס איו גינען פון די צייטן פון אדם הראשון ביז דער צייט פון נח נאר וויל גאט האט גינען דאס ווען עס וועט זיין דעם מענטשענס שפייז פון דיא תבואות פון דער ערד און וויא אלע באשעפענט וואס קאנען ניש ריידין * וועט דאס שפייז זיי ניש ווער שטארקן צו דר האלטן דעם גוף * אויך וועט דר מענטש ניש ווער קענן דר וועקן דאס לעבן פון זיין נשמה צוא קליין זיך דרום האט די תורה פתיר געווען דעם מענטשן צו עסן און זיך צו שפייזן מיט לבידיגע זאכן * נמצא ווערט גיפנען דאס גאטס ווילן איו דאש איטליכע זאך ואל גישפייזט ווערין פון איין זאך וואס אנטער איר איו * און עס ווערט גיפנען דאס דיא צו זאמן זעכציג פון דער נאגער וועלט גייט כסדר דען די ערד ווערט גישפייזט פון פיר יסודות דאס איו ערד און וואשר און פייער און וינט * און וואס עס וואקסט אויף דער ערד ווערט גישפייזט פון דער ערד און פון די פיר יסודות און פון די פיר יסודות ווערין גישפייזט פון די שפראצונג און פון דר ערד און פון די פיר יסודות און פון דיא שפראצונג און פון דער ערד און פון די פיר יסודות * און דר שכל וואס אין גוף איו ווערט גישפייזט און ער בענצט זיך און ווערט דר האלטן דורך דעם גוף וואס ער ווערט גישפייזט פון די אלע זאכן * און דורך דעם כח פון דעם גוף און דורך זיין בעגרייפן און דורך זיינע מעשים קען ער ארויס בריינגע זיין פרשטאנד וואס איו פיי אים אין כח דאס ער זאל מאן נוא ווערט גיפנן דאס אלע זאכן ווערין זיינען איין שפייז צו איין אנדר זאך וואס איו

העבר פאר אים איז עס גייט אלע מאל העבר ביו עם קומט צו דר נשמה וואס ויא איו דאס העכשטע : וכשהיה רצון הבורא און איו עם איו גינען דר ווילן פון גאט אונד בעשעפער אונד אפ צו שיידין פון די היידן מיר זאלין הייליג זיין און צו נעבין אונד די הייליגע תורה און די מצות און געזין און נירעכטע משפטים און צוא רייניגען אונד פון דעם שמוין פון דעם שלאנג דאס איו דער שמיין פון די גילוסטיקייט אין מענטשן און דאס גאט האט אונד גיוואלט מאכן פאר איין קליין און איין פאר שטארק פאלק * ובראותו און וויא גאט האט גינען דאס עם איו דא שפייז וואס בריינגן אין מענטשן ניש קלארע בלוט נראב און אונגריין וויא דיא שפייז איו און עס איו דא אנדערע שפייז וואס בריינגן קלאר בלוט פון און ריין וויא דאס עסן איו * דרום האט אונד גאט אפ גישייד דורך זיין תורה פון פיל פר באטענע שפייז דאס ער האט זיי אויף אונד גיאסרת איבער פיל מעמים * און גילויבט איו גאט וואס ער ווייט אלע פאר בארענע זאכן וואס פאר אים איו אנש לעקט דער טעם פון איטליכער זאך דען ניש אים ויסט האט ער וויא גיאסרת צו זיין פאלק ישראל וואס ער האט זיי אויש דר וויילט און די זאכן קאן מען זעהן מיט די אויגן דאס ער האט אונד גאסרת חלב און דם אפילו פון דיא ריינע בהמות וויל וויא פאר שטאפן דאס הארץ און דעם שכל * און ער האט אונד גאסרת חיות און עופות וואס צו רייסן און טרעפן צו מיט די פיש וואס וויא עסן וויל מען זעהן דאס זיי ווערן וויל און שלעכט דאס זיי צו רייסן ווער גלייכין פייגיל און ער האט גאסרת חיות טמאות וויל זיי פאר שטאפן דעם פאר שטאנד פון דעם מענטשן און ער האט גאסרת פיש וואס האבן ניש קיין פלוס פעררן און שפן וויל זיי וואקסן און שפייז זיך אין אים ריינע וואס ררום מאכן וויא אים ריין דעם מענטשנש פאר שטאנד * און ער האט אונד גיאסרת שרצים וואס קריבן אויף דער ערד און איו וואשר וויל זיי בריינגן צום מענטשן שווערע און בייוע קרייניק * סוף דבר דר סוף פון דער זאך איו דאס פאר גאט איו אפאלעקט דר טעם פון איטליכער זאך און אויף אלע זאכן האט ער גיוואנט איר זאלט ניש פר אים ווערדיגן איינערע לייבר מיט די אים ריינע בהמות און עופות * האט אונד דר פסיק גיוויזק * דאס אלע זאכן וואס ער האט גיאסרת זיינען פר אים ווערדיגט און מיאם און מאכן פייזי בלוט אין מענטשן וואס דאס בריינגט אים פיל ליידין און פאר אים ווערדיגן דעם גוף און דיא נשמה * וסאחר

פרק ג נר ג כלל ו חלקו

חבור נמצא כי כפי מוזן האבות יהא טבע הבנים ואולי כי לזה סמכה תורח לפרשת מאכלות אסורות ולפסוק ולהבדיל בין המאז ובין המהור וגו' סמוך לו אשה כי תזרע ללמדנו שאף על פי שהמוזן המנוגע מוליד דם כבוד באוכלו ומזיק לו יותר הוא מזיק ומשחית לזרע הנולד מאותה טפה ישנבנו כל יסודותיו עליה ועל כן סמך גם כן מצד אחר פרשת נגעים להודיענו שטאלו יבדל ואם לאו הרי נגעים גדולים וקשים מתחדשים עליו וגם עליהם מצד טפת הזרע שהיתה כדם המאכל המשוקץ. ואף על פי שאכרה תורה כמה מאכלות אסורות והניחה כמה דברים מותרים יש הפרש גדול בין המותרים כבריאיות ובחוק ובכל דבר כפי שכתבו חכמי הטבע לולי שהתורה בחמלה על עמו לא רצתה לגזור עליהם גזירה שלא יוכלו לעמוד בה עד שמרוכב אהבתו לישראל בכל הדברים שאסר להם לפי שלפעמים מתאזים בני אדם לאכלם התיר להם כדומה להם לפי שלא ישאר בנפשם המתאווה עליהם רועש ודאנה בשיוכל לבא מאותה טפה חולי באדם כמו שאמרו הרופאים ועל כן התיר להם בדומיהם. כמו שאמרו במסכת חולין פרק כל הבשר דף ק"ט אמרה ליה ילתא לרב נחמן. כל מה שאסר לנו הקב"ה כנגדו התיר לנו אסר דמא שרא כבדא אסר חלב בהמה שרא חלב חיה אסר חזיר שרא ימותא דשיבוטא (אסר גריתא (עוף טהור) שרא ילישנא דכוורא אסר דם גדה שרא ידם מותר אסר אשת איש שרא גרושה בחיי בעלה אסר אשת אח שרא אבמה אסר כותית שרא יפת תואר. בעינא למיכל כשרא בחלבא אסר ליה רב נחמן לשמעיה זיל יזויקו לה כחלי (ס' תו' לו' כה' ב' צ' וכל זה היה ברחמנותו על ישראל שאע"פ שהם קדושים כיון שהם בנוים מחומר וצורה וכל אחד יש לו כח מתאווה שהומד לאכול ולטעום כל מאכל וגם יש טבעו בני אדם שיותר מתאזים בדברים שמוזרים עליו על כן התייחסה דוגמתם לישב ולגודל כהם כוונתם. אבל נשאר דעת משכיל כאותם שחברו הדרך הישרה ויחפצו להיות מטהורים ופרושים שימאכו אפי' מקצת דברים המותרים שאינם ראויים כל כך לבריאות הנוף לעבודת הבורא ולנקות הדם ולצלול השכל כדי שיגיעו למעלת הקדושים אנשי טה. כי אחד מהענפים שחליו בו הדבר הוא בזכות המאכלים שכבר אמרו חכמי הטבע יכי החיה שהמור נמשך ממנה מאכלה אלסנבל נמצא כי כפי טבע המזון ישמש גוף הניזון אע"פ שכבר יוצר ונתגדל בטבע אחר וכ"ש מונות האב והאם שבא מהם דמם ונהפך הדם לזרע שייצע המזון לטבע הולד וגם המזון שתאכל המעוברת בשניזון בו העובר יסייע לטבעו כמו שאמרו במסכת כתובות פ' אע"פ דף ס"א דאבלה תרדלא ה"ל

שנבנו כל יסודותיו עליה ועל כן סמך גם כן מצד אחר פרשת נגעים להודיענו שטאלו יבדל ואם לאו הרי נגעים גדולים וקשים מתחדשים עליו וגם עליהם מצד טפת הזרע שהיתה כדם המאכל המשוקץ. ואף על פי שאכרה תורה כמה מאכלות אסורות והניחה כמה דברים מותרים יש הפרש גדול בין המותרים כבריאיות ובחוק ובכל דבר כפי שכתבו חכמי הטבע לולי שהתורה בחמלה על עמו לא רצתה לגזור עליהם גזירה שלא יוכלו לעמוד בה עד שמרוכב אהבתו לישראל בכל הדברים שאסר להם לפי שלפעמים מתאזים בני אדם לאכלם התיר להם כדומה להם לפי שלא ישאר בנפשם המתאווה עליהם רועש ודאנה בשיוכל לבא מאותה טפה חולי באדם כמו שאמרו הרופאים ועל כן התיר להם בדומיהם. כמו שאמרו במסכת חולין פרק כל הבשר דף ק"ט אמרה ליה ילתא לרב נחמן. כל מה שאסר לנו הקב"ה כנגדו התיר לנו אסר דמא שרא כבדא אסר חלב בהמה שרא חלב חיה אסר חזיר שרא ימותא דשיבוטא (אסר גריתא (עוף טהור) שרא ילישנא דכוורא אסר דם גדה שרא ידם מותר אסר אשת איש שרא גרושה בחיי בעלה אסר אשת אח שרא אבמה אסר כותית שרא יפת תואר. בעינא למיכל כשרא בחלבא אסר ליה רב נחמן לשמעיה זיל יזויקו לה כחלי (ס' תו' לו' כה' ב' צ' וכל זה היה ברחמנותו על ישראל שאע"פ שהם קדושים כיון שהם בנוים מחומר וצורה וכל אחד יש לו כח מתאווה שהומד לאכול ולטעום כל מאכל וגם יש טבעו בני אדם שיותר מתאזים בדברים שמוזרים עליו על כן התייחסה דוגמתם לישב ולגודל כהם כוונתם. אבל נשאר דעת משכיל כאותם שחברו הדרך הישרה ויחפצו להיות מטהורים ופרושים שימאכו אפי' מקצת דברים המותרים שאינם ראויים כל כך לבריאות הנוף לעבודת הבורא ולנקות הדם ולצלול השכל כדי שיגיעו למעלת הקדושים אנשי טה. כי אחד מהענפים שחליו בו הדבר הוא בזכות המאכלים שכבר אמרו חכמי הטבע יכי החיה שהמור נמשך ממנה מאכלה אלסנבל נמצא כי כפי טבע המזון ישמש גוף הניזון אע"פ שכבר יוצר ונתגדל בטבע אחר וכ"ש מונות האב והאם שבא מהם דמם ונהפך הדם לזרע שייצע המזון לטבע הולד וגם המזון שתאכל המעוברת בשניזון בו העובר יסייע לטבעו כמו שאמרו במסכת כתובות פ' אע"פ דף ס"א דאבלה תרדלא ה"ל

שם האדם אינו נוייל פון דעם מענטשליקס בלוט ווערט פארקערט צו זרע וואס דאס איז דער יסוד און דער גיבוי פון דעם קינד וואס ווערט גיבארן פון דעם חבור ווערט גיפונען דאס וויא די שפייע איז פון פאטער און מוטער און ויעט זיין די טבע פון די קינדער. און עס קען זיין דאס דרום האט די תורה גייעטעלט די פרשה פון מאכלות אסורות און דעם פסוק מען זאל מאכן זיין צווישן שיר צווישן איין זאך וואס טאט איז און צווישן איין זאך וואס טהור איז ביי דער פרשה ווען איין אשה וועט האבן איין זאך וואס איז דאס תאטשע די אריות עסנטש מאכן אים ריין בלוט אין דעם וואס עסט זיי און שארען אים איז דאס נאך מער מייק צווא דעם קינד וואס ווערט גיבארן פון דער טפה וואס קומט פון אעלע שפייע וואס עס זיינן גיבויט זיינע נאציע יסודות דער פון און אויך דרום שטייט ווייטער אין דער תורה די פרשה פון נגעים צווא ווייזן דאס דער מענטש זאל זיך פון אועלעקע זאכן אפ שיידין און ווען גיט וועט קומן גרויטשע און שווערע נגעים אויך אים און אויך די קינדער וואס זיינן גבארן גיבארן פון דער ווע וואס זיא איז גיבארן פון דעם בלוט פון דעם אים ריינט עסקין. ואע"פ שאסרת תורה איז תאמשע די תורה האט פיל ערליי שפייז פארבאטן און פיל ערליי שפייז דער לויבט איז דאך דא אין די זאכן וואס זיינען מותר איין צווישן שיר צווישן זיא אין גיבונדקייט און אין שפארקייט און אין אלע זאכן וויא דיא חכמי הטבע שרייבן און ווען גיט דאס דיא תורה האט זיך דער פארקט איבער ישראל און האט גיט גיבונדקייט גיבונדקייט וויא וועלן זיא גיט קענען אים האלפן דען דר נאסור פון דעם מענטשן גילוסט צווא פיל זאכן און נאך מער דורך דעם גרויטשע ליבשאפט וואס דאס האט צו ישראל האט ער זיי פיל זאכן פארבאטן אבער ווייל צו צייטן גילושטשן מענטשן זיי צו עסקין האט ער זיא דרום אנדערע זאכן וואס זיינן גלייך צו די פארבאטענע שפייזע האט ער זיי דר לויבט כדי זייער גילוסטשן דער צווא זאל גיט לאוין שפארקע צייכן אין זייערע לייבך וואס דורך דעם קענן קומן פראנקייטן אין מענטשן וויא דיא רופאים זאגן דרום האט ער זיי דר לויבט זייער גלייכן זיי זאלן קענן שטיילן דר מיט זייער פראגען וויא די חכמים האבן גואנט אין מסכת חולין ילתא האט גואנט צו איר מאן רב נחמן מיר גיפונען דאס חוץ וואס גאט האט אינז פארבאטן האט ער אונן דר לויבט פון דעם גלייכן ער האט גיאסרת בלוט האט ער אונן מותר גינען דעם לעבן וואס איז נאר פון בלוט. ער האט גיאסרת חלב פון איין בהמה האט ער מותר גינען חלב פון איין חיה. ער האט גיאסרת גיאסרת חזיר האט ער מותר גינען דעם מוח פון פיש שבוסא וואס האט איין פעק וויא חזיר. ער האט אונן גיאסרת דעם אונריינט עוף גיחא האט ער מותר גינען דעם צונג פון איין פיש וואס האט איין פעק וויא דר עוף. ער

האט גיאסרת דם גדה האט ער מותר גינען דם מותר דאס איז איין גינען ערן נאך זיבן טעג ווען זיא האט גיהאט איין זאך און נאך פערצדן טעג פון איין נקבה טעג זיא זיך מובל זיין אפילו ווען זיא זעהט נאך דעם ער האט גאסרת איין אשת איש האט ער מותר גינען צו נעמן איין גרושה אפילו ווען דער מאן לעבט נאך. ער האט גיאסרת צו נעמן דעם ברודערש ווייב האט ער מותר גינען מיבם צווא זיין דעם ברודערש ווייב. ער האט גאסרת איין כותית האט ער מותר גינען צו נעמן איין כותית יפת תואר אין דער מלחמה וערן מיר דאס אלץ וואס דיא תורה האט פארבאטן האט זיא אונן פון דעם גלייכן דר לויבט. איך ווייל עסקין מיט פלייש וואס די תורה האט גיאסרת און עס איז דער צו קיין גלייכש גיט דא וואס זאל מותר זיין. האט רב נחמן גיאנט צו זיין פריער פראט איר איין אייטער פון איין בהמה וואס דאס האט איין פעק וויא פלייש מיט מליח. וכל זה היה און די אלע זאכן האט נאט דרום דר לויבט איבן זיין רחמנות וואס ער האט איבן דר ישראל דאס תאמשע די ישראל זיינען הייליג פון דעם ווען ווייל זיי זיינן דאך גיבויט פון ליים און פון איין צורה וויא אלע מענטשן און אימליכער מענטש האט איין כח וואס פראנגט אלץ צו עסקין און צו פאר זוכן און אויך איז דא נאטורן פון מענטשן דאס זיי גילושטשן מער צו די זאכן וואס זיי זיינען פראבאטן די דרום האט די תורה מותר גינען איין גלייכש פון די פראבאטענע זאכן צו שטיילן און צו בערהיגן דורך זיי זייער פראנג אבר עס איז דאך איבן גיבליבן איין ווישן שאפט פון די קלוגע צווישן זיי די וואס מונען זיך אים דער נויילן דעם גיטן און רעכט פארטיגן וועג און ווילן זיין ריין און אפ גשייר פון אלעם ביין דאס זיי זיינן פאטן אין איין טייל זאכן תאמשע זיא זיינן מותר ווייל זיא מויגן גיט צו דר גונדרייט פון דעם גוף דאס ער זאל קענן פעסער גאט דינען און צווא רייניגן דאס בלוט און קלאר צווא מאכן דעם שכל פרי צו דער גרייכן די מעלה פון די הייליגע צדיקים וואס זיא האבן איין גרויטשע שם. דען איינש פון די צווייגן וואס דאס קלארקייט פון דעם שכל היינט דריין. איז דורך די ריינע עסקין פון דעם מענטשן. דען די חכמי הטבע האבן גואנט דאס איין חיה וואס פיס קומט פון איר וואס איז דורך דעם וואס זיא עסט שפעקדיגע קרייטיכער. נוא ווערט גפונן דאס נאך דעם נאסור פון זייער שפייז נאך פון דעם עסקין אזוא איין נאסור פארקומט דער גוף וואס ווערט דער פון שפייז נאך פון דעם תאמשע ער איז גבארן און אויך נצויגן גיבארן אין איין אנדר נאסור ווערט ער דאך פאר ענדרט דורך זיין עסקין. ומכל שכן דאס דורך דעם עסקין פון פאטער און מוטער קומט דר פון זייער בלוט און דאס בלוט ווערט פאר קערט צו זרע העלפט פשיטא זייער עסקין צו דעם נאסור פון דעם קינד וואס ווערט גבארן פון דר זרע. ים המזון און אויך דאס עסקין וואס איין אשת עסקינען זיא איז מעוברת

מעוברת

פרק ג נר ג כלל ו חלק ו

ובני זילוני • דאכלה יתחלי היל בני דילפני • דאכלה ימוניני היל בני מוציצי עינא • דאכלה יגרושתה היל בני מכווערי • דשתיה שיכרא היל בני אוכמי • דאכלה בישרא ושתיא חמרא הוה לה בני בריאי • דאכלה ביעי היל בני עיניני • דאכלה יכוורי היל בני חניני • דאכלה יכרפסא הוה לה בני זיותיני • דאכלה יכסברתא הוה לה בני כישרני • דאכלה אתרוגא הוה לה בני ריהני • ברתיה דשבור מלכא אכלה בה אמא אתרוגא והוה מסקי לה לקמיה דאבוה יכריש ריהנא • למדנו שהרוצה להוליד בנים הגונים וכריאים יבחר הראוי והנקי כן המזונות ואפילו מאותו הראוי אל יקח כדי מלוי הגוף רק דבר בינוני שיוכל הטבע למחנהו ויתהפך לדם נקי וטהור כי בהיות המאכל מוסף באצטוממא אף על פי שיהיה מן הדברים ההגונים הנה רבויו יגרום שלא יהא נשחן כראוי להוליד דם זך ויפסד באצטוממא ויחזור רע ומטונף יותר מאותו שבא מהדברים הנאים ועל כן ראוי לזהר יבאיכות ובשיעור • ואם מצינו בכל אדם שמתענה כמה תענית ויטבול כמה עינויים וסגופים למען חיי גופו וחיי בניו מה יעשה במסור הזה שאין בו ישוב עינוי • והאיש החכם עינוי בראשו ויבחר הדרך הטובה לו ולזרעו ישמע חכם ויוסף לקח •

קפד פרק רביעי

בכוונת החכור הוא תלוי עיקר הדבר וכזה רמזו רבותינו כאמרם הרהורי עבודה קשים מעבודה • והוא ילפי שהכוונה היא פעולה נפשית והמעשה הוא דבר חומרי והבורא יתברך נתן כח בשכל האדם להוליד אדם או ד'א אם ידע כספר יצירה כמו שאמרנו בסנהדרין פרק ד מיתות דף ס"ה אמר רבא • אי בעו צדיקי יכרו עלמא שנאמר (ישעיה נט) כי אם עינותיכם היו מברילים בניכם לבין אלהיכם • רבא יברא גברא שדריה לקמיה דרבי זירא הוה קא משתעי בהדיה יולא קא מהדר ליה אמר ליה דמן יחבריא את תוב לעפרין • רב חנינא ורב אושעיא יתבי ועסקי בהלכות יצירה כל מעלי שבתא ומכרו להו יעגלא תלתא ואכלי לה ואין זה דבר אסור שכבר אמרו עליו מותר לנתחלה כדרב חנינא ורב אושעיא דכל מעלי שבתא וכו' • וגם נתן כח בדמיון האדם להוליד כיוצא בו בדבר שהוא מדמה ודבר זה מבואר גם כן מצד הטבע אפילו בהמות כשהנחב בצאן של לבן שהיה רועה יעקב שהיו מדמות במקלות ועושות כדמיון יאף שוכני בתי השכל שכפי טבעם מולידים בדמיונים והנה בהתחבר האדם אל אשתו ואם דמיונו ומחשבותיו עסוקים

לפי שהכוונה של אדם היא פעולה נפשית ומחשב כספרו ובכחו אף כח הפעולה ומחשבתו כח הפעולה והמעשה היא פעולה פאזרנס סמיל גופו לטוב דבר נבמות חמר ונצר מחכות • אי בעו צדיקי יבית קייס מכל טון • הוה ברע עלמא נאלמ כי אם עוונתים היו מברילים הוה אם לא היה פון עוניה און כלן כהניס • ברא גברא על ידי ספר יצירה כהמדו עיקר אוחות כל סב • וסא היה מהדר ליה בלא סיס בו דבור • מחבריא את מחאכוס סיוורס אום אום כי אף על גב דמלו אום • סיו ויולן עמן בו דבור • עגלא תלתא עגל כן סלס סיס • אף שוכני בתי השכל האדם שם לו סגל יותר ממנה

קפד בכוונת החכור הוא תלוי עיקר הדבר אין דעם גידאנקן וואם דר מענטש האם בשעת חבור אין גידאנקען דר עיקר זאף איי דאם האבן די חכמים מרבו גיווען מיט דעם וואס זיי האבן גיקאנט הרהורי עבודה קשים מעבירה די טראכטיג פון איין עבירה אין ערער וויא ער טוט איין עבירה • דען ווען ער טראכט פון איין עבירה זינדריגט ער מיט דער נשמה און ווען ער טוט איין עבירה זינדריגט ער נאר מיט דעם גוף דרום אין טראכטן ערער • והכורא יתברך און גאט יתברך האם פה געפיין אין דעם מענטשנש פאר שטאנד דאס ער קען איין מענטשין אדר איין אנדר זאף בשאפין ווען ער קען דעם ספר יצירה • אזו וויא דיא חכמים האבן גיקאנט אין מסכת סנהדרין רבא זאגט ווען די צדיקים יאלין וועלן וואלטן זיי גיקענט אין וועלט פאשאפין וויא אין פסיק שמיים ניערמ אייערע עבודות מאבן אין ציווישן שייד צווישן אייך אין צווישן אייער גאט דען ווען איר זאלט קיין עבירות ניט קאן וואלט איר גיקענט איין וועלט פאשאפין אזו וויא גאט • רבא האם פאשאפן אגענטשין דורך די שמות פון ספר יצירה און האם אים גישקט פאר רבי זורא האם רבי זורא צוא אים גירעט און ער האם אים ניט גיקענט ענטפרין האם רבי זורא צו אים גיקאנט אף זעה דאס דורך הלכידו חכמים בישמי פאשאפין גיווארן קער דיק אים צו דיין ערד און ער גיווארין ערד • רב חנינא און רב אושעיא זייגען נעסין און האבן גלערינט אין ספר יצירה אלע פרייטאג און האבן איין פעטע קאלב פאשאפן און האבן עס אויף געסין • און דאס מען מען מאן דען זייא האבן עס לכתלה גיפאן • וגם נתן כח אויף האם גאט געפיין פת אין דער כחשבה פון דעם מענטשין דאס ער זאל האבן קינדר אזו וויא זיין כחשבה און די זאף און דער קלערט דורך דעם נאטור אפילו בייא בהמות וויא עס שטייט גישריבין ביי די שאף פון לבן וואס יעקב האם זיי גיפאשעט דם ער האם פו די שאף גישמעלט גישילטע שטעקן אין די קאריסס וואס זייא האבן גיטרונקען און וויא דיא בעק האבן זיק בהעפט צו די שאף האבן זיי גיטרונקט אויף די שטעקן און האבן אעלעכע שאף גיהאמ • און ווען די זאף און בייא איין בהמה ככל שפן ביי מענטשין וואס זייער כחשבה און שטארק פון איין בהמה וועלן זיי פשיטא נאך זייער נאטור נאך גיוויגען קינדר וואס זיי וועלן זיין גראסן אין זייער כחשבה • והנה בהתחבר האדם את ווען דר מענטש בהעפט זיק צו זיין ווייב • און זייגע גידאנקן און מחשבות זייגען עוסק אין זאכין פון חקמה און פון גושע מדות און רעכטע און ער פירט

מעוברת פון וואס דאס קינד ווערט נשפייזט וועט עס אים אויף העלפן צו זיין נאייד וויא די חכמים האבן גיקאנט אין מסכת בתובות ווען איין אשה מעוברת עסט הרדל האם זיא קינדר וואס זיינן פרעסר און וויפרי ווען זיא עסט אים צייטגע שייטלן וועט זיא האבן קינדר וואס עס וועט ריין וואיער פון זיייערע אויגן וועלן זיק אלץ שאקלן • ווען זיא עסט ערד וואס מען מאכט דר פון ערניע פלים וועט זיא האבן מיאוסע קינדר • ווען זיא טרינקט פיל ביר האם זיא שווארצע קינדר • ווען זיא עסט פלייש און טרינקט וויין האם זיא גרויסע קינדר • ווען זיא עסט פיל אייער האם זיא קינדר מיט גרויסע אויגן • זיא עסט פיל גרויסע פיש האם זיא שיינע קינדר ווען זיא עסט דאס געוואוקס פרס האם זיא קינדר וואס האבן איין שיינ געטאלט ווען זיא עסט דאס געוואוקס וואס הייסט גליאנדר האם זיא דיקע קינדר • ווען זיא עסט אחרונים האם זיא קינדר וואס שטעקן שייין • די מאכט פון שבור מלכא האם איר מוטר פיל אחרונים געעסן ווען זיא האם זיא גטראגן האם זיא זייער גשמעקט פלענט מען זיא בריינגן פאר איר פאטר ווען מען האם פאר אים בשמים גבראכט האם זיא פעסר גשמעקט פון זייא • לסונו דר פון לערני מיר אפ דאס דער וואס וויל גוויינן גושע און גוונגע קינדר זאל ער אויס זי וויילן דאס בעסטע און דאס ריינסטע פון די עסינש • און אפילו פון זייא זאל ער אויך ניט פיל עסין דאס ער זאל דר פילן זיין גוף ניערמ מיטל מעסין זיין מאגן זאל עס קענן פאר דייען • און דאס עס זאל פו קערט זערן צו ריין און קלאר בלוט דען ווען דר מענטש דער פילט זיין מאגן אפילו מיט גושע עסינש וועט דאך דאס פילקייט גורם זיין דאס ער וועט עס ניט קענן פו דייען צו מאגן דער פון ריין בלוט • און דאס עסין וועט פאר דארפן ווערן אין מאגן • און עס וועט דר פון בייו און אים ריין בלוט זערן מער וויא עס קומט דורך דיא גראבע עסינש • דרום מוז דער מענטש נהדר זיין צוא עסין גושע שפייז און מיט איין מאס יאס סצינו און ווען כיר גיפינן בייא אישלעכן מענטשן דאס ער פאסט פיל תעניות און לייט מיל פיינינגונג און צער פון וועגן דאס ער און זיינע קינדר זאלן לעבן דארף ער פשיטא די שטראף רייד אן געמן וואס אין זייא און ניט דא קיין פייניגיג • און דר מענטש וואס אין איין חכם דר זאל זעהן און זאל אויש דער וויילן דעם בעסטין וועג וואס אין גוט צו אים און צו זיינע קינדער • דר חכם זאל דאס צו הערין און נאך מערן קלוגהייט וואס ער דארף דר צו:

מעוברת פון וואס דאס קינד ווערט נשפייזט וועט עס אים אויף העלפן צו זיין נאייד וויא די חכמים האבן גיקאנט אין מסכת בתובות ווען איין אשה מעוברת עסט הרדל האם זיא קינדר וואס זיינן פרעסר און וויפרי ווען זיא עסט אים צייטגע שייטלן וועט זיא האבן קינדר וואס עס וועט ריין וואיער פון זיייערע אויגן וועלן זיק אלץ שאקלן • ווען זיא עסט ערד וואס מען מאכט דר פון ערניע פלים וועט זיא האבן מיאוסע קינדר • ווען זיא טרינקט פיל ביר האם זיא שווארצע קינדר • ווען זיא עסט פלייש און טרינקט וויין האם זיא גרויסע קינדר • ווען זיא עסט פיל אייער האם זיא קינדר מיט גרויסע אויגן • זיא עסט פיל גרויסע פיש האם זיא שיינע קינדר ווען זיא עסט דאס געוואוקס פרס האם זיא קינדר וואס האבן איין שיינ געטאלט ווען זיא עסט דאס געוואוקס וואס הייסט גליאנדר האם זיא דיקע קינדר • ווען זיא עסט אחרונים האם זיא קינדר וואס שטעקן שייין • די מאכט פון שבור מלכא האם איר מוטר פיל אחרונים געעסן ווען זיא האם זיא גטראגן האם זיא זייער גשמעקט פלענט מען זיא בריינגן פאר איר פאטר ווען מען האם פאר אים בשמים גבראכט האם זיא פעסר גשמעקט פון זייא • לסונו דר פון לערני מיר אפ דאס דער וואס וויל גוויינן גושע און גוונגע קינדר זאל ער אויס זי וויילן דאס בעסטע און דאס ריינסטע פון די עסינש • און אפילו פון זייא זאל ער אויך ניט פיל עסין דאס ער זאל דר פילן זיין גוף ניערמ מיטל מעסין זיין מאגן זאל עס קענן פאר דייען • און דאס עס זאל פו קערט זערן צו ריין און קלאר בלוט דען ווען דר מענטש דער פילט זיין מאגן אפילו מיט גושע עסינש וועט דאך דאס פילקייט גורם זיין דאס ער וועט עס ניט קענן פו דייען צו מאגן דער פון ריין בלוט • און דאס עסין וועט פאר דארפן ווערן אין מאגן • און עס וועט דר פון בייו און אים ריין בלוט זערן מער וויא עס קומט דורך דיא גראבע עסינש • דרום מוז דער מענטש נהדר זיין צוא עסין גושע שפייז און מיט איין מאס יאס סצינו און ווען כיר גיפינן בייא אישלעכן מענטשן דאס ער פאסט פיל תעניות און לייט מיל פיינינגונג און צער פון וועגן דאס ער און זיינע קינדר זאלן לעבן דארף ער פשיטא די שטראף רייד אן געמן וואס אין זייא און ניט דא קיין פייניגיג • און דר מענטש וואס אין איין חכם דר זאל זעהן און זאל אויש דער וויילן דעם בעסטין וועג וואס אין גוט צו אים און צו זיינע קינדער • דר חכם זאל דאס צו הערין און נאך מערן קלוגהייט וואס ער דארף דר צו:

פרק ד נר ג כללו חלקו

כדברי חכמה ומדות טובות והגנות וכצניעות הנה אותו הדמיון שכמחשבתו יש בו כח לציייר הצורה כמפת הזרע כפי שהיה מדמה בשעת החבור בלי ספק . וגם מצינו שנמיון ברור שהדמיון פועל באדם תכונה נראית לעין כי האדם שנשכח כלב שומה חולה מאותה נשיכה כנח הדמיון שמדמהו ברעיונו כל מים שיקריבו לפניו מדמה שיש בהם כלבים שומים ועל כן ציו הרופאים שיעשו לו שפופרת לשתות בו כדי שלא יראה המים ועוד דבר גדול פועל דמיונו אפילו לראות עיני בני אדם שבכל שתן שישתין נראין בו דמות כלבים דקים עד מאד ואם יעבירו השתן במסננת לא נשאר בו שום דבר עשאו שיש כח בדמיון הפועל לפעול בעת הצורה ולזה עוררו באמנם פרק מי שמתו דף כ' וכבכא מציעא את הפועלים את דף פ"ד רבי יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי מבילה אמר כי סלקן ואתין בנות ישראל ליסתכלן בי דליהו להו בני רבנן ושפירן כוותי וכו' . נמצא שהחמיד הזה בידעו שהמחשבה אשר בדמיון האשה תמייע לצורת הולד היה עושה זה כדי לסבב שירכו חכמים בישראל ומאחר שפועלת המחשבה באשה אע"פ שיצא זכר שהיא מזרעת תחלה ינותנת החמר כל שכן באיש שהוא נותן הצורה שיפעול דמיונו כולד לפיכך צריך כל אדם לנקות מחשבותיו והרהוריו ולוכות תשמיש ויפנה מחשבתו מכל הרהור רע רק יחשב כמעלת הצדיקים והטהורים אנשי מדע ובדברים הקדושים ואתן המחשבות יתולו על טפת הזרע . ואם ישמח את אשתו כדבר מצוה וישמחנה בדברים המשמחים את הלב וידבר עמה בדברים מהוירים וזכים ולא בדברי נבלה ושיחה קלה כדי שתהיה גם היא מסכמת ומצטרפת למחשבות זכות וטהורות אז תתקשר מחשבתם כאחד ויהיו שניהם אחדים כדבר המצוה ותהיה שכינה שרויה ביניהם ויולידו זרע כפי הצורה המהורה שצייירו ודבר פשוט הוא זה גם בעיני יחכמי המחקר כי כפי המחשבה והרהור שיעבור על לב האדם ואשתו בשעת החבור יהיה הולד מוכן ומצוייר . וכבר הביאו ראיה מההיא מטריניטא שילדה בן שזור והיתה היא והמלך לבנים עד מאד וחשב המלך להרנה שחשד עליה שזינתה עד שבא חכם אחד ואמר שמא הררה בשעת תשמיש באדם שהור ובריקו ומצאו צורות שחורות כמשכיות אותו החדר ששמשו בו ואמרה שהיתה מסתכלת באותן צורות ומהרהרת בהן בעת החבור והוה כעין מקלות של יעקב ודברים אלו הם מופת לדבר כי מי שיהרר בדברים טובים וטהורים ונקיים בשעת תשמיש חל אותו הרהור על טפת הזרע ומציייר בו מהרה וחכמה וטובה ועליו נאמר במס' אצרך בכטן ידעתוך לפי שהשכינה ומדותיה היתה עמו . ואם הרהר בדברי זמה ועברה וכל שכן אם ישים דעתו באהרת הנה הולד מיוסד על יסוד רשע וכעור ועתיד להיות רשע ממונה ועליו נאמר (ההלים נ"ח) זורו רשעים מרחם וגו' בלתי אם ינע הבן כאד לשבר יצרו הרע בכל יום ויהיה בעל תשובה בדוחק גדול מאחר שיצרו רע ועל זה אמרו ר"ל כל מה שהביאו על הנושא אשה לשם יופי או לשם כמון או לשם כוונה אחרת שלא יהא לשם שמים

יחל לפעול ע"י מחשבתו ודמיונו : ליסתכלן בי אלנ סוף לא סוף מסתכל בהן ולא ידע אם אש ואלה ומסתכל בו כי סוף עולם שינוי ולא סהגים היו רואין נסיון ציון רק דרך הסתכלות כשצויה לפניו כאלם שפונע כדבר דרך סליבו ומתק שבו מתיירן ניסיו סיו וזכרין בו : נותנת החמר טפח סורע כלאזן סוף חתמ שרשין ממט כלי וסורע סוף על סוף סוף סוף לרע לרע רחוביה לרע ולר : חכמי המחקר סמוקים אחרי זכרים ענעיים ומקום :

פירט זיך בצניעות אוו האט דאס גידאנקן פון זיין מחשבה כח צו מאכן איין צורה אין דעם קינד וואס ווערט גיבארין פון דער זרע נאך דעם וואס ער האט גיטראכט בשעת חבור גאר אן ספק . וגם מצינו אויף גיפיען מיר איין קלאר פריב דאס דער גידאנקן מוט אויף דעם מענשן איין זאך וואס מיר קענן דאס זעהן דער מענשן וואס איין פלב משוגע האט אים איין בים גיטאן אונ ער איז קראנק גיזאראין דורך דעם בים . אוו איז דורך דעם פח פון דעם גידאנקען וואס ער דיינקט זיין מחשבה דאכט זיך אים דאס אין אלע וואשר וואס מען גיט אים מרינקען דאס פלבים משוגעים זיינען דרינען אים דרום האבין דיא דאקטורים גיהייסין דאס מען זאל אים געבין טרינקען דורך איין רעטלי דאס ער זאל די וואכר גיט זעהן . אונ נאך מער קענן די מחשבות מאכין דאס אפילו אנדערע מענשן קענן עס זעהן דאס אין די השקנה וואס ער איז משתין ווערט מען דארין ווי נאנץ קליטע הינט אונ ווען מען זייט איבך דעם שתן ווערט גאר דרינען גיט זעהן נוא זעהן מיר דאס דיא מחשבה קען פיל טאן מכל שפן דאש דיא מחשבה פון דעם מענשן קען טאן אין דעם קינד וואס ווערט פון אים גיבארין . אונ דאס האבין די חכמים גימיינט וואס זיי האבין גיזאגט אין פרק מי שמתו רבי יוחנן איז גגאנגן אונ האט זיך גינעצט אויף דער טיר פון דר מקוה אונ האט גיזאגט ווען די ווייבר וועלן גיין פון דר מקוה זאלין זיי קוקן אויף מיר כדי זיי זאלן קינדרא האבן וואס זאלן קענן לערנן אונ שייין זיין אזו וויא איך בין . נמצא ווערט גיפונען דאס דער חסיד האט גוואושט דאס די מחשבה וואס איז אין דעם גידאנקן פון דער אשה וועט העלפין צו דער צורה פון דעם קינד האט ער דאס דרום גיטאן כדי עס זאל זיך מערן חכמים צווישן דיא ישראל . אונ ווען די מחשבה קען טאן אין דער אשה דאס זיא זאל גושע קינדרא האבין . האמשע זיא האט איין זכר וואס זיא איז פריער מזריע אונ גיט דאס לייב וואס דער מענשן ווערט דער פון באשאפן מכל שפן דער טאן וואס ער גיט די צורה צום קינד וועט ער פשיטא מיט זיין גידאנקען קענן טאן אין דעם קינד . דרום דארף אימליכר מענשט צו רייניגן זיינע מחשבות אונ זיין טראכטן אונ זיי קלאר צו מאכין בשעת תשמיש אונ זאל אפ קערן זיין מחשבה פון אלע ביינע טראכטונג אונ זאל נאר טראכטן אין דער מעלה פון די צדיקים אונ די ריינע לייט וואס האבין איין גרוישן פאר שטאנד אונ אין הייליגע זאכן זאל ער טראכטן אונ די מחשבות וועלן רינען אויף דר טפת זרע וואס פון אים קומט : ואם ישמח את אשתו כדבר מצוה אונ וועט זיא אונ ווען ער וועט דער פרייען זיין ווייב מיט איין דבר מצוה אונ וועט זיא דר פרייען מיט זאכן וואס דער פרייען איר הארץ אונ וועט מיט איר ריידן

ריינע אונ קלארי רייד אונ גיט קיין שענדליכע אונ נארישע רייד . כדי זיא זאל אויף גלייך זיין אונ זאל זיך בהעפטיג צוא ליטערע אונ ריינע מחשבות אזו וועלן זיך זייערע מחשבות פר אייניגען אונ זיי וועלן ביינע גלייך זיין אין דער דבר מצוה אונ דיא שכניה וועט רוען צווישן זייא אונ זיי וועלן קינדרא האבן נאך דר ריינער צורה נאך וואס זיי האבן פאר גיטשעלט אין זייערע מחשבות . אונ דאס איזאיינ גיוויסע זאך אין דיא אויגן פון דיא וואס דר קלערין אלץ דאס נאך דר מחשבה אונ נאך דעם טראכטן וואס עס גייט איבך אויף דעם מענשטענש הארץ אונ אויף דעם הארץ פון זיין ווייב בשעת חבור אזו וועט זיין בשאפן דאס קינד אונ זיי האבן גיבארט אין איין ראיה פון איין מלכה וואס זיא האט גיזאגט אין שווארצין זון אונ זיא אונ דר מלך זיין זייער ווייש גיווען האט דר מלך זיא גיזאלט רינגן דען ער האט זיא חושד גיווען דאס זיא האט מונה גיווען איז גיקומן איין חכם אונ האט גזאגט מאמר האט זיא גיטראכט בשעת תשמיש אויף איין שווארצין מענשטן האט מען גזוכט אונ מען האט גיפונן צורות פון שווארצע מענשטן אויס גימאלט אויף די ווענט פון דעם חדר וואס זיא האט דארטן משמש גיווען אונ זיא האט גזאגט דאס זיא האט נקומט אין די צורות אונ אין זיי גיטראכט בשעת חבור אונ האט דרום איין שווארץ קינד גיהאט אונ עס איז אויף גלייך צו די שטעקן וואס יעקב האט גיטשעלט פאר די אויגן פון די שאף אונ זייא האבן אועלכע שאף גהאט . אונ די זאכן זיינן איין צייכן צוא דר זאך דאס דער מענשט וואס טראכט אין גושע אונ ריינע זאכן בשעת תשמיש רוקט דר גידאנקען אויף דר מפה אונ עס ווערט דרינגן אויס גמאלט ריינקייט אונ קלינקייט אונ גוטס . אונ אויף דעם קינד איז גזאגט דר פסוק איי איה האב דיה בשאפן אין דין מוטרם ביה האב איה דיה גקענט דאס דו וועסט זיין איין זרע כשר ווייל די שכניה מיט אירע מדות זיינען מיט אים גווען . אונ ווען ער טראכט אויף צו לאזענע זאכן אונ עבירות אונ מכל שפן ווען ער טראכט אויף איין אנדער אשה ווערט דאס קינד גגרוגד פקטט אויף איין בייזן יסוד אונ איין מיאוסן אונ עס וועט זיין איין אונ ריינר רשע אונ אויף אים איז גזאגט דר פסוק זייא זיינען פרעמד דיא רשעים פון גאט פון זייער מוטרם לייב גייערעם ווען דאש קינד וועט זיך זייער מירן צו ברעכן זיין זרע דר צ אלע טאג אונ וועט זיין איין בעל תשובה מיט גרויש גיט וועט ער ערשט פרום ווערן דען זיין הארץ איז שלעכט גבארין דרום איז אים שווער תשובה צו טאן . אונ דרויף האבן די חכמים גזאגט די אלע זאכן וואס עס קומט אויף דעם וואס איינר נעמט איין ווייב פון שיינקייט אדר פון געלט אדר פון איין אנדר פונקט וועגן וואס איז גיט לשם שמים אונ זייא האבן גיזאגט

גיזאגט

פרק ד נר ג כלל ו חלק ו

אף על פי שביונים נחמה כוננת רק
 (לכאן מורין למוטב אחרי כן להיות כוננת
 לכל שמים ולמות פרו וכו') חשב בדבר
 אחר שאלו עשרים כונן כלום חנה או כו'
 כלום חנה: ואחר מאלף לא חנה לשום
 דבר אחר של אלו כוננת כמו שחנה
 מחשבים יא' חנה: שנוצר בכשרות מי שנוצר
 משם כחם: וכשנע עוב גדלו אלו מחשבים
 לבד כחמה חמה ואסור לו: מחרת וסוף
 ענין לחלום רע כלבו: אמנות חנה: והחם של
 היו מחשבים רק כשנוצר כחכים ומלות סה"ס
 חכמה וסוף מדעתו אמונת כחמה: וכו'
 כמו שארץ לחכמה: ליטבע כחמה העבור
 כינוי לחכמה חכמה לפיכך על לחוף חכמה עניק:

ואברו ליו שפוסל את זרעו כדאיתא לעיל בפרק ד' מחלק השני לפי שבשעת הכורם מהרר
 בדברים שהיתה כוננת בהם ונולד מאותו הרהור בן נכרי זור ועליו נאמר (הושע ה) כי בנים זרים
 ילדו: ולפי שלפעמים אחת מאלף אף על פי שבזוגה לא היתה הכוונה שלימה חזרין למוטב וכוונתו
 בתבורם לטובה אולי שיצאו מהם בנים הגונים מאותה היצירה שהכוונה היתה טובה: וגם לפעמים
 מי שנטא אשה לשם שיצאו אולי שפעמים תקפה עליו יצרו או על האשה ואחד מהם יחשב בדברואחר
 בשעת תשמיש ויצא מאותו חבור בן שאינו הגון: ועל כן מצינו במיעוט אחד מאלף צדיק בן רשע וגם
 רשע בן צדיק ולא יקרה זה בכל בניו אלא בקצתם אבל דברו חכמי ברוב שכונת הזווג היאשעמדה לאדם
 בעת היצור אבל יקרר זה בלוד וידוע הוא שכונת החבור מציירת צורת הולד הנוצר: ואחד מאלף לא תמה
 לשום דבר אחר זולתי אם יתהפך הולד ממוטב להפכו בכח המוסר והגידול והמדות ובעל גדול עד
 שפושט צורתו ולובש צורה אחרת ועל כזה ארז' במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים
 יכולים לעמוד ויא' אין עומדין לפי שזה דוחק עצמו ברוח גדול לחסות תחת כנפי השכינה ומצטער
 בהחליף מבעו משא"כ צדיק שנוצר בכשרות וכמכעו ארז' ומאכה השם יתברך עמו בכמה נסיונות והחליף יסוד מבעו והרם יאמנות אביו שהיתה
 שיצא ימתה ומאליו הכיר כוראו וקדש שמו ברבים ומאכה השם יתברך עמו בלמה מאבותיו: ועל זה שבח השם לישראל בזכותו באומרו וזה
 יסוד בניו ופרסם בעולם אמונה אמתית חרשה שיהוציא מדעתו ולא למדה מאבותיו: ועל זה שבח השם לישראל בזכותו באומרו וזה
 אברהם אוהבי שנכנס מאכה אמתית חרשה שיהוציא מדעתו ולא למדה מאבותיו: ועל זה שבח השם לישראל בזכותו באומרו וזה
 אלו יכרה למו שיתחיל הזווג שלא לשם שמים ואחר כך יהיה החבור נאות או הנולד יכניע טבעו הרע למוטב אלא שזה יהיה אחד מאלף
 ודברו יחכים ברוב שמהזווג הרע יבא חבור מכווער ויצא הולד ממוטב כדכתבו נבטמן ארז' לא יצא אדם כשר אלא בן סורר ומורה ראוי
 ופרשת הלוי לפרשת יפת תואר להודיע כי מאשת יפת תואר לקוחה בשביה לשים יופי וזמה לא יצא אדם כשר אלא בן סורר ומורה ראוי
 לארבע מיתות בית דין: ולא להנם אירע לדוד ענין תמר ואבשלום שכבר אמרו כי שניהם בני יפת תואר היו וכל זה גורם ההרהור להוליד כיוצא
 בו באותה הצורה לולי שהתירה תורה למלאות תאוותו פעם אחת כדי שלא תבוא בתאוות יצרו ליטבע כמיט העבור ויצא לתרבות רעה אבל
 מהזווג והחבור אשר בו הכוונה טובה ולשם שמים יוצא הפרי טוב ונאות והוא ראוי לחיי הגוף והנפש ועליו נאמר (משלי יא) פרי צדיק
 עין רים לפי שמחשבת הצדיק נקשרת בעליונים ומוטבו למטה ונקשר האור הכהיר בטפתו והנוצר ממנה חזרו לעלות לאיתו מקום

פון זיין פאטער און האט מפרסם גווען אויף דער וועלט אין אמת און אין
 נייא גלויבן פון גאט יתברך וואס ער האט עס דר גרייכט מיט זיין אייגענעם
 שכל און האט עס ניט גלערניט פון זיינע עלטרן: און דרום האט גאט דיא
 ישראל גלויבט דורך זיין זכות און האט גואנט איר וויס דיא קינדער פון
 אברהם סיין ליב האבן וואס ער איז אריין גלאנגן דורך זיין גרויס ליבשאפט
 אונטער די פליגל פון דר שכינה און גאט האט אים בשיצט פון אלע אימות
 וואס ער האט צו שפערט זייער גלויבן: און דרום האבן דיא חכמים מתקן
 גווען צוא זאגן מן אברהם אין אזו איין זאך קען זיך אויך פערעפן צו איין
 מענטשן וואס האט איין ווייב ננאמען ניט לשם שמים און בשעת חבור איז
 זייער גידאנגן גוט ארר דס קינד וועט פייגען זיין שלעכטע נאטור צו גוטן
 אבער דאס קען נאר זיין איינער צווישן מווינד און די חכמים האבן גואנט
 זייער זאך וויא צום סיינשטן מרעפט זיך דאס פון איין שלעכטע פאר איז
 אויך דער חבור ניט ריין און דאס קינד גייט ארויס אויך ניט ריין: וויא
 עס שטייט גשריבן פון איין פר שאלטענע בויך קומט קיין געבענעסטר גיט
 ארויס און דרום שטייט אין דר תורה די פרשה פון איין בן סורר ומורה און
 די פרשה ווען מען היינטט איינס בייא דעם בית דין: בייא דער פרשה פון
 איין יפת תואר צו מאכן ווישן און דאס דורך דעם וואס ער האט גנובן אין
 דר שכינה איין כותית פון וועגן איר שיינקייט אזו וועט ער קיין גוטע קינד
 גיט האבן: נאר איין בן סורר ומורה וואס ער איז ווערט מען זאל אים מאן
 ארבע מיתות בית דין: און ניט אום זיסט האט זיך גשראפן צו דוד המלך
 די זאך פון תמר און אבשלום דען זייא ביידע ווייגן גווען פון איין יפת תואר
 און די ביידע מחשבות האבן גורם גווען דאס אועלכע קינד זיין גיבארן
 גווארן: נאר די תורה האט איבער דעם ממיר גווען איין יפת תואר צוא
 נעמן ברי ער זאל דער פילן זיין תאוה איין מאל און ער זאל גיט קומן דורך
 די תאוה פון זיין יצר הרע פר וונקען צו ווערן אין גאנצן אין דעם שמוטן
 און וועט ווערן נאר צו לאזן אכל מהזווג והחיבור אבד ווען זייא נעמן זיך און
 בהפעפן זיך מיט איין גוטע פונגה און לשם שמים וועט איין גוטע און איין
 שיינע פרי דר פון ארויס קומן וואס וועט זיין ראוי צוא לעבן פאר דעם גוף
 און פאר דר נשמה: און דרויף איז גואנט דר פסוק: די פרי פון דעם צדיק
 איז איין בוים פון לעבן: ווייל די מחשבה פון דעם צדיק איז אן גקניפט
 אין דער קדושה אין הימל און ציהט מיט זיין מחשבה די קדושה אראפ:
 און עס ווערט אן גקניפט דאס קלארע ליכט פון דער קדושה אין אים
 אליין און דס וואס קומט ארויס פון אים קערט זיך צוריק צו דעם הייליגן
 ארם פון וואגן זיין גידאנגן איז גיטן און דאס איז גלייך צו איין שטראם
 וואס ער ווערט גצויגן פון איין הייק ארם אין איין גידינגארט איז
 האט

גואנט דאס ער פסלת זיינע קינדער אזו וויא אויבן שטייט און דאס קימט
 נוייל בשעת חבור טראכט ער אין די זאכן וואס זיין פונגה איז דרויף
 גווען אז ער האט דאס ווייב נגימן דרום ווערט פון דעם טראכטן גיבארן איין
 קינד וואס איז פערעמד פון גאט און אויף אים זאגט דער פסוק דען קינד
 וואס זיין פערעמד פון גאט האבן זיי גוואגן: ולפי שלפעמים און ווייל עס
 טרעפט זיך אפאל דאס איינער פון גווינטט חאמשע בייא זייער חתונה איז
 זיין פונגה ניט גווען לשם שמים פון דעסט וועגן קען זיין זיך אים צוא
 גוטן און זיין מכוון בשעת חבור צו גוטע מחשבות קען זיין דאס עס וועט
 דר כו גוטע קינד גיבארן ווערן ווייל זייער פונגה איז גווען צו גוטן: און
 אויך אפאל טרעפט זיך דאס איינער האט אייביב גנובן לשם שמים קען
 זיין דאס זיין יצר הרע שטארקט זיך אויף אים אדר אויך דעם ווייב און
 איינער פון זייא האט גטראכט שלעכטע מחשבות און עס קומט פון דעם
 חבור ניט קיין גוטע קינד: און דרום גיטן מיר צווישן מווינט דאס איין
 צדיק ווערט גיבארן פון איין רשע און איין רשע ווערט גיבארן פון איין צדיק
 אבד: דאס וועט זיך גיט פערעפן בייא אלע זיינע קינדער זייערע בייא איין
 סיייל פון זייא: און די חכמים האבן גואנט דאס צום מיינשטן איז די פונגה
 פון די חתונה אזו וויא די פונגה פון חבור און דאס איז קלאר און גוואוסט
 דאס זאך דר פונגה פון חבור ווערט דאס קינד בשאפן: און אפילו איינער
 פון מווינט וועט אנדרש גיט זיין זייערע ווען דאס קינד פר קערט זיך אליין
 פון זיין נאטור מיט דעם כח פון שטראף און דורך דעם אויף ציהונג מיט
 גוטע מדות און דורך גרויס מיריקייט: ביו עס צירט אפ פון זיך דעם בייין
 נאטור און קלייד זיך אן אין איין אבד צורה: און דרויף האבן די חכמים
 גואנט אויף דעם הויכן ארם וואו דיא בעלי תשובה שטייען אין הימל קענן
 קיי עכטע צדיקים גיט שטיין: זאגן אנדרע ווייל דר בעלי תשובה האט
 זיך זייער גמיהט צוא בשיצן זיך אונטער דיא פליגל פון דר שכינה און האט
 גרויס צער גהאט צוא פאר בייטן זיין בייין נאטור וואס ער איז מיט אים
 בשאפן גווארן: אבד דר צדיק איז בשאפן גווארן פון איין גוטן נאטור איז
 זיין נאטור גלושט גיט צו קיין ביידע זאכן וואס מען איז אויף זיי פר באטן:
 דרום איז אים גרינגר גוטע מעשים צו מאן: וזו היתה מעלת אברהם אבינו און
 דאס איז גווען די מעלה פון אברהם אבינו עליו השלום גרעסער וויא פון
 אן רע לייט דען ער איז ארויס גקומען פון תרה וואס האט גערינט כוכבים
 זכ לוח און אברהם האט פון זיך אליין דר קענט גאט זיין בשעפן און האט
 מקדש גווען זיין נאמן צווישן פיל לייט: און דורך זיין ליבשאפט צו גאט
 איז ער בשאפן אין פיל פרוב און האט פר ביטן דעם גרינג פון זיין בייין
 גאוונר וואס ער האט גהאט פון זיין פאטער: און האט צו שמויטן דעם גלויבן

פרק ד נר ג כללו חלקו

שהוצב ממנו כדמיון קלוח המים הנמשך ממקום גבוה למקום נמוך ויכול לעלות בכחו למקום גבוה אחר שזה לגבוה שיצא ממנו. וכן יש כח במחשבת האדם אשר באה ממקור הנפש השכלית שנמשכה מן העליונים לחזור ולעלות ולהגיע עד מקום מוצאה וכך היו נוהגים החסידים הראשונים כי לעולם היתה מחשבתם נדבכת בעליונים ונקשרת בשכל הפועל עד שהיו מושכים ידאור הכחור למטה ומוסיפין ברכה בכה מחשבתן כדברים שהיו חפצים ורואים שהיה הצורך בהם לשם שמים וזהו סוד צפחת השמן של אלישע וכך הקמח של אליהו ודברים אחרים רבו מספר כשהיו נותנין בו עיניהם וכחשבתם לטובה והיה מתברך ולפעמים נותנין בו עיניהם לכלות בעונשו והיה כלה ונפסד וזהו סוד כל טקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני וגם מה שאמרו נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. סוף דבר בדבוק מחשבתם למעלה היה בהם כח לעשות כל כוונתם אם טוב ואם רע וזה היה כעת הברדס של הגופניות אל המושכלות אבל אבותינו הקדושים עליהם אמרו כי אפילו כשהיו עוסקים בצרכי הגוף כל כוונתם היה לשם שמים ולא היתה מחשבתם נפרדת מן ידאור העליון אפילו רגע. ומתוך כך זכה יעקב להוליד י"ב שבטים כלם צדיקים נמורים תמימים ידבריו סררי עולם ובדמות המערכת העליון לפי שלא היתה מחשבתו נפרדת מן האור העליון אפילו כעת החבור והתשמיש ולכן אמר שלמה (שם ג') בכל ע"ה שלא היה מתעסק בצרכי הגוף כשהם נקראים דבר עבירה כנגד המושכלות. ועל כלם נבדל משה רבינו בהתעסק בזה נפשם היתה נדבכת במדע ובהשכל שהוא דבר קיים עדי עד וזה נקרא דעהו. וגם חבור אלקנה אל חנה שהיתה לשם שמים נקרא גם כן ידעה דכתיב וידע וגו' וכן אמרו בכל דרכי דעהו. וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ומה שהכתיב הכתוב על זה והוא יישר אורחותיך ר"ל שהביא העליון ידבק במעשיו והיו כלם נבוחים וקיימים ודבר זה למדנו מעובדא דר"א בר"ש כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ד יומא חד נפק לבי מרשאי אייתו לקמיה ישתין מיני דמא ימהרינהו הוו מרגנין רבנן עליה אמרי ס"ד לית בהו. הד ספק לית בהו הד טמא אמר ליה אם כמותי הוא ייהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כלם זכרים אסיקו להו כלתו רבי אלעזר על שמו. נמצא כי בהתדבק זה הצדיק רבי אלעזר בר רבי שמעון את שכלו למעלה נשמעת פתחו דבבר נפלא כזה שנתעברו באותו הלילה כולן וילדו זכרים. וגם הנשים שהביאו לפניו את דמן ומהרן לבעליהן זכו הן ובעליהן בעת החבור מי הזקיין לדבר ודבקו מחשבתן ברבי אלעזר ונצטרו זכרים כמותו ויצאו כולם כמותו כשרים והגונים כי לולי שהיו ראויים לא היו קוראים להם רבי. למדנו איך פועלת המחשבה כעת החבור:

דער נשמה ואל דאך זיין דיין פונגה צו גאט. ועל כולם און איבער אלע און נשמה רבינו עליו השלום גיווען אפ גשייד דאס ער האט ניש עוסק גיווען אין די פדעפנעש פון דעם גוף אין קיין שום זאך. אָבֵר די אבות האבן דער עיקר עוסק גיווען אין קלוגע זאכן פון די נשמה און אפט האבן זיין עוסק גיווען מיט ווייב און קינדער און בהמות. און אפילו ווען זיי האבן דרינגן עוסק גיווען אין דאך זייער נשמה גיווען פדעפט אין ווישן שאפט און אין קלוגהייט וואס דאס בלשמיש ביי אייביג און דאס ווערט גרופין דעהו. דאס ער ווייסט גאט אלע צייט. וגם חבור אלקנה און אויך דאס פדעפטן פון אלקנה צו זיין ווייב ווייל עס איז גווען לשם שמים דרום איז עס ווארן גרופן ידעה ווייסען וויא אין פסוק שמיים וידע אלקנה. און וויא די חכמים האבן גרזשט אויף דעם פסוק בכל דרכיך דעהו אין אלע דייעע וועגן זאלטו גאט ווישן דס איז אלץ וואס דו טוהסט זאל זיין לשם שמים. און גאט האט צו זיגאנט דער פאר דאס ער וועט רעכט פארמיט מאכן זיינע וועגן דאס איז גומיינט דאס די ליכט פון דער נשמה וועט זיך פדעפטן אין זיינע מעשים און זיי וועלן זיין רעכט פארמיט און וועלן אייביג בלשמיין און די זאך לערנן מיר אפ פון רבי אלעזר ברבי שמעון. וויא עס שטייט אין פרק השוכר את הפועלים דאס ער איז איין טאג אריין גיגאנט אין בית המדרש האט מען פאר אים גיבראכט זעכציג ערלייא דמים פון נשים האט ער אלע סהור גימאכט האבן די רבנים גרעט דרויף און האבן גזאגט אז דען דאש מילדיך דאס עס זאל ניש זיין אין איינעם קיין ספק און איין סמא האט ער צו זיי גזאגט ווען איך האב רעכט זאלן דיא אלע ווייבער האבן זכרים און ווען ניש זאל איין אשה צווישן זיי האבן איין נקבה. האבן אלע זעכציג ווייבער גיוואונען זכרים און מען האט זיי אלע גרופין רבי אלעזר אויף זיין נאמען. נוא גפינען מיר דאס דורך דעם וואס דער צדיק רבי אלעזר האט בהעפט זיין שכל צו גאט איז ווארן דער הערט זיין תפלה אין אזו איין וואונדערליכע זאך דאס אלע זעכציג ווייבער זיינן קעניגות גיווארן אין דער נאכט און האבן אלע גיוואונען זכרים. און אויך דיא ווייבער וואס האבן גיבראכט פאר אים דאס דס און ער האט זיי פמיר גווען צו זייערע מאגן האבן זיי און זייערע מאגן גריינקט ווער עס האט זיי דאס דס פמיר גווען און האבן פדעפט זייער מחשבה אין רבי אלעזר איז פון זיי פשאפן גווארן זכרים אועלכע וויא רבי אלעזר דאס זיי זיינן אזו פוסם און גוט גווען וויא ער. דען ווען זיי זאלן ניש זיין קיין פרימע קינד וואלט מען זיי ניש גרופן רבי לערנן מיר דער פון אפ וויא אזו דיא מחשבה קען טאן בשעת חבור:

מקור הנפש השכלית היא הנשמה קטורה כמו שכתבנו הוא עולם כנגדו כדמיון משיב פנים שאלם: האור הבהיר ע"י כוח הקודש פנים נכס ע"י נשמת קדושים נוספות על נשמתו כיו ממשיתן סכרס למטה ע"י מחשבתן טעויות: חומר העליון פסוקים סביו עתה נגד עיניכם מלא כל הארץ כבודו: בדמיון סררי עולם ע"י מדיא כשגור גור סקל"ה מציחל סגולס לחשוב חושם לבס אמת וכדמות כמערכת העליון כס י"ב מלות: שיתין מיני דמא שהרינהו שפנים סררו לו דמיא אס נדה סיל דקיימא לן דלין עמאין אלא תמצא מיני דמא וסא: פמאין עמאין: שהרינהו לזיקן לבעליהן בלא טבילא: יהיו כולן זכרים יתעברו כולן בליא א' ויהיו נשים כולן זכרים: לא היו קוראים לבעליהם נכס רבי אלאו כסמיית רבי:

עולם ובדמות המערכת העליון לפי שלא היתה מחשבתו נפרדת מן האור העליון אפילו כעת החבור והתשמיש ולכן אמר שלמה (שם ג') בכל ע"ה שלא היה מתעסק בצרכי הגוף כשהם נקראים דבר עבירה כנגד המושכלות. ועל כלם נבדל משה רבינו בהתעסק בזה נפשם היתה נדבכת במדע ובהשכל שהוא דבר קיים עדי עד וזה נקרא דעהו. וגם חבור אלקנה אל חנה שהיתה לשם שמים נקרא גם כן ידעה דכתיב וידע וגו' וכן אמרו בכל דרכי דעהו. וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ומה שהכתיב הכתוב על זה והוא יישר אורחותיך ר"ל שהביא העליון ידבק במעשיו והיו כלם נבוחים וקיימים ודבר זה למדנו מעובדא דר"א בר"ש כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ד יומא חד נפק לבי מרשאי אייתו לקמיה ישתין מיני דמא ימהרינהו הוו מרגנין רבנן עליה אמרי ס"ד לית בהו. הד ספק לית בהו הד טמא אמר ליה אם כמותי הוא ייהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כלם זכרים אסיקו להו כלתו רבי אלעזר על שמו. נמצא כי בהתדבק זה הצדיק רבי אלעזר בר רבי שמעון את שכלו למעלה נשמעת פתחו דבבר נפלא כזה שנתעברו באותו הלילה כולן וילדו זכרים. וגם הנשים שהביאו לפניו את דמן ומהרן לבעליהן זכו הן ובעליהן בעת החבור מי הזקיין לדבר ודבקו מחשבתן ברבי אלעזר ונצטרו זכרים כמותו ויצאו כולם כמותו כשרים והגונים כי לולי שהיו ראויים לא היו קוראים להם רבי. למדנו איך פועלת המחשבה כעת החבור:

האט עס כח ארויף צו גיין ווירר אויף אזו איין הויך ארט וויא עס איז דר פון גוקמען. וכן יש כח און אויף אזו איז דא כח אין דער כחשבה פון מענטשן וואס זיא קומט פון דעם הויכן קוואל פון וואגן די קלוגע נשכה קומט וואס זיא איז גצויגן פון דעם הימל קען די כחשבה ווירר קיפן אין הויכן הימל וואס די נשכה איז פון דארטן ארויס גגאנען. און אזו האבן זיך נהג גיווען די פאר צייטיגע חסידים דאס אייביג איז זייער כחשבה פדעפט גווען אין דער הויכר קדושה פון הימל. און זיא איז גווען גקעפט אין השם יתברך ביי זיין האבן אראפ גצויגן די קלארע ליכט פון דער שכינה אונטן און האבן גמערט ברכה מיט דעם כח פון זייער כחשבה אין דיא זאכן וואס זיי האבן גוואלט און האבן געזען דש מען דארף דאס האבן לשם שמים. און דאש איז דער סוד פון דער זאך וואס אלישע הנביא האט גמאן מיט דעם גלאז בוימל וואס דער פון זייגן גווארן פיל פערט בוימל און מיט דעם קרוג מעל וואס אליהו האט די ברכה אין דעם גיבראכט און נאך פיל זאכן וואס זיינן פיל אויס צו שרייבן דען ווען זיין האבן זייערע אויגן און זייער כחשבה גיגעבן צו גוטן איז אלץ גיגענשט גיווארן דורך זיין און אויף צוא צייטן האבן זיין זייערע אויגן געגעבן אין איין מענטשן אים צו שטראפן דורך זיינע עבירות אזו האבן זיי אים מיט דעם בליק פו לענד און דאס איז דער סוד פון דעם וואס דיא נקרא זאגט ווען דיא חכמים האבן זייערע אויגן געגעבן אין איינס איז ער גווארן איין הויפן מיט ביינר. סוף דבר דער סוף פון דער זאך איז דאס דורך דעם פדעפטונג פון זייער כחשבה צו גאט האבן זיין גהאט כח אלץ צוא טאן וואס זיין האבן גהאט אין זייער כחשבה צוא גוטן אדר צוא בייזן. און זיין האבן דאס גקענט טאן ווען זיין האבן זיך אפ גשייד פון וועלטליכע זאכן און האבן גיבראכט אין קלוגע זאכן פון דער נשמה. אָבֵר אונזרע אבות הקדושים האט מען אויף זיין גזאגט דאס אפילו ווען זיין האבן עוסק גיווען אין וועלטליכע זאכן. איז דאך נאר זייער פונגה גיווען לשם שמים. און זייער כחשבה איז ניש גווען אפ גשייד פון דער שכינה אפילו זיין רגע און דורך דעם האט יעקב אבינו זוכה גווען צוא גוויגן צוועלף שבטים וואס אלע זיינען גווען צדיקים נמורים אין דעם גלייכש פון דעם סדר פון דר וועלט דאס זיינן דיא צוועלף חדים פון איין יאר און אין דעם גלייכש פון דיא צוועלף מלות ווייל זיין כחשבה איז ניש גווען אפ גשייד פון גאט יתברך אפילו בשעת חבור און דרום האט שלמה המלך גזאגט אין אלע דייעע וועגן זאלטו ווישן גאט. האבן די חכמים דרויף גיברשט אפילו ווען דו טוישט זאכן וואס דר גוף דארף זיין וואס זיין הייסן איין עבירה קעגן די זאכן פון

פרק ה נר ג כלל ו חלק ו

קפה פרק המישי

איכות החבור פועלת גם כן כולד הנוצר מאותה ביאה על כן יש לו לאדם להיות זהיר בדבר שיהא בצניעות ובטהרה ולא יהא כן גנות מעשה בשום ענין ואל ינהג עמה בקלות ראש ודכרי שוא ותעתיעים ולא יבעלנה בעל כרהה ולא יריבנה ולא יכה אותה על עסק תשמיש והנה אמרו בפרק אלו עוכרין בפסחים דף מ"ט מה ארי חרם ואוכל ואין לו כשת פנים אף ע"ה מכה וכו' ואין בו כשת פנים כדאיתא לעיל בפרק ב' מחלק איכות הוונג . אבל ימשוך לבה בדכרי פתוי חן וחשק ואהבה עד שיקשור דעתה כדעתו ותתמצה בדבר כדי שתכנס היא באהבה תחלה ותתחיל להוריע תחלה לפי שורע שלה היא כחומר ורוע שלו כצורה ותלך זכר כדאיתא לעיל וגם מתוך האהבה יתירה שיכנס ביניהם כעת החבור לשם שמים יצא הורע חזק ופקח ונאה . וגם כן ימשוך אותה כעת החבור לצניעות וליראת שמים ויספר עבה בדכרי הנשים החסידות והצניעות איך יצאו מהן בנים הגונים כשרים וטהורים ראויים לכהר עליון בעלי תורה ויראה והוראה כמעשה של קמחית שזכתה לשבעה בנים שכולם שמשו ככהונה גדולה וכאו חכמים ושאלוה כמה זכתה לכך ואמרה שאפילו קורות ביתה לא ראו יערות ראשה מימיה . כדאיתא במסכת יומא פרק הוציאו לו את הכהן דף מ"ו . נמצא שזכתה להפלגה כזאת מרוב צניעותה וחסידותה ויותר מעשה כי משהיתה צנועה כ"כ שלימה היתה בכל מדות טובות שבעולם . וכשנספר אדם עם אשתו דברים כאלו ימשוך לבח ליוראת שמים ובצניעות והסידות . גם בעת החבור אל ישמש להנאתו לכד אלא גם להנאתה וכמי שפורע חוב המוטל עליו מהעונה האמורה בתורה כמו שספרה אשתו של רבי אליעזר שהיה דומה כמי שכפאו שד כדאיתא לעיל בפרק ג' מחלק דרך החבור כלומר שלא היה מחכוין להנאתו לבד אמנם היה התשמיש בעיניו כמי שמתעסק במלאכה אחרת נמצא שזה החסיד היה מעשהו כולו לשם שמים ולמצוה גמורה ועל כן יצאו בניו נחמדים והגונים . וכן יארע לכל מתעסק לשם שמים ככל עניני החבור . ושומר התנאי שספרו חכמינו הקדושים ישלים כוונת כוראו ויזכה לורע הגון וכשר . ועל כן זכו אבותינו להוליד בנים כמותם מהחבור האמהות הכשרות אשר היה בקדושה וטהרה בשמרים כל מצות התורה אע"פ שלא ניתנה . ואם מצינו קושיא לזה כעשו אשר נולד מיצחק ורבקה ברוך השם יתברך אשר גלוי לפניו כל דבר אשר הוא . לכדו יודע למה לא יצאו שניהם צדיקים כמו שיצאו מיהודה ותמר ולמה כהו מאור עיניו של יצחק ולמה בא לידי צרות צדיקת בנו עשו אבל כל הצדיקים שזכו לנשים הגונות יצאו מהן בנים הגונים כמותם ולהודיע זה נכתבה בסוף פרשת מגלת רות אלה תולדות פרץ פרץ וגו' ללמדנו כי כלם היו דומים זה לזה צדיק בן צדיק יצא מהם גזע מלכות בית דוד כמו שנכתב ביצחק אבינו אברהם זולתי את יצחק ודרשו רבותינו שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם שאמרו הכל אברהם הוליד את יצחק וכפי הדרך הזה נוכל לומר שכונתם היתה כי לפי שהיה יודע כי בשרה אשתו יקרא לו זרע והיא היתה הגונה לכך קדש עצמו ככל דכרי החבור ונתכוין כוונה

החבור אויף זאל ער בשעת חבור ניט משמש זיין פון זיין הנאה וועגן אללין נייערט אויף פון איר הנאה וועגן אויף אונ גלייך וויא איינער צאלט ארוב וואס ער דארף צאלן דען די תורה האט די זאך אים גפאמן . ווי דס ווייב פון רבי אליעזר האט דער ציילט וואס עם איז ביי איר מאן גווען גלייך וויא מען האט אים גנייט וויא מיר האבן אויפן גישריבן . דאס איז נמיינט דאס זיין פונד איז ניט גווען פון זיין הנאה וועגן אללין נייערט דער תשמיש איז בייא אים גלייך גווען וויא ער טוט איין אנדר ארבעט וואס ער דארף טאן נוא ווערט גפינען דאס דער חסיד זייגן אלע וייגע מעשים גווען לשם שמים אונ פון איין מצוה וועגן אונ דרום וייגען פון אים ארויש גנאנגען שיינע אונ פרומע קינדער אונ אזו וועט זיך מרעפן צו אימליכען וואס וועט עוסק זיין אין אלע זאכן פון דעם חבור לשם שמים אונ וועט האלטן דעם תנאי וואס אונרע הייליגע חכמים האבן גואגט וועט ער גאנץ טאכן די פונד פון זיין בשעפר אונ וועט זוכה זיין גוטע אונ פרומע קינדער צו האבן . ועל כן זכו אבותינו אונ דרום האבן אונרע אבות זוכה גווען צו גווינען אזעלכע קינדער וויא זיי זייגן דורך דעם וואס זיי האבן זיך ברעפט צו די אמהות הפשרות בקדושה ובטהרה דען זייא האבן דאך גהיט אלע מצות פון דער תורה תאמשע זיא איז נאה ניט גנעבן גיווארן . וגם מצינו אונ ווען מיר גפינן צו פרעגן דרויף ווארום איז עשו גבארן גווארן פון יצחק אונ רבקה איז דר מירוח גלויבט איז גאט וואס פר אים איז אנפלעקט אלע זאכן דאס ער אללין ווייש ווארום זייגען ניט ארויש גנאנגן ביידע קינדער צדיקים ווי פון יהודה אונ פון חמר איז ארויש גנאנגן אונ ווארום די איינין פון יצחק זייגען טיגל גווארן אונ ווארום איז ער גקומן ציא בעדארפן דעם פאנג פון עשו דען אימליכע זאך האט איין באזונדער טעם ווארום גאט האט עם אזוא גפירט . אבער אלע צדיקים וואש האבן זוכה גווען פרומע ווייער צוא האבין זייגען פון זייא ארויש גקומען פרומע קינדער וויא זייא זייגען גווען אונ ווייל דיא תורה האט גוואלט דיא זאך אונז צוא לאזן ווישין דרום שטייט גישריבן אין סוף מגלת רות דאש זייגען דיא קינדער פון פריץ אונ רעכניט בוי דוד המלך צוא לערנען אונז האט אלע זייגן גלייך גווען איינר צום אנדערין איין צדיק בן צדיק אונ פון זייא איז ארום גיקומען דאס מלכות בית דוד וויא עם שטייט אויף בייא יצחק אבינו דאס אברהם האט גימאכט גווינען יצחק האבין די חכמים דרויף גברשת דאס די צורה פון יצחק איז גווען גלייך צו אברהם דאס אלע לייט האבין גיואנט אברהם האט גימאכט גווינען יצחק אונ מען קען עש אויף דעם מיינען זאגן דאס ווייל אברהם האט גוואוישט דס זייגע רעכטע קינדער וועלן

קפה איכות החבור פועלת גם כן כולד הנוצר מאותה ביאה על כן יש לו לאדם להיות זהיר בדבר שיהא בצניעות ובטהרה ולא יהא כן גנות מעשה בשום ענין ואל ינהג עמה בקלות ראש ודכרי שוא ותעתיעים ולא יבעלנה בעל כרהה ולא יריבנה ולא יכה אותה על עסק תשמיש והנה אמרו בפרק אלו עוכרין בפסחים דף מ"ט מה ארי חרם ואוכל ואין לו כשת פנים אף ע"ה מכה וכו' ואין בו כשת פנים כדאיתא לעיל בפרק ב' מחלק איכות הוונג . אבל ימשוך לבה בדכרי פתוי חן וחשק ואהבה עד שיקשור דעתה כדעתו ותתמצה בדבר כדי שתכנס היא באהבה תחלה ותתחיל להוריע תחלה לפי שורע שלה היא כחומר ורוע שלו כצורה ותלך זכר כדאיתא לעיל וגם מתוך האהבה יתירה שיכנס ביניהם כעת החבור לשם שמים יצא הורע חזק ופקח ונאה . וגם כן ימשוך אותה כעת החבור לצניעות וליראת שמים ויספר עבה בדכרי הנשים החסידות והצניעות איך יצאו מהן בנים הגונים כשרים וטהורים ראויים לכהר עליון בעלי תורה ויראה והוראה כמעשה של קמחית שזכתה לשבעה בנים שכולם שמשו ככהונה גדולה וכאו חכמים ושאלוה כמה זכתה לכך ואמרה שאפילו קורות ביתה לא ראו יערות ראשה מימיה . כדאיתא במסכת יומא פרק הוציאו לו את הכהן דף מ"ו . נמצא שזכתה להפלגה כזאת מרוב צניעותה וחסידותה ויותר מעשה כי משהיתה צנועה כ"כ שלימה היתה בכל מדות טובות שבעולם . וכשנספר אדם עם אשתו דברים כאלו ימשוך לבח ליוראת שמים ובצניעות והסידות . גם בעת החבור אל ישמש להנאתו לכד אלא גם להנאתה וכמי שפורע חוב המוטל עליו מהעונה האמורה בתורה כמו שספרה אשתו של רבי אליעזר שהיה דומה כמי שכפאו שד כדאיתא לעיל בפרק ג' מחלק דרך החבור כלומר שלא היה מחכוין להנאתו לבד אמנם היה התשמיש בעיניו כמי שמתעסק במלאכה אחרת נמצא שזה החסיד היה מעשהו כולו לשם שמים ולמצוה גמורה ועל כן יצאו בניו נחמדים והגונים . וכן יארע לכל מתעסק לשם שמים ככל עניני החבור . ושומר התנאי שספרו חכמינו הקדושים ישלים כוונת כוראו ויזכה לורע הגון וכשר . ועל כן זכו אבותינו להוליד בנים כמותם מהחבור האמהות הכשרות אשר היה בקדושה וטהרה בשמרים כל מצות התורה אע"פ שלא ניתנה . ואם מצינו קושיא לזה כעשו אשר נולד מיצחק ורבקה ברוך השם יתברך אשר גלוי לפניו כל דבר אשר הוא . לכדו יודע למה לא יצאו שניהם צדיקים כמו שיצאו מיהודה ותמר ולמה כהו מאור עיניו של יצחק ולמה בא לידי צרות צדיקת בנו עשו אבל כל הצדיקים שזכו לנשים הגונות יצאו מהן בנים הגונים כמותם ולהודיע זה נכתבה בסוף פרשת מגלת רות אלה תולדות פרץ פרץ וגו' ללמדנו כי כלם היו דומים זה לזה צדיק בן צדיק יצא מהם גזע מלכות בית דוד כמו שנכתב ביצחק אבינו אברהם זולתי את יצחק ודרשו רבותינו שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם שאמרו הכל אברהם הוליד את יצחק וכפי הדרך הזה נוכל לומר שכונתם היתה כי לפי שהיה יודע כי בשרה אשתו יקרא לו זרע והיא היתה הגונה לכך קדש עצמו ככל דכרי החבור ונתכוין כוונה

קפה איכות החבור פועלת גם כן כולד הנוצר מאותה ביאה על כן יש לו לאדם להיות זהיר בדבר שיהא בצניעות ובטהרה ולא יהא כן גנות מעשה בשום ענין ואל ינהג עמה בקלות ראש ודכרי שוא ותעתיעים ולא יבעלנה בעל כרהה ולא יריבנה ולא יכה אותה על עסק תשמיש והנה אמרו בפרק אלו עוכרין בפסחים דף מ"ט מה ארי חרם ואוכל ואין לו כשת פנים אף ע"ה מכה וכו' ואין בו כשת פנים כדאיתא לעיל בפרק ב' מחלק איכות הוונג . אבל ימשוך לבה בדכרי פתוי חן וחשק ואהבה עד שיקשור דעתה כדעתו ותתמצה בדבר כדי שתכנס היא באהבה תחלה ותתחיל להוריע תחלה לפי שורע שלה היא כחומר ורוע שלו כצורה ותלך זכר כדאיתא לעיל וגם מתוך האהבה יתירה שיכנס ביניהם כעת החבור לשם שמים יצא הורע חזק ופקח ונאה . וגם כן ימשוך אותה כעת החבור לצניעות וליראת שמים ויספר עבה בדכרי הנשים החסידות והצניעות איך יצאו מהן בנים הגונים כשרים וטהורים ראויים לכהר עליון בעלי תורה ויראה והוראה כמעשה של קמחית שזכתה לשבעה בנים שכולם שמשו ככהונה גדולה וכאו חכמים ושאלוה כמה זכתה לכך ואמרה שאפילו קורות ביתה לא ראו יערות ראשה מימיה . כדאיתא במסכת יומא פרק הוציאו לו את הכהן דף מ"ו . נמצא שזכתה להפלגה כזאת מרוב צניעותה וחסידותה ויותר מעשה כי משהיתה צנועה כ"כ שלימה היתה בכל מדות טובות שבעולם . וכשנספר אדם עם אשתו דברים כאלו ימשוך לבח ליוראת שמים ובצניעות והסידות . גם בעת החבור אל ישמש להנאתו לכד אלא גם להנאתה וכמי שפורע חוב המוטל עליו מהעונה האמורה בתורה כמו שספרה אשתו של רבי אליעזר שהיה דומה כמי שכפאו שד כדאיתא לעיל בפרק ג' מחלק דרך החבור כלומר שלא היה מחכוין להנאתו לבד אמנם היה התשמיש בעיניו כמי שמתעסק במלאכה אחרת נמצא שזה החסיד היה מעשהו כולו לשם שמים ולמצוה גמורה ועל כן יצאו בניו נחמדים והגונים . וכן יארע לכל מתעסק לשם שמים ככל עניני החבור . ושומר התנאי שספרו חכמינו הקדושים ישלים כוונת כוראו ויזכה לורע הגון וכשר . ועל כן זכו אבותינו להוליד בנים כמותם מהחבור האמהות הכשרות אשר היה בקדושה וטהרה בשמרים כל מצות התורה אע"פ שלא ניתנה . ואם מצינו קושיא לזה כעשו אשר נולד מיצחק ורבקה ברוך השם יתברך אשר גלוי לפניו כל דבר אשר הוא . לכדו יודע למה לא יצאו שניהם צדיקים כמו שיצאו מיהודה ותמר ולמה כהו מאור עיניו של יצחק ולמה בא לידי צרות צדיקת בנו עשו אבל כל הצדיקים שזכו לנשים הגונות יצאו מהן בנים הגונים כמותם ולהודיע זה נכתבה בסוף פרשת מגלת רות אלה תולדות פרץ פרץ וגו' ללמדנו כי כלם היו דומים זה לזה צדיק בן צדיק יצא מהם גזע מלכות בית דוד כמו שנכתב ביצחק אבינו אברהם זולתי את יצחק ודרשו רבותינו שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם שאמרו הכל אברהם הוליד את יצחק וכפי הדרך הזה נוכל לומר שכונתם היתה כי לפי שהיה יודע כי בשרה אשתו יקרא לו זרע והיא היתה הגונה לכך קדש עצמו ככל דכרי החבור ונתכוין כוונה

פרק ה נר ג כלל ו חלק ו

יתירה להוליד בן צדיק גמור כמותו והגיע כח צדקת בנו עד שהעיד עליו השם יתברך והיו מעידים כל באי עולם לאחר העקידה שהיה בנו לכל דבר שלם כמותו אין בו מום ולא בפנים ולא כחוצ ראויה להיות עולה תמימה בלא מום כדבר הקרב על גבי המזבח ובוהו הלשון נאמר על אלו היו דורות צדיקים נמורים מפרץ ועד דוד המלך ע"ה ועל כן בחר השם יתברך בדוד עבדו להיות מלך על ישראל לעולם הוא וזרעו לפי שבא מעשר מעלות צדיק בן צדיק יבדמיון עשרה סדרי עולם נמצא שהמקדש עצמו בעניני החבור כמותו ובזמן הראוי ובזמנו ובזמנו ובזמנו יוליד בנים הגונים :

לא בפנים נחמנו וכאלו כספס נארו לחיטת ולא כחון נגוסו של סיס בו מום כי נבל מום סכול לקרבן : בדמיון עשרה סדרי עולם עשרה מחמדות שבס כנרל סעולס ועסקת הדברות ועשר ספירות :
שאל לכן אכל נדש : פונדק בית מלך לאורחים וכן מלוי סבל : חסד יין : קופר כשר : ביעין ניוס : נמטע בו ליסות מוכרים וסניס : סמי ויסע מה נעיסע סייך נחלל ומסני מלוע לכן נעיסע נחלל ויסע אכלי אכדנו סיינו בית ואלל ססוק הול כדניאל : ויקרא מלמז אכדסס קרל אלל ויקריול שלמד לחלמס סיקרלו ל"ל אלוה ישראל : לאחר שאכלו ושחו מחכרסס עמדו לכרכו לחכרסס :

הכלל השביעי

לעשות צדקה בזמן הראוי ויש בו שלשה חלקים • החלק הראשון הכנסת אורחים • החלק השני פרנסת עניים • החלק השלישי בגביות הצדקה :

החלק הראשון הכנסת אורחים ויש בו שלשה פרקים :

קפו פרק ראשון גדולה מצוה זאת שהתחיל בה אברהם אבינו כדגרסינן בב"ר פרשה נ"א (בראשית נ"א) ויטע אשל • רבי יהודה ברבי סימון ורבי נחמיה • רבי יהודה אומר אשל פרס • שאל מה תשאל תאנים ענבים ורמונים • רבי נחמיה אומר יפונדק תחת האשל ברמה על דעתיה דרבי נחמיה פונדק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים משהיו אוכלין ושותין אמר להם ברכו והם אומרים מה נאמר אמר להם ברוך אל עולם שאכלנו פונדק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים משהיו אוכלין ושותין אמר להם ברכו והם דף' ויטע אשל כבאר שבע ארז' מלמד שעשה פרס יגומע בו כל מיני כגדים • רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמרי פרס • וחד אמר פונדק • בשלמא למאן דאמר פרס היינו דכתיב ויטע אלא למאן דאמר פונדק ימאי ויטע כדכתיב (דניאל י"א) ויטע אהלי אפרנו • ויקרא שם בשם ה' אל עולם • ארז' אל תקרי ויקרא אלא ויקרא מלמד שהקריא אברהם שמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב בנה דירה ופתח בה ארבעה פתחים לארבע רוחות העולם ילאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם משל אל עולם אכלתם הוודו ושבתו ברכו את מי שאמר והיה העולם • ופירשו גם כן חז"ל אשל ר"ת אכילה שתיה לויה וי"א לינה • ועל דא גרסינן בפ"ק דאבות • יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה והיו עניים בני ביתך ר"ל שתדור במקום המזומן לעוברים ושבים ותהיה ביתך פתוח תמיד לקבלם כסדר פנים יפות • וגרסינן בב"ר פרשה נ"ב (איוב כ"ט) שרשי פתוח אלי מים ומל ילין בקצירי • אמר איוב על ידי שהיו דלתותי

וועלין פון ייין ווייב שרה גיבארן ווערין און זיא איי ראוי גווען דר צו דרום האט ער זיך גיהייליגט אין אלע זאכן פון דעם חבור און האט מיט איין גרויסע פונדק געזען צו גווינען אין זון וואס ער זאל זיין און איין צדיק וויא ער איז • און עס האט גגרייכט דאס פח פון דיא פרומקייט פון יצחק דאס האט יתברך האט אויף אים ערות גזאנט און אויף אלע מענטשן פון דער וועלט האבן ערות גזאנט נאך דר עקידה דאס יצחק איז זיין זון דען ער איז גאנץ גווען אין אלע זאכן און וויא אברהם און עס איז אין אים קיין מום ניט גווען ניט פון איינזייג אין זיין מחשבה • און ניט פון אויסן ווייניג אויף זיין גוף אונד ער איז ראוי גווען צו זיין איין עולה המימה אן איין מום און וויא איין נאך וואס מען איז פקריב אויף דעם מ"ב : ובוה הלשון און און איין לשון וויא עש שטייט ביי יצחק שטייט אויף ביי די צעהן דורות וואס זיינען גווען צדיקים נמורים פון פריץ ביו דוד המלך און דרום האט גאט אויס דער וויילט אין דוד זיין קעכט דאס ער זאל זיין איין מלך איבר צעהן דורות וואס איינליך איז גווען איין צדיק בן צדיק גלייך וויא דיא צעהן מאמרות מיט וואס גאט האט די וועלט בשאפן • נוא גיפניען מיר דאס דר וואס הייליגט זיך אין די זאכן פון דעם חבור און וויא מיר האבן דא גירעכענט וועט ער זוכה זיין נמטע קינד צוא האבן :

קפו גדולה מצוה זאת שהתחיל בה אברהם אבינו כדגרסינן בב"ר פרשה נ"א (בראשית נ"א) ויטע אשל • רבי יהודה ברבי סימון ורבי נחמיה • רבי יהודה אומר אשל פרס • שאל מה תשאל תאנים ענבים ורמונים • רבי נחמיה אומר יפונדק תחת האשל ברמה על דעתיה דרבי נחמיה פונדק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים משהיו אוכלין ושותין אמר להם ברכו והם אומרים מה נאמר אמר להם ברוך אל עולם שאכלנו פונדק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים משהיו אוכלין ושותין אמר להם ברכו והם דף' ויטע אשל כבאר שבע ארז' מלמד שעשה פרס יגומע בו כל מיני כגדים • רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמרי פרס • וחד אמר פונדק • בשלמא למאן דאמר פרס היינו דכתיב ויטע אלא למאן דאמר פונדק ימאי ויטע כדכתיב (דניאל י"א) ויטע אהלי אפרנו • ויקרא שם בשם ה' אל עולם • ארז' אל תקרי ויקרא אלא ויקרא מלמד שהקריא אברהם שמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב בנה דירה ופתח בה ארבעה פתחים לארבע רוחות העולם ילאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם משל אל עולם אכלתם הוודו ושבתו ברכו את מי שאמר והיה העולם • ופירשו גם כן חז"ל אשל ר"ת אכילה שתיה לויה וי"א לינה • ועל דא גרסינן בפ"ק דאבות • יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה והיו עניים בני ביתך ר"ל שתדור במקום המזומן לעוברים ושבים ותהיה ביתך פתוח תמיד לקבלם כסדר פנים יפות • וגרסינן בב"ר פרשה נ"ב (איוב כ"ט) שרשי פתוח אלי מים ומל ילין בקצירי • אמר איוב על ידי שהיו דלתותי

געעסין האט ער צו זיי גזאנט בענטשט • האבן זייא צו אים גזאנט וואס זאלן מיר זאגן • האט ער צו זייא גזאנט גילויבט איז גאט פון דר וועלט וואס מיר האבן פון זיינע געעסין • דרום שטייט אין פסוק דאס אברהם האט דארטן די לייט גימאכט רופין אין דעם נאמן פון גאט דאס ער איז דר האר פון דער גאנצער וועלט • און אויף איז לערנן מיר אין מסכת סוטה עס שטייט אין פסוק ויטע אשל זאגן דיא חכמים דער פון לערנן מיר אף דאס אברהם האט גימאכט איין גארטן און האט דרינען גיפלאנצט אלע ויסע פירות דאס די אורחים זאלן זיי עסן • קריגן אין דער נאך רבי יהודה און רבי נחמיה איינר זאגט דאס ער האט גיפלאנצט איין גארטן און איינער זאגט ער האט גיפלאנצט איין הארבעריג • פרענט ד' גמרא וויא שקיט זיך דאס לשון פון פלאנצן ביי איין וואונג פון איין הארבעריג ענטפערט די גמרא עס שטייט אויף און אין פסוק און ער האט גיפלאנצט דאס געזעלט פון זיין פאליץ • עס שטייט אין פסוק ויקרא שם בשם ה' אל עולם : אונט ריש לקיש עס איז גלייך וויא עס וואלט גיטאנן ויקרא דאס אברהם האט גימאכט דאס די דורך ריזיר האבן גרופין אין דעם נאמן פון גאט דאס ער איז דער האר פון דער וועלט • דען ער האט גיבויט איין הויז און האט דרינען געפניט מיר טירין אויף אלע פיר זייטן פון דר וועלט דאס פון אלע זייטן זאל מען אריין גיין עסן און טרינקן • און ווען זיי האבן אף געעסן האבן זיי גיוואלט בענטשן צו אברהם • האט ער צו זיי גזאנט האט איר דען פון זיינע געעסין איר האט דאך געעסין פון גאט יתברך וואס ער איז דר האר פון דער וועלט האבן זייא גימאכט און גילויבט צו גאט וואס ער האט גיזאנט און דיא וועלט איז בשאפן גיווארין דורך זיין זאג • אויף האבן די חכמים מפורש גווען דאס אשל מאכט אכילה שתיה לויה דאס אברהם האט געעסן עסן און טרינקן און האט זייא בלייט אויף דעם ווען • און אמריל זאגן די למ"ד פון אשל מאכט לינה דאס ער האט די אורחים גילאזט איבר נעכטיגן בייא זיך • ועל דא גרסינן און דרויף לערנען מיר אין מסכת אבות רבי יוסי בן יוחנן איש ירושלים זאגט דיין הויז זאל זיין אלע צייט פרייט אפיין דאס דיא אורחים זאלן קענן אין דיין הויז קומן • דאס הייסט דו זאלסט וואונען אין און איין ארש וואו אורחים פארן דורך • און ארומע לייט זאלן זיין דיין הויז גוינד דו זאלסט זיי רעכנן וויא דינע דווי גוינד אבער ניט וויא פרעמער • און דיין הויז זאל זיין אפיין צו צו נעמן אורחים מיט איין שוין און מיט איין פרייליך פנים • וגרסינן אויף לערנען מיר אין סדרש רבה אויב האט גזאנט שרשי פתוח אלי מים ומל ילין בקצירי דאס איז גימיינט דאס אויב האט גזאנט

אנגיהייבן דאס איז הכנסת אורחים וויא מיר לערנן אין בראשית רבה עס שטייט אין פסוק ויטע אשל קריגן אין דער נאך רבי יהודה ברבי סימון און רבי נחמיה • רבי יהודה זאגט ער האט איין גארטן גיפלאנצט דאס מען האט דריגן אלערליי פירות גיקענט קריגן דען דאס ווארעט אשל איז גלייך וויא עס שטייט שאל דאס איז שייטש פרעגן • פרעג וואשרע פירות דו ווילסט פייגן אדר וויין טרויבן אדר מיל גרוימין וועט מען דיר געבן רבי נחמיה זאגט ער האט איין הארבעריג גיפלאנצט שאל פרעג וואס דו ווילסט וויין אדר פלייש אדר איינער וועט מען דיר געבן רבי עזריה א"ת : פון ווען רבי יהודה ברבי סימון אשל איז גימיינט סנהדרין דאס אברהם האט פרימט לייט איין גיוואמילט און האט מיט זיי תורה גילערניט וויא ביי שאל המלך שטייט און ער איז גוועסן תחת האשל דאס איז גימיינט ער האט ביי זיך גיהאט דיא סנהדרין • נאך דעם פיינגגן פון רבי נחמיה האט אברהם אבינו גיהאט איין הארבעריג און האט צו גינמן די לייט וואס זיינן דורך גיפארן און האט זייא געען עסן און טרינקען און וויא זיי האבן אף

פרק א נר ג כלל ז חלק א

יבשות יבשות שמכאן מנוחם ואני מלכות
 של מלך מלכות: וכמעט אם אומר דברים
 כלום אין לו שכל כמעט שאלים: שלא
 בא לירינו ופטרנוהו בלא מנוחה וביט
 ידיו לא שבו לא נהג על ידיו שיה מוכת
 ללכת הכרות למנוחה סבה על ידו: והא
 ראינו והתברור כלא מוכת לוי: לגישה
 חילה שמתן לוי קהל גישה: מעלמת עינים
 מן הרשעים מעלמת מעיני המקום שלא להט
 נכשו ללכת לו כדרכי כדרכי מלך עשה כאילו
 אינו רואה נפשיו: עמון ומואב קיבצו לישראל
 שכלו מן לוע אחי הכרם וקחן המקום של
 יכואו וקבלו וקבצו: משג ליכא למימר דלא
 מדון בני קטורה כח בני הכרם וקבוצו סיו
 בני מדון לישראל יוסר מעמון ומואב ללא עמון
 ומואב שבו: וקבוצו סיו ללא לישראל ומדון
 רמקום מהם סיו: סופרים שבו כסאיהו:
 תרעתי וכו' כולן שיות נית לטות סו:
 סמוכה ששה סל מוכה וקבוצו מילה סיו
 מתמדתו וקבוצו מלכא סבה להפס ולמך סקס
 סיו ספסו מלכא לעובי דרכים ולחוס מוכה
 סיה ידע כס ששה את סעגל סס סל וז
 ומסר סכינו סכינו סק סכינו סעגל סל סל

פתוחות לרוחה היו הכל קוצרים יבשות ואני מלכות שנאמר שרשי פתוח אלי מים ונאמר בחוץ לא ילין נר דלתי לאורה אפתח: וכשיבואו לביתו יקבלם כסבר פנים יפוח מים לפניהם לתם לאכול כי אולי העני רעב ומתבייש לשאול על כן צריך ליתן לו מיד לחמו וכימיו בפנים מאירות: ואף אם יש בלבנו דבר דאגה יסירנה בפניהם והנחם בדברים וכו' ויהיה להם למשיב נפש ואל יספר לפניהם תלואותיו כי ישכר את רוחם בחשנם שבשכילים ואמרו יוכמעט אין לו שכר בעמלו ובשעת האוכל יראה עצמו כמצמר על שאינו יכול להשיג יותר שנאמר (ישעיה נח) ותפק לרעב נפשך כחומר תצא נפשי שאין לי יותר ליתן לפניכם: וצריך לידע ממנו כמה היה רגיל לסעוד שאולי הוא רגיל בעדונים אם הוא בן טובים כדאייתא למטה בפרק ה' מחבור שני ואם ילינו עמו האורחים ישכיבם במיטב מטותיו כפי הראוי להם כי גדולה מנוחת עוף בהיותו שוכב במוב ויותר עושה לו נחת רוח המשיכו היטב מן המאכליו ומשקרו ובצאתם ילוח אותם ויתן להם פת צידה לדרך כי על פת לחם יפשע נבר על אשר לא נתן יהונתן לדרך כאלו שופך דמים שנאמר (דברים כא) ונהרגו בהני נוב: ומי שאינו מלווה ולא נתן לו צידה לדרך כאלו שופך דמים שנאמר (דברים כא) ידינו לא שפכו את הדם הזה: ועל דא גרסינן במסכת סוטה פרק עגלה ערופה דף מ"ו: וקני אותה העיר ריחצים ירדה כמים במקום עריפתה ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו וכי על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם אלא ישלא בא לירינו ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והתנהו בלא ליה: והמעלים עיניו מהכנסת אורחים עונשו גדול: כדגסינן בפרק חלק דף ק"ג אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא גדולה ילגימה (הילכה סאבלין ארומים) שהרחיקה שתי משפחות מישראל שנאמר (דברים נב) על דבר אשר לא קרמו אתכם בלחם ובמים: ורבי יוחנן דידיה אמר גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים ימעלמת עינים מן הרשעים ומשרה שכניה על נביאי הבעל ושנתה עולה זרין: שמרחקת את הקרובים מעמון ומואב: ומקרבת את הרחוקים מיתרו: דאמר רבי יוחנן בשכר קראן לו ויאכל לחם זכו בני בניו ליטב בלשכת הגוית שנאמר (ו"ה א ב) וממשפחות יספירם יושבי יעבן יתרעתי שמעתי שוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רבך: ובתיב התם (שופטים א) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם: מעלמת עינים מן הרשעים ימטיכה: במיתה שוכניה על נביאי הבעל מערד דכתיב (מלכים א יג) ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי כדבר ה' לאמר השיבה אתך אל ביתך ויאכל לחם וישת מים: ויהי הם יושבים אל השולחן ויהי דבר ה' אל הנביא

דורך דעם וואש מייען מירין זיינען ברייט אפן גיווען פון די אורחים האב איה זכה גיווען דאס אלע לייט האבין גישניטן פאר דארטע תבואה און איה האב גישניטן פילע תבואה דאס איז וויא אין פסק שטייט דאס איוב האט גיזאגט מייען ווארצלן דאס איז מיין שניט זיינן אפן גיווען ביי וואסר ווייל איה האב ניש גילאזין קיין פרעמדן אויף דר גאס נעכטיגן און מייען מירין האב איה גיעפנט צו איין אורח: וכשיבואו לביתו און ווען די אורחים קומן אין זיין הויז זאל ער זיי צו נעמן מיט איין שיינ פנים און זאל תיפך פון זיי שטעלן עסין דען מאסר איה דער ארעפאן הונגערט און שטעמט זיך צו בעטן עסין: דרום זאל ער אים באלד געבן זיין ברויט און זיין וואסר מיט זאל ער דאס אפ טאן פאר די אורחים און זאל זיי מריישטן מיט גוטע ריר און דר מיט וועט ער דר קיינן זייער לייב: און ער זאל פון זיי ניש דער ציילן זיין צער דען ער וועט דר מיט צוא ברעכין זייער גימט: דאס וויא וועלן זיינן דאס ער זאגט עס פדי זיי זאלן ניש עסן: און עס קען זיין דאס דורך דעם וועט ער קיין שכר ניש האבן אויף דער מצוה ווייל ער איז די אורחים מצער: און ווען זיינן עסין זאל ער זיך וויינין גלייך וויא אים פאר דריסט פון וואס ער קען זיי ניש געבן בעסער עסן: וויא אין פסק שטייט דו זאלסט ארום בריינגן צום הונגעריגן דיין ווילן דאס דו ווילסט זיי נאך בעסער געבן: וצריך לידע ממנו און ער דורך פון דעם אורח גיואר ווערן וואס ער איז גיוואונט צו עסין דען סאמר איז ער גיוואונט אין גוטע שפיו דאס ער קומט ארום פון גרויסע לייט מוז ער אים און איין עסין געבן נאך זיין כבוד נאך און וויא ער איז גיוואונט: און ווען די אורחים וועלן ביי אים אויב נעכטיגן: זאל ער זיי לייגן אין זיין בעסטן פעט וויא עס פאסט פון זיי: דען עס איז גרויס דאס אים ווען פון דעם מירין מענטשן ווען ער ליגט אויף איין גוטן גילעגער: און ער מוט אים מער ציפרירענדיג דר מיט וואס ער לייגט אים אויף איין גוטן גילעגער וויא ער מוט אים מיט דעם עסן און סייניקן: און ווען זיי גייען פון אים אועק זאל ער זייא בלייטן און זאל זיי ברויט מיט געבן אויף דעם ווען דען פון וועגן אשטיק ברויט זינדיגן דיא מיינשטן: דען ווייל יהונתן האט ניש מיט גיגעבן קיין ברויט צו דוד האט ער גיבראכט צו דעם דאס די פהנים פון דר שטאט נוב זיינן גיהרגת גיזארין: און ווער עס בלייט ניש דעם אורח און ניש אים ניש מיט קיין ברויט אויף דעם ווען איז גלייך וויא ער פון גיט בלוט: וויא אין פסק שטייט ווען מען האט גיבראכט איין עגלה ערופה האבן די יקנים גיזאגט

אונדע הענד האבין דס בלוט ניש פראגסין און אונדערע אייגן האבין אים ניש געען: לערנן מיר דרויף אין מסכת סוטה וועט דען אויף גיין אויף דר מחשבה דאס די יקנים וואס זיי זיינן דאס בית דין וועלן פון גיט בלוט: גייערעט עס איז אזו גימינט זיי האבן גיזאגט דר מענטש איז און ניש צו האנדלן גיקומען דאס מיר זאלן אים האבן אועק נישקט און עסין אויף האבן מיר אים ניש געען און מיר האבן אים אועק נישקט און אפגלייטונג: והמעלים עיניו מהכנסת אורחים און דר וואס פון הוילט זיינען אייגן פון הכנסת אורחים דר האט איין גרויסן עונש וויא מיר לערנן אין פרק חלק: רבי יוחנן זאגט פון וועגן רבי יוסי בן זמרא עס בטייט זייער גרויס דאס וואש מען ניש לייטן עסן דען ווייל צווייא אמות האבן די ישראל קיין עסן ניש געבן זיינן זיין דר ווייטערט גיוארן פון ישראל: וויא אין פסק שטייט עמון און מאב זאלן ניש קומן אין קהל אריין ווייל זייא האבן פון איה ניש גבראכט באלד ברויט מיט וואסער: און רבי יוחנן זאגט פון זיינע וועגן עס בטייט זייער גרויס דאס וואס מען ניש אייגעס עסין: דען עס האט דער ווייטערט עמון און מאב פון ישראל וואס זיי זיינן נארוינט גיווען צו זיי: ווייל זייא זיינן ניש ארום גנאנגן אנטקעגן מיט ברויט: און עס האט נארוינט גמאכט דיא ווייטע דאס איז יתרו דער און נארוינט גווארן ווייל ער האט גיהייסן זיין סאכער זאל רופן צו משה ער זאל עסן ברויט: האט ער דריבער זוכה גיווען דאס זיינע קינדער זיינן געסן אין דער קאמער פון דיא סנהדרין וואס זייא האט גיהייסן לשכת הגיית: וויא אין פסק שטייט און פון דער משפחה פון סופרים דאס זיינן תלמידי חכמים דיא ויצר פון געבן תרעתי שמעתי סוכתי דאס זיינן די קינים וואס קומן פון דעם פאסר פון בית רבך: און דיא משפחה קינים איז דיא משפחה פון יתרו: וויא אין פסק שטייט און דיא קינדער פון קיני דער שווער פון משה זיינן אויף גיזאגט פון עיר התמרים: אויף דורך דעם עובר וואס מען ניש לייטן עסן קערט אס נאט די אויגן פון די רשעים: דאס לערנען מיר אס פון מוכה דאס ער האט דיא פוכבים ומלות גידינט: האבן די מלאכים אים גיוואלט הרגנן: האט נאט גיאגט לאוט אים גיין דען ער ניש פיל לייט ברויט עסן: אויף דורך דעם וואס מען ניש לייטן עסן מאכט נאט ווען זיין שכינה אויף דיא גביאים פון דר דינסט בעל וויא מיר גפיגן בייא ערו הנביא דאס נאט האט אים גיאגט ער זאל קיין ברויט ניש עסן אין בית אל האט איין גביא שקר צו אים גיאגט איה בין אויף אזו איין גביא וויא דו ביסט: און איין מלאך פון נאט האט צו מיר גירעט דורך די באפגל פון נאט צו זאגן קער אים אום מיט ריר אין דיין

פרק א נר ג כלל ז חלק א

אשר השיבו וכתוב וילך וימצאו אריה בדרך וימיתו ותהי נבלתו מושלגת בדרך והחמור עומד אצלה והאריה עומד אצל הנבלה ישננתה עולה וזון מיהונתן דאמר רבי יהודה אמר רב אלמלי הלוהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נחרב נוב עיר הכהנים ולא נטרד דואג האדומי ולא נהרג שאול ובניו והותיו בדבר זה ניצול ימן המאורעות הבאות אל ביתו ובשכר זה הקדוש ב"ה מציל לו ולורעו מתלאות העולם:

קפו פרק שני

גדול שכר הכנסת אורחים כדגרסינן במסכת שבת פרק מפנין דף קכ"ז אמר רבי יוחנן גדול הכנסת אורחים יכהשכמת בית המדרש רב דימי מנהרדעא אמר רבי יוחנן ימהשכמת בית המדרש אמר רב יהודה אמר רב גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח) ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך יאל נא תעבור מעל עבדך אמר רבי אליעזר בא וראה שלא כמדת הקדוש ב"ה מדת בשר ודם סדת בשר ודם אין קפון יכול לומר לגדול המתן לי עד שאבא אליך ואלו בהקב"ה כתיב ויאמר ה' אסונא מצאתי חן בעיניך וכו' אמר רבי יוחנן ששה דברים אוכל אדם פירותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ויעיון תפלה והשכמת בית המדרש ומגדל בניו לת"ת והרן את חברו לכף זכות ומה שבאכיל אדם לעני על שלחנו נחשב לו כקרנן במזבח כדגרסינן לקיש דאמרי תרוייהו בזמן שבהמ"ק קיים מזבח סבפר עליו ועכשיו ישלחנו של אדם סבפר עליו ושכר גדול למשמש לאורחים ע"י עצמו כמו שמיצונו באברהם כמה שעשה למלאכים אפילו שנדמו לו כערביים כדגרסינן במציעא פרק השוכר את הפועלים דף פ"ז אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכים כעצמו עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו וכל מה שעשה להם ע"י שלח עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח ואל הבקר ר"ן אברהם (במדבר יא) ורוח נסע מאת ה' ויגו שלום ויקח חמאה וחלב (שמות טו) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים והוא עומד עליהם וכו' (ש"י) הנני עומד לפניך על הצור ואברהם הולך עמם לשלחם (ש"י) וה' הולך לפנים יומם י"וקח נא מעט מים (ש"י) והכית בצור ופליגא דרב חמא בר חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה יזכו לשלשה

אמת כדו שיחל אלנו והקב"ה אמר לו לא תחל להם בתקום סוד וכנסתם סתאכילו עמה עליו שכנה שנחמ ויכי דבר ס' אל סודי סתאכילו עמה עליו וישננתה על יסונתן שלא כחבור לטוב לטוב לומר כסודי מדבק כדוד שתי ככרות לחם לא נחרב נוב שלא סודי כ"ך דוד לשאלו להם מכתיב נוב ולא סודי דואג מתנן עליהם ולא סודי שאלו נכר על ארסו טון מן המאורעות שאלו נכר לכוון אל לא מקיים תשובה וכו' כהשכמת ב"ה מתנן כדו כהשכמת ב"ה דתנא מקדמא כ"הא אל נא תעבור וכינתו וכו' לקבל אורחים ואמר לכיניס שמתן ואל עטור ע"י שמואל ייעיון תפלה לכוון כפלה שלחנו מספרת עליו כהכנסת אורחים סאת ה' בלון סלויס סוד גניו בעלמו יוקח נא ע"י שליח וכו' לשלשה מתנות נחמו להם כדכר על ידי

דיין הווי און לאו ער עסן ברויט און לאו טרינקן וואשר אויף האם ערד אים גפאלט און ווייז זייגן ביי דעם טיש געסן איז די נבואה נקומן אויף דעם נביא שקר און ער האט גזאגט צו ערד הנביא ווייל דוא האסט מיך גפאלט און האסט ביי מיר גגעסן און נאט האט עש דיר פר פאשן דרום וועט איין לייב קומען און וועט דיר ממית זיין און ווייז ער איז אויעק גזאגן האט אים געגעניט איין לייב און האט אים ממית גווען און זיין גוף איז גילעגן אויף דעם וועג און דאס אייזיל איז לעבן אים געשאגן און דער לייב איז לעבן אים געשאגן ביז מען האט אים צו דר קבורה גבראכט ווא האט מיר דאס דורך דעם וואש דר נביא שקר האט פגניס אורחים גווען האט ער וזכה גווען דאש דיא שכניה האט אויף אים גירועט אויף ווען ער פאר געסט און לאומ אים אויעק אן עסן אומגערן ווערט עס אים גרעכניס גלייך ווייז ער האט עס במיד גטאן דען רב יהודה האט גזאגט פון וועגן רב ווען יהונתן וואלט גגעבן צו דוד צוויי לאפין ברויט אויף דעם וועג וואלט ניש חיוב גינארן נוב עיר הכהנים און דואג האדומי וואלט ויך ניש פאר זינדיגט איז שאל מיט זייגע קינדר וואלטן ניש גהרגת גינארין און דר וואס איז נוהר אין דר זאך פון הכנסת אורחים וועט אים גאט מציל זיין פון אלע בייזע טרעפונג וואס קענען קומן אויף זיין רוז און דורך דעם וועט גאט אים און זייגע קינדער מציל זיין פון אלע אונגליקען פון דער וועלט:

קפו גדול שכר הכנסת אורחים עם איז גרויש דר שכר פון הכנסת אורחים וויא מיר לערנן אין מסכת שבת פרק שמיט אויף צו גיין פריא אין בית המדרש דען די משנה מאכט זיי גלייך רב דימי פון נהרדעא זאגט עס איז גרעשר פון השכמת בית המדרש דען עס שטייט פריער אין דער משנה רב יהודה זאגט פון וועגן רב די מורה פון הכנסת אורחים איז גרעשר פון מקבל פני שכניה צו זיין דען עס שטייט אין פסק דאס אברהם האט גזאגט צו גאט איך בעט דיר אויב איך האב גיפונען חן אין דיניע אויגן זאלשמו גיט אוועק גיין פון דיין געזעכט ביי איך וועל די אורחים צו געסן אזו האט ער גלאזט די שכניה שטיין און איז גזאגן קענין די אורחים רבי אליעזר זאגט קום און זעה דאס די מדה פון גאט איז ניש אזו וויא די מדה פון איין מענטשן דען די מדה פון אמענטשן קען דר קלענער ניש זאגן צום גרעשרן ווארט מיר ביז איך וועל קיפן צו דיר און ביי גאט שטייט דאס אברהם האט גזאגט צו גאט ווארט ביז איך וועל די אורחים צו געסן וועל איך קיפן צו דיר אמר רבי יוחנן רבי יוחנן זאגט וועקס מצות זיינען דא דאס דר מענטש עסט די פירות פון זיין אויף דער וועלט און דאס קרן בלייבט אים שטיין לעולם הבא און דאס זייגן זיי הכנסת אורחים און ביקור חולים און

פרק ב נר ג כלל ז חלק א

נפש יהודה כא

משה וזאת : זכו לעמוד ענין בשכר יוקח נא מעמ
 מעיר כדכתיב וענין עומד עליהם : לבארה
 של מרים סיניו נמי וסיני נזיר ובעמוד ענין
 פלוגי : לערביים שלא יכנסו לנימו ששחמתיים
 לאקט של גלגל ופקידו שלא יכניסו עבודת
 זרע לנימו : יצא מבנו כרגיל לעבוד עבודת
 כוכבים ומזלות : פיו עקב והכסף לסם מכוז
 של פתח העיר שהיה מתחת לארץ ולא הכריבו
 בה סימן סוף : ואתנצל ממנה ולא לא סיס
 כנינה אלנו לא סיס וילול סומס : עבודה של
 עיר המוות וסודקין סדרן מתוך לעיר עבודה
 כמו חכם מעובדת כבענין בולט לתוך וכן כל
 מה שבוטל וזוה מוח לעיר נקרא עבודה על עיר
 וזוה נזר החיון כמזון על חמות וזכריים :
 לא תתישבה וסיני לא יבא חכם על לא נזר חכם
 החיון יבוא עם וזוה חכמי חכמי וסומס סמי
 חכם החיון יבוא חכמי חכמי ולא חכם : ומתלות

שהראת להם באצבעו גרם לו הצלה ולזרוע עד סוף כל הדורות המדבר בפיו והמהלך ברנליו ולא חרבו את
 ליה יעסוק בתורה שנאמר (פסלי א) כי לית חן הם וגו' ואמר ריב"ל בשכר ד' פסיעות שליחיהו פרעה לאברהם אבינו נשתעבדו בניו ארבע
 מאות שנה : אמר רב יהודה כל המלוה את חברו אפי' ד' אמות בעיר בלבד אינו ניוק רכינא אלויהו לרבה בר רב יצחק ד' אמות בעיר ומטא
 ליה הויא יאתנצל מיניה : ת"ר הרב לתלמיד עד יעבורה של עירי חבר לחבר עד תחום שבת : תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה אמר רב ששת
 עד פרסה וה"מ רבו שאינו מובהק אבל רבו מובהק שלש פרסאות : רכינא אלויהו לרב שימי בר אשי מפום נהרא ועד בוצינתא דבבל (מקום שישנה
 זקלס בגי') כי מטא להתם אמר ודאי דאמרתו הני בוצינתא דבבל משני דאדם הראשון איתנהו : אמר ליה אדרכתן מלתא דרב יוסף בר חנינא
 מ'ר (רסיהב) ארין אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר שלא עבר בה איש מהיכן ישב אלא ארין שנו ר' עליה אדם הראשון לישוב
 נתישבה ארין שלא גזר עליה לישוב לא נתישבה רב מרדכי אלויהו לרב אשי מהגרונא עד בי כפאי ואמרי לה עד דרא אמר ר' יוחנן משום ר"מ
 כל שאינו מלוה ימתלות כאלו שופך דמים שאלמלי לווחו אנשי יריחו לאלישע לא גירא דובים בתינוקות שנאמר (מלכים ב ג) ויעל משם בית

אין שכר צו ויק אינו צו ייגע קינדר עד סוף כל הדורות פירענט די גמרא מיט
 וואס דען האט דר פגעני זיי גוויין וואו דר מויער איז יאזאגט חוקיה עד האט
 זיין טייל אויס גקרימט צו דעם ארש וואו דר מויער איז : און רבי יוחנן זאגט
 עד האט זיי מיט דעם פינגר גוויין וואו דר מויער איז : מיר האבן גילערינט
 ווי רבי יוחנן זאגט דאס דער פגעני דורך דעם וואס ער האט זיי גוויין מיט
 דעם פינגר וואו דער מויער איז : האט ער גיבראכט דאס ער איז זיגע
 קינדר עד סוף כל הדורות ווערן ניצול פון דעם מלאך המות : אמר רבי יהושע
 בו זוי רבי יהושע בן לוי האט גאגט דר וואס גייט אין וועג און האט גיט
 ווער עם בעליים אים זאל ער תורה לערנן וזוה און פסקו שמיים די תורה
 איז אין בעלייטונג פון חן צוא דיין קאפיאזיה האט רבי יהושע בן לוי זאגט
 דורך דעם שכר וואס פירעה האט בעליים צוא אברקם פיר מריש האט ער
 גיארפעט מיט דיא קינדר פון אברקם אבינו פיר הוינדערט יאר : רב יהודה
 זאגט ווער עם בעליים עפעס זיין חקר אפילו נאר פיר איילן אין שטאט
 ווערט זיין חקר דאך גיט ניווק רבינא האט בעליים צו רבה בר רב יצחק פיר
 איילן אין שטאט האט זיך צוא רבה גיבראפן אין היק און ער איז ניצול
 גיווארין דר פון ווייל רבינא איז מיט אים גיווען : חכמי רבני דא רבני האבין
 גילערינט אין רבי מוה בלייטן דעם תלמיד זינגן איילן ווייט פון דר שטאט
 אין חקר מוה דעם אגדערין בלייטן ביו איין תחום שבת איין תלמיד מוה
 דעם רבי נאגין ווייט בלייטן פירענט דיא גמרא וזוה ווייט מוה ער דעם רבי
 בלייטן : זאגט רב שלשת איין מייל און דאס איז נאר גאגט ווען ער איז
 גיט זיין רעכטער רבי אבער ווען ער איז זיין רעכטער רבי מוה ער אים בלייטן
 דריי מייל רבינא האט בעליים צורב שימי בר אשיפון פום נהרא ביו די
 טייטיל בויער וואס שטייען פיר דר שטאט פבל וזוה ער איז אהין גקומען
 האט ער צו אים גאגט איז דאס אמת וואס איר זאגט דאס די טייטיל בויער
 זינגן פון דר צייט פון אדם הראשון האט רב שימי צו אים גאגט דו האסט
 מוה דער קאנט אין זאך וואס רבי יוסי בר חנינא האט גאגט עם שטייט
 אין פסוק עם איז איין לאנד וואס קיין מאן איז דארטן גיט איבר גפארן און
 קיין מענטש איז דארטין גיט געסן : איז קשה ווען קיין מענטש איז דארטן
 גיט איבער גיפארן פרשטייט זיך דאך דס קיינר איז דארטן גיט געסן און
 ווארום האט עם דר פסקו מיר גשטעלט : גייערעם עם איז און גמיינט אימלכם
 לאנד וואס אדם הראשון האט דרויף גזר גיווען עם זאל פועצט ווערן איז
 עם זאל פועצט ווערן : און דאס לאנד וואס אדם הראשון האט דרויף גזר גיווען
 עם זאל פועצט ווערן ווערט עם קיין קאל גיט פועצט ריבער וואקסן דא
 די טייטיל בויער און מענטשן זיצן דא גיט רב מרדכי האט בעליים צו רב
 אשי פון דר שטאט הגרונא ביו דר שטאט כפאי און איין מייל זאגן ביו דר
 שטאט דרא : אמר רבי יוחנן רבי יוחנן האט גאגט פון ווערן רבי מאיר דר ווס
 בעליים

בשכר חמאה וחלב זכו למן • בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד ענין • בשכר יוקח נא מעמ
 מים זכו ילכאר של מרים • יוקח נא מעמ מים אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו
 לערביים השבתנו שהם משתחיים לאבק רגליהם כבר ייצא ממנו ישמעאל : וגדול שכר הלוייה עד
 שאמרו שאין לה שיעור כדגרסינן במסכת סוטה פרק עגלה ערופה דף מ"ו תנא היה רבי מאיר
 אומר שכר לוייה אין לה שיעור שנאמר (שופטים א') וידאו השומרים אישי יוצא מן העיר ויאמר
 לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד ויראם את מבוא העיר ויכח את העיר לפי חרב ואת
 האיש ואת כל משפחתו שלחו ונאמר וילך האיש חסד ויראם את מבוא העיר ויכח את העיר לפי חרב ואת
 היא לזו שצובעין בה תכלת היא לזו שבא מנהריב ולא בבללה בא נבוכדנצר ולא החריבה אף
 מלאכי חמות אין והם רשות ליכנס בתוכה וקנים וקנות בזמן שדעתן קצה עליהן מוציאין אותן
 חוץ לעיר ומתים והם דברים קל וחומר ומה כנעני זה שלא הלך ברנליו ולא דבר בפיו גרם לו
 הצלה ולזרוע עד סוף כל הדורות המדבר בפיו והמהלך ברנליו עאכ"ו אלא במה הראה להם חזקיה
 אמר יפיו עקם להם רבי יוחנן אומר באצבעו הראה להם תניא כוותיה דרבי יוחנן כנעני זה בשכר
 שהראת להם באצבעו גרם לו הצלה ולזרוע עד סוף כל הדורות אמר ריב"ל כל המהלך בדרך בלתי
 לוייה יעסוק בתורה שנאמר (פסלי א) כי לית חן הם וגו' ואמר ריב"ל בשכר ד' פסיעות שליחיהו פרעה לאברהם אבינו נשתעבדו בניו ארבע
 מאות שנה : אמר רב יהודה כל המלוה את חברו אפי' ד' אמות בעיר בלבד אינו ניוק רכינא אלויהו לרבה בר רב יצחק ד' אמות בעיר ומטא
 ליה הויא יאתנצל מיניה : ת"ר הרב לתלמיד עד יעבורה של עירי חבר לחבר עד תחום שבת : תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה אמר רב ששת
 עד פרסה וה"מ רבו שאינו מובהק אבל רבו מובהק שלש פרסאות : רכינא אלויהו לרב שימי בר אשי מפום נהרא ועד בוצינתא דבבל (מקום שישנה
 זקלס בגי') כי מטא להתם אמר ודאי דאמרתו הני בוצינתא דבבל משני דאדם הראשון איתנהו : אמר ליה אדרכתן מלתא דרב יוסף בר חנינא
 מ'ר (רסיהב) ארין אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר שלא עבר בה איש מהיכן ישב אלא ארין שנו ר' עליה אדם הראשון לישוב
 נתישבה ארין שלא גזר עליה לישוב לא נתישבה רב מרדכי אלויהו לרב אשי מהגרונא עד בי כפאי ואמרי לה עד דרא אמר ר' יוחנן משום ר"מ
 כל שאינו מלוה ימתלות כאלו שופך דמים שאלמלי לווחו אנשי יריחו לאלישע לא גירא דובים בתינוקות שנאמר (מלכים ב ג) ויעל משם בית

קמא בר חנינא האט גאגט און אויף אזו האט מען גילערינט אין דר ישיבה
 פון רבי ישמעאל : דאס דורך דעם שכר פון דריי זאבין האבן די ישראל
 זוכה גיווען צו דריי זאבין : דורך דעם שכר וואס אברקם האט געגעבן דיא
 מלאכים פוטר און מילך האבן זיגע קינדר וזכה גיווען צו דעם מוה און דורך
 דעם שכר וואס אברקם איז גישטאטן פאר די מלאכים און האט זיי ברינט
 איז גאט פיר זיגע קינדר גאגטן מיט איין וואלקינדיגע זייל : און דורך דעם
 שכר וואס אברקם האט גאגט מען זאל געמן וואסר צו די מלאכים האבין
 די ישראל וזכה גיווען צו דעם ברנען פון מרים : עם שטייט אין פסוק דאס
 אברקם האט גאגט מען זאל געמן וואסר דאס דיא מלאכים זאלן זיך אפ
 וואשן זייערע פיס : זאגט רבי ינאי ברבי ישמעאל די מלאכים האבן צוא
 אים גאגט דו האלטס און פיר ערביים וואס זיי בוקין זיך צו דעם שטייב פון
 זייערע פיס דרום הייסטו און אפ וואשן אונזערע פיס דאס מיר זאלן גיט
 אריין בריינגן קיין אפ גאט אין דיין הויז אריין דא זעהט מען דאס ישמעאל
 איז פון אים ארויס גיקומען וואס ער מוט אזו דריבער איז ער און אויף
 הושרה ויהי שכר הלוייה און עם איז גרויט דר שכר ווען מען בעליים אייגעם
 דאס אונזרע חכמים האבן גאגט דאס דר שכר האט קיין שיעור גיט : וזוה
 מיר לערנן אין מסכת סוטה מיר האבן גילערינט רבי מאיר זאגט דער שכר
 פאר בלייטן איין מענטשן האט קיין שיעור גיט וזוה אין פסקו שטייט דיא
 ישראל זינגן גקומן צוא דר שטאט לזו האבן זיין דעם מויער פון דר שטאט
 גיט געקענט גפינען האבן דיא שומרים פון ישראל געזען דאס איין מאן גיט
 ארויס פון דר שטאט האבן זיין צוא אים גאגט ווייז און דעם אריין
 גאגט אין שטאט אריין ווען מיר מיט דיר טאן חסדיהאט וזוה דער מענטש
 גוויין דעם אריין גאגט פון שטאט האבן זיין די שטאט אים גהרגט און דעם
 מאן מיט גאר זיין משפחה האבן זיין אונזעק גשיקט : איז דר מענטש אונזעק
 גיבאנגען אין דעם לאנד חתים און האט גבויט איין שטאט און האט זיא
 אויף גרופן לזו : מיר האבין גלערנט דאס איז דיא שטאט לזו וואס מען
 פארקומט אין איר תבלת : דאס איז דיא שטאט לזו וואס סנהריב איז גבוכדנצר האט
 און האט די שטאט לייט צו מיטט מיט פרעמדע פעלקר און גבוכדנצר האט
 זיא גיט געקענט חרב מאכן : און אויף דר מלאך המות האט קיין רשות גיט
 צו קומן אין דר שטאט און ווען די אלטע מאנן און ווייבר פון מיאוסן אין
 זייער לעבן גייען זיין ארויס פון דער שטאט און שטארבן : איז דאך דיא
 זאך איין קל וחומר דען רב געעני איז דאך מיט זיגע פיס גיט גאגאנגען און
 האט גיט גרעם מיט זיין מויל האט ער דאך זוכה גווען דאס ער איז זיגע
 קינדר עד סוף כל הדורות זיגע ניצול גיווארין פון דעם מלאך המות דאס
 ער קומט גיט אין זייער שטאט מכל שכן ווען איינר איז נזיל חסר און רעמ
 מיט זיין מויל און גיט זיגע פיס צו בעלייטן וועט ער פשיטא זוכה זיין

פרק ב נר ג כלל ז חלק א

אל והוא עולה בדרך ונערים קטנים יוצאים מן העיר ויתקלמו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח אמרו לו עלה שקרחת לנו את מקומנו כשהיו המים רעים היתה פרנסתן להביא מים למכור מאי נערים ומאי קטנים נערים שמנוערין מן המצות קטנים קטני אמנה היו במתניתין תנא נערים היו ובזכו עצמן כקטנים ללמדנו שגדולה מצות לוייה :

קפח פרק שלישי

אע"פ שגדול שכן הכנסת אורחים אבל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו שכרו הרבה מאד יותר על זה כדגריסין בפרק קמא דברכות דף י' אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהגו מנכסיו מעה"כ כאלו הקריב תמידו כתיב הבא תמיד יוכתיב התם (מ"ב ד) עובר עלינו תמיד ומי שאינו רוצה להנות תלמיד חכם מנכסיו עונשו גדול כדגריסין בפרק חלק דף צ"ב אמר רבי אליעזר כל מי שאינו מהנהג תלמיד חכם מנכסיו אין לו ברכה שנאמר (איוב כ) אין שריר לאכלו על כן לא יהיה טובו ואין שריר אלא תלמיד חכם שנאמר (ויאל כ) בשרירים אשר ה' קרא וגריסין בסוף מסכת ברכות דף ס"ג תנו רבנן כשנכנסו רבותינו ילכרם כיבנה היה שם רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כלם בכבוד אכסניא ודרשו

פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום ודרש (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונמה לו מחוץ למחנה והלא דברים ק"ו ומה ישראל שאינן מרוחקין משלש פרסאות אמרה תורה כל מבקש ה' תלמידי חכמים שנושאין משאן על כתפיהן והולכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה עאכ"ו ועוד פתח ודרש ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ונו' פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש ויאמר שאול אל הקני לבן סורו רדו כהוך עמלקי ונו' והלא דברים קל והופר ומה יתרו שלא קרב אל משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם ומהנהגו מנכסיו עאכ"ו פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניא ודרש לא תתעב מצרי ונו' והלא דברים ק"ו ומה מצרי שקרב ישראל להשתעבד

ועליו נים זיין חבר האמשע ער האם איין בעלייטונג אן אים איז עס גלייך וויא ער פרייסט בלוט דען ווען די לייט פון יריחו וואלטן בעלייט צוא אלישע וואלט ער קיין בערין נים אן גירייצט אין דיא קינדער וויא אין פסוק שטייט אונ אלישע איז אויף גנאנגן פון יריחו צו גיין קיין בית אל און וויא ער איז גנאנגן אין ווען זיינען ארויס גנאנגן פון דער שטאט קליינע קינדער און האבן גשפעט פון אים און האבן צוא אים גנאנט גייא וואס ריינע האר פון קאפ איז אויס געפליקט דאס דא האסט אפ גפליקט אונד ארט וואס מיר פלעגן פרינסה האבן דר פון ווייל די וואס פון יריחו זיינען גווען גאלצין האבן זיי גיפירט גוטע וואס פון ווייטיין איין שטאט אריין און אלישע האט זיי זיס גימאכט דרום האבן זייא אים גישאלטן אז זיינן גיטמן צוויי בערין און האבן צו ריין די קינדער פריעט די גמרא דער פסוק רופט זיי אן נערים דאס איז שייטש גרויסע יונגע און רופט זיי קטנים קליינע יונגן ענטפערט די גמרא נערים איז שייטש ליידיג זיי זיינן גווען אים גיליידיגט פון מצות אונ קטנים איז שייטש קליין דאס זיי זיינן גווען קליין אין גלויבן צו גאט דאס ער קען זיי געבן איין אנדער פרינסה מיר האבן גילעריינט זיי זיינן גווען גרויסע יונגן נאר זיי האבן זיך מבה גווען גלייך וויא קליינע קינדער פון דיא אלע זאכן לערנן מיר אפ דאס עס איז ווער גרויס די מצוה פון בעלייטין :

קפח אע"פ שגדול שכן הכנסת אורחים האמשע עס איז ווער גרויס דער שכן פון הכנסת אורחים אב"ד רד וואס נים עסן איין תלמיד חכם אין זיין הויז איז זיין שכן נאך פיל מער דער פון וויא מיר לערנען אין מסכת ברכות רבי יוסי בר חנינא זאגט פון ווען רבי אליעזר בן יעקב ווער עס נים עסען איין תלמיד חכם אין זיין הויז און שפייט אים און נים אים טריינקען און שייטש אים צו פון זיין געלט שרייבט אויף אים דער פסוק גלייך וויא ער האט מקריב גווען אקרוב תמיד דען בייא דעם תמיד שטייט עזלת תמיד און ביי דער שנימית וואס זיא האט אלישע אין איר הויז גנומען שטייט עובר עלינו חסיד צו ווייזן דאס עס איז גלייך וויא זיא האט מקריב גווען איין קרבן תמיד און ווער עס וויל נים מהנהג זיין איין תלמיד חכם פון זיין געלט איז זיין שטראף גרויס וויא מיר לערנן אין פרק חלק רבי אליעזר זאגט ווער עס איז נים מהנהג איין תלמיד חכם פון זיין געלט דער האט קיין ברכה נים אין זיין הויז וויא אין פסוק שטייט איז שריר לאכלו על כן לא יהיה טובו דאס איז גמיינט ווייל קיין תלמיד חכם עסט נים בייא אים דרום וועט נים בגלייך זיין גוטס דען שריר איז שייטש איין תלמיד חכם אזו וויא אין פסוק שטייט בשרירים אשר ה' קרא צו די אויבר גבליבענע דאס זיינן די תלמידי חכמים וואס גאט רופט זיי : וגריסין בסוף מסכת ברכות אויף לערנן מיר אין סוף מסכת ברכות די רבנים האבן גלעריינט

האט

פרק ג נר ג כלל ז חלק א

בהן כך המארה תלמיד חכם בתוך ביתו עאכו"ו פתח רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש ויברך ה' את בית עובד אדום הגתי וגו' ומה ארון שלא אכל ולא שתה יאלא שכיבד וריבין לפניו כך המארה תלמיד חכם בתוך ביתו והמהנהו מנכסיו עאכו"ו ומה ברכה פרוב אמר רבי יהודה בר ביזנא יחסותה ושמנה כלותיה שילדו ששה ששה בכרס אחד (במרחא ז"ל) שנאמר (יהא כו) פעולתי השמיני כי ברכו אלהים וכתוב כל אלה בני עובד אדום ובניהם ואהיהב איש חיל בכח לעבודה ששים ושתיים לעובד אדום וגרסינן נמי בפרק אין עומדין דף ל"ד ובפרק חלק אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כלם ילא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמידי חכמים ולמהנה ת"ח מנכסיו ולעושה פרקמטיא לת"ח אבל תלמידי חכמים עצמן יעין לא ראתה אלהים זולתך וכו' :

חלק שני

פרנסת עניים ויש בו י"ד פרקים לפי שניתן בידי :

קפט פרק ראשון

כל לכבות דורש ה' ורואה התפקותו של אדם ונרבת לבו וכוונתו וכשם שבזמן שביית המקדש קיים הקדוש ברוך הוא מקבל סנחת קמח כמו פר כן בקר כך בזמן הזה שחרב המקדש בעונותינו מקבל נדבת פרוטה למי שאין ידו משנת כמאה מנה לעשיר ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ובמתנה מועטת זוכה להקביל פני שכינה כדגרסינן בפ"ק דבתרא דף י"א דרש רבי דוסתאי בר ינאי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם פביא דורין למילן ספק מקבלין ממנו ספק אין מקבלין ממנו ספק רואה פני המלך ספק אנו רואה פני המלך והקב"ה אינו כן אדם נותן פרוטה לפני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (החלים טו) אני בצדק אחזה פניך רבי אליעזר יהיב פרוטה לפני ומצלי אמר יאני בצדק אחזה פניך מאי יאשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן בר יצחק אלו תלמידי חכמים שמקיפין שינה מעיניהם כעולם הזה והקב"ה משיבין כוון שכינתו לעוה"ב אמר רבי יוחנן ס"ד (פסלי יט) מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול יעבד לוח לאיש מלוה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה ממנו צדקה כדגרסינן בפרק קמא דמין דף ו' דרש רב עירא זכנין אמר לה משמיה דרבי אמי זכנין אמר לה משמיה דרבי אסי כה אמר ה' אם יעשיתם כן רבים יבן נגוזו ועבר יועניתך לא אענך עוד אם רואה אדם שמוזנותו מצומצמים יעשה צדקה מהם וכל שכן כשרם

האם יר פשיטא איין גרויטן שבר דער פאר פתח רבי אליעזר האם רבי אליעזר דער זון פון רבי יוסי הגלילי אן גרויבן צו דרשן אין דעם שבר פון דעם וואס האלט אויס איין תלמיד חכם מיט אלן וואס ער פדארף עס שטייט אין פסוק גאט האט געגענטשט דאס הווי פון עובד אדום ווייל דער ארון קיט די לוחות זיינן אין זיין רויז גשמאנן איז די נאך איין קל וחומר דען עובר אדום האט דאך דעם ארון נים געגען עסן און טרינקען נאר ער האט אויס געקערט און האט מיט וואסער גשפרעצט דאס דער שטויב זאל נים אין דער הויף גיין האט ער אזו איין גרויטן שבר גהאט ווען איינער האלט אויס איין תלמיד חכם אין זיין הויז און איז אים מרהה פון זיין געלט וועט ער פשיטא איין גרויטן שבר האבן דער פאר פרעקט דיא גקרא מיט וואס פראפרכה האט גאט דעם עובר אדום געגענטשט האט רבי יוחנן בר ביזנא גזאנט דאס דיא שווינער דאס איז דיא ווייב פון עובד אדום מיט אירע אכט שניר האבן גהאט צו זעקס קינדער אין איין בויך וויא איין פסוק שטייט דאס דער אכטער זון פון עובר אדום איז גווען פעקתי און דער נאך רעכניט דער פסוק דאס אלע קינדער פון עובר אדום זיינען גווען שטארק מיט פח און זיינן גווען צווייא און זעכציג דען די שווינער מיט אירע אכט שניר האבן גיהאט צו זעקס קינדער איז צו זאמן פיר און פופציג מענטשן דען גיין מאל זעקס איז פיר און פופציג און די אכט זין פון עובר איז צו זאמן צווייא און זעכציג וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין פרק אין עומדין און אין פרק חלק רבי חייה בר אבא האט גיזאנט פון וועגן רבי יוחנן אלע נביאים וואס האבן זייערע גוטע נביאות גזאנט איז גיזאנט נאר אויף דעם וואס מאכט זיין טאכטער געבן צו איין תלמיד חכם און דער וואס איז מרהה פון זיין געלט צו איין תלמיד חכם און דער וואס מאכט גשעפטין פאר איין תלמיד חכם פרי דר תלמיד חכם זאל דער פון פרנסה האבן אבר די תלמידי חכמים אליין וואס פאר איין שבר זיי וועלן האבן האט קיין אויג פון קיין נביא נים געען נאר גאט אליין ווייס וואס פאר איין גוטס זיי וועלן האבן :

קפט כל לכבות דורש ה' אלע הערצער פארשט גאט און זעהט וויא פיל דר מענטש קען געבן און דאס פאר לאנגען פון זיין הארץ און זיינע מיינינג און אזו וואול וויא אין דער צייט וואס דער בית המקדש איז גיטשטאנען האט גאט אן גנאטען דאס ביסעל מעל וואס דער ארומאן האט גיבראכט גלייך וויא ריא רינר וואס דער עושר האט גיבראכט אזו אויף

כרס ואלו לאוהו לריוו טוב פליו כפיוס כמו שפלה לו פיוס : אלא שכיבד וריבין לפניו כן דרכן של סגדדין את כנית מבינין וזרקין מים קידס לכן לרנן הספר כדי שיהא עולם מלכות מן הדימה ובלבן מקרא מטאפל חוים קערין בליא : חמורה אכחו של עובד אדום וח' כלותיה שהיו לה מת' נניס : שנאמר פיעולתי השמיני בני עובד אדום קח חביב כל אחת הולידה ששה נייס הם חמשים ואלבע מוסף עליהם שמונה נייס געלין של כלותיה הרי ששים וזחיס לעובד לא ראתה לא נבאות ולא נגליט לאוס נניא : אני בצדק כנזקק סיטון מהלכ אחוה פניו כהפלה : אשבעה בהקיץ תמונתך בשניל הקיפה כנדרתי לבייתי ללמוד תורה : עבד לוח כלה הוא מניע פתחו למלכו כאלו הוא עבדו ועושה לונוו כן סמלו לעני כאלו הוא מלוס להקדים והוא יעשה לונוו וגמולו ישלם לו כדכין סלוה שגול טוב למי שיהלו לו בעת תהון : שלמים מוומצמים וסיק קרא אס שלמים מוונך וכל שכן אס רכיס : וכן נגוזו ועבר הוי פון מכולס ומצויים כנכר ע"י ניוזש שהזוה עונות קן גזוז מהס לנזקק ויכוו : ועניתך לא אענך

היינט דאס דער בית המקדש איז חרוב גיזארן איבער אונזער זינד נעמט אויף גאט אן די פרוטה וואס דער ארומאן גיט צדקה גלייך וויא דיא הונדערט מאל הונדערט גילדן וואס דער עושר גיט צדקה און סייא ער גיט פיל און סייא ער גיט ווייניג איז אלץ גוט נאר זיין הארץ זאל מיינען צו גאט און דורך איין קליינע מתנה איז דער מענטש זוכה מקבל פני השכינה צו זיין וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא רבי דוסתאי בר ינאי האט גדרשט קום און זעה דאס גיט אזו וויא די מרה פון איין מענטשן איז די מרה פון ארומאן די מרה פון איין מענטשן איז ווען איינר בריינגט איין מתנה צו איין מלך איז איין ספק אויב קען וועט צו נעמן פון אים אדר גיט און ווען קען וועט שוין צו נעמן איז נאך איין ספק אויב ער וועט זעהען דעם מלך אדר גיט אבער גאט איז גיט אזו דען ווען איין מענטש גיט איין פרוטה צו איין ארומאן איז ער זוכה מקבל פני השכינה צו זיין וויא אין פסוק שטייט דורך דער צדקה וואס איך גיב וועל איך זוכה זיין צו זעהן דיין שכינה רבי אליעזר האט פריער איין פרוטה געגען צו איין ארומאן און דער נאך האט ער תפלה גזאנט דען ער האט גזאנט עס שטייט אין פסוק אני בצדק אחזה פניך מיט צדקה וואס איך גיב פריער זעה איך דער נאך דיין פנים מיט דר תפלה שטייט ווייטער אין פסוק אשבעה בהקיץ תמונתך זאנט רב נחמן בר יצחק דאס איז גייניג די תלמידי חכמים וואס האלמן אויף זייערע אויגן פון שלאף אויף דר וועלט וועט זיי גאט זעמיגן פון דעם גלאנץ פון זיין שכינה לעולם הבא : אמר רבי יוחנן זאנט רבי יוחנן וואס זאנט דער פסוק מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו דר לייט גאט געלד ווער עס מוט גוטס דעם ארומאן און זיין לזין וועט אים גאט בצאלן ווען דער פסוק וואלט נים גזאנט וואלט מען עס גיט געגענט זאגן דאס גאט הייסט דער לוח איז דאס וויא מען וואלט גזאנט דר לוח איז איין דינר צו דעם מלך ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה און אפילו דער ארומאן וואס ווערט גשפייזט פון צדקה מוז ער דר פון אויף צדקה געבן וויא מיר לערנן אין מסכת גיטין רב עיריא האט גדרשט אמאל האט ער עס גזאנט פון וועגן רבי אמי און אמאל האט ער עס גזאנט פון וועגן רבי אסי עס שטייט אין פסוק כה אמר ה' אם יעשיתם כן רבים מייניג דר פסוק אזו זאגט גאט ווען דר מענטש זעהט דאס זיין פרנסה איז מצומצם זאל ער צדקה געבן און פשיטא ווען ער זעהט דאס ער האט פיל געלט מוז ער צדקה געבן וכן נגוזו ועבר האט מען גלערנט אין דר ישיבה פון רבי ישמעאל אימלכר וואס שערט אפ זיינע גיטער און גיט

פרק א נר ג כולל חלק ב

בית אלהינו • ואמר רבי אמי שקולה מצוה זו כנגד כל המצוות כלין שנאמר והעמדנו עלינו • מצוות • ובשכר פרוטה זו שנותן לעני מתברך • ואם אין לו פרוטה ליתן לו ומפייסו בדברים מתברך יותר • כדגרסינן התם א"ר יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך כשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות • הנותן פרוטה לעני מתברך כשש ברכות שנאמר (ישעיה כח) הלא פרום לרעב לחמך אז יבקע כשחר וגו' אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני וגו' • והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות שנאמר • ותפק לרעב נפשך • ונפש נענה תשביע ורח כחושך אורך וגו' ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחותי נפשך וגו' ובנו ממך חרבות עולם וגו' משוכב נתיבות לשבת •

קצ פרק שני

מי שהיה עשיר חייב לתת צדקה כפי ממונו • ואם אינו רוצה ליתן כופין אותו • כדגרסינן בפרק קמא דכתרא דף ח' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו כממשכנן על הצדקה • אפילו בערב שבת • איני והא כתיב (ימיה ל') • ופקדתי על כל לוחציו • ואמר רבי יצחק בר שמואל משמיה דרב אפילו גבאי צדקה • לא קשיא • הא • דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפיהיה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ארבע מאות זוזי לצדקה • וגם כן מה שעשה רבי עקיבא לרבי טרפון כמו ששנינו במסכת מלה פרק רבי יהודה אמרו עליו על רבי טרפון שעשיר גדול היה ומימיו לא נתן • מתנות רבות לעניים • פעם אחת מצאו ר"ע ואמר לו רצונך • שאקח לך עיר אחת או שתי • מיד עמד רבי טרפון והביא ד' אלפים דינרי זהב ונטלם רבי עקיבא והחלק לעניים • לימים מצאו רבי טרפון אמר לו עקיבא היכן העירות שלקחת תפשו בידו והוליכו לבית המדרש והביא תיגוק וספר תהלים בידו והניחו לפניו והיה קורא והולך עד שהגיע אל אצל פסקי (תהלים קיב) • פור נתן לאביונים • ואמרין עלה בגמרא ורבי טרפון • פתוח פתח לית ליה • אלא אין הוה יהיב • יורכי עקיבא אמאי אכפיהיה אמר לך • לפום גמלא שיחנא אזל ר"ע יהב שלישי לעניים ושני שלישים חלקם למתני ולעוסקי באורייתא ולספראי • כדאשכחיה אמר ליה הכין הוא • אמר ליה נבי דוד מלכא דישאלה הוא דכתיב פור נתן לאביונים • אמר ליה אמאי עבדת הכי ולא ידעת שנקדימון בן גוריון בשעה שהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעים לו תהתיו ובאים עניי ישראל ונוטלין אותו ואפילו הכי משום דלא עבד כדכעי ליה איענש אמר ליה הכי קא אמינא

דר דיקשום פון גאמטש דזיז • רב אסי זאגט די מצוה פון צדקה איז גוואונגן קענן אלע מצוות פון דר תורה דען נהמיה האט גאנגט מיר האבן אויף זיך געשעלט מצוות ללייבט ער די מצוה פון צדקה צו אלע מצוות • ובשכר פרוטה זו און וירד דעם ש"כר פון דער פרוטה וואס ער גיט צו איין ארומן ווערט ער געבענשט • און ווען ער האט גיט קיין פרוטה צו געבן אים און בעט אים אייבן מיט גוטע רייד ווערט ער נאך מער געבענשט • וויא מיר לערנן אין דר גמרא רבי יצחק זאגט דער וואס גיט איין פרוטה צו איין עני ווערט ער געבענשט מיט זעקס ברכות און דער וואס בעט אים אייבער מיט גוטע רייד ווערט ער געבענשט מיט עלף ברכות • אזא וויא אין פסוק שטייט דאס ישעיה הנביא רעכנט זעקס ברכות צו דעם וואס גיט צדקה און עלף ברכות רעכנט ער צו דעם וואס בעט אייבן דעם עני מיט גוטע רייד • קצ מי שהוא עשיר ווער עס איז רייד מוז געבן צדקה נאך זיין פאר מען נאך און ווען ער וויל גיט געבן גייט מען אים דר צו וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא רב נחמן זאגט פון ווען רבה בר אבהו פון מען מען געבן איין משלון פריא דעם ווער עס וויל קיין צדקה גיט געבן אפילו און ערב שבת און מען ווארט גיט ביי נאך שבת האמטש ער איז פאר גוטען מיט דעם שבת • פרענט די גמרא מען מען דען איינעם גייט צדקה צו געבן עס שטייט דאך אין פסוק איך גאט וועל בפולן איין שטרקא אויף די וואס צווינגן געלט צו געבן • און רבי יצחק בר שמואל האט גזאגט פון ווען רב דאס איז גמיינט אפילו ווען איין גבאי צדקה גייט געלט צו געבן ווערט ער אויך געמראפט ענמפרט די גמרא דר פסוק מיינט ווען מען צווינגט איינעם וואס פון מאנט גיט צו געבן און דאס וואס מיר זאגן מען גייט צדקה צו און געבן דאס איז גמיינט ווען ער איז איין עושר און וויל גיט געבן מען מען אים גייט צדקה צו געבן • וויא רבא האט געזיגט צו רבי נתן בר אמי דאס ער איז איין עושר גווען און האט פון אים אויש געזיגט פיר הוגדרט גילין אויף צדקה • וגם כן אויך גפינן מיר וואס רבי עקיבא האט גמאן צו רבי טרפון וויא מיר לערנן אין מסכת מלה מען האט גזאגט אויף רבי טרפון דאס ער איז גווען איין גרוישר עושר און האט אלע ווייניע מען גיט פיל צדקה געגעבן איין מאל האט אים רבי עקיבא גפונן און האט גזאגט צו אים ווילסטו האבן דאס איך זאל דיר קויפן איין שטאט אדר צווייא האט רבי טרפון אים באלד גבראכט פיר מווינט רענדלך ער זאל אים קויפן • האט רבי עקיבא דאס געלט גנומן און האט צו מיילט צו עניי און עמליכע

זיס סני • מצות וכלא מלוה אחת כיו עושין אלא שקולה וכו' • ותפק לרעב נפשך נס סוף פיוס דכרי נחומים • ונפש נענה תשביע דכרי נחומים • אפילו בע"ש שיש פתחון פה לנעל סני לומר סהוא טרור לנורן שבת • ופקדתי וגו' משמע דחשור לכפון • אמר עביר מותר לכפול • מתנות רבות רבות נותן דקדק מעט ולא מתנה מרובה • שאקח לך עיר אחת וכו' ערפון סכר סימן לו ענה הנוהג ליקח עיר שירויח נס • פור נתן לאביונים מחייב ליתן דקדק לפור ממון הרבה לזכות לבשר גדול כמו שכתוב ספרא וזקתו עומדת לעד • פתוח פתחה דכתיב נחומס נחומס שיתן דקדק לעניים הרבה וכפול לית ליה כתיב ומה לא היה נותן לדקדק • ור' עקיבא מחבר סיבך רבי ערפון לקח סוף כוספ' לרבי ערפון ליתן דקדק • לפום גמרא כמו שיש כח גדול ליכא תמלות נותנין עליו וכו' רבי ערפון היה עשיר גדול ויכול ליתן הרבה • כדאשכחיה רבי ערפון לרבי פקידא אמר ליה סיבך לאונתן שארפס לקוח לי • ומה עסקי ומה סוף התקן טוב או רע • אמר ליה רבי ערפון אמאי עכרת ככי לקח ממני מעות ותקדש לעניים וכי אמי לא נותן דקדק • מרעות נפשאי מלוני היה לך לאודיעני ואני נותן לך • א"ל רבי

טענ ארום האט רבי טרפון אים גפונען און האט אים גזאגט וואו איז דיא שטעט וואס די האשט מיר גקויפט האט רבי עקיבא אים פריא דער האנט און גנומן און האט אים גפירט אין בית המדרש און האט גנומן איין קינד וואס האט גהאלטן איין ספר תהלים אין זיין האנט און דאשן קינד האט דעם ספר תהלים פון זיין אנדר גליינט און האט גליינט אין אים ביי ער איז גקומן צו דעם פסוק פור נתן לאביונים • ווען דר מענטש פון שפיריט פיל געלט צו ארומע לייט צדקה עומדת לעד בשטייט זיין צדקה ביי אייביג • פדענט די גמרא ווארום האט רבי טרפון אליין קיין צדקה גיט געגעבן עס שטייט דאך אין פסוק דוא זאלקט דיין האנט עפינען און צדקה געבן • ענמפרט די גמרא ער האט זא געגעבן נאר רבי עקיבא האט אים גנייט ער זאל מער געבן נאך זיין פאר מען וויא דר שפיריט ווארט זאגט נאך דעם שטארקייט פון דעם קעמל אזו לארט מען אים און משא אזו אויך נאך דעם פון מען פון איין מענטשן מוז ער צדקה געבן • דר ציילט דיא גמרא ווייטר דאס רבי עקיבא איז גגאנגן און האט צו מיילט דיא פיר מווינט רענדלך אויף דרייא חלקים איין שלישי האט ער געגעבן צו ארימע לייט און צוויי שלישים האט ער געגעבן צו תלמידי חכמים וואס ויצן און לערנען תורה • וויא רבי טרפון האט אים גפונן האט ער צו אים גזאגט וואו איז דיין טרייהייט וואס איך האב דיר גמרויט דס געלדי האט רבי עקיבא גזאגט איך האב דיר זיין גקויפט דר פרי האט רבי טרפון גזאגט האסטו אגוסט גישעפט דר פרי גקויפט רבי עקיבא צו אים גזאגט איך האב אזו איין גוטיש גקויפט וואס עס איז גיט דא קיין געשעס דר פון און האט רבי טרפון אריין גיבראכט אין בית המדרש האט רבי טרפון אים גפונען וואו איז דיא זאך וואס די האסט גקויפט האט רבי עקיבא צו אים גזאגט איך האב עס געגעבן צו דוד מלך ישראל דען ער האט גזאגט דר וואס פון שפיריט זיין געלט צו ארומע לייט בשטייט זיין צדקה ביי אייביג האט רבי טרפון צו אים גזאגט ווארום האסטו מיין געלט אונעק געגעבן איך גיב דאך אליין צדקה • האט רבי עקיבא צו אים גזאגט וויישטו דען גיט דאס גקדימון בן גוריון ווען ער איז ארום גגאנגן פון זיין היז אין בית המדרש האט מען אים אונטר גישפיריט ווי דען קליידר און די ארומע לייט וויינען גיקומן און האבן עס צו גינומן און פון דעסט וועגן ווייל ער האט גיט גמאן וויא ער האט גבראכט טאן נאך זיין פון מען איז ער גישטרקאט גווארן האב איך עס דרום גיטאן בדי דו זאלקט גיט גשטרקאט ווערן • האט רבי טרפון

פרק ב נר ג כלל ז חלק ב

אלא מדילך אלא שאני אומר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה לב) היה מעשה הצדקה שלום • נמצא שכל מי שאינו עושה כפי ממונו נענש • כדגרסינן בכתובות ריש פרק מצאית האשה דף ס"ו • מעשה כריב"ז שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה אשה אחת שהיתה בלוקמת שעורים בין רגלי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעמפה בשערה ועמדה לפניו ואמרה לו רבי • פרנסני אמר לה כתי בת מי את אמרה לו בתו של נקדימון בן גוריון אני אמר לה בתי כמון של בית אביך היכן הוא אמרה לו רבי • לא כדן מתליא מתלין בירושלים מלח כמון חסד • ואמרי לה חסד • אמר לה ושל בית חמך היכן הוא אמרה לו • יבא זה ואבד את זה • אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר להם לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלה אלפים אלפים דינרי זהב של בית אביה • הוין משל בית המיה • ככה ריב"ז ואמר אשריכם ישראל שבזמן שעושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם • ובזמן שאין עושין רצונו של מקום אפילו ב"ב בהמתן של אומה שפלה וכו' • ומי שאינו רוצה ליתן גדול שכר הובפה אותו • כדגרסינן בפרק קמא דכתרא דף ט' אמר רבי אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה • מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם אמר להו רבא לבני כחוזא • עשו אהרדי כי היכי דליהוי לכו שלמא • ואם אינו רוצה ליתן באין נוגשים ונוטלין אותו • כדאמרינן עלה ואמר רבי אלעזר בזמן שכיתו המקדש קיים אדם נותן שקלו ומתכפר לו ועכשיו שאין ב"ה קיים באין נוגשים ונוטלין אותו בזרע שנאמר (ישעיה נה) ועניים מרודים תביא בית ואמר מר עוקבא אף על פי כן • נחשב לרם לצדקה שנאמר (שם ס) ושמתי פקודתך שלום ונוגשיך צדקה • והתנהגה לעני הגון ניצול מן הנוגשים הנזמלין בזרע • כדדרש רבי יהודה בר שילום כשם שמונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה לר"ה כך • חסרונו של אדם קצוב בר שראש השנה לר"ה זכה הלא פרום לרעב לחסך לא זכה ועניים מרודים תביא בית • בני אתתיה דרבן יוחנן בן זכאי • חוזא להו בחלמא דמחברי שבע טאות דיגרי • עשיניהו ושקל סנייהו לצדקה • יפש גבייהו שכבר דיגרי דבי קיסר שקלינהו • יואמר להו לא תדחלו הכי חזאי לכו בחלמא ושכבר הוא דפש גבייכו •

ואם דאם ויין איין אוקה שפלה • ומי שאינו רוצה ליתן און דער וואס וויל גיט געבין קיין צדקה איז גרויס דער שזכר פון דעם וואס גייט אים צדקה צו געבין וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא רבי אליעזר זאגט דער שזכר פון דעם וואס פאכט דאס ויין תכר זאל אפצוה טאן איז גרעסר פון דעם וואס טוט דיא מצוה וויא אין פסוק שמיים דער וואס מאכט ויין תכר זאל געבין צדקה דער וועט שלום האבן • אמר להו רבא לבני כחוזא רבא האט גזאגט צו די לייט פון דער שטאט כחוזא גייט אייך איינע די אנדרע צדקה צו געבין פדי איר זאלט האבן שלום • און ווען איין מענטש וויל גיט געבין קיין צדקה קומען דיא בצווינגר און נעמן דאס געלט אונעק וויא מיר זאגן אין דער גמרא רבי אליעזר זאגט אין דער צייט וואס דער בהמ"ק איז גשטאנן האט אמענטש געגעבן אפחצית השקל און האט דורך דעם איין פפרה גהאט אבער היינט דאס קיין בית המקדש איז גיט דא קומען דיא בצווינגר און נעמן דאס געלט מיט גוואלד אונעק וויא אין פסוק שמיים דיא שטארקע בצווינגר וועסטו בריינגען אין דיין הויז ווען דיא וועסט גיט געבין קיין צדקה האט מר עוקבא גזאגט פון דעסט וועגן ווערט עס וויא גירעכניגט פאר איין צדקה וויא אין פסוק שמיים איך וועל סאכין דינע בפעולער דאס וויא זאלין דיר בפעולען שלום און דיא וואס צווינגען דיר צו געבין זאל דיר גירעכניגט ווערין פו צדקה און דר וואס גיט צדקה צווא פרימע עניים דער ווערט ניצול פון דיא בצווינגר וואס נעמן געלט מיט גוואלד • וויא רבי יהודה בר שלום האט גדרשת אזו וואול וויא דיא פאר דינסט פון מענטשין אויף דעם גאנצין יאר ווערט בשמיטת פון ראש השנה אזו ווערט אויך בשמיטת פון ראש השנה וויא פיל ער זאל פרלירען דעם יאר • ווען ער איז פרום גייט דאס געלט וואס ער דארף פרלירען אויף ברויט וואס ער גיט צו הגביריגע מענטשין און ווען ער איז גיט פרום קומען שטארקע בצווינגער אין ויין וויז און נעמען צווא • בני אתתיה דרבן יוחנן בן זכאי • דיא קינגר פון דער שוועסטער פון רבן יוחנן בן זכאי האט רבן יוחנן בן זכאי געזען וויא אין חלום דאס וויא דארפן דאס יאר פרלירען זיבן הגבירעט גילדין האט ער זייא גנייש את האט פון זייא גנומן צדקה • איז בייא זייא נאך איבר גבליבן פון דער סומע זיבעצין גילדין וויא עס איז גקומן ערב יום כפור האט דער שררה גישקט און האט זייא אונעק גנומן זיבעצין גילדין האט רבי יוחנן צו זייא גזאגט שרעקט זייא ער וועט סער גיט נעמן זייא איך דען איך האב געזען אין חלום דאס יאר דארפט דאס יאר פרלירען זיבן הגבירעט גילדין • האב איך גיטאכט דאס יאר האט זיי צדקה אונעק גינגעני

עקיבא ומאי אכפת לך כל מה שנתתי לפניך כוונתו וכו' ואלו בשינוי משום שכר המעשה שאלה וכו' משה סיני מי שגמר לחסר סימן • לא כדון כחליא וכו' לא כן כיו מושלים מלכס דירושלים • מלח מסון חסר כוונתו מלח מסון כוונתו לגרוס לו סתמקיים משונו כוונתו מלח מסון כוונתו לגרוס וכו' קיומו • ויש וימריה חסר שיפס ממנו חסד • בא זה על בית אבא של פשו דוקה וכלה משונו וכו' ויחזיק זה לפי שנתערב עמם • הוין משל המיה ופאסט שבוסיף לם כחמן • ביר בהחמן שיפס מלקצט שמוריס כלמיל • מעשה הצדקה עורח המעשה את מכריס מנלה כפינ וכויה כדוקה שלום ומעט לאן כפיס • עשו כפיס שינוי לדוקה אלא יבא כמין ויכס ליתן לו כדלמך וכו' • ועניינן כפודים על שלם כחן דוקה לעניים קח להם עניים מרודים שבוסיף ליתן להם כחוס שלם כחן כוונתו לעני ישראל • נחשב לרם לצדקה ויש להם כפרס על יום חסרונו של אדם פסוק שמיר לפסוקו פ"כ יפן לעניים ויזכו לכות שחכנו לו כדוקה שחן לחסרון שגור עליו • חוזא להו רבי יוחנן חלס עליהם נחזאי ויזכ דמפריסו נא חס שנס שבע מלח דיגרי • עשיניהו כפיסו כחן יוחנן בן זכאי שיפסו כחוסם לדוקה • פש גבייהו שזכר גבייהו שכבר רבא פסוק שבעה עשר דיגרין שלם נפשו לדוקה מחולן שבע מלח דיגרין • ואמר להו רבי יוחנן לא פדחלו אל מירלו נפסדו יותר כי חוזא יזי נשאר

כי פמא מעלי יוכא דכפורי שדור דבי קיסר שקלינהו • יואמר להו לא תדחלו הכי חזאי לכו בחלמא ושכבר הוא דפש גבייכו •

פרפון צווא אים גזאגט ווארום האקטו דאס גיט גיטאן מיט מין ווילן • האט רבי עקיבא צו אים גזאגט איך האב דאך צדקה געגעבן פון דיין געלט גייערס איך האב גינאלט דעם שזכר האבן דיר צו בריינגן צדקה צו געבן דען איך זאג דר וואס פאכט דאס ויין תכר זאל איין מצוה טאן האט ער איין גרעשרן שזכר פון דעם וואס טוט די מצוה • ווי אין פסוק שמיים דר וואס פאכט דאס ויין תכר זאל צדקה געבן דר וועט האבן שלום • נמצא ווערט גמין דאס דר וואס גיט גיט קיין צדקה נאך ויין פר סעגין נאך ווערט גישטראפט • וויא מיר האבן גילערינט אין מסכת פתובות עס איז גיווען איין מעשה מיט רבן יוחנן בן זכאי דאס ער האט גרימין אויף איין אייזיל און איז ארויס גינאנגען פון ירושלים און זינע תלמידים זינען גינאנגן נאך אים • האט רבי יוחנן גיזעהן דאס איין אשה האט גערשטן גקליבן פון צווישן די פיס פון בהמת פון דיא ערביים וויא זיא האט אים דער געהן האט זיא זיך פדעקט דיא האר און האט זיך גישטעלט פו אים און האט גיזאגט צו אים רבי וויא מיר מפרנס • האט ער איר גפרענט וועמעש פאכט בייסטויהאט זיא גזאגט איך בין די טאכטער פון נקדימון בן גוריון האט ער צו איר גזאגט מיין טאכטער וויא איז אהין גיקומן דאס געלט וואס דיין פאטער האט דיר גיגעבן • האט זיא גזאגט רבי פלענט מען דען גיט אזו איין משל זאגן אין ירושלים דיא זאלץ פון געלט דאס זייא זאלין לאנג זיך האלטיין איז ווען מען מאכט זייא ווייניגר דורך צדקה געבן • און אמיל זאגן ער זאל חסר טאן מיט דעם געלט צווא לייטן דען וועט דאס געלט איין בשטאנד האבן און מיין פאטער האט גיט גיגעבן צדקה נאך ויין פר סעגין דעריבר איז פון ויין געלט גישט גינארין • האט ער איר גפרענט וואו איז דאס געלט וואס דיין שווער האט צווא דיין טאן גיגעבן האט זיא גזאגט עס איז גקומן מיין פאטערס געלט און האט גמאכט צווא גישט מיין שווערש געלט • האט זיא גזאגט רבי גדינגשטו אז דוא האסט זיך גתחמת אויף מיין פתובה • האט ער גזאגט צווא זינע תלמידים איך גדיינק אז איך האב מיר גתחמת אויף איר פתובה האב איך איר גלייענט מויונט מאל מויונט רענדליך האט זיא אים אריין גבראכט פון איר פאטער הוין דעם וואס דער תתן האט איר מסוף גיווען • האט רבן יוחנן בן זכאי גוויינט און האט גזאגט וואול אייך ישראל דאס אין דר צייט וואס איר טוט נאמט ווילען האט קיין אוקה קיין שריתה גיט איבר אייך און אין דר צייט וואס איר טוט גיט נאמט ווילן ענטפרט אייך גאט איבר אין דר האנט פון איין אוקה שפלה און גיט צו איין אוקה שפלה אליין גייערס אפילו אין די הענט פון זייערע בהמות אזו ווי די אשה האט גערשטין גקליבן פון צווישן דיא בהמות פון דיא ערביים

פרק ב נר ג כלל ז חלק ב

אמר ליה יאמאי לא אמרת לן דניתבינהו אמינא כי היכי ידתעביד מצוה לשמה • והצדקה הגדולה שבכל הנותן תבואה בשני בצורת שהעניים רעבים • והאוצרות אמורים וצדקה זאת עומדת לעד • כדגרסינן התם דף י"א תנו רבנן מעשה יבמוכנו המלך שכוכו אוצרותיו ואוצרות אבותיו שזיו לו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו אבותיך גנוו אוצרות והוסיפו על של אבותם ואתה מכוכו אוצרותיך ואוצרות אבותיך • אמר להם אבותי גנוו אוצרות למטה ואני גנזתי אוצרות למעלה שנאמר (החלים פה) יאמת סארץ תצמח וגו' • אבותי גנוו אוצרות במקום שזרוד שולטת בהם ואני גנזתי במקום שאין הירד שולטת בהם שנאמר (שם ס"ט) צדק וכשפט ימכו ככאך • אבותי גנוו במקום שאין עושה פירות ואני גנזתי במקום שעושה פירות שנאמר (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו • אבותי גנוו אוצרות ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם • אבותי גנוו לאהרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר (ישעיה נח) ולך תהיה צדקה ואומר והלך לפניך צדקך וגו' :

קצא פרק שלישי

כל המעלים עיניו מן הצדקה חוטא חטאה גדולה כדגרסינן בכתובות פרק מציאת האשה דף ס"א תנא חייא בר רב מדפתי כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד כוכבים ומזלות כתיב הבא (ברום טו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתוב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים ומזלות אף כאן עבודת כוכבים ומזלות • וגרסינן נמי בפרק קמא דבתרא דף י' רב פפא היה קא סליק כדדנא אישתמיט כרעיה בעא למיפל חלש דעתיה אכר • והשתא איחייב מאן דסני לן • כמחללי שבתות ובעובדי כוכבים ומזלות אמר ליה חייא בר רב מדפתי לרב פפא שכא עני בא לייך ולא פרנסתו דתניא רבי יהושע בן קריהה אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה חוטא וכו' כדאיתא לעיל • וכל זה אף לגדול לפי • שמדקדק הקדוש ברוך הוא עמהם אפילו כהו

אליכס ולא יותר : אמאי לא אמרת לן מחמלה שכן תלמח סכויכס יתק ממנו והו' נוספין לך לזדקת אש לזדקת אלו נחמנו כאלו נתנו לויכר טוב לוי יתן לזדקת : דחעביד מצוה לשבה אש לחמתי לכס לא הייתי נותנין לכס זדקת אלא ככילי גזירי תלמי' הוסיפו לקיסי : והאוצרות אמורים למכור הכהנאז' זדקת : במובנו הטלך כנס על סילגי המלכה מועת הכתובות : אמת מארץ הצמח אף כמיס כסף הניק לאס נמול כסף מניס כהו נקפס ומיכר כלמך זכות הצדק מניס ומסמל למס : מכין כסין גניזתו התח מתין כסין : בבקום שעושה פירות וקפין קיימט לעולם כהו וספיקו אולי תמיו שחמך כי פרי מעלליכס יאכלו : אוצרות נפשות כאלמר ולוקח נפשות חכם כהלי קרא כתיב :

השתא כן אש נפלי : איחייב מאן דסני לן כהאס מחללי קולתו נחמנו כי כהו היה כהו : לנס כמחללי שבתות וכעובדי כוכבים ומזלות כלומר המוח' אש נפל וסס חייבין סקיל וזכר מר מי שחייבין סקיל נמול מן חג' או מיה וזכרנו דדמו לסקיל דקק כהו כסקיל היה גבוה כפי קומתו ודמו ממני : שמדקדק ללש כן התחילס כהו כהו כהו כהו : סימנ' לעולם כהו : והיתה מסתו מונחת דלי : משאו כהו מונחת כהו מים כהו כהו יעלו אלו תמלי דר דלי כהו מני כהו כהו גודס וחס כהו עוליס אלו יוכל לעילס כהו ולוקח :

השערה למוכרת לעולם הבא כמו שמצינו בנחום אישגם זו כדגרסינן בפרק סדר תעניות דף כ"א אמרו עליו על נחום אישגם זו שהיה סומא בשתי עיניו וגירם כשתי ידיו וקיימט בשתי רגליו והיה כל נופו כלא שחין • יוהרת כמדתו מונחת על גבי כפלים של מים פעם אחת היתה מסתו מונחת בבית רעוע ובקשו תלמידיו לפנותה אכר להם פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתו בבית לא יפול הבית פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתו מיד נפל הבית אמרו לו תלמידיו רבינו וכי מאחר שצדיק גמור אתה מפני מה עלתה כך בגופך אמר להם אני עשיתי

נגעבין נאר זיבעצין גילדין איז אייך גבליפן בייא אייך דרום האט דער שררה בייא אייך אוועק גינגן די זיבעצין גילדין • האבין זייא גיזאגט צו רבי יוחנן ווארום האסטו עם אונז ניט גיזאגט וואלטיין מיר דיא זיבעצין גילדין אייך נגעבין אין צדקה האט ער צוא זייא גיזאגט אייך האב מיר גיטראכט ווען אייך וועל אייך זאגן וועט איר דיא מצוה ניט מאן לשם שמיכי • והצדקה הגדולה שבכלו און די גרעסטע צדקה איז ווען ער ניט תבואה צו עניים אין הונגערס צייט דען דיא ארוקע לייט זיינען הונגעריג און די תבואה איז טייער • און אזו איין צדקה דויערט אייביג • וויא מיר לערנן אין דער גמרא די רבנים האבין גילעריגט עם איז גיווען איין מעשה מיט מתבו דמלך דאס ער האט צוא טיילט זיינע אוצרות און דיא אוצרות פון זיינע עמריין אין יארין פון הונגר • האבין זיך איין גיאמילט צו אים זיינע פריודר און זיין פארטרס הויז גיזינד און האבן גיאגט צו אים דיינע עלטערן האבן בהאלטין אוצרות און האבן נאך גימערט אויף די אוצרות פון זיינע עלטערן און דו צו טיילסט דיינע אוצרות און די אוצרות פון דיינע עלטערן האט ער צו זיי גיאגט טיינע עלטערן האבן גיאמילט אוצרות אויף דער ערד און אייך האב גיזאמילט אוצרות אין הימל דורך די צדקה וואס אייך האב גיגעבין וויא אין פסוק שטייט ווען דער אמת וואס דר מענטש האט שפראצט פון דער ערד און צדקה וואס מען ניט ווערט גיועהן פון הימל • טיינע עלטערין האבן בהאלטין אוצרות אין אזו איין ארט וואו מען קען עם מיט דר האנט גיט אוועק נעמן און אייך האב בהאלטן אוצרות אין ארט וואו מען קען עם מיט דר האנט גיט אוועק נעמן וויא אין פסוק שטייט צדקה איז משפט זיינן פעסט אונטר דעם פסא הכבוד • טיינע עלטערן האבן בהאלטין געלט אין אזו איין ארט וואו עם מאכט קיין פירות ניט אייך האב בהאלטין געלט אין אזו איין ארט וואס עם מאכט פירות • וויא אין פסוק שטייט זאגט צום צדיק דאס ער האט גוטס דען ער וועט עסיין דיא פירות פון זיינע מעשים • טיינע עלטערין האבין איין גיאמילט אוצרות פון געלט און אייך האב איין גיאמילט אוצרות פון נפשות וואס אייך האב זיי גישפייט וויא אין פסוק שטייט און ער קויפט נפשות דר קלוגר • טיינע עלטערן האבן בהאלטן געלט פון אונדער און אייך האב בהאלטן פון מיר אליין וויא אין פסוק שטייט און צו דיר וועט זיין די צדקה • אויך שטייט אין פסוק און עם וועט זיין פאר דיר דער זכות פון דער צדקה :

צדקה טוט ער איין גרויסע עבירה • וויא מיר לערנען אין מסכת פתובות חייא בר רב פון דער שטאט דפתי האט גילעריגט אייטליכר וואס פון הוילט זיינע אויגן פון צדקה איז גלייך וויא ער דינט עבודת פוכבים ופולזות דען ביי צדקה שטייט השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל זיי גהיט דאס מאכר וועט זיין מיט דיין הארץ איין שלעכטע נאך דאס דו וועסט ניט וועלן קיין צדקה געבן • און ביי עבודת פוכבים ומזלות שטייט אויך דאס ווארט בליעל יצאו אנשים בני בליעל עם זיינען ארויס גיאנגן שלעכטע מענטשין עבודת פוכבים ומזלות צו דינען • אויך לערנן מיר אין פבא בהרא • רב פפא איז אויך גיאנגן אויף איין לייטר און האט זיך די פיס אויס גיליטשט און האט גיאלט אראפ פאלין • האט ער גיאגט אייך וואלט די שטראף גיליטן וויא די וואס אייך האב פיינד די וואס זיינן מחלל שבת און דינן עבודת פוכבים ומזלות וואס זיי קומט מיטה האט חייא בר רב פון דר שטאט דפתי גיאגט צו רב פפא סאמר איז דיר איין עני צו האנדגרינגט מיר האסט אים ניט גשפייט איז גלייך ווי די האסט פוכבים ומזלות גרינגט דען מיר האבן גילעריגט רבי יהושע בן קרחה זאגט ווער עם פאר הוילט זיינע אויגן פון דר צדקה איז גלייך וויא ער דינט פוכבים ומזלות • וכל זה אף לגדול און די שטראף קומט אפילו צו איין גרויסן צדיק ווען ער ניט קיין צדקה ניט דען גאט איז סדקדק מיט די צדיקים און שטראפט זיי אויף דער וועלט אפילו ווען זיי טוען איין עבירה אייך איין האר וויא מיר גיפיענען ביי נחום אישגם זו דאס ער איז גווען אין מסכת תענית מען האט גיאגט אויף נחום אישגם זו דאס ער איז גווען בלינד אויף זיינע אויגן און זיינע הענט זיינען אים גיווען אפ גיהאקט און הינקענדיג אויף ביינע פיס • און נאר זיין לייב איז גיווען פול מיט קרעץ און די פיס פון זיין בעט זיינען גישטאנן אין בעקן מיט וואסר כדי קיין ווערים זאל ניט ארויף קריכן אויף אים דורך די פיס פון זיין בעט און ער וועט זייא ניט קענן אראפ נעמן ווייל ער האט קיין הענט ניט • אמאל איז זיין בעט גישטאנן אין איין אלמע הויז וואס הא גיאלט איין פאלן האבן זיינע תלמידים גייוואלט דאס בעט ארויס נעמן האט ער צו זיי גיאגט שטראמט פריער ארויס די פלים פון דעם הויז און דער נאך מיין בעט דען אז לאנג וויא מיין בעט וועט שטיין אין הויז וועט עם ניט • איין פאלן האבן זיי אזו גיאגט • און וויא זיי האבן דאס בעט ארויש גיטראגן איז דאס הויז איין גפאלין • האבין דיא תלמידים צוא אים גיאגט רבי ווען דו גישט אזו איין צדיק ווארום גישטו אזו גישטראפט גייווארין מיט יסורים האט ער צו זיי גיאגט אייך האב עם

קצא כי המעלים עיניו מן הצדקה חוטא חטאה גדולה כדגרסינן בכתובות פרק מציאת האשה דף ס"א תנא חייא בר רב מדפתי כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד כוכבים ומזלות כתיב הבא (ברום טו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתוב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים ומזלות אף כאן עבודת כוכבים ומזלות • וגרסינן נמי בפרק קמא דבתרא דף י' רב פפא היה קא סליק כדדנא אישתמיט כרעיה בעא למיפל חלש דעתיה אכר • והשתא איחייב מאן דסני לן • כמחללי שבתות ובעובדי כוכבים ומזלות אמר ליה חייא בר רב מדפתי לרב פפא שכא עני בא לייך ולא פרנסתו דתניא רבי יהושע בן קריהה אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה חוטא וכו' כדאיתא לעיל • וכל זה אף לגדול לפי • שמדקדק הקדוש ברוך הוא עמהם אפילו כהו

פרק ג נר ג כלל ז חלק ב

בעצמי שמעם אחת הייתי מהלך לבית חמי והיה עמי משא שלשה חמורים א' של מאכל וא' של משחה וא' של מיני סגדים . נדומן לי אדם אחד אמר לי רבי פרנסני אמרתי לו המתן עד שאפרוק מעל החמור לאתר שפרקתי מעל החמור נסתכלתי לאחורוי ומצאתיו מת . נפלתו עליו בכיתי עליו ואמרתי עיני שלא חסו עליך יסתמו . ידי שלא חסו עליך יקצצו . רגלי שלא חסו עליך יפרוק מן החמור יקמעו . ולא נתקרה דעתי עד שאמרתי יהא כל גופי מוכה שחין . אמר לו רבי עקיבא אוי לי שראיתך בכך אמר לו אשרוך קמי שראיתני בכך שאלמלי לא ראיתני בכך ילא נתקיימה צדקתי כי ואמאי קרו ליה נחום ג' ויש גם זו . ידכל מה דהוה סלקא ליה היה אומר גם זו לטובה . זימנא חידא בעו רבנן לשדורי דרוון קמי מלכא אמרי בהדי כ'אן נשדר בהדי נחום איש גם זו והוא מלמד בנסים שדור בהדיה מלא מפסקא דאבנים טובות ומרגליות אול * בת בההוא דירוא * כמו הנדה יכריזי בליליא שקלוה למאי דהוה בסימפוטא (אניו) ומלוגיה עפרא לכחר כי חזי מלא עפר אמר גם זו לטובה כי מטא להתם פתחינהו לסימפוטא חזיוה דמליא עפרא אמר קיסר אחוכי קא מחיכו כי יהודאי פקוד עליה למקטיליה אתא אליהו דל אידמי ליה יחד מינייהו אמר להו דלמא האי עפרא * מעפר דאברתם אבוהון הוא דהוה שדי מיניה עפרא והוה תרבי יגילי (קשי) והוה גירי כדכתיב (שעיה מא) יתן כעפר חרבו וגו' הוה ההיא מדינתא דלא הוה מצי למכבשה בדקו עלה מיניה וכבשוה עיילונהו לכי גינזא דכלבא ומליוה לסימפוטא אבנים טובות ומרגליות * יאתא בת בההוא דרתא אמרו ליה ימאי אמטית בהדך לבי מלכא דעבדו לך כולי האי * אמר להו * מאי דשקל מדכא * קמו אינהו נמי אמטי מדהוה עפרא בדקו מינה ולא דעו תרבי וגירי קטילנהו לכולהו יבני דיירי . והפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין חטאם גדול שגורטין שנת בצורת כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף ח' אמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרים אלא בשביל שפוסקים צדקה ברבים ואינן נותנין שנאמר (משלי כה) נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל * במתת שקר * והרווח בכל לזו לחלק צדקה יותר ממה שיש לו הקדוש ב"ה מרבה שכרו וממציא לו מעות לתת צדקה ואנשים מהוננין שיקבלוה כדגרסינן בפרק קמא דבתרא דף ט' אמר רבי יצחק מ"ד (ס"ט כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד * משום דרודף צדקה ימצא צדקה * אלא אמר רבי יצחק כל הרודף צדקה הקב"ה ממציא לו בני אדם הנונים לעשות בהם צדקה כדורש רבא דדרש רבא מאי דכתיב (יחזקאל יח) ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיהו לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שכובשים את יצרים לעשות צדקה

לא נתקיימה צדקתי כי סיפוי מלכד כל זכתי בעטר פזירס כוזל ופסח קנלתי עונכי ונשאר זכותי לעולם כהכ' : דכל מה דתנה סלקא ליה כל כמארע חילוי רעס : בת בההוא דירוא לן לינה אחת בלוחו מלון : בריוני גולניס : כחד מינייהו כלחד משרי קיסר : מעפר דאברתם הוא כשולחם עם סמליוס שלח עיילו עפרא ונכרו כלילי ורק עליכס ח'תת : גילי קס נעשו מ'יס : אתא נחום איש גם זו וכן כהס'א ח'שפ'וס עגנו מ'יעיס כה'כ'תו ל'קיסר : כ'אי אמטית מה ס'יס כ'ירד : כה'כ'תו ל'קיסר : מאי דשקל מ'כא ח'רגו מ'ל' ע'פ' : בני דירוא לח'ותן כ'ני ח'שפ'וס עג'לו מ'ס ס'יס עם כ'ס' איש גם זו : והפוסקים צדקה ברבים גם זו ולפנים והלכח דמלחא נקט ס'ין ע'וי ל'ס'וק צדקס כ'ני ל'גין על'ו ח'ז'ו נ'וטן : כ'שביל האי' ש'מ'ה'לל ב'מתת שק' ד'כ'ס כ'ס'ו ע'כ'ס ל'ס'יס ומ'תי'ק א'ת מ'תי'סין ד'מ'תי'סין ח'ת כ'יל'ין ש'ג'ל'יס כ'ש'ל'יס ע'כ'יס ו'כ'ו ו'ג'ס ח'ין ח'ין ק'וי ח'ש'כ'ס מ'כל ח'ו כ'ל'יון : י'מצא צדקה מ'שת' ע'כ'ל ל'די ע'ו'יס ו'מ'ל' כ'ני ח'וס ס'יק'ט ל'ו נ'וק' : ו'יהו כ'וכ'ש'לים ל'פ'ניך ח'ת ח'ש'י

די ערר פון אברהם זייער פאטער דאס ווען ער האט די ערד גינארפן אויף זיינע שונאים אין דר פון גינארן שווערדן און האט זיי גדרגת און ווען ער האט גינארפן שטרויא אויף זיינע שונאים אין דר פון גינארן פילן . וויא אין פסוק שטייט ער האט געעבן זיין ערד גלייך וויא שווערדן האט דער מלך גיהאט אין מדינה וואס ער האט זיא גיט גיקענט אין נעמן האט ער גיפירובט די ערד ווארפן אויף זיא און האט זיא אין גינמן האט מען דעם נחום איש גם זו גיבראכט אין די אוצרות פון דעם מלך און מען האט אים דר פילש דעם קעסטיל מיט אבנים טובות אונסרגליות איז ער ווידר גיקמן און האט גינעכטיגט אין דר ערשטר הארבעריג . האבין די לייט פון דעם הארבעריג אים גיפירענט וואס האכטו דעם מלך גבראכט דאס מען האט דיר אזו אין כבוד אן גיטאן האט ער גיזאגט דאס וואס איך האב פון אייך מיט גינמן דאס האב איך דעם מלך גיבראכט . האבין זיי אויך דעם מלך פון דר ערד גיבראכט האט זיא דר מלך גיפירובט און האט געזעהן דאס עס איז גיט פון דר ערד פון אברהם האט ער זיי אלמן גירדת : והפוסקים צדקה ברבים און די וואס פרשפרעכן פר פיל מענטשן צו געבן צדקה און גיבין גיט האבן איין גרוישע עבירה דאס דורך זיי קומט הינגער אויף דר וועלט וויא מיר לערנן אין מסכת תענית . רבי יוחנן זאגט רענין ווערין נאר אויף גיהאלטן נאר איבער די לייט וואס פרשפרעכין פר פיל מענטשן צו געבן צדקה און גיבין גיט . וויא אין פסוק שטייט עס קימן וואלקין און קיין רענין גיט פארט גיט דאס איז איבער דעם מענטשן וואס פארקומט זיך און זאגט צו צו געבן צדקה און גיט גיט . והירודף בכל כחו און דר וואס יאגט נאך מיט נאר זיין כח צו געבן צדקה מער פון זיין פר מעגן וועט גאט מערן זיין שכר און וועט אים בשערי געלט צו געבן צדקה און פרויע לייט דאס זיי זאלן פון אים דיא צדקה געמן וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא רבי יצחק זאגט וואס מיינט דר פסוק דר וואס יאגט נאך צדקה צו געבן און חסד צו טאן וועט ער גיפינן לעבן און צדקה און כבוד איז קשה ווייל ער יאגט נאך צדקה וואס איז דאס פאר אים פאר איין שכר דאס ער וועט גיפינען צדקה וואס ער האט דאס שוין . גייערט עס איז און גיפינעט דער וואס יאגט נאך צו געבן צדקה וועט אים גאט צו שיקין פרויע לייט צו זא געמן פון אים וויא רבא האט גירדשט . דאס רמזי דגביא האט גשאלמן זיינע שונאים ראש זיי זאלן גשטרויכלט ווערין פר דיר דאס און אין דיא צייט פון דיין צארן זאלסטו זיי שטראפן דאס איז גימינט דאס רמזי האט גזאגט פאר נאט רבונו של עולם זאמיו ווען וויא בציווינגען זייער דיע און ווילן צדקה געבן זאלסטו זיי שטרויכלן און זאלסט זיי צו שיקין גיט

מיר אליין גיטאן . דען אמאל בין איך גגאנגן צו מיין שווערש וזיו און האב ביי מיר גיהאט דריי אייזלן בעלארענע איין אייזל האט גיטראגן עסין און איין אייזל האט גיטראגן גיטראגן און איין אייזל האט גיטראגן פירות . האט מיר באגעניגט איין מענטש און האט צו מיר גזאגט רבי גיב מיר עסין האב איך צו אים גזאגט ווארט ביו איך וועל פון דעם אייזל אראפ נעמען וועל איך דיר געבן נאך דעם אז איך האב אראפ גינמן פון דעם אייזל האב איך אקוי גיטאן הינטר מיר האב איך אים גיפונן דאס ער איז גשטארבן . בין איך אויף אים גפאלן און האב גייווינט און האב גזאגט מינע אויגן וואס האבן זיך איבער דיר גיט דר פאריקט זאלן פלינד ווערן . מינע הענט וואס האבן זיך איבער דיר גיט דער פאריקט זאלן אפ גיהאקט ווערן מינע פיס וואס האבן גיט גאילט אראפ צו נעמן עסן פון דעם אייזל זאלן אפ גיהאקט ווערן בין איך נאך אלץ גיט רודיג גינארין דען איך האב כורא גהאט דאס איך וועל דורך דעם עולם הבא אן ווערין בין איך האב גזאגט נאר מיין גוף זאל ווערן פול מיט שחין איז מיר אזו גינארן . האט רבי עקיבא ציא אים גזאגט וויא מיר האט זיך זעה דיק אין אזו איין שטאנד האט ער צו אים גזאגט וואול דיר דאס דו זעהשט מיך אזו דען ווען דו זאלסט מיך אזו גיט געזעהן וואלט מיין גירעכטיגקייט גיט גבליבן מיר לעולם הבא דען איך וואלט אלע מינע זכות אן גינארין דורך דר עבירה אבר היינט האב איך מקבל גיווען מיין עינש אויף דר וועלט און מינע זכות זיינען מיר גבליבן לעולם הבא . און מען האט אים דרום גרופן נחום איש גם זו דען אלץ וואס עס האט זיך אים גיטראפן האט ער אלץ גזאגט גם זו לטובה דאס איז אויך צו גומן איין מאל האבן די רבנים גינואלט שיקן אמתנה צום מלך האבן זיי גזאגט מיט וועמן זאלן מיר שיקן לאמיר שיקן מיט נחום איש גם זו דאס ער איז גינואנט דאס נסים סרעפין זיך צו אים . האבן זיי דורך אים גשיקט איין קעשטיל פול מיט אבנים טובות און מרגליות איז ער גגאנגן און האט גינעכטיגט אין איין הארבעריג זיינן גיקומן גולנים ביי נאכט און האבן ארויס גינמן וואס אין קעסטיל איז גווען און האבן דאס קעסטיל אנגיפילט מיט ערדיין דער פריא וויא נחום איש גם זו האט געזעהן דאס דס קעסטיל איז פול מיט ערד האט ער גזאגט גם זו לטובה און איז מיט דעם קעשטיל גגאנגן צום מלך און האט עס צום מלך גיבראכט האט עס דר מלך גינעפינט און האט געזעהן דאס דאס קעסטיל איז פול מיט ערד האט ער גזאגט די יהודים שפאטין פון מיר און האט באפולין מען זאל דעם נחום איש גם זו הרנגען איז גיקומן אליהו און האט זיך גיטאכט גלייך וויא ער איז אייגן פון די ויעצים פון דעם מלך און האט גזאגט צום מלך טאמך איז די ערד פון

פרק ג נר ג כלל ז חלק ב

גמ' יהודה כה

עגלות סיה תכל סיו עקשים לת נשח : בעלי חכמה כתיב גבי דקס וינאל חיים וכתיב גבי פוסה כי מולאי מלא חיים : בעלי אנדה מתוך שכן דוכסין ומושטין לת סגב סגל מכנין אותן :

אמר ליה יוקא לכי יוחנן : פרישה לי מלי עשר תעבר כפל גמ' לי : אמר ליה יוקא וסא כתיב לא תנסו : שויבלו יסקו מלונר די ילמרו כמס פגמים די יס לנו עושר סרסס ולין לייבין יוקא : אי הוה מטיבא להתם להלי קרס דהכילו לת סמטע ידעין לים ממילא : ולרבי אושעיא רבך דלמדת לי מסמיה : מעשר את שלך לתן לך עשר על חד שלך : תבואת זרעך סיוולא סהס כל סמקאל דס : ושסחת בכל הטוב סכילת מעשר כתיב : וזרע יצחק וגו' וינאל מלס עשרים : למה

לא תנסו את ה' אלהיכם * אמר ליה הכי אמר רבי אושעיא הויז מוז שנאמר (מלאכי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרפ וגו' עד בלי די מאי עד בלי די אמר רבי בר פפא עד * שיבולו שפתותיכם מלומר די אמר * אי מטיא להתם לא אצטריכנא לך * ולרבי אושעיא רבך * וגרסינן בפסוקא עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר * רבי יוחנן אשכחיה לינוקיה דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקך אמר ליה עשר תעשר * אמר ליה פרישה לי מר אמר ליה עשר בשביל שתתעשר * אמר ליה ומי שרי למעבר הכי קמי קב"ה והא כתיב (דברים ו') לא תנסו את ה' אלהיכם * אמר ליה הכי אמר רבי אושעיא הויז מוז שנאמר (מלאכי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרפ וגו' עד בלי די מאי עד בלי די אמר רבי בר פפא עד * שיבולו שפתותיכם מלומר די אמר * אי מטיא להתם לא אצטריכנא לך * ולרבי אושעיא רבך * וגרסינן בפסוקא עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר עד שלא תתחסר * אמר הקדוש ב"ה עשר את שלי ואני מעשר את שלך * תבואת זרעך אם זכיתם סוף אתם יוצאים לזרוע כשדה ואם לאו סוף שאיש שדה מתננה בכס ואיזהו זה עשו דכתיב ביה איש שדה * היוצא השדה אם זכיתם סוף לצאת לשדה והוא העולם צריך למים ותשאלום ויבואו ואם לאו סוף ששונאי ישראל יוצאין לקבור בניהם שיהיה * רבי יהושע דסכנין כשם רבי לוי אמר בזכות שני דברים ישראל מתחננין לפני המקום ב"ה בזכות שבת ובזכות מעשרות * בזכות שבת מנין דכתיב (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך מה כתיב בתריה אז תתענג על ה' וגו' * ובזכות מעשרות שנא' (דברים יב) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך וגו' * אמר רב הונא אבות הראשונים הפרישו מעשרות * אברהם הפריש תרומה גדולה דכתיב (בראשית יד) הרימותי ידי אל ה' וגו' ואין הרמה אלא תרומה כדכתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו את תרומת ה' * יצחק הפריש מעשר ראשון דכתיב (בראשית כז) וזרע יצחק בארץ הדיא וגו' * אמר רבי אבא בר רב והלא אין הברכה שורה לא על דבר המדור ולא על השקול ולא על הכנוי * יולמה

קיי פרושע לייט פדי ויאי זאלן קיין שְׂכָר דְרוּיף נִיט הָאָבִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאָגְט וְיַעַר עַם נִיט צְדָקָה אִיז עַר וּזְכָה צו קִינְדֵר וואס זיינען קלוג און רייף און קעגן אַנְדֵרִיש רִישָׁנען דָאס לייט האָבִין דֵר פֿון הַנְּאָה און מוֹנֵען ויאי פֿכּוּד אָן דָרוּם * וויא מיר האָבן אויפֿן גִּשְׁרִיבֿן : וכח סכרה גדול מאד און דֵר פֿון דָעם שְׂכָר פֿון דֵער צְדָקָה אִיז וייער גְרוּיש וויא מיר לערנען אין דֵער גִּסְרֵי רַבִּי אַבְדֵה זָאָגְט מֵעַן הָאָט גִּפְרָעַנְט צו שְׁלֵמָה הַמְּלֶכֶת וויא ווייט גייט דֵר פֿון דֵר צְדָקָה הָאָט עַר צו זיי גִּזָּאָגְט נִיט און זַעֲרָט וואס מִיין פֿאָטֵר דֵיר הָאָט דֵער קִלְעֵט אין דֵער זַאָף פֿון נֵתן לֵאבִיוֹנִים גִּוִּי עַר הָאָט פֿר שְׁפָרִיט זיין גֵּלֶט צו אַרְוֹמֶע לייט וועט זיין זכות בלייבֿן בִּיז אייביג * רַבָּא זָאָגְט פֿון דָעם פֿסוק קען מֵעַן זַעֲרָה דָעם שְׂכָר פֿון צְדָקָה עַשׂ שְׁמִיטִים אין פֿסוק הוּא מְרִימִים יִשְׁכּוּן גִּוִּי עַר וועט הוּיך רוען און די פֿעסֶטֶמַג פֿון פֿעלִיזן וועט זיין זיין שוּמְזִין * זיין בְרוּיט וועט אים זיין גִּעֲבִין און זיין וואַסער וועט שְׁטַענְדִיג זיין :

הבשילם בבני אדם שאינן מהוגנים שלא יקבלו שכר עליהם * רבי יהושע בן לוי אומר וזכה לבנים יבעלי חכמה בעלי עושר יבעלי אנדה וכו' כדאיתא לעיל בתהלת חבור זה * וכח עברה גדול מאד כדגרסינן התם אמר רבי אבהו שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה * אמר להם צאו וראו מה פירש דוד אבא * פור נתן לאביונים וגו' רבא אמר מהכא (ישעיה לג) הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים :

קצב פרק רביעי

הצדקה מעשרת לאדם שנאמר (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד והושך מיושר אך למחסור נותן לרש אין מחסור וגו' והצדקה בזמן הזה במקום המעשרות שמעשרין לנותן * כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף ט' * אמר רבי יוחנן מ"ד (דברים יד) עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר * רבי יוחנן אשכחיה לינוקיה דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקך אמר ליה עשר תעשר * אמר ליה פרישה לי מר אמר ליה עשר בשביל שתתעשר * אמר ליה ומי שרי למעבר הכי קמי קב"ה והא כתיב (דברים ו') לא תנסו את ה' אלהיכם * אמר ליה הכי אמר רבי אושעיא הויז מוז שנאמר (מלאכי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרפ וגו' עד בלי די מאי עד בלי די אמר רבי בר פפא עד * שיבולו שפתותיכם מלומר די אמר * אי מטיא להתם לא אצטריכנא לך * ולרבי אושעיא רבך * וגרסינן בפסוקא עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר עד שלא תתחסר * אמר הקדוש ב"ה עשר את שלי ואני מעשר את שלך * תבואת זרעך אם זכיתם סוף אתם יוצאים לזרוע כשדה ואם לאו סוף שאיש שדה מתננה בכס ואיזהו זה עשו דכתיב ביה איש שדה * היוצא השדה אם זכיתם סוף לצאת לשדה והוא העולם צריך למים ותשאלום ויבואו ואם לאו סוף ששונאי ישראל יוצאין לקבור בניהם שיהיה * רבי יהושע דסכנין כשם רבי לוי אמר בזכות שני דברים ישראל מתחננין לפני המקום ב"ה בזכות שבת ובזכות מעשרות * בזכות שבת מנין דכתיב (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך מה כתיב בתריה אז תתענג על ה' וגו' * ובזכות מעשרות שנא' (דברים יב) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך וגו' * אמר רב הונא אבות הראשונים הפרישו מעשרות * אברהם הפריש תרומה גדולה דכתיב (בראשית יד) הרימותי ידי אל ה' וגו' ואין הרמה אלא תרומה כדכתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו את תרומת ה' * יצחק הפריש מעשר ראשון דכתיב (בראשית כז) וזרע יצחק בארץ הדיא וגו' * אמר רבי אבא בר רב והלא אין הברכה שורה לא על דבר המדור ולא על השקול ולא על הכנוי * יולמה

קיי פרושע לייט פדי ויאי זאלן קיין שְׂכָר דְרוּיף נִיט הָאָבִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאָגְט וְיַעַר עַם נִיט צְדָקָה אִיז עַר וּזְכָה צו קִינְדֵר וואס זיינען קלוג און רייף און קעגן אַנְדֵרִיש רִישָׁנען דָאס לייט האָבִין דֵר פֿון הַנְּאָה און מוֹנֵען ויאי פֿכּוּד אָן דָרוּם * וויא מיר האָבן אויפֿן גִּשְׁרִיבֿן : וכח סכרה גדול מאד און דֵר פֿון דָעם שְׂכָר פֿון דֵער צְדָקָה אִיז וייער גְרוּיש וויא מיר לערנען אין דֵער גִּסְרֵי רַבִּי אַבְדֵה זָאָגְט מֵעַן הָאָט גִּפְרָעַנְט צו שְׁלֵמָה הַמְּלֶכֶת וויא ווייט גייט דֵר פֿון דֵר צְדָקָה הָאָט עַר צו זיי גִּזָּאָגְט נִיט און זַעֲרָט וואס מִיין פֿאָטֵר דֵיר הָאָט דֵער קִלְעֵט אין דֵער זַאָף פֿון נֵתן לֵאבִיוֹנִים גִּוִּי עַר הָאָט פֿר שְׁפָרִיט זיין גֵּלֶט צו אַרְוֹמֶע לייט וועט זיין זכות בלייבֿן בִּיז אייביג * רַבָּא זָאָגְט פֿון דָעם פֿסוק קען מֵעַן זַעֲרָה דָעם שְׂכָר פֿון צְדָקָה עַשׂ שְׁמִיטִים אין פֿסוק הוּא מְרִימִים יִשְׁכּוּן גִּוִּי עַר וועט הוּיך רוען און די פֿעסֶטֶמַג פֿון פֿעלִיזן וועט זיין זיין שוּמְזִין * זיין בְרוּיט וועט אים זיין גִּעֲבִין און זיין וואַסער וועט שְׁטַענְדִיג זיין :

קצב והצדקה מעשרת לאדם שנאמר (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד והושך מיושר אך למחסור נותן לרש אין מחסור וגו' והצדקה בזמן הזה במקום המעשרות שמעשרין לנותן * כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף ט' * אמר רבי יוחנן מ"ד (דברים יד) עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר * רבי יוחנן אשכחיה לינוקיה דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקך אמר ליה עשר תעשר * אמר ליה פרישה לי מר אמר ליה עשר בשביל שתתעשר * אמר ליה ומי שרי למעבר הכי קמי קב"ה והא כתיב (דברים ו') לא תנסו את ה' אלהיכם * אמר ליה הכי אמר רבי אושעיא הויז מוז שנאמר (מלאכי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרפ וגו' עד בלי די מאי עד בלי די אמר רבי בר פפא עד * שיבולו שפתותיכם מלומר די אמר * אי מטיא להתם לא אצטריכנא לך * ולרבי אושעיא רבך * וגרסינן בפסוקא עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר עד שלא תתחסר * אמר הקדוש ב"ה עשר את שלי ואני מעשר את שלך * תבואת זרעך אם זכיתם סוף אתם יוצאים לזרוע כשדה ואם לאו סוף שאיש שדה מתננה בכס ואיזהו זה עשו דכתיב ביה איש שדה * היוצא השדה אם זכיתם סוף לצאת לשדה והוא העולם צריך למים ותשאלום ויבואו ואם לאו סוף ששונאי ישראל יוצאין לקבור בניהם שיהיה * רבי יהושע דסכנין כשם רבי לוי אמר בזכות שני דברים ישראל מתחננין לפני המקום ב"ה בזכות שבת ובזכות מעשרות * בזכות שבת מנין דכתיב (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך מה כתיב בתריה אז תתענג על ה' וגו' * ובזכות מעשרות שנא' (דברים יב) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך וגו' * אמר רב הונא אבות הראשונים הפרישו מעשרות * אברהם הפריש תרומה גדולה דכתיב (בראשית יד) הרימותי ידי אל ה' וגו' ואין הרמה אלא תרומה כדכתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו את תרומת ה' * יצחק הפריש מעשר ראשון דכתיב (בראשית כז) וזרע יצחק בארץ הדיא וגו' * אמר רבי אבא בר רב והלא אין הברכה שורה לא על דבר המדור ולא על השקול ולא על הכנוי * יולמה

פרק ד נר ג כלל ז חלק ב

סודם ליע כמה פן : רוח הווית חסד נפש : מדד אותו כדי לעשרן הה'ד ויכרתו ה' : יעקב הפריש מעשר שני הה'ד (שם נלב) וכל אשר
 רעבדא חלת סלעין כסך עבד מלח סלון מיעין תתן לי עשר אעשרנו לך : וגרסינן נמי התם תני בשם רב נחמני בנוהג שבעולם אדם יש לו שדה
 אחת ונותנה לארים לעבדה למהצה לשליש ולרביע אבל הקב"ה אינו כן אלא הוא משיב רוחות מעלה עננים ומוריד גשמים ומפריח מללים
 ומגדל צמחים ודשן ופירות ולא אמר להפריש אלא אחד מעשרה גם בזכות המעשרות תפלתו של אדם נשמעת כדגרסינן התם (משיל' ל) מי עלה
 שמים וירד מי הוא שעולה לשמים תפלתו ומוריד הגשמים זה המחלק מעשרותיו בהפניו שמוריד טל ומטיר לעולם : מי אסף רוח בתפניו
 מי צרר מים בשמלה ומי הקים כל אפסי ארץ מי הוא זה שאין תפלתו עולה לשמים ואינו מוריד גשמים זה שאינו מחלק מעשרותיו בתפניו
 שהוא עוצר השמים מלהוריד טל ומטיר : וגרסינן נמי במסכת אבות פרק ה' ז' מיני פורעניות באין לעולם על ז' גופי עבירות מקצתן מעשרין
 ומקצתן אינן מעשרין ואלו הן רעב וכו' : כדאיתא בפרק א' מחבור זה : גם מצינו במדרש תנחומא פרשת ראה : מעשה בחסיד אחד
 שהיתה לו שדה שמעלה לו אלף מדות בכל שנה והיה אומר די לי כמה שנתן לי הקב"ה ואני נותן המעשר שהוא מאה מדות לשנה
 כשהגיע למות אמר לבני בני הוי זהיר במעשרותיך שעל ידי המעשר זכיתו לאלו הנכסים : שנה ראשונה נתן המעשר מאלף מדות מאה :
 בשנה השנית אמר למה אתן כל כך חסר מהמעשר י' חסר השדה מאה לשנה : בשלישית חסר מרס עשרות חסר השדה ר' לשנה וכן
 בכל שנה ושנה עד שחזרה השדה למאה מדות : והיה מתעצב מאוד : באו אליו אחיו ובית אביו מקושטים בלבושים נאים : אמר להם
 וכי לשמחה אתם באים היה לכם לנחמני : אמרו לו למה לא נשמח שמתחלה היית אתה בעל הבית והקב"ה כהן : ועכשיו נעשה הקב"ה
 בעל הבית ואתה כהן : מיד נתן המעשר כהונן וחזרה השדה לכמה שהיתה בתחלה : איתא במדרש ושוב מעשה באחד שהיה כונס וין
 ושמן לא היה מוציא מעשרותיו כראוי נכנסה בו רוח יחזוית ונטל המקל והתחיל משבר החכיות גער בו בנוגבה עשה נטל את המקל ופצעו
 על ראשו אמר לו הרוח מסיע יתי ואת גער בי אמר לו תן לי מקל בידי ואשבר אף אני נתן לו את המקל הוא מתברר חדא והוא מתבר
 תרי הרי מי גרם לו זה על ידי שלא הוציא מעשרותיו כראוי ועליו נאמר (משיל' כא) אוהב יין ושמן לא יעשיר : אמר רבי לוי מעשה באחד
 שהיה מעשר פירותיו כראוי והיתה לו שדה אחת ונתן הקב"ה בלבו ועשה חזיה ורע והציה בית מקואות : מיד באה שנת בצורת והיה
 מזכין סאה חטין כסלע וסאה מים בתלת סלעים והיה מכריו ואומר אנא זכין סאה דמאי ידעברא תלת סאין דתמין : מי גרם לו על ידי
 שהוציא מעשרותיו כראוי : וגרסינן באלה הדברים רבה (יבדים כה) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה אמרנו רבי יצחק שלא יאמר אדם אלו
 נתן לי הקב"ה שדה הייתי מוציא מעשרות כתוכה אלא אם אין לו שדה יתן כמה שיש לו בעיר לפיכך אל יופה אדם ידו מן המעשרות

אין נקלייר מיט שיינע קליייר האט ער צו זיי גואנט זייט איר רען נקמן אויף
 איין שפחה דאס איר גייט שייין זיקליירעט איר דארפט מיך מרייסקן האבן
 זיי צו אים גיזאנט ווארום זאלין מיר זיך רען גיט פרייען רען פרייער בישטו
 גיווען דר בעל הבית דאס דוא האסט גיהאט גיין הונדערט מאס איז גאט
 איז גיווען דר פהן וואס ער האט הונדערט מאס גינטיקען אונ היינט איז גאט
 גיווארן דר בעל הבית דאס ער נעמט גיין הונדערט מאס אונ דוא בישט
 גיווארין איין פהן דאס די נעמטש גאר הונדערט מאס : דרום זיינען מיר
 פרייליך דאס דוא בישט גווארין איין פהן האט ער אויף זיך גינמן דאס ער
 זאל רעכט מעשר געבן האט דאס פעלד ווידר טווינד מאס גימאכט וואקסן
 וויא פרייער : איתא במדרש עם שמיים אין מדרש גאך איין מעשה איז גווען
 מיט איין מענטש ראש ער האט איין גיזאמילס וויין אונ בוימל אונ האט דר
 פון גיט רעכט מעשר געבן איז און אים אריין גיקוקן איין רוח רעה האט ער
 איין שמעקן גינמן אונ האט אן גיהויבן די פעסר צו ברעכן האט זיין וון
 אויף אים אן גישריען האט ער דעם זון מיט דעם שמעקן אויף דעם קאפ
 גישלאגן אונ האט צו אים גיזאנט דער רוח רעה העלפט מיר די פעסר צו
 ברעכן אונ די שרייעסט אן אין מיר : אזו האט דר זון צו אים גיזאנט גיב
 מיר איין שמעקן וועל איך אויף די פעסר צו ברעכן האט אים דר פאטער
 געגעבן איין שמעקן אזוא האט דער פאטער צו ברעכן איין פאס נאך דער
 אנדרר אונ דער זון האט צוויי מיט אמאל צוא בראכן ביז זיי האבן אלע
 פעסר צו ברעכן : אונ וואס האט דאס אים גיבראכט נאר ווייל ער האט
 גיט רעכט מעשר געגעבן אונ אויף אים איז גואנט דר פסוק דר וואס האט ליב
 וויין אונ בוימל פר זיך ווייל ער גיט גיט קיין מעשר דר פון דער ווערט גיט
 רייע : אמר רבי לוי רבי לוי האט גיזאנט עם איז גיווען איין מעשה מיט איין
 מענטשן : דאס ער האט רעכט מעשר געגעבן פון זיינע פירות האט ער איין
 פעלד גהאט האט אים גאט אין זיין זון געגעבן דאס ער האט עם העלפט פר
 זייעט אונ פון דר אנדרר העלפט האט ער גימאכט ברונען מיט וואסר איז
 דער נאך גיווארין איין יאר פון הגגר האט ער פאר קויפט איין מאס וויין
 פאר איין סלע אונ איין מאס וואסר האט ער פאר קויפט פאר דריי סלעים
 האט ער אויס גרופין איך פאר קויף איין מאס וואסער מאכט זיא מיר פאר
 דריי מאס וויין : ווער האט עם אים גיבראכט ווייל ער האט רעכט מעשר
 געגעבן : וגרסינן באלה הדברים רבה אויף לערנן מיר אין אלה הדברים רבה עם
 שמיים אין פסוק כבוד בעיר וכו' וכו' איתא בשדה זאנט רבי יצחק דאס איז
 גימיינט דאס דער מענטש זאל גיט זאגן ווען איך זאל האבן איין פעלד
 וואלט איך מעשר געגעבן דר פון : זייערט אפילו ווען ער האט קיין פעלד
 גיט זאל ער איך מעשר געגעבן פון דעם וואס ער האט אין שטאט דרום זאל
 דר מענטש זיך גיט אפלאזן פון צוא געבן רעכט מעשר פון דעם וואס ער

יעקב האט מעשר שני געגעבן וויא אין פסוק שמיים דאס יעקב האט גזאנט
 וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך אונ אלץ וואס דוא וועסט מיר געבן וועל
 איך דיר צוויי מאל מעשר געבין איין מאל מעשר ראשון וואס מען גיט
 צום לוי אונ איין מאל מעשר שני דאס מען מעג עם אליין עסן אין ירושלים
 וגרסינן נמי חתם אויף לערנן מיר אין דער פסיקתא מען האט גילערניגט פון
 וועגן רב נחמני דר סדר פון דר וועלט איז ווען איינר האט איין פעלד אונ
 גיט דאס צוא אנערמנר ער זאל איך דעם ארבעטין גיט ער אים האלב ארד
 ארטימל ארד אפערמל אבר גאט איז גיט אזו נאר ער מאכט ווייען ווינטן אונ
 בריינגט אויף וואלקניש אונ מאכט גיין רעניגש אונ מאכט פליען טויען אונ
 מאכט וואקסן שפראצונג אונ פירות אונ גיט פעטקייט אין זייא אונ האט
 דאך נאר גיהייסן מען זאל אפ שייך איינע פון צעהן : גם בזכות המעשרות
 אויף דורך דעם זכות פון מעשרות ווערט די הפלה פון דעם מענטשין דר
 הערט : וויא מיר לערנן אין דר פסיקתא עם שמיים אין פסוק מי עלה שמים
 וירד דאס איז גימיינט ווער קען זיין תפלה אויף בריינגן אין הימיל דאס עם
 זאל אראפ גייען דר רעגן : נאר דר וואס שייט אפ מעשר מיט זיין האנט
 דער קען בריינגן מיט זיין תפלה מויה אונ רעגין אויף דער וועלט שמיים
 ווייטער אין פסוק מי אסף רוח בחסניו מי צרר מים בשמלה דאס איז גימיינט ווער
 איז דר מאן וואס זיין תפלה גייט גיט אויף אין הימיל אונ בריינגט גיט אראפ
 קיין רעגין דאס איז דער וואס טיילט גיט זיינע מעשרות מיט דר האנד : ער
 האלט איין די הימיל דאס עם זאל גיט גיין קיין מויה אונ רעגין : אויך
 לערנן מיר אין מסכת אבות זיבן ערלייא שפראך קומט אויף דער וועלט
 פר זיבן גרויסע זינד ווען אנדערע גיבין מעשר אונ אנדערע גיבין גיט קומט
 הונגריגס מצינו אויך גיפניען מיר אין מדרש תנחומא עם איז גיווען איין
 מעשה מיט איין חסיד דאס ער האט גיהאט איין פעלד וואס דרויף איז
 גיוואקסן טווינדן מאס תבואה אלע יאר אונ ער פלעגט זאגן איך האב
 גינג אין דעם וואס גאט האט מיר געגעבן אונ איך וועל געבין דעם מעשר
 דר פון אלע יאר הונדערט מאס : פר זיין טויט האט ער מאנט צו זיין וון
 מיין וון זיי גיהיט צוא געבין מעשר דען דורך דעם מעשר האב איך חכה
 גיווען צו די גיט : דאס ערשטע יאר האט דער זון רעכט מעשר געגעבן
 פון טווינדן מאס האט ער געגעבן הונדערט : דאס אנדערע יאר האט ער
 גזאנט ווארום זאל איך אזו פיל געבין האט ער צעהן ווייניג מעשר געגעבן
 אזו האט דאס פעלד הונדערט מאס ווייניגער געגעבן דאס דריטע יאר האט
 ער צוואנציג מאס ווייניגער געגעבן איז אין דעם פעלד צוויי הונדערט מאס
 ווייניגער גוואקסן אונ אזו האט ער אלע יאר צעהן מאס ווייניג געגעבן
 ביז דאס פעלד האט נאר הונדערט מאס גימאכט וואקסן איז ער זייער
 שרייעריג גווען זיין צו אים גיקוקן זייער ברירר אונ זיין פאמערש דרוי גוינד

פרק ד נר ג כלל ז חלק ב

ויתנם טר'י מן השדה ומן הבית ומכל מה שיבא לידו בשום ענין ומקיימו ומסיף עליו אלף פעמים :

נפש יהודה כו

אלי לוקח נעד סלח מים : וכזה נזקק ומעשר כוב אין ממנו חסד כדלמן מלח ממן חסד :

לבעל הרין לרעט או לעובד כוכבים ומלות סוזמר כך : לא כועס עליו נתמיט :

אימתי עניים מרודים תביא בית האידם :
עניים מרודים היינו נכודי כוכבים ומלות כוכבים לם ישראל ולקריס בחוקים וכוכב כלום כדלם לעב לחמך כעת הזאת חף סלחמנו כלות : ואיוו היא צדקה המועלת מדינה של גיהנם כלומר לזוז מן המעלות הללו מדבר מדין של גיהנם אזיו סכסוך לא יועיל כון כיום עכרה : ואיוו כדלם ליתן הזדקת או למי יתנה כדמיס לרניט כל זדקת יתנה : דמר עוקבא ורבי אבא בחסות כחותמר מד עוקבא כד לעניח כככותיס לרבעט וזיו כל יומה כליכר דדסא כרי כעני איוו יודע אכל כוז ידע למי נותנה : כרי כול כזיס ייר ככודיס מעוט זכרי ללחודיס וממלא כסכיס לביט עיניו וכעני כעלה וידע מעי מעלס לכל כוז איוו יודע למי נתן :

קצת פרק חמישי

כל בן דעת נותן כל אשר יש לו להציל נופו מעונש כדני בני אדם והצדקה שאדם נותן לעני מצילתו מדינה של גיהנם : כדגרסינן בפרק קמא דכתרא דף י' תניא היה רבי מאיר אומר אם יש לו פתרון פה ילבעל הדיון להשיבך ולומר אם אליהם אוהב את העניים למה אינו מפרנסם אף אתה אכתי לו כדי ששנצל אנו מדינה של גיהנם : וזאת השאלה שאל מורנוסרופוס את רבי עקיבא אמר לו אם אליהם אוהב את העניים מפני מה אינו מפרנסם אמר לו כדי שנצל אנו מדינה של גיהנם אמר לו אדרבה זו היא שכתייבת אתכם לניהנם אמשול לך משל למהיד למלך בשר ודם שבעט על עבדו וחכשו כבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך ילא כועס עליו ואתם קרויים עבדים שנאמר (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים אמר ליה רבי עקיבא אמשול לך משל למהיד למלך בשר ודם שבעט על בנו וחבשו בבית האסורין וגור עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו ובא אדם אחד והאכילו והשקהו וכששמע המלך לא דורון משגרו לו ואנו קרויים בניי שנאמר (ירמיס יד) בניים אתם לה' אליהם אמר לו אתם קרויים בניים ואתם קרויים עבדים בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בניים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים עבדים : ועכשו אין אתם עושים רצונו של מקום : אמר לו הרי הוא אומר הלא פרוס לרעב לחמד וגו' אימתי עניים מרודים תביא בית האידם וקאמר רבי חייו בר אבא רבי יוחנן רמי כתיב (משלי א) לא יועיל לך ביום עברה וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילת ממותה משונה ואחת שצדקה תציל ממות : וכתיב (שם י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילת ממותה משונה ואחת שצדקה תציל ממות של גיהנם : ואיוו היא שמצילת מדינה של גיהנם והוא דכתיב ביה עברה דכתיב (צפניה א) יום עברה היום ההוא : ואיוו היא שמצילת ממותה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נומלה ויודע כמי נומלה : נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי יאדמר עוקבא : נומלה ואינו יודע ממי נומלה לאפוקי מדרכי אבא : אלא היכי ליעביד ליתביה בארנקי של צדקה : נגרסינן נמי התם ולבש צדקה כשרין מה שריון זה מגין על לבושו של אדם כמלהמה אף הצדקה מטנה על בעלה מדינה של

רבי עקיבא איס גענטפערט עם שטייט אין פסקו הלא פרוס לרעב לחמד ויענייט מרודים תביא בית דאס איו גמינוט דוא זאלמט אפ פרעכן צום הונגריגן דיין פרויט אפילו אין גלות וואס דיא ענייט מרודים דאס ניין די עובדי מוכבים ומולות קומן בייא דיר אין דויו פון דעשט וועגן זאלסטו דאך צדקה געבן : אויף ואנן מיר אין דר גמרא רבי חייו בר אבא זאגט דאס רבי יוחנן האט ווירד אנגנד גפרענגט אין איין פסקו שטייט עם העלפט ניט קיין נומט אין דעם טאג פון צארן אבר דיא צדקה איו מציל פון דעם טויט : אונ אין איין פסקו שטייט עם העלפט ניט די אוצרות צום רשע אבר די צדקה איו מציל פון דעם טויט איו קשה ווארדס האט עם שלכה המלך צווייט מאל גואגט דאס דיא צדקה איו מציל פון דעם טויט : נייערשט אין פסקו ווייזט דאס די צדקה איו מציל דעם מענטשן פון איין מיתה משונה אונ איין פסקו ווייזט דאס דורך דר צדקה ווערט דר מענטש ניצול פון דעם גיהנם אונ דר ערשט פסקו ווייזט דאס דורך דער צדקה ווערט דער מענטש ניצול פון גיהנם דען אין דעם פסקו שטייט לא יועיל לך ביום עברה דאס איו גמינוט דר גיהנם ויח איו פסקו שטייט יום עברה היום ההוא עש איו איין ברענעריגער טאג דר דאניגער טאג דאס גאט וועט בריינגן די רשעים אין גיהנם : אונ וועלכע צדקה איו מציל פון איין מיתה משונה דאס איו ווען ער גיט צדקה אונ ווייט גיט צוא וועמן ער גיט אונ דער עני וואס געמט דיא צדקה ווייט גיט פון וועמען ער געמט : אונ דאס וואס ער גיט צדקה אונ ווייט גיט וועמן ער גיט דאס איו גיט אזו וויא בר עוקבא האט גיטאן דאס ער האט אלע וואך צו איו עני אין הויז פיר גילדן צריין גווארפן האט ער גיוואוסט וועלכין עני ער גיט : אונ דאס וואס דער עני געמט אונ ווייט גיט פון וועמן ער געמט דאס איו גיט אזו וויא רבי אבא האט גיטאן דאס ער האט געלט אין איין טוף איין גבוגדין אונ האט עם אויף ויין אקסיל גיטראגן אונ האט זיך גיוויזן פאר ענייט האכן עם דיא ענייט ארויס נגמען אזו האט רבי אבא גיט גיוואוסט וועלכין עני ער גיט אפער דער עני האט גוואוסט פון וועמען ער געמט אונ אזו איו גיט רעכט צו טאן : נייערשט ער זאל צדקה געבין איו דער פושקע פון צדקה וועט ער גיט וויסן צו וועמן די גבאי צדקה וועלן עם צו טיילן אונ דער עני וועט גיט וויסן פון וועמען ער געמט עם : נגרסינן נמי התם איוף לערנן מיר אין דער גמרא עם שטייט אין פסקו ער האט אן גקלייד די צדקה וויא איין פאנצער דען אזו וויא איין פאנצער איו מגין אויף ויין דארן איו דער מלכה או אזו אויף די צדקה כמי אויף דעם מענטשין פון דעם דין פון גיהנם : אויף לערנן מיר אין מסכת גיטין מען האט גילערינט אין דער ישיבה פון רבי ישמעאל דער

האט איו בעלד אונ פון דעם וואס ער האט אין דויו אונ פון אלע זאכן וואס עם קומט איו צום האנד פון וואס פר אנישעפט איו דער וועלט : אונ דורך דעם זאלעט ער איו זיין געלט דאס ווי האלמן זיך ביי אים אונ עם וועט זיך מערן טוינוט מאל אזו פיל וויא ער האט :

קצת כל בן דעת נותן כל אשר יש לו להציל נופו מעונש כדני בני אדם והצדקה שאדם נותן לעני מצילתו מדינה של גיהנם : וזאת השאלה שאל מורנוסרופוס את רבי עקיבא אמר לו אם אליהם אוהב את העניים מפני מה אינו מפרנסם אמר לו כדי שנצל אנו מדינה של גיהנם אמר לו אדרבה זו היא שכתייבת אתכם לניהנם אמשול לך משל למהיד למלך בשר ודם שבעט על עבדו וחכשו כבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו וכששמע המלך לא דורון משגרו לו ואנו קרויים בניי שנאמר (ירמיס יד) בניים אתם לה' אליהם אמר לו אתם קרויים בניים ואתם קרויים עבדים בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בניים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים עבדים : ועכשו אין אתם עושים רצונו של מקום : אמר לו הרי הוא אומר הלא פרוס לרעב לחמד וגו' אימתי עניים מרודים תביא בית האידם וקאמר רבי חייו בר אבא רבי יוחנן רמי כתיב (משלי א) לא יועיל לך ביום עברה וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילת ממותה משונה ואחת שצדקה תציל ממות : וכתיב (שם י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילת ממותה משונה ואחת שצדקה תציל ממות של גיהנם : ואיוו היא שמצילת מדינה של גיהנם והוא דכתיב ביה עברה דכתיב (צפניה א) יום עברה היום ההוא : ואיוו היא שמצילת ממותה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נומלה ויודע כמי נומלה : נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי יאדמר עוקבא : נומלה ואינו יודע ממי נומלה לאפוקי מדרכי אבא : אלא היכי ליעביד ליתביה בארנקי של צדקה : נגרסינן נמי התם ולבש צדקה כשרין מה שריון זה מגין על לבושו של אדם כמלהמה אף הצדקה מטנה על בעלה מדינה של

פרק ה נר ג כלל ז חלק ב

ניתנם ונרסין נמי בפ"ק דגיטין דף ו' . תנא רבי רבי ישמעאל כל הטניו נכסיו ועושה מהן צדקה ניצול
מדינה של גיהנם . ראו כמה יש לו לאדם להיות זהיר במצוה זו המצלת לאדם מעונש הגדול :

קצד פרק ששי

הצדקה מגינה גם כן בעולם הזה לבטל כל נזרה יי וגם מצלת ממיתה עצמה ואף ממיתה משונה .
בדגריסין בפרק קמא דר"ה דף י"ז אמר רבי יצחק ארבעה דברים קורעין גזר דינו של
אדם . ואלו הן צדקה צעקה שנוי השם ישנוני מעשה . צדקה דכתיב צדקה תציל ממות . צעקה דכתיב
(תהלים קז) ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' . שנוי השם דכתיב (בראשית יז) ויאמר אלהים שרי אשתך
לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתוב וזכרתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן . שנוי מעשה
דכתיב (יונה ג) וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ויא' אף שנוי מקום דכתיב
(בראשית יב) ויאמר ה' אל אברהם לדך וגו' . והדר ואעישך לבני גדול . ואידך דלמא הניגא וזבתיא
דארין ישראל הוא דאהניא ליה . וגריסין נמי בפרק קמא דבבא דף ד' . אמר רב יהודה אמר רב
מפני מה יענש דניאל בפני שהשיא עצה לנבוכדנצר שנאמר (דניאל ג) להן מלכא יימלכא יישפך
עליך יוהטאך בצדקה פרוק וכתוב יכולא מטא על נבוכדנצר מלכא ולקצת ייהין תרי עשר יעל
היכל מלכותא ובבל מהלך הוה . מלכא שהארין שנה אחת גורתו בצדקה וכל שכן אם היה שב
כתשובה ואם זה מצינו בעובד כוכבים ומזלות כל שכן בישראל שתתבטל הגזרה מכל וכל למדנו
שהצדקה מבטלת הגזרה . וגם מצינו משללת מיתה עצמה מהניא עובדא דבנימן הצדיק כדאמרינן

שנוי מעשה שכן נעשה : נענש דניאל
שנלך לניב אלוהים : מלכא דתוני מלך :
מלכי עמי כלתי לך : ישפך עליך יושב כענין :
וחטאך בצדקה פרוק מצוה טהור לו טהר לטובת
עניים של ישראל סוד כנסה כלוהו חסון ואפי'ם
בעץ שאמר ליתן עשה עובד לעוול כוכבי ומזלות :
כולא מטא כל ההלום של סודיות כל עליו
כספק מליהן עוד נדפק : על היכל מלכותא
ודל כל אפי' כנס ואמר הלא אני בניו סייר
הוא כל מעוה אלי טוהן נדפק ופסק מליהן
מוד טעמא מיה ויכח : העבודה כפע טעמא
סלין צדקה כלום : אתה אגרת מחותק למדנו
לפיך נכח' אדם ויהי קיים עולם מלא וכתוב קול
למח מישראל כללו קיים עולם מלא וכתוב קול
דמי לחין דמי וגם דם ודעומו מכתוב דמי
לשון כדים אף כספתא קיים דמי לחין עמון
מלכא עליך כללו קיימה מיה ומיה ודעומו
כמה עובד מרובת מנהל פויעט : כמלא בס
מקום והלך טוהן כחיה ראב טערוה כמלא טוהן
ולא הלכין טוהן כלל היה זמן כעוס :
אנשים נעוים ולא יליכו ומיסי כל מה
שנדלו : השפלו דניו אהים נעלוה נדק :

בפ"ק דבבא דף י"א תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה כמנוה על קופה של צדקה . פעם אחת באת אשה ועמדה לפניו בשני בצורת
אמרה לו רבי פרנסני אמר לה יעבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אהא מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים ברעב .
עמד ופרנסה משלו לימים חלה בנימין הצדיק ונטה למות אמרו מלח'ש לפני הקב"ה רבש"ע אהא מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים ברעב .
קים עולם מלא ובנימין הצדיק קיים אשה זו בניה ימות בשנים מועמות . תנא הוסיפולו כ"ב שנה . וגריסין בכ"ד פרשת נח ר"מ אול להרא
נמלא ראה אותן שחורי ראש אמר להם שמא כמטפחת בני עלי אתם דכתיב (שמואל אב) וכל מרבית ביתך ימותו יאנשין אמרו לו
התפלל עלינו אמר להם יהטפלו בצדקה ותהיו זקנים שנאמר (ש"ל טו) עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא . וגריסין בפרק קמא

דערש"א שערט אף זיינע נכסים אונ גיט פון זיי צדקה ווערט ער ניצול
פון דעם דין פון גיהנם . נוא ועהט וויא זייער דער מענטש רארף גזר זיין
אין דער מצוה פון צדקה וואס זיא אין מציול דעם מענטשן פון דעם
גרויטן עניש פון גיהנם :

קצד הצדקה מגינה גם כן בעולם הזה הוא דיא צדקה פשיצט אויף דעם מענטשן
אויף אין דר וועלט כמבטל צו זיין פון אים אלע גירות . און
אין אויף דעם מענטשן מציל פון דעם טויט און פון איין מיתה משונה .
וויא מיר לערנן אין מסכת ראש השנה . רב יצחק ואנט מיר זאכן צו רייסן
דעם גור דין פון איין מענטשן און דאס זיינן זיי צדקה צעקה שנוי השם .
שנוי מעשה . צדקה ווען גען גיט צדקה שמיים אין פסוק און די צדקה
אין מציל פון דעם טויט . זעק' שרייען און בעטן גאט שמיים אין פסוק
און זייא שרייען צו גאט ווען עש איז זייא אייניג און גאט פירט זיי ארויס
פון זייערע אייניגשאפט שני השם ווען מען פאר ענדערט זיין נאמן ווערט
זיין גויה פאר ענדרט דען עש שמיים אין פסוק דאס גאט האט זיין נאמן ווערט
צו אברהם דיין ונייב שרי זאל בער גיט הייטן שרי נייערט שרה זאל
זיין איר נאמן שמיים ווייטר אין פסוק און אויך וועל זי בענטשן און וועל דיר
פון איר געבין איין זון . שנוי מעשה ווען דער מענטש פאר ענדערט זיינע
שלעכטע מעשים צווא גוטן קען ער זיין גויה כמבטל זיין וויא אין פסוק
שמיים גאט האט גועהן די מעשים פון די לייט פון גויה דאס זייא האבן
וויידער גערט פון זייער שלעכטן וועג האט גאט אויף זייא גיט גשיקט
דאס פייז וואס ער האט אויף זייא גוואלט שיקן . און אנדערע זאכן ווען
איינער איז משונה זיין ארט און גייט אין איין אנדר ארט וואונן קען ער דר
מיט אויף די גויה כמבטל זיין וויא אין פסוק שמיים דאס גאט האט גאנט
צו אברהם גייא אוועק פון דיין לאנד . וועל אויך דין מאכן צו איין גרויש
סאלק . און רב יצחק ואנט פון אברהם אין קיין ראה גיט דען ער איז
גנאנגן קיין ארץ ישראל האט אים דער זכות פון ארץ ישראל גיהאלפן צווא
האבן קינדרי יגרסין נמי אויך לערנן מיר אין מסכת בבא בתרא . רב יהודה
זאגט פון ווען רב . דניאל איז דרום גישטראפט גיווארן דאס מען האט
איים אין איין לייבן גרוב אריין גווארפן . ווייל ער האט אין עצה געגעבן צו
נבוכדנצר ער זאל צדקה געבן און נבוכדנצר איז איין יאר דורך דעם ניצול
גיווארן פון דער גויה ער זאל זיבן יאר זיין איין תה וויא אין פסוק
שמיים דאס דניאל האט גאנט צו נבוכדנצר מיין עצה זאל אויף דיר מלך
שיין זיין און זייענע זינדר זאלסמו מיט צדקה אויש לייין שמיים ווייטר אין

פסוק דר נאנצ'ר הלום וואס נבוכדנצר האט גועהן איז אויף אים נקימן וויא
עם האט זיך אויס גלאזט צוועלף חדשים איז ער גנאנגן אויף דעם פאלין
וואס אין ככל און האט גיט גוואלט קיין צדקה געבן איז ער גווארן איין
היה . דר פון לערנן מיר אף דאס דורך צדקה האט ער זיין גויה אין יאר
אויף גהאלטן און מכל שפן ווען ער וואלט תשובה גטאן וואלט ער פשיטא
די גויה כמבטל גוען . נוא ווען מיר גפינען אווא בייא איין עובד מוכבים
ומזלות מכל שפן ווען ער וואלט תשובה גטאן וואלט ער פשיטא
דער צדקה . דער פון לערנן מיר אף דאס צדקה איז כמבטל דיא גזרה פון
דעם מענטשן . גם מצינו אויף גפינען מיר דאס דיא צדקה איז מציל פון
מיתה פון דר מעשה פון בנימין הצדיק וויא מיר זאכן אין מסכת בבא בתרא
מיר האבן גלערניגט מען האט גוואנט אויף בנימין הצדיק דאס ער איז
נווען געזעט פאר איין ממנה אויף דער פישקע פון צדקה איין כאל איז
נקימען איין אשה און דאט זיך גשטעלט פאר אים אין דיא יארן פון
הנגר אין האט צו אים גאנט רבי זיי מיה מפרנס האט ער צו איר גאנט
אויך שוידער דאס עם איז גאר גיט דא אין דער פישקע פון צדקה האט זיא
צו אים גוואנט רבי ווען דוא וועסט מיה גיט מפרנס זיין וועל אויך מיט זיבן
קינדרי שטארבן פאר הונגר . האט ער זיא מפרנס גווען פון זיין געלט .
נאך עטליכע טעג איז בנימין הצדיק קראנט גיווארן און האט גוואלט
שטארבן האבן די מלאכי השרת גאנט פאר הקב"ה רבונגו של עולם דוא
האסט גזאנט דר וואס דער האלט דאס לעבן פון איין נפש פון ישראל איז
גלייך וויא ער האט איין גאנצן עולם דער האלטן . און בנימין הצדיק
האט דער האלטן איין אשה מיט זיבן קינדרי בייא זייער לעבן זאל ער דען
שטארבן איין נייניג יארן . מען האט גילערניגט דאס מען האט אים גימערט
אויף זיין לעבן צוויי און צוואנציג יאר : וגריסין כבאשית רבה אויף לערנן
מיר אין מדרש בראשית רבה דאט רבי מאיר איז גיקומען אין איין שטאמ
האט ער גוועהן דאס דיא גאנצע שטאט זיינן יונגע לייט און קיינער פון
זייא האט גיט גיהאט קיין גראע האר האט ער צו זיי גוואנט סאך וייט
איר פון דער משפחה פון עלי הכהן דאס אויף אים שמיים אין פסוק גאר
דיא דער צוויגענע פון דיין הויז וועלן שטארבן יונגע לייט . האבן זיי צווא
איים גיט גאנט טיא אויף אונן תפלה דאס מיר זאלן לאנג לעבן האט רבי
מאיר צו זיי גאנט גיט צדקה וועט איר זיין אלטע לייט וויא אין פסוק
שמיים איין שיינע קרוין איז דאס אלטקייט אין דעם וועג פון צדקה
ווערט זיא נפיון : וגריסין אויך לערנן מיר אין דער גמרא בבא בתרא רבי

יהודה

פרק ו גר ג כלל ו חלק ב

דברתא הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם . הר קשה ברזל מוחתכו . ברזל קשה איש יפעפעו . אש קשה מים מכבין אותו . מים קשים עבים סובלין אותן . עבים קשים רוח מפזרתן . רוח קשה יגוף סובלו . גוף קשה יפחד שוכרו . פחד קשה ייין מפינו . יין קשה שינה מפכתו . שינה קשה מיתה מבמלתה . מיתה קשה צדקה מבמלתה שנאמר וצדקה תציל ממות . ומצלת גם מיתה משונה בדגוסינן במסכת שבת כסוף פרק מי שהחשיך דף קנ"ד דשמואל יאבלט הוא יתבי חנהו להנך ואינשי ידקא אזלי לאנמא . אמר אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי דקא פרוק ליה חויה אמר ליה שמואל יאם מישראל הוא אזיל ואתי . אדרבי ודכי אזיל ואתי קם אבלט שרייה למוניה אשכח ביה חויה דפסיק ושדי בחרתי גובי (פרוש בסני תהיות) אמר ליה שמואל מאי עבדת אמר ליה יכל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הרדי ואכלינן האינדא הוה חד נבן ולא הוה ריפתא בהדיה יהוה קא מיכסוף אמינא ליה אנא קאיכנא ומרמינא ליה ריפתא כי כמאי לגביה שוייה נפשאי כמאן דשקיל ביניה כי היכי דלא ליכסוף אמר מצוה עבדת . נפק שמואל וקא הריש וצדקה תציל ממות יא מיתה משונה בלבד אלא אפילו מיתה עצמה . ואמרינן נמי התם רבי עקיבא הוה ליה ברתא ואמרו ליה כלדאי (פרוש מוים כוכבים) הווא יומא דעיילא ילבי גננא יטריק לה חויה ומתה ווהו דאני אמילתא טובא הווא יומא קרא עניא אבכא הוה כולי עימא טרידי בשעודתא ונפקת איהי ושקלת דריסתאנא (פרוש רבי אבא עמינין) וירבת ליה יכי מטאת לבי גננא שקלת לעכבתא (ווסק"א גע"י) דצתה בבצעא דגודא (פרוש תהי כחור כחול) איתרמי ליה בעינא דהיא למחר כי קא שקלא קא כריך ואתי כתרתי אפיקתיה קמיה דאבוה אמר לה מאי עבדת אכרה ליה הכי והכי הוה עובדא אמר לה מצוה עבדת נפק רבי עקיבא ודרש וצדקה תציל ממות לא מיתה משונה אלא אפילו מיתה עצמה . למדנו שהצדקה מצלת את האדם מכל רע :

קצה פרק שביעי

הקדוש נרוך הוא מנסה לעשיר אם יעשה צדקה כממונו . ומנסה לעני אם יעמוד בדוחק ויסבלנו כסבר פנים יפות . ואם יעשיר עושה צדקה מרבה נכסיו . ואם עינו רעה בא לידי חסרון הוא או בניו שגלגל הוא שחזור בעולם כמו שדרשו דל על פסוק יכי בגלל הדבר הזה . ואם העני עומד בנסיונו הקדוש ברוך הוא נותן לו כפלים בעולם הזה ממי אנו למדין מאיוב שנאמר (איוב כג) ייחסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה ואם לאו נותן לו שכרו משלם בעולם הבא שכולו

יהודה האם יגאגט צעהן הארטע זאכן איינער הארטער פאר דעם אנדרן זיינן פשאנן גווארן אויף דער וועלט . איין בארג איז הארט און דאס אייזן צוא שנייט אים . אייזן איז הארט און דאס פייער מאכט עס ווייך . פייער איז הארט און דאס וואסער פאר לעשט עס . וואסער איז הארט און די וואלקניש טראגן זייא . וואלקניס זיינען הארט און דער ווינט פאר שפרייט זייא . איין ווינט איז הארט און דער גוף פון דעם מענטשן קען דעם וינד דער טראגן . דער גוף איז הארט און דער שרעק צו ברעכט אים . שרעקן איז הארט און דער וויין ציהט אים ארויס . וויין איז הארט און דער שלאף ציהט אים אויף דען דורך שלאפן ווערט ער נישטער . שלאף איז הארט דען ער ברעכט דעם וויין . און דער טויט צוא שמערט אים . דער טויט איז הארט און צדקה צוא שמערט אים וויא אין פסוק שטייט און צדקה איז מציל פון דעם טויט . ומצלת גם מיתה משונה און ויא איז אויף מציל פון איין מיתה משונה וויא מיר לערנען אין מסכת שבת שמואל איז אבלט זיינן געפן צו זאמען דאס אבלט גוואגט צו שמואל אויף איין מענטשן דער מענטש גייט אין פעלד און וועט ניש קומען דען איין שלאנג וועט אים בייסן און ער וועט שטארבן דאס שמואל גוואגט נוען ער איז איין יהודי קען ער ווירד קומען דען תפלה און צדקה קענען ביי אים איבער מאכין זיין מזל וויא זיי האבן מיט אנדער גרעט איז דר מענטש אוועק גיגאנגען און איז גיקומען . האט אבלט דעם בונד גראו פון אים אראפ גנומען און האט אין אים גיוכט האט ער גפונן דרינען איין שלאנג וואס ער איז גווען צו שניטן . האט שמואל אים גפרעגט וואס האסטו פאר איין מצוה גטאן וואס דוא ביסט דורך דעם ניצול גווארן האט דר מענטש גזאגט אלע טאג נעמן אונזערע עמליכע צו זאמן די ברויט און יקסין צו זאמן היינט איז איינער גווען צווישן אונז וואס האט ניש גחאט קיין ברויט צו געבן און האט אים גזאגט איך וויל היינט ארום גיין דאס ברויט צו נוף געמן פון אלעמן און וויא איך בין צוא דעם מענטשן נקומן האב איך מיך גמאכט נליה וויא איך האב עפיש בייא אים גינען פרי ער זאל ניש מבייש ווערן דאס שמואל צו אים גזאגט דוא האסט איין מצוה גטאן און דאס איז דיר בייא גשטאנן דאס דו ביסט פון דעם שלאנג ניצול גווארן איז שמואל ארויס גאנגן און האט גנדרשט עס שטייט אין פסוק דיא צדקה איז מציל

מפעעו מרכו שיליין למשן וליקו : הגוף סובלו גוף של אדם מלא רוח: פחד רוח: פחד ווערט ואלתה שוכרו גוף של אדם : יין מפינו כשופה יין או כוח משכח גיחו ומוד גיחו מלבו דלגותו שאלתו מנו שבר לואנד ויין למדי נפש כי יין משכח לבד אלט : שינה מפכתו: כמיוטור מכנתו כנב יאח ממנו ככלול ודיטו מיוכת עליו : שינה קשה סבול אחד מס' כמיוטור וחס מס' סוף לו יכתיב או ימות לו : אבלט שס חסס עונד כוכבים ומלות סיה וחוס כוכבים : דקא אזלי לאנמא להכיר עכב אחד להאי גברא ערוק יאסוך נחש וימות : אם מישראל היא אזיל ואתי דקא מול לבראל כלומר חף על פי שמלח עליו כמול דבר רע יוכל לנפל בתפלה וצדקה : בחרתי גובי כשתי תהיות סיה נחתך דקלו עם הכמות ולא ידע : כל יומא נחכותא סיו אזולין קא אחד נטון חלקו וחס' גובה מכול : הוה קא סמילא תהיב על שאלן לו : אנא קאיכנא וברמינא כשניו לכל וכי בחלי אללו לנכות ממנו עשיתי כאלו לקחתי ממנו : אמר ליה שמואל מזה עבדת ע"כ נילא : לא מיתה משונה ומיכוס מיה סגופי ימות אלף מיתיה עמא מלל ופוסת חיים : לבי גננא לגינא : טריק יכרך לה נחש : דריסתאנא מתנת מיני מנדיס עתה לה לחלק : כי מטאת לבי גננא ככחא לגינא לקח עכבותא נוסף כל זכב ככחא כמו עם וימטה ים כו עוקן והתה כחור זהה סביב ככותל של גינה וליהימי לה כהתנה עני דר נחש סביב כחור זה ויחול לה ידע עני דר נחש ככחא לקח חסס נמשך כחש עם כעס מחורר אפיקתיה לתת סביב מת ודלחא לאניס :

כי בגלל הדבר הזה וגו' שיש עכב מיתוס במקרא זה כנגד שנים עשר מילות בגלל

פון דעם טויט און ניש נאר פון איין מיתה משונה אבער עם איז אים אויף מציל פון דעם טויט אליין דאס ער בלייבט לעבן ואמרינן נמי אויף זאמן מיר אין דער גמרא רבי עקיבא האט גהאט איין טאכטער האבן אים דיא שפען עדר גואגט אין דעם טאג ווען דיין טאכטער וועט גיין אונטער דר חופה וועט זיא איין שלאנג בייסן און זיא וועט דר פון שטארבן האט רבי עקיבא זיך זייער גוארגט אויף דער זאך וויא עם איז נקומן דר טאג וואס זיא האט גאלט גיין אונטער דר חופה איז נקומן איין ארעפאן אויף דר מיר צוא געטן עסן און אלע זיינען גווען בשעפטיקט אין דער סעודה פון דער חתונה און האבן ניש גיזעהן דעם ארעפאן האט די מאכטער פון רבי עקיבא גנומן איר חלק עסין און האט עם דעם עני גגעבן . וויא זיא איז נקומן אונטער דר חופה האט זיא גינעמן דעם בלעה פון איר קאפ און האט אים מיט דעם שפיץ אין איין שפאלט פון איין וואגט אריין גשטאכן האט זיא גטראפן דעם שלאנג אין אויג אריין . דעם אנדרן טאג האט זיא דעם בלעה ארויס גנומן האט זיך דער שלאנג נאך גצויגן מויער הייד האט זיא דעם שלאנג דעם פאטער גוויין וויא זיא איז פון אים ניצול גווארן . האט איר דער פאטער גפרעגט וואס פאר איין מצוה האסטו גיטאן . האט זיא אים דר ציילט דאס זיא האט דעם עני איר חלק עסין אוועק גגעבן . האט רבי עקיבא צוא איר גזאגט דו האסט איין מצוה גטאן און דורך דעם ביסטו ניצול גווארן איז רבי עקיבא ארויס גאנגן און האט גדרשט עם שטייט אין פסוק דיא צדקה איז מציל פון דעם טויט און ניש נאר פון איין מיתה משונה אבער אפילו פון טויט אליין איז אים אויף דיא צדקה מציל . לערנן מיר דער פון אפ דאס די צדקה איז דעם מענטשן מציל פון אלעם ביין :

אם דאס די צדקה איז דעם מענטשן מציל פון אלעם ביין : קצה הקב"ה מנסה לעשיר גאט ברוך הוא פרוכט דעם עושר אויב ער וועט צדקה געבן פון זיין געלט און פרוכט דעם עני אויב ער וועט בשטיין אין זיין נויט און וועט עם דר מראגן מיט צופרידענהייט און ווען דר עושר ניש צדקה פון זיין געלט מוז גאט מערן זיינע גיטור . און ווען זיין אויג איז שלעכט און ניש קיין צדקה ניש קומט ער צו ארוםקייט אדר זיינע קינדער דען דאס איז איין ראד וואס גייט ארום אויף דער וועלט . וויא דיא חכמים האבן גדרשט אויף דעם פסוק כי בגלל הדבר הזה דאס איז גמיינט דאס דיא ארוםקייט קייקעלט זיך אויף דר וועלט פון איינס צום אנדרן און ווען דער עני בשטייט אין זיין פרוכט אזו ניש אים גאט מאפל גוטש אויף

פרק ז נר ג כלל ז חלק ב

טוב והעשיר טוב לו לתת צדקה בעודו בידו כמו שאמרו בפרק ג דאבות תן לו משלו שאתה ושלך שלו • וגם אמרו במסכת שבת פרק שואל אדם דף קנ"א תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עשה יעד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך ואף שלמה אמר בתכמתו(קהל"ה יב) וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ • ימי הרעה אלו ימי הזקנה • שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם ילא זכות ולא הובה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא ששכור מלכות כלבד שנאמר (יחזקאל טו) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ • תניא ר"א הקפ"ר אומר לעולם ייבקש אדם רחמים על מדה זו שאם אלולא בא בא לבנו ואם לבנו לא בא בא לבנו שנאמר (שם) כי בגלל הרבר הזה ותנא רבי

כחוק : עד שאתה מוצא מי לטות לו ומלו לך ממון ועודך בידך טוהך כשאתה קודם שמתו : לא זכות לא דבר נזקק לזכות כי שכלם עשירים יכו ואלו מוכס לאגן וקפון יד משני : יבקש אדם רחמים על מדה זו שלא יבא לירי עניות דרכי מוונן הוא אם לא כל עליו יבא על כו וזו בן גו : אחרוני אפיהחא סינא לירי כך שחור על סתמים לחתמי דלא יבא : ונתן לך רחמים שחמם על כנייות : התעף עניך כמו כסף עין שלום סוגר עיניו ולא כסופר

רבי ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם • ואמר רב יוסף נקמינן צורכא מדרכנן לא מיעני והא קא חזינן דקא מיעני • אהרודי אפהחא קאמינא אמר לה רבי חיילא לרביהו כי אתו עניי אקדים להו ריפתא כי היכי דליקדמו להו לבגדך • אמרה ליה מילט קא לייט להו • אמר לה קרא כתיב כי בגלל הרבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם • תניא אמר ר' גמליאל בר' מאיר מ"ד (ירמיה ג) ינתן לך רחמים ורחמך ורחבך כל המרחם על הכריות מרחמין עליו מן השמים • וגרסינן בואלה שמות רבה (שמות כג) אם כסף תלוה את עמי הה"ד (קהל"ה ה) ישרעה הוללהראיתי תחת השמש וגו' ואבד העושר ההוא בענין רע אשרי אדם שהוא עומד בנסיונו שאין לך ברירה שאין הקדוש ב"ה מנסה אותה • העשיר מנסה אותו אם תראה יודו פתוחה לעניים • והעני מנסה אותו אם יכול לעמוד ביסורין ואינו כועס • אם עמד העשיר בנסיונו ועושה צדקה הרי אוכל ממנו כעוהו והקין קיימת לו לעולם הבא • ואם עמד העני בנסיונו הרי הוא נוטל כפלים לעתיד לבא שנאמר (תהלים יח) כי אתה עם עני תושיע • והעשיר שעינו רעה בשל אחרים ההוא ומכוננו מן העולם שנאמר ואבד העושר ההוא ובענין רע ואומר (משלי כג) יתעף עניך בו ואיננו • וגרסינן בויקרא רבה אמר רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית שכך אמרה רות לנעמי (רות ב) שם האיש אשר עשיתי עמו היום כועז • עשה עמי אין כתיב כאן אלא עשיתי עמו • א"ר אבין העני הזה עומד על פתחך והקדוש ברוך הוא עומד על ימינו שנאמר (תהלים קט) כי יעמוד לימין אביון אם אתה נותן לו דע שאני עומד לימין אביון ועתיד אני לשלם שכרך ואם לא תתן לו דע שאני עומד על ימינו ועתיד ליפרע מאותו האיש הכתיב להושיע משופטי נפשו • נתון תתן לו אמר רב נחמן כי בגלל הרבר

דע וועלט און דאס לערנן מיר אפ פון איוב וויא אין פסוק שטייט און גאט האט געפרט אין וואס איוב האט גהאט צוא מאפל און ווען גאט גיט אים גיט זיין שבר אויף דער וועלט גיט ער עם אים אויף יענער וועלט וואס זיא איז נאר געמיט • און עם איז גוט צום עושר דאס ער זאל געבן צדקה ווען ער האט נאך אין זיין היינט צוא געבן צדקה • וויא די חכמים האבן גזאגט אין מסכת אבות גיב צוא גאט פון זיינע דען דו און דיין געלט איז זיינע • אויף זאגן דיא חכמים אין מסכת שבת מיר האבן גילערניט רבי שמעון בן אלעזר זאגט גיב צדקה ווען דו גפינסט נאך וועסט צו געבן און וואס צוא געבן און קענסט נאך געבן • ואף שלמה אמר בתכמתו וזכור את בוראך וכו' און אויף האט שלמה הקלף גזאגט מיט זיין חכמה גדיינק דיין פשעפר און דיין יונגקייט איירר עם וועלן קומען דיא בייזע טעג און איירר עם וועלן גרייבן די יארן וואס דוא וועסט זאגן איך האב אין וויא קיין פגערונג גיט • די בייזע טעג זיינן גמיינט די טעג פון דר עלטר • און די יארן זיינן גמיינט דיא טעג פון משיח דעון דענסט מאל וועט אויף הערין פרויבקיט און שלעכטקייט ווייל קיין יצר הרע וועט גיט זיין און דאס קיינט אויף שמואל דען שמואל האט גזאגט עם איז נאר דער צווישען שיד צווישן דער וועלט און די צייט פון משיח נאר שעבוד מלכות אפער דר מענטש וועט בלייבן דער זעלביגער דען דער פסוק זאגט דאס קיין ארומאן וועט אויף גיט אויף הערן פון דר וועלט תניא מיר האבן גלערנט רבי אלעזר הקפ"ר זאגט אייבג זאל דער מענטש נאט בעטן דאס די מדה פון עניות זאל גיט קומן צוא אים דען ווען עם וועט גיט קומען צוא אים וועט עם קומן צו זיין זון און ווען עם וועט גיט קומן צו זיין זון וועט עם קומן צו זיין איינקיל דען עם שטייט אין פסוק כי בגלל הרבר הזה און מען האט גלערנט אין דער ישיבה פון רבי ישמעאל דאס איז איין ראד וואס דרייט זיך אין דר וועלט פון איינעם צום אנדערן • ואמר רב יוסף אויף האט רב יוסף גזאגט מיר האבן בקבלה דאס איין הלמיד חכם ווערט גיט ארום • פרענט די גמרא מיר זעהן דאך דאס ער ווערט זיא ארום • ענטפרט די גמרא ער ווערט גיט אזו ארום דאס ער זאל דארפן גיין אין דיא היינער • רבי תניא האט גזאגט צוא זיין ווייב ווען ארימע לייט קומן צו דיין מיר זאלסטו זייא באלד ברויט געבן כדי מען זאל צו דייע קינד אויף באלד געבן • האט זיא גזאגט צו אים ווארים שילסטו דייע קינד האט ער גזאגט עם שטייט אזו אין פסוק כי בגלל הרבר הזה און מען האט גלערנט אין דער ישיבה פון רבי ישמעאל דאס דיא ארוםקייט דרייט זיך אין דער וועלט • תניא מיר האבן גילערניט רבן גמליאל בר מאיר האט גזאגט וואס מיינט דער פסוק גאט וועט דיר געבן רחמנות און וועט זיך אייבן דיר דער פארמען און וועט דיר מערן • דאס איז גמיינט גאט וועט דיר געבן רחמנות זיך צוא דער פארימן איבער לייטן און דרים

וועט זיך גאט איבער דיר אויף דר פארימן דען דר וואס דער פארימט זיך אייבן לייטן דר פארימט מען זיך אייבן אים אויף פון דעם הייל אפער דער וואס דער פארימט זיך גיט פארימט דר פארימט מען זיך אייבער אים אויף גיט פון דעם היכל • וגרסינן בואלה שמות רבה אויף לערנן מיר אין וואה שמות רבה עם שטייט אין פסוק ווען דוא וועסט קיין פאלק געלט אנמלייען זאלסטו גיט שטארק מאגן און זאלסט קיין רבית גיט געבן דאס האט שלמה הקלף גזאגט איך האב געזעהן איין בייז קראנקייט אונטער דר זון דאס גאט גיט דעם מענטשן עשירות און דאס עשירות ווערט פאר לארן פון אים אין איין שלעכטן גשעפט וואול דעם מענטשן וואס בשטייט אויף דער פרויב וואס גאט פרויבט אים דען עם איז גיט דא קיין שום פשעפעניש וואס גאט פרויבט עם גיט • דעם עושר פרויבט גאט אויב זיין האנט וועט זיין אפען צדקה צו געבן • און דעם עני פרויבט גאט אויב ער וועט קענן פשטיין אין דיא יסורין און וועט גיט צארייניג זיין אויף גאט • ווען דר עושר בשטייט אין זיין פרויב און גיט צדקה עסט ער זיין געלט אויף דר וועלט און דאס קרן פון דר מצוה בלייבט אים שטיין לעולם הבא • און ווען דר עני בשטייט אין זיין פרויב נעמט ער מאפל גוטס לעתיד לבא וויא אין פסוק שטייט דען דוא גאט טוסט דעם ארומן פאלק העלפן • אפער ווען דער עושר האט איין בייז אויב אים פאר גינט קיינעם קיין גוטס גיט גייט ער מיט זיין געלט אוועק פון דער וועלט וויא אין פסוק שטייט און דאס רייכקייט ווערט פו לארן אין איין שלעכטן גישעפט • אויף שטייט אין פסוק דו וועסט נאר איין בליק מאן אויף דיין געלט און עם וועט גיט זיין • וגרסינן בויקרא רבה אויף לערנן מיר אין ויקרא רבה רבי סימון האט גזאגט פון וועגן רבי יהושע בן לוי מער גוטס וואס דער בעל הבית טוט מיט דעם עני טוט דער עני מיט דעם בעל הבית וואס ער איז דורך דעם זוכה צו עשירות בעולם הזה איז האט עולם הבא וויא אין פסוק שטייט דאס רות האט גזאגט צו נעמי דער נאמן פון דעם מאן וואס איך האב מיט אים דיינט גוטס גיטאן אים בועז שטייט גיט דאס ער האט מיט איר גוטס גיטאן נייערט זיא האט מיט אים גוטס גיטאן דען ער האט דורך דעם זוכה גיווען צו איין גרויסן שכר • רבי אבין זאגט דער עני שטייט אויף דיין מיר און גאט שטייט אויף זיין רעכטע זייט וויא אין פסוק שטייט גאט שטייט אויף דער רעכטער זייט פון דעם אביון • ווען דוא גיט אים צדקה זאלסטו וויסן דאס איך נאט שטיי אויף זיין רעכטער זייט און וועל דיר דיין שכר בצאלן • און ווען דוא גיט אים קיין צדקה גיט זאלסטו וויסן דאס איך גאט שטייט אויף זיין רעכטער זייט און וועל פון דיר געבן גזאלט • וויא אין פסוק שטייט גאט טוט דעם עני העלפן פון די לייט וואס שטראפן דעם ארומאן און גיבן אים גיט קיין צדקה עם שטייט אין פסוק נתן תתן רב נחמן דאס מיינט דער

פרק ז נר ג כלל ז חלק ב

גפש יהודה כה

הזה • יעלמא דרין דמי לנגלל אינטליא (שס לוי) • יתרוקן ומתמלא מתמלא ומתרוקן אמר רבי אבהו
 כטס רבי אלעזר צריכין אנו להחזיק מובה • לרמאין שבהן שמכין שאהרו מתן תובע מיד אדם
 ומחזירו ריקן מיד הוא נענש שנאמר (דברים טו) וקרא עליך אל ה' והיה כן חטא וכתוב (יחזקאל טו)
 הנפש החוטאת היא תמות • והגותן כפי כחו כן ירבה וכן יפרוץ :

קצו פרק שמיני

לא צותה תורה שיפור אדם כל אשר לו וימות ברעב או יבא להתפרנס מן הצדקה שנאמר
 (ויקרא כה) וחי אחיך עמך • ועל זה אמרו דל חייך קודמים לחיי אחיך אבל יקדים פרנסתו ואחר
 כך פרנסת אביו ואמו ואחר כך לבניו • שכך אמרו בני יעקב לאברהם (בראשית כב) ונחיה ולא נמות
 גם אנחנו גם אתה גם ספנו • וגרסינן נמי במסכת כתובות פרק נערה דף נ' (תהלים ק) אשרי שומרי
 משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת • רבותינו שביבנה ואמרי
 לה רבי אלעזר ואמר • יזה הון בנינו ובנותינו כשהן קטנים • רבי שמואל בר נחמני אמר זה המנדל
 יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן • יואחר כך נזהן לקרוביו ואחר כך לעניי עירו ואחר כך לעניי עיר
 אחרת שנאמר (דברים טו) פתוח תפתח את ירך לאחריך לעניך ולאבינוך כארצך ואמרו על פסוק
 זה אחיך קודמין לענייך וענייך קודמין לענייך קודמין לענייך קודמין לענייך קודמין לענייך קודמין
 גם כן במציעא פרק איהו נשך דף ע"א על פסוק אם כסף תלוה את עמי וגו' ענייך ועניי עירך
 ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין • ומאלה האמורים מקדים אשה לאיש
 מפני שהאשה בוששה לבקש פרנסה ומקדים הוקן לבחור והחולה לבריא לפי שאינן חוקים לתע •
 היו לפניו עניים הרבה ואין לו לתת לכלם מקדים כל אחד כפי מעלתו מכהן ללוי • ולוי לישראל •
 וישראל ליחלל • וחלל לשתוקי • ושתוקי לאלסופי • ואלסופי לממור • וממור לנתין • ונתין לנר •
 ונר לעבד משוחרר • בד"א בזמן שכולם שוים בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממור
 תלמיד הגם תלמיד חכם קודם דכתיב (משלי א) יקרה היא מפנינים יקרה היא מכהן גדול הנכנס
 לפני ולפנים • וכן מצינו ברבי בשני בצורת שהקדים כל לומד מקרא או משנה או תלמוד לעם
 הארץ כדגסינן בפ"ק דבתרא דף ה' רבי פתח אוצרותיו בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי תלמוד ועמי הארץ אל יכנסו •

על שכול מעלים עיניו מן כעני : עלמא וכו'
 זו העולם דומה לנגלל סודם כענין סמליות
 שבוים בנין גבוה חסידין גלגל על הכנין ומלכותין
 על כנגלל חל אכור וסני רחשו למשע וקוביין
 כעני רחשו שני כלים שם אטעין וזמתיין כו
 דבר הכנין לנס ומשכין כמלא וזכריה יורד וכו'
 חלינס וכן יש קלות בלחות מים עמוקים כמלא
 טולס וזכריה יורד וכן העולם הזה מי שעתה
 עבדי ועני והעני יעשיר : לרמאין כענינים
 שכל יום אין אלו מחזיקין לכל מי שטובש יד
 עד שיבדוק שמה רמאי כול דלס לא כן מיד
 כשיחשבו זדקס ולא יתן לו וענש עליו :
 זה הון וכו' שמעיד ויס לולס חן עליו וכו'
 זדקס שלטי חייב עליו כהס כך פרש כ"י
 וזלס לומר קטני קעניס הליכ מחזיק לזנש אכל
 קעניס אש כול חינו חמיד חינו מחזיק לזנש
 חלל יחזירו על כפתחים וזלס כול זנש עושפ
 זדקס ככל עת וזכריה דקדק חון וטובש בנינו
 סלון כחמון כלס וחזש"כ זדקתו עומדת לעד :
 ואח"כ נזחן זדקס בניו וטובשו קודמין וחכב לו
 לזדקס חס שטותן לכס ואח"כ יתן זדקס לקביו
 וכו' ענייך ועניי עירך קודמין לעניי עירך אחרת
 דסכן כוון עמד עסי : שאינן חוקים ליבן סלון
 ללס כס מייבשו כמלכס לפרנס מלס : חלל כסן
 חלל סגולת משכילי ככונס כגון אלמנסי לכסן גדול
 נרוכס וחללס לכסן כדיוט וחזון כן כמולד מלס
 סכול לעבדס וחללס מחכונס : שתוקי משכיר את
 חמו וחזו חכיר את חכיו סונסס מחכיר כני חלס
 וחזיס וזדמס מי חכיו וכשחללס מי חכיו חמו
 משתקס חלון : אלסופי שחלסס חן חכיו חמו
 לא חכיו ולא חמו : חכין כענינים סגול כניס יחושע

די חכמים נזאגט אויף דעם פסוק דין ברודר איז פריער פאר דייע ארומע
 קרובים און דייע ארומע קרובים זיינען פריער פאר די ארומע לייט פון
 דין שטאט און די ארומע לייט פון דין שטאט זיינן פריער פאר די ארומע
 לייט פון איין אגדר שטאט • און אויך אזו האבין די חכמים נזאגט אין בבא
 מציעא אויף דעם פסוק אם כסף תלוה את עמי וגו' אונ פון די זאבין ווערט
 אויך אפ גילערנט דאס מען מוז איין אשה פריער צדקה געבין פאר איין
 מאנזבל דען זיא שעמט זיך צוא בעשין איר פרנסה • אויך מוז מען איין
 אלטן פריער צדקה געבן פאר איין יונגן און איין קראנק פרא איין גיוונטן
 דען זיי זיינען ניט שטארק צו ארבעטן • און ווען עס זיינען פאר אים פיל
 עניים און ער האט ניט קיין געלט צו געבין אלעמן מוז ער אימליכן פריער
 געבין נאך זיין מעלה נאך דהיינו איין בלון איז פריער פאר איין לוי • און
 איין לוי איז פריער פאר איין ישראל און איין ישראל איז פריער פאר איין
 פראשועכטן בלון און איין פראשועכטן איז פריער פאר איינעם וואס ווייס
 ניט צו זאגן ווער זיין פאטער איז און ער איז פריער פאר איין אלסופי וואס
 מען האט אים גיפגען אויף דער גאס און מען ווייס ניט ווער זיין פאטער
 און מוטער איז • און איין אלסופי איז פריער פרא איין כהן • און איין ממור
 איז פריער פרא איין נתין דאס זיינען דיא לייט וואס יהושע האט זיי געגעבן
 פאר האלץ העקר און פאר וואסר שעפר • און איין נתין איז פריער פאר
 איין גר און איין גר איז פריער פרא איין בעפרייעטן עבד כעניי און דער
 טעם פון אלע איז דען דער וואס שטייט נידעריגער אין יחוס שעמט זיך
 ניט מיט קיין נידעריגע ארבייט דרייבן איז אים לייכטער אליין זיין ברויט
 צו פרידיגן • און דאס איז נאר נזאגט ווען די אלע זיינען גלייך אין חכמה
 אבר ווען דר בלון גדול איז איין עם הארץ און דר ממור איז איין תלמיד
 חכם איז דר ממור פריער פאר דעם בלון גדול דען עם שטייט אין פסוק
 יקרה היא מפנינים דאס איז נמיניט די תורה איז טייערער פון איין בלון גדול
 וואס ער גייט אריין אום יום כפור לפני ולפנים • וכן מצינו און אויך אזא
 גיפנין מיר ביי רבי דאס ער האט אין די הונגערס יארין צדקה געגעבן צו
 דעם וואס לערינט פסוק אדער משניות אדר נכרא פריער פאר איין עם
 הארץ • וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא רבי האט געפניט זיינע
 אוצרות אין די הונגערס יארן און דאס נזאגט לאוין אריין גיין די לייט וואס
 האבן פסוק גילערניט אדער משניות אדר נכרא אבר קיין עם הארץ זאל
 גיט אריין גיין • האט זיך רבי יונתן בן עמרם אריין גשפארט און איז אריין
 גגאנגן און האט נזאגט צו רבי זיאי סיד ספרנים • האט רבי צו אים נזאגט
 האטמו

דער פסוק בי בגלל הדבר הזה דא וועלט איז גלייך צו אראד וואס צווייט
 עמער היינען אויף איר איינער איין פולער און איינער אליידיגער דער
 ליידיגער גייט אראפ פול צו ווערן און דער פולער גייט ארויף ליידיג צוא
 ווערן איז איז דא וועלט דער וואס איז פול מיט געלט ווערט ליידיג און
 דער ליידיגער ווערט פול רבי אבהו זאגט פון וועגן רבי אלעזר מיר דארפן
 דאנקען דאס רמאים דען ווען איינער בעט פון איין מענטש און מען גיט
 זיי ניט וואלטן זיי גישריען צו גאט און מיר וואלטן דריבער גישטראפט
 גיווארן • אבער היינט קענען מיר זאגן מיר זיינען אים חושד טאמער
 איז ער איין רמאי דען עם שטייט אין פסוק ווען דער עני וועט אויף
 דיר שרייען צו גאט וועסטו האבן איין זינד און עם שטייט אין פסוק
 דאס פיש וואס זינדיגט וועט שטארבן • אבער דער וואס גיט צדקה
 נאך זיין פאר מעגן דעם וועט זיך זיין געלט מערן און שטארקן •
 קצו לא צותה תורה די תורה האט ניט גיבאמין דאס דער מענטש זאל פאר
 שפרייטן גאר זיין געלט צו עניים און זאל שטארבן אין הונגרי •
 אדר ער זאל דר נאך אליין דארפן צדקה נעמן • וויא אין פסוק שטייט
 דין ברודר זאל מיט דיר לעבן האבין דרויף די חכמים נזאגט דין לעבין
 איז פריער פאר דין ברודערס לעבן • נייערס זיין אייגענע פרנסה זאל זיין
 פריער און דער נאך זיין פאטערס און מוטערס פרנסה און דער נאך זיינע
 קינדערס • דען אזו האבן די קינדער פון יעקב נזאגט צו זייער פאטער און
 מיר וועלן לעבין און ניט שטארבן מיר און די און אונזערע קינדער האבן
 זיי פריער זיך גרעכניט און דר נאך זייער פאטער און דר נאך זייערע קינדער
 גרסינן נמי אויך לערנן מיר אין מסכת כתובות עם שטייט אין פסוק וואול
 דעם מענטשן וואש היט משפט און מוט צדקה אלע צייט איז קשה קען
 דען אפענטש געבין צדקה אלע צייט האבן אונזרע חכמים פון דר שטאט
 יבנה גיזאגט און אטייל זאגין רבי אלעזר האט גיזאגט דאס איז גימיניט
 דר וואס שפיזט זיינע קליינע קינדער דער מוט צדקה אלע צייט • רבי
 שמואל בר נחמני זאגט עם איז גימיניט דר וואס איז מגדל ארתום און איין
 יתומה אין זיין רויז איז מאכט זייא התנה און דער נאך ווען עם בלייבט
 אים געליר פון דעם וואס ער האט געגעבן זיינע עלטרן און זיינע קינדער
 זאל ער געבין פריער זיינע קרובים און דער נאך צו די ארעמע פון זיין
 שטאט און דר נאך ווען ער האט נאך געלט זאל ער געבין צו ארעמע פון
 אנדערע שטעט וויא אין פסוק שטייט דו זאלסט עפיגן דין האנט צו דין
 ברודער צו דין ארופן און צו דין אביה וואס אין דין לאנד איז האבין

פרק ח נר ג כלל ז חלק ב

דחק ר' יונתן בן עמרם ונכנס • א"ל רבי פרנסני • א"ל קרית אמר ליה לאו • שנית אמר ליה לאו • א"ל במה אפרנסך • א"ל פרנסני • ככלב וכעורב • פרנסיה • לכתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער אמר אוי לי שנתתי מפתי לעם הארץ אמר לפניו ר' ישמעאל ברבי יוסי שמא יונתן בן עמרם הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה בדרך ובצאו כדבריו אמר רבי יכנסו הכל רבי למעמיה דאמר רבי אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ ואם הוא עני בן טובים ורגיל בעדון ובכבוד אל יחסרו לו ממה שהיה רגיל • כדגרסינן במסכת כתובות פרק מציאת האשה דף פ"ז תנו רבנן די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו • ואי אתה מצווה עליו לעשרו • אשר יחסרו לו אפילו סום לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל חזקן שלקה לעני בן טובים אחד סום לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו • פעם אחת לא מצא הלל עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין • תנו רבנן כעשה באנשי גליל ימשל עופות • ואי בעית אימא • בליטרא בשר • ורב אשי אמר דתם • יכפר קטן היה וכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה (פירוש כפילו) • יהוה עניא דאתא קמיה דרבי נחמיה אמר ליה • כבמה אתה סועד אמר ליה בכשר שמן ויין ישן אמר ליה רצונך • שתתגלגל עמי בעדשים גלגל עמי בעדשים וכת • אמרו • אוי לו לזה שהרגו רבי נחמיה אדרבה אוי לו • לרבי נחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא אבעי ליה לפנקי נפשיה כולי האי • יהוה דאתא לקמיה דרבא אמר ליה במה אתה סועד אמר ליה בחרנגולתא פמומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת • לדוחקא דצבורא אמר ליה אמו מדידהו קא אכילנא מקודשא ב"ה קא אכילנא דתנינן (תהלים קמ"ה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו • בעתם לא נאמר אלא כעתו מלמד שכל אחד אחד ואתה נותן לו הקדוש ברוך הוא אוכלו • יבעתו • אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא הוה חזיא ליה תריסר שנין ואיתית ליה תרנגולת פמומה ויין ישן אמר • דין מאי דקמן (פירוש מה דבר זה שארע לפני עמי) אמר ליה • יבענתי לך קום אכול • וגרסינן בספרי די מחסורו אשר יחסר לו למה נאמר מחסורו אשר יחסר שני פעמים ללמדך שהראוי ליתן לו פת נותנין לו פת עיסה נותנין לו עיסה מהה נותנין לו מעה פת חמה נותנין לו פת חמה פת צונן נותנין לו פת צונן • ילהאכילו לתוך פיו מאכילו ותנן נמי בפ"ק

ונתנו לחשוב עמי גוי • ככלב וכעורב שחם סקלי' עליהם שלחמך יודע נזיק דין לים לפי סככל מונחיו ומעטין שלח חולל כל דבר כשאר נחמה לפיך טובה חכמתו נחמיו שגשג ימים וגמי עורב כתיב לפני עורב אבן יקדלו לבי שבעורב אבן על גזיו וסקלי' מומין להם יחוסין מחין עולתם וזולתין • משל עופות ודמיין יקחין וזוהי הוה משונן • בליטרא בשר בליטרא עמוס דמי ליתרא עמוס כיון נומין לו כשר כי כיוק הוה סכסך • כפר קטן היה ולין כמותר נמך וכו' מפסדי חיותא שחוסין נכסם כפילו ויבטו נכותא ולעולם מקל ליתרא כשר קמחר • יהוה דאתא עני המנקה פירסיה מר' נחמיה א"ל מה אלה סועד מס אלה רגיל גלגל כשדוחק • שתתגלגל עמי וסאכל עמי וסאכל עמי אדם או עשה עמו מלחמה ומשלח ומחלוקתו קדח מנגלל עמו • אוי לו לזה על שהיה מרגיל עמו כבשר ויין כשר עמו כרבי נחמיה • לרבי נחמיה שלח קטן לו כשר ויין כמו שהיה רגיל וע"כ מה • לדוחקא דצבורא שחם עמו על פניו כדוחק הוה לפסוקיך כן • בעתו כמו כפילו לכל ימיה לאכל ויבטו • דין מאי דקמן שלח ביהוה רגיל כן סכסך וז' לאכל ותרגומת ויין וכן כוונתו אלא ודאי כפילו הוה כמו שאמר • בענתי לך דנתייג נגד יוסר מה"ל • להאכילו לתוך פיו כמו שהיה שבעדים

האשמו גלענא פסוק האם ער גואגט ניין • האשמו גלענא משניות האם ער גואגט ניין האם רבי צו אים גואגט ווארום דען זאל איך דיק מפרנס זיין • האם ער צו אים גואגט רבי זיי מיק מפרנס אוו נויא גאט איז מפרנס איין הונט אוו איין ראב • האשמו זיי פרדינג ניט גיט זיי גאט וייער שפיו אוו גיב מיר אויך אומיסקט מיניע שפיו • האם רבי אים מפרנס גיווען • וויא רבי יונתן איז אונלעך גנאנגן האם זיך רבי מצער גיווען אוו האם גואגט וויא מיר דאס איך האב פון מיין ברויט געגעבן צו איין עם הארץ • האם רבי ישמעאל ברבי יוסי גואגט צו רבי טאמר איז עם גיווען רבי יונתן בן עמרם דאס ער וויל קיין גנאה ניט האבן פון ניין תורה דרום האם ער זיך גימאכט גלייך וויא איין עם הארץ • האם מען גיווכט אונ מען האם גיפונען וויא ער האם גואגט וויא רבי האם געזעהן דאס פיל לייט קומן ניט ווייל זיי ווילן קיין גנאה ניט האבן פון זייער תורה האם ער גואגט דאס אלע זאלן אריין גיין אוו ער וועט זיי שפייזן • אוו דרום האם רבי עם הארץ ניט גיוואלט מפרנס זיין דען ער האם גואגט דאס עם קומט קיין פרעניות ניט אויף דער וועלט נאר פון וועגן די עמי הארצים • ואם הוא עני בן טובים איז ווען ער איז איין עני וואס קומט ארום פון גוטע לייט אוו גוואונט צו גוטע שפיו אוו מיט כבוד מוו מען אוו איין עני ניט מיניגן פון דעם וואס ער איז גיוואונט • וויא מיר לערנן אין מסכת כתובות דיא רבנים האבן גלענאט עם שטייט אין פסוק די מחסורו מען זאל דעם עני געבן גינג פון דעם וואס ער דארף צום עסן מוו מען אים געבן אבר ניט צו רייך מאכן אים • אשר יחסרו לו וואס אים פעלט אפילו ווען אים פעלט איין פערד צום רייטן אוו איין קנעכט וואס זאל לויפן פאר אים מוויט אים עש אויך געבן מען האם גואגט אויף הלל חזקן דאס ער האם גקיפט צו איין עני וואס קומט ארום פון השובע לייט איין פערד צו רייטן אוו איין קנעכט צווא לויפן פאר אים איין מאל האם ער ניט גקענט קריגין קיין קנעכט צו לויפן פאר אים איז ער אלליין גלאפן פאר אים דריי מייל • תנו רבנן דיא רבנים האבן גלענאט עש איז גיווען איין מעשה מיט די לייט פון גליל העליון דאס זיי האבן גקיפט צו איין עני בן טובים פון דר שטאט צפורי אלע מאג איין פונט פלייש • פרענט די גמרא וואס איז דען דאס פאר איין גרוישע זאך ענטפערט רב הונא דאס חירוש איז גיווען דאס מען האם אים אלע מאג גקיפט איין פונט פלייש פון עופות וואס דאס איז טייער • אדר מען האם אים גקיפט פאר איין פונט געלט פלייש ווייל ער איז גיוואונט גיווען פיל פלייש צו עסן • רב אשי זאגט עם איז גיווען איין קליין דארף דאס מען האם דאס איבערניע פלייש פון דער בהמה ניט גקענט פרי קויפן אוו עם איז פראדריבן גיווארין פון דעשט וועגן האם מען דאך אלע מאג גקוילט

איין בהמה פון ווינט וועגן • יהוה עניא איין עני איז גקומען פון רבי נחמיה דאס ער זאל אים מפרנס ויין • האם רבי נחמיה צו אים גואגט מיט וואס ביסבו גוואונט צו עסן האם דר עני גואגט מיט פעטי פלייש אוו מיט אלטן וויין האם רבי נחמיה צו אים גואגט ווילשמו מיט מיר עסן ליגען דען איך האב קיין אנדערש ניט צו עסן האם דר עני מיט אים גנעסין אוו איז דער פון גישטארבן האם מען גואגט ווייא • צו דעם עני דאס רבי נחמיה האם אים גהרגת • פרענט די גמרא אדרבה ווייא צו רבי נחמיה דאס ער האם דעם עני גהרגת ענטפערט די גמרא דער עני האם עם זיך אלליין גיבראכט דער צו דען ער האם זיך ניט גיראפט אוו פראידליך ויין לייב יהוה דאס לקמיה דרבא איין עני איז גקומען פאר רבא דאס ער זאל אים מפרנס ויין האם רבא אים גיפרענט מיט וואס בישמו גוואונט צו עסן האם דער עני גואגט מיט גישטאפטע הינד אוו מיט אלטן וויין האם רבא צו אים גואגט זארגנסו דען גיט פאר דעם גויט פון דעם עולם וואס זיי מוין דיק שפייזן דער מיט אוו זיין האבן גיט • האם דר עני גואגט עם איך דען פון זייער געלט איך עם דאך פון גאטש געלט דאס ער גיט אומליכן עסן וויא ער איז גוואונט וויא אין פסוק שטייט די אויגן פון אלע בשעפנט טוען צו דיר האפן אוו דו גישט זיי וייער עסן אין זיין צייט שטייט גיט אין זייער צייט נאר אין זיין צייט דר פון לערנן מיר אפ דאס גאט גיט אומליכן מענטשן ויין עסן אין דר צייט וואס ער איז גוואונט • ווי זיי האבן אוו גרעט איז גקומן די שוועסטער פון רבא וואס זיא האם אים גיט געזען צוועלף יאר איז האם אים גיבראכט איין גישטאפטע הון אוו אלטן וויין האם רבא גואגט דאס איז איין חידוש דאס מיין שוועסטער זאל קומן אוו זאל פרייגען אגישטאפטע הון אוו אלטן וויין דאס איז נאר איז וויא דער עני האם גואגט דאס גאט שיקט צו אומליכן מענטשן צו זיין עסן אוו וויא ער איז גיוואונט האם רבא גואגט צום עני איך האב קעגין דיר אוו גרעט וויא מיר מחלל אוו עם מיט מיר דאס וואס דו בישט גיוואונט צו עסן • גרסינן בספרי אויך לערנן מיר אין ספרי עם שטייט אין פסוק די מחסורו אשר יחסר לו האם די תורה צווייא מאל גישטעלט וואט אים פעלט זאלסמו אים געבן צו וויין דאס וועמן מען דארף לעבן ברויט גיט מען אים ברויט אים געבן מען דארף לעבן טייג אוו ער באקט דאס אים אין דער היים גיט מען אים טייג אוו וועמן מען דארף לעבן געלד גיט מען געלד • ויער עם דארף האבן ווארעמע ברויט גיט מען ווארעמע אוו ויער עם דארף האבן קאלטע ברויט גיט מען קאלטע אוו וועמן מען מוו געבן אין מויל אריין ווייל ער איז אן הענד גיט מען אים אין מויל אריין • אומליכן וואס אים פעלט אויך לערנן מיר אין מסכת בבא בתרא מען זאל צו איין עני וואס גייט פון איין שטאט אין דר אנדער

אנדער

פרק ה נר ג כלל ז חלק ב

דברתא אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום יבכר לפונדיון מד' סאין ככלע' ילן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פירא יובי סדיא (פייגט נל) שבת נותנין לו מזון שלש סעודות . תנא אם היה עני המהור על הפתחים יאין נזקין לו . הווא עניא דהוה כהדר אפתחא אתא לקמיה דרב פפא ילא איודקין ליה . אמר ליה רב ספרא בריה דרבי יובא לרב פפא אי מר לא מודיק ליה אהרינ' לא מודיקין ליה לימות . ורתניא אין נזקין לו . אין נזקין לו לא מתנה כרובה אבל נזקין לו ימתנה מועטת . למדנו שלכל אחד ואחד נותנין לו כפי הראוי לו אם מעט ואם הרבה :

קצו פרק תשיעי

הצדקה שאדם נותן לפרנסת יתומים היא מצוה גדולה לפי שהם קטנים ועגומים ואין להם אב שירחם עליהם ועל זה קראוהו עושה צדקה בכל עת כדאיתא בפרק שלפני זה . והייבין לתת להם מזונות להשיאן . והיתומה קודמת ליתום . כדגרסינן בפרק מציאת האשה דף ס"ז הנורבנן יתום ויתומה שבאו לרתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך כפרנסין את היתום כפני שהאיש ידרכו לרד ואשה אין דרבה לחור . יתום ויתומה שבאו ילישא משיאין את היתומה ואחר כך משיאין את היתום מפני שכונשתה של אשה מרובה משל איש . תנו רבנן יתום שבא לישא שזכרים לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר די מהכורו אשר ידבר לו . די מהכורו זה בית אשר יסר זה מטה וכסא ושלחן . לו זה אשה וכן דכתוב אומר (בראשית ב) אעשה לו עזר כנגדו . גם מציעין להסדי ישראל שהיו והרין מאד בצדקת יתום ויתומה כדגרסינן בפרק סדר תעניות אלו דף כ"ד אלעזר איש כפר ברתומא כד הוה חזו ליה גבאי צדקה יטשו מיניה דכל דהוה נקט הוה יהיב להו . יומא חד סליק לשוקא למזבן ליה גרוניא לברתיה הויה גביה צדקה טשו מיניה חזו ברתיהו אמר להו בבאי צדקה עסקיתו אמרו ליה יביתום ויתומה אמר להם העבודה שהן קודמין לבתי שקל כל דהוה נביא יהב להו חזו בהדיה חזו זוזא זבין ביה חטים ואסיק שדייה באכלבא (פייגט נל מטה) אתאי דביתיהו אמרה לה לברתה מאי אייתי לך אבוך אמרה לה כל מאי דאייתי באכלבא אסיק סלקא חזיה לאכלבא דמליא חזי וקא נפיק יבצינורא דדשא כי אתא מכי מדרשא אמרה ליה בוא וראה מה עשה לך יאובך אמר לה העבודה דקדש הן עליך ואין לך בהן יאלא כאחד מעניי ישראל ובהוה הוא שצדקת יתום ויתומה שכרו גדול:

קצו פרק עשירי

מי שהוא נצרך ואינו רוצה לקבל צדקה נותנין לו לשם הלואה כדגרסינן בפרק מציאת האשה דף ס"ז ת"ר יאין לו ואינו רוצה לרתפרנס נותנין לו לשם הלואה והורגין ונותנין לו לשם מתנה והזמירין ונותנין לו לשם הלואה לשם מתנה והא לא

אנדרר ניש ווייניגער געבן פון איין ברויט וואס ער איז ווערט אין פונדיון אין דר צייט ויאס מען קויפט פיר סאה פאר איין סלע . און ווען ער נעכטיגט מוז מען אים געבן וואס ער דארף צום נעכטיגן . זאגט רב פפא דאס איז גימיינט מען מוז אים געבן אין פעט מיט איין קישין אונטערן קאפ . ווען דער עני האלט שבת מוז מען אים געבן עסן אויף דרייא סעודות : ת"א מיר האבן גילערניט ווען דר עני גייט אין די הייזר דארף מען אים עס גיט געבן . איין עני איז ארום גיגאנגן אין דיא הייזר איז ער גיקומן פו רב פפא האט ער אים גאר נישט גיוואלט געבן . האט רב ספרא צו אים גיאגט ווען די וועסט אים גיט געבן וועט אים איין אנדרר אויך גיט געבן זאל ער דען שטארבן האט רב פפא גיאגט מיר האבן דאך גילערניט דר עני וואס גייט אין די הייזר דארף מען אים גיט געבן . האט רב ספרא גיאגט עס איז גימיינט פיל דארף מען אים גיט געבן אבר אפיסיל מוז מען אים יוא געבן דאס לערניט אונ דאס מען מוז אפלייבן עני געבן וויא ער דארף ווייניג אדער פיל :

קצו הצדקה שאדם נותן לפרנסת יתומים די צדקה וואס איין מענטש גיט והימים צו שפיון דאס איז איין גרויסע מצוה ווייל זיי ווייגן קליין און טרויעריג און האבן גיט קיין פאטער דאס ער זאל זיך אייבר זיי דר פארימין און דאס האבן די חכמים גרופן ער טוט צדקה אלע צייט וויא מיר האבן אין פריעריגן פרק גשריבין . און מען מוז זייא געבן מזונות און התנה צו מאכן און איין יתומה איז פריער פאר איין יתום . וויא מיר לערנען אין פרק מציאת האשה די רבנים האבן גילערניט ווען איין יתום און איין יתומה קומן גישפיינט צו ווערן שפיינט מען פריער די יתומה און דר נאך דעם יתום דען איין פאנאביל קען גיין אין די הייזר אבר איין אשה קען גיט דעם יתום דיא הייזער . און ווען איין יתום מיט איין יתומה קומן התנה צו האבן מאכט מען פריער התנה די יתומה און דער נאך דעם יתום דען איין אשה שטייט זיך מער פו אמאנביל : תנו רבנן די רבנים האבן גילערניט ווען איתום קומט התנה צו האבן דינגט מען אים אהויו און מען גיט אים אפעט און אלע פלים וואש ער דארף צוויי געברויך און דער נאך גיט מען אים אנויב יוא יוא יוא פסוק שטייט צוויי יתום וואס איין פאלט דאס איז גימיינט ארום איד וואס יחס וואס אים פאלט דאס איז גימיינט אפעט און אשטול און אמיש לו איז גימיינט אנויב ווי ביי אדם דראשון שטייט אעשה לו עזר כנגדו

קצו מי שהוא נצרך ואינו רוצה לקבל צדקה ווער עס דארף צדקה געמן און וויל גיט געמן גיט מען אים גלייך וויא מען אנטלייעט עס אים . וויא מיר לערנן אין פרק מציאת האשה די רבנים האבן גילערניט ווער עס האט גיט קיין געלט און וויל גיט געמן פון צדקה גיט מען אים גלייך וויא מען אנטלייעט עס אים און דער נאך שטיינט מען עס אים . און זאגט רבי מאיר . און די חכמים זאגן מען גיט אים פריער פו איין גשאנק און ווען ער וויל גיט געמן זאגט מען אים דאס מען לייגט עס אים . און ווען אייגער האט געלט און וויל זיך פון זיין געלט גיט הפרנס זיין גיט מען אים פון צדקה פאר

נותנין לו הכולל לתוך פיו : מכבר כתיב עני סודיון בעד' סוף קמה ומכיון כסע : דן גלילה : נותנין לו פרנסת לינה זככי לניס : ובי סדיא כר קמת רחבו לככ עליו נמשח : אין נזקין לו ליתן לו משות מן הקופס חזר שלמד לתור על הפתחים דין נכך : לא איודיקין ליה אפילו לפינס :

לרתפרנס
מעטות של צדקה : דרכו לחור על הפתחים : לישא מכל צדקה דלמתיין אבר יחסה לו זו אהם : טשו מיניה סנבלס פון מתחילין מלטינו מבוס כסבלס נכחי גבנה לצדקה כוס טוהן גנבלס כל מה שהם אליו : ביתום ויתומה לתדונם זו לזו : בעינורא דרשא סבוס האור כן כן מלא עד סבתים דוחקין ויולאין למון נקבים על יתומה דפתחא : אודיך קקיל סיהת ודעת סדיא לא תקן כל כך עו : אלא באחר מעניי ישראל מבוס דמעט נסס סוד וואס לאס ליבית מעטת נסס כדלמתיין וחס עובין לו נס מענין לו משיבוי :

אין לו פילו ואלע נוסס להפרנס מוקד :

פרק ט נר ג כלל ז חלק ב

שקול אמר רבא לפתוח לו לשם מתנה. ייש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה והוורין ונפרעים מכנו הא לא שקול אמר רב פפא לאחר מיתה. אמר ר' שמעון יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרין לו הכא משכון וטול כדי שתזון דעתו עליו. תנו רבנן יתעבט זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס שנותנין לו לשם הלואה והוורין ונותנין לו לשם מתנה. תעביטנו זה שיש לו ואין רוצה להתפרנס שנותנין לו לשם מתנה ונפרעין ממנו לאחר מיתה דברי רבי יהודה והבטמים אומרים יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ידברה תורה כלשון בני אדם. ונרסין בויקרא רבה (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה וגו' א"ר מונא אשרי נותן אל דל לא כתיב אלא אשרי משכיל הוי מסתכל בו איך יקבל לזכות בו ורבי מונא כך היה עושה כשהיה רואה בן טובים או בן גדולים שירד מנכסיו והוא מתבייש ליקח

היה הולך אצלו ואומר לו שמעתי בשכילך שנפלה לך ירושה במדינת הים הא לך הפיץ זה וכיון שאתה נוטל דמיה אתה נותנו לי ובשעה שהיה נותן לו היה אומר לו במתנה נתונים לך אמר ר"א כתיב (תהלים קל"ו) נותן לחם לכל בשר. ובא זה יוחסוף את הכזובה אמר ליה הקב"ה עלי לשלם לו. גמולו הה"ד וגמולו ישלם לו. ועני המתבייש מלקבל צדקה ביום יתנה לו בלילה כמו שאמרנו על חנן בר טוביה שהיה עושה וילמדו העשירים ממנו כדגרסין ב"פ. הוואה דף נ"ח עולא ורב הסדא הוו שקלי ואזלי אפתחא דבי רב חנן בר טוביה יאיתגיד רב הסדא ואיתנח ובמריחות האנח לעיניהם ר' נתן אומר כל גופו שנאמר והיה כי יאמרו אלך על מה אתה נאנח ואמרת על שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכחתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים הנה באה. ונהיתה נאם ה' אלהים אמר ליה היכי לא איתנח ביתא דהוו קיימין שתין אפייתא ב"מא ובלייליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקיל ידא מן כיסיה דסבר אדהכי והכי אתי עני בר טובים ואדאיתיה ליה כיסא מכסיף ותו הוה פתוחן ליה ארבע כבי לר' רוחי דעלמא דכל מאן דהוה עילי כי כפין נפיק כי שבע והוה שדיין ליה חימי ושערי אבראי בשני בצורת וכל מאן דהוה מכסיף ביטמא הוה אתי בלייליא וכל דהוה צריך אתי ושקיל והשתא ינפל ליה בתילא ולא איתנח אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן מיום שחרב בהמ"ק נגזרה גזרה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר (ישעיה ה) באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים וגו'. הויה דלא הוה מיתבא דעתיה אמר ליה דיו לעבד להיות כרכו. אמר רב נחמן בר יצחק עתיד הקב"ה להחזיר לישובן שנא' (תהלים קנ"ה) הבוטהים ב'ה' כהר ציון לא ימוט וגו' מה הר ציון עתיד הקב"ה להחזיר לישובו אף בתיהם של צדיקים עתיד הקב"ה להחזיר לישובן ויש לך אחד שאינו רוצה לקבל בהלואה ממש

אין פרק הוואה עולא איך רב הסדא יינען ננאנן. פר דער מיר פין חקן בר טוביה האט רב חסדא איין יפיץ גיטאן האט עולא צו אים גאט ווארומ יפיצטו האלטשטו דען ניש דאס וואס רב האט גאט דאס איין יפיץ ציא ברעכט איין האלפן גיף פון דעם מענטשן דען גאט האט גאט צו יחזקאל דו מענטש יפיץ מיט צו בראבענע לענדן איך מיט ביטערקייט ואלסטו יפיצן פר זייערע אויגן. און די לענדן יינען אין מיטן גוף. און רבי נתן זאגט איין יפיץ צו ברעכט נאר דעם גיף פון דעם מענטשן. דען עס שטייט אין ווען מען וועט דיר זאגן ווארומ יפיצטו זאלסטו זאגן אייף די הערונג וואס איך גיקמען דאס עס איז צו נאנן אלע הערצן און עס יינן שלאף גווארן אלע הענט אין עס יינן בטרובט גווארן אלע גיטן אין פון אלע קניען ניש וואשר פלומר שווייס נון די זאך איך גיקמען און גווארן אזו זאגט גאט דר האר. נוא זעה מיר דאס הויף יפיצן ווערט דר נאנצער מענטש צו בראכן האט רב חסדא צו אים גאט וויא זאל איך ניש יפיצן ווען איך זעה דאס היי וואס יינן דרינגן גשטאנען זעכציג בעקר ביי טאג און ביי נאכט און האבן פרויש גפאקן צו אישליכן וואס האט נידארפט פרויש איך דר רב חקן האט קיין מאל ניש ארויש גינגען דיא האנט פון זיין בייטיל דען ער האט זיך גיטראכט פאקער וועט דר ווייל קומן איין עני פן טיבים און איי ער וועט זיין האנט ציריק אין בייטיל אריין לייגן וועט דער עני דר ווייל פאר שעקט ווערן. און ער האט אין זיין הויז פיר טירין גיהאט אייף אלע פיר זייטן פון דר וועלט. און דר וואס איז צו אים אריין גנאנגן הגענערט איז ארויש גנאנגן זאט. און ער האט אין הונגערס יארן גיזארפן ווייץ איך גערשטן אייף דער גאס און ווער עס האט זיך גישעמט צו נעמן ביי טאג איז גיקמען ביי נאכט און האט גיטמן תבואה. און היינט איז עס איין גפאלן וויא איין פארג. נוא וויא זאל איך דען ניש יפיצן. האט עולא גזאגט צו רב חסדא אזו האט רבי יוחנן גזאגט פון דעם טאג אן וואס דר בית המקדש איז הרוב גווארן איז איין גזרה גזר גווארן אויף די הויזער פון די צדיקים דאס זיי זאלן הריב ווערן. וויא אין פסוק שטייט דאס דער נביא ישעיהו האט גזאגט איך האב מיט סייעע אויערן גיהערט דאס גאט זאגט דאס פיל גרויסע הויזער וועלן זיין ווייסט. האט עולא גיזעהר דאס דיא דעה פון רב חסדא איז ניש פרוהיגט. האט ער גאגט צו אים עס איז גנג דאס דער קנעכט זאל אזו זיין וויא דר האר דען דר בית המקדש וואס איז גאטס הויז איז אויף הרוב. זאגט רב נחמן בר יצחק גאט וועט לעתיד לבוא די הייזר וויכר פנעצן וויא איין פסוק שטייט די וואס פר זיכרין זיך אויף גאט וועלן זיין ווי דר פארג ציון און וועלן ניש איין פאלן דאס איז גיטיגט איז וואול וויא דר פארג ציון וועט אים גאט וויכר פנעצן אזו אויף די הייזר

יש לו ואינו רוצה להתפרנס משלו ולא מל' זקק ומסוף עולמו כדען: שתזון דעתו עליו יגמול לו ולמד דעה לחזק ולבטח ימינו הוול ותבטני חסדן וס' יאמרו טול כלל משכון: העבט סתוב כחוס העבט העבטנו זס כלן לו וכו': דברה תורה כלל כדך בני אדם שמכרין סל ולא תלמוד ממנו ליום: וחסף לו טעל הקב"ה מוטל נפלוס וסוף סוף ותפסו: אהנגיד ואתה נכסל ותלם וזלמ: נפל ל'ה בתילא נכסל לו ונכסל לו: דיו לעבד להיות כרכו סגרי בית סקסס חכ סטול נמו

פר אנלישאק און דער נאך נעמט מען אפ פון אים פר אנלישאק. פרענט דיא גקרא ער נעמט דאך ניש ווען מען וועט פון אים ציריק אפ נעמען. ענטפערט רב פפא נאך זיין טויט נעמט מען דאס אפ פון זיין געלט. רבי שמעון זאגט ווען ער האט געלט און וויל דר פון ניש גיטפיינט ווערן ארם איז ניש פאר אים. און דער וואס האט ניש און וויל פון צדקה ניש נעמען זאגט מען אים ענטפער פריינט איין משכון אדר נעם געלט אן איין משכון און דו וועסט פנאלין ווען דוא וועסט האבן פריי זיין דעה זאל זיין רהיג אויף אים און זיך ניש שעמען: תנו רבנן דיא רבנים האבן גילערנט עס שטייט אין פסוק העבט לייגען זאלסטו אים דאס איז גזאגט דר וואס האט ניש קיין געלט און וויל פון צדקה ניש נעמן זאגט מען אים דאס מען לייגעט אים און דר נאך שיינקט מען אים. תעביטנו דו זאלסט אים אנטלייען אויף שעקער דאס איז גיטיגט ווען איינער האט געלט און וויל זיך ניש כפרנס זיין דער פון שיינקט מען אים און נאך זיין טויט נעמט מען אפ פון זיין געלט. אזו זאגט רבי יהודה איך די חכמים זאגן דער וואס האט געלט און וויל דר פון ניש גיטפיינט ווערן ארם איז ניש פרא אים. און ווען דו וועסט וועלן פרעגן ווארומ שטייט אין דר תורה ציווי מאל העבט תעביטנו וויל די תורה טאפילט אפט מאל דיא ווערטער ווי מענטשין היידן אפט מאל: גרסינן בויקרא רבה אויף לערנן מיר אין ויקרא רבה עס שטייט אין פסוק אשרי משכיל אל דל וואול דעם מענטשן וואס קליגט זיך צו דעם ארומאן נאר וואול צו דעם וואס קליגט זיך. דאס ווייזט אויך דאס דער מענטש מוז זיך קליגן וויא דער ארומאן זאל דאס ניש צו נעמן. און רבי מנא פלעגט אזו ציא טאן דאס ווען ער האט גיזעהר איין מענטש פון איין שיינע משפחה אדער איין רייכער וואס איז אראפ גפאלן פון זיינע גיטר איך האט זיך גשעקט צדקה צו נעמן פלעגט ער צו אים גיין און האט אים גזאגט איך האב גיהערט דאס עס איז דיר גפאלן ירושה אין מדינת הים נעם די זאך איך ווען דיא וועקט ירושה נעמן וועסטו מיר אפ נעמן געלט דער פר איך ווען ער האט אים געפון האט ער גזאגט אין הארצין איך האב עס דיר גישינקט. רבי אליעזר זאגט עס שטייט אין פסוק גאט ניש פרויש צו אלע בשעפנט איך ווען איין מענטש נעמט צו די מצוה פון גאט און איז מפרנס איין עני זאגט גאט איך וועל דעם מענטשן זיין שכר בצאלין דאס זאגט דער פסוק איך זיין פר געלטינג פאר זיין צדקה וועט אים גאט בצאלן. ועני המתבייש און איין עני וואס שעמט זיך צו נעמן צדקה בייא טאג זאל מען אים נעמן ביי נאכט וויא מען האט גזאגט אויף חנן בר טוביה דאס ער האט איז גטאן. און די עשירים זאלן זיך פון אים אפ לערנן אזו טאג. וויא מיר לערנן

פרק ט נר ג כלל ז חלק ב

גפשה יהודה

ל

על המשיל לכים שעתן לו מעוט
 להריות בו לתת ולגלות : והסלה כי כולל
 חינו טוב כל כי כמו נדקס : סלא כמרה
 עתה לו כדי לתכר ולהריות נה וכן לא נהגן
 לטיל מעוט כדי לפתח בו נקדח מלא כלול
 שיתל נהיות : הסמא את עיני מלא עמו
 כלו עינו מעוט : והסקח את שוקו מלא
 עמו כלול שוקו כולל וכן יכל לטות
 מלא : בטלי כספ מוט מוקמים ומלוים
 פסקן ומטי חוב וסקה היינו ה סין כמטליטן
 עינו מן סעיים אל עק סהלקן עמקן לו :
 משיעלים עינו מן יעיס עינו וסול סהלק
 לרק ומן עתק נקס לם סמס בין סיטו למי
 סליק לו לו לא נקדו יעד לו וף לא סול
 וסל סהלק נדקס סכ כולו אל יתוב כלו
 סיטו עמו נדקס כלו כלה סל סין נדקס
 לם סמס רק עמור סלס סמלמן רעס
 ויכדו לו יוסר ממי סלסו עס לו עס וסל סן
 לעלס לתיקן נקס : סל סונו יסל לנקס
 כיו סול לקיס מוטו ולל לעסיות סלס :
 סל סל סל וס רע נדקס כל סונו
 עסס מכו סססס : דק סלס
 לה לירי חסר סלסו סמס עס :

על משכון או כלי משכון עד שירויה לאימתו או עד שימכור את שלו ופזרע מיר מי שהוא ממיל לכים
 זו היא מצוה גדולה בלי חסרון כים שאינו בוש העני כדבר כדגסנין במס' שבת פרק כמה אשה דף ס"ג
 ארשב"ל גדול המלוה יותר מן העושה צדקה והמשיל לכים וגרסינן נמי בפ' אלו הן הנשרפין
 דף ע"ו ת"ר אוהב את שכניו וכו' והמלוה סלע לעני בשעת הדקו וכו' כדאיתא לעיל בפ"ב בפרנסת
 עניים ואם הוא ת"ח ונצרך ואינו רוצה לקבל בצדקה מתעסקים עמו בסחורה מוכרין לו בזול וקונין
 סמנו ביוקד' ואם רוצה לעסוק בפרקמטיא מלוה לו מעות לעשות מהן סחורה ומתעסקין בסחורתן
 להרויח להם והוה נקרא ממיל ימלאי לכים ת"ח ושכחותו רבותינו ככמה מקומות ושכרו הרבה מאד כמו
 שדרשו על ככר את ה' מהינד זה המנהג ת"ח מנכסיו ודרשו גם כן בספרי עין היים היא למחויקים
 בה ללומדיה לא נאמר אלא למחויקים הם המחויקים בצרכי הרבנים ותלמידיהם אבל הרמאין שאינן
 צריכין נדקה ומקבלין אותה עונם על ראשם כדגסנין בפרק מצואת האשה דף ס"א תנו רבנן
 ימכמא את עינו והמצבה את כסרו והמקפח את שוקו כדי לקבל צדקה ואינו צריך אינו זו מן
 העולם עד שיבא לידי כך ואמרינן נמי התם דף ע"ה רבי תניא הוה ההוא עניא ההוה רגיל
 לשהורי ליה ד' זוזי כל מעלי שכתא יומא חד שדרינהו ניהליה בידא דביתהו אתאי אמרה ליה לא
 צריך אמר לה מאי הוית אמרה שמעי דהוה אמרי ליה כמה אתה סועד יבטלי (פ' מס) כסף או בטלי
 דב' אמר היינו דא"ר אלעזר כואו ונחויק טובה לרמאין שאלמלא הם יהיינו חוטאים שנאמר וקרא
 עליך אל ה' וגו' ואף על פי שהרמאים פוטרים אותנו מהכזא עם הנצרכים לפי שאנו חושדין אותן
 לרמאים אל ימנע אדם מלתת צדקה לכל שואל שמוכ לו לתתה לשיש אפילו למי שאינו נצרך
 ימשיעלים עינו ממי שהוא נצרך ואשרי מי שזכה בחלקו לחלק אשר לו עם עניים הנצרכים :

קצט פרק אחד עשר

הנותן צדקה לשם שמים אל יכוין בה כדי שיראוהו הרמון וישכחותו לומר שהוא מחלק צדקה אבל יתננה כל מה שיוכל בצניעה כדגסנין
 בפ"ק דחגיגה דף ה' מאי אם טוב ואם רע דבי רבי ינאי אמרי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי הווייה גברא דהוה יריב
 זוזא לעניא בפרהסיא אל טוב דלא יהבת ליה מדיהבת ליה וכספתיה דבי רבי שלא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר ידקא מייתי לה לידי
 חשריא וגרסינן בפ"ק דבבא בתרא דף ט' אר"א גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו ע"ה דאלו במרעה כתיב (דברים ט) כי יגורתי

על דאף אונער געלט נים האם רבי תניא זיא גפרענט וואס האסן
 דען געהען האט זיא גואנט איך האב גהערט דאס מען האט אים גפרענט
 אויף וואסערע טישטעכר ווילסמוט עסין צוא אויף זילבערנע טישטעכר
 אדר אויף גילדערנע טישטעכר האט רבי תניא גואנט דאסאז וואס רבי
 אליעזר האט גואנט מיר דארפן דאנקן די רמאים דען דורך זיי האבן מיר
 איין תירוץ דאס מיר גיבן נישט מאכר איז ער איין רמאי אבר ווען נישט דיא
 רמאים וואלטין מיר גוינדרינט צו גאט דען זיי וואלטן דאך גרופין צוא גאט
 פאר וואס מען גיט זיי נישט און האטשע די רמאים בפריינען אונז פון צוא
 זינדרינען קענין די וואס בדראפין ווייל מיר זיינן זיי אויף חושר פו רמאים
 פון דעסס וועגן זאל זיך דער מענטש נישט אף האלטן צו געבן צדקה צוא
 איינליכע וואס ער בעט דען עס איז בעסר צו געבן פון גאטס וועגן אפילו
 צו דעם וואס ער דארף נישט איי ער זאל אף קערן זיינע אויגן פון דעם וואס
 בדראף און וואול צו דעם מענטשן וואס איז זוכה צו טיילן זיין געלט צו
 אונזלעך עניים וואס דארפן עס גייט :

פון די צדיקים וועלן ויידר בועצט ווערין וישלך אחר אונ עם איז דא איין
 עני וואס וויל נישט געמן נישט אויף איין משכון און נישט אן איין משכון ביז ער
 וועט פאר דינען פון זיין ארבייט אדר ער פו קויפט זיינע זאכן און בצאלט
 עס בארד דער וואס גיט און איין עני געלט ער זאל מיט דעם פו דינען
 איז עס איין גרוישע מצוה און עם קאסט אים קיין געלט נישט און דער עני
 שעמט ייך נישט ביי און איין זאך וויא מיר לערנן אין מסכת שבת רבי
 שמעון פון לקיש זאגט עס איז איין גרעשרע מצוה צו ליינען איין עני געלט
 מער ווי דו וואס גיט צדקה און דו וואס ליינט אים געלט צום גישעפט
 דער האט איין גרעשרע מצוה פון אלע אויף זאגט דיא גמרא ווען איינער
 אנשלי עס צו איין עני ווען עס איז אים איינג דר האט איין גרוישע מצוה
 וויא מיר האבן אויבן גשריפין און ווען דר עני איז איין תלמיד חכם און
 דארף געלט האבן און וויל קיין צדקה נישט געמן בשעפטיגט מען זיך מיט
 אים אין האנדל מען פו קויפט אים וואלוויל און מען קויפט פון אים טייער
 און ווען ער וויל סחורה האנדלן זאל מען אים געלט אנשליינען ער זאל דר מיט
 האנדלן און מען פו קופט זיין סחורה פרי ער זאל גוינן דרינג און דר ווערט
 גרופי ממיל סלאי לכים תלמידי חכמים דאס ער גיט צו תלמידי חכמים
 געלט כדי זיי זאלן פאר דינג און אונזערע רבנים לויבן די זאך אויף פיל
 ערטיער אין דער גמרא דאס ער האט איין גרויסן שפר דער פאר וויא
 זיי האבן גדרשט דעם פסוק פבר את ה' מרונה דוא זאלסט גאט ערליך
 האלטין פון דיין פאר מענין דאס איז גימיינט דער וואס איז סהנה תלמידי
 חכמים פון זיינע גיטער אויף האבן דיא חכמים גדרשט אין ספרי עם
 שמיים אין פסוק עין חיים היא למחויקים בה די תורה איז איין בויס פון
 לעבן צו די וואס האלטן אין איר שמיים נישט די וואס לערנן זיא גאר
 למחויקים די וואס האלטן אונטר די תלמידי חכמים צו זיי איז די תורה איין
 בויס פון לעבן אבל הרמאים אבר די רמאים וואס דארפן קיין צדקה
 נישט געמען און געמען דאך איז זייער זינד אויף זייער קאפ וויא מיר לערנן
 אין פרק מצואת האשה די רבנים האבן גלערינט דר וואס מאכט זיך בלינד
 אזוי די אויגן אדער וויא ער האט איין גישוואלענעם בויך אדר וויא ער
 האט צוא גיזויגענע פיס כדי ער זאל געמען צדקה און ער דארף עס גיט
 וועט ער נישט אוועק גיין פון דער וועלט ביז ער וועט אויך קומען דר צו
 ואכרינן נמי חת אויף זאגין מיר אין דער גמרא רבי תניא האט גיהאט איין
 עני דאס ער פלעגט אים שיקן פיר גילדן אלע ערב שבת איין מאל האט
 ער גשקט דורך זיין ווייב איז וויא נקומען און האט גזאגט צו רבי תניא

קצט הנותן צדקה לשם שמים דער וואס גיט צדקה לשם שמים זאל ער נישט
 וועלן דאס לייט זאלין אים זעהן און זאלן אים לויבן דאס ער
 גיט צדקה גייערשט ער זאל צדקה געבן פארהאלטענערהייט וויא ווייט ער
 קען וויא מיר לערנן אין מסכת תנינה עם שמיים אין פסקי אויף די אלע
 זאכן וועט דרך גאט בריינגען אין משפט אויף גוטס אדר אויף בייזויז
 קשה ווערט דען דער מענטש גשטראפט ווען ער טוט גוטס האט מען
 אין דער ישיבה פון רבי ינאי גואגט עם איז גימיינט ווער עס גיט צדקה
 צו איין עני בפרהסיא ווערט ער בשטראפט אויף אויף זיין גוטס וואס ער
 טוט און וויא רבי ינאי האט געהן איין מענטשן דאס ער האט גיגעבן
 איין ארומאן איין גילדין האט רבי ינאי צו אים גאגט בעסער וואלטסו
 אים גאר נישט גיגעבן וויא דו האסט אים גיגעבן און האסט אים פאר
 שעמט דאס אלע זעהען וויא ער געמט צדקה אין דער ישיבה פון רבי
 שילא האט מען גלערינט אס טוב איז גימיינט דער וואס גיט צדקה צו איין
 אשה ברהאלטענערהייט דער טוט גוטס אבער ער ווערט בשטראפט ווייל
 ער בריינגט צו איין חשד מען וועט זאגן ער גיט איר געלט מיט איר איין
 עכירה צו מאן יגרסינן אויך לערנן מיר אין בבא בתרא רבי אליעזר זאגט
 עס איז גרעסר דער וואס גיט צדקה בסתר מער פון משה רבינו דען בייא
 משה רבינו שמיים איך פירקמע מיר פאר דעם צאנן און גרים און בייא
 דעם וואס גיט צדקה בסתר שמיים דער וואס גיט צדקה בסתר בצווינגט
 ער

פרק יא נר ג כלל ז חלק ב

מפני יהאף והחמה ואלו בעושה צדקה בסתר כתיב (משלי כא) מתן בסתר יכפה אף • וגרסינן במסכת שבת פ' הבונה דף ק"ד • אמרו ליה רבנן לרבי יהושע אתו דרדקי האידינא כבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותיהויהו' א"ב יאלף בינה • ג"ד גמול דלים ימ"ט פשטא כרעיה דג' לגבי ד' שכן דרכו של גמול הסדים לרוח אחר דלים • מ"ט פשטא כרעיה דד' לגבי ג' ידלמצי ליה נפשיה ולא לצעוריה מ"ט מהדר אפיה דד' בג' דליתן ליה בציעא כי היכי דלא לכסוף מיניה • ה"ו זה שמו של הקב"ה • ז' ח' ט' י' כ' ל' אם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וזון אותך יומיבי לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעולם הבא וכו' ואע"פ שהנותן צדקה בסתר הוא טוב יש לך אחרת גדולה הימנה אם אינו יודע ממי הוא מקבלה כעובדא דרבי אבא • דגרסינן בפרק מציאת האשה דף ס"ו • רבי אבא הוה צייר בסודריה זוזי ושדי לאהוריה וממצי לנפשיה בין עניי • ומצלי עיניה כדמאי • או אם אינו יודע העני ממי נטלה • כדגרסינן התם סר עוקבא הוה ההוא עניא בשיבבתי' הוה רגיל כל יומא דשדי ד' וזי' יבצינורא דרשא • יומא הד אמר איזיל והזי מאן קא עבד בי הא סיבבתי' ההוא הוה יומא יבנה ליה למר עוקבא בי מדרשא • אמר מאן דדמי עלי כגופי • יאדרב • דברה לדביתיהו בהדיה יכיין דהונתו דקא מצלו לה לרשא נפק בתרייהו רהוש וקם בההוא אמונא הוה נריפא נורא הוה קא מקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתיה שקיל כרעך ואתיב אכרעי יחלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחא בנו ביהא ומקרבא גייתיי • יומאי כולי האי אמר מר זוטרא בר מנביה אמר רב חנא בר ביננא אמר רבי שמעון הסידא ואמרי לה אמר ר' יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיכסור עצמו לתוך כבשן האש יואל ילכין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב (צדקה של צדקה להניחה בקופה ויחלקנה וזו גדולה מכלל הנותן צדקה בסתר לאדם הנזון שהוא גבאי נאמן של צדקה להניחה בקופה ויחלקנה הנבאי כפי דעתו שוה אינו יודע למי נותנה וכן הנטלה אינו יודע ממי נטלה • כדאיתא לעיל בפ"ה טחלה זה ועל צדקה כזו נאמר וצדקה תציל כמות :

ר פרק שנים עשר

הנשים לפי שהן מצויות בבית הן הגילות יותר להלק צדקה לעניים • כדאיתא לעיל ברביהו דמר עוקבא • וגרסינן נמי בפרק סדר תעניות אלו דף כ"ג • אבא הלכיה בר בריה דחוני המעגל הוה זמנא חדא איצטרך עלמא למטרא שדרו רבנן זוגא דרבנן לגביה למכעי רחמי ולייתי מטרא

דאם זיי הויבן אויף די מיר דאס געלט אריין צו ווארפן איז ער זיין נאך גלאפן • זיין זיי פון דעם עני אנטלאפן גינארפן און זיין אריין גינאנגען אין איין אויס הוייזטן קאלף אויבן האפן זיך גפריש די פיס פון מר עוקבא דאס דאס ווייב צו אים גיאגט נעם דיניע פיס און שטעל אויף מיניע פיס וועט דיר גיט הייס זיין דאס עס מר עוקבא פאר דראסין דאס זיין ווייב זאל איין גרעסערין זכות האבן פון אים דאס זיין צו אים גיאגט דרום איז מיין זכות גרעסער דען אויף בין אלע צייט אין דער היים און גיב די עניים עסין ווארג האבן זיי פאלד הגאה דער פון אפר דוא גיסט די עניים געלט האבן זיי פיל טרחה איי זיי קריגן עסין דרום איז זיין זכות גיט און גרויס • פרעגט די גמרא ווארום איז מר עוקבא אריין גלאפן אין קאלף אויבן און דאס זיך גיט גוואלט ווייזן פאר דעם עני • האט מר זוטרא בר מנביה גיאגט פון וועגן רב תנא פון וועגן רבי שמעון חסידא און איין טייל זאגן רבי יוחנן האט עס גיאגט פון וועגן רבי שמעון פון יוחאי עס איז בעסר פר דעם מענטשן אריין גינארפן צו זיערן אין איין קאלף אויבן און זאל גיט מבייש זיין זיין חבר פר פיל לייט און דס לערנן מיר אפ פון חסד דס מען האט זיין גינואלט פר פרעגן האט זיין גיט גינואלט יהודה מבייש זיין און האט גיאגט דער וואס דער שטעקן מיט די נאכן זיין זיין צו דעם בין אויף טראגענדיג און זיין האט זיך גטראכט וועט זיך יהודה מרה זיין איז גוט און ווען גיט איז בעסר מען זאל מיר אין איין קאלף אויבן אריין ווארפן און אויף זאל אים גיט מבייש זיין • און האט מר עוקבא אויף גיטאן דאס ער איז אנטלאפן גינארפן אין איין קאלף אויבן און האט גיט גינואלט דעם עני מבייש זיין זיין גדולה סבלא און די צדקה איז די גרעסטע צדקה פון אלע ווען ער גיט זיין צדקה צו איין פרומען גבאי צדקה דאס ער זאל עס אריין לייגן אין פושקע פון צדקה און דער גבאי זאל עס צו טיילן נאך זיין דעה נאך דען ווייש ער גיט וועמן ער האט זיין צדקה געגעבן און דער עני ווייס גיט פון וועמן ער האט די צדקה גינאמען וויא מיר האבן אויבן גשריבן • און אויף אזוא איין צדקה איז גיאגט די צדקה איז מציל פון דעם טויט :

ר הנשים לפי שהן מצויות בבית הן הגילות יותר להלק צדקה לעניים • וזיין זיי מער גוואונט צו טיילן צדקה צו עניים • וזיין מיר האבן אויבן גשריבן ביי דער מעשה פון דיא ווייב פון מר עוקבא • אויף לערנן מיר אין פרק סדר תעניות אלו • אבא הלכיה איז גווען איין אייניקל פון חוני

ער דעם אף • אויף לערנען מיר אין מסכת שבת די רבנים האבן גיאגט צו רבי יהושע עס זיינען היינט גיקומען מלמדים פון קליינע קינדער אין בית המדרש און האבן אועלכע זאכן וואנט דאס אפילו אין די צייטן פון יהושע בן נון האט מען אועלכע זאכן גיט גילערניגט און דאס זיינן זיי • א"ב מאכט אלף בינה לערין די תורה • ג"ד מאכט גמול דלים טוא נאכט מיט אריבע לייט און פאר וואס איז די פיס פון דעם גימל אויס גשמרעקט צוא דעם דלת דען דער סדר איז פון די לייט וואס מען נאמען דאס זיין לויפן נאך די אריבע לייט און פאר וואס איז די פיס פון דעם דלת צוא דעם גימל דאס ווייזט דאס דער רל זאל זיך ווייזן פאר דעם עושר דאס ער זאל קיין טרחה גיט האבן אים נאך צו לויפן • און פאר וואס איז דר פנים פון דלת אועק גיקערט פון דעם גימל דאס ווייזט מען זאל גומל חסד זיין צו די דלים אין פאר בארגענעש פרי דער עני זאל גיט זעהן מיט זיין פנים און זאל גיט מבייש ווערן • ה' ו' איז נאכט נאמן און ווען דוא וועסט אזוא טאן דאס דוא וועסט דעם עני צדקה געבן בצענא שמיים דער נאך ז' ח' ט' י' כ' ל' דער ז' מאכט זון גאט וועט דיר געבן חן • דער ט' מאכט טוב גאט וועט דיר געבן נאמס • דער י' מאכט ירושה גאט וועט דיר געבן איין נאמען ירושה • דער כ' ל' מאכין פתח לעולם הגאט גאט וועט דיר געבן איין קרוין לעולם הגא • ואע"פ און האטשע צו געבן צדקה בסתר איז גוט איז דאך נאך איין בעסערע נאך דא פון זיען דער ארומאן ווייס גיט פון וועמן ער נעמט די צדקה וויא דא מעשה פון רבי אבא איז גווען אזו וויא מיר לערנן אין פרק מציאת האשה • רבי אבא פלעגט געלט איין בינדן אין זיין מאנטל און האט עס ארוימער גיקוקט דאס קיין רמאי זאל גיט נעמן דאס געלט אדר ווען דער עני ווייס גיט פון וועמן ער נעמט די צדקה אזו וויא מיר לערנן אין דער גמרא מר עוקבא האט גהאט איין עני אין זיין נאס דאס ער איז גווען גוואונטליך אלע טאג אריין צו ווארפן אים פיר גילדן אין די שפאלטן פון דער מיר איין סאל האט דער עני גיאגט אויף וועל גיין זעהן ווער עס טוט מיר די נאכט • דעם טאג האט זיך מר עוקבא שפעט גואמט אין בית המדרש וויא ער איז אהיים גיקומען האט ער גיאגט אויף וועל מיט מיר נעמן מיין ווייב וואס זיין איז אויף מיר ליב אזו וויא מיין נאך האט ער זיין מיט גינאמען זיין וויא גיאנאנען דעם עני די פיר גילדן אריין ווארפן וויא דער עני האט דער זעהן

האף והחמה ב' לעיוות קאס הם ליסע מן החוטאים אלה בינה למר חוסה • מ"ט פשטא כרעיה דג' לגבי ד' שכן דרכו של גמול הסדים לרוח אחר דלים • מ"ט פשטא כרעיה דד' לגבי ג' ידלמצי ליה נפשיה ולא לצעוריה מ"ט מהדר אפיה דד' בג' דליתן ליה בציעא כי היכי דלא לכסוף מיניה • ה"ו זה שמו של הקב"ה • ז' ח' ט' י' כ' ל' אם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וזון אותך יומיבי לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעולם הבא וכו' ואע"פ שהנותן צדקה בסתר הוא טוב יש לך אחרת גדולה הימנה אם אינו יודע ממי הוא מקבלה כעובדא דרבי אבא • דגרסינן בפרק מציאת האשה דף ס"ו • רבי אבא הוה צייר בסודריה זוזי ושדי לאהוריה וממצי לנפשיה בין עניי • ומצלי עיניה כדמאי • או אם אינו יודע העני ממי נטלה • כדגרסינן התם סר עוקבא הוה ההוא עניא בשיבבתי' הוה רגיל כל יומא דשדי ד' וזי' יבצינורא דרשא • יומא הד אמר איזיל והזי מאן קא עבד בי הא סיבבתי' ההוא הוה יומא יבנה ליה למר עוקבא בי מדרשא • אמר מאן דדמי עלי כגופי • יאדרב • דברה לדביתיהו בהדיה יכיין דהונתו דקא מצלו לה לרשא נפק בתרייהו רהוש וקם בההוא אמונא הוה נריפא נורא הוה קא מקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתיה שקיל כרעך ואתיב אכרעי יחלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחא בנו ביהא ומקרבא גייתיי • יומאי כולי האי אמר מר זוטרא בר מנביה אמר רב חנא בר ביננא אמר רבי שמעון הסידא ואמרי לה אמר ר' יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיכסור עצמו לתוך כבשן האש יואל ילכין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב (צדקה של צדקה להניחה בקופה ויחלקנה וזו גדולה מכלל הנותן צדקה בסתר לאדם הנזון שהוא גבאי נאמן של צדקה להניחה בקופה ויחלקנה הנבאי כפי דעתו שוה אינו יודע למי נותנה וכן הנטלה אינו יודע ממי נטלה • כדאיתא לעיל בפ"ה טחלה זה ועל צדקה כזו נאמר וצדקה תציל כמות :

פרק יב נרג כלל ז חלק ב

בע"ש • כדגרסינן במסכת קמא פרק מרובה דף פ"ב • הנו רבנן עשר תקנות תקן עזרא וכו' כדאיתא לעיל בפרק ב' מחבור כבוד ספר תורה והתקנה בדבר זה כדי שתהא פת חמה מצויה לעניים כבבך ובאשר תפרוס לזרעב לחמד תתן לו לחם המודות ותנחמנו בדברים בסבר פנים יפות וברוך חסד ורחמים :

רא פרק שלשה עשר

הצדקה שאדם נותן לשם שמים בסבר פנים יפות עם דברי נחומים בדרך חסד ורחמינות נקראת גמילות הסדים ושכרו מרובה כשאר הדברים שנקראו גמילות הסדים • כדגרסינן בפרקי רבי אליעזר (בראשית כו) וזרע יצחק בארץ ההיא וכי זרע יצחק דגן חם ושלום אלא לקח ממנו זרע צדקה לעניים • הה"ד (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד מאי לפי חסד ר"ל ששכר צדקה זו מרובה כשאר גמילות הסדים • ואף על פי שגמילות הסדים גדולה מן הצדקה אם תזרעו מעט לצדקה תקצרו הרבה ילפי גמילות הסדים שבה הה"ד קצרו לפי חסד • ועל צדקה כזאת אמרו בפרק לולב וערבה דף מ"ט אכר רבי אליעזר כל העושה צדקה כאלו מלאו לכל העולם כלו חסד שנאמר (ה' יס"ג) ומה יקר חסדך אלהים יכול אף אלהים שמים ת"ל חסד ה' מעולם ועד עולם וגו' זו היא צדקה שיש בה חסד ועל זאת נאמר (מש"ל כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד וזוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (הה"א יא) בי צדקה ה' צדקות אהב ישר וגו' • וגרסינן בפ"ק דקמא דף י"ז א"ר יוחנן משום רשב"י מ"ד אשירים זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות הסדים זוכה לנחלת ב' שבטים • ואין זריעה אלא צדקה דכתיב זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים משלחי רגל וגו' וזוכה לנחלה כיוסף דכתיב (דברים לג) כבוד שורו הדין לו וזוכה לנחלה כיששכר דכתיב (בראשית מט) יששכר חמור גרם • וא"ד אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב ברם עמים יגנח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה כיששכר דכתיב ביה (ד"ה א יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל • וגרסינן נמי בפ"ק דעבודת כוכבים דף ה' אכר רבי יוחנן מ"ד אשירים זורעי על כל מים וגו' אשירים ישראל בזמן שעוסקין בתורה ובמצות וגו' יצרם מסור בידם ולא הם מסורין כידו שנאמר יאשירים זורעי וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא וגו' • משלחי רגל וגו' • תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשא וגרסינן בחופת אליהו רב הותין צדקה עולה ויושב כנגד כסא הכבוד שנאמר (ישעיה לג) הולך צדקות ודובר מישרים וגו' וכתיב בתריה הוא כרומים ישכון (שם) מלך ביפו

לפי גמילות הסדים שנקראו צדקה הוא המעשה וגמילות חסד שם שנותן צדקה למי שהגן הוא וכן טובים ושלום אלוהו לבינו ולא יתקין עד שיבא אליו ויתקיים על ידו למי שמתו וכן כל הדברים שיש בהם או נועל סכר לפי אותו חסד שבה נזדקק לו • כל הכא לקפוץ לנכות צדקה והכד כמו שאמר רז"ל רק להנחות כה ועל נחמתו נחיים העני שמתקין לו לעשות ומתולין לו אלוים מהוגנים לכן ת"ל מה יקר חסדך אלהים כהכא לדין ויקר לאלהים ויתן לנו נשמים וירדוף אחרים כל דין חמסם לפי שאינם חמוד מנוין לנכות כה למהוגנים או ייבט' דרכו • לנחלת שני שבטים והני מנחה נגינים ישלחו נחלה שור וחמור יוסף ויכסור • חמור גרם מהנחמת עזר נחמין : אשירים וגו' משלחי רגל ששנחמם ומגליבים

(הה"א לג) אורב צדקה ומשפט וגו' שמתאמרו יכל הכא לקפוץ יקפוץ ת"ל (שם לו) מה יקר חסדך אלהים יכול אף אלהים שמים ת"ל חסד ה' מעולם ועד עולם וגו' זו היא צדקה שיש בה חסד ועל זאת נאמר (מש"ל כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד וזוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (הה"א יא) בי צדקה ה' צדקות אהב ישר וגו' • וגרסינן בפ"ק דקמא דף י"ז א"ר יוחנן משום רשב"י מ"ד אשירים זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות הסדים זוכה לנחלת ב' שבטים • ואין זריעה אלא צדקה דכתיב זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים משלחי רגל וגו' וזוכה לנחלה כיוסף דכתיב (דברים לג) כבוד שורו הדין לו וזוכה לנחלה כיששכר דכתיב (בראשית מט) יששכר חמור גרם • וא"ד אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב ברם עמים יגנח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה כיששכר דכתיב ביה (ד"ה א יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל • וגרסינן נמי בפ"ק דעבודת כוכבים דף ה' אכר רבי יוחנן מ"ד אשירים זורעי על כל מים וגו' אשירים ישראל בזמן שעוסקין בתורה ובמצות וגו' יצרם מסור בידם ולא הם מסורין כידו שנאמר יאשירים זורעי וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא וגו' • משלחי רגל וגו' • תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשא וגרסינן בחופת אליהו רב הותין צדקה עולה ויושב כנגד כסא הכבוד שנאמר (ישעיה לג) הולך צדקות ודובר מישרים וגו' וכתיב בתריה הוא כרומים ישכון (שם) מלך ביפו

זוכה מקבל פני השכינה צדוין וזיא אין פסוק שמיים נאמ איז נרעקט און האט ליב דעם וואס גיט צדקה און ער וועט זוכה זיין צוא זעהן דעם פנים פון דר שכינה : וגרסינן אויף לערנן מיר אין מסכת בבא קמא • רבי יוחנן זאגט פון וועגן רבי שמעון פון יוחאי וואש מיינט דר פסוק וואל צוא אייך די וואס זיינן ביי וואסר און שיקן אהין דעם פוס פון דעם אקס און פון דעם אייזל דאס איז גמיינט דר וואס איז עוסק אין תורה און אין גמילות הסדים דר איז זוכה צו איין נחלה פון צוויי שבטים רען זיינען איז גמיינט צדקה וזיא אין פסוק שמיים זייט צו אייך צו צדקה • און וואסר איז גמיינט די תורה וזיא אין פסוק שמיים איטליכר דארשטיג גייט צו וואסר בלומר צו דער תורה און דר וואס מוט אזו איז ער זוכה צוא איין נחלה וזיא יוסף צו דאס ער איז גליבן צו איין אקס • וזיא דר פסוק זאגט אויף יוסף בכור שורו הדר לוי און איז זוכה צו איין נחלה וזיא יששכר וואס ער איז גליבן צו איין אייזל וזיא דר פסוק זאגט יששכר חמור גרם און איין טייל זאגט עס איז גמיינט זיינע שונאים וועלן פאלן פאר אים אזו וזיא בייא יוסף שמיים ער וועט מיט זיינע הערנר שמויסקן זיינע פיינד און ער איז זוכה צו פאר שטאנד אוז וזיא יששכר דאס עס שמיים ביי אים און פון די קינד פון יששכר זיינען גיווען לייט וואש האבן גראט פאר שטאנד צו ווישן די צייטן ווען מען זאל דאס יאר עבור מאכן און צו מאכן וויסן דיא ישראל אלע דינים וואש זיי זאלן טאן : וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין מסכת עבודת כוכבים ומזלות רבי יוחנן זאגט וואס מיינט עס דער פסוק אשירים זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור דאס איז גמיינט וואל צו די ישראל דאס אין דער צייט וואס זיי זיינן עוסק אין דר תורה און אין מצות און גמילות הסדים איז זייער יצר הרע איבער גיענטפערט אין זייער האנט און זיי זיינן גיט איבער גיענטפערט אין דר האנט פון דעם יצר הרע וזיא אין פסוק שמיים אשירים זורעי זורעי איז גמיינט צדקה ווי אין פסוק שמיים זרעו לכם לצדקה און על כל מים איז גמיינט די תורה וזיא אין פסוק שמיים הוי כל צמא לכו למים משלחי רגל השור והחמור דאס איז גמיינט זיי שיקן אנועק פון זיה דיא פים פון דעם יצר הרע • מען האט גלערינט אין דר ישיבה פון אליהו אייביג זאל זיה דר מענטש טאן צו דר תורה וזיא אין אקס וואס מראגט אויף זיה אין יאה און וזיא אין אייזל וואס מראגט אויף זיה אין משא : וגרסינן בחופת אליהו רבא אויף לערנן מיר אין חופת אליהו רבא ווער עס גיט צדקה איז ער זוכה דאס ער גייט אויף און זעצט זיה קענען דעם כסא הכבוד וזיא אין פסוק שמיים ער שויט צדקה און רעט רעכט פארטיגע רייד • שמיים ווייטער ער וועט דווקא רעט און עס שמיים דעם מלך נאמ אין זיין שיינקייט וועלן

פריא ברויט צו באקן • וזיא מיר לערנן אין בבא קמא דיא רבנים האבין גלערינט זעהן תקנות האט עירא מתקן גווען און איינס פון זייא איז דאס איין אשה זאל פריא אויף שמיים אום פרייטאג ברויט צו באקן • וזיא מיר האבן אויבן גלערינט • און מען האט עס דרום מתקן גווען כדי דיא עניים זאלין אין דער פריא האבין ווארעם ברויט • און ווען די גישט צום הונגריגן ברויט זאלכטו אים געבן גוטע ברויט און זאלכט אים טרייטמין מיט גוטע רייד און מיט איין שוין פרייליך פנים און מיט חסד און מיט דר ברימקייט : רא הצדקה שאדם נותן לשם שמים דיא צדקה וואס דער מענטש גיט לשם שמים מיט איין שוין פרייליך פנים און מיט גוטע טרייטמין רייד און מיט חסד און דער בארימקייט ווערט זיא גרופן גמילות הסדים און זיין שכר איז זייער גרויס וזיא פאר אנדערע זאכן וואס ווערן גרופין גמילות הסדים • וזיא מיר לערנן אין פרקי רבי אליעזר עס שמיים אין פסוק יצחק האט גוייט אין ארץ ישראל איז קשה האט רען יצחק זיין צייט פאר בראכט מיט תבואה זייען • זייערע עס איז גמיינט ער האט זיין געלט גנומען און האט דער מיט צדקה גזייט וזיא אין פסוק שמיים זייט אייך צדקה און שנייט אפ נאך דעם חסד דאס איז גמיינט דאס דער שכר פון דער צדקה איז אזו גרויס וזיא אלע גמילות הסדים רען האטשע דר שכר פון גמילות הסדים איז נרעשור פון דעם שכר פון צדקה פון דעסם וועגן ווען איר וועט אפילו אפילו צדקה געבן וועט איר דאך פיל שכר געמען נאך דעם חסד נאך וואס איר וועט מיט איר טאן דאס מיינט מען ווען איר וועט געבן מיט שמחה און בכבוד וזיא דר פסוק זאגט איר וועט שניידן נאך דעם חסד וואש איר וועט מיט דר צדקה טאן • און אויף אזו איין צדקה האבן די חכמים גזאגט אין פרק לולב וערבה • רבי אליעזר זאגט איטליכר וואס מוט צדקה איז גלייך וזיא ער פילט אן די גאנצע וועלט מיט חסד וזיא אין פסוק שמיים דער וואס האט ליב צדקה און משפט דר דר פילט די און פסוק שמיים דער וואס מיינט מען וועלן מיט חסד וזיא וועלט מיט דעם חסד פון נאט וועסטו וועלן מיינן דאס איטליכר קען דיא זכיה האבן צו טאן צדקה און חסד און נאט וועט אים צו שיקן פרויע ארומע לייט דרום שמיים אין פסוק וזיא זייער איז דיין חסד דוא נאט דאס גיט אלע זיינען זוכה דער צו וועסטו וועלן מיינן דאס אפילו צו די ראי שמים שיקט נאט אויך גיט צו קיין פרויע ארומע לייט דרום שמיים אין פסוק דער חסד פון נאט איז פון איין עולם ביו דעם אנדערין עולם צו די וואס פארקמן זיה פאר זיין נאמן רען זייא העלפט נאט צו טאן חסד שטענדיג • און אויף אזו איין צדקה זאגט דר פסוק דער וואס זאגט נאך צדקה און חסד דער גמיינט לעבן און צדקה און כבוד איז ער איז

פרק יג נר ג כלל ז חלק ב

תחינה עיניך וגו' וכל העושה צדקות נקרא ישר דרך שנא' (משלי יא) צדקת תמים תישר דרכו * והעושה צדקות נזכר שכן בעולם הזה ובעולם הבא * בעולם הזה כנין שנאמר (החלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו * כשאדם יורד ימים ונהרות והולך הרים ומדברות יזונה לסמים וחיות צדקות הולכת עמו ומשטרות מכל רע ומורה אותו דרכי יושר ושוברת פעמיו שלא יכשלו * בעולם הבא כנין שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק * כשיפטר אדם מן העולם ויבדו צדקות ומעשים טובים הולכין לפניו לתור לו מנוחה ויהיו לו מליצי יושר בינו ובין הקב"ה ולא ינחיו למקמנו לקמנו עליו הה"ד (איוב לג) אם יש עליו מלאך וגו' * למדנו שהצדקה שיש עמה חסד יש לה זכות הרבה בעוה"ז ובעוה"ב :

נגלו יזר כרע סכא על הארס מעליהם : ונות לסמים מקום מנוחה לסמים ומזיו רעות כנון נמדבר : נבחר לה' מיבחר סכל ככלל וכן חסדו וחסד ועולם נלמדים כלם נקראים זכות : ברכת אובד סאגד ויורד מנכסיו למר ליוב עלי פנול נרכחו כי עשיתי עמו צדק : והוא כהוהו צדק יניק ע"י העניים כע"ז נדבחו שנתן להם : וחסד לא ימים חסד סהסודי כוכבים ועולות עושים חסד להם כי אין עושה חלא (הפסוק נכס :

רב פרק ארבעה עשר

הצדקה שהקדוש ב"ה נקדש בה שנאמר (ישעיה ה) ויגבה ה' צבאות כמשפט וגו' וכסא כבוד הוכן בצדקה שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך * ואבותינו אברהם יצחק ויעקב נתברכו בצדקה * אברהם כנין שנאמר (בראשית יח) כי ידעתיו למען וגו' לעשות צדקה וגו' אשר דבר עליו מאי אשר דבר עליו ברכה שנאמר (שם כד) וזהו בך את אברהם ככל * יצחק כנין דכתיב ויזרע וגו' ויברכהו ה' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה * יעקב כנין דכתיב (שם לג) וכל אשר תתן לי עשר וגו' ונתברך כנין שנאמר (שם ל) ויפרוץ האיש מאד מאד * והיה המלך שבתו הכתוב בצדקה שנאמר (שמואל ב ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו * וגדולה צדקה יותר מכל הקרבנות כדגרסינן בפרק לולב וערבה דף י"ז אמר רבי אלעזר גדולה צדקה יותר מכל הקרבנות שנאמר (משלי כא) עשה צדקה ומשפט ינבחר לה' מנחה * והמלך המשיח שיגלה במהרה כימינו עתיד לעשות משפט וצדקה בארץ שנאמר (החלים עג) ידון עמך בצדק וגו' וכימיו יהיה שלום וצדקה בארץ שנאמר (שם עב) כי שומע אל אביונים ה' וכתיב (שם לד) קרוב ה' לנשכרי לב וגו' וכתיב (איוב טז) יברכת אובד רחמים והקב"ה שומע תפלתם שנאמר (שם עב) כי שומע אל אביונים ה' וכתיב (שם לד) קרוב ה' לנשכרי לב וגו' וכתיב (איוב טז) יברכת אובד עלי תבוא * יהוא יבורך כדכתיב לכו שנאמר (משלי כב) טוב עין הוא יבורך והקב"ה מברך אותו שנאמר (דברים טו) כתוב (איוב טז) יברכת אובד וגו' והצדקה שעושים ישראל היא גדולה ורוממות לישראל כדגרסינן בפרק דבריה דף י' תניא אמר להם ריב"ז לתלמידיו בני כהו שאמר הכתוב צדקה תרומם גוי יחסד לאומים הטאת * נענה ר"א ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעבדך ישראל גוי אחד בארץ * והסד לאומים הטאת וכו' ע"ש * על כן יהא אדם וריו בצדקה כפי מסת ידו לשי"ש ויזילתו מכל צרה ויהא לו לעזרה וגדולה ורוממות לישראל :

חלק שלישי

בגביית הצדקה וסדר הלוקה ויש בו שני פרקים :

רג פרק ראשון הצדקה נגבית ונחלקת בשני דרכים ע"י הגבאים * הדרך האחד במעות הבאות לקופה להלכס בזמנים ידועים * והדרך הב'

דיינע אויגן ועקן * און דר וואס טוט צדקה דער גייט אין רעכט פארטיגן ווען וויא אין פסקו שטייט דאס צדקה פון דעם פרוהן פון פאקט רעכט פארטיגן זיין וועג * און דר וואס טוט צדקה דר נעמט אין שבר בעולם הזה ובעולם הבא * בעולם הזה וויא אין פסקו שטייט די צדקה גייט פאר דעם מענטשן און פארליקט דאס טריט פון זיינע פיס אין וועג * דען ווען דער מענטש גייט איבער ימים און טייכן און גייט איבער בערב און דורך קדברות און וואו גילגים וואונן און היות רעות * גייט דער בות פון דער צדקה מיט אים און היט אים פון אלעם פריזן און ווייזט אים דעם רעכט פארטיגן וועג און היט דאס טריט פון זיינע פיס דאס זיין זאלן גיט געטרייבן ווערן און בעולם הבא האט ער זיין זעלבן ווי אין פסקו שטייט און עס וועט פאר דיר גיין זיין צדקה און דר פבור פון גאט וועט דאס זיין זאלן ווען דר מענטש שטארבט און האט גיטאן און מעשים טובים זיינען זיין פאר אים אויט צוא ועקן אין איין רודונג און וויא וועלן זיין מליצי יושר צווישן אים און צווישן גאט און וועלן גיט לאן איין קאמפונד זאל אויף אים מקמנו זיין * דאס מיינט דער פסקו ווען דער מענטש האט איין גוטן מלאך דאס ער רעט פאר אים גוטס אזו ווערט ער ניצול * דאס לערינט אונד דאס ווען דער מענטש גיט צדקה מיט חסד האט ער פיל זכות בעולם הזה ובעולם הבא :

רב גדולה הצדקה שהקב"ה נקדש בה די צדקה איז גרויט דאס נאם ווערט דורך איר גיהיליגט וויא אין פסקו שטייט נאם ווערט דער הויפן דורך משפט און דער הייליג נאם ווערט גיהיליגט דורך צדקה און דר פסא הכבוד ווערט בפעסטיגט דורך צדקה וויא אין פסקו שטייט צדקה און משפט איז די פעסטיגקייט פון דין עשול * און אונזערע אבות אברהם יצחק ויעקב זיינען ווארן געענטשט דורך צדקה * ביי אברהם שטייט נאם האט גאט אף האב אים ליב ווייל ער וועט בפולין זיינע קינדער צו טאן צדקה און נאם וועט דורך דעם אויף אים בריינגן וואס ער האט אים פר שטראפן דאס איז גמיינט ער וועט אויף אים בריינגן זיין פרכה וויא אין פסקו שטייט און נאם האט אברהם געענטשט מיט אלע ברכות * און ביי יצחק שטייט ער האט גוויינט און נאם האט אים געענטשט * און זיינען איז גמיינט צדקה געבין וויא אין פסקו שטייט זיינע אף צו צדקה * און ביי יעקב שטייט דאס ער האט גאט אלץ וואס דו גאט וועלט מיט געבן

רג הצדקה נגבית ונחלקת בשני דרכים די צדקה ווערט איינגעקאנט און זי טיילט

פרק א נר ג כלל חלק ג

בתמחויו לתת מוונות ככל יום דללים שאין להם שום דבר לאכול • וסדרוהו רבותינו בזה הענין כדגרסינן בפ"ק דכתרא דף ה' תיר קופה של צדקה נכחית בשנים ומתחלקת בני • נכחית בשנים שאין עושין שדרח על הצבור פחות משנים • ומתחלקת בני מפני שהיא כדנינו ממונות • יתמחויו נכחית בני • ומתחלקת בני מפני שגבויה וחלוקה שוה • תמחויו נכחית בכל יום • *קופה מע"ש לע"ש • תמחויו לעניי עולם • קופה לעניי העיר • ורשאין בני העיר ילעשות קופה תמחויו ותמחויו קופה ולשנותן לכל מה שירצו • ואף על פי שהיו נאמנים ואין צריכין לתת חשבון כדאמרינן התם תנו רבנן • אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הזוברים ואף ע"פ • שאין ראייה לדבר זכר לדבר (מל"ס ב"ב) ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הבקף על ידם לתת לעושי המלאכה וכו' עב"ז יהיו והיו • בדבר שלא יבאו לידי חשד כדאמרינן התם תנו רבנן • צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער זה לחנות ונוכין • מצא מעות בשוק ילא יתנם לתוך כיסו אבל נותן לתוך ארנקו של צדקה וכשיבא לביתו יטלם • תנו רבנן גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורשין לאחרים ואין פורטין לעצמן • כיוצא בו גבאי תמחויו שאין להם עניים לחלק מוכרים לאחרים ואין מוכרים לעצמן • תנו רבנן מעות של צדקה אין מונין אותן • שתיים שתיים אלא אחד אחד וכל זה שאמרו לא לפי שאינם נאמנים שאינם רשאים בני העיר למנות גבאי צדקה אלא אנשים טובים ונאמנים אבל זה עצה טובה היא להם כדי לשלך עצמן מן החשד ואם מצינו בישראל שהשדו במרעה אשר לא קם כמוהו ואמרו עליו שחשדוהו באשת איש וגם שהיה גונב כסף המשכן עד שאזל עליו שהיה לכוש הלוק • שאין בו אמרא לסלק עצמו מן החשד כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף י"א ובמסכת עבודת כוכבים פרק אין מעמידין דף ל"ד • בכמה שימש משה כל ז' ימי המלואים • בחלוק שאין בו אמרא כל שכן כאחר • על כן יעצו רבותינו לגבא צדקה שהיו הזורים כדברים אלו וסדר החלוקה כך הוא • החוק שבדלים שרוצה להתפרנס בכל יום מן התמחויו נותנין לו בכל יום ערב ובקר מוונות וזו שמתפרנס מן הקופה נותנין לו מעות להוצאת ז' ימים • י"ז סעודות חוץ מאלו כפי צורך • בחלוק לבן של פסקן עשו לשם קד • מ"ז סעודות לכל לבנת שאולטין יומד משום נכסו יתיר :

כדיני ממונות שחייבין לעין וזהו לכל אהר כפי ספלו הלוים טו • תמחויו כול קעה גדולה וכחוס כנס קעות קטנות וימנין שם מחלוקת הכנס • ששבויה של התמחויו וחלוקת לעניים שיהיו בכל יום ויום לפי און גיבוים בגיבוי של יעצרו לנרות ולבסק חל הפלטי חלק • קופה כלי סתומים בו מעות • צדקה נכחית ומתחלקת מע"ש לע"ש כיוצא בכל מ"ש • לעשות קופה תמחויו לחלק לכל עניי טולם חל יתנו עליהן • אין מחשבין עמו לטובן תחת העשות סתומים • שאין ראייה לדבר ולא נכחיה ליקף כיוון חלל בגבוי הקדש וכו' • אין רשאין לפרוש זה מזה מפני שהיה חלל ויחביו זה מעות יחידו דעמו לנכס • אבל זה פירש לגבות מהתמחויו וזה פירש לגבות מוכריי בעד ולבקר שיהיו עיני כלתי • לא יתנם לתוך כיסו של אחרו מעות של יתיר הוא נכס • פורטין הסעודות של נחמה סעוד ליקף כיון יתירי כסף לוי סתומות של נחמה סתומות לחלוק פורטין וכן פורטין לטובן מניין כסף טוב לו מן תמחויו פורטין מיל • שתיים של יתמחויו שתיים טעו • וליי טעו חלל חלל • שאין בו אמרא כסף של מלאכה וסעודות סתומים • בו מעות משם ויחיים קיים חל ומתיר • בכמה שימש משה דללו חלוקת כסופ בניו סתומי דתקנו והולכום סתומים שיש מעות חלוקן סוף לטוב בניו כפי מה שצדקה חסד • כחזון סוף ונבדו כחיה לא מנינו בו ומתחיל און סודר כפי מה שיהי עונד כדברים של

מייילט אין צווייא דרבים הורה דא גבאים • אין דרף אין דאם געלט וואס קומט אין דער פושקע פון צדקה ויא ציא מייילין אין גווישע צייטן איז דר אנדרר דרף אין דעם גיקאכטע שפייז וואס די גבאים נעמען אויס צו מייילין אלע מאג די צו עניים וואס האבן ניש קיין שום זאך צוא עסין און אינגערע רבנים האבן עם מסדר גיווען אין דעם ענין וויא מיר לערנן אין מסכת בבא בתרא די רבנים האבין גילערניגט דיא פושקע פון צדקה ווערט אין געמאנט דורך צוויי מענטשן און ווערט צו מייילט דורך דריי מענטשן • ויא ווערט אין געמאנט דורך צווייא מענטשן דען מען מאכט ניש ווייניגער וואס צווייא מענטשן איבר די זאכין פון קהלי און ויא ווערט צו מייילט דורך דריי מענטשן ווייל דאם איז געלט זאכין און אלע געלט זאכין מייילן האבן בית דין פון דריי מענטשן ויי וצו מיטשטן • און דס גקאכטע עסין שפייז ווערט אין געמאנט דורך דרייא מענטשן און צוא מייילט דורך דריי מענטשן ווייל עם ווערט צו זאמען גיווען און גלייך צו מייילט • דריבער ויינען שוין דיא דרייא פון מייילין אויף ביי דעם צוא זאמן געמיינדאם עסין שפייז ווערט אין געמאנט אלע מאג און דאם געלט פון דער פושקע ווערט אין געמאנט פון אין ערב שבת צום אנדערין • דאס עסין שפייז ווערט צו מייילט צו וועלט ארוםע לייט און דס געלט פון דר פושקע ווערט נאר צו מייילט צו שטאט און די שטאט לייט מעגן איבר מאכין פון דר פושקע צו עסין שפייז און צוא מייילין צו די פרעמדע עניים אויף מענין ויי איבער מאכין צו דאס עסין שפייז דער פושקע צו מייילן נאר צו די עניים פון דר שטאט און וייא מענין די צדקה משנה ויין נאך ויייער ויילן נאך • ואלס שהיו נאמנים און תאמשע די גבאים ויינן בגלויבט דרויף און דארפן קיין השבון ניש געבין פון די צדקה געלט ויך ניש מיר זאגין אין דער גמרא די רבנים האבן גילערניגט מען ברעכינט ויך ניש מיר גבאים וואס ויינען גיווענט איבר דר צדקה • און ביי הקדש פארעכינט מען ויך ניש מיר גבאים וואס ויינן גיווענט איבר דעם הקדש און תאמשע עם איז ניש קיין רעכטער בעוויזן פון דעם פסקו איז דאך עפיש איין קליינער בעוויזן דען עם שמיש אין פסיק מען האט ויך ניש ברעכינט מיט דיא מענטשן וואס ויינען גיווען גיווענט איבר דעם געלט פון דעם בית המקדש וואס דורך וייא איז ווארין געבעין דאם געלט צו די וואס טוען די מלאכה פון דעם ווענין זאלן די גבאים נירר ויין אין דער זאך דאש ויי זאלן ניש קיין צו קיין השד דאם ויי האבן עפס בהאלטין • אז וויא מיר זאגין אין דר גמרא די רבנים האבן גילערניגט די גבאי צדקה ווען ויי גייען געלט אויס נעמן זאלן וייא ויך ניש צו שירדן איינר פון דעם אנדערין פדי מען זאל ויי ניש חושד ויין דאם איינר וויל ארויש נעמען געלט פון דער פושקע • איבר

זיי מעגן ויך צו שירדן דער זאל גיין אויף דעם מארק און דער זאל גיין אין קראם געלט אין נעמן נאר ווען זיי ווערין געזעהן מיט אנדרר • אין ווען איין גבאי צדקה גפינט געלט אויף דער גאס זאל ער עם ניש אריין לייגין אין ויין בייטל דען עם ווערט געזעהן דאס ער נעמט פון דר צדקה צו ויך גייערט ער זאל עם לייגין אין דעם בייטל פון צדקה • איז אז ער קומט אהיים זאל ער עם ארויס נעמן • אויך האבן די רבנים גילערניגט ווען איין גבאי צדקה האט ניש קיין ארוםע לייט צו מייילין זיי דאס געלט וואס האט ויך איינגעליבן אין פושקע און ער וויל דאס געלט אויס בייטן אויף קלענערע זאל ער איין אנדערן אויס בייטן און ניש צוא ויך דען מען וועט אים הויש ויין דאס ער מאכט גישעפטן מיט צדקה געלט • אויך ווען דר גבאי צדקה האט ביי ויך פיל עסין שפייז און האט ניש קיין עניים וועמן צוא מייילן און ער וויל עם פר קויפן זאל ער פאר קויפן אנדערן און ער זאל עם ניש קויפן אויך האבן די רבנים גילערניגט דאס געלט פון דר צדקה זאל ער ניש ציילין צו צוויי דען מען וועט אים חושד ויין דאס ער ציילט צוויי פון איינס נאר ער זאל עם ציילין איינציג ווייס • וכל זה שאמרו און דאס אלץ וואס דיא חכמים האבין גזאנט איז ניש דרום ווייל ויא האבין קיין נאכנות ניש דען מען טאר קיין גבאים ניש מאכין נאר פרוםע לייט און בגלויבטע • אבער דאס איז נאר איין נוסע עצה דאס ויי זאלן ויך אפ מאן פון איין חשד דען ווען מיר גיפינן דאס די ישראל האבין חושד גיווען צוא משה רבינו וואש ויין גלייכין איז ניש דא • און האבן אים חושד גיווען מיט איין אשת איש און אויך דאס ער האט גנבת דאס וילבר פון דעם משכן • און אינגערע חכמים האבין גזאנט דאס משה רבינו האט די עבודה גמאן אין איין העמד וואס ויא האט קיין וויס ניש גהאט פדי מען זאל אים ניש חושד ויין דאס ער האט געלט אין דער וויס אריין גלייגט • וויא מיר לערנן אין מסכת תענית און אין מסכת עבודת כוכבים דס משה רבינו האט די עבודה די עבודה גימאן אין די ערשטע זיבן טעג וואס מען האט דעם משכן אויף גישטעלט אין איין העמד וואס האט קיין וויס ניש גיהאט מפל שכן דאס מען וועט איין אנדערן חושד ויין • דרום האבן דיא חכמים איין עצה געבעין צוא די גבאי צדקה דאש ויי זאלן נירר ויין אין דיא זאכן פדי מען זאל וייא ניש חושד ויין • וסדר החלוקה כך הוא און די ארם וויא מען זאל צדקה מייילין איז אז גישטעלט דאש דר גיימנסטער פון צווישן דיא ארוםע לייט וואש וויל גישפייזט ווערין אלע מאג פון דעם גקאכטע עסין ניש מען אים אלע מאג אין דר פרי און אונענד און דר וואס ווערט גישפייזט פון דער פושקע ניש מען אים געלט דאס ער זאל האבין דער פון צו עסין זיבן טעג דאס ער זאל קענן קויפן דר פון עסין אויף פופצעהן סעודות אלע

פרק א נר ג כלל ז הלך ג

בודקין למונות אש כל עני ואמר פנימוני
 בודקין שלא יאכל נמלי ואין בודקין לכסות אש
 פה עיני ואמר כסוי לוקחין כסות מיד : פרוש
 כתיב משמע דרום חקוק תהיה לכסותה לך סליו
 רמזי אלל כי תראה מיד כשחלה כסוי ערום
 וכסיתו ואין לך לנדוק : לכשיראה לך כנדיקס
 וניכור סליו לו כסות : קא מצטער רעני יט בו
 זעב מה סליו כל כך כסות :
 אין פוסקין צדקה על היתומים און היתומים
 מחויבין ליתן זקוק כשפוסקין זקוק על
 סקול : הא קא מינוול חרב כוא מנוול כנס
 מה סליו כן כמות : יקר בעיני ה' הנותת
 מי כמח מיתת עלמו : שבי כולוהו איתנהו
 ביה סטול ניר סענד מוכניס ומולות לעמו

ולא ימלנו כל זמן שאינו צריך דתניא מי שיש לו מזון שלש סעודות לא יטול מן התמחוי • מי
 שיש לו מזון יד סעודות לא יטול מן הקופה • ואף ע"פ שבדקין אחר המבקש כמות אם צריך
 לו שמוא יערים אין בודקין אחר המבקש מוונות כדגרסינן בפרק קמא דבתרא דף מ' אמר רב הונא
 • בודקין למונות ואין בודקין לכסות • אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית
 אימא קרא (ישעיה נב) הלא פרום לרעב לחמך • פרוש כתיב כי תראה ערום וכסיתו • לאלתר • ואבע"א
 סברא האי מבזה והאי לא מבזה • ורב יהודה אמר-בודקין לכסות ואין בודקין למונות ואבע"א קרא
 ואבע"א סברא אי בעית אימא קרא הלא פרום לרעב להכך פרוש יד והב ליה • והכא כתיב כי
 תראה ערום וכסיתו • ילכשיראה לך • ואבע"א סברא האי • קא מצטער והאי לא קא מצטער תניא
 כותיה דרב יהודה אמר כסוי בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו לפיכך כל איש התובע מוונות
 אין מעבדין אותו כדי שלא ימות ברעב כמו שאירע לאדם שנודמן לנחום איש גם זו כדאיתא לעיל
 בחלק הב' ונותנין לכל אחד ייחד כפי הראוי לו כדאיתא לעיל ויחשב להם לצדקה :

רד פרק שני

המעלה הגדולה שבכל חלקי הצדקה היא הנותנת לפדיון שבויים ועל כן מקדימין נתינה זו לפרנסת עניים ולכסותן ולכל דברי צדקה לפיכך
 אם נבד מעות לכל דבר מצוה ואפילו לבנין בהכ"נ יכולין לשנות וליתן לפדיון שבויים ואע"פ שהתחילו לקנות הרברים הצריכים לבנין
 הכית מוכרין אותו לפדיון שבויים שהוא נקרא מצוה רבה כדגרסינן בפ"ק דבתרא דף ח' איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרא ארנקי
 דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליה ליהוה למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מדיין בה מצוה רבה אמר ליה אבוי מדתני רב שמואל בר
 יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים ואפי' לפדיון שבויים ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא
 דאמרן רבנן פדיון שבויים מצוה רבה היא אמר ליה רבתי (ויסיה סי) והיה כי יאמרו אלך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות
 למות ואשר להרב להרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי • וא"ר יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחכרוי חרב קשה כמות אי בעית אימא
 קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מינוול והא לא קא מינוול • ואי בעית אימא קרא (ההלים קסו) יקר בעיני
 ה' הנותת לחסידיו • רעב קשה מחרב אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מצטער והאי לא קא
 מצטער • אבע"א קרא (איכה ו) טובים היו חללי חרב מחללי רעב • ישבי כולוהו איתנהו ביה • ועל כל זה אמרו חז"ל אין פודין את

סאג צוויי סעודות און שבת דריי סעודות • און קיין עני זאל ניט נעמן ווען
 ער דארף עס ניט גייטיג דען מיר האבין גילערינגט • ווער עס האט דריי
 סעודות צו עסן זאל ער ניט נעמן קיין גיקאכטע עסן פון דר צדקה • און
 ווער עס האט געלט צו קויפן דער מיט פערציקן סעודות זאל ער ניט נעמן
 פון דר צדקה פושטע : ווע"ס און האמטשע מען איז בורק דעם וואס וויל פון
 דר צדקה נעמן אויף קליידער אויב ער דארף עס • אָבד ווען ער בעט עסן
 פון דר צדקה זאל מען אים ניט בורק זיין וויא מיר לערנן אין מסכת בבא
 בתרא רב הונא האט גאנגט מען איז בורק דעם וואש קומט פון דר צדקה
 גישפייט ווערן אויב ער דארף עס גייטיג און מען איז ניט בורק ווען איינר
 וויל נעמן אויף קליידר פון דער צדקה גייערט מען מאכט אים באלד אין
 קלייד און דאס קען מען דרינגן ענטפער פון איין פסוק אדער פון שכלי דען
 אין פסוק שמיים הלא פרום לרעב לחמך זאג איה גלייך וויא עס וואלט גשטאנן
 פרוש דו זאלסט פארשין צום הונגעריגן אויב ער דארף דאס ברויט וואס ער
 בעט אָבד ווען ער וויל אין קלייד פון דר צדקה שמיים אין פסוק ווען דו
 זעהסט איין נאקיסן זאלסטו אים באלד אן קליידן • און דר שכל בריינגט
 עס אויף מיט דען אין איין נאקיסן ווערט אימליכן אויגן בליק צו שאנגע
 אבער דער הונגריג ווען ער ווארט ווערט ניט צו שאנגע • און רב יהודה
 זאגט ווען איינער וויל אין קלייד זאל מען פריער נאך פארשטין אויב ער
 איז גיט קיין רמא אָבד ווען ער קומט גשפייט צו ווערן גיט מען אים באלד
 וויא ער בעט און דאס קען מען דרינגען ענטפער פון איין פסוק אָדער פון
 דעם שכלי דען עש שמיים אין פסוק דווא זאלסט צום הונגעריגן באלד אָפ
 ברעקן ברויט וויא ער בעט אָבד ביא איין קלייד מאכין שמיים ווען דו
 וועסט זעהן דאס דער נאקיסער דארף עס גייטיג האבין זאלסטו אים אן
 קליידן • און דר שכל בריינגט עס אויף מיט דען דר הונגריג האט צער
 דער פון מו מען אים באלד געבין אָבד דער נאקיס האט קיין צער ניט
 דרום זאל מען פריער נאך פארשטין אויב ער דארף עש גייטיג צו האבין •
 מיר האבין גילערינגט אזו איין גלייכעש וויא רב יהודה האט גיאנגט ווען
 איין מענטש זאגט קלייד מיה אן פארשט מען נאך אויב ער איז איין רמאי
 אָבד ווען איינער זאגט גיט מיר עסין פארשט מען גיט נאך גייערט מען
 גיט אים באלד • דרום אימליכער מענטש וואס קומט גישפייט ווערן זאל
 מען אים גיט זאמען פדי ער זאל גיט דער ווייל שטארבן פאר הונגרי וויא
 עס האט זיך גיטראפן צו דעם עני וואס האט באגעניגט צו נחום איש גם
 זו ווי מיר האבן אויבן גישריבן • און מען גיט אימליכן עני ווי עס פאסט פו
 אים ווי מיר האבן פריער גישריבן וועט עש זיי גירעכניגט ווערן פו אָדדקה :

רד המעלה הגדולה שבכל חלקי הצדקה היא הנותנת לפדיון שבויים ועל כן מקדימין נתינה זו לפרנסת עניים ולכסותן ולכל דברי צדקה לפיכך
 אם נבד מעות לכל דבר מצוה ואפילו לבנין בהכ"נ יכולין לשנות וליתן לפדיון שבויים ואע"פ שהתחילו לקנות הרברים הצריכים לבנין
 הכית מוכרין אותו לפדיון שבויים שהוא נקרא מצוה רבה כדגרסינן בפ"ק דבתרא דף ח' איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרא ארנקי
 דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליה ליהוה למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מדיין בה מצוה רבה אמר ליה אבוי מדתני רב שמואל בר
 יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים ואפי' לפדיון שבויים ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה היא אמר ליה רבתי (ויסיה סי) והיה כי יאמרו אלך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות
 למות ואשר להרב להרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי • וא"ר יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחכרוי חרב קשה כמות אי בעית אימא
 קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מינוול והא לא קא מינוול • ואי בעית אימא קרא (ההלים קסו) יקר בעיני
 ה' הנותת לחסידיו • רעב קשה מחרב אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מצטער והאי לא קא
 מצטער • אבע"א קרא (איכה ו) טובים היו חללי חרב מחללי רעב • ישבי כולוהו איתנהו ביה • ועל כל זה אמרו חז"ל אין פודין את
 רד המעלה הגדולה שבכל חלקי הצדקה היא הנותנת לפדיון שבויים ועל כן מקדימין נתינה זו לפרנסת עניים ולכסותן ולכל דברי צדקה לפיכך
 אם נבד מעות לכל דבר מצוה ואפילו לבנין בהכ"נ יכולין לשנות וליתן לפדיון שבויים ואע"פ שהתחילו לקנות הרברים הצריכים לבנין
 הכית מוכרין אותו לפדיון שבויים שהוא נקרא מצוה רבה כדגרסינן בפ"ק דבתרא דף ח' איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרא ארנקי
 דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליה ליהוה למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מדיין בה מצוה רבה אמר ליה אבוי מדתני רב שמואל בר
 יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים ואפי' לפדיון שבויים ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה היא אמר ליה רבתי (ויסיה סי) והיה כי יאמרו אלך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות
 למות ואשר להרב להרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי • וא"ר יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחכרוי חרב קשה כמות אי בעית אימא
 קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מינוול והא לא קא מינוול • ואי בעית אימא קרא (ההלים קסו) יקר בעיני
 ה' הנותת לחסידיו • רעב קשה מחרב אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא • אי בעית אימא סברא : הא קא מצטער והאי לא קא
 מצטער • אבע"א קרא (איכה ו) טובים היו חללי חרב מחללי רעב • ישבי כולוהו איתנהו ביה • ועל כל זה אמרו חז"ל אין פודין את

שמוער

פרק ב נר ג בלל ז חלק ג

השבועים יותר מכדי דמיהם כדי שלא יסמרו האויבים את נפשם עליהם כראותם שמוסיפין על קצבתן. וגם אין מניחים לקרוביהם לפדותם יותר מכדי דמיהם. אבל פודה אדם את עצמו בכל מה שירצה כי לכ יודע מרת נפשו וגם פודה את אשתו בכל מה שירצה לפי שהיא כנופו וגם למדנו מדבריהם שפודים לתלמיד חכם בכל מה שיוכלו לפדותו ואפילו שאינו מובהק אלא אם ראו בו שהוא ראוי להיות תלמיד חכם אם ריגיל עצמו בלימוד פודין אותו בכל ענין כדגרסינן במסכת גיטין פרק הניזקין דף נ"ה תנו רבנן מעשה ברכי יהושע בן חנניא שהלך לכרך גדול של רומי ואמרו לו תינוק אחר יש בבית האמורים יפה עינים ומזכ רואי קיוצותיו סדורות לו יתלתיים. ואמר (ישעיה סב) מי נתן למשפה יעקב וישראל לבוזים נענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חסאנו לו ולא אבו וגו'. אמר מובטח אני בזה שמורה הוראות בישראל. העבודה שאין זו מכאן עד שאפדנו בכל דמים שפוסקים עליו. אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראות בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע. גם אמרו אין מברחים את השבועים כדי שלא יכידו תפיסות עליהם גם אמרו מי שמכר עצמו לעובד כוכבים ומזלות או ששבה אותו העובד כוכבים ומזלות בחובו פעם ראשונה ושניה פודין אותו שלישית אין פודין אותו. אבל פודין את בניו אחר מיתת אביהם. עבד שמל ומבל לשם עבדות וקבל עליו המצות פודין אותו בישראל. פודין את האשה קודם לאיש ואם תבעו שניהם לדבר עברה פודין את האיש קודם האשה לפי שאין דרכו בכך. וכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה. הנותן מנכסיו לפדיון שבועים הקב"ה יצילנו לו ולורעו מליפול בשבי. והמחלק מנכסיו לא יבוא הוא וזרעו ליצטרך לקיבול צדקה שכן כתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו' ואחד המרכה ואחד הממעט ובלבד שיכונן לבו לשמים:

הכלל השמיני

לגמול חסד ויש בו חמשה חלקים. החלק הראשון שמחת חתנים. החלק השני ביקור חולים. החלק השלישי הליות מתים והספרם. החלק הרביעי נהם אבלים. החלק החמישי בגמילות חסדים עם כל אדם. חלק ראשון שמחת חתנים ויש בו שני פרקים:

רה פרק ראשון הרוצה לידבק בשכינה ילמוד ממת בוראו. ואם ירגיל במדותיו נמצא שמתדבק בשכינה וכבר מצינו להקב"ה שהוא אדון כל העולם ויצר את האדם מעפר התקין לו עשר חופות עם תוה כלתו ושמה לאדם הראשון בחופתו ושלה לו מלה"ש שהיה שושבינו לגמול חסד עמו והוא ברכה ברכת התנים. כדגרסינן בפ"ג ספרקי רבי אליעזר עשר חופות עשה הקב"ה לאדם בגן עדן וכלן של אבנים טובות ומרגליות. והלא לכל חתן אין עושין אלא חופה אחת. ולמדך המשיח עושין עשר חופות שנאמר (יחזקאל כח)

וייל די עובדי פוכבים ומזלות וועלן בשווערין די גיפאנגענשאפט אויף די איבעריגע גיפאנגענע אויף האבן די חקמים גזאנט ווען איינר פון קויפט זיך אליין צו איין עובד פוכבים ומזלות אדר דער עובד פוכבים ומזלות האט אים גיפאנגן פון זיין חוב לייזט מען אים אויס דאס ערשטע מאל און דאס אנדערע מאל און ווען ער טוט עם דאס דריטע מאל לייזט מען אים נישט אויס. אבר זיינע קינדן לייזט מען יוא אויס נאך זייער פאטערש טויט. ווען איין עבד פגעני האט זיך מל גיווען און טובל גיווען צו דינען ביי איין ישראל און האט אויף זיך גינעמען צו טאן מצות ווען ער ווערט גיפאנגען לייזט מען אים אויס וויא איין ישראל ווען איין מאנובל מיט איין אשה זיינען אין דר תפיסה לייזט מען דיא אשה פריער אויס פון דעם מאנובל. און ווען מען האט זיין גינעמען פון זנות וועגן לייזט מען פריער אויס דעם מאנובל דען משבב זכור איז זייער אשענדליכע עכירה מער וויא זנות פון אשה. און אלע מדות פון גאט זיינן מדה כנגד מדה דרום דר וואס גיט פון זיינע גיטר אויף פדיון שבועים וועט גאט מציל זיין אים מיט זיינע קינדן פון צו פאלין אין גיפיינקעניס און דר וואס צו טיילט פון זיינע גיטר אויף צדקה וועט ער און זיינע קינדער נישט דארפן קיין צדקה נעמען דען אזוא שטייט אין פסוק וועגן דער צדקה וועט דיך גאט בענטשן אין אלע דיניע מעשים פון דיניע הענט. און סיי דר וואס גיט פיל צדקה און דר וואס גיט ווייניג צדקה איז אלץ גוט נאר זיין הארץ זאל מיינן לשם שמים: רה הרצה לידבק בשכינה דר וואס וויל זיך בהעפטן אין דר שכינה זאל ער לערנן די מדות פון זיין בשעפר און ווען ער וועט זיך גיוואונען אין גאטש מדות וועט ווערין גיפונען דאש ער האט זיך בהעפט אין דער שכינה. און מיר גיפונען דאש גאט וואס ער איז איין האר אויבער דער גאנצן וועלט און האט בשאפן אדם הראשון פון דער ערד האט ער אים גימאכט צעקן חופות מיט זיין בלה תוה און האט אים אין זיין חופה משמח גיווען און האט צו אים נשיקט מלאכים זיי זאלין זיין זיינע אונטער פירר אים גומס צו טאן און גאט האט גיבענמשט צו אדם ותוה מיט די ברכות וואס מען בענטשט אין התן. וויא מיר לערנן אין פרקי רבי אליעזר צעקן חופות האט גאט גימאכט צו אדם הראשון אין גן עדן און אלע זיינע גיווען פון אבנים טובות און פון פעריל און האמשע מען מאכט צו איין תתן נאר איין חופה אבער צום קלף הקשית וועט מען מאכין צעקן חופות וויא

שווערד פון די וואס זיינען גישטארפן דורך הינגער אבר דר וואס ווערט גיפאנגן דער איז הארבר פון אלע דען אין גיפאנגענשאפט זיינען דא אלע מיני לייזין גוא זעקן מיר דאס איין פדיון שבועים איז די גרעסטע מצוה: ועל כל זה איז דריבער האבין דיא חקמים גזאנט דאס מען טאר נישט אויס לייזן קיין גיפאנגענע מער וויא זיי זיינן ווערט. דען ווען די עובדי פוכבים ומזלות וועלן זעקן דאס מען גיט זיי פיל געלט פון זיי וועלן זיין זיך מסר נפש זיין צו פאנגן נאך יהודים. אויך לאזט מען נישט זייערע קרובים דאס זיי זאלן זיי אויס לייזן מער וויא זיי זיינן ווערט. אבר איין מענטש מען זיך אליין אויס לייזן פון וויפיל ער וויל דען זיין הארץ ווייס דיא ביטערנס פון זיין לייב אויך מען ער זיין ווייב אויס לייזן פון וויפיל ער וויל. ווייל זיא איז גלייך וויא זיין גוף. אויך לערנן מיר אפ פון די רייד פון די חקמים דאס מען מען איין תלמיד חכם אויס לייזן פאר וויא פיל מען קען אים אויס לייזן און ווען ער איז אפילו נאך נישט קיין גאנץ גרויסר תלמיד חכם נאר ווען מען זעהט דאס ער קען ווערן איין גרויסער תלמיד חכם ווען ער וועט זיצן און לערנן מען מען אים אויס לייזן פאר פיל געלט. וויא מיר לערנן אין מסכת גיטין די רבנים האבן גילערנט עם איז גיווען איין מעשה מיט רבי יהושע בן חנניא דאס ער איז גגאנגן אין איין גרויסע טמאט פון רום האט מען צו אים גזאנט איין קינד איז דא אין דר תפיסה מיט שיגע אויגן און מיט איין שייך גישטאלט און דיא האר פון זיין קאפ זיינען אים אים גועצט גנרייזילט איז רבי יהושע גגאנגן און האט זיך גישטעלט אויף דר מיר פון דר תפיסה און האט גיזאנט ווער האט גגעבין דעם יעקב צום רויב איז די ישראל צו די רויבער. האט דאס קינד גיענטפערט פאר וואר גאט האט עם גיטאן צו וועסן מיר האבן גיזינדעט און מיר האבנים גיוואלט זיין אין זיינע וועגן האט רבי יהושע גזאנט איך בין פאר זיכערט אין דעם קינד דאס ער וועט זיין איין מורה הוראה צווישן די ישראל. דא שווער איך דאס איך וועל פון דאנען גיט אונזעך גיין ביי איה וועל אים אויס לייזן פאר וויא פיל געלט מען וועט בעטן פאר אים. מען האט גזאנט דאס רבי יהושע איז גיט אונזעך גגאנגען פון דארטין ביי ער האט אים אויס גלייזט פאר פיל געלט און אין גיבע צייטן האט ער מדה הוראות גיווען צווישן ישראל און דאס קינד איז גיווען רבי ישמעאל בן אלישע. גם אמרו אויך האבין די חקמים גזאנט מען טאר נישט מאכן דאס די שבועים זאלן אנטלויפן

פרק א נר ג כלל ח חלק א

אמר כאלו הקריב תודה שנאמר ימביאים תודה בית ה' רב נתמן בר יצחק אמר כאלו בנה אחת מחרבות ירושלים שנאמר (שם) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה' למדנו מכאן שמצוה לשמח את החתן :

רו פרק שני

כשם שאדם מצווה לשמח את החתן כך מצווה לשמח את הכלה ונקרא זה גם כן גמילות חסד ומצווה לשמחה ולהללה כדי שתמצא חן בעיני החתן ולפי שתראה חביבה עליו : כדגרסין במסכת כתובות פרק האשה דף י"ז תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה כ"ש אימרים כלה יכמות שהיא וביה אומרים כלה נאה וחסודה אמרו להם כ"ש לב"ה לדבריכם מי שנשא חנרת אי סמא אומרים לה כלה נאה וחסודה והזורה אמרה (שמות כג) מדבר שקר תרחק : אמרו להם ביה לביש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבתנו אדם בפניו או יגנהו והו' אומר להם בפינו בפניו ימכאן אמרו חכמים לעולם *תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות * כי אתא רב דימי אמר הכי *משרו קמי כלתא במערבא לא כהל ולא שרק ולא פרכוס (קליפת סגור) ויעלת חן * ואמרין עליה אמרו עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רבי שמואל בר רב יצחק מרקד אתלתא שומיתא (ג) כדן וירק אחד ומקל (ד) * אמר רבי זירא קא ימכסוף לן סבא * כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא ביניה לבין עלמא * ונמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא או להד ברדא או לתרין כדרא * אמר רבי זירא אהני ליה שמתיה (פירוש מנעו) לסבא ואמרי לה אהני *שומיתא (פירוש מלאש עלמו כוונת) לסבא * רב אדא בר אבהו ימרכיב לה אכתפיה ורקיד * אמרו ליה רבנן אגן מהו למעבד הכי * אמר להו אי דמי עלייכו יככשוורא (מקור) * לחיי ואי לא לא * על כן הרוצה להיות חסיד ולאחוז בדרכי הראשונים יגמול חסד עם החתנים לש"ש ויכבדם וישבחם ומהאל יתכרך יבוא משכורתו שלמה :

מביאים תודה בית ה' אשיב את שבות הארץ כדגרסין במסכת כתובות פרק האשה דף י"ז תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה כ"ש אימרים כלה יכמות שהיא וביה אומרים כלה נאה וחסודה אמרו להם כ"ש לב"ה לדבריכם מי שנשא חנרת אי סמא אומרים לה כלה נאה וחסודה והזורה אמרה (שמות כג) מדבר שקר תרחק : אמרו להם ביה לביש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבתנו אדם בפניו או יגנהו והו' אומר להם בפינו בפניו ימכאן אמרו חכמים לעולם *תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות * כי אתא רב דימי אמר הכי *משרו קמי כלתא במערבא לא כהל ולא שרק ולא פרכוס (קליפת סגור) ויעלת חן * ואמרין עליה אמרו עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רבי שמואל בר רב יצחק מרקד אתלתא שומיתא (ג) כדן וירק אחד ומקל (ד) * אמר רבי זירא קא ימכסוף לן סבא * כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא ביניה לבין עלמא * ונמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא או להד ברדא או לתרין כדרא * אמר רבי זירא אהני ליה שמתיה (פירוש מנעו) לסבא ואמרי לה אהני *שומיתא (פירוש מלאש עלמו כוונת) לסבא * רב אדא בר אבהו ימרכיב לה אכתפיה ורקיד * אמרו ליה רבנן אגן מהו למעבד הכי * אמר להו אי דמי עלייכו יככשוורא (מקור) * לחיי ואי לא לא * על כן הרוצה להיות חסיד ולאחוז בדרכי הראשונים יגמול חסד עם החתנים לש"ש ויכבדם וישבחם ומהאל יתכרך יבוא משכורתו שלמה :

חלק שני

בביקור חולים ויש בו שני פרקים :

רו פרק ראשון

המבקר את החולים אוהו מדת הקב"ה כדגרסין בפ"ק דסוטה דף י"ד אמר רבי המא בר חנינא מ"ד (רפרוסי) אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לאדם להלך אחר שכניה הלא כתיב (שם י) כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה הקב"ה מלביש ערומים דכתיב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם * אף אתה הלכש ערומים * הקב"ה מבקר חולים שנאמר (שם יח) וירא אליו ה' באלוני ממרא וכו' אף אתה בקר חולים הקב"ה מנחם אבלים שנאמר (שם כה) ויהי אחרי

וירד גינוארפן אין דער הויף : האט רבי זירא גואגט דער אלטר מאן פאר שעמט אויב ווייל דיא יונגע לייט קענען אים נישט נאך מאכן און ווירא רבי שמואל איז גישטארבן האט איין פייערדיגע וייל גימאכט איין צווישן שויד צווישן אים און צווישן דעם נאנצן עולם * און מיר האבן בקבלה ראה און איין וייל טרעפט זיך נאר צוא און צוא איין צדיק וואס ער איז איינר אין דור אדר צווייט זיינען דא אין דור * האט רבי זירא גואגט דער מנהג פון דעם אלטען כאן האט אים דער צוא גיהאלפן און איין טייל זאגן זיין שפילן זיך האט אים גיהאלפן דער צו * רב אדא בר אבהו האט דיא פלה אויף דעם אקבל גנומן און האט מיט איר גמאנעט * האבן דיא רבנים גיפרענט מען מיר אויף אזו טאן האט ער צוא זיין גואגט ווען עס וועט בייא אייך גלייך זיין ווירא איר פראגט איין פאלטן דאס איר וועט קיין שום דרהור נישט האבן אויף דער פלה מענט איר עס טאן * אבד ווען נישט מארט איר עס נישט טאן * דרום ווער עס ווייל זיין איין חסיד און וויל האלטן די וועגן פון די פאר צייטיגע חסידים ואל ער נומל חסד זיין מיט דיא חתנים לשם שמים און זאל ווירא מכבד זיין און זאל זיין לויבן * און פון גאט יתברך וועט קימן זיין שבר אין גאנצן :

ער איז גלייך ווירא ער האט אויף גיבויט אייניש פון די הרבות פון ירושלים דען עס שטייט ווייטער אין פסוק דען איך וועל אום קערן די גיפאנגענע פון לאנד ווירא צום ערקסטן זאגט גאט * לערנען מיר דר פון אפרס עם איז איין מצוה משמח צו זיין דעם חתן :

כשם שאדם מצווה לשמח את החתן און וואו ווירא דער מענטש איז גמאכן צוא דר פרייען דעם חתן * און איז אויך איין מצוה צו דר פרייען די פלה * און דאס ווערט אויך גירופן גמילות חסדים * און עס איז אויך איין מצוה די פלה צו דר פרייען און צו לויבן כרי זיא זאל גפינן חן אין די אויגן פון דעם חתן און זיא זאל זיין גליבט אויף אים * ווירא מיר לערנן אין מסכת פתובות די רבנים האבן גלערניט וואס זאגט מען ווען מען טאגט פאר איין פלה בית שמאי זאגן מען זאגט זיא איז שוין * און בית הלל זאגן מען זאגט חסיד ויא איז איין שיינע פלה און מיט חן * האבן די בית שמאי גואגט צו די בית הלל ווען איינר האט גיממען איין היקנידיגע אדער איין בלינדע זאל מען דען אויף זאגן זיא איז איין שיינע פלה * און זיא איז מיט חן * זאגט מען דאך איין ליגן און דיא תורה האט דאך גואגט פון ליגן זאלטמו זיך דער ווייטערן * האבן די בית הלל גואגט צו די בית שמאי ווען איין מענטש קויפט איין שלעכטע זאך פון דעם מארק זאל מען דען עס אים לויבן אדר שענדן * געוויס טוו מען אים עם לויבן ווייל אים גיפעלט דאס דען ער האט עס דאך גיקויפט אזו טוו מען לויבן איטלעכע וואס ער האט זיך אויס גקליבן פון דאגן האבן דיוחכמים גואגט אייביג זאל דעם מענטשנים דעה זיין אויס גמישט מיט לייטן דאס ער זאל ריידן ווי יענר פראגט * ווירא רב דימי איז גיקומן פון ארץ ישראל קיין בבל האט ער גואגט דאס אין ארץ ישראל זינגט מען אזו פרא איין פלה זיא דארף זיך נישט פארבן און נישט צירען און נישט פלעכטן דיא האר דען זיא אליין האט חן * ווייל חן קען איטליכע פלה גפינען דריבער הייסט דאס נישט קיין ליגען ואמרין עליה אויף זאגן מיר דרויף איין דער גמרא מען האט גואגט אויף רבי יהודה בר אלעאי דאס ער פלעגט נעמן איין צווייג פון איין הדס און האט גמאנעט פאר איין פלה און האט גואגט זיא איז איין שיינע פלה איז מיט חן * רבי שמואל בר רב יצחק האט גמאנעט פאר איין פלה מיט דרייא צווייגן פון הדס און האט זיינע גינוארפן אין דער הויף און דיא אנדערע צו גמאפט און האט זיא

רו המבקר את החולים דר וואס איז מבקר חולים דער האלט דיא מנה פון הקב"ה ווירא מיר לערנען אין מסכת סוטה רבי המא בר חנינא זאגט וואס מיינט דער פסוק נאך גאט איינער גאט זאלט איר זיין איך קשה קען דען איין מענטש זיין נאך דער שכניה עם שטייט אין פסוק גאט דיין גאט איז פייער וואס פרא ברענט אלץ גייערעט עם איז אזווא גמיינט מען זאל נאך זיין נאך גאמט מרות גאט באקלייד נאקעטע ווירא אין פסוק שטייט גאט האט גימאכט צוא אדם וחוה קלייידר פון פעל און האט זיין באקלייד אזו זאלטמו אויך נאקעטע באקליידען * גאט האט מבקר חולים גיווען ווירא אין פסוק שטייט גאט האט זיך באוויזן צו אברהם אין אלוני ממרא אים מבקר חולה צו זיין נאך דער מילה אזו זאלטמו אויך מבקר חולים זיין * גאט האט מנחם אבלים גיווען ווירא אין פסוק שטייט גאט גיפענטשט זיין זון יצחק און האט אים מנחם גיווען * אזו זאלטמו אויך מנחם אבלים זיין * גאט האט מתיים בארבתן ווירא אין פסוק שטייט גאט האט בארבתן צוא משה אין טאל אזו זאלטמו אויך מתיים

פרק א נר ג כלל ח חלק ב

מכאן ואילך כיון דחיי דלא נתיסא חלק
 לכו סוקו חכמינו : לא לסעוד לא יסקוד חוליה
 נקיך כמו וסקוד כל חלק מהתנמינ וסעודת :
 חלק שעי קפייא רוחא דעמו של חובה
 כדלמרי' חילי יומא חילי חילי ודילמא סכרו
 דלין כל כך חילי דלכני רחמי עליו : בתרייתא
 תקיף חולשא ובסכור סכורא בלשא סקוי
 ומתיילא מן סתמיס : זן את החולה סכוי
 לא אוכל ולא סוסא מתמת חילי ולכילא חילי סכוי
 לפמוד קר : שנאמר ה' יסעדנו כמו לחם לבכ
 לחו יסעד : ה' יסעדנו סכוי יסעד חוב
 כמו וסכרו : לא ישב וסוד סכמיה סוככ על
 גכי קרקע נחלא מתקי יושב גבוה מתקוס סכויס :
 סחעמטף מתורא סכויס : זן שבת היא מלועוק
 לרין לניח דעמס בתחומין שלא יטער : יכולה
 היא שחרתם חל סכמדיס מלכאטער כה : יכולה
 שבתא חלס גדול שמו ככא כסכוי מתקי חל
 חולס חלס ורחמינו של קבלי' מוסיין : ושבתו
 נוחו כשמתכס כסויס :

זה בית חירב למה לכה אומנות להסגים:
 הדרך כח"ל סדיפיה כחל סדך סידוע דר:
 ה' להלך חלס מדוסינו כחלס חלס ה' הלכו
 לבת חלס מדוסינו מה חלס נומל חסר וכו' וכו':
 ודרך סדיפיו יסעוד ועוב ללכת חל בית חל וכו':
 ילכו זה ביקור חולים כדלמרי' למוד יעשה
 מלוס בלי שום מעשס כדמסיק בן גילו טעל
 חלס מס' חליו : כה זן קבורה כי כחמטק
 כחליו קבורה כחל חלס חללי' עשיונו רב כה
 כי חליו מלכס לחלסו נחול חלס חלס של חלס
 מה סליון ככאר ג' : וסכ סכוי קר סחומין
 כה סכוי : את חמטעה לפי מעשיו כיון חלס
 יעבון חלס עניו סוסק חלס חלס כעלי דיון
 סנחלס חלס חלסו כו לפי' מוסר חלס סכמדיס
 חליו כסכ דכדיון לא יע' לפי' חמטס חלס כעלי :

דה פרק שני

מצות ביקור חולים דרשו רבותינו מן התורה כדגרסינן במציעא פרק אלו מציאות דף ל' . תני
 רב יוסף הוודעת להם יזה בית חירב : את יהודך זון גמילות חסדים . יילכו זון ביקור
 חולים . יבה זון קבורה . יאת המעשה זה הדין . אשר יעשוין לפנים משורת הדין . אמר מר ילכו זון
 בקור חולים . היינו גמילות חסדים לא צריכא דאפילו בן גילו נמי ואף על גב דאמר מר בן גילו
 נוטל אחד ממששים בחליו אפילו הכי איבעי ליה למיזל : בה זון קבורה היינו גמילות חסדים לא צריכא
 דאפילו זקן ואינו לפי כבודו . וגדול שכר המבקר חולים . כדגרסינן במסכת שבת פרק מפנין דף קכ"ז
 אמר רבי יוחנן ששה דברים אדם אוכל פינותיהן בעולם הזה והקורן קיימת לעולם הבא . ואחד
 מהם ביקור חולים . כדאיתא לעיל בפרק ב' סחלק הכנסת אורחים . וגרסינן נמי בנדרים פרק אין
 בין המודר דף מ' אמר רב יהודה אמר שמואל כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גיהנם

איבר דיר דרף איר זכות . רבי יהודה זאנט מען זאל איז זאגן נאמ זאל
 זוף איבר דיר דר בארימן און איבר איע קראנקע פון ישראל . רבי יוסי
 זאנט מען זאל זאגן נאמ זאל זוף איבר דיר דר בארימן צווישן די קראנקע
 פון ישראל . שכנא איש ירושלים אין ארין גיין צוא אין חלה האט ער
 גזאנט שלום און אין אריום גיין האט ער גזאנט עס איז שבת סאר מען
 אויף קיין צרה גיט שרייען איז רפואה קען פאלד קומן און גאטס דר
 בארימקייט איז פיל און האלט שבת בשלום . פון דאנן לערנן מיר אפ דאס
 דר וואס האט איין חולה אין זיין רחמי ואל ער אים דר סאגן אין דר תפלה
 צווישן אנדרע חולי ישראל :

רח מצות ביקור חולים דיא מצוה פון ביקור חולים לערנן אונרע רבנים אפ
 פון דער תורה וויא מיר לערנן אין מסכת בבא מציעא . רב יוסף
 האט גלערנט עס שמיים אין פסוק והירעת להם דוא ואליסם ויאי סאגן וויסן
 דאס איז גמיינט ויאי זאלן זיך לערנן איין מלאכה דאס ויאי זאלן האבן פון
 וזאגן צוא לעבן את חירד . דעס ווען דאס איז גמיינט דער ווען פון גמילות
 חסדים ילכו דאס איז גמיינט ויאי זאלן גיין מבקר חולים ויין ית דאס איז
 גמיינט ויאי זאלן באגראבן די מויטע . את המעשה זיי זאלן רעכט משפטן .
 אשר יעשו דאס איז גמיינט ויאי זאלן מיט לייטן גוטס מאן מער וויא ויאי
 סוין סאן נאך דעס דין פרעגט די גמרא דו זאנטס ילכו איז ביקור חולים דס
 איז דאך אויך גמילות חסדים און אויך האב עס שוין אפ גלערנט פון את
 חירד ענטפערט דיא גמרא ער לאזט מיך הערן דאס אפילו ווען ער איז מיט
 דעס חולה אין איין פול גבארן גווארן דאס ער נעמט צוא פון דעס חולה
 איין זעכציגט חלק קריינק זאל ער דאך גיין אים מבקר חולה ויין . פרעגט
 ויידר די גמרא רוא זאנטס בה איז גמיינט צו באגראבן דיא מויטע דאס איז
 דאך אויך גמילות חסדים ענטפערט דיא גמרא ער לאזט מיך הערן אפילו
 ווען ער איז איין אלטר מאן און עס איז גיט זיין פבוד ער זאל זיך מיט
 מתים מתעסק ויין זאל ער דאך דיא מצוה סאן . וגדול שכר און עס איז
 גרויש דר שכר פון דעס וואס איז מבקר חולים וויא מיר לערנען אין מסכת
 שבת רבי יוחנן זאנט זעקס זאכן וייענן דא וואס דער מענטש עסט וייערע
 פירות אויך דעס עולם און דער קרן בלייבט אים שמיין לעולם הבא און
 איינס פון ויאי איז ביקור חולים וויא מיר האבן אויבן גשריבן אויך לערנן
 מיר אין מסכת גדרים רב יהודה זאנט פון ווען שמואל דר וואס איז מבקר

זאנט צוא וייענע תלמידים גייט און רופט אויס אויף מיר אין סארק רבא
 איז קראנק . דר וואס האט סוף ליב דער וועט תפלה סאן דאס איך זאל
 ווידער גוונט ווערן און דער וואס האט סוף פיינט דער וועט זיך פרייען
 אויף מיר און דר דעס וועט גאט זיין צארן פון מיר אפ סאן וויא אין
 פסוק שמיים ווען דין פיינט פאלט זאלסטו זיך גיט פרייען דען סאמך וועט
 גאט זען און עס וועט אים פר דריסן אין וייענע אויגן וועט ער אפ סאן פון
 אים זיין צארן . ואמרינו עליה אויך זאגן מיר אין דר גמרא רב ששת דער זון
 פון רב אידי זאנט איין מענטש זאל גיט מבקר חולה זיין גיט אין די ערשטע
 דרייא שעה פון דעס מאן און אויך גיט אין די לעצטע דרייא שעה פון
 מאן . אין די ערשטע דרייא שעה זאל ער גיט מבקר חולה זיין דען דענטס
 כאל איז דר ר' ה' פרישר וועט ער מיינן דאס מען דארף גיט גייטיג פר אים
 תפלה סאן . און אין די לעצטע דרייא שעה איז דענטש מאל דער חולה
 שלאפר וועט ער קיין תפלה גיט סאן דען ער וועט מיינן דאס עס וועט
 שוין קיין תפלה גיט העלפן נאר אין מיטן סאן זאל ער מבקר חולה זיין .
 אויך זאגן מיר אין מסכת שבת . רב יהודה זאנט פון ווען רב פון וואגען
 לערנן מיר אפ דאס גאט שפייזט איין חולה און ער קען לעבן אן עסין און
 כרינקען . דען עס שמיים אין פסוק גאט שמיצט דעס קראנקן אויף זיין
 קראנקע פעט' אויך זאנט רב יהודה די שכינה איז איבר דעס קאפ פון איין
 חולה דען עס שמיים אין פסוק גאט שמיצט דעס קראנקן אויף זיין קראנקע
 בעט' . זאנט דיא גמרא מיר האבן אויך איז גלערנט ווען איין מענטש גייט
 מבקר חולה זיין און דער חולה ליגט אויף אים גירעריגן ארס זאל ער זיך
 גיט זעצין גיט אויף קיין בעט און גיט אויף קיין שמול און גיט אויף קיין
 באנק און גיט אויף איין קליינס ביינקל כרי ער זאל גיט וייענע העכער וויא
 דער קראנקער ליגט וייערע ער זאל זיך ארום וויקלען מיט איין סאגמיל
 און זאל זיך זעצן אויף דר ערד דען די שכינה איז צו קאפיניש ביי דעס
 חולה ווי אין פסוק שמיים גאט שמיצט דעס חולה אויף זיין קראנקע פעט' .
 ואמרינו חס אויך זאגן מיר אין דר מסכת שבת די רבנים האבן גלערנט ווען
 אפענטש גייט מבקר חולה זיין אום שבת זאל ער זאגן שבת היא מלועוק
 ורפואה קרובה לבוא עס איז היינט שבת סאר מען גיט שרייען צו גאט אויף
 אצרה און איין רפואה קען פאלד קומן פון גאט . רבי סאיר זאנט מען זאל
 איז זאגן דער זכות פון שבת איז גרויש דאס גאט וועט זיך דער בארימען

אין

פרק ב נר ג כלל ח הלך ב

שנאמר (ש) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' ואין דל אלא חולה שנאמר (ישעיה לח) ידורי ינסע ונגלה מני כאהל רועי יקפדתי כאורג חיי ימלטהו יבצעני מיום ועד לילה יתשלימני אי נמי מן הדין קרא מדוע אתה ככה דל בן המלך ואין רעה אלא ניהנם שנאמר יכל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה ואם בקרו מה שברו כ דאמרינן ניצול מדינה של ניהנם אלא מה שברו בעולם הזה ה' ישמרהו ויהייהו יאושר בארץ וישמרהו מיצר הרע ויהייהו מן היסורין יאושר בארץ יהיה הכל מכבדין אותו ואל תתנהו בנפש אויביו שיודמנו לו ירעים כנעמן שרפאוהו מצרעתו ואל יודמנו לו רעים ירחבעם שחלק את מלכותו וגרסינן נמי במדרש תהלים אשרי משכיל אל דל וגו' זה שאמר הכתוב מלוה ה' הונן דל אמר רבי אלעזר הקפר מי שהוא כבקר את ההולה מתיש ממנו אחד ממשום מחליו ובי שאינו מבקר ימוסיף אחד מס לחליו דאישורי משכיל אל דל מי שהוא קובר מת מצוה רבי אבא אומר מי שהוא משכיל יצר טוב על יצר רע רבי אמי אומר מי שהוא נותן פרוטה לעני שנאמר ה' ישמרהו ויהייהו ורבנן אמרי מי ישבורח מן המלכות מ'ט דרבי אלעזר הקפר דאמר מבקר הוליס דכתיב ה' יסעדנו על ערש דוי ומ'ט דאמר מי שהוא קובר מת מצוה משום דכתיב יאושר בארץ מ'ט דרבי אבא דאמר משכיל יצר טוב על יצר הרע משום דכתיב ביום רעה ימלטהו ה' שהוא ממלט יצר המוב מיצר הרע ומ'ט דרבי אמי דאמר הונתן פרוטה לעני משום דאמר ויהייהו ומ'ט דרבנן דאמרי למי שהוא בריח מן המלכות משום דאמר ואל תתנהו בנפש אויביו כלל הדברים כל העושה חסד עם נצרך או עם נשבר או עם נדכה שלא על כנת לקבל שכר אלא לשם שמים שברו גדול:

חלק שלישי

לוייה למתים והספדס ויש בו שבעה פרקים :

רמ פרק ראשון

לוייה למת וקבורתו היא נמילות חסדים עם ההיים ועם המתים ולקיים מצוה זאת מתבטלן בני אדם מכל דבר אחר ואפילו מתלמוד תורה שהיא מצוה שקולה כנגד כל המצות כולן כדגרסינן במגילה פרק בני העיר דף כ"ט ובכתובות פרק האשה שנתארמלה דף י"ז תנו רבנן מבטלן תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה להופה אמרו עליו על רבי יהודה בר אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אבל יש שם כל צרכו אין מבטלן וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר אריא ששתיה דרב פפא תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי ישיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומניניהו שיתא אלפי ישיפורי אמר רב ששתיה דרבי אמי ואי תיבא רבי יוחנן יכנתינתה כך נטילתה

אין הילה וערט ניצול פון דעם שטראף פון גיהנם וויא אין פסוק שמיים אשרי משכיל אל דל וואו צו דעם וואס קליינט צום ארימאכיום רעה ימלטהו ה' אין דעם שלעכטן טאג וועט אים גאט מאכן אנטרעקן אונ דל אין גמיינט אין קראקער וויא אין פסוק שמיים דאס חקיה האט גיאט מין וואונג אין פון מיר אף ניצויגן אונ פאר טריבן וויא דיא ניצערטן פון פאסטקער וואס ציהען פון אין ארט אין דעם אנדערן עם אין אף געהאקט וויא דער פאריס פון וועבער מין לעבין מלכה יבצעני פון דער קראנקייט ענדרייט ער מ'ט אבר פון מארגן ביו נאכט מאכט ער מ'ט צוריק גיווגר זעהן מיר דאס דל הייסט קראנקי און קען מען עם זעהן פון דעם פסוק מדוע אתה ככה ה' מן הדין ווארום ביסטו און קראנק די בן המלך און דאס וואס עם שמיים אין פסוק ביום רעה ימלטהו ה' אין שלעכטן טאג וועט אים גאט מאכן אנטרעקן דאס שלעכטן אין גמיינט פון דעם גיהנם וויא אין פסוק שמיים און וואס גאט האט בשאפן אין אלעפן זיין לויב וועגן וגרשע ליום רעה און אויף דעם רשע צום שלעכטן טאג וואס ער וועט האבן אין גיהנם איין ווען ער איז ווא סבקר הוליס וואס פאר אין שכר האט ער פרעגט דיא נמרא און האב דיר דאך גיאנט דאס זיין שכר איז דאס ער ווערט ניצול פון דעם גיהנם ענטפערט דיא נמרא און מ'ט וואס פאר אין שכר האט ער אויף דר וועלט זאגט די נמרא זיין שכר איז וויא ווייטער אין פסוק שמיים גאט וועט אים היטין און וועט אים נוונט מאכן און וועט אים גיוונט מאכן פון דיא ער ער וועט אים היטין פון יצר הרע און וועט אים גיוונט מאכן פון דיא יסורין און וועט אים שטארקן דאס אלע וועלן אים כבוד געבן און גאט וועט אים ניט געבן אין די הענט פון זיינע פיינט דען גאט וועט אים צו שיקען וויא צו געקן דאס איז אלישע וואס האט אים געהיילט פון זיינע קרעץ אבר ניט אזעלכע חכרים וויא רחבעם האט שלעכטע דאס זיין האבן אים איין שלעכטע עצה געבן אין דורך דעם איז צו טיילט גיווארן זיין מלוכה יוגיטין נמי אויף לערנן מיר אין מדרש תהלים עם שמיים אין פסוק וואו צו דעם וואס קליינט צום ארעמאן דאס איז אויף וואס דר פסוק זאגט דער אנטייליעט צו גאט ווער עם טוט נומס דעם ארימאן רבי אלעזר הקפר זאגט דאס איז גמיינט וואו צו דעם וואס גייט מבקר חלה זיין דען ער נעמט אף פון קראנקין אין זעכציגט חלק פון זיין קרייניק

רמ לוייה למת וקבורתו מלכה צו זיין אין כת אונ אים צו פראבין אין זיין נמילות חסד מיט די לעבדיגע און מיט די טויטע און כדי פקדים צו זיין די מצוה מענין מענטשן מבטל זיין פון אלע אנדערע מצות און אפילו פון תורה לערנן וואס דאס איז וויכטיג קעגן אלע מצות וויא מיר לערנן אין מסכת מגילה און אין מסכת כתובות די רבנים האבין גלערניט מען מעג מבטל זיין תורה לערנן מלכה צו זיין אמת און צו פירן אין פלה אונטער דער חופה מען האט גיאנט אויף רבי יהודה בר אלעאי דאס ער האט מבטל גיווען תורה לערנן מלכה צו זיין אין פת און צו פירן אין כלה אונטער דר חופה אבר דאס איז נאר גיאנט ווען עם איז ניט דא גנוג מענשיין ביי דר לנה אבער ווען עם איז דא גיט מענשיין ביי דער לנה ברארף ער זיך ניט מבטל זיין פון זיין לערנען פרעגט די נמרא וויא פיל מענשיין זיינן גיט זאגט רב שמואל בר אביי פון ווענין רב פפא ווען עם זיינען דא צוועלף טויזנט מענשיין און נאך זעקס טויזנט מענשיין וואס בלאזן מיט שופרות צו זאמען צו ריפן דעם עולם צו דר לנה און דא טייל זאגן ווען עם איז דא צוועלף טויזנט מענשיין און פון וויא זיינען דא זעקס טויזנט מענשיין וואס בלאזן מיט שופרות זיינען אויף גינגירב ששת זאגט און אין טייל זאגן רבי אמי האט עם גיאנט און אין טייל זאגן רבי יוחנן האט עם גיאנט וויא פיל מענשיין עם איז גייען ווען מען האט

שיפורי מיקטין כסופים כדי שיכל לכתובו :
בתיבתה של פוסק ובסמלית הסס

פרק א נר ג כלל ח חלק ג

מה נתינתה בס' רבוא אף נשילתה בס' רבוא . והני מילי למאן דקרי אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא . והבתעסקים במת פטורין גם מן הצעות דנרסין בברכות פרק מי שמתו תניא במשנה את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה . וחייב כל אדם ללוות למת לפי כבודו אפילו כשהוא עצמות . כדנרסין התם תנו רבנן המוליך עצמות ממקום למקום תרי זה לא יתנם בדםסאי (ס) ולא יתנם על גבי החמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון . יואם היה מתירא מפני עובדי עובדי ומזלות או מפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות יכר אמרו בספר תורה . ואמרין: עלה אמר רבי אבא אמר רב יהודה כל תרואה המת ואינו מלווה עובר משום ילועג לרש חרף עושהו ואם לוותו מה שכרו עליו הכתוב אומר מלוה ה' חונן דל וגו' . ואמרין נמי התם תניא לא יהלך אדם בבית הקברות יתפילין בראשו ומפר תורה בזהו וקורא בו ואם עשה כן עובר משום לועג לרש נ' ויותר אדם בכבוד המתים שהן יודעין בדבר העולם הזה לפני קבורה וגם אחר כך ומי מכבדן . וזה למדנו מהאי דאמר ליה רב רבני שמואל בר שילת יאחים לי בהכפרא דהתם קאימנא כדאיתא בפרק לקמן בנר תלמוד תורה בסוף חלק שכן העולם הבא וגם למדנו שיש בדם כמטות סממיה דאיתא בפרק במס' שבת פרק שואל אדם דף קנ"ב . הנהו קפולאי (פירוט מסיים) דהוו קא קפלי בארעא דרב נחמן בר יצחק נהים בהו (כלומר נר נסו) רבי אחא בר יאשיה (סיים נקב ס) אתו אמרו ליה נהים בן גברא אתא אמר ליה מאן איתו מר . א"ל אנא אחאי בר יאשיה אמר ליה ולא אמר רב מארי עתידים צדיקי ידהו עפרא א"ל ומנו מארי ידלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתוב (קהל יב) וישבו העפר על הארץ כשהיה א"ל דאקריד קהלת לא אקריד משלי דכתוב (משלי יב) חיי בשרים לב סרפא ורקב עצמות קנאה יכל שיש קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין וכל שאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין גששה (פירוט סיס מתמש) חזויה ידהוה בית מששא . יא"ל קאי מר לנו ביתא אמר ליה גלית אדעתך דאשי נביאי נמי לא קרו לך דכתיב (יחזקאל לו) וידעתם כי א"ל הווא ידעתי את קבורותיכם והעליתיו וגו' א"ל והא כתוב (בראשית ג) כי עפר אתה ואל עפר תשוב א"ל הווא ידעתי את קבורותיכם תחית המתים . וגרסין נמי בפרק חזקת המתים דף נ"ה . הווא יאמניא דהוה קא ימחטט שכבי כי מטא למערתיה דרב כפרק חזקת המתים דף נ"ה . הווא יאמניא דהוה קא ימחטט

מה פלגורו נטל : למאן דקרי מקלא ומני נכח מהו חלל מדוין לא סנה לתלמידיה אבל למאן דמתני לתלמידיה לית ליה שיעור ומתא מצפין למאן דלא קרי ונכח חין מכלין אס יו לו שפוקין כיו קורס : המשפר חלל אס חלל דקורס על מן חלל משפר חלל אס חלל דקורס על גבי נמוס פטור מן המטוס : לא יתנם על גבי החמור וישב עליהם חלל אס חלל דקורס על גבי שטר דמי : ואם הוא מתירא מפני עובדי כוכבים ומזלות ולין ליק ולרכוב : כך אמרו בספר תורה אס הוא מלווה מתקום למקום : לועג לרש והויה סתם אהו רש ומני משנות בתים חסדין מן כמות : מלוה ה' חונן דל קרי ביה מלוה א"ל : לטון לויס חלל מן כמת ומצולו חומו כלל מלוה אס מתקום : והתפילין בראשו והמטוס חין מקיימין סמלות וואו כלילו מליג לכן : ארום לי בהכפראי דהתם קאימנא ליה לתלמידיה שיחתמו לסוד דהתם כנס מתמו וימטרו חתמי כל הסומדים סס ויכבו סכא ולין סתם חלמינא וואס שוכב כלן סמכות ח"ך מתחמס : דהוו עפרא וואס שוכב כלן סמכות סוף שלל : דלא ידענא ליה כלותה לא סכר חלל ולין סתם לבריו : מי שיש לו קנאה חתיו על חמורו עמטו מרקיבין ועליו חלל ויכוב סכר על סכרן כסחיס דהוה ביה מששא שגורו סיה כחונן סיה : אמר לו קוס מקיבין מלחא : חללס הו ומדכר עמי נוה לכתיב : כי אבי ה' בשרחית המתים סתים ולין לנו כמות עד חומו ולין : שעה אחת קורס תחית המתים וואו יס' דוגמת ילית חלל סרלחן זה למעלה סוף מיכ כמו סכר ועמוד וואס סיה כעל מוס כקטורס וספא חומו סתן : וויס סלחא או כעכבו כמו סיס חלל סתן כן עין קורס סתחא כלי יס' סרע וכל א"ל ידעל סכרס מתמו ולין לועג שום נכח על סתים לכר סתיו כל קלות על חלל סרלחן כל דוחסי סוס סו

האם די תורה נגעבין או פיל מענטשין סו זין ווען איין תלמיד חכם שפארבט . דען וויא דיא תורה איז געגעבן גינארין מיט ששים רבוא איז אויך ווען איין תלמיד חכם שפארבט און דיא תורה איז אב גינאפען סוויין אויך זיין ששים רבוא מענטשין און דאס איז נאר גואנט צו אוי איין תלמיד חכם וואס האט פאר זיך גילערניט פסק און משניות אבר ווען ער האט גילערניט מיט תלמידים איז נישט דא קיין שיעור וויא פיל עס מוין קומען צו זיין לווה : המתעסקים במת און דיא וואס זיינען זיך מתעסק מיט איין סת זיינען פטור אויך פון מצות צו מאן וויא מיר לערנן אין סכת ברכות דער וואס היט איין סת האמטשע עס איז נישט זיין סת איז ער פטור פון קריאת שמע און פון שמנה עשרה און פון התפילין און פון אלע מצות וואס שטייען אין דער תורה . און איס זיכר מענטש סו מלוה זיין איין סת נאך זיין פבור נאך אפילו ווען עס איז נאר ביינר פון איין סת וויא מיר לערנן אין דער גמרא די רבנים האבין גילערניט ווען איינר פירט ביינער פון איין סת פון איין ארט צום אנדערן זאל ער זיין נישט געפין אין קיין זאק און ער זאל זיין נישט לייגן אויף ארייזיל און זיך זעצן אויף זיי דען ער איז זיך נוהג מיט די ביינר מיט ביוון . ווען ער האט אבר מורא פאר עובדי כוכבים ומזלות אדר גולגים און וויל גיכער קומען אהיים מעג ער זיך אויף זיין זעצן . וכדרך שאמרו בעצמות כר אמרו בספר תורה און אז וויא די חכמים האבין גואנט ביי דיא ביינר פון איין סת האבין אויך דיא חכמים גואנט בייא איין ספר תורה דאס מען זאל איר קיין ביוין נישט אן מאן . אויך זאגט דיא גמרא רבי אבא זאגט פון וועגן רב יהודה דער וואס זעהט מען מראגט איין סת און איז אים נישט מלוה איז אויך אים גואנט דר פסק דער וואס שאפעט פון איין ארובאן דאס איז גימניגט איין סת וואס איז ארום פון מצות דר שענט זיין בשעפר . און ווען ער איז אים יוא סוה איז זיין שבר דאס אויף אים איז גואנט דער פסק דר וואס איז מלוה איין סת סומו וואס גאט הייסט . אויך זאגן מיר אין דער גמרא מיר האבין גילערניט איין מענטש סאר נישט גיין אויף איין בית הקברות און זאל האבן תפילין אויף זיין קאפ אדער איין ספר תורה אין זיין ארום און ווען ער סומו יוא און איז ער עובר אויף דעם פסק דער וואס שאפעט פון איין סת דער שענט זיין בשעפר דען ווייל די סתים מווען קיין מצות נישט איז זיי איין שאנדע ווען ער סומו פאר זיי איין מצוה : ויותר אדם און דער מענטש זאל זיין נהיט אין דעם פבור פון די סתים דען וויא ווייסן אין די זאבין

פרק א נר ג כלל ח חלק ג

אין כחם חפשו נוקט וביקש טענתו ככיל סמי
 חוכמו של המספר: עד דאחיה זה של כספרים
 וחדד זקנו של המספר וכבר חזק כיד המס
 וכו' כלל לו כחם וכו': שאין מחמתו
 אין לו חלום שריון למחן הולכו ויובטן
 נקצו נקצו שם שם ואחלתי כס וחולתי
 שם קרם ככיל באת וכו' לתועלת כחם: עד
 שיסתום הגולל שוכס פלרו ככילי של דף
 שחסינו בו ככילי נקח גולל אלל ככיל של חלם
 לעולם כח שומע וודעת: אך בשרו עליו
 יכאב והפשו עליו האבל כל זמן שיש עליו
 ככר כס יש בו כל חיה לכחן וודע הכל
 וכו': אוחם בני חלם שבו בעולם כח
 ועוסקס כחזות ומכחם טוים ששכס כח
 בעולם כח:

וזכור את בראשית מלת נבואה דרשין לטון
 בלחך כח כחם וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 כח מקור כוונת: נודד כור קבד וכו' וכו'
 אלה סוף: באשר הוא סוף כל האדם חלם
 כח עשה סוף ג' כחם: דספר יספוריה
 כח ילמד כח ללכסוד על מח כחיו קרובי
 אלא ימכבו של כח ילכו לזו וכו': כח
 כסודו וכו' כחם נוח למח לפקל מוכו:
 דשן אהיה לקוים: דירל כחיו קול
 לכספ: איכא דאכרי די לא ידל ידלוגיה
 מי של חיו עלמו ככחם ומכל עלמו כחם
 מריון חומו מן כחם: דכחיו כו סוף
 אכר לך עלה הנה ככחם חלם וכו'
 יספיק ויחוקר ככחם עלה כחם וכו'
 ולזו כחם כחיו וכו' וכו' וכו' וכו'
 כחם: ככחם שות את חוק וכו' וכו' וכו'
 כחם מוכה ומכחם וכו' וכו' וכו' וכו'

ושבקה: לשנה הדר אתא תפשיה לדיקניה אתא אבוי בעא במסותא מיניה ולא שבקה יעד
 דאתא כספרתא ונייה לדיקניה: ואמרינן נמי בפרק שואל דף קנ"ב: אמר רב יהודה מת ישאין
 לו מנהגי' הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו כו': א"ר אבהו כל מה שאומר בפני הבית יודע
 יעד שיסתום הגולל פליגי בה רבי חייה ורבי שמעון ברכי הד אמר עד שיסתום הגולל והד אמר
 עד שיתעבל כל הבשר: מ"ד עד שיתעכל כל הבשר דכתיב (איוב ד) "אך בשרו עליו יכאב וגו'"
 ומ"ד עד שיסתום הגולל דכתיב וישבו העפר על הארץ כשהיה: הא למדנו כמה מרגישים בדברי
 העולם הזה מלבד כל מה שמשגיגים בכללי עולם העליון יאותן שזכו לשוה עסק בו בעולם הזה:

רי פרק שני

המתעסק בקבורת המתים והספדים נוטל הסד לעצמו מלבד החסד שעושה למתים ולקרוביהם
 לפי שבהתעסקו בזה גורם לו לשכר גאון לבו וליראה מן החטא ולהלך בדרכי מצוה
 בזוכרו יום המיתה: דגרסינן בפרק ג' פאכות עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים וכו':
 ודרשו ארז שלשה דברים מפסוק וזכור את בוראך דאמרינן בארץ כספים שנהתך ואמרינן כורך שהוא
 קבור: ואמרינן בוראך שהוא הבורא והכרך ליום הדין: וגרסינן בפרק שואל אדם דף קב"א הניא ר"ש בן
 אלעזר איבר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה אמר בהכמתו וזכור את בוראך
 בימי כרותך וגו' ימי הרעה אלו ימי הזקנה וכו': כדאיתא לעיל בפרק ז' מחלק פרנסת עניים:
 ורסינן נמי במסכת מועד קטן פרק ואלו מנלהין דף כ"ה: ובכתובות פרק המדיר דף ע"ב תניא היה
 רבי מאיר אומר (קהלת ז) מוב לכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה יבאשר הוא סוף כל האדם
 והתי יתן אל לבו מאי והתי יתן אל לבו דברים של מיתה יספדוה דקבר יקברוה דטען
 ימעניד דלזוי ילוגיה דידל ידלוגיה (פסחים סמ"ג קול כספד) א"ר די לא ידל ידלוגיה (פסחים מי בלזוי מים
 ענמו כסית מריון חומו מן כחם) דכתיב (משלי כה) כי טוב אמר לך עלה הנה וגו': ואבר גם כן שלמה
 המלך עליו השלום (קהלת ז) ויום המות מיום הולדו לפי שבוים המות יצא מספיקות רבות יחבוישות
 את הניח ויכלות את הנפש ובהולדו נכנס בכל זה ואמר במדרש אף על פי שבעולם הזה מכבדין
 לעשירים יותר מן העניים כדבר קבורתן תקנו הו"ל דבר שוה: כדגרסינן בפרק ואלו מנלהין דף כ"ז
 תנו רבנן בראשונה היו מגלים פני עשירים ומכסים פני עניים שהיו פניהם מושחרים בשני בצורת

בארך גריינג דעם ברוגען וואס די ביישט פון אים ארויס גקומען דאס איז
 דיין מוסערש טראכט דאס די קומסט ארויס פון אמשה סרוהיאוונ גלייך
 וויא עס וואלט גישטאנען בורף גריינג אין דעם קבר וואו היין די גייסט:
 און אויף אז וויא עס שטייט בוראף דיין פישער גריינג דאס די דארפישט
 השבון אף געבין פאר אים: אויף לערנן סיר אין פרק שואל מיר האבין
 גילערניט רבי שמעון בן אלעזר ואגט ט"א גומש ווען די קענישט נאך טאן
 דאס די ביישט נאך יונג איז ווען די לעבשט נאך: און האסט געלט צוא
 טאן גומש: און שלמה המלך האט אויף אזו גאגט מיט זיין חכמה גריינג
 אין דיין פישערע אין דיא טעג פון דיין יוגנט איי עס ווע'ן קומען דיא
 שלעכטע טעג דאס זיינן דיא טעג פון דיין עלטר ווען דוא האסט שוין גיט
 קיין כת צו טאן וויא מיר האבן אויבן גישריבן: וגרסינן נמי אויף לערנן מיר
 אין מסכת מעד קטן און אין מסכת פתובות מיר האבן גילערניט רבי מאיר
 זאגט עס שטייט אין פסוק עס איז בעסער צו גיין אין הויז פון איין אבל
 וויא צו גיין אויף גאליצייט דען ביי איין אבל גידיינקט מען דעם סוף פון
 דעם מענטשין איג דער לעבדיגער וועט זיך צום הארצן געמען: דאס איז
 גיימינג דר לעבעדיגער וועט זיך צום הארצן געמען די זאכן פון דעם טויט:
 דאס ווער עס קלאגט אויף איין אנדערניט טויט בעקלאגט מען אויף זיין
 טויט ווער עס בנראכט מתים בנראכט מען אים אויף ווען ער שטארבט
 ווער עס איז מלוה אנדערע איז מען אים אויף מלוה: און דער וואס מאכט
 איין הספד אויף אנדערע מאכט מען אויף אים אויף איין הספד און איין
 טייל זאגן דר וואס האלט זיך גיט בנאהו און איז זיך מתעסק אין מתים
 דעם דר הויבט מען פון דעם הימיל וויא אין פסוק שטייט עס איז בעסער
 דאס מען זאל דיך פון הימיל דר הויבן: וויא די זאלשט זיך אליין בנאהו
 האלטין: אויף האט שלמה המלך גאגט עס איז בעסר דער טאג וואס דר
 מענטש שטארבט פון דעם טאג וואס ער ווערט גיבארן דען ווען דר מענטש
 שטארבט גייט ער ארויט פון פיל ספיקות וואס זיינען מכיזש דעם גוף איג
 פאר לערנין די נשכה דען ער וואלט גיקענט זינדיגן אדר שטארבן טיט
 איין מיתה משונה אבר ווען דער מענטש ווערט גיבארן קומט ער צו דיא
 אלע זאכן דאס ער קען זינדיגן אדר דורך איין מיתה משונה שטארבן:
 ואכרו כמרש אויף האבין די חכמים גאגט אין מדרש דאס האמטע אויף
 דם עולם איז מן די עשירים מכבד מער פון די עניים אבר ביי די זאכן פון דר
 קבורה האבין די חכמים מתקן גיווען דאס אלע זאלין זיין גלייך: וויא מיר
 לערנען

רב טיבך בר מהנא האט אים דר מת אן גינמן ביי דעם בארד איז גקומען
 אבוי און האט דעם מת גיבעטין ער זאל דעם מכשף אף לאזן דען ער איז
 גיווען זיין ליב האבר האט דר מת אים אף גילאוינ: אין איאר ארום איז ער
 ווידר גיבומען צו זיין קבר אויס צו גראבין האט ער אים ווידר אן גינומען
 ביי זיין בארד איז אבוי ווידר גיקומען און האט דעם מת גיבעטין דאס ער
 זאל אים אף לאיין האט דר מת אים גיט אף גילאוינ ביו מען האט גבראכט
 איין שעריל און מען האט אים דיא בארד אב גשארין: ואמרינן נמי אויף
 זאגן מיר אין פרק שואל: רב יהודה ואגט ווען איינר איז גישטארבן און
 האט גיט קיין קרובים וועמן מען זאל טרייסטין זאלין גיין צעהן לייט און
 זאלין זיך געצן אין דעם ארט וואו ער איז גשטארבן און דארטן דאוונן רבי
 אברו זאגט אלץ וואס מען זאגט פאר דעם מת וויים ער ביו מען פאר
 מאכט זיין ארון און עס קרייגן אין דער זאך רבי חייה און רבי שמעון
 ברבי: איינער זאגט דער מת וויים אלץ ביו דער ארון ווערט צו גמאכט
 וויא אין פסוק שטייט ווען דר מענטש קומט אין דער ערד וועלט ער אזו
 וויא ער' און וויים גיט מער: און איינר זאגט דער מת ווייט אלץ ביו
 דאס פלייש פון אים ווערט פר פוילט וויא אין פסוק שטייט זיין פלייש טוט
 אים נאך שמערצין און ער פילט נאך: לערנן מיר דער פון אף וויא זייער
 די מתים וויישיין אין די וועלט זאכן הויך וואס זיי ווייסן פון יענעם עולם:
 אוחו שוה דיא לייט וואס האבן זוכה גיווען אויף דר וועלט צו טאן מצות
 און מעשים טובים:

רי המתעסק בקבורת המתים דר וואס איז זיך מתעסק מוושע צו בנראבין
 און איז זיין מספיד דער טוט גומש צו זיך אליין חוץ דעם
 הסד וואס ער טוט מיט די מתים און צו זייערע קרובים דען ווייל ער איז
 זיך מתעסק מיט זיין איז ער גורם צוא ברעכין דאס גרוישקייט פון זיין
 הארצין און מורא צו האבין איין עבירה צו טאן און גייט אין דיא וועגן
 פון מצות דורה דעם וואס ער וועט גידיינקען דעם יום המיתה וויא מיר
 לערנן אין פרקי אבות: עקביא בן מהללאל זאגט דוא זאלסט בטרראכטין
 דריי זאכן וועסטו גיט קומען איין עבירה צוא טאן: בטרראכט דאס דוא
 קוקשט ארויס פון איין טפה סרוהה און דאס די גיישט אין איין ארט וואו
 ווערין זיינען און דאס די וועסט אף געבין חשבון פאר דעם מלך מלכי
 הקלבים הקב"ה: און די אלע דריי זאכן האבין די חכמים אף גילערניט
 פון דעם פסוק וזכור את בוראך זאג אויף גלייך וויא עס וואלט גישטאנען

פרק ב נר ג כלל ח חלק ג

יהיו עניים חיים מתביישין התקינו שיהיו מכסין פני כלם מפני כבודן של עניים • בראשונה היו מוציאין עשירים • כדרגש ועניים בכליכה • (עין כלב ט' שו"ת) והיו עניים מתביישין התקינו שיהיו הכל מוציאין בכליכה מפני כבודן של עניים • בראשונה היו מניחין את המונמר תחת חולי מעים המתים והיו חולי מעים חיים מתביישין התקינו שיהיו מניחין תחת הכל מפני כבודן של חולי מעים החיים • בראשונה היו מטבילין את הכלים • על נבי נדות מתות יהיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהיו מטבילין על נבי כל הנשים מפני כבודן של נדות חיות • בראשונה היו מטבילין את הכלים על נבי זבים מתים והיו זבים חיים מתביישין התקינו שיהיו מטבילין על נבי כל האנשים מפני כבודן של זבים חיים • בראשונה יהיה יציאתו של מת קשה לקרוביו יותר כמיתתו עד שיהיו מניחין אותו ובורחין • עד שבא ר"ג ונהג קלות ראש בעצמו לצאת בכלי פשתן ונהגו כל העם אחריו בכלי פשתן אמר רב פפא האידינא נהוג עלמא • בצרארא בר זוזא (פירוש תפילת נד ע"פ שו"ת 111) ואמרין נמי התם ת"ר בראשונה היו מוליכין לבית האבל עשירים • יבקותות של כסף ושל זהב עניים בסלים של ערבה קלופה והיו עניים מתביישין התקינו שיהיו מוליכין הכל • בסלי ערבה מפני כבודן של עניים • בראשונה היו משקים בבית האבל עשירים בזוככות לבנה עניים בזוככות צבועה והיו העניים מתביישים התקינו שיהיו הכל משקים בבית האבל עשירים בזוככות צבועה מפני כבודן של עניים • וכשיפטר מן המת יאמר לו לך בשלום כדאמרין נמי התם דף כ"ט א"ר לוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך • לשלום אלא לך בשלום דכתיב (בראשית 50) ואתה תבוא אל אבותיך בשלום • הנפטר מחברו אל לשלום • שהרי דוד אמר לאבשלום לך בשלום ולא הצליח • יתרו אמר למשה לך בשלום והצליח :

פלו ויסיד נסו: והיו עניים חיים מתביישין: בדרגש סוף מהם תשובה וכליכה כוח ענין ארגו מעלי דקיס ונקיס כיוסיה פקיעה של נר: את המוגמר נשמים סיו משמין על כנחלים להכניר רוח כחמ מחלי כמעט סחי מחרתן כיומר: על גבי נדות סתות כנלים שפשתמס כהן כעוס כחיים שפשתמס כנניעמס כהנה מעמל כננע אלס וכלים: היו נדות חיות מתביישות סחי עוכין כהן מה של עשו כשאר חיים: היתה יציאתו סוללת המת חכרין וקטורו: בצרארא בר זוזא קטור וספת ענה סחי כול סקונין כוח אחד למחייסו ורי כן: בקלות כלים קטועים עשין מל כסף וסכ וכו סיו מניחיס מלכל לכרות הכלים: לך לשלום משמע כסופי עוד לעסיה דכיס של שלום וס סייך לומר לחי: בשלום כוחו כשלום סכנר עסיה כחיס וכיון שחח לין כסופי מוח ומעיס סוכיס רק מה שיש כידו: יראנו על חיים: דמית גדול יס לדוג סוף להחמילס מוח סדן כ"ח סכיס וכשח קטן שנקלס מחמילין מן סקטן:

ריא פרק שלישי

כשאחד מכני העיר מת כל בני העיר יתעצבו על מיתתו וידאנו ממנה ויפחדו על עצמם • כדגרסינן במסכת שבת פרק רבי אליעזר דאור דף ק"ו אמר רבי יוחנן אחד מן האהין שמת יידאנו עליו כל האהין • אחד מן החבורה שמת ידאנו עליו כל החבורה אמרי להג ידמית גדול ואמרי לה דמית קטן וע"כ תקנו האבילות לקרובים וסתימת פיהם • כדגרסינן בפרק ואלו מגלחין דף כ"א תנו רבנן אבל שלשה ימים הראשונים אסור בשאילת שלום • משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל מכאן ואילך שואל ומשיב כדרכו • ואמרין עלה דף כ"ו אמר רבי לוי אבל שלשה ימים הראשונים יראה את עצמו כאלו הרב מונחת לו בין כתפיו ומשלשה ועד שבעה כאלו עומדת

גלעור: וכשיפטר מן המת אנו ווען ער גייט אונעק פון איין מת זאל ער אים זאגן לך בשלום גיית מיט דעם פרידען וואס דוא האסט פרידעט אויף דער וועלט • וויא מיר זאגן אין דר גמרא רבי לוי זאגט ווער עס גייט אונעק פון איין מת זאל ער ניש זאגן צו אים לך לשלום צום פרידן נאר לך בשלום וויא אין פסוק שמיים דאס נאט האט גזאגט צוא אברהם דו וועסט קומען צוא דייע עלמערן בשלום אונ ווער עס גייט אונעק פון איין לעבעדיגן זאל ער אים ניש זאגן לך בשלום ווייט עס אויס דאס ער קען ניש שטייגן העכר אין פרידן און סוף בלייבן ביי דעם וואס ער האט נאר לך לשלום גיי צום פרידן דאס דו זאלסט נאך שטייגן העכער אונ העכר דען דוד האט גזאגט צו אבשלום לך בשלום האט ער ניש גליקט אונ יהוה האט גזאגט צו משה לך לשלום האט ער גליקט :

ריא כשאחד מכני העיר מת ווען איינר פון די שטאט לייט שטארבט זאלין אלע שטאט לייט מרוערן אויף זיין מוית אונ זאלין זיך זארגן דר פר אונ זאלן זיך שרעקן פר זיך ווי מיר לערנן אין מסכת שבת רבי יוחנן זאגט ווען איינר פון די פרידן איז גישטארבן זאלן אלע פרידן זארגן דאס עס זאל זיי אויף ניש מרעפן ווען איינר פון דר חברה איז גישטארבן זאלן זיך זארגן די גאנצע חברה • איין טייל זאגן ווען דער גרעסטער שטארבט מוזין די איבעריגע זארגן דען פון גרעסטערן גייט צום קלענערן • אונ איין טייל זאגן ווען דער קלענסטער שטארבט מוזין דיא איבעריגע זארגן דען פון קלענערין גייט ביי גרעסערין • אונ דרום האבן דיא חכמים מתקן גיוען דאס די קרובים זאלין זיך פירען מיט אבילות אונ זאלן ניש ריידן וויא מיר לערנן אין פרק ואלו מגלחין די רבנים האבן גילערינט איין אבל דיא ערשטע דרייא טעג פון זיין אבילות מאר ער קיינעם קיין שלום ניש געבן אונ ער מאר ניש ענטפערין ווען מען גיט אים שלום • נאך דיא דרייא טעג ביי זיבן טעג מען ער ענטפערן ווען מען גיט אים שלום אבער ער מאר קיינעם קיין שלום ניש געבן אונ נאך די זיבן טעג מען ער שלום געבן אונ ענטפערין וויא דער שטייגער איז אלע מאל • אויף זאגט ווייטער די גמרא רבי לוי זאגט איין אבל זאל זיך די ערשטע דרייא טעג דאכטן וויא איין שווערד ליגט אים צווישן זיינע אקסלען צו שייטן • נאך דיא דרייא טעג ביי זיבן טעג זאל ער זיך מראכטן גלייך וויא איין שווערד שטייט קעגן אים אין איין ווינקעלע • אונ נאך די זיבן טעג ביי נאך דעם יאר זאל ער זיך מראכטן גלייך וויא איין שווערד שטייט קעגן אים וואו

לערנן אין פרק ואלו מגלחין די רבנים האבין גילערינט צום ערשטין האט מען דאש פנים פון די עשירים נאך דעם מוית אויף גירעקט אונ דאס פנים פון עניים האט מען צו גירעקט ווייל זייא זיינען שווארץ גיוען פון וועגן הונגר אזו האבין זיך דיא לעבעדיגע עניים גישעמט האט מען מתקן גיוען דאס מען זאל אלע מתים דאס פנים צו דעקן • צום ערשטין האט מען ריא עשירים גימראן אויף איין חשוכע מטה אונ די עניים אויף איין שענדליכע מטה האבן זיך די לעבעדיגע עניים גישעמט האט מען מתקן גיוען דאס מען זאל אלע מתים מראגן אויף איין שענדליכע מטה • צום ערשטין האט מען בשמים גרויערט אונמער דיא מתים וואס האבין גיהאט חולי מעים צוא פערטרייבן דעם שלעכטן ריח האבין זיך די לעבעדיגע וואס האבן גיהאט חולי מעים גישעמט האט מען מתקן גיוען דאס מען זאל בשמים רויכערין ביי אלע מתים • צום ערשטין האט מען מובל גיוען די בלים פון איין אשה גדה וואס זיא איז גישטארבן • האבן זיך די לעבעדיגע נשים נדות גשעמט האט מען מתקן גיוען דאש מען זאל אלע בלים פון גשטארבענע נשים מובל זיין • צום ערשטין האט מען מובל גיוען די בלים פון איין גשטארבענן זב האבין זיך דיא לעבעדיגע זבים גשעמט האט מען מתקן גיוען דאס מען זאל מובל זיין די בלים פון אלע מתים צום ערשטין איז גיוען שווערער פר די קרובים דאס ארויס מראגן פון דעם מת מער וויא זיין שטארבן • ווייל ביי דעם ארויס מראגן האט זיי גימוזט קאסטין פיל געלד די בעקליידונג פון דעם מת ביי עש איז דר צו גיקומען דאס די קרובים האבין דעם מת גילאט ליגן אונ זיינען אונעק גילאטין • ביי רבן גמליאל איז גיקומן אונ האט גיהיישן בגראבין אין לייניגע קליידר • איז דער מנהג גבליבן צו בגראבין אלע מתים אין לייניגע קליידר • זאגט רב פפא היינט איז זיך די וועלט נהג צו בגראבין איין מת אין גראבע לייזאנדר וואס קאסט איין גילדין: ואמרין נמי התם אויף זאגן מיר אין דער גמרא דיא רבנים האבין גילערינט צום ערשטין האט איין רייכער גיבראכט צו איין אבל די סעירת הבראה אין זילבערנע אונ אין גילדערנע קערב אונ איין ארעמא האט גיבראכט אין קערב פון גיפלאכטענע ווערבע האבין זיך די עניים גשעמט האט מען מתקן גיוען דאס אלע זאלן פריינגן אין קערב פון ווערבע • צום ערשטין האבין די עשירים גיבראכט דעם אבל מרינקן אין ווייסע גלעזער אונ די עניים האבין גיבראכט אין גיפארבעט גלעזער האבין זיך די עניים גישעמט האט מען מתקן גיוען דאס אלע זאלן פריינגן אין גיפארבעט

פרק ד נר ג כלל ח חלק ג

קודעין עליו הכל חולצין עליו יחבל מברין עליו ברחובה של עיר. ואמרין נמי התם כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרע רבנן עילויה אמרי גמרינן מיניה (סוטה נחמיה) אמרו מי תניא יתירב שמת יחכם שמת תנן. יעודר שמעתייהו כל יומא כפומין בי מדרשא. סבור מינה ימאי דהיה הוה. אמר להו אבוי תניא חכם כל זמן שעוסקין בהספדו חייבין לקרוע סבר ילמקע לאלתר אמר להו אבוי תניא חכם כבודו בהספדו. וגם כל ישראל חייבין לספדו. דגרסינן במסכת כלה פרק בן עזאי. תנו רבנן בשעת פטירת חכם כל העם חייבין בהספדו שנאמר (שמואל א כג) ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל וכתוב וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו אותו. מדקאמר כל ישראל לאו ש"מ נקבצו אלא שכבוהו בעיירות. אמרו יוכי כבודו של שמואל שהוא היה מהלך מעיר לעיר ושופט שנאמר (ש"ח) והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והנגלג והמצפה ושפט את ישראל ואת כל המקומות האלה ויתשובתו הרבחה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבה לה. אמר רב גדול שנתעסק בשמואל יותר מכמשה רבינו דאלו בכמשה רבינו כתיב (דברים לד) ויבכו בני ישראל. ובשמואל כתיב ויספדו לו כל ישראל אפילו נשים ועבדים וקטנים. תנו רבנן כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם. פיזור לצדיקים רעה להם ורעה לעולם. כינוס לרשעים רעה להם ורעה לעולם. פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם. בזמן שהרשעים נעקרין מן העולם טובה באה לעולם שנאמר (ישעיה כז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ידלא תיכא אינשי דידיה דידעין ליה להודי אלא כולי עלמא דכתיב ואין איש שם על לב וכתוב החם (ימיה יב) נשמה כל הארץ כי אין איש שם על לב אמר רב אחא אין הצדיקים נפטרין מן העולם כן העולם אלא בעון כישול תורה דכתיב (דברים ד) אשר ירצח את רעהו בבלי דעת וכתוב בתריה וזאת התורה אשר שם משה ת"ר מה ראה ישעיה לומר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ללמדך שהצדיק נתפס בעון דודו כדבר אורין דאמר בזמן שהצדיקים בדור הצדיקים נתפסים על עון הדור וגרסינן בפ"ק דמגילה דף מ"ו אמר ר"א צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שנאבדה ממנו מרגלית כל מקום שהולכת היא מרגלית ולא אבדה אלא לבעליה השוכן גרסינן בסוף פרק חלק דף ק"ג ת"ר רשע בא לעולם רעה באה לעולם שנאמר (משלי יח) ככוא רשע בא גם כו' רשע אבד מן העולם רנה

ואלו מגלחין מיר האבן גילערינט ווען איין חכם שפארבט זיינן אלע זיינע קרובים. פֿרענט דיא גמרא וויא קען עס זיין דאס אלע זאלן זיין זיינע קרובים. נייערט עס איז גימיינט דאס אלע מוין קלאגן איבער אים וויא זיינע קרובים און אלע מוין איבער אים קריעה רייסן און אלע מוין איבער אים זייערע קליידר אים טאן וויא פאר צייטן איז דער סדר גווען דאס מען האט די קליידר אים גמאן און מען איז גנאנגן מיט בלויזע אקסלין און אלע מוין עסין אויף אים די סעודת הבראה אויף דער נאם וואו פאר צייטן איז גווען דער אָרט פאר אלע אַבלים צוא עסין אויף זאגן מיר אין דער גמרא וויא רב ספרא איז גישטארבן האבן דיא רבנים איבן אים קיין קריעה ניש גריסן דען וויא האבן זאגט מיר האבן דאך פון אים נאר ניש גלערנט האבן די איבעריגע צו זיין זאגט עס שטייט דאך ניש ווען איין רבי שטארבט עס שטייט דאך ווען איין חכם שטארבט מוין מען איבן אים קריעה רייסן חאטשע מען האט פון אים נאר ניש גלערינט דריבער מוין מען אויף אים אויף קריעה רייסן און נאך מער מיר לערנן דאך אלע מאן זיינע דינים אין בית המדרש האבן די רבנים גמיינט ווייל זיי האבן קיין קריעה ניש גריסן ביי דער מיתה זיינן זיי שוין ווייטער פטור דאס אבוי צו זיי זיאגט אזא לאנג וויא מען איז דעם חכם מספיד מוין מען איבער אים קריעה רייסן. האבן זיי גיוואלט פאלד קריעה רייסן. האט אבוי צו זיי זאגט מיר האבן גילערינט דער פבד פון איין חכם איז דאס מען זאל איבן אים קריעה רייסן ווען מען איז אים מספיד. גם כל ישראל און אויף זיינן אלע ישראל מרחיב צו בקלאגן איין חכם וויא מיר לערנן אין מסכת פלה דיא רבנים האבן גלערינט ווען איין חכם שטארבט מוין אלע מאכין איבער אים איין הספד. וויא אין פסוק שטייט און שמואל איז גישטארבן און כל ישראל האבן אים באקלאגט. און עס שטייט נאך איין מאל אין פסוק שמואל איז גישטארבן האבן זיך איין גיוואלט כל ישראל און האבן אים באקלאגט איז קשה ווען עס שטייט דאס זיי האבן אים באקלאגט ווייסן איה דאך שוין דאס זיי האבן זיך איין גיוואלט און ווארום זאגט עס דער פסוק נייערט דאס קומט מיר צו וויין דאס אויף אין דיא קליינע שמעט האבן זיך כל ישראל איין גיוואלט אים צו בוויינען דען זיי האבן זאגט איז דען גיווען דער פבד פון שמואל דאס ער איז גנאנגן פון איין שטאט צו דער אנדרע צו משפחין די ישראל וויא אין פסוק שטייט שמואל איז אלע יאר גנאנגן און האט ארום גרינגילט דיא שטאט בית אל און דאס אָרט גלגל און מצפה און האט גמשפט די ישראל וואס האבן אין די אלע שמעט גיוואנט און האט זיך צוריק גיקערט אהיים אין דער שטאט רמה דען דארטן איז גווען זיין הויז און דארטן האט ער גמשפט די ישראל און האט דארטן איין מ'ב גיבויט צו נאם. דרייבן האט מען אויף בקלאגט

הכל מברין עליו כר סיה מיהנן סיהו מברין כאלל נחוב סעודס רלשונס : חכם שמת אף על פי שלא למדו ממנו חייבין עליו ככל דכתיב אלו חכם הוא חכם : ועוד שמעתייהו כפומין וכו' כמחן דגמרינן מיניה : מאי דהוי הוי הוואל ולא קבצו בשעת מיתתו הו' לא קבצו : למקרה לאלתר נלא מספר : וכי כבודו של שמואל הוי ואלעזר פבב פ"כ רלוי לספד עליו : ויתשובתו הרבחה כשם מלשון את יצאל סביבמוי חור לביתו סטוס נחמה ונאין סמחוקים ממנו חלוי לספד : דלא תיבא ליהן אלכיס סביו מברין ספדוק מרגישין נחמה שגאס זאג מויה לו סטוס ספסקה נחמהו : מ"ו : הרעה קודם כלה היעס הודיק נאכע מלל דעין שמת היעס כלה אכל דעיק כל לעולם ספקה היעס כעולם נחמה וס יתמנו : כולי האי נחמיקים עכנור סהעיס

אין אלע קליינע שמעט. רב זאגט עס איז גרעסר דער הספד פון שמואל מער וויא ביי משה רבינו דען ביי משה רבינו שטייט ויבכו בני ישראל די קינדער ישראל האבן אים בוויינט שטייט ניש אלע און ביי שמואל שטייט ויספדו לו כל ישראל אלע ישראל האבן אים בקלאגט : תנו רבנן די רבנים האבן גלערינט די פר זאמלונג צו זאמן פון צדיקים איז שוין פאר זיי און שוין פאר די וועלט און ווען די צדיקים זיינן צו שפרייט איז שלעכט פאר זיי און שלעכט פאר די וועלט. דען ווען די צדיקים זיינן צו זאמען קומט פון זיי גוטס ארויס. און דיא פאר זאמלונג פון רשעים איז שלעכט פאר זיי און שלעכט פאר די וועלט. און ווען די רשעים זיינען צו שפרייט איז גוט פאר זיי און גוט פאר די וועלט ווייל פון די פאר זאמלונג פון רשעים קומט נור שלעכטס ארויס ווען די רשעים ווערן ארום גריסן פון דעם עולם קומט ארום אויף דעם עולם וויא אין פסוק שטייט ווען די רשעים ווערן פר לארן איז איין גנאנג אויף דער וועלט. אבר ווען די צדיקים גייען אוועק פון דעם עולם קומט ביזן אויף דעם עולם וויא אין פסוק שטייט דר צדיק ווערט פאר לארן און קיין מענטש נעמט זיך ניש צום הארצן דאס נאם ווייל ביזן שיקן אויף דעם עולם דרום האט ער דעם צדיק צו גנומען דאס ער זאל דאס ביזן ניש זעהן. און ניש נאר זיינע מענטשין וואס האבן אים גיקענט אבער די גנאנצע וועלט דארפן דעם צדיק בקלאגן וויא אין פסוק שטייט קיין מענטש נעמט זיך ניש די זאך צום הארצן אויף שטייט אין פסוק די גנאנצע ערד איז ווארן פאר ווייסט ווייל קיינר האט זיך ניש גינען צום הארצן פר שטייט מען דר פון דס אלע דארפן אים בקלאגן רב אחא זאגט די צדיקים שטארבן נור איבן ביטול תורה וויא אין פסוק שטייט דר וואס שטארבט דאס קומט ווייל ער האט קיין תורה ניש גילערינט וואס משה האט זיא גנעפן צו די קינדער ישראל. דיא רבנים האבן גלערינט וואס האט מיט דער מיט ישעיה גמיינט וואס ער האט זאגט דער צדיק שטארבט און קיינער בטרקמט דאס ניש דאס לערינט אונז דאס דער צדיק שטארבט איבער די עבירות וואס דער דור טוט אזו וויא פר ארין האט גזאגט. דען ער האט גזאגט ווען צדיקים זיינן אין דור שטארבן זיי איבן די עבירות וואס דער דור טוט. אויף לערנן מיר אין מסכת מגילה. רבי אליעזר זאגט ווען איין צדיק שטארבט. שטארבט ער נאר צו זיין דור. עס איז איין משל צו איין מענטשין וואס האט פאר לארן אפעריל וואו דיין דער פעריל בלייבט איז ער אפעריל וואו ער איז אבר פר לארין איז ער נאר צוא דעם וואס האט זיא גיהאט. אויף לערנן מיר אין פרק חלק די רבנים האבן גלערינט ווען איין רשע קומט אויף דער וועלט קומט ביזן אויף דער וועלט וויא אין פסוק שטייט ווען דער רשע קומט אויף דער וועלט קומט שאנד. און ווען איין רשע ווערט פר לארן פון

פרק ד נר ג כלל ח חלק ג

נפש יתורה למ

ועוד מסתמך מחמת הסודות נראה : מפני הרעה שלא ידעו הסודות כאלו כעולם זה סוף לנס סוכה : אלו רשעים שבו שמתחיל לנס יכול להלך כדעתם ואין נדעים מהם : תורת השמש לעולם ככל ואל מנוחם יכלון כדריקים נמוחה וסוכה שלימה : עדי ערב עד יום מותו סוף כדריק עובד אלקים : כי נר מצוה ותורה אור מה אור מאיר לעולם כן כדריקים מניחים בעולם : המושלים כדריקים כהמשלים בלתי סגנה ומתקן לעולם ככל על ידם : אף מיתת הצדיקים מסכרת על אדם סדור : מיתת אהרן לכבדי כהונה שאחזק ויפסד משה את אהרן את כבודו ונר וזכרון יאסף ומת עם : כדרי אהרן מכפרין : חזון המצא על עוונת הדין : פעמון על לטון סוף וכן כולם :

כשם שנפרעין מן המיתם על צום כן נפרעין מן הספרין את מספרין סגנים למתם

באה לעולם שנאמר באבוד רשעים רנה : צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם הצדיק אבד וגו' ואנשי חסד נאספים באין כבין כי ' מפני הרעה נאסף הצדיק : צדיק בא לעולם טובה באה לעולם שנא' (בראשית ר') זה ינחמו ממעשנו וגו' וגרסי' נמי במס' קמא פ' הכונס צאן לדיר דה' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בשביל הרשעים שנאמר (שמות כב) כי תצא אש ומצאה קוצים : אימתי האש יוצאה בזמן שהקוצים מצוין לה : ואינה כותלת אלא מן הצדיקים שנאמר ונאכל נדיש ונאכלה נדיש לא נאמר אלא ונאכל שכבר נאכל : תני רב יוסף (שם יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו וגו' כיון שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע : ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר (יחזקאל כא) והכרתי מסך צדיק ורשע : כבי רב יוסף כולי האי ואקדמינהו נמי : אמר ליה אביי האי טיבותא הוי להו דכתיב ' מפני הרעה נאסף הצדיק : ואמרינן נמי בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ג תני רב יוסף מ"ד (תהלים קד) תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש וגו' תשת חשך זה העולם הזה שדומה ללילה : בו תרמוש כל חיותו יער רשעים שבו שדומין לחיות היער : תורה השמש וגו' תורה השמש לצדיקים : יאספון רשעים לגיהנם : ואל מעונותם ירבצון אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור בפני עצמו : יצא אדם לפעולו יצאו צדיקים לקבל שכרן : ולעבודתו עדי ערב מי שהשלים עבודתו יעדי ערב : וגרסינן במסכת סוטה פרק היה נוטל דף כ"א : ת"ר את זו דרש רבי מנחם כרבי יוסי מ"ד כי נר מצוה וכו' : ואמרינן במסכת כתרא פרק המוכר את הכפינה דף ע"ח אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד על כן יאמרו המושלים וכו' וכשם שהיסורין והצרות הבאים ליחיד או לרבים הם כפרתם כך הקובר בניו בחייו הוא כפרתו ושארן יסורין בעולם גדולים מאלו : כמו שאמרו בפ"ק דברכות דף ה' : תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר בניו בחייו מוחלין לו על כל עונותיו : וגם מיתת הצדיקים מאהר שנתפסין בעון הדור והחסרון הוא לרור ולא להם כי טובה היא להם שלא יראו ברעת העולם על כן מיתתם היא יסורין לדורם והוא עונש ישראל וכפרתם לעולם : ומצאו רבותינו סמך לדבר דגרסי' הגם בפ' ואלו מנלחין ד' כ"א אמר ר' אמי מפני מה נסמכה מיתת מרים לפרה לומר לך מה פרה אדומה מסכרת אף מיתת הצדיקים מסכרת : אמר רבי אלעזר מפני מה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה לומר לך מה בגדי כהונה מכפרים אף מיתתם של צדיקים מסכרת :

ריג פרק המישי

המספיד את המת צריך לידע מדותיו לשכחו בהם ולא ביותר : דתניא בפרק הרואה דף ס"ב רשב"ג אומר 'כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרין ומן העונין אהריהם : וגם הכספיד נענש אם אינו משכחו כפי מעלתו כמו שמצינו שאירע כבר אכין ולכר

זיין קבוד : דר מענטש גייט ארויז צו געמן ויין לויין דאס זיינן די צדיקים וואס געמן זייער שר פאר זייערע מצות וואס זייא האבין גיטאן : און דער וואס האט גיארבעט ביו נאכט דאס איז גימינט דער וואס איז פרום גיווען ביו ער איז גישטארבן דער געמט ויין שר : אויך האבין מיר גילערניט אין מסכת סוטה דאס איין מצוה איז גיליכין צו איין ליכט וואס לייכט צום מענטשן וויא מיר האבן אויבן גישריבן : אויך זאגן מיר אין דר גמרא פון בבא בתרא רבי שמואל בר נחמני זאגט פון וועגן רבי יוחנן וואס מינט דר פסוק על כן יאמרו המושלים דאס זיינן די צדיקים וואס גוועלטיגן איבך זייער יצר הרע וויא מיר האבן אויבן גישריבן יוכש שהיסורין און אזו וויא די יסורין און צרות וואס קומען אויף איין מענטשין אדער אויף פיל לייט זיינן זייער פפירה אויף זייערע עבירות : אזו אויך ביי דעם וואס די קינדער שטארבן פאר זיין לעבין איז עס איין פפירה אויף זייערע עבירות דען עס זיינען ניט דא קיין גרעסערע יסורים אין דער וועלט פון די דאזיגע וויא מיר לערנען אין מסכת ברכות איין תנא האט גילערניט פאר רבי יוחנן דר וואס לערניט תורה און שונט גמילות חסדים און באגראבט זיינע קינדער פון זיין לעבין איז מען אים מיתל אויף אלע זיינע עבירות : אויך די מיתה פון די צדיקים ווייל זיי שטארבן איבך די עבירות פון דעם דור און דאס פעלט דעם דור און ניט צו די צדיקים איז דער שארן דען פון זיי איז עס אטובה דאס זיי שטארבן כדי זיי זאלין ניט זעהן אין דעם ביין וואס עס וועט קומען אויף דער וועלט : דרום איז די מיתה פון די צדיקים נאר יסורים פון דעם דור און איין שטראף צו די ישראל און עס איז מכפר אויף זייערע עבירות און די חכמים האבין עס אן גיוויזן פון איין פסוק וויא מיר לערנן אין פרק ואלו מנלחין : רבי אמי זאגט ווארום שמיית די מיתה פון מרים לעבין דר פרשה פון פרה ארוכה צו ווייזן דאס אזו וואול וויא די פרה אדומה איז מכפר אזו איז די מיתה פון די צדיקים אויך מכפר : רבי אלעזר זאגט ווארום שמיית די מיתה פון אהרן ביי דיא בגדי כהונה צו ווייזן דאס אזו וואול וויא די בגדי כהונה זיינן מכפר אויף ישראל אזו איז אויך די מיתה פון צדיקים מכפר אויף ישראל :

ריג המספיד את המת דער וואס בקלאגט איין פת מו ער גוט ווישין זיינע מצות דאס ער זאל מיט זייא אים לויבן און ניט מער דען מיר לערנן אין פרק הרואה רבן שמעון בן גמליאל זאגט אזו וואול ווי די מתים ווערין גישטראפט איבער זייערע זינד אזו ווערן אויך גישטראפט די וואס זיינען

פון דער וועלט קומט געזאגט אויף דער וועלט וויא אין פסוק שמיית ווען די רשעים ווערין פאר לארן איז איין גיואנג : ווען איין צדיק גייט אועק פון דער וועלט קומט ביי אויף דער וועלט וויא מיר האבן אויבן גישריבן : און ווען איין צדיק ווערט גבארן קומט גיטש אויף דר וועלט וויא אין פסוק שמיית וויא נח איז גבארן גווארן האבן די מענטשן גזאגט דר וועט אונז מרייטמפון אונזר מרייטמגייסיגן אויך לערנן מיר אין מסכת בבא קמא : רבי שמואל בר נחמני זאגט פון וועגן רבי יוחנן קיין שטראף קומט גיט אויף דעם עולם נאר איבער די רשעים וויא אין פסוק שמיית ווען עס וועט ארויז גיין איין פייער און וועט גפינן דערנר דען ווען גייט איין פייער ווייטער נאר ווען ער געמינט דערנר און שטראף ברייטעט זיך אויס אין דר וועלט נאר ווען רשעים זיינען דא און ווען די שטראף קומט הייבט זיא זיך אן פון די צדיקים וויא אין פסוק שמיית די דערנר וועלן פון ברענט ווערן ווען דער שיער איז שוין פאר ברענט גיווארין און דער שיער איז גמינט דיא צדיקים דאס זייא ווערין פריער גשטראפט : רב יוסף האט גילערניט עס שמיית אין פסוק דאס משה האט גזאגט צוא די ישראל איר זאלט ניט ארויס גיין פון אייערע הייז דען ווייל עס איז געבין גיווארין רשות צום משחית ער זאל פאר דארבין דיא מצרים וועט ער ניט מאכין קיין צווישין שייך צווישין איין צדיק און צווישין איין רשע און ניט דאס אליין גייערע ער הייבט צום ערשטין אן פון דעם צדיק וויא אין פסוק שמיית איה וועל פון דיר פון שניידן איין צדיק און איין רשע שמיית איין צדיק פריער האמרב יוסף גוויינט און האט גזאגט ניט גינג דאס דער צדיק ווערט גישטראפט מיט דעם רשע זאל ער נאך פריער גישטראפט ווערין האט אביי צו אים גזאגט דאס איז איין טובה פון די צדיקים דאס זיי ווערין פריער גשטראפט כדי זיי זאלין ניט זעהן די צרות : וויא אין פסוק שמיית גאט לאזט דעם צדיק שטארבן איי דאס אונגליק קומט : ואמרינן נמי אויך זאגן מיר אין פרק השוכר את הפועלים רב יוסף האט גילערניט וואס מיינט דר פסוק גאט מוט פונקטערניש און עס איז נאכט און עס ווידמן זיך אלע חיות פון דעם וואלדי דאס פונקטערניש איז גימינט די וועלט וואס איז גליק צו נאכט און די רשעים וואס זיינען גליק צו חיות רעות דיא גיוועלטיגן אויף דעם עולם ווען די זיין וועט שיינען לעולם הבא צו די צדיקים וועלן די רשעים דענשט קאל איינגיאקעלט ווערן אין גיהנם : און די צדיקים וועלן רוען אין זייער וואונג ווען יעדער צדיק האט איין בונדר וואונג אויף יענס עולם נאך

פרק ה נר ג כלל ח חלק ג

קפוק • כדאיתא לעיל בסוף פרק ג' בחלק זה • וגם מה שאירע להווא טייעא דנתור כביה ושיניה כדאיתא בפרק זה • על כן כדי שילמדו בני אדם דרכי ההספד הראוי לנדולים הביאו רבותינו בפרק ואלו מגלחין קצת מהדברים שהיו אחרים והספדנים על פטירת רבותינו וקדושים • כדנרסין התם דף כ"ה כי נח נפשיה דרבה בר רב הונא ורב המנוא • אסקינהו להתם • כי כטו אנשיא כמו נמלי אמר להו ההוא טייעא מאי האי אמרו ליה • רבנן דקיימי ועבדו יקרא להדדי כר אמר ליעול מר ברישא ומר אמר ליעול מר ברישא אמר ההוא טייעא אי בדינא דידי בגרא בר נברא ליעול ברישא • חלף גמליה דרבה בר רב הונא • נתור כביה ושיניה דההוא טייעא פתח עליה ההוא ינוקא • יגוע ישישים עלה סבבל ועמו • יספר מלחמות יקאת וקפוד הוכפלו בשוד ושבר הבא משנער קצף על עולמו וחמס נפשות ושמח ברום ככלה הדשה רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק • כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא כפדנא תמרים הגיעו ראש על צדיק. כחבר • ינשים לילות כימים על משים לילות כימים • רב חנן חתניה דבי נשיאה היה ולא היה ליה בני בעא רחמי והוה ליה ההוא יומא דהוה ליה נח נפשיה פתח עליה ההוא ספדנא שמחה לתוגה נרפכה ששון ויגון הודבקו בעת שמורתו נאנא יבועת חנינתו אבד הנינו ואסיקו ליה חנן על שמה • כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר היום קשה לישראל כיום בא השמש בצדירים שנאמר (עכוס ח) והיה ביום ההוא יוהבתי השמש בצדירים ואמר רבי יוחנן זה יומו של יאשיהו • ואמרינן התם כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא • יארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גדלה שעשועיה אוי נא לה • יאמרה רת (פירוש רת וו סניא) כי אכדה כלי מלחמה • גם ספרו לנו שם איך בפטירת הצדיקים היו נראין בעולם אותות ומופתים מהודשין לפי שיצטרו בהם בני אדם ויספדום סכסך גדול וכבד כדאמרינן התם כי נח נפשיה דרבי אבהו • אהיתו עמודי דקברי דמעי • דרבי יוכי שפיכו ימרוכי דציפורי דסא • דרבי יעקב בר אהא • איתחמיאו כוכבי כימאי • דרבי אסי איתעקרו כל ארזי • דרבי שמואל בר רב יצחק איתעקרו כל אילניא • דרבי חייה בר אבא נחיתו יכיפי (אננס) דנורא כן שמיא • דרבי כנחם ברבי סיכאי איתעקרו כל אנדרטיא (פירוש גימט מתק שמת) • דרבי תנחום בריה דרבי חייה איש כפר רבני אשתנו יצלתקרא והוה למחצילא (פירוש גימט)

עמודי בעיר קסרי דמעות • מרזבי לנרות כתיבס דליטורי • איתחמיאו כוכבי נלאו סוכניס כשנחשו בעולם מרזבי לנר • כימי דנורא אכניס של אור • אנדרטיא צוחת סלמיס עומין פלס על המתק שמת • לצלכניא כל צוחת סלמיס וצוחת סלמיס כתיבס כשנחשו וכו' כמו מחללות שאין עליהם נורם כמו והלכסתיך מחללות נגד פסחן וכו' פירוש דרבי מנחם כן כל זיינען כספדי מתים אינ וואס קלאגין אויף זיי אונ זאגין אויף זיי מער לויב וויא זיי האבן פרידנט אויף ווערין זיי בשראפט ווען ער לויפט אים ניט וויא ער האט פרידנט וויא מיר האבין אויבין גישריבן דאס בר אבין אונ בר קיפוק זיינן איבן אזו איין זאך גישראפט גינארין אונ אויף וואס עס האט זך גישראפט צו איין סורה דאס זיינע ציין זיינען אים ארויס גפאלן איבן אזו איין זאך וויא מיר וועלין ווייטער גישריבן • על כן דרום כרי די כספדיס זאלן זיך לערנן וויא מען דארף כספדי זיין גרויסע לייט האבין אונזערע חכמים איין טייל זאכין אן גישריבן וואס די קלאגן פלעגן פאר צייטן זאגין אויף דעם טויט פון דיא הייליגע תלמידי חכמים וויא מיר לערנן אין דער גמרא רבה בר רב הונא אונ רב המנוא זיינען גישראבין האט מען זיי גיטראגן פון בבל קיין ארץ ישראל וויא דיא קעמלען מיט דיא ארנות זיינען גקומען אויף איין שטאלן בריק האבן דיא צווייא קעמלן ניט גקענט גיין ביי אנגד נייערט איינע דינער דעם אנדרין זיינען די קעמלן גבליבן שטיין אונ האבן ניט גיוואלט גיין איינער פאר דעם אנדרערן איין סורה גיפרענט ווארום שטייען דיא קעמלן האט מען צוא אים גזאגט ווייל די מתים טוען זיך פבאר אן אונ ווילן ניט גיין איינער פריער פאר דעם אנדרערן האט דר סורה גזאגט נאך מיין דעה נאך דארף רבה בר רב הונא פריער גיין דען ער איז איין גרויסער מאן אונ זיין פאטער איז אויף גיווען איין גרויסער מאן איז דאס קעמל מיט דעם ארזן פון רבה בר רב הונא פריער גזאגן אונ דעם סורה איז ארויש גיפאלן די ציין • האט איין יונגר בחור אן גיהויבן כספדי צו זיין זיי אונ האט גזאגט איין שטאם פון תלמידי חכמים איז אויף גינאנגען פון בבל דאס איז רבה בר רב הונא אונ האט מיט זיך גיבראכט איין סורה תורה מיט וועלכע ער האט מלחמה גיהאלטין דען ער איז גיווען איין גרויסער חכם דיא קלאגין אונ קרעכצין זיינען גימאפעלט גינארין דורך דעם בראך אונ רויב וואש איז גיקומען אויף דר וועלט • איין צארין איז אויף דער וועלט אונ גאט האט צו גינטן נפשות אונ פרייעט זיך מיט זיי וויא מיט איינע זייע פלה גאט וואס וועט אין דימל מוט זיך פרייען ווען עס קומט צוא אים איין ריינע נשמה פון איין צדיק • כי נח נפשיה דרבינא וויא רבינא איז גישראבן האט איין קלאגן איבן אים אזו גזאגט די טייטיל בויער שיקלען זייער קאפ אויף איין צדיק וואס איז גגליכין צוא איין טייטיל בוים וויא דער פסוק זאגט צדיק כחברי מיר וועלין די נעקט מאכין וויא די מעג צוא קלאגין איבן אזו איין צדיק וואס האט זיינען

עלף סיה גו רק לכהפלא בעינו קרוניס להתיס • אסקינהו להתם מנכל לאיי • כי כטו אנשיא וכבד סיה קלז ולא סיו טוב יכוילן לעור וס בדו זה אלא זה אחר זה ומתו כגמלין גובאי המטות כמתין אחר ההוא טייעא סוחר יסמחל מלי כלי נא עמדו כנמליס • רבנן דשיבון רבס בר רב הונא ורב המנוא עבדו אכדו יקרא ד'א בני האי לעבור לפני כלי אחר סיה טייעא רבס בר רב הונא ליעול גרישא דהוא וכו' מתובינן • נתור כביה לחיי כל טייעא סמוס דכיוו לרב המנוא • ספר מלחמות סטר מורה ל'א שלחם רבס ורב המנוא ומהור ככיס דהכח טייעא • גוע ישישים זה רבס בר רב הונא דהוא כן גדולס כן רב הונא דהוא רבס גולה ועדיף מביה דלחץ יגדל ועמו ספר מלחמות רב המנוא • קאת וקס'ד סוככלו כמו ויחוס קאת וקס'ד קוים ודדריס או נחסיס ועקריס כלומר קלס סוכסלס נחל לעולס מנכל להכחט ש'ד וכו' זה ט'אף וקרי'ה על עולמו • נשים לילוח כימים כסססד לקוין עליו יומס ויליס על שס לילות כימים כמורס • ובעת חנינתו דולד סכחמל 'לאכוס סילד אכד חנינו אכיו כמחנט סמת אכיו וכו' קוין עס סילד אחר אכיו חנן ועל עס חנן כססיד כן • התבואה השמש בצדירים חקיע הכתם נחריס כלי כל יאכסו כסכנס יאכסו קרי יומו יכח שס • יארץ שנער • ככל רבי זירא סיה מנכל ובה עולד וגדל חלף כסחל • וסיונו דקלחך חן שער סיה וילדה חן זני גדלס סעשועיה ואכיו קרי ליה רבי זירא ורב זירא • אסרה רת יוכלס למר כן רת וכו' מנכל סיה רבי זירא • אחתיו סוכיד עמודי בעיר קסרי דמעות • מרזבי לנרות כתיבס דליטורי • איתחמיאו כוכבי נלאו סוכניס כשנחשו בעולם מרזבי לנר • כימי דנורא אכניס של אור • אנדרטיא צוחת סלמיס עומין פלס על המתק שמת • לצלכניא כל צוחת סלמיס וצוחת סלמיס כתיבס כשנחשו וכו' כמו מחללות שאין עליהם נורם כמו והלכסתיך מחללות נגד פסחן וכו' פירוש דרבי מנחם כן כל

גלייך גיהאלטין טאג אונ נאכט תורה צו לערנן • רב חנן איז גיווען דר איידיס פון דעם נשיא האט ער קיין קינדר גיט גיהאט האט ער הפלה גמאן אונ האט גיהאט איין זון • אין דעם טאג ווען דער זון איז גיבארין גווארן איז רב חנן גישראבן האט איין קלאגן איבן אים אן גיהויבן צו זאגן דעם ספד • די פרייד איז פר קערט גינארין צו איין טרויערקייט • פרייד אונ טרויערקייט האבן זיך פגעניגט • אין דער צייט פון פרייד איז אויפצונג ניקומען אונ אין דער צייט פון גינאר האט ער זיין גינאר פר לארין • האט מען דאס קינד איין נאמן געבן חנן אויף זיין נאמן ווייל חנן הייסט גנאר • וויא רבי יוחנן איז גישראבן האט רבי יצחק בן אלעזר אן גהויבן צו זאגן דר טאג איז שווער צו ישראל אזו וויא דער מאג וואס דיא זון איז אונזער גנאנגען אין מיטן טאג דען עס שטייט אין פסוק איך וועל מאכין דיא זון אונזר גיין אין מיטן טאג זאגט רבי יוחנן דאס איז גימיינט דער טאג וואס יאשיה המלך איז גישראבין איז דיא זון פון די ישראל אונזר גינאנגען אונ עס איז פינסטער גווארן אויף זאגין מיר אין דער גמרא וויא רבי זירא איז גישראבן האט איין קלאגן איבן אים אן גהויבן צו זאגן • אין לאנד שנער דאס איז בבל איז דער צדיק גיבארין גווארין אונ אין ארץ ישראל איז ער אויף גיצויגן גינארין ווייא צו מיר זאגט סברין וואס רבי זירא האט דארטין תורה גילערניג דאס היינט איז פאר לארן גווארן אירע גיווער צו דער מלחמה דאס איז גימיינט דיא מלחמה פון תורה • גם ספרו לנו האבן אונזר אנדרע חכמים דר ציילט דאס מען האט גייע צייכן אונ וואונדר גזעהן אויף דר וועלט ווען תלמידי חכמים זיינען גישראבן כרי די לייט זאלן זיך מצער זיין אונ זאלן זיי בקלאגן מיט איין גרוישן אונ איין שווערן קלאג • וויא מיר זאגין אין דר גמרא וויא רבי אבהו איז גישראבין האבן דיא זיילין פון דער שטאט קסרי גימאכט רינען פריערן וויא רבי יוסי איז גישראבן האבן די רינעש פון דר שטאט צפורי גפלאסין בלוט וויא רבי יעקב בר אהא איז גישראבן זיינען ווארן געזען שטערן בייא סאגי וויא רבי אסי איז גישראבן זיינען אלע טעגן בויער אויס גריסין גינארין • וויא רבי שמואל בר רב יצחק איז גישראבן זיינען אלע בויער אויס גריסין גינארין • וויא רבי חייה בר אבא איז גישראבן זיינן פייעריגע שטיינר אראפ גיפאלן פון דימיל • וויא רבי מנחם בר סיכאי איז גישראבן זיינען אויס גריסין גינארין אלע אויס גימאלטע צורות פון די גישראבנע מלכים וויא רבי תנחום בריה דרבי חייה פון דר שטאט עכו איז גישראבן זיינען

פרק ה נר ג כלל ה חלק ג

קדושים סיה שלא כסמל נורה כל זוח על קן נשבו חלקים המטענות כמו סהיו חקן לכתוב כסומלוק פמטל כמלולים הוא כלל כמלוק טו כהול של סיד יקח גס כל קן : שביים כמתרתא חסרו כנגים דבוכותו לא כיוו לחו נגים ונולוס : כיוי דברדא חגים של כד : כשוק כיוי חגים של הגר כמחננו וטו זו לוו ליסול : כיוי דדיגלת נכר דדיגלת כמו דפתי והשארותו כשחם כדוק והסחיות מה כשחל לחרו ניכר על ידי הסדרו שלו מספרים שמו מה כשחם כחיו כע"כ כשחל כשחמו לחי עד : אם בן העולם הבא הוא שחם ככר סיה כלל כיוין עליו וטורדין העשות ומספין שחמו : דהחם קאימנא כשחם הסדר ואשחם ח"ך חתמם חלחל חלחליך לרכ לאחוריו חספדיס וכיון דכ נכח רכס הוא וכן ע"כ למס ליה לאחוריו הא לחי חספדיס ניכר וחס זדיק הוא כולו חספדיס : לכו : הא דמתמין ליה לכסד וחחס וכו' לעולם מתמין כיוין שחין בני אדם כחמיס כל קן על זקן מיכר לרש חסיד כי מתמני ליה מתמנו וכו' חלום שחיו חסיד כל קן מתמני ליה ולא מתמנו חלום : רסנו ליה כולו חסידותא חסוס דלופס לפו נמילי דשחיל וכו' פומדיתא חסין סיו כחלמיני כשחעס חילין פומדיתא ליון שח חסיד : חוין חסידו דעס חסס עליס חמם כשחעסין עליו וכו' חסידו : עשה דברים טובים עולם סוס כיוי חסידו חספדיס כסולין למי חסעך : סר כי חסידו כנלול כולין כספדיס למי

החלק והמטענות אלה כמלולים) דרכי יצחק בן אלישע אתתרו ישיבועים מהתרתא כמבריא * דרכ המנוא נחות יכיוי דברדא מרקייעא * דרכ רוב יוסף ינשוק כיוי דפרת אהרדי (סירוס חומות סגנר כניו עייסן) דאכיו ויבא נתוק יכיוי דדיגלת אהרדי * כי נח נפשיה דרב משרשיא מעין דקלי ציצוי (סירוס קוליס) * על כן כל בן דעת יבכה מאד על פטירת הצדיקים שהם עיני העדה ותכחין עיניהם כראות בהחלק הצדיקים טן העולם ויספדו כראוי להם * ולפי שהיו גלילים לשכת לנפטר במה שיש בו על כן אמרו כי בהספדו של נפטר הוו נכרון דרכיו והשארותו כדגרסינן במסכת שבת פרק שואל אדם דף ק"ג אמר רבי יהודה אמר רב מהספדו שלו אדם ניכר * אם הוא בן העולם הבא אם לאו אינו והא אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספדי (סירוס נמיהתי כסחמן כהספדו שיתחממו ויכחמו לחמו כסס ויככו) * ידהתם קאימנא ל"ך * הא דמתמין ליה והאם הא דמתמין ליה ולא חאים אמר ליה אכיי לרבה כנון מר * ידסנו ליה כולוה פומבריתא כאן מחים ליה בהספדי אמר ליה את ורבא בר רב חנן * בעא מיניה רבי אלעזר מרב איזוהו בן העולם הבא אמר ליה כל שדעת רבותיו יגודה הימנו * (קריח י) וסכבו בשוק הכופדים בני גלילא אמרו * עשה דברים שיאמרו לפני מטתך בני יהודה אמרו עשה דברים שיאמרו לאחר מטתך ולא פליגי * יטר כי אתריה ומר כי אתריה * מהתורה שלומד בעולם הזה מוכנה עליו כדגרסינן במדרש תנחומא מעשה בתסיד אחר שהיה מתיחה במקום אחד היה למד בו במסכת הגינה והיה מהפך בה ומתדרה כמה פעמים עד שלימד אותה הימב והיתה שגורה בפיו ולא היה יודע מסכת אחרת מן התלמוד והיה שונה בה כל ימיו כיון שנפטר מן העולם היה כביתו לכדו ולא היה שום אדם יודע פמירתו באה דמות אשה אחת ועמדה עליו והרימה קולה בבכי ומספד נתרבה אנתתה וצעקתה עד אשר נתקבצו הרבון ותאמר להם ספרו לחסיד הזה וכברוהו וכבדו את ארונו ותוכו לחיי העולם הבא שזה כבדני כל ימיו ולא הייתי עוובה ולא שכוחה מיר נתקבצו כל הנשים וישבו עמה ועשו עליו מספד גדול ועצום והאנשים התעסקו בתכריכיו וכל צרכי קבורתו וקברו אותו בכבוד גדול * ואתה אשה בוכה וצועקת אמרו לה מה שפך אחרה לרם הגינה שמי כיון שנקבר אותו חסיד נעלמה אותה האשה מן העין כיך ידעו שסמכת הגינה היתה שגראית לה בצורת אשה ובאה כשעת פמירתו לספוד לו ולבכותו ולקברו בכבוד על שהיה שונה מן העין ושוקד ללמוד בה * והלא דברים ק"ו ומה חסיד זה שלא למד אלא

זיינען אע גימקט גיווארן אלע גיטניצטע צרות און זיינען גלאס גווארן * וויא רבי יצחק בן אלישע איז גישטארבן האבן נבכים זיך אונטער נגראבין אין יבבעציג הייור אין דר שטאט טבריא דען בייא זיין לעבן האט ער זיי אפגיהאלטן פון גניבה איבר זיינע סוכר * וויא רב המנוא איז גישטארבן זיינען שטיינר פון האגיל גימאלן פון הימיל * וויא רבא און רב יוסף זיינען גישטארבן האבן זיך צוא גוף גיבויגן דיא צוויי טויערין פון דעם בריק פון טייך פרט און האבן גיוואלט איין פאלין * ווי אכיי און רבא זיינן גישטארבן האבן זיך צו גוף גיבויגן די צווייא טויערין פון דעם בריק פון טייך חקל און האבן גיוואלט איין פאלין * וויא רב משרשיא איז גישטארבן איז גיוואקסן דערנר אויף די מייטיל בויער : על כן דרום איטליכר מענטש וואס האט שכל זאל ער זייער וויינען ווען צדיקים שטארבן דען זיי זיינען די אויגין פון דער עדה * און די אויגין פון דער עדה זיינען טונקעל גווארן דורך דעם וואס די צדיקים זיינן אונזעק גנאנגן פון דר וועלט דרום זאלין זיי איבר זיי קלאגן ווי רעכט איז : ולמי און ווייל זיי פלעגין לויבן דעם מת מיט די מעלות וואס ער האט גיהאט דרום האבן זיי גנאנט פון דעם הספד קען מען דער קעגן זיינע וועגן וואו זיי וועלן גיין אויף יענם עולם * וויא מיר לערנן אין מסכת שבת * רב יהודה זאגט פון וועגן רב פון דעם הספד פון איין מענטשין ווען מען זאגט אויף אים פיל גוטע מעלות קען מען דער קעגן אויב ער איז אבן עולם הבא און אויב ניט * פרעגט דיא גמרא רב האט דאך גיואנט צו רב שמואל בר שילת די זאלשט זיך דר היצן פר מיר אין הספד כרי דיא לייט זאלן ווייגן דען איך וועל דר בייא שטיין * זעהן מיר דאך דאס רב האט גדארפט אן זאגן און וויא זאגלסטו דאס איבר איין פרומען מאן מאכט מען פון זיך אליין איין הספד און מען דער ציילט זיינע מעשים טובים * ענטפערט די גמרא ביי איין פרומן מאן ווען איינער דער היצט די לייט זיי זאלין וויינען אזו ווייגן זיי אבער דער וואס איז ניט פרומ אפילו ווען איינר דר היצט די לייט צו וויינען וועלן זייא דאך ניט ווייגן * אכיי האט גזאנט צו רבא דיק האבין דאך אלע לייט פון פומבריתא פיינט ווייל דו שטראפסט זייא אזו זאג מיר ווער וועט זיך דער היצין אין דין הספד צו ווייגן * האט רבא צו אים גזאנט דו אונ רבא בר רב חנן וועלן איבר מיר טרויערן : בעא מיניה ר' אלעזר מרב רבי אליעזר האט גיפרעגט פון רב וועלכער מענטש איז איין בן עולם הבא האט רב צוא אים גזאנט דער פון וועגן זיינע רביים זיינען פון אים צו פרידן * עס שטייט אין פסוק דיא קלאגער גייען ארום אין מארק און דר ציילן זיינע מעשים טובים * די לייט

פון דעם לאנד גליל האבן גזאנט טוא גוטע מעשים אויף דער וועלט פרי מען זאל זיי דער ציילין פאר דיין מטה ווייל אין דעם לאנד גליל זיינען די קלאגער גנאנגען פאר דער מטה * און אין לאנד יהודה האט מען גזאנט טוא גוטע מעשים פרי מען זאל זיי דער ציילין הינמער דיין מטה ווייל אין יהודה זיינן די קלאגער גנאנגן פון הימין : והתורה שלומד און די תורה וואס דר מענטש לערינט און לערינט זיא מיט לייטין אויף דעם עולם די תורה וויינט איבר אים ווען ער שטארבט וויא מיר לערנן אין מדרש תנחומא עס איז גיווען איין מעשה מיט איין חסיד דאס ער פלעגט זיטצין בונדער אין איין ארט אליין און האט גילערינט די מסכת הגינה און האט זיא פיל מאל גחורת ביו ער האט זיא גוט אויס גילערינט און האט זיא גיקענט אויס ווענדיג און קיין אנדער מסכת האט ער ניט גיקענט און האט צייט לעבן גילערינט די מסכת * וויא ער איז גישטארבן איז ער אליין גיווען אין זיין היז און קיין מענטש האט ניט גוואושט דאס ער איז גישטארבן איז גקומען דיא מסכת אין איין גישטאלט פון איין אשה און האט זיך ביי דעם מת גישטעלט און האט אויף גיהויבן איר קול מיט וויינען און קלאגן און האט זייער פיל גיופצט און גשריען ביו פיל לייט האבין זיך איין גזאמילט האט זיא צו זיי גזאנט בקלאנט דעם חסיד אונזפגראבט אים און טוט זיין ארון כבוד אן וועט איר דורך דעם זוכה זיין לחיי עולם הבא דען דער חסיד האט מיר כבוד אן גיטאן אלע זיינע מעג און איך בין ניט גיווען פאר לאזין און פאר געסן * האבין זיך באלר איין גיואמילט מיט אנדער אלע ווייפער און האבין זיך געצט מיט איר אויף דער ערד און האבין איבר אים איין גרוישן און איין שטארקין הספד גימאכט און דיא מאגנבלין האבין זיך מתעסק גיווען מיט זיינע תכריכין און מיט אלץ וואס מען דארף האבן צו זיין קבורה און האבין אים בגראבין בפבור גדול און דיא אשה האט גיוויינט און גישריען * האבין דיא לייט זיא גיפרעגט ווי הייסטו האט זיא גזאנט איך הייס הגינה און וויא דער חסיד איז בגראבין גיווארין איז די אשה פר שוואונדן גיווארין אזו האט מען גוואוסט דאס זיא איז גיווען די מסכת הגינה וואס זיא האט זיך בוויזין אין דעם גישטאלט פון איין אשה און איז גיקומען וויא דער חסיד איז גישטארבן אים צוא בקלאגין און צו בוויינען און אים צו בגראבין בפבור ווייל ער האט אין איר תמיד גילערינט און האט זיך גיפלייסט איר צו לערנן * נוא איז די זאך איין קל וחומר ווען דער חסיד האט נאר איין מסכת גילערינט האט ער אזו איין כבוד גיהאט מכל שפן ווען איינר לערינט פיל תורה און לערינט

זיינען אע גימקט גיווארן אלע גיטניצטע צרות און זיינען גלאס גווארן * וויא רבי יצחק בן אלישע איז גישטארבן האבן נבכים זיך אונטער נגראבין אין יבבעציג הייור אין דר שטאט טבריא דען בייא זיין לעבן האט ער זיי אפגיהאלטן פון גניבה איבר זיינע סוכר * וויא רב המנוא איז גישטארבן זיינען שטיינר פון האגיל גימאלן פון הימיל * וויא רבא און רב יוסף זיינען גישטארבן האבן זיך צוא גוף גיבויגן דיא צוויי טויערין פון דעם בריק פון טייך פרט און האבן גיוואלט איין פאלין * ווי אכיי און רבא זיינן גישטארבן האבן זיך צו גוף גיבויגן די צווייא טויערין פון דעם בריק פון טייך חקל און האבן גיוואלט איין פאלין * וויא רב משרשיא איז גישטארבן איז גיוואקסן דערנר אויף די מייטיל בויער : על כן דרום איטליכר מענטש וואס האט שכל זאל ער זייער וויינען ווען צדיקים שטארבן דען זיי זיינען די אויגין פון דער עדה * און די אויגין פון דער עדה זיינען טונקעל גווארן דורך דעם וואס די צדיקים זיינן אונזעק גנאנגן פון דר וועלט דרום זאלין זיי איבר זיי קלאגן ווי רעכט איז : ולמי און ווייל זיי פלעגין לויבן דעם מת מיט די מעלות וואס ער האט גיהאט דרום האבן זיי גנאנט פון דעם הספד קען מען דער קעגן זיינע וועגן וואו זיי וועלן גיין אויף יענם עולם * וויא מיר לערנן אין מסכת שבת * רב יהודה זאגט פון וועגן רב פון דעם הספד פון איין מענטשין ווען מען זאגט אויף אים פיל גוטע מעלות קען מען דער קעגן אויב ער איז אבן עולם הבא און אויב ניט * פרעגט דיא גמרא רב האט דאך גיואנט צו רב שמואל בר שילת די זאלשט זיך דר היצן פר מיר אין הספד כרי דיא לייט זאלן ווייגן דען איך וועל דר בייא שטיין * זעהן מיר דאך דאס רב האט גדארפט אן זאגן און וויא זאגלסטו דאס איבר איין פרומען מאן מאכט מען פון זיך אליין איין הספד און מען דער ציילט זיינע מעשים טובים * ענטפערט די גמרא ביי איין פרומן מאן ווען איינער דער היצט די לייט זיי זאלין וויינען אזו ווייגן זיי אבער דער וואס איז ניט פרומ אפילו ווען איינר דר היצט די לייט צו וויינען וועלן זייא דאך ניט ווייגן * אכיי האט גזאנט צו רבא דיק האבין דאך אלע לייט פון פומבריתא פיינט ווייל דו שטראפסט זייא אזו זאג מיר ווער וועט זיך דער היצין אין דין הספד צו ווייגן * האט רבא צו אים גזאנט דו אונ רבא בר רב חנן וועלן איבר מיר טרויערן : בעא מיניה ר' אלעזר מרב רבי אליעזר האט גיפרעגט פון רב וועלכער מענטש איז איין בן עולם הבא האט רב צוא אים גזאנט דער פון וועגן זיינע רביים זיינען פון אים צו פרידן * עס שטייט אין פסוק דיא קלאגער גייען ארום אין מארק און דר ציילן זיינע מעשים טובים * די לייט

פרק ה נר ג כלל ח חלק ג

תלמידים הרבה עאכו"כ * ואם זוכה שיאמרו תורה ספיו בעולם הזה אין קץ למתן שכרו בעולם הבא * כדגרסינן במסכת בכורות פרק כל פסולי המוקדשין דף ל"א אמר רב יהודה אמר רב מ"ד (תהלים סא) אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה כפי דאמר רבי יוחנן משום רשב"י כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה כפיו בעולם הזה שפתותיו יזוככות בקבר * ואמר רבי יצחק בר עזריאי מאי קרא (שיר) וחכך כיון הטוב הולך לדורי למישרים דובב שפתי ישנים * מכומר של ענבים (פירוש גמ) כיון שאדם נוגע בהם דובב אף תלמיד חכם כיון שאומר דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר * על כן חייב כל הלומד ממנו שום דבר לאומרו משמו בין בחייו בין לאחר פטירתו * בחייו שמביא גאולה לעולם כלומר מסבב טובה הרבה * כדגרסינן בפרק קמא דמגילה דף ט"ו ואמר רבי אלעזר בר הנינא כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי * לאחר פטירתו יבאמרן ואף על פי שפטירת הצדיקים הם עונש גדול לישראל ולוקח בידו הקדוש ברוך הוא * צרור כסף שהם מכניסים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים * אל יתיאשו ישראל על זה מן הגאולה * כי אף על פי שיהיה הדור חייב בחסדו עתיד לשלוח הגואל כדאמרינן בפרק הלך דף צ"ח אמר רבי יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנאמר (תהלים יח) כי אתה עם עני תושיע * ואמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כגדר חכה לו שנאמר (ישעיה נט) כי יבא כנהר צר וכתוב בתריה ובא לציון גואל :

מסע ומר כי אחרים ניהודס כולקין אחר כמסע : דובכות נשות וכוונת כול לו שמועס כחי : כומר פניס שמוספן כולו אחר שבעס או שמועס ימים שיתקו ויחכלו ולו שותח סיון מיד מסע : ותאמר אסתר ועי"כ נחללן יסלל מיהמן : כדאמרן כגורס עונס למח וכה מתקין עונס לחיים ומחללים נעדרס וכוונס עומד לסע : צרור הכסף סס מלוקים המתוס :

גדול ממנו סהיה מלך סרי מדה שמדד שנקבר אכיו כגדולס וכה נמדה מדדו לו שנקבר גם כול על ידי גדולס : מי לנו לענין כבוד קבורה לקבור כגדולס גדול מיוסף שלח נתעסק בו אלא מכה סכוא גדול כישלאל אין כישלאל גדול ממנו סרי שמדה שמדד לקבור אח יוסף על ידי גדול וכה מדדו לו שאלן גדול ככבוד קבורה של מכה שלח נתעסק בו אלא קבורה : מתעסק כביוה של מנהיס אכל מכה מתעסק

ריד פרק ששי

החסידים הראשונים כשהיו נפטרים מן העולם הזה היו מניחים ספר תורה על מטתם או קרוב להם לכבודם * וגם להודיע לכל הרואים שקיים זה מה שכתוב בזה * וגם להמם הבכי ולהרבות ההספד וכן אמרו שעשו לארוננו של יוסף הצדיק שהיו מוליכים אותו במדבר עם ארוננו של תורה לכבודו של יוסף וזכה לזה למען הכבוד וההכפר הגדול שעשה לאביו כמו ששינינו בפ"ק דטוטה דף ט' יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחייו גדול ממנו שנאמר (בראשית ג) ויעל יוסף לקבור את אביו ימי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה זכה בעצמות יוסף אין בישראל גדול ממנו מי לנו גדול במשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה שנאמר (דברים לד) ויקבור אותו בני כארץ מואב ולא על משה בלבד אמרו אלא אף על הצדיקים שנאמר (ישעיה נח) והתך צדקך כבוד ה' יאספך * ואמרינן עלה כגמרא דף י"ג ת"ר בא וראה כמה הביכות מצות על משה רבינו שכל זמן שישראל ימתעסקים בביוה משה מתעסק במצות שנאמר (משל י) חכם לב יקח וראה כמה הביכות מצות על משה רבינו שכל זמן שישראל ימתעסקים בביוה משה מתעסק במצות שנאמר (משל י) חכם לב יקח

זיא מיט אנרערע אונ שטעלט אויף פיל תלמידים וועט ער פשיטא איין גרויסן שכר און כבוד דורך דעם האבן * ואם יזכה און ווען דער מענטש איז זוכה דאס מען זאגט אים נאך דברי תורה אויף דעם עולם איז קיין סוף גיט צו זיין שכר וואס ער האט לעולם הבא וויא מיר לערנן אין מסכת בכורות * רב יהודה זאגט פון וועגן רב וואס מיינט דער פסוק איך וויל וואונגען אין דיין גיזעלט אויף ביידע עולמות איז קשה קען דען אומענטש וואונגען אין איין צייט אויף ביידע וועלטן נייערט דוד האט איז גאט פר הקב"ה רבישע לאז מען מיר נאך זאגן נאך מיין טויט דברי תורה אויף דעם עולם דען רבי יוחנן זאגט פון וועגן רבי שמעון בן יוחאי דר תלמיד חכם וואס מען זאגט אים נאך דברי תורה אויף דעם עולם נאך זיין טויט רירן זיך זיינע ליפן אין קבר גליף וויא איינער רעט * רבי יצחק בר עזרי זאגט עם שטייט אין פסוק דיין גומן איז און וויא גומר וויין וואס ער מאכט ריידן די ליפן פון די וואס שלאפן דאס איז גמיינט וויא איין קעלטער מיט וויין מרויבן וואס מען האט זיי אן גיפרעסט וויא באלד איין מענטש רירט אין זיי אן גייט ארויס וויין אזו אויף איין תלמיד חכם וויא באלד מען זאגט אים נאך דברי תורה רירן זיך זיינע ליפן אין קבר : על כן דרום מוז איינליכער וואס האט פון אים גילערניט דברי תורה צו זאגן עם פון זיינע וועגן סייא פר זיין לעבן סייא נאך זיין טויט דען ווען ער זאגט נאך עפ"ס פון זיינע וועגן פר זיין לעבן בריינגט ער איין דר לייזונג און פיל גוטס אויף דעם עולם וויא מיר לערנן אין מסכת מגילה * רבי אלעזר בר הנינא זאגט דר וואס זאגט נאך דברי תורה אין דעם נאמען פון וועמען ער האט דאס גיהערט בריינגט ער די גאולה אויף דער וועלט ווי אין פסוק שטייט דאס אסתר האט גיזאגט צו אחשורוש אין דעם נאמען פון מרדכי דאס בגתן און תרש האבן אים גיזאגט סם געבין און דאס האט גיבראכט איין דר לייזונג פון דר האנט פון המיועט מען ווען איינער זאגט איין זאך אין דעם נאמען פון דעם וואס האט דאס גיזאגט * און יענער לעבט נאך בריינגט ער איין גאולה * און ווען יענער איז שוין גישטארבן האבן מיר שוין אויבן גואגט : יוע"ס און האמטשע דער טויט פון די צדיקים איז איין גרוישע שפראך צוא ישראל דאס הקב"ה נעמט צו דעם בונד וילבר אין זיין האנט דאס זיינען די צדיקים וואס זייא האבן שלום גימאכט צווישן ישראל און צווישן גאט וואס אין הימיל איז פון דעסט וועגן זאלין זיך די ישראל גיט מיאש זיין פון דר גאולה דען ווען שוין דר דור וועט זיין זינדיג וועט גאט מיט

זיין חסד זיי דאך דר לייזון וויא מיר זאגן אין פרק חלק רבי יוחנן זאגט ווען רוא זעהעסט איין דור וואס גייט גירערניגער אין מצות טאן * זאלסטו האפן דאס דיא גאולה וועט פאלר קומען וויא אין פסוק שטייט דוא גאט טוסט דיא ארומע פאלק ישראל העלפין * אויף זאגט רבי יוחנן ווען רוא זעהשט איין דור וואס פיל צרות קומען אויף אים וויא איין טייף זאלסטו האפן דאס די גאולה וועט פאלר זיין וויא אין פסוק שטייט ווען עם וועט קומען צרות אזו פיל וויא איין טייף ווייסער אין פסוק עם וועט קומען צו ציון דער גואל המטיח :

ריד החסידים הראשונים די פר צייטיגע חסידים ווען זיי זייגן גישטארבען האט מען איין ספר תורה גלייגט אויף זייער מטה ארער פיי זייער מטה פון זייער כבוד וועגן און אויף צו ווייזן צוא אלע לייט וואס זעהן עם דאס דער גישטארבענער האט גיהאלטן וואס אין דער תורה שטייט גיטריבן * און אויף האט מען דאס גיטאן פרי צו דער הימצען אלעמען דאס זיי זאלין פיל ווייזן און קלאגן * און אויף אזו האבן דיא חכמים גואגט דאס מען האט גיטאן צום ארון פון יוסף הצדיק דאס מען האט אים גפירט אין דער מדבר פיי דעם ארון פון דער תורה פון זיין כבוד וועגן און ער האט דער צו זוכה גיווען אויפער דעם כבוד און דעם גרוישן הספד וואס ער האט גיטאן צו זיין פאטער וויא מיר לערנן אין דער מסכת סוטה יוסף האט זוכה גיווען צו בגראבן זיין פאטער ווייל עם איז גיט גיווען צווישן זיינע ברודר קיין גרעשרר חשוב פון אים * דריבער שטייט אין פסוק יוסף איז אויף גנאנגען צו בגראבן זיין פאטער * און ווער איז אונז גרעסער וויא יוסף דאס אין זיין קבורה האט זיך מתעסק גווען משה רבינו משה האט זוכה גיווען זיך מתעסק צו זיין מיט די ביינר פון יוסף און עם איז צווישן פל ישראל קיין חשובר מאן גיט גיווען פון אים * און ווער איז אונז גרעסער וויא משה דאס מיט זיין קבורה האט זיך מתעסק גיווען נאר הקב"ה וויא אין פסוק שטייט גאט האט אים בגראבן אין טאל אין לאגד פון מואב * און גיט אויף משה אליו זאגט דאס דער פסוק נאר אויף אויף אלע צדיקים וויא אין פסוק שטייט עם וועט פאר דיר גיין גרעכטיקייט און גאטש כבוד וועט דיה איין זאמלן : ואמרינן עלה אויף זאגן מיר אין דער גמרא די רבנים האבן גלערניט קום און זעה וויא דיא מצות זייגן גליבט גווען אויף משה רבינו דען אין דער צייט וואס די ישראל האבן זיך פשעפטיגט צוא זאמלן געלט פון די מצרים האט משה עסק גווען אין מצות

פרקו נר ג כלל ח חלק ג

לומדי תורה בישראל. ועל כן היו משבחין אותו ואומרים עליו לימד. כדגסנין בפרק חלק דף צ' אמרו עליו על חזקיהו מלך יהודה שתלה חרב על פתח בהמ"ד אמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידבר כחרב וכדקן מדין ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות מומאה ומתרה. ויש מהקדמונים שלא היו חפצים בהנחת ס' כדאמרין בפרק ואלו מגלחין דף כ"ה כי נח נפשיה דרב הונא סבור ילאותובי ספר תורה אפורייה אמר להו רב חסדא מילתא דרבי לא סבירא ליה השתא ניקום ונעביד. דאמר רבי חלבו אמר רב המנוא אנא חזיתיה לרב הונא דבעי למיתב אפורייה והוה יתיב ספר תורה התם יוכף כדא אארעא ואותיב עליו ספר תורה אלמא קסבר אסור לישוב עלימשה שספר תורה מונח עליה וכו'. ואמרינן נמי התם כי נח נפשיה דרב חסדא מילתא דרבי לא סבירא ליה אגן ניקום ונעביד ליה סבור ידלא למישלל אמר להו רב יצחק תניא חכם כיון שהחזיר פניו מאחורי המטה שולל למדנו שלכל אחד עושין כפי רצונו וכפי מעלתו והמרכיב בכבוד ירבו לו כבוד :

רמו פרק שביעי

מספידים לצדיקים וגם לאחרים כשעומדים שם החכמים בבתי כנסיות מפני כבודן. כדגסנין במגילה פרק בני העיר דף כ"ג תנו רבנן כתי כנסיות בהן נודגין בהן קלות ראש ואין אוכלין בהן ואין שותין בהן יאין נאותין בהן ואין כמטילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החכה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספדין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספדין בהן הספד של רבים וכו'. ואמרינן עלה בנמרא מחוי רב חסדא כגון הספדא ידקא'ם בי רב ששת מחוי רב ששת כגון הספדא דקא'ם כי רב חסדא. ופרס בר פפא ספדא לכלתיה כתי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידה דמיתא אתו כ"ע למיפדה. רבי יירא ספדיה להווא מרבנן כתי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידה דמיתא אתו כ"ע. ר"ל ספדיה להווא ידתי הלכתא בעשרין וארבע שורותא אמר ווי דחסרא ארעא דישראל גברא רבה. ההוא הוה תנא הלכתא ספרא וספרי ותוספתא ושכיב אתו אמרו ליה לרב נחמן ליספדיה מר אמר יחיכי ליספדיה יחאי צנא (פ"ט כ"ג) דמליא ספרי תא חוי מה בין יתקיפי דארעא דישראל לחסדי בבל. ות"ח הנפטר הוא תשמיש קדושה יכמו תיק של ס"ת. וגם ס"ת שבלה נוגזין עמו. כדאמרין התם אמר רבא ס"ת שבלה

לעלמו מביס עדיף אבל למתא לאחי: עדיף מתעשה סלך לימד לא אחי: לאותובי ס"ת אפורייה ולמדיקיים זה מה שמכוב כזה: ובה כדא ספן מתיב קצוה: די לתיב ספר תורה עליו: דלא למשלל להסד סגד מסקריס סקריס עליו:

ואין נאותין בהן אין מתקטין ספ כנסים וכתבתיס ספרי לכלה ומתן וכן אין פטיילין כסס ממוס שיש סס רוחה לסתקטס ולטילן כו: הספד של רבים ס"ת סתם סלזיכין לסתקטס ולססידו וזית סתם סתם לך לפי סכוס בית גזול: דקאי בי רב ששת אס ימות אחר מתיב רב ששת: יקרא דתי סה ליה ספדו של מתיב רב ששת: אתו כולי עלמא לסזוד: דתיני הלכתא סיה סנה מתיבס להמדיס נעמיס ולרנע סורות של מתיבס: היכי ליספדיה כתי אספדו: תאי צנא דמליא ספרי לינו אלא כסל סלזיכין סתם ולינו מתיב סה סתוס אף סכוס הלכות ולא סתם סתורין זה אס וס ורין למרס כגון סכ"ע וכן סל מר רבי סלוי סיה ורין ססורי מחסל: וס לינו יודע מה עשס: תקיפי דארעא דישראל ריש לקיס דמתיב נמסכת יומל דלסלו כתי רכס כר כר סה לא מתיב דמלן דמתיב כתי ריש לקיס וסתיב ליה עסקל כ"ג סכ"ו וכן נחמן כר יצחק מחסדי ככל כ"ל: סתם סתם סתם סתם ליה לא מתיב יחית מעל יחית א"ל: וזית לקיס ספדיה להווא יחתי וכו' וכן נחמן סיה סתוד ולא רכס לססוד: כמו תיק עשסר סתם מונח כו כן גוף סלזיכין

לערנן אין פרק חלק מען האט גזאנט אויף חזקיהו המלך דאס ער האט איין שווערר אויף גיהאנגן אויף דעם מיר פון דעם בית המדרש אינ האט גזאנט ווער עס וועט קיין תורה ניש לערנן זאל דר שטאבן ווערן מיט דעם שווערר אונ מען האט גזאנט פון דן אונ ב"ו באר שבע דאס איז פון איין זייט ארץ ישראל ב"ו דער אנדרר זייט אונ מען האט ניש גזאנט אין סאן אדר אין אשה איין קינר אדרע איין מיידל וואס זיינן ניש בקי גווען אין אלע דינים פון מומאה ומתרה: ויש מהקדמונים אונ אנדערע פון די פאר ציימיגע חסידים האבן ניש גיוואלט דאס מען זאל איין ספר תורה ליינען אויף זייער משה וויא מיר לערנן אין פרק ואלו מגלחין וויא רב הונא איז גישטארבין האט מען גיוואלט איין ספר תורה לייגן אויף זיין משה האט רב חסדא צו זיי גזאנט אז איין זאך וואס אינר רבי האט ב"י זיין לעבין ניש גיוואלט לייגן מען זאל עס סאן זאלן מיר עס דען סאן צו אים נאך זיין מויט דען רב חלבו האט גזאנט פון וועגן רב המנוא איה האב געזעהן צו רב הונא דאש ער האט זיך גיוואלט ועצן אויף איין בעט אונ איין ספר תורה איז דארטין גילעגן האט ער איין קליינע פאס גישטעלט אויף דער ערד אונ האט די ספר תורה דרויף גישטעלט אונ דער נאך האט ער זיך געזעט אויף זיין בעט. נוא זעהן מיר דאס ער האלט דאס מען טאר זיך ניש ועצן אויף איין בעט וואס איין ספר תורה ליגט דרויף. דרום טארן מיר עס אים נאך זיין מויט אויך ניש לייגן אספר תורה אויף זיין משה: אויך זאגן מיר אין דער נמרא וויא רב חסדא איז גישטארבן האט מען גיוואלט איין ספר תורה לייגען אויף זיין משה האט רב יצחק גזאנט אז איין זאך וואס אינר רבי האט עס ב"י זיין לעבן ניש גיוואלט סאן זאלן מיר דען עס סאן צו אים נאך זיין מויט. אויך האבן זיי ניש גיוואלט צו נויף גייען די קריעה וואס זיי האבן איבר אים גרייסן האט רב יצחק צו זיי גזאנט מיר האבן גלעריגט איבר איין חכם אזו באלד וויא מען קערט אף דאש פנים פון דער משה מען מען די קריעה צו נויף גייען. דער פון לערנן מיר אס דאס מען זאל צו אים ליבן מת סאן נאך זיין ווילן נאך אונ נאך זיין מעלה אונ ווער עס מערס די סתים פיל כבוד. דעם וועט נאט אויף מערן כבוד:

טאר זיך ניש אים פוסצען אין זיין. אונ מען טאר ניש גיין שפאצירן אין זיין. אונ מען טאר ניש אריין גיין אין זיין אום זומר זיך צו בהאלטן פון דער היץ אונ אויך אום ווינטר פאר דער קעלט אונ פאר רעגן. מען טאר אין זיין קיין הספד ניש מאכן וואס איין יחיד גייט אן אבער מען מעג אין זיין לערנן פסוק אונ אויך משניות אונ מען מעג אין זיין מאכן איין הספד וואס פיל לייט גייט אן. זאגט רב חסדא דהיינו ב"י דעם הספד וואס רב ששת שמיית דער ב"י אונ רב ששת האט גזאנט דהיינו ב"י איין הספד וואס רב חסדא שמיית דר ב"י דאס מעג מען אין שול מאכן. ופרס בר פפא האט איין הספד גמאכט צו זיין שגור אין שול דען ער האט גזאנט ענטפער פון מ"ן כבוד וועגן אדרע דעם מת כבוד וועגן וועלן קומן פיל לייט צו הערן דעם הספד וועט דס הייסן איין הספד פון פיל לייט דרום מעג מען אים מאכן אין שול. רבי זירא האט גמאכט איין הספד צוא איין תלמיד חכם אין שול דען ער האט גזאנט פון מ"ן כבוד וועגן אונ פון דעם מת כבוד וועגן וועלן קומען פיל לייט צוא הערן דעם הספד ריש לקיש האט איין הספד גמאכט צו איינס וואס האט גלערנט הלכות האט ער אים איין הספד גמאכט מיט פיר אונ צוואנציג שורות פון תלמידים אונ האט גיואנט ווייא גישיען דאס ארץ ישראל האט פאר לארן אזו איין גרוישן סאן איינער האט גלערנט הלכות אונ ספרא אונ ספרי אונ תוספתא אונ וויא ער איז גישטארבן איז מען גקומן אונ מען האט גזאנט צו רב נחמן ער זאל אים איין הספד מאכן האט ער גזאנט וואס זאל איה אויף אים זאגן דען ער איז נאר גיווען וויא איין קארב פול מיט ספרים אבער ער האט ניש גיוואוסט דעם טעם פון וואס ער האט גילערנט דרום וויל איה אים קיין הספד ניש מאכן. תא חוי קום אונ זעה דעם צווישן שייך פון צווישן דיא למדים פון ארץ ישראל אונ צווישן די חסידים פון בבל דען ריש לקיש איז גווען פון ארץ ישראל האט ער זא איין הספד גמאכט איבר איינס וואס איז גיווען אן גלערנט אונ רב נחמן פון בבל האט ניש גמאכט קיין הספד אבער אזו איין תלמיד חכם. ותלמיד חכם אונ איין תלמיד חכם וואס איז גישטארבן איז ער גלייך צו איין זאך וואס ווערט פגוצט צו איין קדושה אזו וויא איין שייך פון איין ספר תורה. אונ אויך ווען איין ספר תורה ווערט פאר פוילט בהאלטן מען זיא ב"י איין תלמיד חכם אזו וויא מיר זאגן אין דר נמרא רבא זאגט ווען איין ספר תורה ווערט פאר פוילט בהאלטן מען זיא ב"י איין תלמיד חכם אפילו ווען ער האט נאר הלכות גלערנט. זאגט רבי

טו מספידים לצדיקים מען בקלאנט די צדיקים אונ אויף אנדערע לייט אין שול אבער זייער כבוד וויא מיר לערנן אין מסכת מגילה דיא רבנים האבן גלערנט מען טאר אין קיין שול קיין קלות ראש ניש פירן. אונ מען טאר ניש עסין אין זיין אונ מען טאר ניש מדינקן אין זיין אונ מען

פרק ז נר ג כלל ח חלק ג

ואב"א רבי חייא עומק במצות הוה וסבר ילא אפגריה (פ"ג הל' א) והיינו דכי מצו רבי חייא ור' הנינאי א"ל רבי הנינאי לרבי חייא בהדי דידי קא מינצת דאם הו' נשתכח תורה מישראל מהדרנא לה ספלולא א"ל ר' חייא אנא עבידנא דלא תשתכח תורה מישראל ורענא כיתנא ועבידנא נשבי (פ"ג הל' ב) וצ"ל דנא טביא ואריכנא (פ"ג הל' ג) מנלמא וכתובנא חמשה חומשי תורה לחמשה ינוקי ואתנאי שיתא סדרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתנייה סדרך לחברוך והיינו דא"ר כמה גדולים מעשי חייא א"ל ר"ש בר אפילו מינך א"ל הן א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל הו' לא תהא כזאת בישראל אמר להן לבני הקמן אני צריך נכנס שמעון אצלו ומסר לו סדרי חכמה אמר להן לבני גדול אני צריך נכנס נמליאל בנו ומסר לו סדרי נשיאות אמר ליה יהונג נשיאותך ברמי' וירוק מרה בתלמידים אני והא כתיב (תהלים ט) ואת יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה שבשדה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומהבקו ומנשקו ואמר לו רבי ומורי לא קשיא יהא בצ"עא הא בפרהסיא י"ר מוטל בצפורי ומקום מוכן לו בבית שערים והתניא (דברים טו) צדק צדק תדרוף הלך אחר רבי לבית שערים אלא כיון דהלש אסטויהו לצפורי ידמדיליא ובסוים אוריא הווא יומא דנח נפשיה דרבי נזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי אמרו כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי ידך בחרב סליק אמתיה לאינרא ואמרה עליונים מכקשים את רבו ותחתונים מכקשים את רבי יהו' צון שיכופו תחתונים את עליונים כיון דהווא כבה זמני דעייל לבית הכסא והלץ תפילין ומנח להו יוקא מצמער אמרה יתי רצון שיכופו עליונים את התחתונים לא שבקי רבנן מלבעי רחמי שקלא מנא ושדיא מאינרא לארעא אשתוק ונח נפשיה אמרי ליה רבנן לבר קפרא זיל עייל אשכחיה דנח נפשיה יקרעיה ללבושיה וואהדריה לקרעיה לאהוריה וקאמר אראלים ומצוקים (פ"ג הל' ד) אחוו בארון הקודש נצחו אראלים את הכצוקים ונגזו ארון הקודש אמרו ליה נח נפשיה אמר להם יאתון קאמרתו אנא לא קאמינא בשעת פמירתו של רבי זקן עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שינעתי בעשר אצבעותי יולא נהיתי אפילו מאצבע קמנה שלי יהו רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתו יצאה בת קול ואמרה יבא שלום ינוהו על משכבותיה על משכבותיה על משכבותיה ליה מסייע ליה לרבי חייא בר גמדיא דאמר

ואינו יספ' לו שבת יד' לא אפגריה לא אפגריה מלמדת והיינו דר' חייא סב' ח' והכי מס' דלא אפגריה לא מי רלס' וצ"ל דנא טביא ונשבי סב' צ"ל עס' מפתח עשש' מפתח סב' סב' סב' סב' לערס' ללמל ומתעוררות עס' קלס' ס' לכתוב עליו אפילו ס' נדונים מעשי דר' א"ל א"ל מאבא כ"י"ס א"ל ח"ו לא תהא כזאת בישראל כלומר ס' לא לזמנ' כדנר' ז' סב' גדול מ' וי"ר לעולם: נהוג נשיאותך ברמיס' כחפ"ס יושב כיון גדולים: דא בצעא מכד לוחס ומתכד כל אחד ואחד אלל כפרסוף מעיל עליהם ארס' להודיעם כפולות: רבי מוטל בצפורי כח"ו ומקום קב' ס' מוכן לו בבית שערים: דמדילי וכן אחריו ולמה נקרא שמה יצפורי שיוצאת גלס' הכר כזו: וקא מצמער לתלן תפילין דמולס מעיסי ס' וצ"ל לוק' כל סת' לביס' הכסא: קרע לבושיה מלפניו נמקום שמחייב לקרע: וואהדריה הקריע' כנגד אחריו כד' ס' י"ל וי"ס: איתון קאמרתו מס' דאחר' כל כחומר מת רבי ידך ואחד אלל כן ועי' לבנו כח"ו סת': ולא נהנינו כח"ו ס' א"ל י"ר עות' שבת' כח"ו קמנה שלי: יבא שלום ינוהו יבאו זיקים וינלו לקחטו וינלו

דיינים דס' איז גמיינט דו זאלסט גיין צו רבי וואס ער וואונט אין בית שערים און וויא זאגסטו דאס רבי האט גוואונט אין צפורי ענטפערט די גמרא ווי רבי איז קראנק גווארן האט מען אים גבראכט קיין צפורי ווייל עס שטייט אויף אהויבן בארג דרום איז דארט אגוונטע לופט פרא אהולה: הווא יומא דעס טאג וואס רבי איז גישטארבן האבן די רבנים גזר תענית גיווען און האבן תפלה גיטאן און האבן גזאגט ווער עס וועט זאגן רבי איז גישטארבן זאל דר שטאבן ווערין מיט איין שווערד איז די דינקסט מיד פון רבי אויף דעם בוידים ארויף גזאגנען און האט גזאגט די ישיבה של מעלה ווילן דאס רבי זאל ביי זיין זיין און די ישיבה של מטה ווילן דאס רבי זאל ביי זיין זיין עס זאל זיין דער ווילן פון גאט דאס די אונטערשטע ישיבה זאל מצנח זיין די אויבערשטע ישיבה און רבי זאל לעבן בלייבן וויא זאל גאט זעהן דאס רבי גיט אומליכט מאל און בית הכסא אריין דען ער האט חולי מעים גיהאט און האט גטאן און אן גיטאן די תפילין און ער האט גרויט צער דער פון גיהאט האט זיא גזאגט עס זאל זיין דר ווילן פון גאט דאס די אויבערשטע ישיבה זאל מצנח זיין די אונטערשטע ישיבה דאס רבי זאל שטארבן און זאל פון די יסורים דער ליוזט ווערין און די רבנים האבן אבר גיט אויף גיהערט תפלה צו טאן האט זיא גיטאן איין ערדנעס קרוג און האט אים פון דעם בוידים אראפ גווארפן וויינען די רבנים פון דעם ווארף שטיל גיבליבן אז איז רבי גישטארבן האבן די רבנים גזאגט צו בר קפרא ניי און זעה וואס רבי שטט איז ער גזאגנען און האט גיטאן דאס רבי איז גישטארבן האט ער זיינע קליידער צו ריסן און האט די קריעה הינטען גווארפן און האט גזאגט די מלאכים און דיא שטארקע צדיקים האבן אן גנוסן אין דעם ארון הקודש האבן די מלאכים מנצח גיווען צו די צדיקים און דר ארון הקודש איז גפאנגען גווארן האבן די רבנים אים גפרענט איז רבי גישטארבן האט ער צו זיי גזאגט איר האט עס גזאגט אבר גיט א"ל דען ער האט מרא גהאט דאס צו זאגן: בשעת פמירתו של רבי אין דר צייט וואס רבי איז גישטארבן האט ער זיינע צעהען פינגער אויף גיהיבן אין דער היף און האט גזאגט רבנו של עולם עס איז אנגעקמט איר גוואוסט פד דיר דאס א"ל האב מיך גמיהט אין דער תורה מיט פינגע צעהן פינגר איר א"ל האב קיין הנאה גיט גהאט אויף דר וועלט אפילו וואס מין קליינס פינגר האט מיר גבראכט עס זאל זיין דר ווילן פון דיר גאט דאס עס זאל זיין שלום אין מין ראוונג איז ארויס גינאנגן איין קול פון הימל און האט גזאגט ער זאל קומן מיט שלום און זיי זאלן ריען אויף ווער נלעגן פרענט די גמרא עס דארף דאך שטיין דוא זאלסט רוען אויף דיין נלעגן און ווארום שטייט זיי זאלן רוען ענטפערט דיא גמרא דאס איז אזו וויא רבי חייא בר גמדיא האט גזאגט פון וועגן רבי יוסי

שפענדיג מיט מצות טאן האט רבי גיט גיוואלט אים סבמל זיין פון זיינע מצות: והיינו און דאס איז דוא זאך דאס ווען רבי חייא און רבי הנינאי האבן זיך גקרינט האט רבי הנינאי גזאגט צו רבי חייא מיט מיר קרינטו דען ווען חס ושלום דיא תורה זאל פאר נעסן ווערן פון ישראל ירא'ט א"ל זיא גקענט אום קערן מיט מין פלול האט רבי חייא צו אים גזאגט מיט מיר קרינטו א"ל האב גיטאכט דאס דיא תורה זאל גיט פרא נעסן ווערן פון ישראל דען א"ל האב פלאקס גוייט און האב דער פון נעצן גטאכט און האב מיט זיין הירשען נחאפט און האב פון דיא פעל פארענט גטאכט און מיט דאס פלייש האב א"ל גשפיוזט יתומים און אויף דעם פארמט האב א"ל גישריבן חמשה חומשי תורה און האב עס גלענעט מיט פינג' קינד מיט איטליכן קינד איין חומש און האב צו זעקס קינדער גלענעט דיא זעקס סדרים פון משניות צו איטליכן קינד איין סדר און האב גזאגט צו די קינדער דאס איטליכר זאל מיט דעם אנדרן לערנען וואס ער קען ביי זיין האבן א"ל גיקענט איז האב א"ל גיטאכט דאס די תורה זאל גיט פאר נעסן ווערן פון ישראל און דרום האט רבי גזאגט וויא זייער גרויס זיינן דיא מעשים פון רבי חייא האט רבי שפען בר רבי צוא אים גזאגט אפילו פון דיינע מעשים זיינן זיי אויך גרעסער האט רבי גזאגט יוא האט רבי ישמעאל ברבי יוסי צוא אים גזאגט זיינען זיין אויף גרעסער פון דיא מעשים פון מין פאטר האט רבי גזאגט חס ושלום א"ל זאל דאס זאגן: אמר ליה האט רבי גזאגט צוא דיא חכמים מין קליינעס זון דארף א"ל איז רבי שפען אריין גזאגנען צו אים האט רבי אים גוויזן וויא איין חכם דארף זיך פירן האט רבי ווידער גזאגט א"ל דארף מין גרוישן זון איז רבן גמליאל אריין גזאגנען צוא אים האט ער אים גוויזן וויא איין נשיא דארף זיך פירן איר האט צוא אים גזאגט מין זון דוא זאלשט ד"ך מיט דיין נשיאות הויף פירן און דוא זאלסט דיין שרעקען ווארפן אויף די תלמידים דאס זיא זאלן פאר דיר מרא האבן פרענט די גמרא עס שטייט דאך אין פסוק דיא גאמט פארמטינע האט ער גטאן ערליך האלטן דאס איז גווען יהושפט מלך יהודה דאס ווען ער האט גזעהן איין תלמיד חכם איז ער אויף גשטאנן פון זיין שטול און האט אים גיהאלוט און גקושט און האט צו אים גזאגט דו בישט מין רבי און מין האר און וויא אזו האט רבי גיהייסן צו ווארפן שרעקן אפער די חכמים ענטפערט די גמרא דאס איז ווען קינד זעט גיט מווער אים פבוד זאל פאר א"ל פרא ר' לייטן מווער איין מרא ווארפן אויף די חכמים ד"ך זאל פאר אים מרא האבן רבי איז קראנק גילעגן אין דער שטאט צפורי און איין ארמ איז גיווען אן גיברייט צו אים אין בית שערים דאס דארטין זאל מען אים באגראבן פרענט די גמרא מיר האבן דאך גלענעט עס שטייט אין פסוק דו זאלסט נאך יאנאנאך רעכט פארמינע

פרק א נר ג כלל ה חלק ד

עלי לפלש להם זכות כן נודע פאקיא פלש
 כלון פלש ולחש להם זכות סיובו לעוכר לחם
 פכלו עובס ולחיות כלס או לחחיס ותיס :
 ויתום לחק מלות נמילות חסד כיון גזלו עין
 נזול סוף לפי הק"ס וחזיק לסניו קבלו עליס
 נחם להקלפתו כלל כחם כמלות נמילות חסד ולחם
 לעולם : היה שפמו מכוסה כמלות חסד ולחם
 היו מקוסים כנגד כחור על לחס רק כמלות
 היו מקוסין ככ ער פוסס והמטעד רק על לחס :

ישראל בכל יום ומשים שלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו לפיכך נמלו לו חסד כל בני ישראל
 שנאמר (ע) ויבכו את אהרן שלשים יום וגו' רבי יוסי אומר שבעת ימי האבל מנין אנו למדין
 כיעקב אבינו שכך עשה לו יוסף שנאמר (בראשית כ) ויעש לאביו אבל שבעת ימים נמילות חסדים
 לאבלים מנין אנו למדין מאיובל שהיתה ביתה סמוך לשוק וכל עובד דרך שם היתה
 יוצאה ככיתה ומכה בכפי ידיה ומקוננת בפיה ומדלכת עשר צעדות וכל חתן שהיה עובר בשוק
 היתה יוצאה מתוך ביתה ומצלצלת בכפי ידיה ומקלסת בפיה ומחלכת עשר צעדות ומתנבא עליה
 אליהו ז"ל הכלבים יאכלו את איובל את ירעאל והאברים שהיו נומלין חסד לא שלטו הכלבים
 בהם שנאמר (מלכים א ט) וילכו לכברה ולא מצאו בה כי אם הנגלות והרגלים וכפות הידים נמילות
 חסדים מנין אנו למדין חסד עמו עמדו כל הנכורים שבהם והלכו כל הלילה לחוסת בית שאן ולקחו את גוית שאול ואת גוית בניו מחוסת
 בית שאן שנאמר (שמואל א לא) ויקומו כל אנשי חיל ונו' לאבלים מנחמין בלחם ויין מנין שנאמר (משלי לא) תנו שכר לאיובד ויין למדי
 נפש אנשי יבש גלעד היו נומלין חסד עם שאול ובניו אמר הקדוש ברוך הוא אף אני אתן להן שכרן לעתיד לבא שעתיד הקב"ה לקבץ
 את ישראל מארבע פנות העולם ראשון הוא מקבץ שבט מנשה שנאמר (תהלים ס) לי גלעד ולי מנשה במשמעו אפרים מעוז ראש זה ירבעם ראשי
 מחוקקי זה אחיתופל מאב סיר רחצי והניחו על אדום אשליך נעלי זה דואג האדומי על פלשת התרועעי אמר הקדוש ב"ה יעלי לפלש
 לרם זכות ולעשותם רעים אלו לאלו וכתוב בסוף הפרק מכאן התקינו חכמים שיהיו עושין כן לכל זקני ישראל וגדוליהם שנאמר
 (יה ב לה) יזיתנם חק על ישראל ראה שלמה שמדת נמילות חסדים גדולה לפני הקב"ה וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים אחד לחתנים
 ואחד לאבלים ולמנודים היו בני ישראל הולכים ויושבים בין שני השערים הללו והנכנס לשער חתנים יודעין שהוא חתן והיו אומרים לו
 דמקום ישמח בכנים ובבנות והנכנס בשער אכלים יהיה שפמו מכוסה היו יודעין שהיו אומרים לו המקום ינחם ואלו
 היה שפמו מגולה היו יודעין שהוא מגולה היו אומרים לו השוכן בבית הזה יתן בלבד לשמוע דברי חבריו ויקרבו כרי שיהיו כל
 ישראל יוצאין ידי חובתן בנמילות חסדים ועליהן היו אומרים ברוך אתה ה' גותן שכר טוב לנומלי חסדים ומשחרב בית המקדש התקינו
 חכמים שיהיו אכלים וחתנים יוצאים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואנשי המקום רואין את החתן ומשמחין אותו ורואין את האבל ויושבין
 עמו על הארץ כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתם בנמילות חסדים ועליהם היו אומרים ברוך אתה ה' גותן שכר טוב לנומלי חסדים :

ריז פרק שני

הבא בבית האבל לנחם האבלים יאמר להם דברים של מעם כדי שיצדיקו דין יוצרם ויקבלו תנחומין ולא יבכו ויאנחו עליו יותר מדאי כדנרסינן
 יהודה מחוקקי און אחיתופל וואס קומט ארויס פון יהודה ומואב סיר רחצי דאס
 איז גיחזוי על אדום אשליך נעלי דאס איז דואג האדומי על פלשת התרועעי
 דאס זאגט נאט דאס איז וועל ווענין פאר זיי איין זכות דאס זיי אלע זאלן
 זיין צו זאמען און האבן עולם דבא : וכתוב בסוף הפרק און עם שמיים
 ווייטר גשריבן אין פרקי רבי אליעזר דר פון האבן די חכמים מתקן גווען
 דאס מען זאל דיא נמילות חסדים טאן צו אלע זקנים פון ישראל און צוא
 זייערע חשבוים וויא אין פסוק שמיים מען האט גיגעבן די מצוה נמילות
 חסדים צו איין גווען אויף ישראל און וויא שלמה המלך האט געזעהן דאס
 די מצוה פון נמילות חסדים איז גרויס פאר הקב"ה דרום וויא ער האט
 גבוים דעם בית המקדש האט ער צווייא שויערין גבוים איינס פאר דיא
 חתנים און איינס פאר די אכלים אדר פאר די לייט וואס זייגן מנודה גווען
 און די ישראל זייגן גנאנגן און האבן זיך גועצט צווישן די צווייא שויערין
 און ווער עס איז גנאנגן אין דעם שויער פון די חתנים האט מען גיוואוסט
 דאס ער איז איין חתן האט מען צו אים גזאנט נאט זאל דיה דער פרייען
 מיט זין און מיט מעבד'ר און ווען ער איז גנאנגן אין דעם שויער פון אכלים
 און האט זיין פנים ברעקט בוי זיין מויל האט מען גיוואוסט דאס ער איז
 איין אכל האט מען צו אים גזאנט נאט זאל דיה פרייסמן און ווען זיין
 פנים איז גיט גווען ברעקט און ער איז גנאנגן אויף דעם שויער פון אכלים
 האט מען גוואוסט דאס ער איז איין מנודה האט מען צו אים גזאנט נאט
 וואס ער רנעט און דעם דרום זאל ער נעבין אין דיין הארצין דאס דו זאלסט
 פאלגן צו דיא רייד פון דייע חכמים און זייא זאלין דיה ווידער געזעהן צו
 זיך און דיא האט שלמה המלך גיטאן פדי כל ישראל זאלין יוצא זיין
 די מצוה פון נמילות חסדים און אויף זיי האט מען גזאנט גלוויבט איז נאט
 וואס ער בצאלט איין גומין שכר צו דיא לייט וואס זייגן נומל חסד און
 וויא דאס בית המקדש איז הריב גווארין האבן דיא חכמים מתקן גווען
 דאס דיא אכלים און חתנים זאלין זיין אין דיא שולין און אין בתי מדרשים
 און ווען די שטאט לייט זעהן אהתן זאלן זייא אים משמח זיין און ווען זייא
 זעהן איין אכל זאלין זייא זיך זעצין מיט אים אויף דער ערד פדי כל ישראל
 זאלין יוצא זיין ידי חובתם מיט דער מצוה פון נמילות חסדים און אויף
 זייא האט מען גזאנט גלוויבט איז נאט וואס ער גיט איין גומין שכר צוא
 דיא וואס זייגן נומל חסד :

מיט אים נומל חסד גווען און האבין איבן אים גוויינט און גיקלאגט וויא
 אין פסוק שמיים נאר דאס אלע האבין פוויינט צו אהרן דרייסיג מע' רבי יוסי
 זאגט די זיבן מען פון אכל לערן איך אף פון יעקב אבינו דאס
 יוסף האט אים גיקלאגט זיבן מען וויא אין פסוק שמיים יוסף האט גמאכט
 צו זיין פאטר איין טרויער זיבן מען און דאס מען זאל צו איין אכל
 נומל חסד זיין לערנן סיר אף פון איזבל דען איר הויז איז גווען גאהינט צום
 מארק און ווען מען האט איין מת גיפירט פו איר הויז איז זיא ארויס
 גנאנגן און האט גיקלאגט מיט אירע הענט און האט גיקלאגט מיט איר
 מויל און איז דעם מת צעהן טריט נאך גנאנגן און ווען איין חתן איז
 גנאנגן פאר איר הויז איז זיא אויף ארויס גנאנגן און האט גפאצט מיט אירע
 הענד און גלויבט מיט איר מויל און איז צעהן טריט מיט אים גנאנגן
 און אליהו האט אויף איר נביאות גזאנט דאס די הינט וועלן עסין דאס
 פלייש פון איזבל אין סאל פון ירעאל אבער די גלידר וואס זיא האט מיט
 זייא נומל חסד גווען האבן די הינט ניט אויף געעסין אויך לערנן מיר אף
 דאס מען זאל טאן נמילות חסדים פון די לייט פון יבש גלעד דען וויא
 שאול המלך מיט זיינע קינד'ר זייגן גהרגת גווארן האבן די לייט פון יבש
 גלעד גזאנט דער מענטש וואס האט אונז מציל גווען פון דער תרפה וואס
 די בני עמון האבן צו אונז גיוואלט טאן מוין מיר מיט אים נומל חסד זיין
 איז זייגן אויף גישטאנן אלע גבורים וואס צווישן זיי זייגן גווען און זייגן
 גנאנגן די גנאנצע נאכט צו דעם שויער פון דער שטאט בית שאן און האבן
 ארויס גנמן דעם גוף פון שאול און דעם גוף פון זיינע קינד'ר פון דעם
 שויער פון בית שאן און האבן זיי פגראבן און מען איז די אכלים מנחם
 מיט ברזיס און מיט וויין וויא אין פסוק שמיים גיט אלמן וויין צו דעם פאר
 לארענעס און וויין צו די פאר ביטערטע נפשות : אנשי יבש גלעד די לייט
 פון יבש גלעד האבן נומל חסד גווען מיט שאול און מיט זיינע קינד'ר האט
 נאט גזאנט איך וועל זיי ווייער שכר בצאלן לעתיד לבוא דען ווען גאט וועט
 איין זאמלן די ישראל פון אלע פיר זייטן פון דער וועלט וועט ער פרייער
 איין זאמלן שבט מנשה וויא אין פסוק שמיים צו מיר וועט זיין דאס לאנד
 גלעד און מנשה און דער נאך וועט קומן שבט אפרים און וועלן זיין צוא
 איין שטארקייט און דער נאך וועט קומן שבט יהודה אדר עס איז און
 כפייתס לי גלעד צו מיר איז אחאב מלך ישראל וואס איז גשטארבן אין רמת
 לעזא אפרים מעוז ראשי אויף ירבעם וואס ער קומט ארויס פון שבט אפרים :

רוח הבא בבית האבל דער וואס קומט אין דעם דרום פון איין אכל מנחם צו

פרק ב נר ג כלל ח חלק ד

במס' קמא שור שננת ד' וה' ד' ל"ח רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קים ניזיל ונינחמיה אמר מאי אית לי לגבי נחמתא דבבלאי ידגדופא הוא ידאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר לה למעבד עבדי אזל איהו יהודיה לגביה אמר ליה (דברים ב) ויאמרה אלי אל תצר את מואב ונכי עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו השתא ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צורר את המדינים *מואבים עצמם לכ"ש * אמר לו הקדוש ב"ה לא כשעלתה על דעתך עולה על דעתי ישתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רות המואבית ונעמה העמונית יהלא דברים קל וחומר ומה בשביל שתי פרידות טובות הם המקום על שתי אומות עובדי כוכבים ומזלות ולא התריכן בתו של רבי שכשרה היתה אם ראוי לצאת ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה הנות חיה * ויאמרו לאבל שלא יבכה על מתו יותר מדאי כדגרסינן בפרק ואלוהמגלחין דף כ"ז * אמר רב יהודה אמר רב כל המתקשה על מתו יותר מדאי על מת אחר הוא כוכה * כי הא דרב הונא הוא הך איתתא בשבכותיה דהוה לה שבע בני שכ"ב חד מנייהו הות בכית עליה טובא אמר לה רב הונא לא תעביד הכי ולא אשנחה ביה * שלח לה חי ציית כותב ואם לאו וזוהי תורה ונאמר לה רב הונא לא תעביד הכי ולא אשנחה ביה * שלח לה חי ציית אמר תכנוש זוורתא לנפשה וסתה * (ירמיה כג) אל תכבו למת ואל תנודו לו * אל תכבו למת יותר מדאי * ואל תנודו לו יותר מכשיעור * ג' לכבי ז' להספד ל' ילחפור * ככאן ואילך אמר הקב"ה אין אתם מרחמים עליו * יותר ממני בכו להולך כי לא ישוב אמר רב * להולך בלא בנים רבי יהושע בן לוי לא הוה אויל לבי אבלא אלא למאן דאויל בלא בנים דכתיב בכו בכו להולך יכי לא ישוב רב הונא אמר זה שעבר עבירה יושנה בה * ואותו שוכה שהניח בן כמותו אין מיתתו אלא שכיבה כיון שהניח זכרונו וזכירת משכבו בעולם הוה כדגרסינן במסכת כתרא פרק יש נוחלין דף קמ"ז דרש רבי פנחס בר חמא מאי דכתיב (מלכים א יא) והדוד שמע במצרים כי שכן בלא דם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה ברוד נאמרה בו שכיבה ויואב נאמרה בן מיתה * דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה * ויואב לא הניח בן והכתיב ומכני יואב עובדיה ויהיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה הניח יואב שכן כמותו נאמרה בו מיתה * והנחמה היא גמילות חסדים יבגמט כמו שהוא לאלו כדגרסינן במסכת שבת פרק שואל אדם דף קנ"ב אמר רב יהודה מת שאין לו מנחמן הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו * ההוא דשכיב בשיבכותיה דרב יהודה

לא ישוב רב הונא אמר זה שעבר עבירה יושנה בה * ואותו שוכה שהניח בן כמותו אין מיתתו אלא שכיבה כיון שהניח זכרונו וזכירת משכבו בעולם הוה כדגרסינן במסכת כתרא פרק יש נוחלין דף קמ"ז דרש רבי פנחס בר חמא מאי דכתיב (מלכים א יא) והדוד שמע במצרים כי שכן בלא דם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה ברוד נאמרה בו שכיבה ויואב נאמרה בן מיתה * דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה * ויואב לא הניח בן והכתיב ומכני יואב עובדיה ויהיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה הניח יואב שכן כמותו נאמרה בו מיתה * והנחמה היא גמילות חסדים יבגמט כמו שהוא לאלו כדגרסינן במסכת שבת פרק שואל אדם דף קנ"ב אמר רב יהודה מת שאין לו מנחמן הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו * ההוא דשכיב בשיבכותיה דרב יהודה

ז"ל דיא אבלים זאל ער זיי זאנן קלגע רייד פדי זיי זאלן נאט גרעמט מאכן איז די טרייסט רייד אן נעמען אונ ניט וויינן אונ קלאגן מער ווי מען דארף * זיי מיר לערנן אין מסכת בבא קמא פ"י רב שמואל בר יהודה איז איין טאכטער גיטארבן האבן די רבנים נואנט צו עולא לאמיר גיין אים מנחם אבל זיין האט עולא נואנט וואס זאל איך טאן פ"י די טרייסטונגען פון די מענטשן פון פבל דאס זייערע טרייסטונגען איז לעסערונג * דען זיי זאגן וואס קען מען טאן קענן נאט * ווייט אויס ווען זיי וואלטן גקענט עפעס טאן קענן נאט וואלטן זיי גיטאן * אבר דער מענטש מוז זאגן אלץ וואס נאט מוט איז גוט און גרעכטי איז עולא אליין גגאנגן צו רב שמואל און האט אים גיטאן * עס שטייט אין פסוק נאט האט נואנט צו משה דוא זאלסט ניט בלענען מעם גאט און ניט האלטן מלחמה מיט אים וואלט דען משה מלחמה גהאלטן אן נאמש גבאט וואס נאט האט עם אים גדארפט פר באטן איז דער תירוץ אזו משה האט אפ גלערנט איין קל וחומר דאס ער זאל מלחמה דאלטן מיט מואב דען ער האט גזאנט ווען נאט האט גרויסן די לייט פון מדין דער שלאגן וואס זיי זיינן נאר גקומן צו העלפן מואב כפל שכן דאס מען זאל דעם מואב דער שלאגן האט נאט גזאנט ניט איז וויא דיין מיינינג איז מיינינג דען איך דארף פון זיי צוויי גומע טויבן ארויס גיין דאס איז רות המואבית און נעמי העמונית דאס איז דיא מיטן פון רחבעם מלך יהודה און פון ווען דעם זכות פון די צוויי מענטשן האט נאט גלאט לעבן די צוויי אומות עמון און מואב * איז די זאך איין קל וחומר ווען פון ווען צוויי פרומע מענטשן האט נאט גלאט לעבן צוויי אומות מלך שכן די טאכטער פון רבי דאס זיא איז פרום גומע ווען עס האט גיזאלט פון איר עפעס גומע ארויס קומען וואלט זיא פשיטא ניבליבין לעבן דרום דארפסטו זיך ניט מצער זיין איבר איר שטארבן * ויאמרו לאבל און זיי זאלן זאגן צום אבל דאס ער זאל ניט וויינן איבר זיין מת מער וויא קען דארף וויא מיר לערנן אין פרק ואלו מגלחין * רב יהודה זאנט פון וועגן רב ווער עס וויינט צו פיל איבר איין מת דער וועט וויינן איך איבר איין אנדר מת וויא עס איז גשעהן מיט רב הונא דאס איין אשה האט נואנט אן זיין גאט וואס זיא האט גהאט זיבן קינדער איז פ"י איר איין קינד גישטארבן האט זיא זייער פיל גוויינט האט רב הונא צו איר גשיקט זיא זאל ניט צו פיל וויינן האט זיא אים ניט גהערט האט ער ווייר צו איר גשיקט ווען דוא וועסט פאלגן איז גוט און ווען ניט זאלסטו פארטייט מאכן תכריכין צו זיינע אנדרע קינדער און זיא האט דאך גוויינט זיין אלע אירע קינדער גישטארבן האט זיא נאך קער גוויינט האט רב הונא ווייר צו איר

דגדופא הוא מדברים כלפי מעלה : האמרי כו' מה אם אפשר לנו לעשות נגד הקב"ה לא סו מניחן למוח חף כריון הקב"ה כוח ימית : מואבים עצמן סבהו בקיול וסכו חף נעם : שתי פרידות טובות גזלות טובות וביינו רות ונעמה העמוניות : הכנוש תכנין וקנא וזרין שיהו לבן דוד לרוב ומכריען כס כל הנה טיקה המת עמו : שלשים לחסד רח אבל על אביו וחסד כל הכנה לספר חף רחם או זקנו : יהיה ממני ממש גווייט לכס דכתיב נחלי לימים עוד שבעה חלו שבעה ימי אכלתה של המטולת וכו' שפסידין לעולם : בעולם הוה על זקוק שחך בן מספידין לעולם : להולך בלא בנים זולין מי שפסיד עליה ליהודים לחסד נכחה ולחסידי עליו : כי לא ישוב ללמוד חן מוציאו שילובו וישוב ולא נולד מידעו חסד : ושנה בה זכיון שבעה חסד פעמים ומשיקט כה חן נחם חסד טוב לעבדים וליוו שז מנחם : ונספרת חסדו ויבנה כערו וגם עונות חסדו פ"י קדים ונכתי שאלמך כערו וגם כסיוכו חסדו בינוי כסות משכבו כלומר מה שלחו לנח עליו ויבא עליו : בנפטר עוכה ונחמה

פרק ג נר ג כלל ח חלק ד

ישתו כמשתה הראשונים כך משתה האחרונים . אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים . אמר אביו רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא ימשתה הראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא דאמר רשביל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשמן אמר רב יוסף מאי קרא (ישעיה א') לולי ה' צבאות הויתר לנו שריד כמעט כסדום היינו וגו' . מאי אהדר ליה שמעו דבר ה' קציני סדום וגו' . אמר ליה קום אימא מילתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחויקים יבבריתו של אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען וגו' אחינו בעל הנמול ישלם לכם נמולכם ברוך משלם הנמול . אמר ליה קום אימא מילתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והצל מלט והושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הרעב ומן השבי ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני משחית ומכל מיני פורעניות המתרגשות לבא לעולם פורם נקרא אתה תענה ברוך עוצר המגפה :

ריט פרק רביעי

דברי הנחמות שהיו אומרים חכמי התלמוד כתבום בנגמ' כדי שילמדו מהם דברי תנחומין כדגרסינן בס"פ ואלו כמלחין ד'כ"ח ת"ר כשמתו בניו של ר' שמעאל נכנסו ד' חכמים לנחמו ואלו הן ר"ט וריה"ג ור"ב"ע ור"ע . אמר להם ר"ט ידעו שחכם גדול הוא ובקי באגדה ואל יכנס מכם לתוך דברי חברי' אמר ר"ע ואני אחריו . פתח ר"י ואמר רבו עונותיו תכפוהו אבליו יתמריח רבותיו פעם ראשונה ושניה נענה ר"ט ואמר (ויקרא י') ואחיכם כל בית ישראל וגו' והלא דברים ק"ו ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב (שם ט) ויקריבו בני אהרן את הדם אליו יכך בניו של רבי ישמעאל עאכ"ו נענה רבי יוסי הגלילי ואמר (מלכים א' יד) וכפרו לו כל ישראל וקברו אותו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב . והלא דברים ק"ו ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא מצוה אחת דכתיב ביה יען נמצא בו דבר טוב כך בניו של רבי ישמעאל עאכ"ו . מאי דבר טוב פליגי בה רבי זירא ורבי הנינא בר פפא חד אמר שביטל משמרתו ועלה לרגל . וחד אמר שביטל יפרסאות שהושיב אביו ירבעם על הדוכים כדי שלא יעלו ישראל לרגל . נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר (ירמיה יד) בשלום תמות ובמשפוח אבותיך הכלכים הראשונים וגו' . והלא

שאלו פומתם לפד סכל מתיס ולא פככו למח יוסר מדלי : משתה דראשונים לימא מנחם ראשונים סיא סכנר מסו : בבריתו של אברהם אבינו צמל חסידים דכתיב ויסע חצ"ל חכילם שתיס לויס :

דעו שחכם גדול הוא ר' יצחקאל על כן אל יכנס וכו' כדי שלא יבלבל בלגדתו וחסר ר' עקיבא לני אומר אגדה נלחמין : והסריח רבותיו כמלין נלחמו כי זכ סיה לין שני שמה לי : כך כתב סק"ה ויבכו כל בית ישראל וגו' כעס כל רבי סכ"ה מלוח מלוח סיו מקיימים על אחת כמה וכמה שחניניו סס לפני סק"ה ולחיון לככות עליהם : פרסאות שומרים סעמיד ירבעם על כדרכים שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים וכל אביס בנו וכטלס ומד חמר סלא כיעל רק מסמרתו סכול סיה חמד מן סכומים וכסניע מסמרתו

פון רבי ישמעאל זיין גשטארבן זיינען צו אים אריין גנאנגן פיר חכמים צו מריישטן אים און דאס זיינען זיי . רבי מרפון און רבי יוסי הגלילי און רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא . האט רבי מרפון צוא זיין גנאנט איר זאלט ווישין דאס רבי ישמעאל איז זיין גרויסער חכם און איז קלאר אין אגדות דרום זאל איינר ניט אריין גיין אין דיא רייד פון דעם אנדערן דען מיר מוזן אויס הערן גוט וואס יענער זאגט האט רבי עקיבא זאגט איר וועל צום לעצטן בירדן וויא זיין גקומען צו אים האט רבי ישמעאל אן גהויבן און האט גזאגט דורך דיא פיל זינד איז גשטארקט גיזוארין דיא אבילות און האט שוין צווייא מאל מפרח גיווען זיינע רביים אים מנחם צו זיין בייא דעם טויט פון דיא פריערדיגע קינדער . דאס האט ר' ישמעאל אויף זיך גמיינט האט רבי מרפון גיענטפערט און דאס גזאגט עס שטייט בייא דעם טויט פון גרב און אביהוא דיא קינדער פון אהרן האט נאט גהוישן דאס גאר דאס הויז גזינד פון ישראל זאלן זיין בווייגן איז דיא זאך איין קל וחומר נען נאט האט גהיישן דאס מען זאל ווייגן און קלאגן אויף גרב ואביהוא וואס זיין האבן גאר איין מצוה גטאן פאר זייער טויט וויא איין פסוק שטייט דיא קינד פון אהרן האבן גיענערט דאס בלוט צוא דעם מזבח און איבער דער מצוה האט נאט גהייסן מען זאל איבער זיין קלאגן און וויינען מבל שפן דיא קינדער פון רבי ישמעאל וואס האבן פיל תורה גילערניט און מצות גיטאן דארף מען פשיטא איבער זיין ווייגן און קלאגן : נענה רבי יוסי הגלילי האט רבי יוסי הגלילי גענטפערט און האט גזאגט עס שטייט אין פסוק דאס כל ישראל ועלן באקלאגן אביה בן ירבעם און ועלן זאים באגראבן דען דער אליין וועט קומען צוא קבורה פון דעם גאנצן הויז גזינד פון ירבעם איז די זאך איין קל וחומר ווען דער אביה וואס האט גאר איין מצוה גיטאן האט ער זוכה גיווען דאס כל ישראל האבן אים באקלאגט מבל שפן דיא קינדער פון רבי ישמעאל וואס האבן פיל תורה גלערניט און מצות גיטאן דארף מען פשיטא קלאגן איבער זיין פקענט דיא גקרא וואס פאר איין מצוה האט אביה גיטאן . קריגען אין דער זאך רבי זירא און רבי הנינא . איינער זאגט ער האט מבטל גווען זיין משמר וואס זיין קאמער האט אים גיוועצט צוא היטען דיא ישראל זיין זאלן ניט עולה לרגל זיין קיין ירושלים און איז אליין אויף גנאנגען קיין ירושלים און איינער זאגט ער האט מבטל גיווען אלע שמרים וואס זיין קאמער האט גיוועצט מען זאל ניט עולה לרגל זיין און האט גלאזט דיא ישראל גיין קיין ירושלים : נענה רבי אלעזר בן עזריה האט רבי אלעזר בן עזריה גיענטפערט און האט גזאגט עס שטייט אין פסוק בייא צדקיהו מלך יהודה דו וועשט בשלום שטארבן און מען וועט פאר ברענען דייע וואגן וויא מען האט צוא דייע עלטערן דיא מלכים גיטאן דען מען פלעגט פאר ברענען

דאס איז איין זאך וואס זיא שטייט פון אייביג און עס איז איין וועג פון ששת ימי בראשית פיל מענטשן האבן עס שוין גטרינקן דאס זיין זיינען שוין גישטארבן און פיל מענטשן וועלן עס נאך טרינקן דאס זיין וועלן אויף שטארבן . ווי דיא סעודה פון די ערשטע אבלים איז גיווען דאס זיין האבן גיעסן דיא סעודת הבראה וועט אויף זיין דיא סעודה פון אנדערע אבלים . אונזרע ברירר . גאט דער האר פון אלע מריישט דער זאל אייך מריישטן גלויבט בישמו גאט וואס ער מריישט אבלים האט אביי גזאגט דאס פיל האבן עס שוין גטרינקן דאס זיין זיינן גישטארבן זאל מען זאגן אבר דאס פיל לייט וועלן שטארבן טאר מען ניט זאגן . פיל אבלים האבן גיעסן סעודת הבראה מען מען זאגן אבר פיל אבלים וועלן נאך עסין סעודת הבראה טאר מען ניט זאגן דען רבי שמעון בן לקיש האט גזאגט און אויף האט מען אז גלעגנט פון וועגן רבי יוסי אייביג זאל דר מענטש ניט עפנין זיין מויל צו ביין זאגט רב יוסף עס שטייט אז איין פסוק דאס ישעיהו הנביא האט גזאגט מיר ישראל זיינן באלד גיבליבן וויא סדום און עמורה זאגט שוין דער ריידר דער פסוק הערם צוא גאמש רייד איר הארן פון סדום פאר נעמט תורה איר פאלק פון עמורה . זעהט מען דאס ווער עס זאגט איין שלעכט ווארט ווערט ער אפט מאל אן גינפן אמר ליה האט ריש לקיש גזאגט צו זיין מתורגמן זאגן איין און קעגן די וואס זיינן מנחם אבלים האט ער אן גהויבן און האט גזאגט אונזרע ברירר וואס מען גוטס זיין זיינען דיא קינד פון אברהם אבינו וואס ער האט גוטס גיטאן וואס זיין האלטן אין דעם ברית פון אברהם אבינו אז וויא איין פסוק שטייט דאס גאט האט גזאגט אויף אברהם איה האב אים ליב ווייל ער וועט היטן זיינע קינד צו טאן חסד . אונזרע ברירער גאט דר האר וואס בצאלט אימליכן וואס ער טוט גוטס זאל ער אייך אויף בצאלעווייל איר האט גוטס גטאן גלויבט בישמו גאט וואס ער בצאלט אימליכן פון זיינע גוטע מעשים האט ריש לקיש צו אים גזאגט זאגן איין זאך קעגן כל ישראל האט ער אן גהויבן און האט גזאגט דער האר פון דער גאנצער ועלם לייז אויש רעטע און אנמירן און העלף דיין פאלק ישראל ופון דבר אונז פון שווערד און פון דאגער און פון גיפניקענט און פון קראנקייטן און פון אלערלייא פאר דארבינג און פון אלערלייא פורעניות וואס קומען אויף דער וועלם . איינער מיר וועלן צוא דיר רופן זאלסטו אונז ענטפערן . גלויבט איז נאט וואס ער האלט אויף דיא מנפה :

ריט דברי נחמות די מריישט רייד וואס די חכמים פון דר גמרא פלעגן בייא דיא אבלים זאגן האט עס דיא גמרא דרום אן גשריבן ברי מען זאל זיך דער פון לערנן וויא אז צוא זאגן מריישט רייד צו איין אבל וויא מיר לערנן אין פרק זאלו מלחין דיא רבנים האבן גלעגנט וויא דיא קינד

פרק ד נר ג כלל ח חלק ד

נפש יתירה מו

נתן רשום לפסוק: והמלך היה פומד כמלכות כתיב שלל ידעו ישראל שכול מוכס וינטו ותחלט פסוקם כיה ניסל לכך כיו מכסידין עליו וכו' : ככה עקיבא איבא ומס ביני לבינא ומס מחסורו כמיוסס יומר מס : לא חסיער משוריו לא יחלוק רגליו לישול כלחד כעמוד על דבר לא ואלא לא דבר כמפוס רגליו טעין לישול וכן ראלו לו נתנס על נפילתו ולכפיר מלכו כי טורח אלכיו כקצרו : העולם עומד לא נכחל כעולם אלל כשגיל ג' דברים כללו ואלמלא כס לא נתקיים כעולם כיוסב אלל ח' ורעה אחר רעס נחל לטולס וכו' וכו' וכו' כעולם : על התורה דכתיב אל לא כריוס יומס וילנס חקוס שמיס ואלן לא שמיס ומלי כיה חקוס שמיס ואלן כשמיס יומס עלס והאלן יעולס ואלס אין טורח אלן קמח : ועל העבודה כבודת כהקננות סק שמיס כמסכת שמיס אלמלא מעמדות לא נפקימו שמיס ואלן אומן משמרות סכיו עומדין אלל כהקננות ומחללין על כריכס של ישראל ותיקלנו כרנטיהס לרגון ומלינו כשכיל כהקננות כהקניב נח כשכנ כהקניס שלל יכיל מכול לשלס כיה כשטולס עומד על כהקננות : ועל גמילות חסדים דכתיב עולס חסד יכנס וגמילות חסד כול לחיים למח חתן וכלס ולנחס כלכיל ולכך מוליס וגמילות חסד וחחס כול מה שטעין מס כמחיס ואלן למעלס מוח שליטו מוסה למול עד שכין גדול וכולן למול אלס כיו ולכקריב סמו וכלל כול וכוסק כמח מלוח וכו' וכו' מה שחלסיס כל זקוק כתיב לחיות שלס כמדומיו לסחפן עס כסכניס ולכיק כיו דיקוק עולס : לא רחיס

דברים קל וחומר ומה צדקיה מלך יהודה שלא עשה אלא כצוה אחת שהעלה את ירמיהו סבור הכיט כך בניו של רבי ישמעאל עאכ"ו . נענה רבי עקיבא ואמר (וכיה יב) ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדרימון בן סברימון בבקעת מגידון . ואמר רב יוקף אלמלא הרגומא דהאי קרא לא ידענא מארי קאמר בעידנא ההיא יכנו מספדא בירושלם כמספד אחאב בן עמרי דקמיל יתיה הדרימון בן סברימון בבקעת הורא וכמספד יאשיהו בן אמון דקמיל יתיה פרעה הגירא בבקעת מגידון . והלא דברים קל וחומר ומה אחאב מלך ישראל שלא עשה אלא דבר אחד טוב דכתיב (מלכים א כב) 'והמלך היה וגו' כך . בניו של רבי ישמעאל על אחת כמה וכמה . והאבל יודה לכפידים ולסנהמנים על הכבוד שעשו לו ויפטרם בשלום . כדאמרינן הרם כעשה ומתו בניו של רבי עקיבא ובאו כל ישראל והכפידום הכפר גדול בשעת פטירתם עמד רבי עקיבא על כפסל גדול ואמר אם בשביל בני עשיתם לי זה הכבוד ואם בשביל עקיבא באתם הרי יכמה עקיבא איבא בשוקא אלא כך אחרתם תורת אלהיו בקרבו ילאצחמטעד אשוריו כל שכן ששכרם הוא רב ועתה לכו לבתיכם לשלום . על כן יגמול חסד לחיים ולמתים וינתם האבלים ובעל הגמול ישלם לו :

חלק חמישי

בגמילות חסדים ויש בו שני פרקים :

רב ערק ראשון אחד מהעמודים שעומדת עליהם הארץ ויושביה הוא גמילות חסדים עם כל אדם כמו ששינו כפרק קמא דאבות שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים יהעולם עומד . על התורה יועל העבודה יועל גמילות חסדים . וכצינו שהתורה נחלתה וסופה גמילות חסדים . כדאמרינן בסוף פרק קמא דמוטה דף י"ד . דרש רבי עמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים . תחלתה גמילות חסדים דכתיב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים . לאדם ולאשתו . כתנות עור . וסופה גמילות חסדים דכתיב (דברים לד) ויקבור אותו בני . ומי שיש בו גמילות חסדים הוא מורעו של אברהם אבינו ואוהב מדותיו שהיה בו מדת חסד . כדנרסינן כמסכת כלה פרק כיצד מרקין דרש רבא כל מי שיש בו שלש מדות הללו בידוע שהוא מורעו של אברהם אבינו והמנוכחיין נומל חסדים . בשלמא נומל חסדים דכתיב (מייכה ז) ותן אבת ליעקב וגו' . ביישון נמי כדדרש רבא (בראשית יב) חנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את ולא עד עכשיו . אלא רחמן הא אברהם לא ורחים על בריה היינו רבותיה דאברהם

וואר . ס דאבין זיי דעס כבוד ניש בייערט איר האט עס גיטאן לכבוד רחוקה וואס איך האב גילערניט דרום וועט איר בוודאי איין גרוישן שרך דר פר האבין און גייט אהיים לשלום . דרום זאל אומליכר נומל חסד זיין מיט לעבעדיגע און מיט מוטיע און זאל דיא אבליס מריישטמן און נאט וועט אים זיין שרך בצאלין :

רב אחד מהעמודים איינש פון די זיילין אויף וואס דיא עקר און אירע זיצר שטייען איז גמילות חסדים וויא מיר לערנן אין פרקי אבות . שמעון הצדיק איז איבך גבליבין פון די אנשי כנסת הגדולה ער האט גיזאגט אויף דרייא זאכן שטייט דיא וועלט . אויף תורה לערנען און אויף גאט דינען און אויף גמילות חסדים . און מיר גיפניגען דאס די תורה איז איר אנפאנג און אויס לאז מיט גמילות חסדים וויא מיר זאגין אין דר נמרא סופה . רבי שמלאי האט גירשען די תורה הויבט זיך אן מיט גמילות חסדים און לאט זיך אויש מיט גמילות חסדים . זיא הויבט זיך אן מיט גמילות חסדים וויא אין פסוק שטייט גאט דער האר האט גימאכט צוא אדם און צוא זיין ווייב העמךד פון לעדער און האט זיי אן גקלייד . און דאס איז גמילות חסדים . אויף לאז זיך די תורה אויס מיט גמילות חסדים וויא אין פסוק שטייט גאט האט בגראבין צוא משה אין מאל און דאס הייסט אויף גמילות חסדים . ומי שיש בו גמילות חסדים און ווער עס האט אין זיך גמילות חסדים דער איז פון די קינד פון אברהם אבינו און ליבט מרות דען אברהם האט גיזאגט די סרה פון צו מאן חסד וויא מיר לערנן אין מסכת פלה . רבא האט גירשען דער וואס האט אין זיך דיא דרייא מדות דאס ער איז אריין רחמן . און איז איין שעמעדיגר און נומל חסד דער איז געוויש פון דיא קינד פון אברהם אבינו . פרעגט דיא נמרא דאס איז רעכט וואס דוא זאגשט דאס אברהם האט נומל חסד גווען דען עס שטייט אין פסוק חסד לאברהם . אויך גיפנין מיר דאס אברהם איז גיווען איין שעקעדיגר וויא רבא האט גירשען עס שטייט אין פסוק אברהם האט גזאגט צו שרה היינט ווייש איך דאס די בישט איין שיינע אשה אבר פריער האט ער זיך גישעקט צו זעהן איר שיינקייט אבער דאס וואס דוא זאגשט אברהם איז איין רחמן גיווען אברהם האט דאך גיט גיזאגט קיין רחמנות איבך זיין איינציגן זון און האט אים גיוואלט קוילן פאר איין קרבן . ענטפערט די נמרא דאס איז גווען די גרויסקייט גייא אברהם דאס ער האט זיין זון וייער ליב גהאט און האט אים

ברענגען דיא קליידער פון דיא מלכים דאס קיינער זאל זייא גיט גימציין . איז דיא זאך איין קל וחומר ווען צדקיהו מלך יהודה וואס ער האט גאר איין כזה גטאן דאס ער האט גילאזט ירמיהו הנביא פון דער גרוב מיט ליים ארויס נעמן האט ער אזו איין כבוד גהאט מכל שפן דיא קינדער פון רבי ישמעאל וואס זייא האבן פיל תורה גלערנט און מצות גטאן דארף מען שטייט קלאגן און ווייגן איבך זייא . האט רבי עקיבא גיענטפערט און האט גזאגט עס שטייט אין פסוק אין דעם מאג פר דער גאולה וועט דער טרויער אזו גרויש זיין אין ירושלים וויא דר טרויער וואש איז גיווען פון הדרימון בן סברימון אין בקעת מגידון זאגט רב יוסף ווען גיט דר הרגום פון דעם פסוק וואלמין מיר גיט גיוואוישט וואס ער זאגט און דער הרגום איז אים אזו ספורש אין דעם דאזיגן מאג וועט אזו גרויס זיין דער טרויער אין ירושלים אזו וויא עס איז גיווען דר טרויער פון אהאב וואס הדרימון בן סברימון האט אים גיזאגט אין בקעת דגרא און אזו וויא דר טרויער פון יאשיהו בן אמון המלך וואס פרעה הגירא האט אים גהרגט אין בקעת מגידון . נא זעהן מיר דאס מען האט גקלאגט איבך אהאב מלך ישראל איז די זאך איין קל וחומר ווען אהאב מלך ישראל וואס ער האט גאר איין גוטע זאך גיטאן וויא אין פסוק שטייט וויא ער איז גישאסן גיווארין איז ער גבליבין שטיין אין זיין קארישע און איז גיט אנטלאפן גיווארין פון דער מלכה כיד די ישראל זאלין אויך גיט אנטלויפן דרום איז ער גבליבן שטיין ביו אויף דער נאכט דאס קיינער זאל גיט זעהן דאס ער איז גישלאגן גיווארין דרום האט ער זוכה גיווען דאס מען האט איבער אים גיקלאגט מכל שפן די קינד פון רבי ישמעאל דאס זייא האבין פיל תורה גלערניט און מצות גיטאן דארף מען שטייט איבך זי קלאגין : האבל יודה למסידים און דער אבל זאל דאנקן צו די לייט וואס קלאגין איבך זיין מת און צו די לייט וואס קמען צו אים מנחם זיין איבער דעם כבוד וואס זיי האבן צו אים גטאן און זאל זייא אנוועק שיקין בשלום וויא מיר זאגין אין דער נמרא עס איז גווען איין פעשה דאס די קינד פון רבי עקיבא זיינען גישמארבין זיין גיקוסען כל ישראל און האבין זיי איין גרוישן הספד גמאכט פאר זייער אנוועק גיין זאב זיך רבי עקיבא גישמעלט אויף איין הויכן באנג און האט גיזאגט צו די לייט האט איר דען דאס גיטאן פון מינע קינדערש כבוד וועגין ארד פון מיין כבוד וועגין עס איז דאך דא פיל לייט וואס היישין עקיבא און

פרק א נר ג כלל ח חלק ה

לזודיעך חכתו בהקדוש ב'ה • וגמילות חסדים הוא אחד מהדברים ששכרם בעולם הזה ובעולם הבא • כדנרסין במסכת פאה פרק קמא תניא אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה ורוקן קיימת לו לעולם הבא • ואלו הן כבוד • אב וזאם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו • יתלמוד תורה כנגד כלם • והרצאה ליכנס במעלת ההסידות וליתבך במדות שנקראו גמילות חסדים יעשה לכל אדם לפניו משורת הדין כדי שלא יגע בשום עול והבס וישמור עצמו שלא יבא ויגלגל שום נזק בגוף חברו או שום הפסד בממונו על ידו • אפילו בגרמא • ויהיה בקי בכל דברי מוסר ובהנהגת המדות עם כל אדם ויברך את השם יתברך על כל החסדים שעושה עמו ועם אנשי ביתו בכל יום • ועל זה אמר במסכת קמא פרק המניה את הכד דף ל' אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין ואמרי לה מילי דאבות • ואמרי לה מילי דברכות • כלומר בדברי נזיקין ישמור עצמו מכל דברי נזיקין שלא יבואו על ידו • ובדברי הכתובים במסכת אבות יקנה וילמוד כל מוסר וכל מדות טובות ובדברי ברכות ישבח ויודה לאל יתברך המזמין לו כל צרכו • ועושה עמו חסד זהא ילמוד לעשות חסד עם בריותיו יכיון שהכל שלו •

רכא פרק שני

ההפרש שיש בין חסד לצדקה הרמב"ם ז"ל פירשו בהבורו הנקרא מורה הנבוכים כפרק ג' מן החלק השלישי ואמר שחסד יענינו ההפלה באיזה דבר שמפליגין בו ושמשו בו בהפלה גמילות הטוב יותר ר"ל כי לשון חסד מורה • על דבר שהוא יותר מן הראוי לטובה יאו לפך אבל ברוב אינו כתוב אלא על טובה יתירה ועוד אמר וידוע שגמילות חסדים הטוב כולל שני ענינים • האחד מהם לגמול הטוב למי שאין לו חק עליו כלל • והשני להטיב למי שהוא ראוי לטובה יותר ממה שהוא ראוי ורוב שימוש ספרי הנבואה במלת חסד הוא בהטבה למי שאין חק עליו כלל ועל זה כל טובה שחניע מאתו יתברך תקרא חסד • אמר (ישעיה סג) חסדי ה' אזכיר • ובעבור זה המציאות כלו יר"ל המצאת השם יתברך אותו הוא חסד • אמר (תהלים סט) עולם חסד יבנה ענינו יבנין עולם חסד הוא • ואמר יתברך יבספור מדותיו ורוב חסד וכלת צדקה היא נגרות מצדקתו והוא היושר • והיושר הוא שהגיע ילב כל בעל חק כחקו ולתת לכל הנמצא מן הנמצאים כפי הראוי לו • ועל זה הדרך מה שאדם נותן מממונו לעני הרחוק בפרנסתו שהוא מחויב עליו נקרא צדקה • אבל מה שאדם נותן מממונו יותר כהראוי לו וגם למי שאינו עני כ"כ אלא שאינו יכול עתה להתפרנס משלו וגם מה שאדם מסייע מנופו לחברו וגם לעשיר ולחולה ולהתן ולתת • או לכל מי שאינו

בחיוב בעשיתו נקרא חסד לפי שהוא צדקה הנעשית כמדת חסד בלי שום חיוב ועל צדקה כזאת שהיא גמילות חסדים אמר יזרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד • כדאמרינן בפ"ק דקמא דף י"ז אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה מ"ד אשריכם זורעי על כל מים משלהי רגל השור וגו' כדאיתא

חסד אויף צו פיל גומסיעויר אמר אויף זאגט דער רב"ם עס איז גיוואושט דאס אין גמילות חסדים איז איין גישטעלט צווייא זאכן • איינש איז ווען ער טוט איינס גומש וואס ער איז גאר ניש מחויב אים צו טאן • און דאס אנדרע איז ווען ער איז איינס מחויב צו און טאן גומס נאר ער טוט אים מער וויא ער איז מחויב • און דאס מערסטע שטייט גשריבן אין דיא ספרי נביאים דאס ווארט חסד צוא פאן גומס דעם וואס ער איז אים גאר ניש מחויב צו טאן און דרום אלע טובות וואס קומן צוא איין מענטשן פון נאם ווערט דאס גרופן חסד דען נאם איז דעם מענטשן ניש מחויב צוא טאן גומס וויא דער פסוק זאגט חסדי ה' אזכיר דיא חסדים פון נאם וועל איך גידיינקן דען אלץ וואס קומט צוא איין מענטשן פון נאם הייטט עם חסד • אויך שטייט אין פסוק אמרתי עולם חסד יבנה אויך האב גזאגט די וועלט איז ווארן גיבויט מיט חסד פלאסר דיא גאנצע וועלט מיט אלע בשעפיגש בשטייען נאר אויף חסד דען נאם איז ניש מחויב גווען דיא וועלט צוא בשאפן • אויף האט נאם גירעכניגט אין פסוק צוויישן זיינע מדות ורב חסד נאם טוט פיל חסד • ומלח צדקה און דאס ווארט צדקה קומט ארויס פון דעם ווארט צדק דאס איז שטייטש רעכט פארטיקייט • און רעכט פארטיקייט איז ווען מען ניש איטליכן וואס ער פאר דינט און וואס אים קומט און דריבער ווען דער מענטש ניש צו איין עני וואס ער האט ניש פון וואס צו לעבן וואס ער מוז אים געבן ווערט עם גרופין צדקה • אבר ווען ער ניש מער וויא ער מוז אויך ווען ער ניש איינעם געלט וואס ער איז ניש גאנץ ארום גייערט איצט קאן ער זיך ניש מפרנס זיין פון זיינע • און אויך ווען איין מענטש העלפט צו זיין חבר מיט זיין גוף • און אויך וואס ער טוט גומס צו איין עושר אדר צו איין חולה אדר צו איין תתן אדר צו איין מת אדר צו וועמן ער דארף ניש טאן דאס ווערט גרופין חסד ווייל דיא צדקה ווערט גיטאן מיט דער מדה פון חסד וואס ער איז ניש מחויב צוא טאן און אויף אזו איין צדקה וואס גמילות חסדים איז דער בייא זאגט דער פסוק זיינעט אייך צוא צדקה און שטייט אפ נאך דעם חסד נאך וואס דער בייא איז ווי סיר האבין אויבין גישריבן אין פרק יג מחלק הצדקה • וגמילות חסדים און גמילות

אם דאך גוואלט קוילן דורך דיא גרוישע ליבשאפט וואס ער האט גראט צו נאם • וגמילות חסדים און גמילות חסד איז איינש פון די זאכן וואס מען האט פאר וויא ש"כ אויף דער וועלט און אויף יענר וועלט וויא מיר לערנן אין מסכת פאה דאס זיינען דיא זאכן וואס דער מענטש עסט דיא פירות פון זייא אויף דער וועלט און דאס קרן בלייבט אים לעולם הבא • כבוד אב וואס און גמילות חסדים און ווען ער מאכט שלום צווישן לייטן און דר ש"כ פון תלמוד תורה איז אזא פיל וויא פון אלע מצות • והרצאה ליכנס און דער וואס וויל אריין גיין אין דער מעלה פון חסידות און וויל זיך בהעפטן אין די מצות וואס ווערן גרופן גמילות חסדים דער מוז אימליכען גומס טאן מער וויא דער דין איז צוא טאן פרי ער זאל ניש אן רידען אין קיין שום אום רעכטע זאך און אין גול • און ער זאל זיך הימען דאס ער זאל ניש בריינגען קיין מענטשן איין שארן אין זיין לייב אדר אין זיין געלט אפילו ווען ער טוט עם ניש אלזיין גייערט ער איז גורם דער צו זאל ער עם דאך גיט טאן • און זאל קלאר זיין אין אלע שמראף רייד און וויא דער מענטש זאל זיך פירן מיט לייטן • און זאל נאם לויבן אויף אלע חסדים וואס נאם טוט מיט אים און מיט זיין הויז גוינד אלע טאן • און דרויף האבין דיא רבמים גזאגט אין מסכת בבא קמא • רב יהודה זאגט ווער עם וויל זיין איין חסיד זאל ער האלטען דיא זאכן וואס מיר האבין גילערניגט אין סדר גויקין דאס ער זאל קיין מענטש קיין שארן ניש טאן און איין טייל זאגן ער מוז האלטן דיא זאכן וואס מיר האבן גילערניגט אין מסכת אבות • און איין טייל זאגן ער מוז האלטן דיא זאכן וואס שטייען אין מסכת ברכות דאס ער זאל נאם דאס פאר דיא גומס וואס ער טוט מיט אים און ער זאל זיך לערנען צוא טאן חסד מיט גאמטש בשעפענעש דען אלץ איז נאמט • רכא והפרש שיש בין חסד לצדקה דער צווישן שיידי וואס איז צווישן חסד און צדקה האט דער רמב"ם דער קלערט אין זיין ספר וואס ווערט גרופן מדה הנבוכים און ער זאגט דאס חסד איז ווען ער טוט אין זאך מער וויא מען דארף טאן ענטפער צו פיל גומס וויא ער מוז טאן אדר צוא מיל שלעכטס מער וויא גוואונטליך אבער דאס מערסטע בעטייט

על בריה יתקן וחקו נשמו ולקיימו • ותלמוד תורה כג' כולם כי אט"ס שארם נדיק ככל דקויתו אי אט"ס לו לטעי דיעם והבס חסדי ולעת חין קייס סמולט ובלזיס דך ישיבס שטול רזון סקדיס אס לא נומד טורס חין נדעת דך סמולט וחק יתכנס ככס על כן ככרס כנגד כילס סיהא מניחא לארס לקבל שכר מומוין כסוין • אפילו בגרמא סכוא גירס דינר שכל ידו יגרוס כדכר נכח לחתירו וחייע ישמור עמו מל דברי וזיקין טלא גירוס לזיקין לחתירו כסום דני • כיון שהכל שלו כל מס טיש לו כוא פיר סקדיס וכוא סטקן לו וכל מס סכרס נרא לכנווד על כן מן שגמל חסד עם גירוסו כאלו גמל עם גורמס •

ענינו הפלגה ענין ועסק חסד הוא נגל כמס מעלות וענינו • על דבר שהוא יותר מן הראוי לאדם לטובת שום עליו וכו' ועסק יותר ממה שצו עליו בדברים סקונים וכמות וכו' וכו' למינס מטורס כיון • או להפך קרא למינס מטורס כיון סכדין אינו להטעם לאדם קרן כוא פוסה כדי לגדוד גדר סכסעס לריס לכך גם כמז חסד דלחוטו ל' טרוס • למי שאין לו חק עליו שאלו מחויב לעשות לו כזה דין כלל וכלל • למי שהוא ראוי לטובה סמולט עליו שייטיב עמו אכל לא כמו סכוא מחויב עמו כיומר • ר"ל המצאת הש"י אותו כל דבר שאל לארס כוא סקרוס כיון כוא סעוספ עם חסד חסד חסד שאלן לארס אלזו ללוס • ביני עולם גירוח סעולס עם כל כריסוין ומס סכוא מסקינ לטס ככל נחכד אל כוא • בספור סדוהיו ככל עבד מרוס סכוא רב חסד טלא ורב חסד • לכל בעל חק לכל כנגרס סריך לזכר סכוא סוהיו וסוקו כין כוון לארס וכלמי חייס שאמר כמסוכר סכריפני לחכוקו או ללמתיס או לרוסס סכריך לגוולחס ולקויוס • ורעו לכס לצדקה וגו' קרא לרויטס נדיס • ומל

פרק א נר ג בלל מ חלק א

שומר הקב"ה לזוד (מלכים א ט) רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך היוצא מחלצ'ך . כל מי שחית מבקש לקלל את דוד מה היה עושה אומר לו טוב שיבנה הבית תדע לך מה היה דוד אומר (תהלים קכב) שחתי באומרים לי ונוי . אין כתיב שחתי בית ה' נלך אלא שחתי באומרים לי . ומקישין לי דברים לומר שאין אתה בונה הבית אמר ליה הקדוש ברוך הוא חייך כי שעה אחת מחייך אין אני מחסר שנאמר (שמואל ב ז) כי ימלאו ימיך ושכבת עם אבותיך כי הצדקה והדין שאתה עושה חביבין עלי יותר מבית המקדש שנאמר (ש"ח ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה ימרו משפט וצדקה רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה אומר היה דן את הדין מוכה את הוכאי ומחייב את החייב לא היה לו לחייב ליתן היה דוד מוציא משלו ונותן הוי אומר משפט וצדקה אמר ליה רבי נחמיה אם כן נמצא

וכך הדין חביבין הוו והדין כהן ההד שופטים ושומרים . דבר אחר שופטים ושומרים ההד (דברים לב) אם שנותי ברק חרבי בני המקרא הזה רבי יהודה אומר אמר הקדוש ב"ה אם משנן אני את חרבי ככרב אני מחריב את עולמי ומה אעשה ותאחו במשפט ידי . אמר רבי יצחק שני דברים בימינו של הקדוש ברוך הוא צדק ותורה . צדק דכתיב (תהלים סח) צדק מלאה ימיך . תורה דכתיב (דברים לב) מימינו אש דת למו ושני דברים יכידו ואלו הן הנפש והדין . הנפש דכתיב (איוב י) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר . הדין דכתיב ותאחו במשפט ידי וכמקום שאין דין יש דין ר"ל אם נעשה הדין למטה אינו נעשה הדין למעלה ואם רבי אלעזר במקום שיש דין אין הקב"ה הזהיר את ישראל למנות שופטים שדין דין אמת לאמתו ועוסדין בדרכי צבור וגורדין להם את הפרצות ויתקנו את המקולקל השלום . ודן שנתן נאמרו בפסוק אחד שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפמו בשעריכם שכיון שנעשה הדין נעשה האמת וכיון שנעשה האמת נעשה השלום לפיכך צריכין הדיינין לידע את מי הן דנין ובפני מי הן דנין והיאך הן דנין ואם לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ונוי כלומר גורמין לעולם שיתחטט . וכן (ישעיה כד) וירעשו מוסדי ארץ . ואומר (ש"ס) רועה התרועעת הארץ פור התפוררה ארץ מוט התמוטטה ארץ נוע תנוע ארץ וכל כך למה לפי שאין עושים את רמזי ארץ . וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט . אמר הקדוש ב"ה לדיינים אני אמרתי אלהים אתם . ר"ל דיינין כמו עד האלהים יבא דבר שניהם ואתם לא עשיתם כן יאכן כאדם תמותן נתתי לכם מה שלא נתתי לאומה אהרת שנאמר (תהלים קמ) סניד דבריו ליעבק חקיו ומשפטיו ונוי לא עשה כן לכל גוי ונוי ואמרינן נמי התם

הקב"ה האם נזאנט צו דוד ואלמט דאם בית המקדש ניט בויען נייערט דין וזו וזאם וועט ארויס גיין פון דיינע לעגדן וועט עס בויען . אזו ווען די שונאים פון דוד האבן אים גיוואלט שילטן האבן זיי נזאנט עס וואלט גוט גווען דאס דער בית המקדש זאל גיבויט ווערן דאן וועט דוד מווען שטארבן . אזו דוד האט דרויף נזאנט איך פרייט מיר ווען זיי זאגן צו מיר מיר ווילן גיין אין גאטס הויז אזו זיי ריידן צו מיר הארטע רייד אזו זאגן דאס איך וועל ניט בויען דעם בית המקדש האט נאט גיוואנט צוא אים דא שווער איך ביי דיין לעבן דאס איך וועל דיר ניט מינערן איין שעה פון דיין לעבן וויא אין פסוק שמיים ווען דיינע טעג וועלן דער פילט ווערין אזו וועסטו שטארבן דען די צדקה און משפט וואס דוא מוסט זייגן אויף מיר גליבט מער פון דעם בית המקדש וויא אין פסוק שמיים דוד האט גיטאן משפט און צדקה איך קשה וויא קען איינר מאן צדקה ביי איין זאך פון משפט זאגט רבי יהודה עס איז אזו גמיינט ער האט צווישן צוויי לייט משפט גיטאן און האט גרעכט נמאכט דעם גרעכטן און שולדיג גימאכט דעם שולדיגען אזו ווען דר שולדיגער האט קיין געלט ניט גיהאט צו געבין האט דוד פון זיין געלט נגעבן אזו האט דוד ביי דעם משפט צדקה אויך גיטאן . זאגט דבי נחמיה ווען דאס וואלט גיווען וואלט ער דאך גבראכט ישראל צו פאלשקייט דען צוויי וואלטן זיך אן גרעט און וואלטן זיך גרופן צום משפט אזו וואלט דוד מחייב גווען דעם שולדיגען אזו ער וואלט נזאנט איך האב ניט צו צאלן אזו וואלט דוד גצאלט און דער נאך וואלטן זייא זיך מיט דעם געלט גמייילט . גייערעט עס איז אזו גמיינט ער האט מיט זיין משפט צדקה אויך גיטאן דאס ער האט גרעכט נמאכט דאס לייב פון דעם נזלן דר מיט וואש ער האט די גוילה ארויס גנומען פון זיין האנט האט נאט גזאנט מייע קינדער ווייל משפט איז אזו גליבט דרום ואלט איר גהיט זיין דריגען דאס זאגט דער פסוק איר זאלט ועצן שופטים און שופטים ייבר אחר אדר עס איז אזו גמיינט שופטים ושופרים דאס מייענט דער פסוק אם שנותי ברק חרבי זאגט רבי יהודה נאט זאגט ווען איך זאל שארפן מיין שווערד אזו וויא איין בליץ אזו וואלט איך די וועלט חרוב גמאכט נייערט מיין האנט מוט אן געבן אין משפט . רבי יצחק זאגט צוויי זאכן זיינען אין דער רעכטער האנט פון גאט דאס רעכט פארטיקייט און די תורה . דאס רעכט פארטיקייט וויא אין פסוק שמיים מיט רעכט פארטיקייט איז דער פילט דיין רעכטע האנט און די תורה וויא אין פסוק שמיים פון גאטס רעכטע האנט איז די תורה ווארן געגעבן פון פייער צו די ישראל . אזו צוויי זאכן זיינן אין דער לינקער האנט פון גאט און דאס זיינן זיי די נשמה און

ומקישין לי רברים קאים ויחלוטס כגון מהו ימות ויכנס סויה ודוד סיס אומר שמחתי בלומרים לי בית ס' נלך חס סקביס יחסר משמתי לננות חוטו מחר : מהו משפט וצדקה חס זדק אין משפט וחס משפט אין זדקט : לירי רמאות חס מי שלח מיבי לו כלום יפשו כן ויחלקו אחר כן מה שירד נתן להם ומי יסיק לנחמס : בידו ביד שמאל כדלל ידכס ודעו מול יד כהס סויה כשמאל : אכן כוארם סדלסון עכבר על מוטי ונגס לו מיס :

מביא את ישראל ילידי רמאות וזעזעו וכך הדין חביבין הוו והדין כהן ההד שופטים ושומרים . דבר אחר שופטים ושומרים ההד (דברים לב) אם שנותי ברק חרבי בני המקרא הזה רבי יהודה אומר אמר הקדוש ב"ה אם משנן אני את חרבי ככרב אני מחריב את עולמי ומה אעשה ותאחו במשפט ידי . אמר רבי יצחק שני דברים בימינו של הקדוש ברוך הוא צדק ותורה . צדק דכתיב (תהלים סח) צדק מלאה ימיך . תורה דכתיב (דברים לב) מימינו אש דת למו ושני דברים יכידו ואלו הן הנפש והדין . הנפש דכתיב (איוב י) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר . הדין דכתיב ותאחו במשפט ידי וכמקום שאין דין יש דין ר"ל אם נעשה הדין למטה אינו נעשה הדין למעלה ואם רבי אלעזר במקום שיש דין אין הקב"ה הזהיר את ישראל למנות שופטים שדין דין אמת לאמתו ועוסדין בדרכי צבור וגורדין להם את הפרצות ויתקנו את המקולקל השלום . ודן שנתן נאמרו בפסוק אחד שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפמו בשעריכם שכיון שנעשה הדין נעשה האמת וכיון שנעשה האמת נעשה השלום לפיכך צריכין הדיינין לידע את מי הן דנין ובפני מי הן דנין והיאך הן דנין ואם לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ונוי כלומר גורמין לעולם שיתחטט . וכן (ישעיה כד) וירעשו מוסדי ארץ . ואומר (ש"ס) רועה התרועעת הארץ פור התפוררה ארץ מוט התמוטטה ארץ נוע תנוע ארץ וכל כך למה לפי שאין עושים את רמזי ארץ . וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט . אמר הקדוש ב"ה לדיינים אני אמרתי אלהים אתם . ר"ל דיינין כמו עד האלהים יבא דבר שניהם ואתם לא עשיתם כן יאכן כאדם תמותן נתתי לכם מה שלא נתתי לאומה אהרת שנאמר (תהלים קמ) סניד דבריו ליעבק חקיו ומשפטיו ונוי לא עשה כן לכל גוי ונוי ואמרינן נמי התם

הקב"ה האם נזאנט צו דוד ואלמט דאם בית המקדש ניט בויען נייערט דין וזו וזאם וועט ארויס גיין פון דיינע לעגדן וועט עס בויען . אזו ווען די שונאים פון דוד האבן אים גיוואלט שילטן האבן זיי נזאנט עס וואלט גוט גווען דאס דער בית המקדש זאל גיבויט ווערן דאן וועט דוד מווען שטארבן . אזו דוד האט דרויף נזאנט איך פרייט מיר ווען זיי זאגן צו מיר מיר ווילן גיין אין גאטס הויז אזו זיי ריידן צו מיר הארטע רייד אזו זאגן דאס איך וועל ניט בויען דעם בית המקדש האט נאט גיוואנט צוא אים דא שווער איך ביי דיין לעבן דאס איך וועל דיר ניט מינערן איין שעה פון דיין לעבן וויא אין פסוק שמיים ווען דיינע טעג וועלן דער פילט ווערין אזו וועסטו שטארבן דען די צדקה און משפט וואס דוא מוסט זייגן אויף מיר גליבט מער פון דעם בית המקדש וויא אין פסוק שמיים דוד האט גיטאן משפט און צדקה איך קשה וויא קען איינר מאן צדקה ביי איין זאך פון משפט זאגט רבי יהודה עס איז אזו גמיינט ער האט צווישן צוויי לייט משפט גיטאן און האט גרעכט נמאכט דעם גרעכטן און שולדיג גימאכט דעם שולדיגען אזו ווען דר שולדיגער האט קיין געלט ניט גיהאט צו געבין האט דוד פון זיין געלט נגעבן אזו האט דוד ביי דעם משפט צדקה אויך גיטאן . זאגט דבי נחמיה ווען דאס וואלט גיווען וואלט ער דאך גבראכט ישראל צו פאלשקייט דען צוויי וואלטן זיך אן גרעט און וואלטן זיך גרופן צום משפט אזו וואלט דוד מחייב גווען דעם שולדיגען אזו ער וואלט נזאנט איך האב ניט צו צאלן אזו וואלט דוד גצאלט און דער נאך וואלטן זייא זיך מיט דעם געלט גמייילט . גייערעט עס איז אזו גמיינט ער האט מיט זיין משפט צדקה אויך גיטאן דאס ער האט גרעכט נמאכט דאס לייב פון דעם נזלן דר מיט וואש ער האט די גוילה ארויס גנומען פון זיין האנט האט נאט גזאנט מייע קינדער ווייל משפט איז אזו גליבט דרום ואלט איר גהיט זיין דריגען דאס זאגט דער פסוק איר זאלט ועצן שופטים און שופטים ייבר אחר אדר עס איז אזו גמיינט שופטים ושופרים דאס מייענט דער פסוק אם שנותי ברק חרבי זאגט רבי יהודה נאט זאגט ווען איך זאל שארפן מיין שווערד אזו וויא איין בליץ אזו וואלט איך די וועלט חרוב גמאכט נייערט מיין האנט מוט אן געבן אין משפט . רבי יצחק זאגט צוויי זאכן זיינען אין דער רעכטער האנט פון גאט דאס רעכט פארטיקייט און די תורה . דאס רעכט פארטיקייט וויא אין פסוק שמיים מיט רעכט פארטיקייט איז דער פילט דיין רעכטע האנט און די תורה וויא אין פסוק שמיים פון גאטס רעכטע האנט איז די תורה ווארן געגעבן פון פייער צו די ישראל . אזו צוויי זאכן זיינן אין דער לינקער האנט פון גאט און דאס זיינן זיי די נשמה און

פרק ב נר ג כלל ט חלק א

מלמד שמינוי חדינין כדאי הוא להחיות את ישראל ולהשיבם על אדמתם ושלא להפילם בחרב ונרסינן נמי בפרק קמא דסנהדרין דף י"ז תנו רבנן מנין שמעמידין שופטים לישראל שנאמר שופטים תתן ומנין שמעמידין שופטים לישראל תלמוד לומר ושופטים תתן ומנין שמעמידין שופטים לכל שבט ושבת תלמוד לומר לשבטיך ומנין שמעמידין שופטים ושופטים לכל עיר ועיר תלמוד לומר לכל שבטיך ושפטו מצוה בשבט לדון את שבטו ונרסינן כאלה הדברים רבה ד"א שופטים ושופטים אמר רבי אחא בא וראה שש מעלות היו בכסאוי של שלמה שנאמר (מלכים א' י') שש מעלות לכסא ובהפרשה הזאת כתובים שש פעמים לא תעשה ואלו הן לא תמה משפט לא תכיר פנים ולא תקח מום הרי ו' והיה הכרוז עומד לפני כסאו של שלמה כיון שהיה עולה במעלה הראשונה יהיה הכרוז אומר לא תמה משפט מעלה הב' היה הכרוז אומר לא תכיר פנים שלישי אומר לא תקח ה' אומר לא תקים לך מצבה ו' אומר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה דבר אחר שופטים אמר נותן אני הפרס הזה לבני שאני אוהבו יותר מכל בניך וזהו פרס אחד והיה אוהבו יותר מכל מה שהיה לו אמר תמך נער ישראל ואוהבו ומכל מה שבראתי אני אוהב כמו הדין שנאמר כי ה' אוהב משפט וישראל שנאמר כי שאני אוהב הוי שופטים ושופטים אמר הקב"ה לישראל בני בזכות שאתם משפתי את הדין אני מתנבא שנאמר (ישעיהו) ויגבה ה' צבאות במשפט וגו' ועל ידי שאתם עושים צדקה יתקדש שמי ומשרה אני קדושה ביניכם דכתיב והאל הקדוש נקדש בצדקה ואם שמרתם את שניהם הצדקה והדין מיד אני גואל אתכם גאולה שלימה שנאמר (שם נ') כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' :

רכד פרק שלישי

כמה הוא חביב לפני הקב"ה דבר המשפט על כן קרא שם כסאו משפט שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך רבי יעקב אומר בתורה ובנביאים ובכתובים מציון שהקב"ה מזהיר על המשפט וסמך לו את החסד מכאן ואת הצדקה מכאן בתורה מנין דכתיב (בראשית י"ח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אתריו וגו' לעשות צדקה וגו' ומה דבר עליו את החסד שנאמר (סוכה ז') תתן אמת ליעקב וגו' בנביאים מנין דכתיב (ירמיה ט') כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה כארץ בכתובים מנין דכתיב צדק ומשפט מכון כסאך וגו' גדול הוא המשפט שהוא אחד משלשה דברים הנקראים עונו ואלו הן התורה והמשפט והמלך המשיח תורה מנין דכתיב ה' עונו לעמו

אם ליבר גהאט מער פון אלע וייגע גערטנר אזו האט דער מלך גואנט דעם גארטן וואס איך האב אים ליבר פון אלע גערטנר וועל איך אים געבן צו מיין קליינעם זון וואס איך האב אים ליבר פון אלע מיניעקנידער אזווא אויך זאגט הקב"ה איך האב אלע עובדי כוכבים ומזלות גיט ליב נאר דיא ישראל וויא אין פסוק שמיית ישראל איז יוגט און איך ליב אים און פון אלע זאכן וואס איך האב בשאפן האב איך מער גיט ליב נאר דעם משפט וויא אין פסוק שמיית גאט האט ליב משפט אזו זאגט גאט איך וועל געבן דעם משפט וואס איך האב אים ליב נאר צו די ישראל וואס איך האב ליב דאס זאגט דער פסוק איר זאלט ועצן שופטים און שופטים גאט זאגט צו ישראל מיניע קינד דרף דעם זכות וואס איר וועט היטן משפט ווער איך דער הויבן וויא אין פסוק שמיית גאט ווערט דער הויבן דרף משפט און דרף דעם וואס איר מוט צדקה ווערט מיין נאמן גהייליגט און איך מאך רוען מיין הייליקייט צווישן אייך וויא אין פסוק שמיית דער הייליגער גאט ווערט גהייליגט דרף צדקה און ווען איר וועט זיי ביידע היטן די צדקה און משפט וועל איך אייך באלד דער לייזן איין נאנצע גאולה וויא אין פסוק שמיית היט משפט און צדקה דען וועט מיין הילף גאהינט זיין צוקומען צו דער לייזן אייך :

רכד כמה הוא חביב לפני הקב"ה דבר המשפט וויא זייער איז גליבט דר משפט פאר הקב"ה דרום האט ער דעם נאמן פון זיין שמואל גרופן משפט וויא אין פסוק שמיית צדקה און משפט איז די פעסטיקייט פון זיין שמואל רבי יעקב זאגט אין תורה און אין נביאים און אין כתובים גפינן מיר דאס הקב"ה האט אן גזאגט אויך משפט און האט דער בייא גשמעלט חסד פון איין זייט און צדקה פון דער אנדערער זייט אין דער תורה שמיית איך קען אבררם דאס ער וועט גביטן וייגע קינדער צוא מאן צדקה און משפט דאס איך גאט זאל בריינגען ואויר אים וואס איך האב פארשפראכן אים דאס איז דער חסד וויא אין פסוק שמיית דו זאלסט געבן דעם אמת צוא יעקב און דעם חסד צו אבררם און אין נביאים שמיית איך גאט מוא חסד און משפט און צדקה אויך דר ערד און אין כתובים שמיית צדקה און משפט בפעסטיגן זיין שמואל חסד און אמת זיינען פאר דיר גאט גדול הוא המשפט עם איז גרויס דער משפט דאס ער איז זייער פון די דריי זאכען וואס ווערן אן גרופן שטארקייט און דאס וייגן זייתורה און משפט און דר קלה הקשית דען ביי דער תורה שמיית גאט האט געגעבן זיין שטארקע תורה

שופרים חובטים נמקלות על פי כרינים לל מי כליו טומע דלם לין שוער לין דיון : שופטים לכל שבט ושבת חס ים כשני אחת מנ' שנים עושין ב' סנהדרות : אחר כמנהג על כלל וז סנהדרין גדולה : מצוה בשבט לרון את שבטו ולא ילכו בני שבט זכ נשנת אחר נביא דייס : והיה הכרוז עומד לפני כסאו של שלמה כיון שהיה עולה במעלה הראשונה יהיה הכרוז אומר לא תמה משפט מעלה הב' היה הכרוז אומר לא תכיר פנים שלישי אומר לא תקח ה' אומר לא תקים לך מצבה ו' אומר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה דבר אחר שופטים אמר נותן אני הפרס הזה לבני שאני אוהבו יותר מכל בניך וזהו פרס אחד והיה אוהבו יותר מכל מה שהיה לו אמר תמך נער ישראל ואוהבו ומכל מה שבראתי אני אוהב כמו הדין שנאמר כי שאני אוהב הוי שופטים ושופטים אמר הקב"ה לישראל בני בזכות שאתם משפתי את הדין אני מתנבא שנאמר (ישעיהו) ויגבה ה' צבאות במשפט וגו' ועל ידי שאתם עושים צדקה יתקדש שמי ומשרה אני קדושה ביניכם דכתיב והאל הקדוש נקדש בצדקה ואם שמרתם את שניהם הצדקה והדין מיד אני גואל אתכם גאולה שלימה שנאמר (שם נ') כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' :

גרעמטיקייט דס הייסט צו גיין משפטן זיך פר ב"ד וואס משפט רעכט ווי דס בית דין פון רבן יוחנן בן זכאי און וויא דאס בית דין פון רבי אליעזר אויך שמיית אין פסוק למען תחיה וירשת את הארץ דען וועסטו לעבן און גרשנן דאס לאנד דאס לערינט אונז דאס דער זכות פון איין ועצונג פון רעכטע דיינים איז ראוי דאס די ישראל זאלן דרף דעם לעבן און זאלן בלייבן זיין און זייער לאנד און זאלן גיט פאלן דרף איין שווערד : גרסינן נמי אויך לערנן מיר אין מסכת סנהדרין די רבנים האבן גלערינט פון וואגן לערנען מיר אפ דאס מען זאל ועצן שופטים צו ישראל דען עם שמיית אין פסוק דו זאלסט ועצין שופטים אויך זאלסטו ועצן שופטים : אויך שמיית אין פסוק לשבטיך דאס ווייזט אונז דאס דאס זאלסט ועצן שופטים צו איסליכן שבט בונדער אויך שמיית אין פסוק בשעריה דאס ווייזט אונז דאס דו זאלסט ועצן שופטים אין איסליכר שטאט בונדר רבי יהודה זאגט עם שמיית אין פסוק (תהי לה) דס ווייזט אונז דאס מען זאל ועצן איין ראש איבר אלע שופטים רבן שמעון בן גמליאל זאגט עם שמיית אין פסוק (לשבטיך ושפטו) דס לערינט אונז דאס עם איז איין מצוה דאס איסליכער שבט זאל ועצן דיינים פון זייער אייגנס שבט : גרסינן כאלה הדברים רבה אויך לערנן מיר אין אלה הדברים רבה עם שמיית אין פסוק שופטים ושופטים : זאגט רב אחא קים און ועה דאס זעקס שטאפלן זיינן גווען צוא דעם שטול פון שלמה המלך וויא אין פסוק שמיית זעקס שטאפלן זיינען גווען צו זיין שטול און זעקס מצות לא תעשה שמייען אין דר פרשה פון שופטים דאס מען זאל זיי גיט מאן און די זעקס מצות לא תעשה זיינען גשטאנן אויך די זעקס שטאפלן פון דעם שטול און איין אויס רופר איז גישטאנן פאר דעם שטול און ווען שלמה המלך איז אויך דער ערשטער שטאפיל ארויף גנאנגן האט דער אויס רופר אויס גרופן לא תמה משפט און אויך דער אנדערער שטאפיל האט ער אויס גרופן לא תכיר פנים אויך דער דריטער שטאפיל האט ער אויס גרופן לא תקח שוחד און אויך דער פערטער האט ער אויס גרופן לא תמע לה אשרה און אויך דער פינפטער האט ער אויס גרופן ולא תקים לה מצבה און אויך דר זעקסטער האט ער אויס גרופן לא תזבח לוי אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום אדר שופטים ושופטים איז אזו גמיינט רבי אלעזר זאגט די זאך איז גלייך צו איין מלך וואס האט גהאט זין און האט דעם קלענשטן זון געליבט מער פון אלע זיינע קינדער און דער מלך האט גהאט איין גארטן וואס ער האט

פרק ג נר ג כלל ט חלק א

גבר חכם בעוז ומתע נבונם זנוני שנגר על המלאכים והכוכבים עוז שהיה כמראה שיהיה עליו לישאל: משור עניים וגו' על עושי סדין קמה וחסד וחסד סכינתו מוסרן:

בעלי כוסה ומיאה כהנא חמתו מוסרת על הכוזות: ובעלי כששים למנות המכשפים הכוזותים ככשפים להלל מירי ביד ולגלות על המכשפין כמסיתין ומזיחין ככשפיים: מן החתובות מן בלזו עדי לטובים להקיע ככשפים לא ילמדו להעמיד בנייהם מלינים דבוס לים עד משי עד: תנו עניבים להונו כדון ולא המניפו לו ולא חסאו פניו: שדריה להונו לאומו הסכר סכר נפש סלח למהדרין לדון: ויעירו בך בענין סר הנהש דענדו כחמורו והכדד

יתנו וגו' ואומר (משלי כו) המשפט מנין דכתיב ועוז מלך משפט אהב ואומר (תהלים סח) עזוה אלהים זו פעלת לנו. מלך המשיח מנין דכתיב (מיכה ה) ועמד ורעה בעוז ה' וכתיב (תהלים כא) ה' בעוז ישמח מלך. ונרטינו בואלה שמות רכה פרשת ואלה המשפטים ההד' ועוז מלך משפט אהב אמר משה לישראל הרי נתן לכם הקב"ה את תורתו אם אין אתם עושים הדינים נוטל הוא את תורתו שכם שלא נתן לכם את התורה אלא על מנת שתעשו את הדינים שנאמר ועוז מלך משפט אהב אם עשיתם את הדינים עתיד הקב"ה להחזיר לכם בתי דינים שלכם ובית המקדש שלכם שנאמר (ישעיה א) ואשיבה שופטין כבראשונה וגו' מה כתיב בתורה ציון כמשפט תפדה: ד"א ואלה המשפטים ההד' כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וגו' וזה שאמר הכתוב (משלי כו) גם אלה לחכמים הכר פנים כמשפט כל טוב אמר הקב"ה מי גרם להם לדיינים שיהיו יודעין לדון על ידי שקבלתם את התורה שכתוב בה אלה החקים והמשפטים והתורות אם יודעים הכר פנים כמשפט כל טוב אלא בזמן שהדיין יושב ודן באמת כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומטרה שכינתו בצדו שנאמר (שופטים ב) וכי הקים ה' לכם שופטים והיה ה' עם השופט. וכיון שרואה אותו נושא פנים כביכול ומסתלק שכינתו ועולה לשמים והמלאכים אומרים לו רבון העולמים מהו והוא אומר להם ראיתי את הדין שהוא ינושא פנים ועמדת ימשש שנאמר (תהלים יב) ימשור עניים ומאנקת אבינים וגו' לדרנו שהמשפט הוא יסוד וקיום העולם הזה וכשהמשפט בארץ שכינה שורה בכני אדם וניצולין מעונש ב"ד של מעלה:

חלק שני

באיכות המשפט ויש בו שלשה פרקים:

רכה פרק ראשון

אין מעמיד דיינים בישראל אלא ראוי לדון ושלמים ככל דבר. כדגרסינן בסוף פרק קמא דסנהדרין דף י"ז אמר רבי יוחנן אין מושיבין סנהדרין אלא בעלי חכמה ובעלי קומה ובעלי מראה יבעלי כשפים ויודע שבעים לשון שלא יהיו סנהדרין שומעים ימבי המתורגמן. וגרסינן במבילתא אנשי חיל עשירים כדי שלא יצטרכו לכריות להחניף ולהכיר פנים בשביל כסין. יראי אלהים שיהיו יראין מדין שמים שאם לא ידונו דין אמת ידונו מן השמים וכבר ראינו מה שאירע לגדולי ישראל בשביל שהחניפו לינאי המלך אף על פי שהיה מלך. כדגרסינן במסכת סנהדרין פרק כ"ג דף י"ט עבדא דינאי מלכא קמל נפשא אמר להם שמעוין כן שטח לחכמים יתנו עניבים בו ודרוננו. שלחו ליה עבדך קמל נפשא. שדריה להו שלחו ליה את את נמי להכא דכתיב (שמות כג) והועד בבעליו אמרה תורה יבוא בעל השור ויעמוד לפניו. אתא יתיב. אמר ליה שמעוין כן שטח ינאי המלך עמיד על רגליך ויעידו בך כי לא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם שנאמר (דברים יט) ועמדו שני

התרה צו זיין פאלק אויף שטייט אין פסקו איין קלוגער מענטש לערניט די שטארקע תורה. אונז בייא משפט שטייט ראש שטארקיים פון איין מלך או ווען ער ליבט משפט אויף שטייט אין פסקו דאס שטארקיים פון גאט איז משפט וואס די האסט אונז גמאן אונז ביי דעם מלך המשיח שטייט ער וועט אויף שטיין אונז וועט פיסערוין די ישראל מיט דעם שטארקיים פון גאט אויף שטייט אין פסקו מיט דעם שטארקיים פון גאט וועט זיך פרייען דער מלך המשיח: וגרס נן בואלה שמות רכה אויף לערנן מיר אין ואלה שמות רכה עם שטייט אין פסקו ואלה המשפטים דאס מיינט דער פסקו דאס שטארקיים פון איין מלך או ווען ער האט ליב משפט. משה האט גמאנט צו ישראל גאט האט אייך געגעבן די תורה ווען איר וועט קייין משפט נישט טאן וועט ער די תורה פון אייך אונזען געמען דען ער האט אייך די תורה געגעבן נאר כדי איר זאלט טאן משפט וויא אין פסקו שטייט דיא תורה וואס זיא איז גאט שטארקיים האט ער זי נור אייך געגעבן ווייל ער ליבט משפט אונז ווען איר וועט טאן משפט וועט גאט אייך אום קערן אייערע היידן וואס מען פלעגט אין זיי משפטן אונז אויף אייער בית המקדש וויא אין פסקו שטייט איך וועל אום קערן אייערע שופטים וויא צום ערשטן אונז עם שטייט ווייטער אין פסקו דיא שטאט ציון וועט ווערין אויס גלייט דורך משפט. איר עם איז אזוי גמאנט ואלה המשפטים דאס מיינט דער פסקו אזוי זאגט גאט היט משפט אונז טוט צדקה דען מיין הילף איז גמאנט צו די חכמים קומן צו אייך אונז דאס זאגט דער פסקו דאס איז אויף גמאנט צו די חכמים דאס צו דער קענען דעם פנים פון איין מענטשן אין משפט איז נישט גוט אונז זאגט גאט ווער האט גרם גיווען צו די דיינים זיי זאלן וויסן רעכט צו משפט דאס איז ווייל איר האט די תורה מקבל גווען וואס עם שטייט אין איר דאס זיינן די גועץ אונז משפטים אונז דאס לערננו אונז ווען ווען ווען דער קעגן איין פנים אין משפט איז נישט גוט ניייערט ווען דער דיין וועט דאס שפט מיט אמת פביכול לאומ גאט אונזען זיין הויכן הימל אונז מאכט ווען זיין שכינה אונז דער זייט פון דעם דיין וויא אין פסקו שטייט ווען גאט האט אויף גישמעלט שופטים צו ישראל אזוי גאט גווען מיט דעם שופט אונז וויא גאט ווערט דאס דער דיין שוינט אנדערע אונז משפט נישט רעכט טוט גאט אפ זיין שכינה אונז גייט ארויף אויף דעם הימל אונז דיא מלאכים פרעגן צו הקב"ה האר פון דער וועלט ווארום מושטו דם. ענטפרט הקב"ה

יהוה האב געזעהן דאס דער דיין איז נישטא פנים דרום ביי איה אונזען גמאנט פון דארטן וויא אין פסקו שטייט פון וועגן דעם ברויבונג פון דיא ארימע לייט אונז דאס גשפרייא פון די אביונים וועל איה אויף שטיין פון דארטן אזוי זאגט גאט. דער פון לערנן מיר אפ דאס דער משפט איז דר נורנר אונז דער פשטאנד פון דער וועלט אונז ווען עם ווערט גיטאן משפט אויף דער ערד אזוי רעכט די שכינה צווישן די ישראל אונז זיי ווערן ניצול פון דעם עונש פון בית דין של מעלה:

רכה אין מעמיד דיינים בישראל מען שטעלט נישט קיין דיינים צו ישראל ניייערט די וואס זיינן ראוי צו משפטן אונז זיינען גמאנט אין אלע זאכן וויא מיר לערנן אין סנהדרין רבי יוחנן זאגט מען שטעלט קיין סנהדרין נישט אויף גאר קלוגע אונז אנגענומענע מענטשן וואס האבן איין שייין גישטאלט אונז מוזן פלשוף קענן אונז מוזן קעגן שבועים לשונות כדי ווען איינער האט איין משפט זאלן די סנהדרין אליין פאר שטיין אונז נישט דארפן קיין מתורגמן. אויף האבן מיר גלערניט אין דער מבילתא עם שטייט אין פסקו דאס יהוה האט גמאנט צו משה די וואס זעצן סנהדרין אנשי חיל דאס איז עשירים כדי זיי זאלן נישט דארפן לייסן הנפנן פון געלט וועגן. אונז זיי זאלן זיין יראי אלהים דאס זיי זאלן מוזן האבן פאר דעם דיין פון דעם הימל דאס ווען זיי וועלן נישט רעכט משפטן וועט מען זיי. פון הימל שטרופן: וכבר ראינו אונז מיר האבן שוין געזעהן וואס עם האט זיך גמראשן צו גדולי ישראל ווייל זיי האבן גחנפת ינאי המלך חמטשע ער איז איין מלך גווען וויא מיר לערנן אין מסכת סנהדרין איין קנעכט פון ינאי המלך האט גדרגת איין מענטשן האט שמעון בן שטח גמאנט צו די חכמים מען זאל דעם קנעכט משפטן האבן זיי צום מלך גשקט דייין קנעכט האט גדרגת איין מענטשן האט ער דעם קנעכט צו זיי גשקט. האבן זיי צו אים גשקט דו מוזט אליין קומן צו שטיין דער ביי דען די תורה האט גמאנט ביי איין אקס וואס הרגת איין מענטשן דאס דער האר פון דעם אקס זאל דער בייא שטיין אונז די וועלביגע איז ביי דייין קנעכט. אזוי איז ינאי המלך גקומען אונז האט זיך געזעצט האט שמעון בן שטח צו אים גמאנט ינאי המלך שטייט אויף אונז הער צו וויא דיא גרים וועלן רייזן דען דוא שטייט נישט פאר אונז ניייערט פאר גאט וואש ער האט דיא וועלט בשאפן וויא אין פסקו שטייט זיי זאלן שטיין די מענטשן וואס האבן די קריג פאר גאט. האט ינאי

פרק א נר ג כלל ט חלק ב

האנשים אשר להם הריב לפני ה' אמר לו ילא לכשתאמר אתה אלא כשיאמרו חבריך יפנה לימינו יכבשו פניהם בקרקע פנה לשמאלו כבשו פניהם בקרקע אמר להם בעלי מחשבות אתם יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם בא נכריאל וחבמן בקרקע באיתה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו וכו' ואם זה בא להם על שהחניפו למלך מה יבוא לדיינין המחניפין לבעלי דינין אבל הדיינין שדנין דין אמת ואין מחניפין לשום אדם ויהיו בעולם הזה ובעולם הבא כדגרסינן בפרק קמא דבתרא דף ה' (דינא יב) והמשכילים יהיו כוההר הרקיע זה דין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים וכו' כדאיתא לעיל בפרק ראשון מחלק ב' סהמלמד לכן חברו תורה וגרסינן במדרש השכם הייבין ישראל למנות דיינין שיהא בהם יראת שמים כדי שלא יהא בהם משוא פנים ולא מקח שחד לפי כששופמי ישראל וכנהיני הדור וגדולינו הולכין בישרות ובתמימות ומתרחקים מן הביעור ומן החטא כך הם כל ישראל שהגוף הולך אחר הראש וכן מצינו במלכי ישראל שכשהיה המלך פושע היו כל ישראל כפורעניות וכשהיה המלך ירא חטא היו כל ישראל סדקדיקין על נפשותיהם והיו בהשקט ובכטחה והיו מתנבזין על שונאיהם וגרסינן באלה הדברים רבה אמר רבי חייא בר אבא סדר הדין כך הוא התובע תובע והנתבע משיב והדיין מכריע אמר רבי סימון צריך הדיין לשנות את מענותם מפיו וממי אתה למד משלמה דכתיב (מלכים א יג) ויאמר המלך זאת אומרת בני החי ובכך רמת וזאת אומרת בנך המת ובני החי אמר רבי יהודה בר אלעאי שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את האנטריקין שמושיב ובלבד שלא יהא האחד יושב והאחד עומד דאמר רבי ישמעאל היו שני בני אדם באין אצל הדיין אחד עני ואחד עשיר אמר לעשיר או לבוש כבו שהוא לבוש או הלבישהו כמותך וכל כך למה כדי שלא ישא פנים לעשיר ויטח משפט העני כלל הדברים למדנו שצריך לדיין שישוה לכו לשתי הכתות כאחד ולא יהדר פני גדול והיו בעיניו כעלי הבעלי דינין שוין לכל דבר ולא יאמר לאחד מהם קצר דבריך כדי שלא יסתמו מענותיו ואם אפשר לו שיהיו בלבו ועיניו ישקולים בכף מאונים בשווי ידון ביניהם ואם לאו יסתלק מלדונם ויברח כמנו בכוח מן הדליקה ויאמר פסילנא לכו לדינא כמו שהיו אומרים אבות הקדושים כדאיתא לעיל :

ממנו סוף לו לפיכך לרין לרונן כמנו : לא כאלהם אומר נכדו לשמע מה שילמד גם מנכד : פנה שמעון לימינו לידע אם ילמדו כמותו : כבשו פניהם כלומר כעלינו עיניהם ופיסס ולא אמרו דבר כי כיווילאס חמנו : להושיב שאמר פדיון לאנטריקין לבעלי דינין ששבו עניהם רבות כנס : שקולים בכף מאונים שוים כלומר שאין לדיין לאחד מעלי דינין כעניו יוסר גשועים עליו משני או ירין כינסס אלס דעתו נוטה לאחד יותר בקלס הכנסס וקורכות מעני אל יוסר דיין להם סן יסס אלס כדיון אל על פי ענינסס כחוקיס לו ולא כהנס מהס כלס :

רבו פרק עני

המשפט הישר הוא קיום לישראל בכלל ולדיין ולבעלי דינין בפרט לפיכך כשהדיין יושב לרוב ידקק מאד בדבר שלא יצא מתחת ידו אלא משפט צדק וידע שיש מנהיג בעולם שהוא משגיח על הכל ושופט על הדיינין כי המשפט לאלהים הוא ויראה עצמו כאילו עומד עליו צופה וחרכו שלופה בידו נמויה עליו להרגו אם יטה את הדין כדגרסינן בפרק קמא דסנהדרין דף ז' אמר

זאל אים וייערע רייד גאנץ קלאר זיין און דאס לערנן מיר אפ פון שלמה המלך וויא אין פסוק שטייט דער מלך האט גואגט ריא זאגט דאס לעברניגע קינד איז מין און דאס מויטע קינד איז דיין און דאס זאגט דאס לעברניגע קינד איז מין און דאס מויטע קינד איז דיין און האט דר מלך וייערע מענות פריער איבר גרעט איידר ער האט דעם פסוק ארויס גרעט רבי יהודה בר אלעאי זאגט איה האב גהערט לערנען ווען דער דיין וויל דאס ביידע בעלי משפט זאלן זיך זעצן מענער עס טאן גייערעט ער טאר גיט לאזן איינס ויצן און דעם אנדרן שטיין דען רבי ישמעאל זאגט ווען איין עושר און איין עני קומן צום משפט פאר דעם דיין זאל דער דיין זאגן צום עושר אדר דו זאלסט דעם עני אן קליידן און וויא דו ביסט אן גקלייד אדר דו זאלסט דיה אן קליידן און וויא דער עני איז אן גקלייד פדי מען זאל דעם עושר גיט נזשא פנים זיין דאס דער עני זאל דווקא דעם דעם משפט פאר לירן דער כלל פון אלע זאכן לערניגט אונד דאס שויען דעם פנים פון איין חשובן פון גייערעט דא בעלי דינים זאלן גלייך זיין אין זיינע אויגן אין אלע זאכן און ער זאל גיט זאגן צו איינס רייד קורץ דען ער וועט פאר מויקלס ווערין און וועט גיט קעגן זיינע מענות רעכט דער ציילן און ווען עס איז מיגליך דאס דער דיין זאל האלטן ביידע בעלי דינים גלייך אין זיין הארץ און אין זיינע אויגן וויא איין וואג שאל זאל ער משפטן צווישן זיי און ווען גיט זאל ער זיך אפ טאן פון צווא משפטן זיי און זאל לויפן דער פון וויא מען לויפט פון איין ברעניגדיגען פייער און זאל צו זיי זאגן איה בין פסול איה צו משפטן וויא אונזערע אבות הקדושים האבין גיטאן וויא מיר האבן אויפן גישריבן :

יבאי המלך אים גואגט גיט ווען דו אליין וועשט זאגן וועל איה עס טאן גייערעט ווען זיינע חברים וועלן אויך אזו זאגן וועל איה עס טאן האט שמעון בן שמח זיך גיקערט צו די וואס זיצן אויף זיין רעכטע זייט אויב זיי וועלן אויך אזו זאגן האבן זיי אראפ גלאזן זייער פנים צו דער ערד האט ער גזעקן אין די ליים וואס זיצן אין דער לינקער זייט האבן זיי אויך גיקוט אין דער ערד און האבן מוידא גהאט צו ריידן האט שמעון בן שמח גואגט צו זיי איר האט בהאלמענע מתשבות זאל קומן גאט וואס ווייס אלע מתשבות און זאל איה בצאלן איין גקומן גבריאל המלאך און האט זיין אין דער ערד גווארפן אין דער צייט האט מען מתקן גווען דאס מען זאל קיין מלך גיט משפטן אויך זאל ער קיין אנדערן גיט רופן צום משפט : וואס זה בא להם און ווען אזו איין שטרף איז זיי גקומן וויל זיי האבן צוא איין מלך חניפה גיטאן וואס פאר איין שטרף וועט שוין קומן צוא דא דינינים וואס טוען חניפה צו די פראספע לייט וואס קומן צום משפט אבר די דינינים וואס משפטן מיט אמת און טוען קיין חניפה גיט די וועלן לייכטן בעולם הזה און בעולם הבא וויא מיר לערנן אין ברא בתרא עס שטייט אין פסוק די קלוגע לייט וועלן לייכטן וויא דאס לייכטיקיים פון דעם היכל דס איז גיזאגט אויף איין דיין וואס טוט רעכט משפטן וויא מיר האבן אויפן גישריבן אין חלק ב' פון המלמד לכן חברו תורה : וגרסינן במדרש השכם אויך לערנן מיר אין מדרש השכם ישראל זיין מחויב צו זעצן דינינים וואס האבן אין זיך יראת שמים פדי זיי זאלן קיינס גיט נזשא פנים זיין און זאלן קיין שחר גיט נעמען דען ווען דא שופטים פון ישראל און זייערע מנהיגים און זייערע חשובים גייען אין רעכטן ווען און מיט גאנצקייט און דער ווייטערין זיך פון אים וויירדיגע זאכן און פון עבירות אזו זיין כל ישראל פרום און גיט דען דער גיף זייט נאך דעם קאפ און וויא מיר גפינן ביי די מלכי ישראל דאס ווען דער מלך איז איין רשע גווען אזו זיינען כל ישראל גישראפט גיווארין דען זיי זיינען אויך שלעכט גווען און ווען דער מלך איז גיט ווען איין גרא שמים אזו האבן כל ישראל מרקב גינען אויף זיך צו זיין פרום און זיין גועסן שמיל און פאר זיכערט און האבן זיך גשמארקט אויף זייערע שונאים אויך לערנן מיר אין אלה הדברים רבה רבי חייא בר אבא זאגט דר סדר פון דעם משפט איז דאס דער תובע וואס קאגט דער מאנט פריער און דער נתבע וואס ווערט גמאנט ענטפערט דרויף און דער דיין איז מכריע ווער עס איז גרעכט רבי סימן זאגט דער דיין מיר פאר דעם משפט איבר ריידן די מענות מיט דעם טייל פדי עס

רבו המשפט הישר הוא קיום לישראל בכלל ולדיין ולבעלי דינין בפרט לפיכך כשהדיין יושב לרוב ידקק מאד בדבר שלא יצא מתחת ידו אלא משפט צדק וידע שיש מנהיג בעולם שהוא משגיח על הכל ושופט על הדיינין כי המשפט לאלהים הוא ויראה עצמו כאילו עומד עליו צופה וחרכו שלופה בידו נמויה עליו להרגו אם יטה את הדין כדגרסינן בפרק קמא דסנהדרין דף ז' אמר זאל אים וייערע רייד גאנץ קלאר זיין און דאס לערנן מיר אפ פון שלמה המלך וויא אין פסוק שטייט דער מלך האט גואגט ריא זאגט דאס לעברניגע קינד איז מין און דאס מויטע קינד איז דיין און דאס זאגט דאס לעברניגע קינד איז מין און דאס מויטע קינד איז דיין און האט דר מלך וייערע מענות פריער איבר גרעט איידר ער האט דעם פסוק ארויס גרעט רבי יהודה בר אלעאי זאגט איה האב גהערט לערנען ווען דער דיין וויל דאס ביידע בעלי משפט זאלן זיך זעצן מענער עס טאן גייערעט ער טאר גיט לאזן איינס ויצן און דעם אנדרן שטיין דען רבי ישמעאל זאגט ווען איין עושר און איין עני קומן צום משפט פאר דעם דיין זאל דער דיין זאגן צום עושר אדר דו זאלסט דעם עני אן קליידן און וויא דו ביסט אן גקלייד אדר דו זאלסט דיה אן קליידן און וויא דער עני איז אן גקלייד פדי מען זאל דעם עושר גיט נזשא פנים זיין דאס דער עני זאל דווקא דעם דעם משפט פאר לירן דער כלל פון אלע זאכן לערניגט אונד דאס שויען דעם פנים פון איין חשובן פון גייערעט דא בעלי דינים זאלן גלייך זיין אין זיינע אויגן אין אלע זאכן און ער זאל גיט זאגן צו איינס רייד קורץ דען ער וועט פאר מויקלס ווערין און וועט גיט קעגן זיינע מענות רעכט דער ציילן און ווען עס איז מיגליך דאס דער דיין זאל האלטן ביידע בעלי דינים גלייך אין זיין הארץ און אין זיינע אויגן וויא איין וואג שאל זאל ער משפטן צווישן זיי און ווען גיט זאל ער זיך אפ טאן פון צווא משפטן זיי און זאל לויפן דער פון וויא מען לויפט פון איין ברעניגדיגען פייער און זאל צו זיי זאגן איה בין פסול איה צו משפטן וויא אונזערע אבות הקדושים האבין גיטאן וויא מיר האבן אויפן גישריבן :

פרק ג נר ג כלל ט חלק ב

נפש יהודה

נא

הוא יכתב. אמר ליה לשמעיה יאפרה עלי בר אווזא ושדי עילאי ואמרינן ההם אמר רבה גר רב הונא האי צורבא מרבנן דאית ליה דינא כהדי עם הארץ מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה. רב בר שבאי הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותביה נמי לבעל דיניה. אתא שלווא דבי דינא כבטש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב. והיגי עביד הכי והא מסתחטן טענתיה דהיאך אמר מימר אמר איהו קא אותבן שלוחא הוא ידלא איפייס מינאי. ואמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא כהדי הדדי ילא ניקדום צורבא מרבנן וניתוב קמיה דדיינא משום ידמחו כמאן דמסדר דליינא מענתיה לא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא. אבל יקביע ליה עידנא לית לן בה. ואמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע מהדותא ויילא אבן נמי הנניא מצא שק או קופה או כל דבר שאין דרכו ליטול אמר רב שישיא ברבא אף אנן נמי הנניא מצא שק או קופה או כל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול יהוים בממונא. יאבל באיסורא אין הכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כל מקום שיש הלול השם אין הולקין כבוד לרב. רב יימר הוה ידע ליה מהדותא לכו וזמרא אתא לקמיה דאמימר אותביה. אמר ליה רב אשי לאמימר והא אמר עולא מחלוקת פבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה אמר ליה יהאי עשה יהואי עשה ועשה דכבוד תורה עדיף. יוצריך להחמיץ את הדין קודם שיהתבנו כדגרסינן התם כריש פרק קמא דאבות יהוה מתונין בדיו והעמידו תלמידים הרבה ועשו סני לתורה. וגרסינן נמי בפרק קמא דסנהדרין דף ו' דרש בר קפרא טנא הא מילתא דאמור רבנן הוו מתונין בדיו. דכתיב לא תעלה במעלות על מוכחי וגו' וסמוך ליה ואלה המשפטים. וכשהדיין יהא כוונה לשם שמים יהיו בעלי דינים בשוין בלבו ויפשפש לכוור הדיו על כוריו יבית דין של מעלה יסיעוהו להוציא הדיו לאמתו ויהא שכרו מושלם.

חלק שלישי

בשכר המשפט ויש בו שני פרקים:

רכה פרק ראשון

כשבת דין דנין דין אמת לשם שמים נחשב כבודך הוא כמעשה בראשית. כדגרסינן בפרק קמא דשבת דף י' רב הסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדניא כל יומא הוה יהליש לכייהו יתנא להו חייא בר רב גיט גרעכנט קיינר מיט זיין הככה און מיט זיין פאר שוכאנר און מיט זיין עצה רען ווען עס איז איין חילול השם שוט מען דער פייא אפילו צוא איין רבי קיין פבור גיט טאן. רב יימר האט גוואוסט ערות ואגן צואמר וזמרא איז דער משפט גקומן פאר אמימר האט אמימר גאגט צו רב יימר ער זאל זיך זעצן האט רב אשי גאגט צו אמימר ויאלאטו דעם ער זעצן עולא האט דאך גאגט דיא רבנים קריגן נאר פייא די בעלי דינין און זאגן דאס דיא מענין זיצען אבער עדים זאגן אלע רבנים דאס ויאלאטו שטיין דאס אמימר צוא אים גאגט. דאס איז איין מצות עשה דאס דיא עדים זאלן שטיין. און דאס מען זאל צו תלמידי חכמים פבור אן טאן איז אומץ איין מצות עשה. און די מצות עשה פון פבור התורה איז בעקר דרום מעגן ער זיצן. וערד להחמיץ את הדיו און דער דין מהו דעם דין רעכט דורך לערנן איידר ער זאגט אים אים ויאלאט מיר לערנען אין פרקי אבות איר זאלט ווארטן מיט דעם דין אים צו זאגן ביו איר וועט אים גוט דורך לערנען און איר זאלט פיל תלמידים אויף לשמעלן און איר זאלט מאכן איין צאם צו דער תורה דאס איר זאלט אפ שיידן מענטשן פון איין עבירה אויף לערנן מיר אין סנהדרין. בר קפרא האט גלייך האלטן פון וואגן לערנען דיא רבנים אפ פון דער תורה דאס וואס ויאלאטו זאגן מען זאל ווארטן דעם דין אים צו זאגן ביו מען לערניג אים רעכט דורך דען עס שטייט אין פסק דוא זאלסט גיט אויף גיין אויף מיין מצבת מיט רעפ דאס איז מיט גרויסע פריש און עס שטייט דער פייא זולה המשפטים דאס איין משפט זאלסטו זיך אויף גיט איילען אים צו זאגן דעם פסק ביו די וועסט דעם דין פריער רעכט דורך לערנן. און ווען דער דין גוט זיין פונדע לשם שמים און וועט די בעלי דינים גלייך האלטן און וועט נאך ויכן צוא אים קלערין דעם דין גאנץ קלאר אזו וועט אים בית דין של מעלה העלפן דאס ער וועט דעם דין קענן רעכט אים קלערין און זיין שכר וועט זיין גאנץ פון דעם היטל:

רכה כשבת דין דנין דין אמת לשם שמים ווען דאס בית דין שוט משפטן איין דין אמת לשם שמים ווערט עס ויאלא גרעכנט גלייך ויאל זייא ויינען שותפים צו הבקיה אין מעשה בראשית ויאל מיר לערנן אין מסבת שבת. רב הסדא און רבה בר רב הונא ויינען געסין און האבין גמשפט צו לייט אנאגנין טאג איז זייער הארץ ושוואף גיזאריין פון גיט עסין האט חייא

ווייב פון איין תלמיד חכם מוז מען פבור אן טאן ויאל צום תלמיד חכם אליון האט רב חסן גאגט צוא זיין בדינר לאזו איין קאמפליקע אויבר מיר פליען אזו וועל איך אויף שטיין און דער אנדרר בעל דין וועט גיט ווישן דאס פאר איר שטייא איך אויף. אויך זאגט דיא גמרא רבה בר רב הונא זאגט ווען איין תלמיד חכם האט איין משפט מיט איין עם הארץ אזו היינט מען דעם תלמיד חכם ער זאל זיך זעצן און צום עם הארץ זאגט מען אויך ער זאל זיך זעצן און ווען ער בלייבט דאך שטיין איז גישט קשה. רב בר שבאי הוה ליה דינא קמיה דרב פפא רב בר שבאי האט רב פפא האט רב פפא גהאט מיט איין עם הארץ פאר רב פפא האט רב פפא גהיישן צוא רב בר שבאי ער זאל זיך זעצן און צום עם הארץ אויף איז גקומן דער שמש און האט אים גהיישן שטיין און רב פפא האט אים גיט ווינר גהיישן זיך זעצן. פרעגט דיא גמרא ויאל האט רב פפא דאס גמאן עס וועט דאך דורך דעם פאר שטאפט ווערן ויינע מענות ענטפרט דיא גמרא דער עם הארץ האט זיך גמראכט רב פפא האט דאך מיר גהיישן איך זאל מיר זעצן נייערט דער שמש האט מיר גיט ליב און האט מיר גהיישן אויף שטיין אן דעם ווישן פון רב פפא. ואמר און נאך האט גאגט רבה בר רב הונא ווען איין תלמיד חכם איז איין עם הארץ האבן איין משפט מיט אנדרר זאל דער תלמיד חכם גיט אריין גיין צום ערשטן צום דנין און זיך זעצן דען עם ווערט גזעקן דאס ער וויל מיט דעם דין ריידן ויאל אזו ער זאל ויינע מענות פירן און דאס איז נאר גאגט ווען ער קומט גיט אלע טאג צו אים לערנען אבער ווען ער קומט אלע טאג צום דנין לערנען אזא מעגן ער דאס טאן אויך זאגט רבה בר רב הונא ווען איין תלמיד חכם ווייס צוא איינעם ערות זאגן און עס איז אים איין בויזן צו גיין פאר איין בית דין וואס איז קלענער פון אים הרארף ער גיט גיין. זאגט רב שישיא בריה דרבא מיר האבן אויך אזו גלערנט ווען איינער גפינט איין זאק אדר איין קארב אדר איין אנדרר זאך וואס זיין סדר איז גיט צוא טראגן עס אזו באראדף ער עס גיט אויף דיין צו זיין איין משיב אבירה און דאס איז נאר גיזאגט אין געלט זאבן דארף ער זיך גיט מבזה זיין אבן ווען עס איז איין זאך פון איין איסור דהיינו ווען איין אשה איז גקומן צוא בית דין און זאגט איר מאן איז גשמארפן און וויל נעמן איין אנדר טאן און דער תלמיד חכם ווייס דאס ער לעבט נאך. מוז ער גיין און ערות זאגן דען קעגן איין זאך וואס גייט אן צוא גאט איז

פרק א נר ג כלל ט חלק ג

מדינותי (שמות יח) ויעמוד העם על משה מן הבקר וכו' תעלה על דעתך שמשח יושב ודן כל היום כולו תורתו אימתי נעשית אלא לומר לך כל דיון שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה כמעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתוב התם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ולא עוד אלא שמשרה שכינה בישראל . כדגרסינן בפ"ק דסנהדרין דף ו' א"ר עמואל בר נחמני א"ר יונתן כל דיון שדן דין אמת לאמתו משרה שכינה בישראל שנאמר (ההלים פב) אלהים נצב בעדת אל . וכל דיון שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם יב) כישוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום וגו' . וגם הדיין ההגון מעמיד אנשי הארץ בטוב ובשלוש . כדגרסינן בפרק בתרא דתובות דף ק"ה דרש רב נחמן בר כהן ס"ד (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות וכו' אם דוכה דיון למלך שאינו צריך לבלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן המחזיר בבית הגרנות יהרסנה . ומצינו במדרש מעשה רבי אבהו כעבא להסתלק מן העולם נכנסו חכמי ישראל אצלו ומצאוהו בוכה אמרו לו רבי . למה אתה בוכה הלא יגיעתך בתורה היתה כל ימי חייך . ותלמידים רבים העמדת . ולא עוד אלא שמדה יתירה היתה בך שלא נתעסקת בדינין אמר להם על זה אני בוכה שלא נתעסקתי במשאן של ישראל וקיימתי בעצמי ואיש תרומות יהרסנה . לפיכך הדיין הראוי המתעסק בדינין לשם שמים להציל עשוק מיד עושקו . זוכה וזוכה לישראל ומעמיד בשלום :

שגזול שבר כדיוניו ולא יצטערו וישי פירש דלון זס ח"ס לבייכו אלף לשון דעמיחו ולשון חלש לבייכו לשון פנינה הוא שלם סעוד כל כיון חלש לכו מייד בר רב שלון זריבין ליבן וליון כל כיון אלף מקלס כיון זמס סאלמ מן הוקר עד הפני מדרס כול שפסזו כדבר כמעשה בראשית סאלמ ט פער זוקר : שאינו צריך לבלום לא להתיף משום ממון ולא לשלם כהול חסד וכו' : שלא נתעסקת בדינין ואין עליך העט הכוונת המכסע : וקיימתי בעצמי כלומר אם הוא כדיון כיון מתיים מלך כמעט יעמיד ארץ ועשיתו משל גרם כהיו דיון סאלמ עליו וליש תרומות יכרסנו וכאלו הוא עס כן ועעס על יד :

רישך בקריו חני סלני רבן חני נכיס חלל מר עוקבס סהול רלס לי וכן ואל"ד יכוס כממין דכתיב כיון דוד וגו' לא עס חלל מי כנידו לסוס וכס סהול קרי לכי יסוד סנילס תלמיד סריף : ומטה גר ומטי כתיב הקב"ס חקר ומטי : יתום לא ישפוטו וגו' ועל כן גלו : אל תגזול דל וגו' וקנע את

רבת פרק שני

כל דיון שצווק לפניו העשוק ואומם אזנו ממנו עונשו הוא מדה כנגד מדה שגם הוא יקרא ולא יענה כדגרסינן במסכת שבת בפרק במה בהמה יוצאה דף ג"ה רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתת הויה אתתא וקא צוחה קמיה ולא אשנת כה אמר ליה לא סבר לה כר (שם כא) אומם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה . אמר ליה שיננא רישך בקריו ורישך הרישך בחמימי . הא יתיב מר עוקבא אב בית דין דכתיב (ימיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר וגו' וכוסף על זה כל הבטה דינו של גר יתום ולאמנה או לכל מי שהוא חלש בשביל שאין מחזיק בידו כאלו מטה דינו על מעלה . כדגרסינן בפרק קמא דתגינה דף ה' אמר רשב"ל כל הבטה דינו של גר כאלו מטה דינו של מעלה שנאמר (מלאכי ג) ובמטה גר ומטי כתיב . ועל פשעי הדיינים כאלו גלו ישראל שכך נאמר עליהם (ישעיה א) יתום לא ישפוטו וריב וגו' . והקב"ה גובה ממנו נפשו על עונשו . כדגרסינן בפרק קמא דסנהדרין אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל דיון שנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין הקב"ה גובה ממנו נפשו שנאמר (משלי כב) יאל תגזול דל כי דל חייא בר רב פון דער שטאמט דפתי צו זייא גילערינט עס שטייט אין פסוק דאס פאלק איז גישטאנען ביי משה פון אין דער פריא ביו אויף דר נאכט איז קשה איז דען משה אנאנצן מאג גועסין און האט גימשפט ווען דאס ער תורה גילערינט גייערט עס איז אזו גימיינט אימליכר דיון וואס משפט מיט אמת אפילו נאר איין שעה אין מאג איז גלייך וויא ער ווערט איין שותף צו הקב"ה אין מעשה בראשית דען ביי משפט שטייט (מן דבוקר עד הערב) און ביי מעשה בראשית שטייט (ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) דריבער דארפט איר אויך ניט זימציין דעם גאנצן מאג און משפטין און נאך מער טוט ער דאס ער מאכט רוען ריא שכינה צווישן ישראל ווי מיר לערנן אין סנהדרין . שמואל בר נחמני זאגט פון וועגן רבי יונתן אימליכר דיון וואס משפט מיט אמת מאכט ער רוען די שכינה צווישן ישראל וויא אין פסוק שטייט גאט שטייט צווישן דר עדה פון די דינים און אימליכר דיון וואס משפט ניט מיט אמת איז ער גורם דאס ריא שכינה גייט אנוועק פון ישראל וויא אין פסוק שטייט איבער די ברויבונג פון די עניים און דאס גישריי פון די נויס בדערפטיגע וועל איך גאט אויף שטיין און וועל אנוועק גיין פון איך : וגם הדיין ההגון און אויך דער פרומער דיון שטעלט דיא וועלט אין גוטש און אין שלום וויא מיר לערנן אין פתובות . רב נחמן בר כהן האט גיררשט וואס מיינט דער פסוק (מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה) דאס איז געלעט ווען דער דיון איז גלייך צו איין מלך דאס ער דארף צוא קיינעם ניט תניפה מאן פון געלט וועגן אזו טוט ער רעכט משפטין און מאכט דאס די וועלט האט איין פשטאנד אבר ווען דער דיון מוז זיין פרנסה זוכן אזו וויא איין פלן וואס גייט אין די שיעורט פון תבואה צו נעמן תרומה דער דיון וועט די וועלט דורך דעם צוא פירן ומצינו במדרש אויך גפנין מיר אין מדרש עס איז גיווען איין מעשה מיט רבי אבהו דאס פר זיין טויט זיינען די חכמים פון ישראל צוא אים גאנגן און האבן אים גיפונען דאס ער האט גיוויינט האבן זייא צו אים גאנגט רבי ווארום וויינשטו דוא האסט דאך זיך גימעט אין דער תורה צייט דיון לעבין און האשט אויף גישטעלט פיל תלמידים און אויף האשטו אין זיך איין גוטע מדה גיהאט וואס די האשט ניט עוסק גיווען אין משפטים אזו האשטו קיין מורא ניט דאס די האשט גישט רעכט גימשפט . דאס ער צוא זיי גאנגט דרויף וויין איך ווייל איך האב ניט עוסק גיווען אין די גשעפטין פון ישראל און האב אויף זיך מקיים גווען דעם פסוק ואיש תרומות יהרסנה

דאס דער מענטש וואס שיינט זיך אפ פון וועלט זאכין צו פירט די וועלט . דרום איין פרומר דיון וואס איז עוסק אין משפטים לשם שמים און זענדט אים צו זיך די גולה פון דעם וואס האט זיא גגולת דער איז זוכה גוטש צוא זיך און צוא פל ישראל און מאכט דאס זייא בשטייען אויף דער וועלט אין שלום :

רבת כל דיון שצווק לפניו העשוק ואומם אזנו ממנו עונשו הוא מדה כנגד מדה שגם הוא יקרא ולא יענה כדגרסינן במסכת שבת בפרק במה בהמה יוצאה דף ג"ה רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתת הויה אתתא וקא צוחה קמיה ולא אשנת כה אמר ליה לא סבר לה כר (שם כא) אומם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה . אמר ליה שיננא רישך בקריו ורישך הרישך בחמימי . הא יתיב מר עוקבא אב בית דין דכתיב (ימיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר וגו' וכוסף על זה כל הבטה דינו של גר יתום ולאמנה או לכל מי שהוא חלש בשביל שאין מחזיק בידו כאלו מטה דינו על מעלה . כדגרסינן בפרק קמא דתגינה דף ה' אמר רשב"ל כל הבטה דינו של גר כאלו מטה דינו של מעלה שנאמר (מלאכי ג) ובמטה גר ומטי כתיב . ועל פשעי הדיינים כאלו גלו ישראל שכך נאמר עליהם (ישעיה א) יתום לא ישפוטו וריב וגו' . והקב"ה גובה ממנו נפשו על עונשו . כדגרסינן בפרק קמא דסנהדרין אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל דיון שנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין הקב"ה גובה ממנו נפשו שנאמר (משלי כב) יאל תגזול דל כי דל חייא בר רב פון דער שטאמט דפתי צו זייא גילערינט עס שטייט אין פסוק דאס פאלק איז גישטאנען ביי משה פון אין דער פריא ביו אויף דר נאכט איז קשה איז דען משה אנאנצן מאג גועסין און האט גימשפט ווען דאס ער תורה גילערינט גייערט עס איז אזו גימיינט אימליכר דיון וואס משפט מיט אמת אפילו נאר איין שעה אין מאג איז גלייך וויא ער ווערט איין שותף צו הקב"ה אין מעשה בראשית דען ביי משפט שטייט (מן דבוקר עד הערב) און ביי מעשה בראשית שטייט (ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) דריבער דארפט איר אויך ניט זימציין דעם גאנצן מאג און משפטין און נאך מער טוט ער דאס ער מאכט רוען ריא שכינה צווישן ישראל ווי מיר לערנן אין סנהדרין . שמואל בר נחמני זאגט פון וועגן רבי יונתן אימליכר דיון וואס משפט מיט אמת מאכט ער רוען די שכינה צווישן ישראל וויא אין פסוק שטייט גאט שטייט צווישן דר עדה פון די דינים און אימליכר דיון וואס משפט ניט מיט אמת איז ער גורם דאס ריא שכינה גייט אנוועק פון ישראל וויא אין פסוק שטייט איבער די ברויבונג פון די עניים און דאס גישריי פון די נויס בדערפטיגע וועל איך גאט אויף שטיין און וועל אנוועק גיין פון איך : וגם הדיין ההגון און אויך דער פרומער דיון שטעלט דיא וועלט אין גוטש און אין שלום וויא מיר לערנן אין פתובות . רב נחמן בר כהן האט גיררשט וואס מיינט דער פסוק (מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה) דאס איז געלעט ווען דער דיון איז גלייך צו איין מלך דאס ער דארף צוא קיינעם ניט תניפה מאן פון געלט וועגן אזו טוט ער רעכט משפטין און מאכט דאס די וועלט האט איין פשטאנד אבר ווען דער דיון מוז זיין פרנסה זוכן אזו וויא איין פלן וואס גייט אין די שיעורט פון תבואה צו נעמן תרומה דער דיון וועט די וועלט דורך דעם צוא פירן ומצינו במדרש אויך גפנין מיר אין מדרש עס איז גיווען איין מעשה מיט רבי אבהו דאס פר זיין טויט זיינען די חכמים פון ישראל צוא אים גאנגן און האבן אים גיפונען דאס ער האט גיוויינט האבן זייא צו אים גאנגט רבי ווארום וויינשטו דוא האסט דאך זיך גימעט אין דער תורה צייט דיון לעבין און האשט אויף גישטעלט פיל תלמידים און אויף האשטו אין זיך איין גוטע מדה גיהאט וואס די האשט ניט עוסק גיווען אין משפטים אזו האשטו קיין מורא ניט דאס די האשט גישט רעכט גימשפט . דאס ער צוא זיי גאנגט דרויף וויין איך ווייל איך האב ניט עוסק גיווען אין די גשעפטין פון ישראל און האב אויף זיך מקיים גווען דעם פסוק ואיש תרומות יהרסנה

הקב"ה

פרק א נרג כלל י חלק א הבלל העשירי

בדמיון כשני דמים : אם בשחורים נכשלים
נמאל דבר טוב : בנאים נלדיקים
פלא חלא טחלו סחלו ססס נאים ומניס לפי
סקוים נים : את הרברים סגרי חלו אליהו
הניח כדים נוח : והנה שק על בשור
כשני שומרון נמור עד סכאסס אוכלת כס
וסס חלאז ויכוסם נשעים סין וכנעו :

לדרוף אחר המצות ויש בו שני חלקים • החלק הראשון בהדרן • החלק השני בשכון :
חלק ראשון בהדרן • ויש בו ארבעה פרקים :

חלק ראשון כשישראל עושין רצון המקום כ"ה ומקיימין מצותיו והו הדר גדול לישראל
ונראין נאים לפני השם יתברך ולעיני כל העמים וכשהוא נראים כשחורים
ומטונפים לפני הבורא יתברך ובעיני כל באי עולם כדגרסין בפסיקתא שחורה אני ונאווה וגו' • שחורה אני במצרים •
שחורה אני במצרים דכתיב וימרו בי ולא אבו שמוע אלי וינפו אותי זה וגו' • ונאווה אני במצרים ונאווה אני במצרים •
ואעבור עליך ואראך מתנוססת וגו' • בדמיון חיי זה דם הפסח בדמיון חיי זה דם המילה • שחורה אני בים • שחורה אני
בים דכתיב (ההלים ק) וימרו עלי בים סוף • ונאווה אני בים דכתיב (שמות ט) זה אלי ואנוהו • שחורה אני במרה אני במרה • שחורה אני
במרה דכתיב (ש) וילן העם על משה ויאמרו הנו לנו מים ונשתה • ונאווה אני במרה דכתיב (שם) עם שם לו חק ומשפט • שחורה אני ברפידים
ונאווה אני ברפידים • שחורה אני ברפידים דכתיב (שמות י) ויקרא שם המקום כסה ומריבה • ונאווה אני ברפידים דכתיב (שם) ויבן משה מזבח •
שחורה אני במדבר ונאווה אני במדבר • שחורה אני במדבר דכתיב (תהלים עח) כמה ימרוהו במדבר • ונאווה אני במדבר דכתיב (במדבר ט) ובים
הקים את המשכן • שחורה אני בהורב ונאווה אני בהורב • שחורה אני בהורב • יעשו עגל בהורב • ונאווה אני בהורב דכתיב
(שמות יט) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע • שחורה אני במרגלים ונאווה אני במרגלים וכלב • שחורה אני בשישים ונאווה אני בשישים • שחורה
אני במלכי ישראל ונאווה אני במלכי יהודה • אם בשחורים שלי כך • בנאים שלי עאכ"ו • באהאב מה כתיב (מלכים א ט) ויהי כשמוע
אחאב את הדברים האלה ויקרע את בגדיו ויעם שק על כשרו ויצום וישכב כשק ויהלך אמר • ארשב"ל שהלך ירף • ביהורם מה כתיב (שמו"ב)
וירא העם והנה שק על בשור • ד"א שחורה אני ונאווה • אמר רבי לוי שחורה אני כל ימות השבת ונאווה אני בשבת • שחורה אני כל
ימות השנה ונאווה אני ביהורב • שחורה אני בעולם הזה ונאווה אני לעולם הבא • וגרסין נמי בפסיקתא הנך יפה רעיתי וגו' הנך יפה במצות •
הנך יפה בנמילות חכדים • הנך יפה במצות הבית בחלה בתרומה ובמעשר • הנך יפה בכיצת השדה בלקט שכחה ופאה • הנך יפה בסדון
בציצית • הנך יפה במילה • הנך יפה בפריעה • הנך יפה בנטע רבעי • הנך יפה בערלה • הנך יפה בקריאת שמע • הנך יפה בתפלה •
הנך יפה בתפילין ובמזוזה ובסוכה ולולב • הנך יפה בהשבוה ומעשים טובים • הנך יפה בעולם הזה ובעולם הבא • וגרסין במסכת שבת

גווען מיט די מרגלים דאס זיי האבן ביון גרעט אויף ארץ ישראל און איך
בין ווידער שיינ גווען מיט פלב אין יהושע דאס זיי האבן ניט גינדיגט •
איך בין שווארץ גווען אין שישים דאס איך האב דארטן מנה גווען מיט
די מעשקטער פון מרון און איך בין ווידר שיינ גווען אין שישים מיט פהרס
דאס ער האט זמר מיט דער זונה פכית גווען • איך בין שווארץ גווען מיט
די מלכי ישראל וואס זיינ גווען רשעים בין איך ווידר שיינ גווען מיט דאס
מלכי יהודה וואס זיינ גווען צו מיניסטן צדיקים • דער פון לערנן מיר אפ
ווען אין די עכער וואס איך בין שווארץ גווען און האב גינדיגט האב איך
דאך גוטס אויך נטאן מכל שפן ווען איך בין גאנץ שיינ גווען אין האב ניט
גינדיגט בין איך פשיטא שיינ און גליבט פאר הקב"ה אהאב דאס ער איז
גווען אין רשע שטייט דאך ביי אים דאס ער האט תש"ה גמאן וויא אין
פסק שטייט וויא אהאב האט גהערט דאס איין גיירה איז אויף אים גנור
גווארן האט ער צו ריפן זיינע קליידר און האט נטאן אין זאק אויף זיין
בלויזן לייב און האט גפאסט און איז גלעגן אין העם זאק ניהל אט זאגט
רבי יהושע פן לוי דאס איז טייטש ער איז גאנצן בארפוס תשובה צו טאן
און ביי יהורם שטייט דאס פאךק האט גווען וויא ער האט אין זאק
גבראגן אויף זיין לייב : דבר אחר אדער עס איז א • גמיינט שחורה אני ונאווה
זאגט רבי לוי איך בין שווארץ פון ארבעטן אלע טעג פון דער וואך און
איך בין שיינ אים שבת דאס איך טוא רוען • איך בין שווארץ פון מיניע
זינד דאס גאנצן יאר און איך בין שיינ אים יום כפור דאס גאט איז מיר
מוחל מיניע עבירות איך בין שווארץ פון מיין ליוון אויף דעם עולם און
איך וועל שיינ זיין לעולם הבא : גרסין נמי אויך לערנן מיר אין דער
פסיקתא עס שטייט אין פסוק ה' יפה רעיתי הנך יפה דאס איז גמיינט דוא
ביסט שיינ מיין גועלן ישראל מיט מצות • דוא ביסט שיינ מיט דיין נמילות
חסדים • דוא ביסט שיינ מיט מצות וואס דוא שוסט אין דיין הויו דאס
איז חלה און תרומה און מעשר • דוא ביסט שיינ מיט די מצות וואס דוא
שוסט אין פעלד דאס איז לקט שפחה ופאה וואס דו ניסט צו די עניים • דו
ביסט שיינ מיט מצות פלאים און ביסט ווידר שיינ מיט מצות ציצית דאס
זייא מעגן זיין פון פלאים • דוא ביסט שיינ מיט מצות מילה • דו ביסט שיינ
מיט מצות פריעה • דוא ביסט שיינ מיט נטע רבעי דאס איז דעם פירטען
יאר ווען איינער האט איין בוים גפלאנצט און האט ער די פירות גפירט
קיין ירושלים און האט עס דארטן גיגעטן • דוא ביסט שיינ מיט מצות
ערלה דאס איז די פירות פון די ערשטע דרייא יאר וואס מען האט דאס
בוים גפלאנצט זיינן זיי אסור בהנאה • דוא ביסט שיינ מיט קריאת שמע
לייענען

אין פסק שטייט דיא שטאמט ציון וועט ווערן אויס גילוייט דורך משפט
און אירע גפאנגענע דורך צדקה וואס זייא וועלן טאן :
חל כשישראל עושין רצון המקום כ"ה ונען דיא ישראל טוען דעם ווילן פון
גאט ברוך הוא אין האלמען זיינע מצות איז עס איין גרויס
שיינקייט צוא ישראל און זייא ווערן שיינ אן גוען פאר הקב"ה און פאר
דיא אויגן פון אלע פעלקער • און ווען זייא ווערן ווערן זייא אן גוען
גלויף וויא זייא זיינען שווארץ און אום ריין פאר גאט יתברך און פאר
דיא אויגן פון אלע וואס קופן אויף דער וועלט וויא מיר לערנען אין דער
פסיקתא עס שטייט אין פסוק שחורה אני ונאווה דאס איז גמיינט איך בין
שווארץ גווען אין מצרים דאס איך האב דארטן גינדיגט וויא אין פסוק
שטייט זייא האבן אין מיר ווידער גישפעניגט און האבן מיר ניט גוואלט
צו גוען און האבן מיר גיפרובט צועהן מאל • און איך בין ווידער שיינ
גווען אין מצרים מיט דער מצוה פון דם פסח און דם מילה וויא אין
פסוק שטייט איך בין איבער גיפארן אויף דיר און האב דך גיזעהן איין
גערעכט מיט צווייא ערלייא בלוט דם פסח און דם מילה • איך בין
שווארץ גווען מיט עבירות בייא דעם ים וויא אין פסוק שטייט
זייא האבן ווידער גישפעניגט בייא דעם ים סוף און איך בין ווידער
שיין גווען בייא דעם ים וויא איך האב גזאגט ה' אלי ואנוהו דאס איז
מיין גאט און איך וועל אים בשיינן מיט לויב • איך בין שווארץ גווען
אין מרה וויא אין פסוק שטייט דאס פאלק האט דארטן גקריגט אויף משה
און האבן גיזאגט וואס וועלן מיר מרינקן • און איך בין ווידר שיינ גווען
אין מרה וויא איך האב דארטן אן גנומען די גוען פון גאט און זיינע
משפטים וויא אין פסוק שטייט דארטן האט גאט נטאן צו זיי גווען און
משפט • איך בין שווארץ גווען אין רפידים וויא אין פסוק שטייט
מען האט גרופן דאס ארט מסה און מריבה דאס איז טייטש פרוב און
קריג ווייל זיי האבן דארטן מיט גאט גקריגט און איך בין ווידר שיינ גווען
אין רפידים וויא אין פסוק שטייט משה האט גבויעט איין מבחן צו גאט
וואס האט אים נסים נטאן איך בין שווארץ גווען אין דר מדבר ווי אין פסוק
שטייט וויא זייער האבן זיי ווידר גישפעניגט אין דער מדבר און איך בין
ווידר שיינ גווען אין דער מדבר וויא איך האב דאס משכן אויף גבויעט
וויא אין פסוק שטייט האט משה אויף גישמעלט דעם משכן אויף געגל
שווארץ גווען אין חורב וויא אין פסוק שטייט זיי האבן גימאכט איין געגל
אין חורב און איך בין ווידר שיינ גווען אין חורב וויא איך האב גזאגט
אלץ וואס גאט האט גרעט וועלן מיר טאן און אן געמן • איך בין שווארץ

פרק א נר ג כללי הלך א

פרק רבי אליעזר דכלים דף קל"ג ובמסכת נזיר פ"ק דף ב' תניא (שמות טו) זה אלי ואנוהו * התנאה לפניו במצות ועל דא גרסינן בפ"ק דקמא דף ט' אמר רב הונא יובבצורה עד שליש כמי שליש אילכא שליש ביתו אלא מעתה אילו מיתרמי ליה תלתא מצות יהיב לכולהו ביתיה * אלא איכא יהודי מצוה עד שליש במצוה * בעי רב אשי שליש מלגאו יאו שליש מלכר תוקן * במערכא אמרי משמיה רבי זורא יעד שגיש משלו ימכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא * לפיכך יהודה אדם במצות לפני כוראו ויתן לו הדר בעולם הזה ובעולם הבא :

רלא פרק שני

לעולם יהא אדם זהיר במצוה שנראה בעיניו שהיא קלה כמו שהיא בעיני המורה * כמו ששינוי בפרק ב' דאבות * הוי זהיר במצוה קלה כבהמורה * על כן כשיבא לאדם מצוה אחת לא יתנהה בעבור מצוה אחרת כמו שאמר אין מעבירין על המצות ולעולם יראה אדם עצמו כי באותה מצוה אולי יכרוע את עצמו לקח זכות * כדגרסינן בפרק קמא דקדושין דף ט' לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו זכאי וחציו חייב * עשה מצוה אחת אשרו שהכריע את עצמו לקח זכות * עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לקח טובה הרבה * (קדתי ט) והוא אחד יאבד טובה הרבה * בשביל שזא אחד שהטא זה אבד טובה הרבה * רבי אליעזר בר רבי שמעון אומר לפי שהעולם נדון אחר רובו * והיחיד נדון אחר רובו * עשה מצוה אחת אשרו שהכריע את עצמו וזאת כל העולם בלו לקח זכות * עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו וזאת כל העולם שנאמר והוא אחד יאבד טובה הרבה * בשביל הטא יהידי שהטא זה איבד ממנו וסכל העולם טובה הרבה * השלום אדון כל הנביאים שלם בכל המצות לא היה כמותו בעולם והיתה הבינה עליו מצוה אחת לקימה * כדגרסינן בפ"ק דסוטה דף י"ג תנו רבנן בא וראה כמה המצות הכיכות על משה שכל ישראל נתעסקו בכיזה והוא נתעסק במצות שנאמר (משלי י) חכם לב יקח מצות וגו' * ואמן הוה משה רבינו יודע היכן יוסף קבור אלא אמרו סרה בת אשר נשתיירה זכו כדאיתא לעיל בפרק ו' מחלק קבור מתים * גם מצונו שלא נתאון ליכנס לארץ אלא כדי לקיים מצות הארץ * כדגרסינן בסוף הפרק דף י"ד דרש רבי שמלאי מפני מה נתאון משה ליכנס לארץ וכו' לאכול מפריה ולשבוע משובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין כתקומות אלא בארץ אכנס אני בארץ כדי שאקיים את כולם אמר לו הקב"ה כלום אהה מבקש אלא כדי לקבל שכר מעלה אני עליך כאלו עשיתם שנאמר (ישעיה נג) לכן

התנאה לפניו במצות עשה לך ס"ח טעית לולב נפש * ובמצוה אם סוף קוים דבר מצוה משה כיון ס"ח לולב יקנה כלים ומקטין מאי טעם אולימא שלם מעותיו כו' : יהודי מצוה כיון שקנה אחריו כמי דניין וזאתו ליה נפש ליהן לוסוף דיהי אחר והיינו שלם * שליש מלגאו מחייב כנוקם הקטן נמכר בבשר וסופיטי דניין דהיינו שלם מלגאו הליש סתוך סתום ויקח חס הסדור : או שליש מלכר הדמים ומלוק לבנים ויוסף חלק שלישי מכלו דהיינו אם קטן נמכר בבשר יוסף ג' דינרים ויקח חס סתוך סתום : עד שליש משלו דהיינו אחרו שלם שיוסף כסודור מלגו מלגו הוא מלגו נפרע לו בחייו כדלמדין הוים לעצבת ולא הוים לעולל ככין : מכאן ואילך מה שיוסף כסודור וזה על שלם עשה לו הקב"ה כמיו סתמות וקטן קיימת לו לעולם הבא :

רדאה אדם עצמו וכו' קול כל בעולם כההיל דקיום וחסידים וההיל דכעיס כאלו משבו כקלים כההיל על מהלל : עשה מצוה אחת נמלא זכותו מכיוון ונמלא זיק ועל ידו כל בעולם הוכרע לסוים חסן דקיום :

אזו אי וואל צו אים דאס מיט דער איין מצוה האט ער זיך איבד גוואונן צו גוטן * מיט ער איין עבירה איז ווייז צו אים דאס מיט דער איינער עבירה האט ער זיך איבער גוואונן צו ביין וויא אין פסוק שטייט דר"ף איין עבירה פאר לירט מען פיל גוטש דען אייבד איין עבירה האט ער זיין וואג שאל איבער גוואונן צו ביין רבי אליעזר ברבי שמעון זאגט ווייל די וועלט זעט געטשט נאך דעם רוב פון זייערע מעשים איז גערדער איינציגער ווערט אויך געטשט נאך דעם רוב פון זייערע מעשים דרום זאל זיך דר מענטש טראקטן ווען ער טוט איין מצוה איז וואל צו אים דס ער האט זיך מיט דעם גאנצן עולם איבער גוואונן צו גוטן * טוט ער איין עבירה איז ווייז צו אים דאס ער האט זיך מיט דעם גאנצן עולם איבער גוואונן צו ביין וויא אין פסוק שטייט מיט איין עבירה האט ער גטאן פאר לירט פיל גוטש * דען מיט דער איין עבירה האט ער גמאכט פאר לירען פון זיך איז פון דער גאנצער וועלט פיל גוטש ווייל ער האט איבער גוואונן צום ביין : ויש לנו ללמוד און מיר דארפן אפ לערנן פון משה רבינו עליו השלום דאס ער איז גווען דער האר פון אלע נביאים און איז גאנץ גווען אין אלע מצות דאס זיין גלייכן איז ניש גיווען אין דעם גאנצן עולם און עס איז אים ליב גווען איין מצוה צו טאן וויא מיר לערנן אין מסכת סוטה דיא רבנים האבן גלערינט קום אינזעה וויא זייער זיין גלייבט גווען די מצות אויף משה רבינו דען וויא די ישראל זיין ארויס גאנגן פון מצרים האט איינליכר עוסק גיווען צו רויבין גאלד און זילבר און משה האט עוסק גווען אין די ביניר פון יוסף וויא מיר האבן אייבן גשריבן אויך גיפנן מיר דאס משה האט גאר דרום גילוסט אריין צו גיין קיין ארץ ישראל כדי מקיים צו זיין דיא מצות וואס מען קען זיין ניש טאן נאר אין ארץ ישראל וויא מיר לערנן אין דר גמרא רבי שמלאי האט גדרשט פון וועסט וועגן האט משה גילוסט אריין צו גיין קיין ארץ ישראל האט ער דען גוואלט פון די פירות פון ארץ ישראל עסקן אדר האט ער דען זיך גוואלט אן זעטן מיט דעם גוטש פון ארץ ישראל * נייערט משה האט אזו גאנץ פיל מצות זיין דיא ישראל גמאטן גווארן וואס מען קען זיין ניש טאן גאר אין ארץ ישראל דרוםטויל איך אריין גיין קיין ארץ ישראל כדי זאל אלע מצות מקיים זיין * האט הקב"ה צו אים גאנץ דו ווילסט דאך גאר גיין כדי צו האבן שרר אויף די מצות * איך וועל דיר דאך שרר דעבין גלייך וויא דו האסט דיא מצות גטאן וויא אין פסוק שטייט דרום וועל איך אים איין גוטן חלק געבן ווייל ער האט פאר געבן אויף די עבירות פון ישראל איז האט געבעטן

לייענן * דו ביסט שייך מיט תפלה פון שמונה עשרה * דוא ביסט שייך מיט מצות תפילין און מזוזה און סיבה און לולב דו ביסט שייך מיט תשובה און מעשים טובים * דוא ביסט שייך בעולם הזה דאס דוא מוסט מצות * און דוא ביסט שייך בעולם הבא דאס דו געמסט שרר דרויף גרויסן אויך לערנן מיר אין דער מסכת שבת און אין מסכת נזיר עס שטייט אין פסוק זה אלי ואנוהו דאס איז מין נאט און איך וועל אים באשיינן דאס הייסט איך וועל טאן זיינע מצות מיט בשיינגן * און דרויף לערנן מיר אין מסכת פסא קמא רב הונא זאגט ווען ער טוט איין מצוה מוז ער זיך לאזן קאסטן איין שליש פון זיין געלט פרענגט די גמרא וויא קען דאס אזו גמיינט זיין דען ווען עס זעט זיך אים טרעפן דרייא מצות וועט ער דען אוועק געבן גאר זיין געלט נייערט עס איז אזו גמיינט דאס וויא פיל די מצוה קאסט אים מה ער צו לייב נאך איין דריטעל מער כדי די מצוה זאל שענער זיין פרענגט רב אשי צו מיינט מען איין שליש פון אינווייניג דאס הייסט ווען דיא מצוה קאסט דרייא גילדען מוז ער צו לייגן איין גילדען אדער איין שליש פון דרום דאס הייסט ווען זיא קאסט צווייא גילדען מוז ער איין דריטן גילדן צו לייגן בלייבט די גמרא בייא איין פסק * אין ארץ ישראל האט מען אזו גלערינט פון וועגן רבי זורא ביז איין שליש מוז ער פון זיינס מוסף זיין און געמט איין שרר דרויף לעולם הבא אבר ווען דער מענטש איז מוסף מער פון איין שליש די מצוה צו טאן אזו בצאלט אים נאט די פירות פון דער מצוה אויף דער וועלט און דאס קרן בלייבט אים לעולם הבא דרום זאל זיך דער מענטש מיט מצות בשיינן פאר זיין בשעפר אזו וועט אים גאט בשיינן בעולם הזה ובעולם הבא :

רלא לעולם יהא אדם זהיר במצוה שנראה בעיניו שהיא קלה כמו שהיא בעיני המורה * כמו ששינוי בפרק ב' דאבות * הוי זהיר במצוה קלה כבהמורה * על כן כשיבא לאדם מצוה אחת לא יתנהה בעבור מצוה אחרת כמו שאמר אין מעבירין על המצות ולעולם יראה אדם עצמו כי באותה מצוה אולי יכרוע את עצמו לקח זכות * כדגרסינן בפרק קמא דקדושין דף ט' לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו זכאי וחציו חייב * עשה מצוה אחת אשרו שהכריע את עצמו לקח זכות * עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לקח טובה הרבה * (קדתי ט) והוא אחד יאבד טובה הרבה * בשביל שזא אחד שהטא זה אבד טובה הרבה * רבי אליעזר בר רבי שמעון אומר לפי שהעולם נדון אחר רובו * והיחיד נדון אחר רובו * עשה מצוה אחת אשרו שהכריע את עצמו וזאת כל העולם בלו לקח זכות * עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו וזאת כל העולם שנאמר והוא אחד יאבד טובה הרבה * בשביל הטא יהידי שהטא זה איבד ממנו וסכל העולם טובה הרבה * השלום אדון כל הנביאים שלם בכל המצות לא היה כמותו בעולם והיתה הבינה עליו מצוה אחת לקימה * כדגרסינן בפ"ק דסוטה דף י"ג תנו רבנן בא וראה כמה המצות הכיכות על משה שכל ישראל נתעסקו בכיזה והוא נתעסק במצות שנאמר (משלי י) חכם לב יקח מצות וגו' * ואמן הוה משה רבינו יודע היכן יוסף קבור אלא אמרו סרה בת אשר נשתיירה זכו כדאיתא לעיל בפרק ו' מחלק קבור מתים * גם מצונו שלא נתאון ליכנס לארץ אלא כדי לקיים מצות הארץ * כדגרסינן בסוף הפרק דף י"ד דרש רבי שמלאי מפני מה נתאון משה ליכנס לארץ וכו' לאכול מפריה ולשבוע משובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין כתקומות אלא בארץ אכנס אני בארץ כדי שאקיים את כולם אמר לו הקב"ה כלום אהה מבקש אלא כדי לקבל שכר מעלה אני עליך כאלו עשיתם שנאמר (ישעיה נג) לכן

פרק ב נר ג כלל י חלקא

אחלק לו שלל ברבים וגו' . והוא חטא רבים נשא ילפושעים יפניע לכן אחלק לו ברבים ייכול כאחרונים ולא כראשונים תלמוד לומר ואת עצומים יחלק שלל . כאברהם יצחק ויעקב שהיו עצומים בתורה ובמצות . תחת אשר הערה למת נפשו שמטר עצמו למיתה שנאמר (שמות ז') ואם אין מחני נא מספרך וגו' . ואת פושעים נמנה ישמנה עם מתי כדבר . והוא חטא רבים נשא שכפר על מעשה העגל . ולפושעים יפניע שבקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה . ואין פניעה אלא תפלה שנאמר (ירמיה ז') ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי . וכשידע שלא יכול ליכנס לארץ קיים חצי המצוה באהבתו את המצוה . כדגרסינן במסכת מכות פרק אלו הן הגולין דף י' דרש רבי סיכאי מ"ד (קהלת ה') אוחב כסף לא ישבע כסף זהו משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קלמות עד שלא נבחרו שלשה שבארץ ואמר מצוה שבאה לידי אקייכנה . ומי אודב בדמון לו תבואה יומי נאה ללמוד בדמון מי שכל תבואה שלו . והיינו דאמר רבי אליעזר מ"ד (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו . על כן אל יהא קל בעיני שום אדם לקיים מצוה גדולה או קטנה . ואם היא בזויה בעיניו אולי היא גדולה בעיני הבורא לתת לו בעדה שכרו מושלם . ועל דבר כזה אמר שלמה נהמלך עליו השלום (משלי יג) יבז לדבר יחבל לו יורא מצוה הוא ישולם :

רלב פרק שלישי

לעולם יקדים אדם עצמו לדבר מצוה יואל ישליכנה אחרי גוו שמא אחר כך לא יודמן לידו שגדול שכר המקדים עצמו לעשות מצוה מאותו שיעשנה אחר כך אף על פי שתבוא לידו . כדגרסינן במסכת קמא פרק שור שננת דף ל"ח אמר רבי הויה בר אבין ואי הימא ריביל לעולם יקדים אדם עצמו ילדבר מצוה שבשביל לילה אחת שקרמה בכירה לצעירה קדמו ארבע דורות בישראל . עובד וישי ודוד ושלמה . ואלו צעירה עד רחבעם כדכתיב (מלכים א י') ושם אמו ינעמה העמונית . ונרסינן נמי במסכת מכות פרק אלו הן הגולין דף י' אמר רבי תנחום כפני מה זכה ראובן ילהמנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר (בראשית יז) וישמע ראובן ויצילתו מידם ואע"פ שיקדים אדם במצוה צריך לגמורה לפי שאם בא אחר וגמורה נקראת על שמו . כדגרסינן בפ"ק דסוטה דף י"ג קשו קראי אהרדי כתיב (שמות יג) יויקח משה את עצמות יוסף עמו וכתוב (יהושע כד) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם .

פאר ישראל ווען זיי האבן גוירדיגט . וועסטו מיינן דאס משה וועט אזאז איין שרר האבן אזו וויא דער דור וויאש איז געקומן קיין ארץ ישראל אבר גיט אזו וויא אנדערע עלטערין דרום זאגט דער פסוק ער וועט מיט דיא שטארקע צדיקים צו טיילן זיין שרר דאס איז אברתם יצחק ויעקב וואס זיי ווייגן גווען שטארק אין תורה און אין מצות און דאש איז ווייל ער האט זיין לייב געעבן צו שטארבן פון וועגן ישראל וויא אין פסוק שטייט דאס משה האט גזאגט צו הש"י ווען דו ווילסט די ישראל גיט מוחל זיין אזו מעק מיך אויס פון דיין בוך און לאז מיך שטארבן . און ער איז מיט די פושעים גצילט גווארן דאס ער איז גצילט גווארן מיט די וואס ווייגן גשטארבן אין דער מדרג פאר זייערע זינד . און ער האט פאר געבן אויף דיא עבירות פון ישראל דען ער האט פאר געבן אויף דער עבירה פון דעם עגל . ולפושעים יפניע און ער האט תפלה גטאן פאר די פושעי ישראל דאס זיי זאלן תשובה טאן דען דאס ווארט יפניע איז מיינט תפלה טאן וויא בייא ורמיה הנביא שטייט ואל תפגע בי דאס איז מיינט דא זאלסט פאר ישראל קיין תפלה גיט טאן : וכשידע און ווי משה האט גיוואוסט דס ער קען גיט אריין גיין קיין ארץ ישראל האט ער דן העלפט מצות מקיים גווען אין חוץ לארץ ווייל ער האט די מצות זייער לייב גהאט וויא מיר לערנן אין מסכת מכות . רבי סיכאי האט גירדשט וואס מיינט דער פסוק אויב כסף לא ישבע כסף דאס איז גזאגט אויף משה רבינו דאס ער האט די מצות לייב גיהאט אזו וויא זילפר דען משה האט אפ גשייד דרייא שטעט אויף ערי מקלט צו גהאלטן די מענטשן וואס האבן איין מענטשן גדרת אים גערין און האמשע דאס משה רבינו האט גיוואוסט דאס די דריי שטעט וועלן קיין רוצח גיט אן געבן פיו מען וועט נאך דרייא שטעט אפ שיידין פון יענער זייט ירדן אין ארץ ישראל האט ער עס דאך גטאן דען ער האט גזאגט די מצוה וואס קומט מיר צום האנד וועל אויך זיא טאן . שטייט ווייטער אין פסוק מי אודב בדמון לו תבואה דאס איז מיינט דער וואס האט לייב די תורה און איז קלאר אין דער אנדער תורה דעם איז רעכט צוא דרשנן פאר מיל לייט און דאס האט רבי אליעזר אויך גמיינט דאס ער האט גזאגט וואס מיינט עס דער פסוק מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו דאס איז גמיינט צו וועמען איז ש"י דאס ער זאל היידן די לויב פון תורה צוא דעם וויאש קען לאזן הערין אלע זיינע לייב דאס ער האט די תורה גירדשט גלעריגט . דרום זאל אין די אויגן פון קיין מענטשן גיט גרינג ווערט

ולפושעים יפניע כגיל סופעים יפניע : יכול כאחרונים רבינו כמות רבים שנאו לאי לקים סמות : שנמנה עם מתי מדבר עקב כתיב וישמו פלטים וגו' וכתיב וימת משה וגו' : ומי נאה ללמוד בהמון לרדה נכנים מי שלל תנחום שלו שני בקרה נמנה ויכלותם ובלדות : בו לדבר אהד מדברי משה סוף מסעין עליו כלומר אין סקלים מותר לו אלא יבנס ממנו : וירא מצוה ויהא ישולם כנאש שכתוב שמנס סוף מסעין ודף לא יקיים ע"כ יקבל שכר כסוד ומדע בו לרנב יחזל לו על דוד שאמר לפני סקלים רכשע חס כנאש נכסוים ונלרעס ונכנעניס אהר סקלים מייך סוף שמוע"ד לסס נלכית עשה עמנו חסע וכמעט שאלרע פכית ע"פ כמעט וכמעט גיין גמלי אכנר כמעט העלו על כן אל יבוס אדם כמות כיים בעולם מלכס נמנה סוף קטנע בעיני ווס כי לא דבר רק מלכס וואס רק כוא מלכס כוא רק דעמכס ואל נועת סקלים סכרס ווס אוחס : ואל ישליכנה אחרי גוו כלומר לא יניח סמנוס אחרינו פלסטקיים : לדבר מצוה נכסוין טיבה כעולם כסגורין טאן נכיל בעולם אלא כן ונכסין כמו סאמרו וליס אין נכיל נכיל עליו כדכך כל סלף : בעמח העמונית סנתהינס ונכיל סלמס ויהא אלו דרמנעס : להמנות בהגלה תחלה ספח כסכוס כערי מקלט סתים מוכח עמס גרומין נמנה רלובן : וייקח משה

זיין צו טאן איין מצוה סאיי איין גרוישע אדער איין קליינע און ווען שוין די מצוה איז קליין איין זיינע אויגן סאמער איז זיא גרויש אין די אויגן פון הש"י דאס ער וועט אים זיין שרר אין נאנצן בצאלן פאר איריאני אויף דר זאך האט שלמה סלף גזאגט דער וואס פאר שעמט איין זאך פון דער תורה דער וועט דריבער גישטראפט ווערין אבער דער וואס פארקט זיך איין מצוה עובר צו זיין דער וועט דער פר בצאלט ווערין :

רלב לעולם יקדים אדם עצמו לדבר מצוה אייביג זאל דער מענטש זיך פערדן איין מצוה צו טאן און זאל זיא גיט ווארפן הינטר זיין ריגן דען סאמער וועט אים דער נאך גיט טרעפן די מצוה צו דער האנד דען עס איז גרעסער דער שרר פון דעם וואס איילט זיך איין מצוה צו טאן מער פון דעם וואס טוט זיא דער נאך האמשע זיא קומט אים צו דער האנד וויא מיר לערנן אין מסכת בבא קמא רבי הויה בר אבא זאגט און איין טייל זאגן רבי יהושע בן לוי האט עס גזאגט אייביג זאל זיך דער מענטש פערדערן איין מצוה צו טאן דען פון וועגן איין נאכט וואס דיא עלטעט סאמער פון לוס איז פריער גלעגן ביי איר פאמער פאר דער אינגלשטע סאמער דאס זיא זוכה גיווען דאס פיר דורות זייגן פון איר פריער גיקומען צווישן ישראל עובר און ישי און דוד און שלמה און פון דער אינגלשטע סאמער איז ארויס גיקומען רחבעם דער זון פון שלמה דאס איז פיר דורות שפעטער וויא אין פסוק שטייט זיין מוטער האט גהייסן נעמה העמונית . גריינט נמי אויך לערנן מיר אין מסכת מכות . רבי תנחום זאגט פאר וואס האט ראובן זוכה גווען דאס דיא ערשטע שטאט פון דיא ערי מקלט וואו דער רוצח בשוגג ווערט גיצול איז גיווען אין זיין חלק דאס איז ווייל ער האט אן גהויבן מציל צו זיין יוסף וויא אין פסוק שטייט ראובן האט גהערט דאס דיא קרייך ווילן יוסף הרגן האט ער אים מציל גווען פון זייערע הענט : יאע"ס און האמשע דאס דער מענטש מוז זיך פערדען איין מצוה צו טאן מוז ער זיא אויך ענדיגן דען ווען איינר הייבט אן איין מצוה צוא טאן איז איין אנדרר לאזט זיא אויס ווערט זיא גרופן אויף דעם וואס ענדיגט זיא וויא מיר לערנן אין מסכת סוטה אין איין פסוק שטייט משה רבינו האט מיט זיך גנומען די בייגער פון יוסף און אין איין פסוק שטייט די בייגער וואס דיא קניגד ר ישראל האבן אויף גיבראכט פון מצרים האבן זיי בגראבן אין שכם אזו זייגן די פסוקים ויידר אנדרר ענטפערט רב חמא בר הנינא ווען איינער מיט איין מצוה און ענדיגט גיט און איין אנדרר קומט און ענדיגט זיא ווערט

פרק ג נר ג כללי חלק א

שכח לבדו כעלן : אף מורידן אותו מגדולתו מן שמיים למחול ואינו נומר אל"כ נאמס כמסה שנת בעבר כירדן : יורד יהודה וכו' אפילו כהלל יוסף כשומר מה נעל ולא נמר אש חלק נחוינו ונחל פן סיו שומעין לו : מטיבין לו כעולם הזה ונחל את כל"כ מיי בעולם הזה : **שמנידות** פתחיהן כשכ"ח : דס נדה אומרת לבעלה וסורס ממה : חרשת דברי סופרים : גם יבנים דברי מורה דודי לעמי לך לעמי ושמימי כל אלה לך למחן : פעמים פעמים ניתנה סכ"ח זו הדבה וזו סכ"ח : דברי סופרים הדבה ככל זור ודור לגדור נדרוסיג : ויותר מדבה לעיל מינה כתיב דברי חכמים כדכונות אלו דברי סופרים שחכמו לחסה על סכ בחילוקי בתי חכמי יחזילו לאחר שנתמעט הלב ושכחו כדכתיב כסופ"ה דק"ל נתנו מדועה אחד ז"ח משה וכתיב כתיב ויחמר מכהה ממורה שכתב בני הזכר כאלו כעל פה שגס כס עיקר אלה לכן לא נכתבו שאין קן לעבות ספרים הכרה ככל אלה ודבר ס' אל משה : עשה ולא תעשה ים ככן שאין ככן חיוב משה אלא דברי סופרים חייבין משה על כו"ל כדכתיב ודורן נדרי יבטנו משה : ולמה הרבה המלעג עליהם ב געשג עבר ידון ויבינו זאב סידון משה כוהמת נביאה : ובה אעשה כאלו חיו לו מיש כלי סיטוקו לכמות ולחפה לעלית ידעם כחייב משה אם לא על כמין לו מיש וכו' סיה מחמר עליו ק"ע ע"פ סלחוס סיה וסאור : דברי דודים דברי סופרים : מטיבה עיקר מורה שכתב :

אמר רב תמיא בר חנינא כל העושה מצוה אחת ואינו נזכרה וכו' אחר ונמרה מעלה הכתוב על מי שנמרה כאלו עשאה ר"א אומר אם יכול הראשון לגומרה ולא נמרה אף מורידין אותה מגדולתו דכתיב (נראה לח) ויהי כעת היא יורד יהודה מאת אחיו : רב שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו וכניו דכתיב (ש) ותמת בת שוע ושכיבו נמי ער ואונן : ומי שעושה המצוה כהתנה ונמרה מאריך ימים לו ולכניו כדנרסיג בסוף פ"ק דקדושין דף ל"ט כל העושה מצוה אחת ומטיבין לו ומאריךין לו ומי ושנתו נוחל את הארץ וכל העושה עברה אחת כריעין לו ואין מאריךין לו יביו ושנתו ואינו נוחל את הארץ : וברור הוא שהקובר את אשתו אין מטיבין לו שהיכן הטבתו ולמה מועיל אריכות ימיו של זה : למדנו שהעושה המצוה כהלכתה שמנינה אותו מכל צרה ומארכת ימיו ושנתו :

רלג פרק רביעי

המצות שהן מדברי סופרים יש לו לאדם להיות זריז בהם כמצוה של תורה ויותר : ולא יתירשל בה בחושבו שהיא קלה כדנרסיג במסכת ערובין פרק עושין פסין דף כ"א דרש רבא מ"ד (שיר ז) הורואים נתנו ריח אלו בהורי ישראל שלא טעמו טעם הטא : ועל פתחיו וגו' אלו בחודות ישראל ישמנידות פתחיהן לבעליהן : יחדשים גם ישנים דודי וגו' אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה גלוי וידוע לפניך שהרבה גזרות גזרת על עצמי יותר ממה שגזרת עלי : אמר ליה רב הסדא להאי אמר רבא כסדר קלות וחמורות אמר ליה וכי תורה יפעמים פעמים ניתנה אלא הללו דברי תורה והללו ידברי סופרים : דרש רבא מ"ד ויותר מהמה בני הזהר עשות כפרים הרבה אין קין וגו' בני היו זהיר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שהללו יעשה ולא תעשה ועל אלו חייבין עליהם מיתה שמתא תאמר אם יש בהם ממש מפני מה לא נכתבו התלמוד לומר עשות כפרים הרבה אין קין ולמה הרבה יגיעת בשר ואמרינן עלה תנו רבנן כעשה ברבי עקיבא שהיה הכוש בבית האכורים וכו' אמר ליה יומה אעשה שהיובין עליהם מיתה : מוטב שאמות מיתת עצמי ואל אעבור על דברי חכמים וכו' : כדאיתא לעיל בפרק ג' מענין הברכות : וגרסינן נמי במסכת עבודת יוכבדים סוף פרק אין מעמידין דף ל"ה (ש א) כי וטובים תודך מדין כי אהא רב דימי אמר אמרה נכתב ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם ערבים עלי ידברי דודים יותר ימינה של תורה והאף על פה שאם מן המצות שהוציאום רבותינו כדרשא מ"ג מרות הן הן גופי תורה ונקראו דקדוקי סופרים ועל הדא תנאי אריה תורת כהנים רבי ישמעאל אומר ב"ג מרות התורה נדרשת מק"ו מג"ש וכו' ויערם ויא גרופן נאך דעם וואס האט זיא גיענדיגט אגו ווייל דיא ישראל האבן די מצוה אויס גלאזט אונ פנראבן די ביינר פון יוסף אין ארץ ישראל דרום שמיטיט אין פסוק דיא ביינער פון יוסף וואס דיא ישראל האבן אויף גיבראכט : רבי אלעזר זאגט ווען דער ערשטער האט געקענט אויס לאזן די מצוה און האט זיי נישט אויס גלאזט גייט ער ארוינטער זיין גדולה וויא ב"א יהודה ווייל ער האט אן גהויבן מציל צו זיין יוסף און האט זיא נישט אויס גלאזט שמיטיט דאס ער איז אראפ גיירט פון זיין גדולה : רב שמואל בר נחביא זאגט עם שטארבן אים זיין ווייב און זיינע קינדער דען איז גיפן כיר ב"י יהודה דאס זיין ווייב פת שועו איז גשטארבן און זיינע קינדער ער איז אין : ומי שעשה המצוה און ווער עם טוט איין מצוה וויא רעכט איז און לאזט זיא אויס דר ליינגערט מען צו אים און צו זיינע קינדער זיינערע יארן : וויא כיר לערנן אין קדושין דר וואס טוט אמצוה טוט מען אים גוטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים זיינע טעג און יארן און ער ריכט עולם הבא און ווער עם טוט איין עבירה טוט מען אים עלעכטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים נישט זיינע טעג און יארן און ער ירשת נישט עולם הבא און דאס איז איין קלארע זאך דאס דר וואס פנראבט זיין ווייב דער האט קיין גוטש נישט אויף דעם עולם און זיינע טעג זיינען נישט קיין גוטע טעג : דער פון לערנן כיר אף דאס דער וואס טוט איין מצוה וויא רעכט איז בשיצט זיא אים פון אלע צרות און דר ליינגערט אים זיינע טעג און יארן :

אמר רב תמיא בר חנינא כל העושה מצוה אחת ואינו נזכרה וכו' אחר ונמרה מעלה הכתוב על מי שנמרה כאלו עשאה ר"א אומר אם יכול הראשון לגומרה ולא נמרה אף מורידין אותה מגדולתו דכתיב (נראה לח) ויהי כעת היא יורד יהודה מאת אחיו : רב שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו וכניו דכתיב (ש) ותמת בת שוע ושכיבו נמי ער ואונן : ומי שעושה המצוה כהתנה ונמרה מאריך ימים לו ולכניו כדנרסיג בסוף פ"ק דקדושין דף ל"ט כל העושה מצוה אחת ומטיבין לו ומאריךין לו ומי ושנתו נוחל את הארץ וכל העושה עברה אחת כריעין לו ואין מאריךין לו יביו ושנתו ואינו נוחל את הארץ : וברור הוא שהקובר את אשתו אין מטיבין לו שהיכן הטבתו ולמה מועיל אריכות ימיו של זה : למדנו שהעושה המצוה כהלכתה שמנינה אותו מכל צרה ומארכת ימיו ושנתו :

אין קין וגו' בני היו זהיר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שהללו יעשה ולא תעשה ועל אלו חייבין עליהם מיתה שמתא תאמר אם יש בהם ממש מפני מה לא נכתבו התלמוד לומר עשות כפרים הרבה אין קין ולמה הרבה יגיעת בשר ואמרינן עלה תנו רבנן כעשה ברבי עקיבא שהיה הכוש בבית האכורים וכו' אמר ליה יומה אעשה שהיובין עליהם מיתה : מוטב שאמות מיתת עצמי ואל אעבור על דברי חכמים וכו' : כדאיתא לעיל בפרק ג' מענין הברכות : וגרסינן נמי במסכת עבודת יוכבדים סוף פרק אין מעמידין דף ל"ה (ש א) כי וטובים תודך מדין כי אהא רב דימי אמר אמרה נכתב ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם ערבים עלי ידברי דודים יותר ימינה של תורה והאף על פה שאם מן המצות שהוציאום רבותינו כדרשא מ"ג מרות הן הן גופי תורה ונקראו דקדוקי סופרים ועל הדא תנאי אריה תורת כהנים רבי ישמעאל אומר ב"ג מרות התורה נדרשת מק"ו מג"ש וכו' ויערם ויא גרופן נאך דעם וואס האט זיא גיענדיגט אגו ווייל דיא ישראל האבן די מצוה אויס גלאזט אונ פנראבן די ביינר פון יוסף אין ארץ ישראל דרום שמיטיט אין פסוק דיא ביינער פון יוסף וואס דיא ישראל האבן אויף גיבראכט : רבי אלעזר זאגט ווען דער ערשטער האט געקענט אויס לאזן די מצוה און האט זיי נישט אויס גלאזט גייט ער ארוינטער זיין גדולה וויא ב"א יהודה ווייל ער האט אן גהויבן מציל צו זיין יוסף און האט זיא נישט אויס גלאזט שמיטיט דאס ער איז אראפ גיירט פון זיין גדולה : רב שמואל בר נחביא זאגט עם שטארבן אים זיין ווייב און זיינע קינדער דען איז גיפן כיר ב"י יהודה דאס זיין ווייב פת שועו איז גשטארבן און זיינע קינדער ער איז אין : ומי שעשה המצוה און ווער עם טוט איין מצוה וויא רעכט איז און לאזט זיא אויס דר ליינגערט מען צו אים און צו זיינע קינדער זיינערע יארן : וויא כיר לערנן אין קדושין דר וואס טוט אמצוה טוט מען אים גוטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים זיינע טעג און יארן און ער ריכט עולם הבא און ווער עם טוט איין עבירה טוט מען אים עלעכטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים נישט זיינע טעג און יארן און ער ירשת נישט עולם הבא און דאס איז איין קלארע זאך דאס דר וואס פנראבט זיין ווייב דער האט קיין גוטש נישט אויף דעם עולם און זיינע טעג זיינען נישט קיין גוטע טעג : דער פון לערנן כיר אף דאס דער וואס טוט איין מצוה וויא רעכט איז בשיצט זיא אים פון אלע צרות און דר ליינגערט אים זיינע טעג און יארן :

אין קין וגו' בני היו זהיר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שהללו יעשה ולא תעשה ועל אלו חייבין עליהם מיתה שמתא תאמר אם יש בהם ממש מפני מה לא נכתבו התלמוד לומר עשות כפרים הרבה אין קין ולמה הרבה יגיעת בשר ואמרינן עלה תנו רבנן כעשה ברבי עקיבא שהיה הכוש בבית האכורים וכו' אמר ליה יומה אעשה שהיובין עליהם מיתה : מוטב שאמות מיתת עצמי ואל אעבור על דברי חכמים וכו' : כדאיתא לעיל בפרק ג' מענין הברכות : וגרסינן נמי במסכת עבודת יוכבדים סוף פרק אין מעמידין דף ל"ה (ש א) כי וטובים תודך מדין כי אהא רב דימי אמר אמרה נכתב ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם ערבים עלי ידברי דודים יותר ימינה של תורה והאף על פה שאם מן המצות שהוציאום רבותינו כדרשא מ"ג מרות הן הן גופי תורה ונקראו דקדוקי סופרים ועל הדא תנאי אריה תורת כהנים רבי ישמעאל אומר ב"ג מרות התורה נדרשת מק"ו מג"ש וכו' ויערם ויא גרופן נאך דעם וואס האט זיא גיענדיגט אגו ווייל דיא ישראל האבן די מצוה אויס גלאזט אונ פנראבן די ביינר פון יוסף אין ארץ ישראל דרום שמיטיט אין פסוק דיא ביינער פון יוסף וואס דיא ישראל האבן אויף גיבראכט : רבי אלעזר זאגט ווען דער ערשטער האט געקענט אויס לאזן די מצוה און האט זיי נישט אויס גלאזט גייט ער ארוינטער זיין גדולה וויא ב"א יהודה ווייל ער האט אן גהויבן מציל צו זיין יוסף און האט זיא נישט אויס גלאזט שמיטיט דאס ער איז אראפ גיירט פון זיין גדולה : רב שמואל בר נחביא זאגט עם שטארבן אים זיין ווייב און זיינע קינדער דען איז גיפן כיר ב"י יהודה דאס זיין ווייב פת שועו איז גשטארבן און זיינע קינדער ער איז אין : ומי שעשה המצוה און ווער עם טוט איין מצוה וויא רעכט איז און לאזט זיא אויס דר ליינגערט מען צו אים און צו זיינע קינדער זיינערע יארן : וויא כיר לערנן אין קדושין דר וואס טוט אמצוה טוט מען אים גוטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים זיינע טעג און יארן און ער ריכט עולם הבא און ווער עם טוט איין עבירה טוט מען אים עלעכטש אויף דעם עולם און מען דער ליינגערט אים נישט זיינע טעג און יארן און ער ירשת נישט עולם הבא און דאס איז איין קלארע זאך דאס דר וואס פנראבט זיין ווייב דער האט קיין גוטש נישט אויף דעם עולם און זיינע טעג זיינען נישט קיין גוטע טעג : דער פון לערנן כיר אף דאס דער וואס טוט איין מצוה וויא רעכט איז בשיצט זיא אים פון אלע צרות און דר ליינגערט אים זיינע טעג און יארן :

רלג רמזות שהן מדברי סופרים וואס נדרש וואס זיי חכמים האבן גבאטן זאל דער מענטש אין זיין נזיר זיין אז וויא אין דיא מצות וואס שטייען אין דער תורה און נאך מער אונזער זאל זיך נישט פוילן זיא צוא טאן דאס ער זאל זיך טראכטן זיא איז גרינג וויא מיר לערנן אין מסכת ערובין : רבא האט גדרשת וואס מיינט דער פסוק די זיינע בלאמען גיפן אין ריח דאס איז גמיינט די בחורי ישראל וואס האבן נישט פאר זוכט דעם געם פון איין עבירה : און אויף אונזערע מירן וואקסט זיסע פירות דאס זיינן די זיינע ווייבר פון ישראל דאס זיי זאגן זיינער פתחי נדה צוא זיינערע מאנן : די נייע מצות וואס די חכמים האבן גבאטן און די אלמע מצות זאס אין דער תורה שטייען טוא אויך דיטן דאס זאגט דיא כנסת ישראל פאר הקב"ה עם איז אנפלעקט און גיוואקסט פאר דיר גאט דאס

פרק ד נר ג כללי חלק א

בכבודיהן לדוכן והוא א' מש' תקנות וכו' וכן כסוף השולח דף לז' . התקין הלל יפרובול וכו' וכפי' דלשכת דף י"ז שמעון בן שמח תקן כתובה לאשה . וכמה הלכות כיוצא באלו נכתבין בתלמוד שהם כולם תקנות נביאים וחכמים שהתנו . ויש לנו דרך אחרת שהן קרוין מנהגות דאין מברכים עליהם כמותן ששינו כפרק מקום שנרנו דף נ' . ימקום שנהגו לעשות מלאכה וכו' וגם קריאת הלל בר"ח וערכה ב' . ויש לנו מצות אחרות שנהחדשו בכבודו ידועות בזמן הנביאים וחכמים כגון ט' כאב ומנילה וחנוכה וכיוצא בהם ואלו נקראות מצות דרבנן יומברכין עליהם כמו שמברכין על מצות של תורה . ואסמכוהו רבנן אלאו דלא תסור . וגם על שאל אביך ויגדך . כדגרסינן בפרק במה מדליקין דף פ"ג . אמר ר' חייא בר אשי אמר רב המדליק נר הנוכה צריך לברך והעובר על דבריהם חייב מיתה והזהיר בדבריהם וכמצותם יש לו שכר הרבה בעמלו :

חלק שני

בשכר המצות ויש בו שלשה פרקים :

רלד פרק ראשון אע"פ שאין לאדם לעשות המצוה כדי שיקבל שכרה אלא לשום אהבת השי' ואהבתו וקיום מצותיו כדאיתא לעיל בהקדמת נר זה . אבל מ"מ השכר מוכן לכאן

שישנו כמות כל ימי און מוחין בידי כלי היצר : כס דליתן דלמח מספיק רועה וגנאי סוף לעמו ומחלונס עליו כסדילו מותר וימיב למקריה ומכיוו מברכין ואלו למיזר אינו רלוי לביאת כסיס ופלו ויבס לו : פרובול הקיס לעסור ולעטי למלוה וזה סייז מונטין מללות מסוס צניעים ססיס כסמטין וזה הלל והקין סמסרו בספר לכל וכו' און כניעים כמנחת לכל נר ל' כננוי דמי : מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי ססחים עד תל סיום ערבין וכן לומר הלל בר"ח וערכה כל כנעה מלה ס' ס' וסברין עליהם על מקל מילא ונר הנוכה :

שלא יבדק הקיס' מלמל לו שברו ססוס . סלוי מקסס ססר כל כריס : לפי שאמרה תורה מסון סלמרה סוכה כך אנו למדן סכסיותו סכסוכ סלא יווק סמנוי כל ס'ן ניסו סלון דרכו ליזוק דלרס לרס ליה מויל ולינו סכיו לריות ליזוק נסוס : בהליכה סל יחמוד לרס חקן סכיוו כסעולה לסל : בחורה

לכאן על המצוה ולא יחדל בשום פנים כי שכן נראה לו לאדם לפעמים שאינו בא זה הוא שלא עשה המצוה כהלכתה או לא עשה לה שכרה בהכרח על הרבר שלא ישקר ושלא יכזב . ואם נראה לו לאדם לפעמים שאינו בא זה הוא שלא עשה המצוה כהלכתה או לא עשה לה שכרה כבוד או יתאחר שכרה ואם יתמרה חכה לו כי לא יכזב בשום פנים . ובסגולת מצות הצדקה שמתן שכרה כבוד כחורה והותר לנסותו בה דכתב (סלאכי ג) ובהנוני נא בזאת גם שכר המצות האחרות כפורש הוא כל אחד במקומו . וכל המצות בכלל מצילות מן הנוקין כדגרסינן בפרק קבא דפסחים דף ח' אמר רבי אליעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בהזירתן כסאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר 'לפי שאמרה תורה (שמות לז) ולא יהודו איש את ארצך בעלותך וגו' מלמד שיהא פרהך רועה באפר ואין חיה רעה מוזיקה תרגולתך מנקרת באשפה ואין הולדה מוזיקה . והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרכן להזיק אינן ניזוקין . דברים שאין חיה רעה מוזיקה תרגולתך וככה אין לי אלא 'בהליכה 'בחורה מנין תלמוד לומר ופנית בבכר והלכת לאהלך שתביצא אהלך בשלום . ועל כל זה אל יסמוך אדם על הנם כשיהא מצוי הנזק כדאיתא התם היכא דשכיח הווקא שאני דכתבי (שמואל א ט) ויאמר שמואל

מתקן נייען . אויף שטייט אין סכסך ראש השנה דיא תקנות פון רבי יוחנן און אייניש פון זיי איז דאס כהנים זאלן ניט גיין דורפן אין די שיע' . אויף שטייט אין פרק השולח דאס הלל האט מתקן גווען צו שרייבן אין פרוכבור דאס שטייט זאל ניט בפריייען קיינעם פון זיינע חובות . אויף שטייט אין סכסך שבת דאס שפען פן שטח האט מתקן גווען מען זאל שרייבן אין כותבה צו איין ווייב . און נאך אזעלכע זאכן שטייען אין דר גמרא ויאס אלע זיינען ענטפער תקנות פון דיא נביאים און חכמים אדער דיא הנאים וואס זייא האבן אויס גנומען : וישלנו אונ עם זיינן דא אנדרע זאכן וואס אינזער חכמים האבן דאס איינגעפירט און הייסן כהנים און מען מאכט קיין ברכה ניט איבער זייא וויא מיר האבן לערניט אין דעם ארט וואס מען איז זיך נזהר צו טאן איין כלאכה אום ערב פסח פון האלפין טאג מען טאן . אויף האבן זייא מתקן גווען מען זאל זאין הלל אום ראש הודש און מען זאל מיט איין ערבה ארום גיין דעם סבת אלע זייבן מעג פון סבות : ויש לנו אונ עם זיינען דא אנדרע מצות וואס זיינן פון דאס נייע גווארין דורך גוואשטע זאכן אין דיא צייטן פון נביאים און חכמים דהיינו השעה פאב . און דיא מנילה צו ליענן אום פריים . און אום חנוכה ליכט צו צינדן . און דעם גלייכין זאכן און דיא ווערין גירופן מצות פון דיא רבנים און מען מאכט איין ברכה איבר זייא וויא איבר איין זאך וואס שטייט אין דר תורה און דיא רבנים האבן עם גוויין פון דעם פסוק לא תסור . אויף האבן זייא עם אן גוויין פון דעם פסוק שאל אביך ויגדך פוענען עלטרין זייא וועלין דיר זאגן און זאלסט טאן . און איבר אזעלכע זאכן מוז מען איין ברכה מאכין וויא מיר לערנן אין פרק במה מדליקין רבי חייא בר אשי זאגט פון וועגין רב דער וואס צינט אן אום חנוכה ליכט דער סוס מאכין איין ברכה . און דער וואס איז עובר אויף דיא רייד פון דיא חכמים איז ער חייב מיתה און דער וואס איז נקיט אין זייערע רייד און אין זייערע מצות דער האט פיל שכר אויף זיינע מעשים בעולם הזה און בעולם הבא :

רלד יזע"פ חאמשע דער מענטש מאר דיא מצות ניט טאן פדי מקבל צו זיין שכר דרויף נייערע ער מוז דיא מצות טאן איבר דיא ליכשאפט פון נאט און זיינע מצות צו האלטן וויא מיר האבן גשריבן אין דער הקדמה פון דעם נר"פון דעסט וועגין קען דער מענטש זיין זיכער דאס דער שכר פון דער מצוה וועט אים קומן און וועט ניט אויף הערין אויף זיין ארט דען דער שכר פון דער מצוה איז בעולם הזה און בעולם

ניט

פרק א נר ג כלל י חלק ב

איך אלך ושמע שאלו הרנני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזכוח לה' ובאתי . ונרסנין במסכת שבת פרק במה אשה-דף פ"ג אמר רבי הנינא כל העושה מצוה אחת כמאמרה אין מבשרים אותו בשורות רעות שנאמר (קהלת ח) שומר מצוה לא ידע דבר רע . רב פפא אמר אפילו הקדוש ב"ה גזור גזרה מבטלה בשבילו שנאמר באשר דבר מלך שלטון יומי יאמר לו מה תעשה ומסוך ליה שומר מצוה וגו' . ונרסנין נמי בפרק קמא דר"ה דף פ"ו אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני עומר בפסח וכו' כדאיתא לקמן בנה ה' כלל ב' מחלק יום הדין . ונרסנין במסכת קמא פרק שור שננח את הפרה דף ג' תנו רבנן מעשה בביתו של רבי נחוניא חופר שיחין . שנפלה לבור הגדול וכו' ונרסנין בפרק רבי אליעזר דתולין דף קל"ט אמר רבי שמלאי בשכר (שמות ד) וראך ושמה בלבו זכה אהרן לחשן המשפט וכו' כדאיתא בהקדמת הנר הראשון . וגם המבטל המצוה הוא מרוחק מהשנתה ושמירה של מעלה כדנרסנין בפרק ע"פ דף ק"ג תנו רבנן ה' המבטל לשמים וכו' כדאיתא לעיל בענין תפילין וציצית ונשואין אבל עושי המצוה מגינין על עצמם ועל זרעם ועל דורם . כדנרסנין בסוטה דף י"א דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו אבותינו כדאיתא לעיל בריש הנר הראשון . והאמת שאין קץ למתן שכרן של מצות לאותן המתעסקים בהם לשם שמים :

רלה פרק שני

העוסק במצות מאריך ימים כדנרסנין בסוף פרק קמא דקדושין דף ל"ט כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומארכין לו ימיו ושנותיו וכו' כדאיתא לעיל בפרק ג' מחלק א' ונרסנין נמי במסכת מגילה פרק בני העיר דף כ"ו שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי ילא השתנתי מים וכו' . יולא בטלתי קידוש היום וכו' כדאיתא לעיל בפרק ו' מחלק כבוד השבת . ואמרין נמי התם שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן עזריה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי בית הכנסת . קפנדריא יולא פסקתי על ראשי עם קודש יולא נשאתי כפי בלא ברכה . שאלו תלמידיו את רבי פרידא יבמה הארכת ימים אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא אכלתי מברכה שלא הורמו . מתנותיה ולא ברכתי לפני כהן . לא אכלתי מברכה וכו' דאמר רבי יוחנן אמר לו לאדם לאכול מברכה שלא הורמו מתנותיה וכל האוכל ממנו כאלו אוכל טבלים ולית הלכתא כותיה . יולא ברכתי לפני כהן למימרא דמעליותא היא . והא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שמכרך לפניו אפילו כ"ג עם הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה שנאמר (משלי ח) כל משנאי אהבו מות לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה עמי קללת חברי על מותי . ותרן בכמוני הייתי . לא נתכבדתי בקלון חברי כי הא דרב הונא דדרי ואזיל טראא אכתפיה אתא רב הונא בר חנילאי שקיל לה מיניה אמר ליה אי תגילת דדרית בכנתך דרי יואי לא אתיקרי

כשחזר מירושלים לביתו : איך אלך למצוה את דור ודע' שגלות אל מקום סיס ממירא שפא יגרום חסדא : וסי יאמר לו מה תעשה שומר מצוה יאמר לו שיבטל סוכות מה ששטה : עומר בפסח כדי שיבטל סוכות : שנפלה לבור הגדול על מים וכל אלו כדאיתא וכו' וכל על פ"ג שיהי חסר בלכות מים לעולי גרלים : לא השתנתי מים לפני משתי ע"ג כהן וע"ו למטה דלא אסור : ולא בטלתי קידוש היום ו"ו לקידוש ולכבוד : קפנדריא ל"ג נפחה זכ ונלחה נפחה אחר כדי לקצר דכ"ו : ולא פסקתי על ראשי עם קודש שכי וכו' ונרסנין נמי במסכת על ספרן ומי שאמר לכה סיס ל"ג ל"ג ל"ג על מקומו ונראה כפוסס על רל"ג כסס : ולא נשאתי כפי לרובן לפי שסכסכו ל"ג ל"ג ל"ג כחוד אסס ס' אלטיו מלך פסולס אסר קדשו ממוטוי וטוי כדקדושו של אהרן : במה הארכת ימים וקסמו : וקסו וכל נוכוח ששס לתמיד א' ד' מלוח פשמיס יולא נפ קול ואמסר נלס ק' דל"ג כולל דל"ג לעלמא דלתי או דלתי ד' מלוח שנין וכו' ואמר קדוש כרוך טול יסכו לוי סל וכו' ויש נאמר דמטיקלל לא ידע כן עד לכסוף ונראה שיהי כל כן : מתנותיה סוכות ובלתיס וקוסס : ולא ברכתי כסודס לפני כסכן דלתי מ' וקוססו לכל דבר שנקוסס לעמוח רלסן וכו' דרלסן : משנאי . שנרסנין לפני חלס שנלוחס סכרוס תלמיד חכס שסל לפני ע"ס אומר א"ו נחח כוח כסודס : בשוין מ"ח כמסו או לא סיס מנך לפניו : דרי מרא כמתיס נסא מרא שופ"ל כל"ס שסופ"ס כ"ו השס : אי גרילת או רנינל חלס לנלס מנין כעיקר ו"ס מנייחס ככך ש"ח עליו וק"ו וך : ואי לאו ש"ן זס ככודך לנלס המלס וחסס חו"ס

אל תקרי משנאי אלא משנאי כי קאמר איהו יבשוין . שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה עמי קללת חברי על מותי . ותרן בכמוני הייתי . לא נתכבדתי בקלון חברי כי הא דרב הונא דדרי ואזיל טראא אכתפיה אתא רב הונא בר חנילאי שקיל לה מיניה אמר ליה אי תגילת דדרית בכנתך דרי יואי לא אתיקרי

גיש פאר לאן אויף איין נס וויא אין פסוק שטייט בייא שמואל הנביא וויא נאם האם אים נשקט ער זאל זאלן דוד פאר איין מלך האם שמואל גאנגט וויא זאל איך גיין דען ווען שאל וועט עם הערן וועט ער מיד הרגני האם נאם צוא אים גאנגט נעם מיט דיר איין קאלב פון איין רינד און זאג דוא ביסט נקימן צו קוילן איין קרפן צו נאטייען מיר דס שטיאל האם זיך גיש גוואלט סופך זיין אויף איין נס : ונרסנין במסכת שבת אויך לערנן מיר אין סכנת שבת רבי הנינא זאגט ווער עם טוט איין מצוה וויא רעכט איז דעם זאגט מען גיש קיין פייע בשרדה וויא אין פסוק שטייט דער וואס היט איין מצוה ווייס גיש פון קיין פייע זאך . רב פפא זאגט אפילו ווען נאם איז גוזר איין פייע גירדה איז ער זיא מבטל פון זיינט ווען וויא אין פסוק שטייט דיא רייד פון נאם דעם מלך הערשן און ווער קען אים זאגן וואס טוסטו . שטייט ווייטער אין פסוק דער וואס היט איין מצוה איז נאם דיא גירדה מבטל דורך דעם זכות פון דער מצוה . אויך האבן מיר אויבן אויף פיל ערטר גשריבן דאס דורך דעם זכות פון די מצות קיטט פיל גוטש אויף דעם עולם אויף דר וואס איז מבטל איין מצוה דער איז דר ווייטער פון נאמש השגחה און פון נאמש שמירה וויא מיר האבן אויבן גשריבן אין ענין תפילין וציצית . אבר דיא וואס טוען מצות בשיצן זייא אויף זיך און אויף זייערע קינדער און אויף דעם גאנצן דור וויא מיר האבן אין אן הויב נר ראשון גשריבן . און דער אמת איז דאס עם איז קיין סוף גיש צוא דעם גרוישן שרר פון די מצות צו דיא וואס זייגן זיך מתעסק אין זייא לשם שמים :

האב איך גיש נאכט דיא שול פאר איין דורך גאנג קירצער צו מאכן מיי וועג דורך דעם און איך האב גיש גשפרייט איבער דיא קעפ פון דאס הייליגע פאלק און איך האב גיש גרוכנט אן איין ברכה שאלו תלמידיו דיא תלמידים האבן גפרענט צו רבי פרידא דורך וואס פאר איין זכות לעבשטו אזו לאנג האט ער צוא זייא גאנגט צייט איך לעב איז קיינער גיש נקימען פריער פאר מיר אין בית המדרש און איך האב גיש געעסן פון איין בהמה וואס מען האט גיש געעפן פון איר דעם פון זיינע מתנות וואס אים קומט פון דער תורה דען רבי יוחנן האט גאנגט ווער עם עסט פון איין בהמה וואס מען האט פון איר גיש אפ גשייר דיא מתנות איז גלייך וויא ער עסט טבל דאס איז תבואה וואס מען האט דער פון קיין תרוסה און מעשר גיש אפ גשייר . אבער דיא הלכה בלייבט גיש אזו . און איך האב קיין ברכה גיש נאכט אויף דער תורה פאר איין פון גפרענט די גמרא רבי יוחנן האט דאך גאנגט ווען איין תלמיד חכם לאזט איין פון עם הארץ מאכן פאר אים איין ברכה אפילו ווען ער איז איין פון גדול איז ער חייב מיתה וויא אין פסוק שטייט כל כשנאי אהבו מות איז גלייך וויא עם שטייט משנאי דאס איז מייטש דער וואס מאכט דאס מען האט די תורה פינגט און מען גיש איר גיש אפ קיין כבוד דער האט ליב דעם טויט ענטפערט די גמרא דאס וואס מיר זאגן ער מוז דעם פון לאן איין ברכה מאכן דאס איז גאר גאנגט ווען דר כהן איז אזו איין תלמיד חכם וויא ער איז מוז ער דעם פון כבוד אן טאן : שאלו תלמידיו דיא תלמידים האבן גפרענט צוא רבי נחוניא בן הקנה דורך וואס פאר איין זכות לעבשטו אזו לאנג האט ער צוא זייא גאנגט איך האב קיין מאל זיך קיין כבוד גיש גימאכט דורך דיא שאנדע פון צווייטן . דאס הייסט ער זאל זאגן איך בין גיש דאס וואס יענר איז וויא עם איז גווען איין פעשה מיט רב הונא דאס ער האט גמראגן אויף זיין אקסיל איין לאפיטע איז נקימען רב הונא בר חנילאי און האט גוואלט פון אים צו נעמן און אליין זיא מראגן האט רב הונא צו אים גאנגט ווען דוא ביסט גוואונטלעך צו מראגן אונלעכע זאכן אין דיין שפאט און עם איז דיר קיין תרפה גיש אזו מען שמו עם היינט אויך טאן און ווען גיש אזו ווילשמו

רלה העוסק במצות מאריך ימים דר וואס איז עוסק אין מצות דער לעבט לאנג וויא מיר לערנן איין קדושין דער וואס טוט איין מצוה דעם דר ליינגרט מען זיינע מעג און יארן אויך האבן מיר גלערנט אין מסכת מגילה דאס רבי זכאי האט גיאנגט דאס דורך דעם זכות פון דיא מצות האט ער לאנג גלעעפט וויא מיר האבן אויבן גשריבן . אויך זאגן מיר אין דער גמרא דיא תלמידים האבן גפרענט צוא רבי אלעזר בן עזריה דורך וואס פאר איין זכות לעבשטו אזו לאנג האט ער גאנגט אלע פייע מעג

פרק ב נר ג כללי חלק ב

נכנסו תלמידיו לבקרו • אמרו לו תלמידיו רבינו למדנו אורחות חיים אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן התנין וכו' וכשאתם מתפללים ידעו לפני מי אתם מתפללין ולפני מי אתם עומדין ובדבר הזה תאריכו ימים ותכנסו לחיי עולם הבא • וגם יש מצות ידועות שבגללן מאריכין ימים כמו שמצינו שנאמר על יראת השם • כדגרסינן בפ"ק דיומא דף מ' אמר רבי יוחנן מ"ד יראת ה' הוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה וכו' כדאיתא לעיל בחלק א' מחבור זה • וגם מצינו שנאמר על המקדים לבית הכנסת שיאריך ימים • כדגרסינן בפ"ק דברכות דף ה' אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל וכו' כדאיתא לעיל בפ"ק מחלק התפלה • וגם אמרו על המאריך בתפלתו שהוא מאריך ימים • כדגרסינן בפרק הרואה דף נ"ד אמר רב יהודה ג' דברים מאריכין ימיו של אדם וכו' כדאיתא לעיל בפרק א' מחלק התפלה • ויש מצות אחרות מפורשות כל אחד במקומו • על כן אם מצינו בכני אדם ישמובלין מכות גדולות וחלאים ופצעים וחבורות כדי שיוכלו לחיות חיי שעה עאכ"ו שהוא יותר טוב לעסוק במצוה לשם שמים כדי להשלים רצון קונם ויאריכו ימים ויזכו לחיים טובים כי כדאי הוא בעל מלאכתן לשלם שכר פעולתן וייתב להן בעולם הזה ויזכו לעולם הבא :

רלו פרק שלישי

כל חכמי הקבלה והמחקר מסכימים שיש השארות לנפש וזהו שכר המצות לעולם הבא אלא שהמקובלים מאמינים זה ע"ד הקבלה ואומרים כי אם הארון שהוא ב"ו נתן שכר לעושה רצונו ותמיד לעוסקים במצותיו ורשעים בעבודתו • ואע"פ שנתן לבריותיו תנולמים אחרים בעוה"ז כפי המצוה וכפי עושיהם כי יש זוכים לשתי אחרים מקבלים כל זכותיהם בעוה"ז כדי לאבדם מן העוה"ב • וברוך בורא עולם אשר סדר המערכות האלה וסדרם כרצונו והוא משיג וידע טעם כל אחד ומשפטו וסבתו ואחריתו • ויש מצות שיש להם קץ ופירות לעולם הזה ולעולם הבא • וכדגרסינן במסכת שבת פרק משנין דף קכ"ו אמר רבי יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא וכו' כדאיתא בחלק הכנסת אורחים • וגרסינן נמי במסכת פאה דף ב' הניא שלשה דברים אדם אוכל פירותיהן וכו' כדאיתא בחלק גמילות חסדים • אבל הגמול הנאמן הוא לעולם הבא ולזה הביאו רבותינו ראיות ברורות לאין תכלית סתורה נביאים וכתובים והוא רמוז בתחלת התורה בשמות בני אדם הראשון שנכתבו שמותם לראש א"ת הם מתחלפים מיני בני אדם כי יש מהם שמתעסקים בקניית קרקעות ודברים קיימים והמשולם לקין • ואותם שמתעסקין וממלטין וממנונות ותענוגים שהם הבלי עולם הבשולם להבל • ואותם שהם מתעסקין בדברים שהם יסוד העולם ובריאתו וקיומו והשארות • המשולם לשם דכתיב (תהלים ז) כי השתות יתרום וגי ועל כן לא נתקיימה המציאות הגשמית

והכינוי דתפק נישין : מן התנין משיח וליום : דעו לפני מי וכו' כדי שתתפללו ביראה ובכבוד : שובלין כמה עונויים ולא יזו להודות שלא ימותו חיי עולם שפיר אין יודעין כמה יחיו וסוכן למות :

שיש השארות לנפש שהנפש היא נחלת וחי לעולם : ויש זריקים אחרים שאינם זריקים גמורים על כן הם מוכים בעולם הזה על עושי כפי שיאמר שמים בעולם הבא : ויש רשעים גמורים שם נענשים בעולם הזה ובעוה"ב ויש עוד רשעים שפ"ה ימים שמים כמעט כעוה"ז כדי לטרדם מ"ה"כ כדלקמן :

אבל הגמול הנאמן עיקר שכר גמולו כשאר לו לעולם הבא למי שם חזונו והכשתו כחל"ה כחל"ה לקיים הכשתו : ודברים קיימים וקין כחל"ה קין וקין : לאחר על הקרקעות דכתיב שדות ככפס קנין : המשיג לשם שקיים תנולמות שבעולם עומד עליהם וזכרו הוא שזכר לעולם הבא וזה כי הכתוב ר"ל יסוד העולם היסוד הכשעים והשמות היינו לכן שם יסוד העולם : המציאות הגשמית של זכר קין נאכר מן

זיינע תלמידים אריין גינאנגען צוא אים מבקר חולה צוא זיין האבן זיינע תלמידים גינאנט צוא אים רבי לערין אונז דעם וועג פון לעבין האט ער צו זיין גינאנט איר זאלט גיהט זיין אין דעם כבוד פון אייערע חברים • אינ פאר מיט אייערע קינדער פון פליידערייא און ווען איר טוט תפלה זאלט איר ווישן פאר וועמן איר טוט תפלה און פאר וועמען איר שטייט פאר הקב"ה און דורך דעם וועט איר זוכה זיין לאנג לעבן און צוא עולם הבא • ויש מצות ידועות אויף זיינן דער גוויסע מצות וואס דורך זיין לעבט מען לאנג וויא מיר גפינן בייא דער מצוה פון יראת השם וויא מיר האבן אויבן גשריבן • אויף גפינען מיר דאס אונזער חכמים זאגן דער וואס גייט פריא אין שול אריין דער לעבט לאנג וויא מיר האבן אין חלק התפלה גשריבן • אויף האבן דיא חכמים זאגט דער וואס טוט לאנג תפלה בפרונה דער לעבט לאנג וויא מיר האבן אין דעם חלק גשריבן אויף זיינן דא אנדערע מצות וואס שטייען איטלעכער אין זיין ארם דרום ווען מיר גפינן דאס מענטשין דר מראגן פיל פיין און יסורים כדי זיין זאל דורך דעם לעבין אויף דער וועלט האטשע עס איז נאר איין חיי שעה מכל שכן דאס עס איז גוט מען זאל טאן איין מצוה לשם שמים כדי מען זאל גאנץ מאכין דעם ווילן פון דעם בשעפר און מען זאל לאנג לעבן און מען זאל זוכה זיין צו נוסע מעג בעולם הזה ובעולם הבא דען גאט יתברך וואס ער האט גהייסן מאן דיא מצות קען אויף בצאלן איין גוטן שכר און וועט וויא גופש מאן בעולם הזה און זיין וועלן זוכה זיין לעולם הבא :

רלו כל חכמי הקבלה אלע חכמים וואס קענן קבלה און פילוסופיא זאגן גלייך דאס די נשמה בלייבט אויף נאך דעם שויט און דאס איז דר שכר פון די מצות וואס דר מענטש האט לעולם הבא נאר די חכמי הקבלה גלויבן עס אזו וויא זיי האבן עס בקבלה און זיי זאגן ווען מיר גפינן דאס איין האר וואס איז איין מענטש גיט איין גוטן שכר צו דעם וואס טוט זיין ווילן און בשעפטיגט זיך אין זיין דינסט מכל שכן דאס דער מלך הקב"ה איז בגלויבט צו בצאלן איטליכן דעם שכר פון זיינע מעשים • און ער גיט זיין שכר צו דער נשמה וואס זיין בלייבט אויף יענעם עולם וואס ער איז לויטער גוטש און גווערט אייביג • און דאס גיט נאט צו די וואס האבן זיך בשעפטיגט אין זיינע מצות און האבן זיך גיפרייט מיט זיין דינסט :

פרק ג נר ג כללי חלק ב

העולם ולא נאמר ממנו כלום רק מנת שהוא מוע
 שם נחמד עולם: ההשארות הרוחניות נשמת
 קדושים שיש להם שליטה לעולם: ויולד בדמותו
 כעצמו לאון זכר כמו שהוא אדם סיס לזיק כך
 נולד זה שם וזה לזיק: שהוא הצורה ויולד
 לאון זכר שהוא נוסף לזיק כזכר כשהוא מוריש
 על זרע אבא וזכר: שכל הזכרים סוף הוא מכל
 מקום נאמר על האחרים וכלל כלילי האבא
 נותן: הכל חומר וזהו: על שגור החומר על
 הצורה הכלל שם נבר: וזהו שיהיה מן האדם על
 החומר של האבא וכלילי הוא כולו לזיק ויולד:
 יצר טוב ע"כ נוסף נוסף ויולד זה לזיק ויולד:
 שר טוב בעולם הקטן זה לזיק ויולד:
 לחומר הרוחני והקדוש שיש לנו להיות כדמות
 על זכר האבא: החשיבות ההשארות הנצחית
 ר"ל שיש להם לא היה לנו בקבלה וזה לא מכיר
 טוב שזו עובד כדמות הכלל מתייב מיסוס כן
 וכמו שזכר חומלם נחמד כ"ו כל סוף הקבלה
 שישלם סוף טוב לעולם: וזהו מי ששכיל
 בשלום שיש חומלם וזכר וז"ל הקבלה עכ"ל
 וללמוד חומר וזכריות מוחלט וזכריות
 בשלום מה שחכם נעצמו הוא מנת מחשבת אל
 הפועל ללמוד כדמות וזה שזכר הוא חומלם
 ומזכר חומר וזכריות מוחלט כ"ו הוא קונה הכל על
 שכלו וזהו שכל הקדוש הקדוש על שכל יולד על
 שכלו כדמות: הרוחנית לקנות הפלוסופיה
 הטהורה עיקר החכמה הפלוסופיה להפיל עד
 להפיל: ר"ל לאהבה ס' וזכר: כ"ו לזיק לקיים כל
 מה שזכר נאמר: חכמים לא סתדק עיקר אל
 ממשע וכל זה שהוא כן חזק החכמים הם
 עובד ומזכר: כל דרך החכמה שזכר וזכר נותן
 טוב מכל שיש חכמה כל האדם לא יושב עבד
 עובד וכל האדם כפועל וזו שהוא לזיק
 וזהו כל האדם נעצמו שאינו לזיק נעצמו וזכר
 עשה הכל לעולם האדם לשגור לו שכר: לעולם

כי אם בשת: ונתן לו שם בשתי האותיות להעיר בו אל התכלית האחרונה להראותנו
 כי כשב שנתקיימה לו המציאות הנשמית כך נתקיימה לו המציאות הרוחנית ר"ל יהשארות
 על זה נאמר עליו שנולד בצלם ודמות שנאמר (בראשית ה) ויולד בדמותו כעצמו מה שלא נאמר
 על האחרים וגם באחרים נאמר ותלד לפי שכאם מצד האשה שהיא החומר ועל שם נאמר ויולד
 שכא מן האיש יש הוא הצורה: ועל כן מי שלובש במדות הצורה שהיא הנפש רודף אחר המצות
 ומעשים טובים אומרים התורנים שהם המקובלים שנותן להם הקדוש ברוך הוא שבר טוב בעמלם:
 אבל הפלוסופים שהם חכמי המחקר כרוו אמתת השארות הנפש בחקירה ועיון ובראיות מופתיות:
 כדורות המחייבות ההשארות הנצחית לאותם המוציאים שכלם מן הבת אל הפועל וקונים שכלם
 להדבק בשכל הפועל ולא בדיעה הלא ובמעשה תדבק הנפש בעולם העליון ואמר אריסטו אין
 לשכל כמו שאמר הפלוסופים כי במדע ובמעשה תדבק הנפש בעולם העליון ואמר אריסטו אין
 התפל המבוקש לדעת בלבד אלא לדעת ולעשות ולהיות חסידים נקשרים בדתות: ואמר אפלטון
 יהוצהו לקנות הפלוסופיה הטהורה יתקן מדותיו: נמצא שכלם מודים שההפך לדעת ולעשות ושמתן
 שכן של צדיקים לעתיד לבוא: על כן החסידים הראשונים לא שמו לבם לשכר העולם הזה בידעם
 כי גדל השכר הוא השארות לעולם הנצחי: וכן מצינו ברכי אליעזר כדגריסין בפרק חלק דף ק"א
 אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקריו ואמר להם חמה
 עזה יש בעולם התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק: אמרו לו עקיבא אנו בוכין ואחר משחק:
 אמר להם למה אתם בוכים אמרו לו שפר תורה שרוי בצער ולא נבכה אמר להם לכן אני משחק
 ישכל זמן שאני רואה את רבי שאין יינו מחמיץ ואין דבשו מדביש ואין שמונו מכאיש ואין פשתנו
 לוקה אבדתי שמה חם ושלום קבל רבי עולמו יועבשו שמחאני אחר ליה עקיבא חסרתי מן התורה
 כלום: אמר ליה למדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ וגו': תנו רבנן כשחלה ר' יוחנן בן זכאי נכנסו
 חכמים לבקריו וכו' כדאיתא לקמן פרק ד' מחלק יסורי יחיד: וגם מצינו מה שארע לרבי הניא בר
 דוסא ולאבא בר אבהו בהיות נקל בעיניהם כל מוכות העולם הזה כנגד הקלה שבעולם הבא כדאיתא
 לעיל בהקדמה ראשונה ואפילו מצוה אחת שאדם עושה בעולם הזה הולכת לפניו בעולם הבא
 כדגריסין בפרק קמא דעבודת כוכבים דף ד' ובפרק קמא דסוטה דף ה' אמר רבי שמואל בר נחמאי אמר
 רבי יוחנן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר (ישעיה נח)
 והלך לפני צדק וגו' ואמרינו נמי התם אמר ריב"ל מאי דכתיב (יחזקאל א) אשר אנכי מצוך היום וגו'

בעולם הזה וקני קיימת לו לעולם הבא ואל יסר מחשבתו לעולם העליון כ"ו הוא אף כשזכר
 אמתת: חמה עזה יש בעולם על עולמו היה אומר שבעם עליו המקום והכבוד תלוי:
 מעטו אמתת קבל רבי חם עולמו כל שכרו קבל בעולם הזה: ועכשיו שכרו מהמחר לעולם

פון עולם הזה ויולד י"י האבן גוואוסט דאס דער גרויסער שרר פלייבט צו דר
 נשמה אויף דער אייביגער וועלט: איז און נפין מיר ביי רבי אליעזר וויא
 מיר לערנן אין פרק חלק: רבה בר בר חנה זאגט פון וועגן רבי יוחנן וויא
 רבי אליעזר איז קראנק גווארן זיין זייער תלמידים צו אים אריין גאנגען
 סבבן חלה זיין האט רבי אליעזר צו זיי זאגט עס איז אין שטארק צארן
 אויף דער וועלט דען איך בין א' שווער קראנק האבן די תלמידים אן
 גרויבן צו וויינן און רבי עקיבא האט גלאבט האבן זיי זאגט צו רבי עקיבא
 מיר וויינן און דוא לאכסט: האט רבי עקיבא צו זיי זאגט ווארום וויינט
 איר האבן זיי צו אים זאגט אונד רבי וואס ער איז גלייך וויא איין ספר
 תורה ליגט אין צער און וויא זאלן מיר גיט וויינן: האט רבי עקיבא צוא
 זיי זאגט דרום לאך איך דען און לאנג וויא איך האב געהן דאס עם קומט
 גיט קיין יסורים צוא אונד רבי דאס זיין וויין ווערט גיט ווער און זיין
 האניק ווערט גיט פאר דארבן און זיין בויםל ווערט גיט פאר שמועקן און
 זיין פלאקס ווערט גיט אויס גישלאגן האב איך מורא האט דאס אונדער
 רבי נעמט אפ זיין חלק עולם הבא אויף דר וועלט אבר היינט דאס איך זעה
 דאס אונד רבי האט יסורים אויף דער וועלט בין איך פרייליך דען איך בין
 פר יוכרם דאס ער וועט האבן שכר לעולם הבא האט רבי אליעזר גוואגט צו
 רבי עקיבא האב איך דען עפיים פערפעלט צו מאן פון דעם וואס שטייט אין
 די תורה דאס איך מוז דא אפ קומן האט רבי עקיבא צו אים גוואגט רבי דו
 האסט דאך מיט אונד גילערינט דאס עם איז גיט רבי קיין צדיק אויף דער
 וועלט וואס זאל גיט זינדיגן: אויך וועלן מיר ווייטער און אמעשה שרייבן
 וויא רבי יתכן איז קראנק גווארן: וגם מצינו אויך נפין מיר אין דר נקרא
 וואס עם האט זיך גיטראפן צו רבי תנינא בן דוסא און צו אבא בר אבהו
 דאס זיין האבן פאר גרינג גהאלטן אל דאס גוטס פון עולם הזה קענין דאס
 גרינגטע גוטס פון עולם הבא וויא מיר האבן אין דער ערשטער הקדמה
 גשריבן: ואפילו מצוה אחת און אפילו איין מצוה וואס דער מענטש טוט
 בעולם הזה גייט זיא פאר אים בעולם הבא וויא מיר לערנן אין דער נקרא
 פון עבודת כוכבים ומזלות און אין סוטה רבי שמואל בר נחמאי זאגט פון
 וועגן רבי יוחנן דער וואס טוט איין מצוה בעולם הזה קומט זיא צו אים
 פריער

בעולם הזה וקני קיימת לו לעולם הבא ואל יסר מחשבתו לעולם העליון כ"ו הוא אף כשזכר
 אמתת: חמה עזה יש בעולם על עולמו היה אומר שבעם עליו המקום והכבוד תלוי:
 מעטו אמתת קבל רבי חם עולמו כל שכרו קבל בעולם הזה: ועכשיו שכרו מהמחר לעולם

נאך דעם מבול און קומט ארויס פון שתי: און דער נאמן פון שתי און געצט
 גווארן פון די לעצטע צוויי אותיות פון דעם א"ב צוא דער וועקן דעם
 מענטש'ן צו דעם לעצטן תכלית דאס איז עולם הבא און צו ווייזן אונד דס
 און וויא פון שתי בעשטייט די גאנצע וועלט איז בטייט אויך פון אים יענע
 וועלט וואו די נשמות זיין און דרום שטייט ביי שתי דאס ער איז גבארין
 גווארן אין דעם רעכטן פורם פון ארם הראשון וויא אין פסק שטייט ער
 האט גוואונען איין זון אין זיין פורם און זיין גישטאלט וואס ביי די אנדערע
 קינדער פון ארם הראשון שטייט דאס גיט: אויך שטייט ביי די אנדערע
 קינדער פון ארם הראשון וואס זיא האט גוואונן וייל זיי זיין גקומן פון דיא
 ווייב וואס זיא גיט דאס לייב פון דעם קינד: און בייא שתי שטייט ויולד
 ער האט גוואונן וייל ער איז גיקומן פון דעם מאן וואס ער גיט דיא צורה
 פון דעם קינד: און דרום ווער עס בקלייד זיך אין די מרות פון דער צורה
 דאס איז די נשמה און טוט נאך זאגן נאך מצוה און מעשים טובים אזוא
 זאגן די בעלי תורה דאס זיין אויך דיא מקובלים דאס הקב"ה גיט צו זיי
 איין גוטן שכר פאר זייערע מעשים אבל הפלוסופים אבר די פלוסופים דאס
 זיין די וואס קלערן מיט זייער פאר שטאנד די האבן אויס גקלערט דורך
 זייער שכל צום אמת דאס די נשמה פלייבט אייביג לעבן און האבן עם
 בוויין מיט פיל ערלייא קלארע בווייזונג וואס זיי פריינגן מיט דאס דיא
 נשמה לעבט אייביג פאר די מענטשן וואס האבן אויס גיארבעט זייער פר
 שטאנד: אבר גיט מיט דעם שכל אליון האבן זיי דאס זאגט: נאר ווען
 זייער שכל איז אויך בהעפם מיט גוטע מעשים וויא די פלוסופים זאגן:
 מיט ווישען שאפט און גוטע מעשים שליטט זיך צו דער נפש מיט דער
 אויבערשט וועלט: אויך זאגט אריסטוטלוס דאס רעכטע פגערינג איז
 גיט צו לערנן אליון זייערם סען מוז לערנן און צו מאן וואס מען לערינט
 איז דס די חסידים זאלן זיין אן גקויפט אין דר תורה: אויך זאגט אפלטון דר
 וואס וייל זיך קויפן די ריינע פלוסופיא זאל ער פר בעסרן זייענע מעשים נוא
 ווערט נפונן דס אלע זיין מורה דס זאט פר לאנגט דאס דער מענטש זאל
 לערנן און טאן און דער שרר פון די צדיקים ווערט בצאלט לעתיד לבא:
 על כן היום אויך די פר צייטיגע חסידים האבן גיט גיטראכט פון דעם שכר

פרק ג נרג כללי חלק ב

היום לעשותם ולא למחר לעשותם. היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם. ואריב'ל שם דף ב' כל מצות שעושים ישראל בעולם הזה באות ומעירות אומות העולם בהן לעולם הבא שנאמר (ישעיה כג) יתנו עדיהם ויצדקו וגו'. יתנו עדיהם ויצדקו אלו ישראל. יישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים ומזלות. גם מציונו שמעשים טובים מביאים לאדם לעולם הבא אף על פי שאינו שלם בדברים אחרים כדגרסינן נמי בפרק סדר תעניות אלו דף כ"ב רב ברוקא חוואה הוה קאי בשוקא דביל לפט (ע' מקס) אתא אליהו ז"ל איתחזי ליה יאמר ליה מי איכא כהאי שוקא בר עלמא דאתי אמר ליה לא. אדהכי אתא ההוא גברא דסיים מסמני אוכמי ולא רמי חומי כביצתא יאמר ליה האי בר עלמא דאתי הוא יקרא ליה ולא אתא לנביה. אול איהו לנביה אמר ליה מאי עובדך אמר ליה זנורקא אנא (פירוש שומר צום פאסיון) ואסרנא גברי ויחוד ונשי לחוד יורמינא פוריא כליילא בין גברי לנשי כי היכי דלא ניתעבד איסורא וכי חוינא בת ישראל ידיהי יאיתרמאי נערה מאורסה בעו למינסא אתאי דרודיא דחמרא נפשאי עלה ומצילנא לה זימנא חדא יאיתרמאי נערה מאורסה בעו למינסא אתאי דרודיא דחמרא (פירוש סמרי של יין חזק כדס) שדאי לה בשיפולא (פירוש ננדי) ואמינא להו דיחמנא היא (ג' ס' ס' א) אמר ליה מ"ט סיימת מסמני אוכמי. אמר ליה מתאבילנא על ירושלים. ומ"ט לא רמית חומי כביצתא אמר ליה כי היכי דלא לידע דיהודאא אנא. וכי הואי מילתא כביצעא וכעו למיגור נזירתא מנלו לי ואמינא להו לרבנן וכעו רחמי ומבטלי לה להאי נזירתא. ומ"ט כי קראתיך ולא אתית לנבאי אמר בהדיא שעתא שמעית דהו גורי נזירתא ואמינא אשמע ואשלח להו לרבנן דלבעי רחמי עלה דמילתא. אדהכי אתו תרי אחריני אמר ליה אליהו דאי בני עלמא דאתי נינהו. אמר להו מאי עובדיכו אמרו ליה אנשי בדיחי אנן כי חוינן אינש דעציב דעתיה מבדחינן ליה. אי נמי כד חוינן בי תרי דאית בסוף מסכת חגיגה דף כ"ז ובמסכת עירובין פרק עושין פסין דף י"ט אמר ר' אלעזר פושעי ישראל אין אור שיהנם שולמא. ברם ק"ו ממוכה הוהב ומה מוכח הוהב שאין יעליו אלא כעובי ד'נר זהב ועמד כמה שנים אין האור שולט בו. פושעי ישראל שמלאין מצות כרומן דכתיב (שיר ו) כפלה הרמון רקתך אלו הריקין שבך שמלאין מצות כרומן על אחת כמה וכמה. על כן כל בן דעת יתברר במצות ומעשים טובים וינצל מעונשה של גיהנם ויזכה לעולם הבא.

ככל לך ח'י טמא: יישמעו אומות העולם
 אם פערות שנתו מעירות עליהם ויאמרו אמת
 דין טוה כן שאלוין ישראל למסוק: איל רב
 נחוקא לחיטו מי איכא כהאי שוקא וכו':
 מסמני אוכמי מנעלים שמרים ק"ו כרגליו של
 כדך כיוסדים ולא רמי חומי לא כפול צוים
 כנדרו: אמר ליה אליהו לנכ נחוקא סאי כר
 עילמא דלתי טוה: קרא ליה רב נחוקא לטוה
 גברא ולא לתי לנביה: רמינא פוריא וכו':
 מפיל ח'י מטמי בין לחיטס לנטיס: ריהיבי
 עובדי כוכבים ומזלות ענייהו עליה בעל
 של טיח כסוכר: איתרמי נערה וכו' דכוא
 כביס כסוכר: עבידנא שלמא טפן דכייס
 שזרס חולב סיחוקין בעולם כוז וסקנן קיימס
 לעול ככא כפולא טלוס כוז חזס לחנינו:
 אלא כעובי דינר זהב ש:מזכח שנתו טלוי
 מחכה ח'ט פס פקטורס טיס מסה טמס עלוי
 ח'י חפטר שלט ישכף כען מחמיז ואמר לוכמקוס
 כ' דרכו על ח'ט של מפלה טחא לוכנא ח'ט חוה
 וחינו מללה כדכתיב וחססי חינו חוכל: כרומן
 טיחא מללס זגין מחכיס:
 אף על פי שלא יקבל פרס רק מלמסת ס'
 שכר עס עמו רב חמד מעודו עד סיוס

רלו חתימה

כל אשר יש בו לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע מודה שהמדות הטובות נאים לעושיהם ותפארת להם מכל בני אדם וקיום המצות יש לכל נברא לעשות כדי לקיים מצות כוראו שכראו מאין בחסדו ובטובו יאע"פ שלא יקבל פרס. וכל שכן שהוא ברור וידוע שיש למצות

פריער אונ גייט פאר אים בעולם הבא וויא אין פסוק שמיית עם וועט פיר דיר גיין דיין גרעכטיקייט: אויף זאגין מיר אין דער גמרא פ'י יהושע בן לוי זאגט וואס מיינט דער פסוק דו זאלסט די מצות מאן וואס איך בפעל דיר היינט דאס איז גמיינט דא זאלסט היינט די מצות מאן אבר מארגין אויף יענע עולם קענטסטו קיין מצות גיט מאן. דא זאלסט היינט אויף דעם עולם די מצות מאן אונ דעם שבר וועסטו נעמן מארגן אויף יענע עולם. אויף זאגט רבי יהושע בן לוי אויף אלע מצות וואס די ישראל טוען בעולם הזה וועלן די אומות העולם דרויף קומן עדות זאגן בעולם הבא וויא אין פסוק שמיית זיי וועלן געבן זייער עדות אונ וועלן גירעכט זיין דאס זיינן די ישראל. און די אומות העולם וועלן הערן וויא די מצות זאגן עדות אויף ישראל און זאגן עם איז אמת דאס די ישראל האבן געהאלטן די תורה: גם מצינו אויף גמ'ן מיר דאס די מעשים טובים בריינגן דעם מענטשן לעולם הבא אפילו ווען ער איז גיט נאכץ אין אנדערע גוטע זאכן וויא מיר לערנען אין פרק סדר תעניות א"ר רב ברוקא חוואה איז גישמאנן אין מארק פון דר שטאט לפט איז נקומן אליהו אונ האט זיך צו אים באוויזן האט רב ברוקא אים גפרענט איז דא איינער אויף דעם מארק וואס איז איין בן עולם הבא האט אליהו צו אים זאגט ניין. אין דעם איז נקומן איין מענטש וואס איז גווען אן גמאן אין שווארצע שיד וויא דעם עובדי פוכבים ומזלות אונ האט קיין ציצית גיט געהאט אגידה וויא דעם רב ברוקא דער מענטש איז איין בן עולם הבא האט אים רב ברוקא גרופן צו זיך אבער ער איז גיט נקומען איז רב ברוקא גנאנגן צו אים אונ האט אים גפרענט וואס זיינען דיניע מעשים האט דער מענטש זאגט איך בין איין שומר פון גמאנגענע אונ זען די מאנגלדין בונדר אונ די ווייבר בונדר פרי זיי זאלן קיין עבירה גיט טאן. אונ איך שמעל מיין בעט בייא נאכט צווישן די מאנגלדין אונ ווייבר פרי איך זאל אכטונג געבן עם זאל קיין עבירה גיט גשעקן. אונ וויא איך זעה איין בת ישראל וואס די עובדי פוכבים ומזלות גיבן אויף איר זייערע אויגן אזו בין איך מיך מסר נפש אונ בין זיא מצילי אמאל האט זיך גמראפן דאס מען האט איין נערה המאורסה הפוס גנומן האבן דיא עובדי פוכבים ומזלות זיא גיוואלט מאנס זיין אזו האב איך גנומן הויבן פון רוימן וויין אונ האב ב'שפירט אירע קליידר אונ האב זאגט זיא איז

רלו כל אשר יש לו לב לדעת אישליכר וואס האט איין הארץ צו וויסן אונ אויגן צו זעהען אונ אויערין צו הערין דער איז בודה דאס די גוטע מדות זיינען

חתימה לנר שלישי

מגולות רבות מתועלות ידועות לנור ולנפש לולי שגשאר לנו שאלה על דבר צדיק ורע לו רשע וטוב לו ועל דבר ספק זה נטיו רגלי גדולי עולם כראותם צדיק אובד בצדקו ורשע מאריך ברעתו והתשובה לשאלה זאת ישיב כל אחד כפי השנתו כאשר מבוארת בתורה שכתבת והתורה שבעל פה וקצתם מבוארים בחבור זה בכמה מקומות ועל כלם היו מחשים עד שבא הרבנים ול שכל בסוף מאמרו הנקרא מורה הנבוכים וכתב בפרק נ"א חלק שלשה דברים שהם קרובים לשכל בענין זה וזה נסחו "ואשר השיג יהוה מתעסק הוא דוכה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן שלא תאיר לו השמש לפני העב הכבדיל בינו ובינו ומפני זה יראה לי כי כל מה שתמצאהו רעה מרעות העולם מהנביאים מן המחסידים השלמים לא מצאו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא ולפי אורך השכחה הדיוא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרע ואחר שהענין כן כבר סר הספק הגדול אשר הביאו הפילוסופים לשלול השגחת השם מכל איש ואיש מבני אדם ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים והיתה ראייתם על זה מצוא החסידים והטובים רעות גדולות " והתבאר הכוד הזה ואפילו לפי דעתם ותורה השגחת השם יתברך מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא המזוין לכל כי שהשתדל להגיע אליו ועם הפנות מחשבת האדם והשינו השם יתברך בדרכים האמיתיים ושמתחו כמה שהשיג אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מן המיני הרעות כי הוא עם השם והשם עמו אבל בהסיר מחשבתי מהשם באשר הוא אז נבדל מהשם והשם נבדל ממנו " והוא אז מחנן לכל רע שאפשר שימצאנו כי הענין המביא להשגחה ולמלט מן המקרה יהוא השפע השכלי "וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב "או לא הגיע כלל לחסיד ההוא הרע ולזה אירע לטובים מה שאירע יהנה התאמתה אצלי זאת האמונה גם כן מדברי התורה אמרו ית' (דברים לא) והסתורי פני מהם וגו' " וכבואר הוא כי המתרת הפנים הואת אנתנו כבתה " ואנתנו עושים זה המכח המכדיל בינינו ובינו והוא אמרו (שם) ואנכי הכתר אכתיר וגו' ואין ספק כי דין הוידך כדן הצבור" הנה התבאר לך כי הככה ובהיות איש מבני אדם סופקד למקרה ויהיה מזוין לטוב כבהמות הוא

סוף כי אין די לנפשו על הטרודות כגמל עם ונכדו כולם יחלו בו חכמה ו' ולמדו כלל לו " אף לא יקבל שיהיה סגור ממנו מכל שכן יודעו לא ממנו חסדי ו' ורחמי ממנו על כן לא יבא פחדו כדי ישן לו הקדוש ברוך הוא מרע דלין בוס חכמה ו' רק לזוטו וטובתו הוא : מגולות רבות פוזות סידס שמעיל לגידיק לנפשו ולנשמתו רק שיש דיק ורע לו וכן רשע וטוב לו ור : ואשר השיג ביום השג המהיב על ידי ככלו ורעתו אלוות הקניס ועטורו והוא ומקניס אלהים ומקניס מלומו : והוא מתעסק ליל רק ככחוס מתעסק כדבר כגון מתעסק מלאכה או דבר ככהו לגידק גישו או לפי מהפנתו ל' רק כקדמות פעלו : פעול ומתעסק : זו כוח דוכה בעסק זה כיוס כמנוון כמפיק הכניס לזרות הכניס עליו רק כוח שמפיק ביש וכן הקניס עלא פנאל לו כולה וכלתה מה פיי ספר מהפנתו כבת עסקו מה' והשל ממנו שמת כהקניס : או פנאל לו ככעת ככל זמן שחל ודבר יאסע מה' או פנאל לו ככעת ככל זמן שחל שמת כהקניס ולא וזכרו נללו ופוזת ומעט כוזימה ו' כל זמן עסקו כחלפתו גס כהקניס סיחיו וכל אז עליו ככעת ואין מלית מעטס ידיו : לשלול לזון מרקהס הכנתו לומר שאין כהקניס מצויס בלודס מלאכה שיש דיק ורע לו ורשע וטוב לו ומקניס אחד לבלס מקניס ד' ומקניס כהמתו ואין הכניס בין כלס : והתבאר הדוד היה למס ככחן כן אפי' נדעס כהילוסוסים חמסיק כפי' כוח וסדי' ככנתה חסס ל' עולס

בשגחת הקניס על כל אדם ולא יבא לגידק שום רע כל ימיו רק פזנה כי חמיד השגחת הקניס וכל עסקו וכל עסקו עשיתי לו ככנה ככני ומזוין לכל דיק שחל מסהל שסוק כדוקת ו' ומחפסל אלו לזו יגיע ויכה כלל עם שיעס ו' רק לזוטו : ועם השגות רק שיפיה כדניק מהפנתו לה' ולא יסור מהפנתו ממנו פעילו כעת ככוח שיסך ככניקו וכולו משגי ככילו לעבוד להקניס כדרך אמת ככל עם וכמתה עם כשביז לקניס מלזס הקניס ולימן דוקת לעניס ומתמה עולז כעשיתו או איל שיקר או ללזס כהוא מין ממנו ככעת ל' ריל כעת דנקות כליס ככסל עם ספי' לא יקרה לו רעס מעותס כהחיות אבר הם סודו ככנתה אכל ככנתו או אחרים שלימה אכל מעוס מוזומס כוזיות ו' אשכר שינאל אלס לא ככנותס או כחלוס וידק וככלד שיכו ככנות סכס אכשירות לא מחויבות : כי ככניס סיה מחויבה חלילו כעת דיוקות ככניס ככס יתעלה : מח ככניס ככניקס כמו משס וחכין : והוא השפע השכלי כוח ככוח סקניס מעשיו לעניק כוח מחס ככוס מכליל ככילו ככל עם כהקניס : וכבר נבדל אכל אלס הלוקי ככס ככיל מהפנתו לעניסם מה' כדלמתינן או כוח כורס שינאל רשע ורע לו : או לא הגיע אכל אלס כוח לא יסיר מהפנתו לעולס מה' או לא יגיע לו שום רעס וזו ליק וטוב לו וזה חלמה ולזה יאסע ו' כוח כורס ככניס או טוב לענזו ככוח לדיק כומר וכולל פירוש טעמיו וקרן קיימת לו לעולס ככס וספי' ככס לו וזכרו לעולס מה' והנה התאמתה אצלי

אזת האמונה חלס לומר אחר שזס כ' ס' אמת ככסל סכנתה סקניס על כל איש ואיש מניא יכ' כליס מדכי סכניה : ואין ספק כי דין הוידך כדן הצבור כי כוחו דוק סכניס חכיעע לו ככנה ככני ומזוין לכל דיק שחל מסהל שסוק כדוקת ו' ומחפסל אלו לזו יגיע ויכה כלל עם שיעס ו' רק לזוטו : ועם השגות רק שיפיה כדניק מהפנתו לה' ולא יסור מהפנתו ממנו פעילו כעת ככוח שיסך ככניקו וכולו משגי ככילו לעבוד להקניס כדרך אמת ככל עם וכמתה עם כשביז לקניס מלזס הקניס ולימן דוקת לעניס ומתמה עולז כעשיתו או איל שיקר או ללזס כהוא מין ממנו ככעת ל' ריל כעת דנקות כליס ככסל עם ספי' לא יקרה לו רעס מעותס כהחיות אבר הם סודו ככנתה אכל ככנתו או אחרים שלימה אכל מעוס מוזומס כוזיות ו' אשכר שינאל אלס לא ככנותס או כחלוס וידק וככלד שיכו ככנות סכס אכשירות לא מחויבות : כי ככניס סיה מחויבה חלילו כעת דיוקות ככניס ככס יתעלה : מח ככניס ככניקס כמו משס וחכין : והוא השפע השכלי כוח ככוח סקניס מעשיו לעניק כוח מחס ככוס מכליל ככילו ככל עם כהקניס : וכבר נבדל אכל אלס הלוקי ככס ככיל מהפנתו לעניסם מה' כדלמתינן או כוח כורס שינאל רשע ורע לו : או לא הגיע אכל אלס כוח לא יסיר מהפנתו לעולס מה' או לא יגיע לו שום רעס וזו ליק וטוב לו וזה חלמה ולזה יאסע ו' כוח כורס ככניס או טוב לענזו ככוח לדיק כומר וכולל פירוש טעמיו וקרן קיימת לו לעולס ככס וספי' ככס לו וזכרו לעולס מה' והנה התאמתה אצלי

זיין זיין פאר די וואס מוען זיי און עם איו איין שיינקייט פאר זיי פון אלע מענטשן : און די כחות מקיים צו זיין דארף אימליכער מענטש מאן פדי צי קניס זיין די כחות פון זיין בישעפר וואס ער האט אים בשאפן פון ניסם דורך זיין חסד און גומסקייט תאמשע ער זאל דרויף קיין שוכר ניש נעמן ככל שכן דאס עם איו קלאר און גיוואוסט דאס צוא די כחות זיין דא פיל כו ילית וואס זיין געוויסע נומצן צום גוף און צו דער נשמה : ווען ניש נאר דאס וואס עם איו אונז איבר גבליכן צו פרעגן ווארום גייט עם צו ציימן איין צדיק שלעכט און איין רשע גוט און איבר דער זאך זיין אים גבליכט גיווארן די פיס פון גרויסע לייט דאש זיי האבן געזען דאס צוא ציימן ווערט איין צדיק פאר לארן דורך זיין גרעכטיקייט און דר רשע לעכט לאנג דורך זיין שלעכטיקייט און דעס תירוץ ענמפערט אימליכר נאך זיין פאר שטאנד וויא עם שטייט קלאר אין תורה שבכתב און אין תורה שבעל פה : און איין טייל תירוצים שטייען אין דעם ספר אויף פיל עקטר און אין אלע תרוצים האט מען ניש נגזג גהאט פיו דער רבנים איו נקומען און האט איין תירוץ גשריבן אין זיין ספר וואס הייסט כורה נבוכים מיט זאכן וואס זיין נאדינס צום שלכל און אזו איו זיין נוסח ואשר השיג און דער מענטש וואס פאר שטייט און בישעפטיגט זיך מיט דער וועלט איו גלייך אין די צייט פון זיינע פשעפטיגונג צו איינעם וואס איו אין איין וואלקינדן טאג די זון לייכט ניש צו אים איבער דעם וואלקן וואס מאכט איין צווישן שיייד צווישן דעם מענטשן און צווישן דיון : און דער מענטש מיינט עם איו נאר ניש דא קיין זון און דריכר ווייט מיר אויף אים דאס אלץ וואס פאר איין אונגליק עם פרעפט איינס פון די נביאים ארער די פרומע האט זייל דאס אונגליק נאר גיבטראפן נאר אין דיא צייט ווען זיי פאר געסן אין גאט : און נאך דעם לאנגקייט פון דעם פאר געסן אין גאט ארער וואס זיי זיינען זיך מתעסק אין שלעכעטע זאכן פאר שטארקט דאס דעם בייז און ווייל די זאך איו אזו דרום איו שוין ווארן אפ גימאן די גרויסע קשיא וואס די פלוסופים פרעגן און ווילן דורך דעם פווייזן דאס גאט ווערס מיט אויף דעם מענטשן : און זיי ווילן דעם מענטשן אין דער זאך גלייך מאכן צו אנדערע פשעפטיגער אס גאט ווערס ניש אויף מענטשן ווי ער וערס ניש אויף פדיכות און חיות און זיי פריינגן זיך איין ראיה דער צו ווייל עם קוקט צוא

ציימן צו חסידים און פרומע לייט פיל בייז : והתבאר אבר היינט איו די זאך קלאר גווארן אפילו נאך זייערע מיינונגן דאס גאט וערס יוא אויף דעם מענטשן און דאס גאטם גוטס איו תמיד צו דעם פרומן מענטשן און ער איו גהיט פון אלעם בייזן ווען ער כראכט צו דער גרייכן דאס גיינסט פון גאט דען מיט דעם וואס קעמט צו די גאנצען נאר צו פרייפן גאט און די רעכטע וועגן זיינע און פרייעט זיך מיט דעם וואס ער פאר שטייט : דעם מענטשן קען זיך ניש פרעפין קיין ארט שלעכטס פון די ארטן שלעכטס וואס זיינען דא אויף דער וועלט : דען ער איו מיט גאט און גאט איו מיט אים אבר ווען דער מענטש מיט אפ זיין מחשבה פון גאט אזו איו וויא ער איו אפ גשירד פון גאט איו גאט אפ גשירד פון אים : און איו דענעם מאל אן גבריית צו אלס בייזן וואס עם קען אים פרעפן דען די זאך וואס פריינגט דעם מענטשן צו האבן אויף זיך השגחה און ער זאל אנטרונן ווערן פון אלעם בייזן דאס קוקט דורך דעם גוטס וואס גאט ניש אים פון וועגן וואס ער האט נקליגט אלע ציימן אין גאט : אבר צו ציימן טוט דער חסיד אפ זיינע כחשבות פון גאט אזו איו דאס גוטס פון אים אויף אפ גשירד און עם גייט אים שלעכט : און צו ציימן האט איין חסיד זינע כחשבות אף צוא גאט א' קוקט אים ניש קיין בייז צום האנט און דרום פרעפט זיך צו ציימן דס צו איין צדיק גייט גוט און צוא איין צדיק גייט שלעכט אימליכן נאך זיין מחשבה : און דס דאיינע גלויבונג קען מען אויף אפ לערנן פון דר תורה דען גאט תפרד אונז ווען ישראל וועלן זינדיגן וועל איד פון זיי פאר בארגן מיין פנים און דאס איו קלאר ווען גאט פר בארגט זיין פנים פון אונז האבן מיר עניס בארגט דער צוא דורך אונזערע מעשים און מיר מאכן דעם צווישן שיייד וואס איו צווישן אונז און צווישן גאט און גאט האט אויך גאנט איד גאנט איד וועל פאר בארגן מיין פנים פון אייך ווייל איר האט אויך גאנט צו די אפ גשיר : און ווען שוין דאס איו גאנט אויף כל ישראל זיך דאך קיין ספק ניש דאס עם איו קיין חילוק ניש צווישן כל ישראל און צווישן איין וואס איו צווישן אונז און צווישן דאס גאט פאר בארגט זיין השגחה פון אים : הנה התבאר לך נון איו צוא דיר די זאך קלאר גווארן דאס די זאך וואס איו גורס דאס עם זאל צו איין מענטשן קוקן ביינע פרעפונג און דאס ער זאל זיין אן גבריית אום צו קום וויא

התימה לנר שלישי

והשכל הקנוי שהוא צורתה דבק בשכל הפועל הנפרד יתחייב שתהיה השגחה האל יתברך דבקה בכל איש מאיש המין האנושי כל אחד כפי מעלתו יולפי שהנפש נותנת כח בנפח המשך ההשגחה אל הגוף גם הכתעסק במצות התורניות ובמעשים טובים הנעשים לשם שמים בכחירתו בהם יש לו שום דבקות בשכל. ותהיה אז השגחה דבקה בו. והאריך בזה בפרק זה ובפרקים הנמשכים אחריו אבל האמת הוא כשהאדם השלם דבק בעבודת השי' השגחה הבוראית' בו' ואעפ' ישפירי' מחשבתו מכמו בשום זמן ואז יקרה לו שום מקרה לבסוף גמולו יהיה לו בעולם התמיד ולפי שהם כעט מזער אותם שאינם בודלים מכמו מחשבתם בשום זמן ואמרין אין כל אדם זוכה לשתי שלחנות והזוכה בהם אשריו' ועליהם אמרו בפרק מהו' האמת בדקדמת נר של תשובה' הכל וגו'. ואשריהם הצדיקים שמויע' אליהם כמעשה הרשעים וכו' כדאיתא בדרקדמת נר של תשובה' ואותם שמוסרים נפשם על קיום המצות אשריהם ואשרי חלקם שאין קץ למתן שכרן כמו שאמרו ודע שבתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא' וגרסינן בפרק קמא דבראי' דף י' רב יוסף בריה דריב' ר' חלש איתגדר ואתנח (פירוש: כאלו פתח במתו וחזר) אמר ליה אבדו מאי הוית' אמר ליה עולם הפוך ראיתי יעליונים לבטה ותחתונים למעלה' אמר ליה בני עולם ברוך ראתי אמר ליה יואנן הויכ' חויתני אמר ליה כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם' ושטעתי שהיו אומרין הרוני מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם מאן נינהו אילימא רבי עקיבא וחבריו פשיטא דהא איבא תורה ומעשים טובים בלאו הכי נמי' אלא אלו יהרני לוד' וגרסינן במכילתא (דבריי ח) ועושה חסד לאלפים לאוהבי וגו' אלו שהיו יושבין בארץ ישראל ומוסרין נפשם על המצות כגון מה לך יוצא ליהרג על שבתתי את מה לך יוצא ליצלב על שאכלתי מצה מה לך לוקה על שנמלתי לולב שנאמר (זכריה יג) ויאמר אלי מה המצות האלה בין ידיך ואומר אשר הוכיתי בית מאהבי ר"ל הדבקות האלו גרמה אהבת אבי שבשמים' ומאחר שכל המצות שבעולם הזה הם כמפה לים בערך אצל מצבות העולם הבא' אשרי הקובע שכרו לעולם שכולו טוב:

מליק נר שלישי

הכא ורבע' שאין לו מעשים טובים כלל הוא נאכזר מעוכ' ומפוזר' וכו' רע' לו וחס' הקב"ה נותן כך טוב לרע' בעוה"ז כעבור מעט מעטו' וכל' חס' עוה"ז לכמה אופן חס' עליונים' כלן מחמת עוונתן וכוונתן להיות חס' עם כל המצות והצדקות למעלה עניים שבו בנינו כאלו חס' כלתים טובים': ואין בעלי תורה כיון ש' החינוח הם אחר כי טובי דלתיקן בכל המצות וכוונתם הי' חס' עם כל הרועי' לוד' ולווינוס' ופסוק' שני לחס' שכתבם סודנו וכדכתיב' עולם עולם מה שכללנו ואתמו' מה לכל לישראל אל' חנונוס' עליה ועמדו חסדים כללו ואתמו' מה לכל לישראל אל' חנונוס':

כינף ואחר כעלה בשכלו אין וחס' שפחה ועושה אל' כדאיתו שכל שפחה זורה כדכר בנין שפחה כלו בנין מחשב ליהן זורה ויתן אל' בכל עשיות המצוה ישפחה קראו אל' כלום שפחה שפחה זכר שכל המעשה ועליו של המעשה הקב"ה יתפלל להודיע הקב"ה ולקיים כל חורמו וטובת כ' וקראו אותו שכל שפחה שכל כפידי' כי הוא נפרד מכלו שיש בו נפשו לקנות לו שכל יותר עד שיפילו בחמתו עליונות וזה הכל נאמר לאדם אחר מיתו כי הוא נפרד משכלו שיש בו נפשו והשכל הכהן נפשו הוא כח נפשו וחסיד עם כניף על כן יתחייב וכו' שפחה הקב"ה שכל טוב מי שפחה שפחה נפשו לכל חויתיות ולקנות להו' שפחה נפשו חסדו שפחה שכל בק הלאות כהנות' ולפי שחנכש נותנת כל גוף בעל ויו' שכלו מה שיפילו לעשות הוא סודו כדכר כיון וההיים וסעלים שתיקן יחד על כן גם הבנת הקב"ה להיות לגמול ולמחשו' כמתעסק בדברי החוכמות מעוט הסוד' שיש לא תפחה ומעלה פשה וישג' בדברי קבלה אל' הקב"ה מבחין בו להיות לו כי החכמה ניד כתיבתה כלבדי החוכמות מעוט הסוד' ראו וכוונ' לכל לו ועל שדבק בשכל סודו גם הקב"ה מבחין עתיו לעולם לכל דיוק כדכתיב' ולעש' על פניו ושלם לו בעוה"ז להאשריו שמוס' וכו' שיפירי' בחשבתו לנפשו ממקור' ואל' כיון כעט שמתעסק במלאכיו כדלמרי' ואל' הוא דיוק רע' לו ומלא' ששכרו הוא מוסר' לעולם כהן וכן להש' נותן הקב"ה שכרו נעולם כזה מתעט משכרו סוכים ועושו' נאמר לו לעולם

קשרטע וועלט גועהן דאס אויגערע הויכע מענטשן זייגן דארטן שפאל' אויג די וואס זייגן ביי אויגן שפאל זייגן דארטן זייגער הויך' האט רבי יהושע בן לוי צו אים גזאגט מיין קינד דוא האסט גועהן איין קלארע וועלט זען דו אמת איז אויך האט ער אים גפרעגט ווי זייגן מיר תלמידי תכמים חשוב אויף יענעם עולם האט רב יוסף צו אים גזאגט וויא מיר זייגן חשוב אויף דעם עולם אזו זייגן מיר חשוב אויף יענעם עולם אויך האב גהערט דאס די הרגים פון מלכות רום קען קיניגער ניט קומן אין זייגער וואונג' פריגענט די גמרא ווער זייגן זיי עם קאן ניט זיין רבי עקיבא מיט זיינע תכמים וואס זייגן גרונג' גיארן פון די רעטר זיי זייגן דאך דארטן חשוב ווייל זיי האבן פיל תורה גלעריגט און מעשים טובים גמאן' ענטפערט די גמרא דאס זייגן הרוני לוד דען אין דער שטאט לוד האט מען גהאלט אלע יהודים דעגנן איבער איין בבלול זייגן גיקומען צווייא ברירר וואס האבן גרייסן לולייגוס און פפוס און האבן גזאגט מיר האבן עם גמאן כרי' די אנדערע יהודים זאלין ניצול ווערין' די מענטשן זייגן זייגער חשוב בעולם הבא: גרסינן במכילתא אויף לערנן מיר אין דר מבילתא עם שמייט אין פסוק גאט טוט חסר צו צווייא טויזנט דורות צו זיינע ליב האב'ר און צו די וואס היטן זיינע מצות דאס זייגן די לייט וואס וואגן' אין ארץ ישראל און לאזן זיך מצית זיין איבער די מצות און ווען מען פריגענט אים ווארום הרג' מען דיוך זאגט ער ווייל איך האב מיין קינד כל געוען' ווארום וויל מען דיוך היינענע ווייל איך האב געעסן מצה' ווארום שלאגט מען דיוך ווייל איך האב לולב געענטשט' וויא אין פסוק שמייט און ער האט גזאגט צו מיר וואס זייגן די מצות צוויילשן זיינע הענט האב איך גזאגט די מצות בין איך גשלאגן גווארן אין דעם דזין פון מיין ליב האבער דאס איז גמיינט דיא מצות בין איך גשלאגן גווארן איבער דאס ליבשאפט' וואס איך האב צוא מיין פאטער אין הימל' און ווייל גאר דאס גוטס פון דער וועלט איז קעגן דעם גוטס פון עולם הבא אזו וויא איין מראפן קעגין דעם ים דרום איז וואול צו דעם מענטשן וואס ער בשמעל'ט זיין שפ'ר אויף עולם הבא וואס ער איז גאר גוטש:

די גמרא האט קראפט צו מאן אין דעם גוף גוטס און די גוטע מעשים וואס קומן פון דער גמרא דיוך זיי ווערט די גמרה פיהעפט אין גאט וואס זיא איז פון אים גיקומען דרום בריינגט מיט דר דין פון גאט דאס ער זאל זיין השגחה האבן אויף אלע מענטשן אימליכן נאך זיינע גוטע מעשים נאך' און ווייל די גמרה גוט פח אין דעם גוף צו מאן גוטס דרום ווערט אויך דיוך דעם געוין' גאטס השגחה צו דעם גוף: וגם המתעסק אויך דער וואס טוט דיא מצות פון דער תורה און מעשים טובים וואס ווערין גמאן לשם שמים דיוך זיין אייגענעם ווילן האט ער אויך דיוך דעם איין בהעפטיגן אין דיא קל גלעכע זאבין פון דעם הימל' און דיוך דעם איז גאטס השגחה פיהעפט אין דעם מענטשן' און אין דעם ספר שער השמים שרייבט ער פיל פרקים פון די זאבן' אבער דער אמת איז ווען דער גאנץ פרויער מאן איז פהעפט אין דער דייגט פון גאט אזו איז גאטס פיהעפט אין אים און היט אים פון אלעם בייזן' און האמלשע דאס דער צדיק שייט אפט אפ זיין מחשבה פון גאט און דאן פריעפט זיך צו אים בייזע מרעפונג וועט ער דאך זיין שפ'ר האבן אויף דעם אייביגן עולם' און ווייל עם זייגן דא ווייניג מענטשן וואס זאלן קיין מאל גיט אפ שיידין זייגער מחשבה פון גאט דרום האבן די תכמים גזאגט ניט אימליכער מענטשן איז זוכה צו צווייא מילשען דאס ער זאל האבן עולם הזה און עולם הבא' אבער דער וואס איז זיא זוכה דער צו איז גואול צו אים' און אויף זייא זאגט דיא גמרא אין פרק כהן משירי' אויף דעם פסוק יש הכל וגו' וואול צו די צדיקים וואס עם גייט זיי וואול בעולם הזה אויף וויא צו די רשעים: ואחת שמוסרים נפשם און די מע' גלשן וואס זייגן זיך מוסר נפש צו מאן דיא מצות איז וואול צו זייא און וואול צוא זייגער חלק דען עם איז קיין סוף גיט צוא זייגער שפ'ר בעולם הבא ווי די תכמים זאגן דו זאלט וויסן דאס דר שפ'ר פון די צדיקים איז לעתיד לבוא: וגרסינן אויך לערנען מיר אין דער גמרא פון בבא בתרא רב יוסף דר זון פון רבי יהושע בן לוי איז שוואך גווארן און איז גלעגן גלייך ווי ער איז מוט' וויא ער זאגט צו זיך גקומן האט אים דער פאטער גפרעגט וואס האסטו אין הימל גועהן האט ער צו אים גזאגט איך האב איין פאר